

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

SELMA FINDIKLI'NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Nejla CİNKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Betül ÖZTOPRAK

Çankırı - 2019

T. C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

SELMA FINDIKLI'NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

Nejla CİNKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Betül ÖZTOPRAK

Çankırı – 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi ……..... v

Tez Kabul ve Onay …… vi

Önsöz …….. vii

Özet ……..... ix

Summary ……..... x

Kısaltmalar....……. xi

Tablo Listesi.……..... xii

GİRİŞ ……... 1

BÖLÜM 1:SELMA FINDIKLI'NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ…….. 15

1.1. Hayatı ……..... 15

1.2. Sanat Anlayışı ……... 16

1.3. Eserleri……..... 21

BÖLÜM 2:SELMA FINDIKLI'NIN ESERLERİNİN İNCELENMESİ.. 23

2.1. Romanlar …….. 23

2.1.1. Nereye Yüreğim ……..... 23

2.1.2. Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi ……... 45

2.1.3. Saray Meydanı'nda Son Gece ……... 65

2.1.4. Gümüşlü Martı ……... 86

2.1.5. Gecenin Yalnızlığında ……... 103

2.1.6. Kum Gülü ……. 119

2.1.7. Vardar Rüzgârı …….. 137

2.2. Öyküler…….. 165
2.2.1. Loş Sokağın Kadınları ve Ankara İstasyonu……..... 165
2.2.1.1. Loş Sokağın Kadınları……..... 166
2.2.1.1.1. Bağışlayınız Beni Madam……..... 166
2.2.1.1.2. Yine Yeşillendi Niğde Bağları…….. 172
2.2.1.1.3. Umarsız İnsanlar Oteli ……..... 179
2.2.1.1.4. Selanik İçinde ……..... 184
2.2.1.1.5. Erguvan Ağacı ……..... 188
2.2.1.1.6. Hiç Zamanın Kalmadı ……..... 192
2.2.1.1.7. Gönül Hanesi Kumdan Kaledir ……..... 196
2.2.1.1.8. Duvarın Ötesi ……..... 199
2.2.1.2. Ankara İstasyonu ……..... 207
2.2.1.2.1. Ankara İstasyonu ……...…… 207
2.2.1.2.2. Kemal Paşa Gelecek.. Akşamdan Sabaha..…….…..... 213
2.2.1.2.3. Askeri Hastane ……..... 218
2.2.1.2.4. Terzinin Kocası …….. 222
2.2.1.2.5. Altınlar ……..... 227
2.2.1.2.6. Dedemçesmesi'nde Bir Gece …….…….... 232
2.2.1.2.7. Çerçinin Düşleri …….…….... 237
2.2.1.2.8. Erzincan'ı Dolan Gel ……..... 240
2.2.2. İmbatta Karanfil Kokusu ……..... 248
2.2.2.1. Âlâyişten Hazzetmem Efendim ……..... 248
2.2.2.2. Karanfil Mülâzım ……..... 253
2.2.2.3. Arrivederci Smyrna ……...……. 258
2.2.2.4. Kuş Kanadı Kalem Olsa ……...…… 264
2.2.2.5. Kendi Halinde Bir Adamım Ben ……...…… 269

2.2.2.6. Cinderella……..... 275

2.2.2.7. Muhacirin Mahallesi ……...……. 278

2.2.2.8. Asri Bir Hanım ……..…….... 283

2.2.2.9. Cumhuriyet Balosu ……..…..... 287

2.2.2.10. Ah Petersburg ……..…..... 293

2.2.2.11.Kandiyelizâdeler ……..…… 298

2.2.2.12. Radyomuz Olsaydı ……..…… 305

2.2.3. Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vpur ……. 312

2.2.3.1. Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur …… 313

2.2.3.2. OrienteExspresse……..…….. 318

2.2.3.3. Bahçeden Bahçeye …….……..... 323

2.2.3.4. Ağlama Fidan Boylum ……..…… 327

2.2.3.5. Yeni Serpuş …….……..... 331

2.2.3.6. Mendilim Deste Oğlan ……..……. 336

2.2.3.7. Seyyare …….……. 341

2.2.3.8. Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde …… 346

2.2.3.9. Salapurya ……..……. 351

2.2.3.10. Vardım Yarin Bahçesine ……...……..... 357

BÖLÜM 3: SELMA FINDIKLI'NIN ESERLERİNDE DİL, ÜSLUP VE ANLATIM TEKNİKLERİ ……..... 376

3.1. Dil ve Üslup …… 376

3.2. Anlatım Teknikleri …….. 386

3.2.1. Anlatma Gösterme Tekniği …….. 386

3.2.2. Bilinç Akışı Tekniği ……..... 387

3.2.3. Diyalog Tekniği ……..... 388

3.2. 4. Geriye Dönüş Tekniği ……..... 388

3.2.5. İç Diyalog Tekniği ……..... 389

3.2.6. İç Monolog Tekniği ……. 390

3.2.7. Leitmotiv Tekniği ……..... 391

3.2.8. Mektup Tekniği …… 392

3.2.9. Montaj Tekniği ……..... 393

3.2.10. Özetleme Tekniği …… 394

3.2.11. Tasvir Tekniği ……..... 396

SONUÇ …….. 411

KAYNAKÇA …… 420

EKLER …….. 432

ÖZGEÇMİŞ ……..... 438

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Selma Fındıklı'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

22 / 07/ 2019

Nejla CİNKAYA

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Nejla CİNKAYA tarafından hazırlanan *Selma Fındıklı'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri* başlıklı bu çalışma, *[Savunma Sınavı Tarihi]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliğiyle / ~~çokluğuyla~~]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman :	Dr. Öğr. Üyesi Betül ÖZTOPRAK	İmza:……
Üye	**:**Dr. Öğr. Üyesi Serap ASLAN COBUTOĞLU	İmza:……
Üye	**:**Dr. Öğr. Üyesi Tuba DALAR	İmza:……

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun … / … / 201... tarih ve ……. sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Enstitü Müdürü V.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, öykü, roman ve oyun yazarı olarak tanınan Selma Fındıklı'nın sanat anlayışını ortaya koymak ve eserlerinin metin merkezli tahlilini yapmak amacıyla *Selma Fındıklı'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri* başlığı ile hazırlanmıştır.

Çalışmamız süresince Selma Fındıklı ve eserleri üzerine yapılmış müstakil bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte şimdiye kadar Selma Fındıklı'nın öykü ve roman kitaplarından bir kısmının üzerine çalışıldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan bir tanesi doktora tezi[1], bir kısmı lisans mezuniyet tezi[2] ve bir kısmı da makale çalışmalarından oluşmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Meral Demiryürek, "Bir Göçün Romanı: Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi" isimli çalışmada, Balkan Savaşı'ndan kaynaklı yapılan göçü ve eseri, yapı bakımından değerlendirmiştir. Meral Demiryürek, "Selma Fındıklı'nın Hikâyelerinde Kadının Sesi"nde ise, öykü isimlerinden hareketle kadına yönelik tespitlerde bulunmuştur. Mehmet Güneş, "Yüreği Bosna'da Kalanların Romanı: Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi"de de romanda savaşın yarattığı toplumsal, siyasî ve sosyal gelişmeler karşısında kahramanların sergilediği davranışları tarihî bağlamla birlikte ele alınışını; Necmettin Özmen, "Sarayda Olmak Esaret mi, Saadet mi? Gecenin Yalnızlığı Adlı Romanda Abdülkadir Merâgi'nin Yönetenlerle İlişkileri ve Müzik Çalışmaları" başlıklı çalışmada ise, romandan hareketle Abdülkadir Merâgi'nin psikolojisini, devlet yöneticileri hakkındaki fikirlerini ve yaptığı müzik alanındaki çalışmaları incelemiştir. Söz konusu çalışmalarda Selma Fındıklı'nın eserleri bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilmediği için hazırladığımız çalışma bu konuda özgün bir niteliğe sahip olacaktır.

---

[1] Bkz. Yasemin Ulutürk, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (1980-2000)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Edirne 2018.

[2] Hülya Talay, *Ferit Edgü, Mehmet Güler ve Selma Fındıklı'nın Eserlerinde Kullanılan Atasözleri ve Deyimler Üzerine Araştırma,* 2011; Ferah Eylül Akdeniz, *Türk Romanlarında Atasözleri ve Deyimlerin Kullanılma Sıklığı (Bilge Karasu, İhsan Oktay Anar, Kemal Tahir, Murathan Mungan, Muzaffer İzgü, Orhan Kemal, Rıfat Ilgaz, Selma Fındıklı, Zülfü Livaneli,* 2009. Bkz. Ramazan Gülendam, "Son Dönemde Atasözleri ve Deyimler Üzerine Yapılmış Çalışmalardan İkisi Üzerine Bir Değerlendirme (Kitap Eleştirisi)", *Dil Dergisi*, sayı: 157, Temmuz-Ağustos-Eylül, 2012, s. 45-46. Zeynep Demir, *Selma Fındıklı Romanlarında Bunalım Dönemlerinde Çocuk Karakterleri*, 2017. http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/tdedebiyat_00198.pdf (Erişim Tarihi: 26.05.2019).

Çalışma “Giriş”, “Sonuç”, “Kaynakça” ve “Ekler” kısımlarının dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş’te Türk edebiyatında öykü ve roman türünün tarihi gelişimi üzerinde durulmuştur. Selma Fındıklı’nın, Türk edebiyatı içerisindeki yeri belirtilmeye çalışılmıştır.

Birinci Bölüm’de, Selma Fındıklı’nın hayatı, sanat anlayışı, yazmaya nasıl başladığı ve aldığı ödüller hakkında bilgi verilmiştir. Yazarın öykü ve roman kitapları tanıtılarak, Selma Fındıklı’nın eserlerini yazarken beslendiği kaynaklardan kısaca bahsedilmiştir.

Çalışmanın esas kısmı olan İkinci Bölüm’de ise, Selma Fındıklı’nın romanları ve öyküleri roman/öykü sanatına uygun olarak tahlil edilmiştir. İncelemede roman ve hikâyeler, kronolojik sıraya tabii tutulmuştur. İlk olarak, yazarın roman türündeki yedi eseri ve daha sonra dört öykü kitabında bulunan toplam otuz sekiz hikâyesi tahlil edilmiştir.

Üçüncü Bölüm’de, Selma Fındıklı’nın öykü ve romanlarında kullandığı dil, üslup ve anlatım teknikleri yönünden incelenmiştir.

Sonuç kısmında, Selma Fındıklı’nın hayatı ve eserleri üzerine genel bir değerlendirmede bulunularak, dünya görüşü ve sanatçı kimliği ile ilgili tespitler ortaya konulmuştur. Kaynakça’da, çalışma boyunca yararlandığımız kaynaklara yer verilmiştir. Son olarak Ekler kısmında ise, Selma Fındıklı’nın TRT’den iş arkadaşları ile yapılan görüşmeler tarihlerine göre sıralanmıştır.

İki yıl süren bu çalışma boyunca danışmanlığımı kabul eden, tez konumu seçerken, görüş ve düşünceleriyle çalışmama yön veren, kendime olan inancımı tazeleyen değerli hocam *Sayın Dr. Öğr. Üyesi Betül ÖZTOPRAK*’a çok teşekkür ederim. Bu çalışma hazırlanırken görüştüğüm ve bana yardımcı olan *Azize GÜRSES, Ayfer DURAK* ve *Kamile Banu DEMİR*’e teşekkür ederim. Hayatım boyunca beni yalnız bırakmayan ve destekleyen sevgili anneme ve biricik kız kardeşime bana inandıkları ve anlayış gösterdikleri için teşekkürlerimi sunarım.

22 / 07 / 2019

Nejla CİNKAYA

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Selma Fındıklı'nın Hayatı, Sanatı ve Eserleri
Tezin Yazarı : Nejla CİNKAYA
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Betül ÖZTOPRAK
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Kabul Tarihi : 22/07/2019
Sayfa Sayısı : 12 (ön kısım) + 431 (tez) + 6 (ekler)
Bu çalışmada, oyun yazarlığı ile tanınan Selma Fındıklı'nın hikâyelerini ve romanlarını bir bütün hâlinde inceleyerek sanat anlayışının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışmamızda ağırlıklı olarak yazarın eserlerinden faydalanılmıştır. İlk olarak, hikâye ve roman türünün tarihsel gelişimi ile Selma Fındıklı'nın hayatı ve sanat anlayışı üzerine genel bilgiler verilmiştir. Ardından da, yazarın romanları ve hikâyeleri konu, olay örgüsü, kahramanlar, yer ve zaman, anlatıcı-bakış açısı yönünden incelenmiştir. Selma Fındıklı'nın biyografisine bakılarak, eser-hayat ilişkisi birlikte değerlendirilmiş ve eserlerin incelemesinde metne dayalı yöntem kullanılmıştır. Daha sonra ise, yazarın hikâye ve romanları kullandığı dil, üslup ve anlatım teknikleri bakımından tahlil edilmiştir. *Son dönem kadın yazarlarımızdan Selma Fındıklı'nın kadın duyarlılığı ile ele aldığı eserlerinde ağırlıklı olarak hüzün, yalnızlık, ayrılık, savaş, göç ve evlilik konularını işlediği görülmektedir. Yazar, eserlerinde Gayrimüslim kahramanlara da yer vermiştir. Selma Fındıklı, romanlarında ve hikâyelerinde işlediği dönemlerin sosyal hayatını da eserlerine yansıtmıştır. Yazar, romanlarında ve hikâyelerinde tarihî olaylara ve halk kültürüne sık sık yer vermiştir. Selma Fındıklı, hikâyelerinde ve romanlarında mahallî söyleyişleri, eksiltili cümle yapılarını, kalıplaşmış ifadeleri, klasik ve modern anlatım tekniklerini bir arada kullanmıştır.*
Anahtar Kelimeler : Türk roman ve öyküsü, Selma Fındıklı, *Nereye Yüreğim*, oyun yazarlığı.

Çankırı Karatekin Üniversity Graduate School of Social Sciences
Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis : Selma Fındıklı's life, art and Works	
Author	**:** Nejla CİNKAYA
Supervisor	**:** Asst. Prof. Dr. Betül ÖZTOPRAK
Department	**:** Turkısh Language and Literature
Sub-field	**:** Turkısh Language and Literature
Date	**:** 22/07/2019

In this study, it is aimed to reveal the art understanding by examining the stories and novels of Selma Fındıklı who is known for her playwriting as a whole. In this study, the works of the author were mainly used. Firstly, general information about historical development of story and novel genre and life and art understanding of Selma Fındıklı are given. Then, the novels and stories of the author were examined in terms of subject, plot, heroes, place and time, narrator-point of view. Selma Fındıklı's biography was evaluated and the relationship between work and life was evaluated together and the text-based method was used in the analysis of the works. Later, the stories and novels of the author were analyzed in terms of language, style and expression techniques. One of our recent female writers, Selma Fındıklı, focuses on issues of sadness, loneliness, separation, war, immigration and marriage. The author also included non-Muslim heroes in his works. Selma Fındıklı has also reflected the social life of her periods in her novels and stories to her works. The author frequently included historical events and folk culture in his novels and stories. Selma Fındıklı has used local narratives, subtractive sentence structures, stereotyped expressions, classical and modern narrative techniques in her stories and novels.

Keywords : Turkish novel and story, Selma Fındıklı, *Nereye Yüreğim*, playwriting.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
Haz.	Hazırlayan
s.	Sayfa
vb.	Ve benzerleri
vd.	Ve diğerleri
vs.	Vesaire

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa No**

Tablo 2.1.: Selma Fındıklı'nın Romanlarının İncelenmesi…… 156

Tablo 2.2.: Selma Fındıklı'nın Öykülerinin İncelenmesi……... 365

Tablo 3.1.: Selma Fındıklı'nın Öykü ve Romanlarında Anlatım Teknikleri... 398

GİRİŞ

Türk edebiyatının son dönem yazarlarından biri olan Selma Fındıklı'nın hayatı ve eserleri konusuna geçmeden evvel, hikâye ve roman türünün tarihi gelişimi ve Türk edebiyatındaki yansımaları hakkında kısaca bilgi vermenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Berna Moran, "Türkiye'de roman, Avrupa'da olduğu gibi toplumsal koşullar sonucu doğmuş bir anlatı türü değildir, ama Batı'dan ithal ettiğimiz romanın bizde aldığı şekli ve yüklendiği işlevi anlamak için hem geleneksel hikâye türümüze hem de tarihsel ve toplumsal koşullara bakmamız gerekir."[3] diyerek, bizde romanın beslendiği kaynakları işaret eder.

En eski anlatı türü olan destanlar, manzum oluşları ile karakteristik bir özelliğe sahiptirler. Epik karaktere sahip olan destanlar tarihî süreç içerisinde insan topluluklarının yaşadığı yiğitlik, galibiyet ve milletlerin yaşadığı büyük olayların tahkiye edildiği uzun halk türküleri olarak karşımıza çıkmıştır. Anlatı sürecinde son halkayı oluşturan, "anlatmak, nakletmek ve taklit etmek" anlamlarını karşılayan hikâye, Türkçe'de öykü olarak karşımıza bir edebî tür olarak gelir. Hikâye, destan türü ile birlikte anılagelmiştir. Türk edebiyatında bunun örneklerini *Dede Korkut Hikâyeleri, Hz. Ali Cenkleri* ve *Battal Gazi*'nin menkıbelerinde buluruz. Hikâye isminin, Fransızca'da masal anlamına gelen "conte", tarih anlamında "histoire", tahkiye/anlatım anlamında ise, "recit" kelimesi ile karşılandığı görülür.[4]

Destan ile roman arasındaki geçiş sürecinde halk hikâyeleri yer almıştır. Dönemlere ve coğrafyaya göre "boy, hekât, nağıl" gibi değişik isimler alan halk hikâyeleri, Divan edebiyatı döneminde daha çok nazım karakterli ilerlemiştir. Ayrıca bu dönem halk hikâyeleri, kullanılan dilin ağırlığı sebebiyle de sadece belli bir bölümün zevk ve estetiğine hitap etmekle kalmıştır. Divan hikâyesinde yani

---

[3]Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*, İletişim Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2001, s. 11.

[4]Ali İhsan Kolcu, *Tanzimat Edebiyatı II (Hikâye ve Roman)*, Salkımsöğüt Yayınevi, 7. Baskı, Erzurum 2011, s. 9.

mesnevîde benzer konuların ve nazım şeklinin kullanılması sebebiyle, bugünkü hikâye ve romana doğru olan gelişme yavaşlatılmıştır.[5]

Kayahan Özgül'e göre, "destan"la bir milletin hikâyesini, "roman" ile de fertlerin hikâyesini anlarız. *Türeyiş, Ergenekon, Bozkurt* ve *Göç* gibi milleti esas alan destanların yanı sıra *Oğuz Kağan, Manas* ve *Şu* gibi kişi merkezli destanların da roman özelliği taşıdığı görülmektedir. Merkezinde şahsın bulunmadığı *Çoban Çeşmesi, Kız Kulesi* ve *Gelin Kayası* vb. şifâhî eserlere "efsâne", şahsın bulunduğu *Başını Vermeyen Şehit, Genç Osman* ve *Yalnız Efe* gibi ürünlere ise "menkabe" denilmektedir. Bununla birlikte Batı edebiyatlarında merkezinde şövalyelerin ve cengâverlerin ve halk kahramanlarının yer aldığı epopelere "legende" adı verilen ve merkezinde azizlerin bulunduğu dinî hikâyeler romanın kaynağı olarak görülür. Anadolu'da tekkelerde "nakîb" denilen hizmetkârların ziyarete gelenlere vefat eden şahısların keramet ve kahramanlıklarını yani "menkabe"lerini tahkiye ettiği sıralarda Avrupa'da da "roman"ın serüveni cereyan eder.[6]

Roman türünün ilk örnekleri ile ilkçağda Akdeniz ve Doğu Uygarlıklarında karşılaşılmıştır. M.Ö. 2000'lerde, Mısır'da 12. hanedan döneminde bugünkü romana benzer düzyazıyla anlatılmış hikâyeler bulunmuştur. Bu hikâyeler konularını tarihsel ve duygusal fantezilerden, politik ve filozofik düşüncelerden ve firavunların taşlamasından almıştır. Ayrıca bugünkü roman anlayışına en yakın metin, 10. ve 11. yüzyıllar arasında Japonya'da Murasaki Şikibu isimli bir kadın tarafından kaleme alınmıştır. *Genji'nin Hikâyesi* başlıklı romanın ana teması sevgidir. Romanda, imparator sarayında kadınlarla bazı maceralar içerisinde olan bir genç adamın yaşamı işlenmiştir.[7]

12. yüzyıl ortasında asilzadelerin himayesi altında bulunan Chrétien de Troyes isimli bir şair, yazdığı romansları ile özellikle de *Lancelot* adlı hikâyesiyle kadının bulunmadığı hikâyelere son vermiştir. Edebiyatımızda ise *Köroğlu* ile alp'tan *Kerem ile Aslı'*ya yani âşık'a geçiş görülür. 13. Yüzyıldan sonra ortaya çıkan

---

[5] Kolcu, *a.g.e.,* s. 11-12.
[6] M. Kayahan Özgül, "Romanın Hikâyesi", *HeceTürk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 1, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 12.
[7] "Roman", *Cumhuriyet Ansiklopedisi, ÖD-SH*, cilt: 9, Arkın Kitabevi, İstanbul 1971, s. 2770.

burjuva, kendi zevklerine uygun olan romanlara yönelmiştir. Bizde ise halkın geleneğinden beslenen romanslar daha sonraları kendini aydın kesiminin zevkine bırakmıştır. Orta Çağ'ın bitiminde Batı'da *Roman de Renard* (Tilkinin Romanı), 15. yüzyılda Türk edebiyatında ise Şeyh'inin *Harnâme*'si görülür.[8]

16. yüzyılda gerçek ve çağdaş anlamda roman, Rabelais (Gargantua vb.) ve Cervantes'in (Don Kişot) adlı eserleriyle ortaya çıkmıştır. İlerleyen yüzyıllarda ise roman, toplumsal gelişmelere paralel hareket etmiştir.[9]

Fethi Naci, romanın doğuşunun kökleri, 16. ve 17. yüzyılın özelliklerini taşıyan 1. Pikaresk romanlar, 2. Psikolojik romanlar ve 3. Anılar olmak üzere üç edebiyat akımına dayandığını söyler.[10] "On sekizinci yüzyıl yanılgıdan kaçan, eleştirici, olguyu düşten üstün tutan bir çağdır."[11] Bu yüzyılın sonlarına doğru roman terimi bir bütün olarak yer almaya başlamıştır.[12]

19. yüzyıl sonunda romanın, insanın psikolojik tecrübesini yansıtmaya, bilinçaltında kinayeler aramaya, evrensel bir boyut bulmaya, insanın gerçekleri görmediği ve gerçeği fark etmenin yalnızca Tanrı'nın bir iyiliği olduğu görüşünü kabul ettiği bilinmektedir. 20. yüzyılın başında ve ortalarında yaratılan romanlarda, realist romanın yöntem ve konuları uygulanmıştır.[13]

Roman, sosyal hayatta başlayan trajediler ile birlikte bireylerde duygusal ve fikrî bakımdan, psikolojik ve kültürel olarak da bir ikilemin yaşanmasıyla edebiyat dünyamıza girmiştir.[14]

19. yüzyılda Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte Osmanlı toplum yapısında değişiklikler görülür ve bazı kırılmalar yaşanır. "Hürriyet", "hak", "adalet" gibi kavramlarla karşılaşan toplum, yenilenmeye başlar. Bu dönemin yazarları, yeni

---

[8] Özgül, *a.g.e.,* s. 15.
[9]"Roman", *Grand Master 5 Genel Kültür Ansiklopedisi*, Milliyet Yayın, Nisan 1992, s. 1248.
[10] Fethi Naci, *100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1990, s. 7-8.
[11] Akşit Göktürk, "İngiliz Romanına Bir Bakış", *Türk Dili Roman Özel Sayısı II,* cilt: XVI, sayı: 159, 1 Aralık 1964, s. 232.
[12] Ian Watt, *Romanın Yükselişi*, (Çev: Ferit Burak Aydar), Metis Yayınları, İstanbul 2007, s. 10.
[13] Maurice Z. Shroder, "Edebî Bir Çeşit Olarak Roman", *Roman Teorisi,* (Çev: Sevim Kantarcıoğlu), Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara 1988, s. 26.
[14]M. Fatih Andı, "Roman ve Trajik Hayat", *Roman ve Hayat,* Akademik Kitaplar, 3. Baskı, İstanbul 2010, s. 81.

zihniyete uygun olarak değişimi ve bu değişimden kaynaklanan sorunları araç olarak kullandıkları romanlarında işlerler.[15] Uzun süre Doğu medeniyeti geleneğinden beslenen ve ilerleyen Türk edebiyatı, Tanzimat'la birlikte Avrupai bir nitelik kazanmış olur.[16]

Edebiyatımızda roman türünün ilk örnekleri ilk önce "çeviri", ardından da Batı romanlarını "taklit" etme yoluyla verilmeye başlanmıştır. İlk çeviri roman ise, Fénelon'un *Telemak*'ıdır(1859). Bu çeviriden sonra ikinci ve diğer çeviriler gündelik gazetenin faaliyete geçmesiyle yaygınlık kazanmıştır. Victor Hugo'nun *Les Misérables* romanı, *Mağdurîn Hikâyesi* olarak tefrika edilmiştir (1862). Ardından da vakanüvis olan Lûtfi, *Robenson Hikâye-i Garibesi*'ni Arapça çevrisinden Türkçe'ye aktarmış ve bastırmıştır.[17] Daha sonra ise, "Memduh Faik Paşa'nın 1868'de çevirdiği Tercüme-i Hikâye-i Jöneviev, Recai-zâde Mahmud Ekrem'in 1872'de Chateaubriand'dan çevirdiği Atala ve Emin Sıddık'ın Bernardin de Saint-Pierre'den 1873'te çevirdiği Paul ve Virginie takip eder."[18] Bu konuda Emel Kefeli şu ifadeleri kullanır:

> *Türk edebiyatı 1839'a kadar Arapça ve Farsçadan yapılan çevirilerle beslenmiş; Tanzimat Fermanı (1839) ile Batılılaşma resmî bir devlet programı haline gelince Batı dillerinden yapılan çeviriler Osmanlı aydınlarına yeni bakış açıları kazandırmıştır. Tanzimat döneminde özellikle Fransızcadan olmak üzere bilimsel ve teknik alanlarda yapılan tercümeler toplum hayatında ve kültürel hayatta önemli değişimlere neden olmuştur.*[19]

Edebiyatımızda yayımlanan ilk Türkçe roman, Hosvep Vartanyan tarafından yazılan ve 1851 yılında basılan *Akabi Hikâyesi*'dir. Eser, aynı zamanda basılmış ilk Ermeni romanlarından olması yönüyle de dikkat çeker. Romanda bir aşk hikâyesi ile birlikte Ermeniler arasında gerçekleşen din sorunları, Batılılaşma ve

---

[15] Mehmet Onur Hasdedeoğlu, *Sosyal Değişimin Aracı Olarak Roman (1872-1896),* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2013, s. 366.

[16]Gülsüm Tarakçı, "İki Roman Örneğinde Millî Roman", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı,* cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 584.

[17] Mustafa Nihat Özön, "Türk Romanı Üzerine", *Türk Dili Roman Özel Sayısı*, cilt: XIII, sayı: 154, 1 Temmuz 1964, s.577- 578.

[18] Yunus Balcı, *Tanzimat Dönemi Roman ve Hikâyesi,* M. Kayahan Özgül (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış* (41-74), cilt: 2, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013, s. 45.

[19] Emel Kefeli, "Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, cilt: 4, sayı: 8, 2006, s. 341.

kadının toplumdaki yeri gibi konulara da yer verilir. Mesaj vermek için yazılan roman, siyasal roman kategorisinde yer alır.[20] Bunu, 1868'de Hasan Tevfik Efendi tarafından yazılan *Hayâlât-ı Dil* ve 1872'de Evangelinos adındaki Rum gazeteci tarafından Rum alfabesiyle Türkçe olarak yazılan *Temaşa-i Dünya ve Cefakâr ü Cefakeş* takip etmiştir.[21]

Edebiyatımızda "bilhassa Giridî Aziz Efendi'nin Muhayyelât'ı (1796) "hayâl" denen üç çerçeve hikâyenin içinde toplanmış on yedi hikâyeden oluşur ve modern tahkiyemizin ilk örneklerinden sayılır." [22] Daha sonra ise, Ahmed Mithat Efendi'nin yayımladığı *Kıssadan Hisse* ve *Letâif-i Rivâyât*'ın ilk beş cüz'ü ile Batı hikâyeleri tarzındaki eserlerin verildiği görülür. Bununla ilgili ikinci girişim, Emin Nihad Bey'in 1873'te başlayıp 1875 yılında biten *Müsâmeretnâme*'sidir.[23]

Hikâye türü Batı'da yaşanan Rönesans ile birlikte 19. yüzyıldan sonra gelişme göstermiştir. İtalyan edebiyatında Baccaio (1313-1373), Fransız edebiyatında Maupassant (1850-1893), Rus edebiyatında Çehov (1860-1904), ve Amerikan edebiyatında O' Henry (1862-1910) hikâye türünün kurucusu kabul edilir.[24]

Sadık Tural, modern hikâyeyi hazırlayan önemli unsur olarak Müslüman toplumun yani Araplar'ın, İspanya'dan başlayıp bütün coğrafyaya tanıttıkları *Binbirgece* ve *Binbirgündüz* adı verilen masallarını ya da hikâyelerini göstermektedir.[25]

Tanzimat döneminde sıkça işlenen evlilik meselesi üzerine kurulan ve edebiyatımızda uzun hikâyeden romana doğru ilerleyen ilk önemli eser, Şemsettin Sâmi tarafından yazılan 1872-73 tarihli *Taaşşuk-ı Tal'at ve Fıtnat*'tır.[26]

---

[20] Laurent Mignon, "Tanzimat Dönemi Romanına Bir Önsöz: Vartan Paşa'nın Akabi Hikâyesi", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 655-656.
[21] Cafer Gariper, *Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri*, Ramazan Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)* (43-76), Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011, s. 62.
[22] Özgül, *a.g.e.,* s. 16.
[23] Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s. 263.
[24]"Hikâye", *Edebiyat Ansiklopedisi,* Milliyet, 1991, s. 135.
[25] Sadık Tural, *Zamânın Elinden Tutmak*, Ecdâd Yayım-Pazarlama, 2. Baskı, Ankara 1991, s. 35.
[26] Balcı, *a.g.e.,* s. 51.

Tanzimat dönemi yazarları "hikâye" kelimesini roman ve hikâyeyi birden kapsaması bakımından kullanmışlardır.[27] Bu dönemde roman türünde eser veren yazarlardan biri olan Namık Kemal, 1876'da yazdığı *İntibah* isimli romanıyla ilk olarak Batılı roman tekniğine en uygun eseri yazmıştır.[28]

Ahmet Hamdi Tanpınar, edebiyatımızdaki roman türünün gelişimi hakkındaki görüşlerini, *Romana ve Romancıya Dair Notlar* başlıklı yazısında şöyle dile getirir:

> *Türk romanı mütalaa edilirken göz önünde tutulması lâzım gelen ilk hakikat bu romanın memlekette öteden beri mevcut hikâye şekillerinin tabiî bir gelişmesiyle doğmadığı, bir an'anenin olduğu yerde bırakılıp yerine yenisinin kurulması şeklinde başladığı keyfiyetidir*.[29]

Türk romanı Tanzimat edebiyatının ilk dönemlerinde, hem eğlendirici hem de ahlakla ilgili eğitici bir hüviyet taşır.[30] 1860-1896 yıllarında Tanzimat dönemi yazarları, romanlarında Batılılaşmasının ülkemizdeki yansımalarını, kölelik, aile yapısındaki farklılıkları, kılık-kıyafetteki yenilikleri vs. diğer konuları işlemişlerdir. Bu dönem yazarları, roman aracılığıyla işledikleri konularla kimi zaman eskiyi kimi zamanda yeninin aşırılıklarını eleştirerek, Tanzimat'ın 'yeni insan tipi' oluşturmasına yardımda bulunmuşlardır.[31]

19. yüzyılın son döneminde roman türünde birçok ürün verilmiştir. B. Bourget, F. Coppée, A. Theuriet ve A. Daudet'nin romanları *Servet-i Fünûn'da* yayımlanmıştır. Bu yazarların eserlerinin çevirileri gazetelerde de devam etmiştir.[32]

---

[27] Nurullah Çetin, "Tanzimat Döneminde Türk Romanı (1860-1878)", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 1, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 28.
[28] Çetin, *a.g.m.,* s. 39.
[29] Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1998, s. 58.
[30] Mecnun Kandemir, "Cumhuriyet Dönemi Öncesinin Roman Algısına Gerçekçilik Odaklı Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 22, 1, 2018, s. 101.
[31] Mustafa Karabulut, *Batılılaşma Açısından Tanzimat Dönemi Türk Romanı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Elazığ 2008, s. 396.
[32] Özön, *a.g.m.,* s. 587.

Edebiyatımızda 19. yüzyılın son çeyreğinde Batılı romana teknik ve yapı bakımından benzer örneklerin verilmeye başlandığı görülür.[33] Bununla ilgili olarak da bu yüzyıl romanlarında tefrika halinde roman yazımı, önemli tekniklerden biri olarak karşımıza çıkar.[34]

II. Meşrutiyet devrinde, Batıcılık, Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük gibi fikir akımları, aydınlar arasında benimsenerek Osmanlı Devleti'nin gerilemesiyle uygulanmaya başlanmıştır. Batılılaşma akımı, Ziya Gökalp tarafından, Avrupa'dan ilim ve tekniğin alınması olarak açıklanmıştır. II. Meşrutiyet devrinde diğer ideolojilerle birlikte benimsenen bu anlayış, Ziya Gökalp'in önderliğinde Batı'nın ilim, teknik ve sanatını örnek alırken millî kültüre bağlı kalmak ve millî özellikleri yansıtmak olarak kabul edilmiştir. Batılılaşma akımını yanlış algılayan düşünceler, Tanzimat'tan II. Meşrutiyet dönemine kadar devam eden edebiyat yaşamımızda hikâye ve romanlara konu olmuştur. Bunların en dikkat çeken örnekleri, Ahmet Mithat'ın *Felâtun Bey ile Rakım Efendi*'si ile Recaizâde Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası*'dır.[35] Recaizâde Mahmut Ekrem, Avrupa edebiyatı ile yazarlarımızın anlayış ve düşüncesinin genişlediğini belirtir.[36]

Servet-i Fünûn döneminde Halid Ziya'nın kaleme aldığı *Hikâye* isimli eser, öykü ve romanın temel kurallarının belirtildiği ilk derli toplu çalışma olması bakımından önemlidir. Bu devrin romancılarının ağır bir dil kullandıkları, sosyal ya da siyasal konuları işlemedikleri görülür. Bu dönem romanı, daha çok belli bir grubun ve sosyal bölümün hikâyesinin anlatıldığı devir romanları olarak karşımıza çıkar. Öykü ve romanda işlenen ana temalardan biri de, hayal-hakikat çatışmasıdır. Bu devrin sanatçıları, ilk başta Namık Kemal, Ahmet Midhat Efendi ve Fransız romantiklerinin etkisindedirler. Bu etkiden kurtulduktan sonra Fransız realist romancıların etkisine kapılmışlardır: Stendhal, Flaubert, Goncourt

---

[33] G. Gonca Gökalp, "Osmanlı Dönemi Türk Romanının Başlangıcında Beş Eser", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Osmanlı'nın 700. Yılı 1999*, s. 201.
[34] Sıddıka Dilek Yalçın, *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1998, s. 155.
[35] Hüseyin Tuncer, *Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı*, Akademi Kitabevi, İzmir 1994, s. 6.
[36] Durali Yılmaz, *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 21.

kardeşler, Balzac ve Paul Bourget vs.[37] Selma Baş, "Servet-i Fünûn romanı, Batıya hayran bir neslin romanıdır." der.[38]

Şemsettin Kutlu, Türk edebiyatında roman türünde en büyük girişimin Servet-i Fünun topluluğu döneminde gerçekleştiğini dile getirir. Bu topluluğun düzyazı dalındaki temsilcisi olan Halit Ziya'dır. Modern Türk romanının kurucusu olan Halit Ziya'ya kadar yazılmış olan romanlar, kusurlu ve hatalıdır. Halit Ziya, roman tekniğini ön plana çıkararak batılı örneklere uygun örnekler vermiştir. Bu sebeple de edebiyat tarihçileri tarafından "Türk romancılığının babası" olarak isimlendirilmiştir.[39] Halit Ziya'nın, 1896'da yazdığı *Mai ve Siyah* adlı romanı, Servet-i Fünun döneminin idealist romanı olarak yeni Türk edebiyatının temsili olan Servet-i Fünun topluluğu ile eski Türk edebiyatı anlayışını sürdüren kesim arasında yaşanan sanat ve edebiyat çekişmelerinin de görülmesi bakımından önemlidir.[40]

Servet-i Fünun edebiyatında roman ve hikâyenin en önemli özelliği realizmin ve natüralizmin özelliklerine sahip olması ve onları aktarmasıdır. Bu dönemde, roman ve hikâye kapalı mekân üzerine kuruludur. Genellikle de roman ve hikâyede aile içi ilişkiler, gizli aşklar, bireysel meraklar ve buhranlar vb. konular üzerinde durulmuştur.[41]

Nabizade Nazım, 1890'da *Karabibik* isimli uzun hikâyesi ile gerçekçiliğin öncülerinden biri olmuştur. Bu dönemde Batılı hikâye anlayışa uygun eser veren yazarlar ise, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Hüseyin Rahmi

---

[37] Ali İhsan Kolcu, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Salkımsöğüt Yayınları, 5. Baskı, Konya 2011, s. 262-263.
[38] Selma Baş, "Batıya Hayran Bir Neslin Romanı: Servet-i Fünûn Romanı", *Turkish Studies*, Volume 5/2, Spring 2010, s. 359.
[39] Şemsettin Kutlu, *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*, Toker Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1976, s. 10-11.
[40] Çetin, *a.g.m.*, s. 57.
[41] Hülya Argunşah, *Servet-i Fünun Edebiyatı Hikâye ve Roman*, M. Kayahan Özgül (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış* (177-236), cilt: 2, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013, s. 182-188.

Gürpınar, Mehmet Rauf ve Safvetî Ziya'dır.[42] II. Meşrutiyet sonrası matbuatın özgürleşmesiyle basın-yayın faaliyetleri artarak hikâyeyi de geliştirmiştir.[43]

Servet-i Fünun nesriyle benzer özellikleri taşıyan ve edebî hareketler yönünden canlı bir devre sahip olan Fecr-i Âtî döneminde, Cemil Süleyman Alyanakoğlu ve İzzet Melih Devrim romancı olarak karşımıza çıkar. İki yazar da, hem hikâye hem de roman türünde eserler vermiştir.[44]

19. yüzyıl Fransız romancıları, ferdiyetçilikten çıkarak toplum meselelerine eğilmişlerdir.[45] Bizde ise, 1911'den itibaren başlayan Millî edebiyat döneminde, hikâye ve roman türünde toplumsal değişmelere bağlı olarak sosyal konulara açılma yaşanır. Bu dönemde "Memleket Edebiyatı" çığırını açan ve güzel örneklerini verenler: Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Halide Edip Adıvar'dır. Refik Halit *Memleket Hikâyeleri*'nde gözlem ve izlenimlerine dayanarak Anadolu ve Anadolu insanını anlatır. 1918'den sonra Millî Mücadele'yi konu alan ürünler, 1918 ile 1923 yılları arasında verilir. Halide Edib'in *Ateşten Gömlek* romanı, İstiklâl Savaşı'nı konu edinir. Bu dönemi konu edinen Cumhuriyet sonrası yazarları ve romanları arasında Mehmet Rauf'un *Halas*, Yakup Kadri'nin *Yaban,* Samim Kocagöz'ün *Kalpaklılar,* Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* ve Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı* isimli eserleri vardır. Halide Edip *Dağa Çıkan Kurt* ile Yakup Kadri *Millî Savaş Hikâyeleri* ve *Ergenekon III* adlı eserleriyle millî mücadele döneminin hikâyecileri olarak dikkat çekerler.[46] Millî edebiyat akımı içerisinde Ömer Seyfettin dışındaki yazarlar, öykü türünün üzerine çok fazla yoğunlaşmamışlardır. Cumhuriyet döneminin önemli öykücüsü Memduh Şevket Esendal, Ömer Seyfettin öykücülüğü karşısında yenilikçi bir tavır sergilemiş ve öykücülüğünde, yalın söyleyişe, gündelik konuşmalara ve olaylara, politik bakışa yer

---

[42] Hulusi Geçgel, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2003, s. 103.
[43] Seda Işık, *Türk Edebiyatında Hikâye Türü Üzerine Görüşler (1870-1928),* Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010, s. 22.
[44] Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995, s. 161.
[45] Durali Yılmaz, *Romanımız ve İnsanımız*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul 1976, s. 13.
[46] Tuncer, *a.g.e.,* s. 250-251.

vermiştir. [47] Millî edebiyatın içinde, "Mütareke devri" adı verilen dönem, meşrutiyet yıllarından daha karışık ve karanlıktır. Bu dönemde insanları ilgilendiren temel konu siyaset olmuştur. 1922'den sonra devam eden yayımlarda isimlerini gösterenler: Ercüment Ekrem Talu, Peyami Safa, Burhan Cahit, Mahmut Yesari, Fahri Celâl, Salâhattin Enis, Sadri Ertem, Esat Mahmut vb. olmuştur.[48] Aynı dönemde hikâye ve roman alanında eser veren diğer sanatçılar ise, Aka Gündüz, Müfide Ferit Tek, Raif Necdet Kestelli, Selâmi İzzet Sedes ve Suat Derviş'tir.[49]

Alemdar Yalçın, "Cumhuriyetin ilk yıllarında romancılarımızın, daha çok kendi yaşadıkları dönemlerden önceki bunalımlı dönemleri konu olarak işlediklerini görüyoruz." der.[50]

Cumhuriyet'in ilk yıllarında varolan gözleme dayalı gerçekçilik, 1930-1940'lı yıllarda toplumcu gerçekçiliğe eğilir. [51] 1930'dan sonraki yıllarda romancılığımızda Sadri Ertem ve Sabahattin Ali gerçekçi okulun temsilcileri olarak karşımıza çıkar.[52]

1930'lu yıllarda öykü türüne yönelim artmıştır. Bekir Sıtkı, Halikarnas Balıkçısı, İhsan Devrim, İlhan Tarus, Kemal Bilbaşar, Kenan Hulûsi, Memduh Şevket, Reşat Enis, Sadri Ertem, Sait Faik ve Umran Nazif dönemin dergi ve gazetelerinde öykülerini yayımlamışlardır.[53]

Memduh Şevket Esendal ve Sait Faik, 1930'lu yıllardan itibaren hikâyelerini yeni ve modern kurguda yazar. Türk hikâyesinin de kaynağını oluşturan bu iki yazar, Çehov, Truman Capote veya Katherina Mansfield'in hikâye yöntemlerinden

---

[47] Selim İleri, "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", *Türk Dili Öykü Özel Sayısı*, cilt: XXXII, sayı: 286, yıl: 25, 1 Temmuz 1975, s. 11.
[48] Özön, *a.g.m.*, s. 591.
[49] Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman (1859-1959) II*, Varlık Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1978, s. 16.
[50] Alemdar Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişimler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı (1946-2000)*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2011, s. 360.
[51] Olcay Önertoy, *Cumhuriyet Döneminde Roman*, Canan İleri (Ed.), *Çağdaş Türk Edebiyatı*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1070, s. 119.
[52] Konur Ertop, "Cumhuriyet Çağında Türk Romanı", *Türk Dili Roman Özel Sayısı*, cilt: XIII, sayı: 154, 1 Temmuz 1964, s. 595.
[53] Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı / II Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)*, Broy Yayınları, 1987, s. 312.

etkilenerek, hikâyede büyük ve hatırlanacak olaylara yer vermeyerek modernist hikâye örneklerinin başlangıcı olmuşlardır.[54] "Sait Faik'in, Oktay Akbal'ın, Haldun Taner'in ve Orhan Hançerlioğlu'nun eserlerinin toplumsal yanı, konunun geçtiği çevrede, kişi olarak seçilen fakir kimselerde, onlara karşı duyulan derin sevgidir. Yani bu edebiyat türü, insan problemlerini daha derinlemesine inceleyebilmek için bir çeşit psikolojik hazırlık gibidir."[55] 1940'larda romanda, Anadolu insanına ve sosyal gerçekçiliğe yöneliş kendini gösterir.[56]

"Yazarın malzemesi dildir. Bir heykeltraş nasıl eserini bir mermer parçasını yontarak meydana getiriyorsa yazar da eserini belirli bir dilde kelimeler seçerek meydana getirir."[57] Malzemesini dilden alan ve 1950'li yıllarda Türkiye'de köy gerçeklerini dile getiren ve diğer yazarların da köye yönelmesini sağlayan hikâyeci, Mahmut Makal olmuştur. Mahmut Makal'ın köy notlarını toplayarak oluşturduğu *Bizim Köy* (1950), peşinden gelen Köy Enstitülü Yazarlar ile kendisinde sonra gelen Orhan Kemal, Kemal Tahir ve Yaşar Kemal'e örnek teşkil etmiştir.[58]

1950'lerden sonra gerçekçilik ve toplum sorunları dışında gündelik yaşantıyı, iç sıkıntısını ve yabancılaşma gibi konuları ele alan roman yazarları arasında Atillâ İlhan, Hikmet Erhan Bener, Nezihe Meriç, Yusuf Atılgan, Tahsin Yücel, Erdal Öz, Yıldırım Keskin gibi isimler bulunmaktadır.[59] 1950 sonrası Türk romanında modernist roman örneklerini ilk olarak Ahmet Hamdi Tanpınar vermiştir.[60] Romanlarında bireye ve zamana önem veren yazarın *Huzur* isimli romanı, bilinç akışı tekniğinin ilk uygulandığı eser olması bakımından da dikkat çeker.[61]

---

[54] S. Dilek Yalçın- Çelik, "Türk Edebiyatında Kısa Hikâye Hakkında Yapılan Çalışmalar", *Türk Bilig*, 2002/3, s. 112.
[55] Kemal Karpat, *Çağdaş Türk Edebiyatında Sosyal Konular*, Varlık Yayınları, 2. Basım, İstanbul 1971, s. 85.
[56] Asım Bezirci, *Orhan Kemal -Yaşamı, Sanatı, Eserleri, Anıları-*, Evrensel Basım Yayın, 5. Basım, İstanbul 2003, s. 130.
[57] Rene Wellek, Austın Warren, *Edebiyat Biliminin Temelleri*, (Çev. Ahmet Edip Uysal), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, s. 228.
[58] "Hikâye ve Roman", *Temel Bilgiler Ansiklopedisi*, Milliyet Yayınları, 1985, s. 301.
[59] Konur Ertop, "Cumhuriyet Çağında Türk Romanı", *Türk Dili Roman Özel Sayısı*, cilt: XIII, sayı: 154, 1 Temmuz 1964, s. 606.
[60] Abide Doğan, *1940-1960 Arası Türk Hikâye ve Romanı*, M. Kayahan Özgül (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış* (585-616), cilt: 2, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013, s. 595.
[61] Önertoy, *a.g.e.*, s. 120.

Hikâyede ise, 1950'den sonra bir artış yaşanır ve buna bağlı olarak gerçekçiliği devam ettiren ve eleştirel gerçekçiliğe yönelen hikâye yazarları görülmeye başlanır. Bunlar, Haldun Taner, Muzaffer Buyrukçu, Sabahattin Kudret Aksal ve Ziya Osman Saba vs.[62]

1960'lı yıllardan sonra romanda ele alınan konularda bir çeşitlilik görülür. Konu çeşitliliğinin yanı sıra roman yazmada yeni yöntemler meydana çıkar. Bu yıllarda yazarların işlediği konular, siyasî, toplumsal ve ekonomik değişmelere bağlı olarak değişen ve gelişen sonuçların bir yansıması olarak karşımıza çıkar. Bu dönem yani 1960-70'li yıllarda dikkat çeken yazarlar: Emine Işınsu, Hasan İzzettin Dinamo, Mehmet Seyda, Nezihe Meriç, Peride Celal, Rıfat Ilgaz, Yaman Koray ve Yusuf Atılgan.[63]

1970'lerde hikâye türü, geri planda kalır. 1980'li yılların sonunda hikâye türünde tekrar bir canlanma yaşanır. Bu dönemde yazılan kısa hikâyelere bilinçli bir bakış açısı ile yaklaşılır ve hikâyeler üzerinde bağımsız incelemeler gerçekleştirilir.[64]

1970'lerde yazarlar toplumsal olaylara daha çok yönelmişlerdir. Bu dönemde, köy ve köylü sorunları ile birlikte 27 Mayıs ve 12 Mart olayları, belgelere dayandırılan tarihsel konular, farklı yönleriyle Almanya'ya göç gibi konular sebebiyle çeşitlilik yaşanmış ve roman sayısında da artış gözlenmiştir. Adalet Ağaoğlu, Oğuz Atay ve Selim İleri'nin romanlarında bilinç akışı ve iç monolog gibi anlatım tekniklerinin roman yazma yönteminde kullanılmaya başlandığı görülür.[65] Ayrıca "1977-79 yılları siyasî anarşi ve terörün edebiyatı ve toplum hayatını tesir altına aldığı bir dönem" olmuştur.[66]

1980'li yıllardan itibaren roman yazarlarının toplumsal gerçeklerden ziyade biçim ve sanat konularına yoğunlaştıkları söylenebilir. Bu konular, Hulki Aktunç,

---

[62] *A.g.e.,* s. 146.
[63] *A.g.e,* s. 124-125.
[64] Yalçın- Çelik, *a.g.m.,* s. 118.
[65] Olcay Önertoy, "Yaklaşık Yüz Elli Yıllık Geçmişi Olan Türk Romanının Bugün Bulunduğu Yeri Nasıl Değerlendiriyorsunuz?", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 910.
[66] N. Ziya Bakırcıoğlu, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken, 2. Basım, İstanbul 1986, s. 13.

Orhan Pamuk, İnci Aral gibi yazarların eserlerinde de görülür.[67] 1980 sonrasında kadın romancı sayısında artış görülür. 1980 sonrasında eser veren kadın yazarlardan bazıları şunlardır: Adalet Ağaoğlu, Leyla Erbil, Füruzan, Ayla Kutlu, Emine Işınsu, Aysel Özakın, Nazlı Eray, Erendiz Atasü, Lâtife Tekin, Tezer Özlü, Feride Çiçekoğlu.[68]

1990'larda "savaşların neden olduğu ruhsal çöküntüler ve tepkiler, teknolojinin ve sanal dünyanın hayatın her alanına hâkim oluşu romancıların büyük anlatılar yerine mikro düzeyde bireyin iç dünyasını dilsel bir oyun biçiminde veren anlatılara yönelmelerine neden oldu. Türk romancıları tarafından benimsenen ve tutulan bu akım 2000'li yıllardan itibaren yerini gizemli, düşsel ve fantastik, otobiyografik karakterli; yarı belgesel, bilimkurgusal ve tarihsel romanlara bırak"mıştır.[69] 1990'lı yılların bitimine yakın romantik dünya görüşü ile duygu, metafizik ve tarih konularına eğilme görülür. [70] "Çağdaş yazarlar tabiat kanunlarıyla gelenekler arasındaki çatışmayı işler, iki kanun uzlaşmadığı zaman toplumsal kuralların nasıl çiğnendiğini belirtirler."[71]

Agâh Sırrı Levend'in "Zevkler sürekli olarak değişiyor. Sanat eserleri, bu değişikliği izleyerek şekilden şekle giriyor. Halbuki sanatta değişen, ancak ruh ve sentezdir. Öğeler hep aynı öğelerdir. Yeni, eskinin hal değiştirmesinden başka bir şey değildir."[72] sözlerinden hareketle hikâye ve roman için de tarih boyunca farklı formlarda bulunmuş ve bugüne ulaşmıştır diyebiliriz.

Türk edebiyatında çeşitli türlerde öykü ve roman yazılmıştır. Selma Fındıklı'da hikâye ve roman türünde birçok eser vermiştir. Yazar, 1994-2012 yılları arasında kaleme aldığı hikâye ve romanlarında kadın sorunları, Türk halk kültürü unsurları, kurmaca içerisinde tarihî ve toplumsal olaylar ile birlikte toplum içindeki bireyin

---

[67] Enver Okur, "Çok Partili Demokrasi Dönemi Türk Romanı", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 1, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 87.
[68] Okur, *a.g.m.*, s. 98.
[69] Osman Gündüz, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, Ramazan Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)* (399-538), Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011, s. 449.
[70] Gürsel Aytaç, "Yaklaşık Yüz Elli Yıllık Geçmişi Olan Türk Romanının Bugün Bulunduğu Yeri Nasıl Değerlendiriyorsunuz?", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 915.
[71] Karpat, *a.g.e.*, s. 79.
[72] Agâh Sırrı Levend, "Son Yüzyılda Roman", *Türk Dili Roman Özel Sayısı*, cilt: XIII, sayı: 154, 1 Temmuz 1964, s. 570.

sıkıntılarını da işlediği görülür. Selma Fındıklı'nın eserlerinde günlük konuşma dilinin rahatlığı, kesik cümle yapıları, semboller ve ikilemeler dikkati çeken önemli unsurlardır. Selma Fındıklı, hikâye ve romanlarında modern anlatım tekniklerini de başarılı olarak kullanan bir yazardır. Genel olarak bakıldığında Selma Fındıklı'nın, yerli yazarlardan Sait Faik ile Kemal Tahir etkisinde olduğu ve yabancı yazarlardan da Alphonse Daudet etkisinde kaldığı göze çarpar. Yazarın eserlerinde işlediği konular ve kurgu bakımından tarihî ve modern romanın özelliklerini taşıdığı dikkat çekmektedir. Kısaca Selma Fındıklı 1980 sonrası öykü/roman kuşağı içerisinde eser veren, son dönem modern yazarlar arasında yer almaktadır.

Çalışmamız giriş ve sonuç dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Selma Fındıklı'nın hayatı ve sanat anlayışına yer verildikten sonra ikinci bölümde ilk önce romanlar olmak üzere Fındıklı'nın yayımlamış olduğu roman ve öyküleri tahlil edilecek ardından da üçüncü bölümde yazarın öykü ve romanları dil, üslup ve anlatım teknikleri yönünden incelenecektir. Aşağıda ilk önce Selma Fındıklı'nın hayatı ve sanat anlayışına yer verilecektir.

BÖLÜM 1

SELMA FINDIKLI'NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Selma Fındıklı, anne tarafından Erzurumlu, baba tarafından ise Erzincanlı'dır. Fındıklı ailesi, Köy Enstitüsü mezunu olan Mehmet Bey'in köy görevi sebebiyle Anadolu'yu gezmiş ve beş çocuk da farklı kentlerde dünyaya gelmiştir.[73] Öykü, roman ve oyun yazarı olan Selma Fındıklı, 19 Kasım 1965 yılında Eskişehir'de doğar. Babası, memur Mehmet Bey ile annesi Elmas Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini doğduğu kentte tamamlayan Selma Fındıklı, daha sonra Ankara'ya giderek Hacettepe Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirmiştir. Selma Fındıklı'nın 1983'te Ankara Radyosu'nda "Umut Ören Çocuk" isimli beş bölümlük oyunu yayınlanır. Daha sonra Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarında 32 oyunu yayınlanan Selma Fındıklı'nın ürünleri *Çağdaş Türk Dili, Düşlem* ve *Bursa Defteri* gibi dergilerde yer alır. Selma Fındıklı, 1986'da TRT Ankara Radyosu'nda dramaturg olarak çalışmaya başlar. Selma Fındıklı, Dil Derneği, Edebiyatçılar Derneği ve PEN Yazarlar Derneği üyeleri arasında yer almıştır.[74]

Selma Fındıklı ayaklarında doğuştan gelen bir rahatsızlığın bulunmasına bağlı olarak yürümekte güçlük yaşamış ve kulaklarında da işitme kaybının olması onu epeyce zorlamıştır. Atatürkçü, Cumhuriyetçi ve vatansever bir yazar olan Selma Fındıklı, aynı evde yaşadığı ablasının vefatının ardından yalnız kalmıştır. Kedileri çok seven ve eğlence amaçlı tarot falı bakan yazar, yalnızlığını yakın dostları ile vakit geçirerek unutmaya çalışmıştır.[75] Radyoyu çok seven Selma Fındıklı, arkadaşları ile gerçekleştirdiği sohbetlerde kısa ve öz konuşmalar yapmıştır.[76]

---

[73] Meral Demiryürek, "Selma Fındıklı'nın Hikâyelerinde Kadının Sesi", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* cilt: 12, sayı: 2, Haziran 2015, s. 109.
[74] *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, A-İ*, cilt: 1, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010, s. 435.
[75] Azize Gürses ile 17 Mart 2018 tarihinde yaptığımız görüşme metninden.
[76] Kamile Banu Demir'in 6 Ağustos 2018 tarihinde bize gönderdiği e-posta metninden.

1.2. Sanat Anlayışı

Selma Fındıklı, çocukluk ve öğrencilik yıllarından itibaren yazmaya ilgi duymuştur.[77] Yazmaya 1983'te radyo oyunlarıyla başlayan Selma Fındıklı, Atatürk'ün Ankara'ya gelmesini, ilk Meclis'in açılmasıyla birlikte Milli Mücadele döneminde Ankara halkının sergilediği çabayı ve özveriyi *Kurtuluş Düğünü* isimli iki perdelik sahne oyununda dile getirir. Bu oyun, 2008'de Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Edebi Kurulunca repertuara alınmıştır.[78] Selma Fındıklı, TRT Ankara Radyosu'nda görev almadan önce "bir süre Kömür İşletmeleri'nde"[79] çalışmıştır.

Selma Fındıklı, "Yazmaya 1983 yılında radyo oyunları ile başladım. Beş yıl süreyle daha çok Fransızca romanlardan, öykülerden çeviri uygulama, daha sonra da özgün oyun dalında, Radyo Tiyatrosu, Arkası Yarın, Çocuk Bahçesi türlerinde oyunlar yazdım. Bugüne kadar yapımı TRT Ankara, İstanbul ve İzmir Radyoları tarafından gerçekleştirilen otuzu aşkın oyunum yayınlandı. Bunların arasında Klasik Türk Müziği bestecilerinden Dede Efendi, Leyla Hanım, Şevki Bey'in yaşam öyküsünü dramatize ettiğim, müzikleri Prof. Dr. Nevzat Atlığ yönetimindeki Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu ve solistleri tarafından gerçekleştirilen, ayrıca Ankara Radyosu Yurttan Sesler Korosu'nun eski müdürü ve Klasik Koro Şefi Ruşen Ferit KAM ile yine Ankara Radyosu Yurttan Sesler Korosu'nun kurucusu ve şefi Muzaffer Sarısözen'in[80] hayatını kaleme aldığım Arkası Yarın türünde beş oyunum yayınlanarak TRT Radyoları arşivine alınmıştır. Radyo oyunları konusunda TRT Ankara Radyosu'na yıllarca emek vermiş iki ustanın, Vasfi Uçkan ile Şahika Günsel'in çırağı olarak yetişip 1986 yılında aynı yerde birlikte çalışma şansını elde ettim. O günden beri de Ankara Radyosu Tiyatro Yayınları Müdürlüğü'nde dramaturg olarak görev yaparak bizlere 1940'lardan emanet edilen bu sanat dalında yeni

---

[77] Demiryürek, *a.g.m.,* s. 109.
[78] Oytun Şahin, "Selma Fındıklı", *Radyovizyon, TRT Aylık Radyo Dergisi*, sayı: 4, Ekim 2009, s. 19.
[79] http://www.biyografya.com/biyografi/13902(Erişim Tarihi: 26.03.2018).
[80] Yazarın *Vardar Rüzgârı* isimli romanında Muzaffer Sarısözen roman kurgusu içerisinde yer alan figüratif kişilerden biri olarak yer alır.

yazarlara yol göstermeye çalışıyorum."[81] diyerek çalışmaları hakkında bu bilgileri vermiştir.

Selma Fındıklı, "özenli, üretken ve araştırmacı bir yazar"[82] olmanın yanında, yazdığı eserlerle rol model konumunda bulunarak kendisinden sonra gelenleri de eğitmeyi amaç edinen bir yazardır. Selma Fındıklı, yakın tarih ile de ilgilenmiştir.[83]

Selma Fındıklı'nın, Ankara Radyosu arşivlerinde bulunan "Dinmeyen Fırtına" ve "Gün Uzun Yollar Uzak" (Arkası Yarın) ile "Sardunyalı Pencere" (Radyo Tiyatrosu) özgün oyunlarıdır. Ayrıca Selma Fındıklı'nın Fransızca'dan çevirerek uyarladığı oyunlar ise, Guy De Maupassant'ın "Geç Gelen Mutluluk", "Jules Amca" ve "Köye Gelen Yabancı", Alfred De Musset'nin "Titiano'nun Oğlu", Hector Malot'un "Küçük Kız Kardeş", Alphonse Daudet'nin "Küçük Şey" ve Jacques Brenner'in "Paris'in Yabancısı" isimli eserlerdir.[84]

Selma Fındıklı, yazmaya radyo oyunları ile başlamasının ardından Türk edebiyatı dünyasında *Nereye Yüreğim* isimli Sel Yayıncılık tarafından 1994 yılında çıkarılan romanıyla yer alır. Kitabın ilk üç baskısı aynı yayınevinden çıkarken son yani dördüncü baskı Remzi Kitabevi'nden çıkar. Muzaffer Buyrukçu, söz konusu eserin "bir dönem ya da birbirine yakın dönemlerin romanı" olduğunu söyler ve ayrıca romanın "bir iki küçük, kusur dışında usta işi bir roman"[85] olduğunu kabul eder. Gürsel Aytaç da, romanın zaman kurgusu ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

> *İç konuşmalardaki ustalığı Selma Fındıklı romanın zaman kurgusunda da gösteriyor. Figürlerin yaşantıları çoğunlukla bir çağrışım yoluyla onları geçmişe döndürüyor ve çocuklukları, gençlikleriyle ilgili, ekseriya göndermelerle tablolar çiziliyor. Öte yandan, ara sıra*

---

[81] Şahin, *a.g.m.,* s. 20.
[82] H. Vasfi Uçkan, "Gümüşlü Martı", *Cumhuriyet Kitap*, sayı: 635, (18 Nisan 2002), s. 3
[83] Ayfer Durak ile 14-19 Mayıs 2018 tarihlerinde yaptığımız görüşmeden.
[84] Filiz Arıcıoğlu, "Radyo ve Edebiyata Adanan Bir Yaşam: Selma Fındıklı", *Radyovizyon TRT Aylık Radyo Dergisi*, sayı: 19, Temmuz 2015, s. 9.
[85] Muzaffer Buyrukçu, "Selma Fındıklı'dan Bir İlk Roman: Nereye Yüreğim", *Cumhuriyet Kitap*, (22 Aralık 1994), sayı: 253, s. 15.

anlatımda zaman merceği uygulanarak anlatılan olayın geçiş süresi anlatım süresiyle örtüşebiliyor.[86]

Yukarıdaki cümlelerden de anlaşıldığı üzere Selma Fındıklı, ilk eseri olmasına rağmen *Nereye Yüreğim*'le edebiyat dünyasına başarılı bir giriş yapmıştır. Yazar, yazmaya nasıl başladığını, bununla ilgili bilgi sahibi olduğu isimleri ve eserlerinde yer alan tarihî zemin hakkında ise şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

Ben üniversiteyi bitirdikten sonra kendi kendime birkaç öykü yazmış, çekmeceye koymuştum. Ne kimseye okuttum, ne bir yere yayımlanması için gönderdim. Daha sonra bir arkadaş neden radyo oyunlarını denemiyorsun dedi. Bana yol gösterdi. Kimlerle görüşeceğimi söyledi. Gittim görüştüm. Radyo oyunlarını dört beş yıl dışarıdan yazmayı sürdürdükten sonra çok büyük bir şans doğdu benim için. Ankara Radyosu'nda beni yetiştiren ustamla aynı odada çalıştım. Oraya gelip giden yazar çevresinden çok faydalandım. Ayla Kutlu gelirdi oraya, Ülker Köksal gelirdi. Erhan Bener… Daha pek çok yazar gelip geçmiştir o şubeden. Bunlarla tanıştıkça çevrem genişledi, ufkum genişledi. Bir roman yazma cesareti buldum kendimde." ve "Ben tarih romanları yazmıyorum, ben tarih öyküleri yazmıyorum. Benim yazdıklarımda insan hayatının geri planındaki tarihsel atmosfer var. Tiyatrodaki dekor gibi. Tarih romanı değil asla.[87]

Yazarın *Nereye Yüreğim* isimli ilk romanının ardından 1995'te *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabı gelir. Bu kitap da, Sel Yayıncılık tarafından yayımlanır. Selma Fındıklı, bu öykü kitabının *Selanik İçinde* adlı hikâyesi ile 1996 Haldun Taner Öykü Ödülü (üçüncülük)'nü alır. Muzaffer Buyrukçu, Selma Fındıklı'nın öykü kitabı hakkında şöyle bir açıklama yapar:

Selma Fındıklı'nın gerçeklik karşısındaki tavrı, yaşamı bir bütün olarak gören ve çok geniş bir alanda üretim yapan yazarlardan ayrıdır. Kendisine ilginç gelen olaylara uzanır. Tutar, okurun görmediği ama bildiği bir kitlenin içinden dramatik yanı ağır basan sorunlarla boğuşan kişileri seçer.[88]

Yazarın dramatik kurgu yapısına sahip *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* romanı, 1997'de ilk olarak Sel Yayıncılık'tan, 2005'te de Remzi Kitabevi tarafından

---

[86] Gürsel Aytaç, "Selma Fındıklı'dan Nereye Yüreğim", *Cumhuriyet Kitap*, (29 Temmuz 1999), sayı: 493, s. 3.
[87] Irmak Zileli, "Tarih, Öykülerim İçin Tiyatrodaki Dekor Gibi", http://www.irmakzileli.com.tr/2003/08/02/selma-findikli-ile-soylesi/(Erişim Tarihi: 24.03.2019).
[88] Muzaffer Buyrukçu, "Selma Fındıklı'dan Bu Kez Öyküler Loş Sokağın Kadınları", *Cumhuriyet Kitap*, (1 Şubat 1996), sayı: 311, s. 9.

yayımlanır. Selma Fındıklı, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*'de " 'göç olgusu'na, o olgunun daha çok psikolojik yönüne parmak basmış, ordan elde ettiği malzemeyi okurların gözlerinin önüne sermiştir." [89] Göç olgusunu yaratan faktör, tarihî olaylardır. Yine tarihî olaylarla bezeli bir diğer eseri de, 1998 yılında Sel Yayıncılık'tan çıkan *Ankara İstasyonu* isimli öykü kitabıdır. Bu kitap, 2004'te Remzi Kitabevi'nden *Loş Sokağın Kadınları* ile birlikte çıkar. Yazar, *Ankara İstasyonu* adlı öykü kitabı ile 1998 Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü'nü kazanmıştır. Muzaffer Buyrukçu, "Görülüyor ki Selma Fındıklı, geçmişi kurcalayan, geçmişle bugünün birleşip ayrıldığı noktaların peşine düşen yazarlardan biridir. Mekân olarak da zaman olarak da geçmişi seçmiş, tezgâhını oralara kurmuştur ve ürettiği her ürün, geçmişin birikiminden çıkarılmıştır. Evet, Selma Fındıklı, geçmişten bugüne gürül gürül akan selleri, o sellerin bireylere, toplumlara getirdiklerini izler ve onların yoğunlaştığı alanlara yönelir. Nesli tükenenlere, yavaş yavaş tükenmekte olanlara, anılarının mezarlığında yatanlara, bugünle bağlarını her yönden koparanlara ışık tutar 'belki bugüne bir şeyler kazandırırım' diye. Sanki bir yandan da şöyle der gibidir. 'Bugün onların değildir, bugün onlara yabancıdır. Sadece dün onlarındır.' Bu sözler Selma Fındıklı'nın hangi yaşamları seçtiğinin bir özeti gibidir." der.[90]

Saray Meydanı'nda Son Gece isimli romanın ilk baskısı, 1999 yılında ikinci baskısı da, 2000 yılında Remzi Kitabevi'nden çıkar. *Gümüşlü Martı* adlı roman da, 2001 yılında Remzi Kitabevi tarafından yayımlanır. Hemen ardından *Gecenin Yalnızlığında* isimli hem tarihî hem de biyografik roman, 2002'de Remzi Kitabevi tarafından çıkarılır. Yine Remzi Kitabevi'nden bu sefer, 2004 yılında *Kum Gülü* yayımlanmıştır. Refika Altıkulaç Demirağ'a göre, "Selma Fındıklı, bu romanında da diğer romanlarında olduğu gibi derin kültür birikimini, yaşama bakış açısındaki iyimser, sevecen ve en önemlisi özgür tutumunu hissettiriyor. Fındıklı, o çok

[89] Muzaffer Buyrukçu, "Selma Fındıklı'dan, "Nereye Yüreğim" ve "Loş Sokakların Kadınları"nın Ardından Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi", *Cumhuriyet Kitap*, (14 Ağustos 1997), sayı: 391, s. 13.

[90]Muzaffer Buyrukçu, "Selma Fındıklı'dan Yeni Öyküler, Ankara İstasyonu", *Cumhuriyet Kitap*, (13 Mart 1998), sayı: 443, s. 10.

severek dinlediğimiz radyo oyunlarının yazarı ve radyo emekçisi olmanın yanında sanırım yazın hayatımızın da başlı başına farklı karakterlerinden biri"dir, der.[91]

Yazarın 2006 yılında *İmbatta Karanfil Kokusu* adlı öykü kitabı yayımlanır. Remzi Kitabevi tarafından çıkarılan kitap ile Selma Fındıklı, 43. Sait Faik Öykü Ödülü'nü alır. Yazar bu ödül töreninde, "Böyle bir ödülü almayı hayal dahi etmedim, Sait Faik Ödülleri halkasına eklenebildiğim için çok mutluyum" diye açıklamada bulunurken jüri başkanı Doğan Hızlan da, Selma Fındıklı'nın '1863-1930 yılları arasındaki döneme özgü dili özenle işlemesi ve kahramanları başarısıyla canlandırması' sonucu bu ödülü almaya hak kazandığını söylemiştir.[92] Yazar bu eserinde, "yalnız, tarih değil ama, coğrafyada, çoktan kaybolmuş yaşama biçimleri"ni de vermesiyle adından söz ettirmiştir.[93] Hasan Akarsu, yazarın tarihten kesitler sunarken, olayları yaşandıkları dönemle birlikte verildiğini, öykülerin dolu dolu olduğunu ve azınlıkların problemlerini gözler önüne sererek insan sevgisine vurgu yaptığını söyler.[94]

Selma Fındıklı'nın son romanı olan *Vardar Rüzgârı*, 2009'da Remzi Kitabevi'nden çıkarılır. Yazar bu eserini, Mustafa Kemal Atatürk ile Çanakkale'de savaşan askerlere ithaf etmiştir. Yazarın uzun bir aradan sonra son öykü kitabı olan *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur,* 2012 yılında Remzi Kitabevi tarafından yayımlanır. Selma Fındıklı bu öykü kitabını, Gazi Mustafa Kemal'e ithaf eder. Yazar, kitabı ile "1919'dan 1950'lere kadar, farklı kentlere uzanarak Cumhuriyet'in kuruluş yıllarının panoramasını çiz"miştir.[95] Kitapta, "gerçek olayların içinde kurgulanmış öykülerinde kadın karakterlerinin hemen hepsi aileleri tarafından desteklenen dirençli ve güçlü kadınlardır. Kimi öykü kahramanlarının yerel şivesiyle konuşması, öykülerin içinde türkülerin, manilerin

---

[91]Refika Altıkulaç Demirağ, "Kültürleri Birleştiren Tılsım Kum Gülü", http://www.radikal.com.tr/kitap/kulturleri-birlestiren-tilsim-856416/(Erişim Tarihi: 23.03.2019).

[92] Miraç Zeynep Özkartal, http://yeniedebiyat.blogcu.com/edebiyat-odulleri-2007-2/1838034(Erişim Tarihi: 30.03.2018).

[93] "Tarihi İzmir Hikayeleri", http://www.milliyet.com.tr/tarihi-izmir-hikayeleri-pembenar-detay-kultursanat-965360/(ErişimTarihi: 16.04.2018).

[94]Hasan Akarsu, "İmbatta Karanfil Kokusu", *Cumhuriyet Kitap*, (11 Ekim 2007), sayı: 921, s. 26.

[95] "2012 Yılında Öykünün Görünümü", http://faytonoyunoyku.blogspot.com/2014/06/2012-yilinda-oykunun-gorunumu.html(Erişim Tarihi: 30.03.2018).

yer alması, yöresel yemek kültürleri, doğumlar ve düğünler gibi yerel âdetler, okuyucuyu öykünün geçtiği yıllarda tarihsel bir Anadolu gezisine çıkar"mıştır.[96]

Refika Altıkulaç Demirağ, yazarın öyküleri hakkında "genellikle kahramanlarının dilinden yazılmış. Yazarın bu tarzı öykülere tiyatro havası vermektedirler. Kahramanlar tek tek okuyucunun karşısına çıkarak onunla dertleşiyor ya da sırlarını paylaşıyor gibidir. Bu da okuyucunun kendini aynı zamanda bir tiyatro izleyicisi gibi hissetmesini sağlamaktadır."[97] diye bir açıklama yapmıştır. Selma Fındıklı, "Kitaplarımda sadece birinci tekil kişili anlatıcıyı kullandığım doğru. Çünkü üçüncü kişi ağzından anlatırsam, ben olaya dışardan baktığım hâlde, roman ya da öykü kişilerinin kafasından geçen düşünceleri aktaramam, bu mantıksız bir şey olur, diye düşündüm. Gerçek hayatta birbirimizin kafasından geçenleri okuyabiliyor muyuz? Hayır. Yazar da kişilerin düşüncesini anlatmamalı bence."[98] diyerek eserlerinde birinci tekil kişili anlatımı kullanmasının sebebini açıklamıştır.

Tarihe duyarlı, eserlerinde ele aldığı konularda özenli ve samimi olan ve hüzünlü anlatımı ile Selma Fındıklı, çalıştığı Ankara Radyosu'nda 27 Mayıs 2015 günü öğle vakitlerinde vefat etmiş ve Ankara Karşıyaka Mezarlığı'na defnedilmiştir.[99]

1.3. Eserleri

Romanları:

1. *Nereye Yüreğim* (1994)

2. *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* (1997)

3. *Saray Meydanı'nda Son Gece* (1999)

4. *Gümüşlü Martı* (2001)

5. *Gecenin Yalnızlığında* (2002)

6. *Kum Gülü* (2004)

---

[96]Semra Larçın, "Kitaplar Arasında", *Cumhuriyet Akdeniz*, (20 Eylül 2012), s. 2.
[97] Refika Altıkulaç Demirağ, "Selma Fındıklı'dan İmbatta Karanfil Kokusu, Eski İzmir'in Esintisiyle", *Cumhuriyet Kitap*, (22 Mart 2007), sayı: 892, s. 4.
[98]Meral Demiryürek, "Bir Göçün Romanı: Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, cilt: 7, sayı: 4, Aralık 2010, s. 139-140.
[99]*Cumhuriyet*, (29.05.2015), s. 11.

7. *Vardar Rüzgârı* (2009)

Hikâyeleri:

1. *Loş Sokağın Kadınları* (1995)

2. *Ankara İstasyonu* (1998)

3. *İmbatta Karanfil Kokusu* (2006)

4. *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* (2012)

BÖLÜM 2

SELMA FINDIKLI'NIN ESERLERİNİN İNCELENMESİ

Tiyatro, öykü ve roman türünde eserler veren Selma Fındıklı daha çok romanları ile ön plana çıkmış ve hakkında yazılanlar da genel itibariyle romanları üzerinden olmuştur. Yazarın *Kurtuluş Düğünü* (Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü Edebi Kurulunca repertuara alınan); *Dinmeyen Fırtına, Gün Uzun Yollar Uzak, Sardunyalı Pencere* (Yazarın özgün oyunları olan ve TRT Ankara, İzmir ve İstanbul Radyoları'nda yayınlanan) ile *Geç Gelen Mutluluk, Jules Amca, Köye Gelen Yabancı, Titiano'nun Oğlu, Küçük Kız Kardeş, Küçük Şey ve Paris'in Yabancısı* (Selma Fındıklı'nın yabancı yazarlardan çevirerek uyarladığı) isimli eserleri ve TRT Radyoları'nda yayınlanan otuza yakın oyunu basılmamıştır. Bu sebeple yazarın tiyatro türündeki eserlerini incelemeye tabiî tutmadık. Selma Fındıklı'nın öykü ve roman türündeki eserleri basılmıştır. Biz de bu doğrultuda yazarın eserlerini incelemeye romanlarından başlayacağız ve romanlarını kronolojik bir sırayla tahlil edeceğiz.

2.1. Romanlar

Çalışmanın bu bölümünde, Selma Fındıklı'nın roman türündeki *Nereye Yüreğim, Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi, Saray Meydanı'nda Son Gece, Gümüşlü Martı, Gecenin Yalnızlığında, Kum Gülü* ve *Vardar Rüzgârı* isimli eserleri incelenecektir. Selma Fındıklı, ilk eserini roman türünde kaleme almış ve Türk edebiyatına 1994 yılında *Nereye Yüreğim* isimli kitabıyla giriş yapmıştır. 1994 ile 2012 yılları arasında eserler veren Selma Fındıklı'nın, yedi romanı bulunmaktadır. Çalışmaya Selma Fındıklı'nın ilk romanı olan *Nereye Yüreğim* isimli kitabıyla başlanacaktır.

2.1.1. Nereye Yüreğim

Nereye Yüreğim[100] başlıklı eser, yazarın ilk romanıdır. Kitabın ilk üç baskısı 1994, 1995 ve 1999 yıllarında Sel Yayıncılık tarafından çıkarılmıştır. 2006 yılında Remzi Kitabevi tarafından romanın, dördüncü yani son baskısı yapılmıştır.

[100] Selma Fındıklı, *Nereye Yüreğim*, Remzi Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 2006.

Eserde, kendisine söz hakkı verilmeden evlendirilen Cihan'ın mutsuz yaşantısı, dul kalışından sonraki serzenişleri ve sevdiği erkekle gerçekleştirdiği evliliğin ardından hayatında meydana gelen değişimler konu edilmiştir.

Romanda ele alınan diğer konular arasında savaş, düş, çocuksuzluk, sessizlik, batıl inançlar vb. konular bulunmaktadır. Tarihi bir roman olan eserde, Doksan Üç Harbi, Balkan Savaşları, Kurtuluş Savaşı, I. ve II. Dünya Savaşları'ndan söz edilmektedir. Doksan Üç Harbi'nin neden olduğu olaylardan biri de göçtür. Harpten dolayı Zehra Hanım, Muradiye, Melek Hanım ile kardeşi Faika Hanım ve ninesi, Balkanlardan Anadolu'ya göç edenler arasındadır. Zehra Hanım ile memleketlisi Muradiye, Bursa'ya gitmişlerdir. Melek Hanım ile ailesi ise, İstanbul'da kalmışlardır. Bunun yanı sıra I. Dünya Savaşı'nda birçok asker ölmüş ve sevdikleri arkalarından gözyaşı dökmüşlerdir. Eserde ayrıca, *"Üstelik de niye? Vatan savunması için mi? hayır. Enver öyle istiyor diye boş yere kırılacak evladı vatan."* (s. 49) denilerek askerlerin savaşa keyfi olarak gönderildiği düşünülmektedir. I. ve II. Dünya Savaşları, hem açlık ve sefalet hem de korkuyu insanlara yaşatmıştır.

Cihan, Bursa'dayken bir düş görür. Bu düş, Cihan'ı korkutur ve ne anlam taşıdığını da bilemediği için endişe duyar. Romanın dördüncü bölümünde ifade edilen düş, son bölümün habercisidir. Cihan, Reşit hasta yatarken onun yanında dururken bir düş görür. Bu düşte, ay ışığının vurduğu yatakta gece vakti çıplak yatan uzun yüzlü ölü bir adam vardır. Cihan, gördüğü düşü yorumlayamaz. Son bölümde her şey açıklığa kavuşur. Yatakta çıplak yatan ölü adamın, Kerim olduğunu öğreniriz.

> *Pencere açık… Yatan kim… Perde uçmuş… Dolunay giriyor… Upuzun adam… Yüzü dolun… Çırılçıplak… Yatağın kıyısında… Eğiliyor… Yok yüzü… Ay ışığı… Çenesi bağlanmış… Reşit Bey… Ölü o… Üstüne çarşaf… Rüzgârı soğuk… Bir kadın çığlığı…* (s. 87)

Batıl inançlar ise, Bursa'da meydana gelen olaylarda karşımıza çıkar. Burada Ebekaya[101] adı verilen bir yerin kadınların hamile kalmalarına yardımcı olduğuna

[101] Bursa'da çocuğu olmayan kadınların, bu kaya altında bulunan böcekleri yiyerek hamile kalınacağı düşünülen Mudanya ile Gemlik arasındaki yerdir.
http://bgc.org.tr/ansiklopedi/ebekaya.html (Erişim Tarihi: 19.06.2018).

inanılır. Cihan da, Bursa'ya gelin gittiği vakit annesinin verdiği muskaları kullanarak, bu muskanın eşi Reşit Bey ile muhabbetlerini arttıracağını düşünür. Eserde batıl inanışları uygulayanlar, kadın kahramanlardır. Romanda, Faika Hanım'ın ve Kerim'in muayenehanesinin üst katında oturan Hacı Hanım'ın çocuğu olmamıştır. Güzide'nin çocuğu ise, doğumdan birkaç saat sonra ölmüştür. Ali Rıza ile Melek Hanım da, çok geç çocuk sahibi olabilmişlerdir. Cihan'ın ise, Reşit ile olan üç yıllık evliliğinde çocuğu olmamıştır. Cihan, Kerim ile olan ikinci evliğinin ancak altıncı yılında hamile kalabilmiştir.

> *Niye ilk günkü gibi değil her şey. Niye lavanta kolonyasını artık kendim doldurtuyorum bittikçe?... İncecik bir ilmik kopuyor sanki her geçen gün aramızda. Haberimiz bile olmadan. Sessizce. Savaş değil bunun suçlusu. Hem döndükten sonra yaşadığımız birkaç ayda savaş yok muydu?* (s.190)

Sessizlik, Cihan ile Reşit'in temel sorunudur. Cihan'ın, Reşit ile konuşmaktan kaçınması ve aralarında sürüp giden sessizlik, onların ayrılıklarına neden olur. Cihan'ın ikinci eşi Kerim de, çocukluğundan beri sessizdir. Bu sessizlik, Kerim'i her zaman üzmüş ve korkutmuştur. Cihan ile Kerim'in, birbirlerine karşı da sessiz kalmaları aralarındaki duyguların zamanla yitimine neden olmuştur. Eserde sessizlik, hicranın bir belirtisi olmuştur.

Cihan, ilk evliliğini ailesinin isteği doğrultusunda gerçekleştirmiştir. Bu evlilik ne Cihan'a ne de Reşit'e, mutluluk getirmemiştir. Cihan, daha sonra sevdiği Kerim ile gönül rızasıyla evlenmiştir. Bu evlilik ise, mutlu başlasa da sonu mutsuzlukla bitmiştir. Romanda da evlilik hadisesi mevsimlere benzetilmiştir. Cihan da, gençlik yıllarında *Yıldız* isimli dergide okuduğu evliliğin mevsimler üzerinden yapılan tanımlamalarında Kerim ile olan evlilik hayatını görür:

> *Bilmem size inanmalı mıyım sayın bayan?... Mevsim dönümlerini mi yaşıyoruz biz de gerçekten? Acaba şimdi hangisindeyiz? Kış mı? Hayır, kış değil bu… Öyleyse sonyaz… Daha da kötü günler mi bekliyor bizi?* (s. 173)

- **Romanın Adı:**

Nereye Yüreğim isimli romanın adı Cihan'ın, Reşit Bey ile evliyken Doktor Kerim'e sevdalanması nedeniyle yaşadığı kalp çarpıntısından ve gönül

yolculuğundan gelmektedir. Romanda Cihan, Reşit Bey ile evlidir ve bu evliliği bir kafese kendisini de bir kuşa benzetir. Buna göre Cihan, kafese hapsolmuş bir kuştur ve uçmak ister. Kafesin kapısı, Kerim ile aralanır ve Cihan'ın kalbi onun için çarpmaya başlar. Cihan, Reşit Bey'den ayrılır ve böylece hem kendisi hem de gönlü serbest kalır. Cihan'ın serbest kalan yüreğindeki kuş, rahatça Kerim'e doğru uçmaya başlar. Romanın ismi de bu üçlü arasında yaşanan ilişkiden ve yürek çarpıntılarından dolayı verilmiştir. Bu bakımdan romanın adı, sembolik bir anlam taşımaktadır.[102]

> *Uçamazsın güvercinim… Uçabilseydin kaçardın uzaklara. Yapamazsın, Yuvan da o kutu olmuş. Ökseye tutulmuşsun bir kez. Ben de tutuldum. Beş ay kaldı kutuya girmeme… Kimbilir nasıl süslenmiştir Reşit Bey. Seviyor beni. Ama ben onu sevmiyorum… Sen de bu küçük kızı sevmiyorsun değil mi? Ne onun sevgisini istiyorsun ne de avuçlarında korunmuş olmayı. Tek istediğin gönlünce uçabilmek. Dilediğin dala konmak…* (s. 181-182)

- **Mesaj – Eleştiri:**

Yazar bu eserinde, aile üyelerinin çocuklarının hayatlarına müdahalede bulunmamaları gerektiğine dair bir mesaj vermiştir. Romanda, bireyin hayatına müdahalede bulunmanın yanlış olduğu vurgulanır.

Romanda, Doksan Üç Harbiyle Anadolu'ya göç eden insanların yaşamları, Balkan Harbi, I. ve II. Dünya Savaşlarının yol açtığı yıkımlar, dönemin sosyolojik, siyasal ve ekonomik boyutlarıyla ele alınmıştır. Eserde, savaşların millet üzerinde etkileri anlatılarak savaşlara karşı çıkılmıştır. Romanda ayrıca, savaşların bireyler üzerinde yarattığı psikolojik ve sosyolojik etkiler ile Enver Paşa'nın yönetimdeki keyfi davranışları eleştirilmiştir.

- **Özet:**

Ali Rıza, Haseki'de bir şekerci dükkânı işletir. Dükkânın üst katında da eşi Melek Hanım ve kızları Cihan ile birlikte yaşar. Cihan, Ali Rıza ile Melek Hanım'ın yıllar sonra sahip oldukları bir çocuktur. Cihan'ın, en sevdiği içecek limonatadır.

---

[102] Bu üçlü ilişkinin bir benzeri de Safiye Erol'un, *Ölü Erkek Kuşlar* isimli romanında görülür. Bkz. Nuray Örnek, *İnci Aral'ın Romanlarının Tema, Yapı, Dil ve Üslup Yönünden İncelenmesi,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2007, s. 70.

Savaş yıllarında hastalandığı zaman bile Cihan, limonata istemiş Ali Rıza, bu isteği yerine getirmek için Aksaray'dan Beyoğlu'na kadar gitmiştir. Cihan, çarşafa girmesinin ardından on dört yaşında ilk kez lavanta kolonyası sürünür. Bu koku, onu mutlu eder.

Cihan, on yedisindeyken bir gün anne ve babasıyla birlikte Üsküdar'daki teyzesi Faika ile Ferit eniştesinin yanlarına giderler. Faika ile Ferit, yıllardır evli olup çocuk sahibi olamamış bir çifttir. Cihan, üst kata doğru çıkarken Faika, onun başındaki örtüyü çekip alır. Faikaların üst katında Ferit'in kardeşi Nami Bey'in üniversiteden arkadaşı Reşit Bey vardır. Reşit, Bursa eşrafından İbrahim Halil Efendi ile Peyker Hanım'ın oğludur. Ferhunde adında bir ablası vardır. Ferhunde, Falih Efendi ile evlenerek Kütahya'ya gelin gider. Ferhunde'nin, iki kız çocuğu olur. Reşit, İstanbul'da Hukuk Fakültesi'nde eğitim görmüştür. Bursa'ya dönünce Reşit, Evkaf Müdürlüğü Hukuk İşleri bölümünde bir süre çalıştıktan sonra babasına yardımcı olmak amacıyla dokumacı dükkânına geçmiştir. Reşit, ilk evliliğini Bursa'ya döndükten hemen sonra ailesinin istediği kız ile yapmıştır. Reşit, Aliye Hanım'ı güzel bulmuş ve onu çok sevmiştir. Reşit, ilk oğlu Servet'i kucağına aldıktan sonra diğer oğlu Numan, doğmuştur. Aliye Hanım, ikinci oğlu Numan'ın doğumunun ardından Balkan Harbi öncesi ölmüştür. Servet ile Numan'ı, Peyker Hanım büyütmüştür. Ferit, Reşit ile aile bireylerini tanıştırır. Reşit ile Ali Rıza'nın, muhabbetleri keyifli olur. Bu durumdan bir tek Cihan, rahatsız olur. Reşit, Cihan kahve servisi yaparken onun, saçının büklümünden, hoş kokusundan, teninin parlaklığından etkilenir. Daha sonra Reşit, gururunu bırakır ve Ferit'in eczanesine giderek Cihan ile evlenmek istediğini söyler. Başta Melek Hanım ve Faika Hanım olmak üzere herkes, bu evliliği uygun bulur. Cihan'a ise evlenmek isteyip istemeyeceği sorulmaz. Cihan'ın, on sekizine girmesinin ardından bu evliliğin gerçekleştirilmesine aile bireyleri karar verir. Cihan ile Reşit, İstanbul'da nikâhları kıyıldıktan sonra Bursa'ya giderler. Cihan, babasının sözünü dinleyip Reşit'e karşı "yüreğini ısıtmaya" çalışsa da bunda başarılı olamaz. Üç yıllık evliliklerinde yeterince yakınlaşamayan Cihan ile Reşit, çocuklarının olmayışını dahi konuşamaz. Reşit'in, rahatsızlanmasıyla birlikte evlilikleri de farklı bir hâl alır. Cihan, Reşit'in hastalığında onun, etrafında

pervane gibi dolaşır. Bu da Reşit'in, hoşuna gider. Reşit'in, rahatsızlığının giderek artması üzerine Zehra Hanım'ın memleketlisinin oğlu Kerim, çağrılır. Kerim, İstanbul'da tıbbiye mektebinde okumuş genç bir erkektir. Babasını cephede yitiren Kerim, annesi ile birlikte yaşamaktadır. Kerim, Reşit'i muayene etmek için geldiğinde Cihan'ı görür ve ona, sevdalanır. Kerim, Reşit'in üşütmüş olduğunu söyleyerek gerekli ilaçları yazar ve Cihan'a verir. Kerim, Reşit'in iyileşmesinin ardından da eve gelmeye devam eder. Cihan, Reşit'in hasta yattığı sırada bir düş görür. Düşte yüzüne ay ışığı vuran uzun yüzlü bir adamın, çırılçıplak vaziyette yatakta yattığını görür. Yatakta yatan adam ölmüştür. Bu ölü adam, Reşit'tir. Cihan, rüyasının ne anlam taşıdığını bilemez ve daha fazla da üzerinde durmaz.

Reşit, sağlığına kavuştuktan sonra Cihan ile konuşarak evliliklerinin bu şekilde devam edemeyeceğini söyler. Reşit, Cihan'ı İstanbul'a ailesinin yanına götürerek durumu izah eder. Böylelikle Cihan ile Reşit, üç yıllık evliliklerini sonlandırırlar. Cihan'ın, dul kalması ve Reşit'ten ayrılması Melek Hanım ile Faika Hanım'ı rahatsız eder. Ali Rıza'nın, ilerleyen yaşı ve kızının mutsuzluğu dolayısıyla sağ tarafına inme iner. Ali Rıza, yatarken dükkâna kalfaları Cemal bakar. Ali Rıza, ilkyazdan iyileşeceğine dair ümitli olsa da istediği gerçekleşmez ve ölür. Cihan, dul kalmasının ardından babasının da ölümüyle iyice sessizleşir ve Kerim'i düşünür. Cihan, bir gün Beyoğlu'nda Kerim ile karşılaşır. Bu karşılaşma Cihan'a, umut verse de diğer taraftan da onu, korkutur. Kerim, Cihan'ın boşandığını öğrenir. Kerim, Cihan'ı Lö Bon'a götürerek ona olan duygularından bahseder. Cihan, duyduğu sözlerden mutlu olur. Fakat Cihan, Kerim'in evlilik teklifini Bursa'ya gitmemek için kabul etmez. Bursa halkının, kendisini tanıdığını söyleyerek Kerim'in, evlilik teklifini reddeder. Kerim, annesinin ölümünün ardından daha fazla Bursa'da kalamaz. Kerim, Cihan'a mektup yazar. Cihan, annesi ve teyzesine Kerim'den bahsederek kendisiyle evlenmek istediğini söyler. Melek Hanım, Reşit'ten sonra Kerim'i beğenmemiş ve istememiş olsa da bazı şartlar öne sürerek kızı ile evlenmesine müsaade eder. Kerim, Melek Hanım ile aynı evde yaşama şartını kabul eder ve Cihan'la evlenir.

Kerim, Cihan'ı çok sevse de Melek Hanım ile birlikte aynı evde yaşamak ona işkence gibi görünür. Kerim, Cihan'a ayrı eve çıkma fikrini söyler. Cihan ise,

annesini yalnız bırakmamak için bunu kabul etmez. Kerim, çocuklarının olmamasından rahatsızlık duyar ve Cihan'a, doğum uzmanı olan bir arkadaşına gitmeleri gerektiğini belirtir. Fakat Cihan, buna da yanaşmaz. Melek Hanım da, Cihan'ın çocuğu olsun diye farklı yatır ve türbelere giderek dualar eder ve adaklar adar. Evliliklerinin ardından geçen altı yıl sonunda Cihan, hamile kalır. Bu durum, biraz olsun evdeki çatışmaları azaltmayı başarabilse de bu barış ortamı çok uzun sürmez ve Kerim ile Melek Hanım'ın tartışmaları yeniden başlar. Kerim, oğlunun iki dedesinin de ismini taşısın ister. Kerim, ezan okumadan oğlunun adını Ömer Rıza koymaya kalkıştığı vakit Melek Hanım ile tartışırlar. Cihan'ın da, annesinden yana olması Kerim'i, sinirlendirerek evi terk etmesine neden olur. Kerim, eve gitmeyerek muayenehanesinde kalır. Kerim, bir gece meyhanede içtikten sonra yolda yürürken düşer. Bir kadın, Kerim'e yardım eder ve onu, evine alır. Kerim, geceyi Eleni isimli kadınla geçirir. Kerim'in, muayenehanesinin bulunduğu dairenin sahibi Neveser Hanım, onu ziyarete gelir. Kerim, kendisini çıkartacağını düşündüğü için bu kadından biraz çekinir ve ayrıca da onu, hoş bulur. Neveser, İstanbullu bir ailenin Fransız Mektebi'nde yatılı okumuş ve diplomat bir erkekle evlenerek İspanya ve Amerika'da yaşamış çağcıl ve bakımlı bir kadındır. Kerim, Neveser ile sohbet ederken diğer taraftan da onun vücut hatlarını inceler ve kadını beğendiğinin farkına varır. Neveser, Kerim'e kocasından boşanmak üzere olduğunu ve muayenehanenin üst katına taşınacağını söyler. Kerim, muayenehaneden çıkartılmayacak oluşuna sevinir. Neveser, Kerim'in yanından ayrıldıktan sonra üst kattaki kiracıların yanına çıkar. Bu arada kocasının eve gelmemesinden dolayı üzülen Cihan, Kerim'in muayenehanesine gider. Kerim, Cihan'ı Ömer Rıza ile birlikte kapıda görünce şaşırır ve onları, içeri alır. Cihan, Kerim'den özür dileyerek eve gelmesini ister. Kerim, Cihan ile aralarındaki yakınlığın son bulduğunu anlar. Yine de tek başına kalmaktansa Cihan'ın teklifini kabul eder. Fakat eve gitmeden önce Cihan'a, başka bir eve taşınmak istediğini tekrar söyler. Cihan da, Kerim'den biraz zaman ister. Kerim, eve döndükten sonra bir süreliğine de olsa her şey iyi gider.

Cihan, annesi ve teyzesiyle birlikte bir gün Hacı Hristo'nun dükkânına giderek Faika Hanım'ın evi için perde bakarlar. Bu arada Hristo'nun karısı Sofia, Melek

Hanım'a Kerim'i bir kadınla beraber yakın vaziyette bebek tramvayında gördüğünden söz eder. Melek Hanım, duyduklarından Cihan'a söz etmez. Cihan, kocasıyla arasındaki mesafenin her geçen gün daha da arttığını fark ederek annesine Kerim'le birlikte ayrı bir eve taşınmak istediklerini söyler. Melek Hanım, buna kesinlikle karşı çıkar. Cihan, annesinin bu kadar sert tepki vermesine şaşırır. Cihan, Kerim ile ilişkilerinin bozulduğundan annesine bahseder. Melek Hanım da, Cihan'a komşu kızı Halide'yi gösterir. Halide, süslü ve bakımlı bir kadındır. Cihan ise, günden güne bakımsız bir kadın olmuştur. Cihan, annesinin ne demek istediğini anlamasa da üzerinde pek fazla durmaz. Cihan, Kerim'e annesiyle ev konusu yüzünden tartıştıklarını anlatır. Kerim, Cihan'a "istiyorsan taşınırız, bu kadar büyütme ve annenle aranı bozma" diyerek onu, geçiştirir. Cihan, kocasının eve gelmemesinin ardından merak ederek muayenehaneye gider. Orada olmadığını öğrenir. Komşu kadın, Cihan'a Kerim'in sık sık üst kata çıktığını söyler. Cihan da, bunun üzerine üst kata çıkar ve içerden gelen radyo sesini duyar. Daha sonra çaresizlik içinde evine geri döner. Ertesi gün Cihan, tekrar muayenehaneye gelir ve yine üst kata çıkar. Daha fazla dayanamayıp annesiyle birlikte karakola gider. Polisler, üst katın kapısını kırarlar. Melek Hanım, kızını odaya sokmak istemez. Cihan, annesini iteleyerek odaya girer ve Kerim ile Neveser'i aynı yatakta çırılçıplak halde birbirlerine gülümserken görür. Diğer taraftan da radyonun sesi hâlâ gelmektedir. Kerim ile Neveser, mangaldan çıkan dumandan zehirlenerek ölmüşlerdir. Cihan, üç gün boyunca doktorun verdiği ilaçlarla uyutulur. Uyandığında yaşadıklarına inanamayan Cihan, daha fazla sabredemez ve ağlar. Hem aldatılmış hem de kocasını kaybetmiş olmak ona, acı verir. Faika Hanım, Cihanlara gelir ve II. Dünya Savaşı'nın sona erdiğini haber verir. Cihan da, bununla birlikte kendi savaşının da sona erdiği kararına varır.

- **Olay Örgüsü:**

Eserde olay örgüsü, dokuz bölümden meydana gelmektedir. Bölümler arasında geçişlere yer verilmiş ve geriye dönüş tekniği kullanılmıştır.

1. Bölüm:

- Ali Rıza'nın, çocukluk yıllarında mahallelerinde çıkan Horhor yangınında hem evlerin hem de akasya ağacının dallarının yanmasına üzülmesi.
- Cihan'ın, Sucu Deli Hasan'ın su dağıttığı at arabasına binmesine Melek Hanım'ın kızması.
- Ferit eniştenin, kardeşi Nami'nin üniversiteden arkadaşı Reşit Bey'i, Ali Rıza ve ailesine tanıtması.
- Reşit ile Ali Rıza'nın, iyi anlaşması.
- Cihan ile annesinin, Beyoğlu'ndan aldıkları çeyizlik eşyalarla eve gelmeleri.
- Cihan'ın, Reşit ile evlenmek istemeyişini babası Ali Rıza'ya söylemesi.
- Melek Hanım ile Faika Hanım'ın, Cihan'a evlilikle ilgili öğütler vermeleri.
- Melek Hanım ile Ali Rıza'nın, Cihan ile Reşit'in evliliklerinin ilk gününü birlikte geçirmeleri için Faikaların yanına gitmeyi düşünmeleri ve Reşit'in, buna karşı çıkması.
- Reşit'in, Cihan'ı götürmek için gelmesi.
- Cihan ile Reşit'in, İstanbul'dan Bursa'ya gelmeleri.
- Cihan'ın, Reşit'in oğullarının ve gelinlerinin İnegöl'de Oylat denilen bir köye şifa bulmaya gitmeleri sebebiyle onlarla tanışamaması.
- Cihan'ın, İstanbul ile Bursa'yı karşılaştırması ve Bursa'yı sevmediğini fark etmesi.
- Cihan'ın, Reşit'in oğullarının ve gelinlerinin düğüne gelmemelerinin nedenini düşünmesi.
- Reşit'in oğullarının ve gelinlerinin, İnegöl'den erken dönüp Cihan ile tanışmaları.
- Cihan'ın, Numan ve diğerlerinin (Servet, Güzide ve Nihal) kendisini istemediklerini düşünmesi.

- Ali Rıza'nın, Cihan'a mektup yollaması.
- Cihan'ın, evliliklerinin üzerinden 8 ay geçmesine rağmen çocuklarının olmayışına üzülmesi.
- Melek Hanım'ın, Millet Mekteplerinde okuma yazma öğrenerek Cihan'a mektup göndermesi.
- Cihan'ın, Nihal'in kendisini kıskandığını düşünmesi.
- Servet'in, eve gelmesi ve odasına çekildikten sonra Nihal ile kavga etmeleri.
- Cihan'ın, evde yaşanan gürültü ve patırtıdan korkması.
- Reşit'in, ortalığı yatıştırmak üzere Servetlerin odasına gitmesi ve Servet'in, onu terslemesi.
- Güzide ile Cihan'ın, Bursa'da bir düğüne katılmaları ve Nihal'in, giyecek elbisem yok diyerek düğüne onlarla birlikte gitmemesi.
- Güzide'nin, Cihan'a Mudanya Gemlik yolunda bulunan Ebekaya adı verilen yere giden bir kadının kız çocuğu doğurmuş olduğunu anlatması.
- Cihan'ın, Bursa'daki kadınlardan hoşlanmaması.
- Cihan'ın, sofanın penceresinden Zehra Hanım'ın kuşları yemleyişine bakması.
- Cihan'ın, Yusuf'un ağlama seslerine dayanamaması ve çocuğun bulunduğu odaya gitmesi.
- Servet'in, kapıyı açtığında Cihan'ı karşısında görüp ona, kızması.
- Cihan'ın, bahçeye çıkarak Zehra ile oturup konuşması.

2. Bölüm:

- Reşit'in çocuklarının, savaş yüzünden rüştiyeden sonrasını okuyamamaları.
- Falih Efendi'nin, çarşafa giren kızlarını hemen evlendirmek istemesine Ferhunde'nin, karşı çıkması.

- Ferhunde ile Peyker Hanım'ın, Hoca Veysi Efendi'nin evine gelen Saraybosna işi çeyizlik ürünler getiren kadının yanına gitmeleri.
- Ferhunde'nin, Veysi Efendi'nin evinde gördüğü Rumelili bir kızı, Reşit'e anlatması ve onun da, bu konuya ilgi göstermemesi.
- Reşit'in, Ferhunde'ye Enver Paşa'nın, Alman İmparatoruna savaşa birlikte girme sözü verdiğinden bahsetmesi.
- Reşit'in, hasta olup yatması sebebiyle 1914 yılının Aralık ayında silah altına alınanlara katılamaması.
- Yaşlı doktorun, Reşit'i evde muayene etmesi.
- Sıhhatini kazanmasının üzerinden geçen altı yılın ardından Mustafa Kemal'in verdiği emirler doğrultusunda Reşit'in de, düzenli orduya katılması.
- Yunan ordusunun, Bursa halkına rahatsız edici davranışlarda bulunması.
- Vali Hacı Muhiddin Bey önderliğinde Reşit ile Bursa halkından bazı şahısların, ellerindeki silâhlarla Müdafaayı Hukuk Cemiyeti'ne gelerek düşman işgallerine karşı koymak için çalışmaları.
- Yunan askerlerinin, Reşitlerin dokumacı tezgâhını bozmaları.
- Falih Efendi'nin, kızları 15-16 yaşlarına geldiği vakit onları, kocaya vermesi.
- Kosta Efendi'nin, Bursa'da yaşanan olaylardan dolayı taşınacaklarını İbrahim Efendi'ye söylemesi.
- Reşit'in, Cihan'ın kendisi ile konuşmuyor olmasına sitem etmesi.
- Reşit'in çocuklarının, Nihal'in ablasının yanına Mudanya'ya gitmeleri.
- Reşit'in hastalanması ve ona, Cihan'ın bakması.
- Zehra Hanım'ın, Reşit'e doktor bulmaya gitmesi.

3. Bölüm:

- Reşit ile Cihan'ın, evliliklerini sonlandırmaya karar vermeleri.

- Reşit'in, Cihan'ı baba evine geri getirmesi.
- Cihan'ın, eve gelmesine annesi Melek Hanım ile teyzesi Faika Hanım'ın, laf söylemeleri.
- Ali Rıza'nın, Cihan'ın Bursa'dan İstanbul'a gelişinden beri sessiz kalışına üzülmesi.
- Ali Rıza'nın, Cihan'ın çocukluğunda sevinçlerini ve üzüntülerini paylaşmak için gittiği odaya giderek kızını, orada otuyor bulması.
- Ali Rıza ile Cihan'ın, evlilik meselesi hakkında konuşmaları.
- Ali Rıza'nın, Cihan'ın yüzünü güldürmeyi başarması.
- *İstanbul* gazetesinin, Balıkesir vilayetinin Yunan askerleri tarafından işgale uğradığını bildirmesi.

4. Bölüm:

- Kerim, Reşit'i muayene ederken Cihan ile Zehra Hanım'ın konuşmaları.
- Kerim'in, Cihan'a Reşit için hazırladığı reçeteyi verirken rahatsızlığının soğuk algınlığı olduğunu söylemesi.
- Cihan'ın, koltukta uyuya kalması ve düş görmesi.
- Reşit'in, Cihan'ı yanına yatağa alması ve bundan da Cihan'ın, hoşnut olmaması.
- Kerim'in, Reşit'i muayene etmek için eve gelmesi.
- Ali Rıza'nın, şekerci dükkânını açmaya gideceği bir gün aşağı inerken merdivenlerde rahatsızlanması.
- Ferit eniştenin, Ali Rıza'yı muayene etmesi için eve Manol Efendi'yi getirmesi.
- Manol Efendi'nin, Ali Rıza için ilaçlar yazması.
- Reşit'in, boşanma kararı ile ilgili olarak Ferit'e mektup yazarak onun, Cihan ile konuşmasını istemesi.
- Melek Hanım'ın, Ali Rıza ile Cihan'ın yanına gelmesi.

- Ferit'in, Ali Rıza'nın ilaçlarını getirmesi ve Cihan ile konuşmak istemesi.
- Cihan'ın, Şişli'ye giderek boşanma kararı üzerine avukata vekaletini vermesi.
- Cihan'ın, Ali Rıza'nın ölümünün ardından Reşit'ten boşanması.
- Melek Hanım'ın, hastalanarak yatağa düşmesi.
- Cihan'ın, komşuları Binnaz Hanım'ın oğluna düğün hediyesi almak için Beyoğlu'na gittiğinde Kerim ile karşılaması ve konuşabilmek için Lö Bon'a gitmeleri.
- Kerim'in, Cihan'a içinde onun için beslediği duyguları anlatması.

5. Bölüm:

- Kerim'in, annesinin söylediği Saraybosna türküsüne uyanması.
- Kerim'in babası Ömer Nazım Bey'in, İşkodra'da bulunması.
- Zehra Hanım'ın, Kerimleri ziyaret etmesi.
- Muradiye'nin, bir çift küpesini satarak Kerim'i, İstanbul'a okumaya göndermesi.
- Kerim'in, okulda bir kadavrayı gördükten sonra geceleri korkması ve gaz lambasını yakarak uyuyabilmesi.
- Kerim'in, Bursa'dan ve çalıştığı yerden memnun olmaması.
- Kerim'in, Cihan hakkında Zehra Hanım'dan bilgi almaya çalışması.
- Kerim'in, Cihan'ın Bursa'ya gelmek istemeyişini önemsememesi.
- Kerim'in, annesini de kaybettikten sonra iyice yalnız kalması.
- Kerim'in, Reşit'in evindeki çocukluk anılarını hatırlaması.

6. Bölüm:

- Melek Hanım'ın, Cihan'ı verirken Kerim'i, zora koşarak vazgeçirmeye çalışması.
- Kerim'in, çocuklarının olması için Cihan'ı, doktora götürmeye çalışması.

- Alman ordusunun, Polonya topraklarına saldırmaya başladığı haberini Kerim ile Cihan'ın, gramofondan duymaları.
- Faika'nın, Cihanlara gelerek zabitlerin, evi için yazdığı cezayı anlatması.
- Cihan'ın, mide bulantısı ve baş ağrılarından dolayı kötü olması.
- Kerim'in, Cihan'ın mide bulantısı vb. şikâyetlerinden dolayı hamile olabileceğinden şüphelenmesi.
- Kerim'in, Cihan için kadın doğumcu bir doktor arkadaşını Cerrahpaşa'dan alıp eve getirmesi.

7. Bölüm:

- Kerim'in, Cihan'ın ebeye doğum yaptırmasından dolayı onu, "cahil ve kişiliksiz bir kadın" olarak görmesi.
- Kerim'in, çocuğun kulağına ezan okumadan ismini söylemesine Melek Hanım'ın kızması.
- Kerim'in, Melek Hanım ve Cihan ile tartışıp evden ayrılması.
- Kerim'in, meyhaneye gitmesi ve burada bulunan bir grup ile Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na girip girmeyeceği konusunda tartışmaları.
- Kerim'in, meyhaneden çıkıp yolda yürürken sokakta gördüğü kadını, Edip'in eşi sanıp ondan kaçarken düşmesi.
- Eleni'nin, Kerim'e yardım ederek onu, evine alması.
- Kerim'in, gazete satan çocuktan dün gece yaşanan patlamanın sebebinin Bulgaristan'dan gelen bir adamın bavulundaki bombadan dolayı olduğunu öğrenmesi.
- Kerim'in muayenehanesine, apartmanın sahibi Neveser'in gelmesi.
- Neveser'in, Kerim'e muayenehanenin üst katına taşınacağını söylemesi.
- Neveser, muayenehaneden çıkarken gözünün A. Daudet'in *Değirmenden Mektuplar* isimli kitabına takılması ve bunun üzerine Kerim ile biraz konuşmaları.

- Neveser'in, Kerim'e babasının isteği üzerine Fransız Kız Mektebi'ne gittiğinden bahsetmesi.
- Kerim'in, çocukluk yıllarından beri süregelen sessizliğinin nedenini düşünmesi.
- Kerim'in muayenehanesine, kucağında oğullarıyla Cihan'ın gelmesi ve Kerim'i eve Cihan'ın götürmesi.

8. Bölüm:

- Cihan'ın, Ömer Rıza'yı Kerim'in muayenehanesine bırakarak teyzesi Faika ve annesi Melek Hanım ile birlikte Hacı Hristo'nun dükkânına gitmesi.
- Dimitri'nin, Faika'ya kumaşlar açıp göstermesi.
- Sofia'nın, dertlerini Melek Hanım'a anlatması ve kulağına bir şeyler fısıldaması.
- Cihan'ın, Kerim'in eve gelmesiyle birlikte hâl ve hareketlerindeki değişimin sebebini sorgulamaya başlaması.
- Almanların, Ruslara savaş açmaları.
- Cihan'ın, Kerim'in sessizliğinden şüphelenmesi.
- Cihan ile Melek Hanım'ın tartışmaları.
- Melek Hanım'ın, Cihan'a bakımsız olduğunu söyleyerek onu, Halide ile karşılaştırması.
- Kerim'in ayrı bir eve çıkma isteğinden vazgeçmesine Cihan'ın şaşırması.

9. Bölüm:

- Sofia'nın, Kerim'i bir kadın ile birlikte yakın vaziyette Bebek tramvayında gördüğünü Melek Hanım'a söylemesi.
- Cihan'ın, Kerim'in eve gelmemesi üzerine muayenehaneye gitmesi ve onu, orada bulamaması.

- Komşu kadının, Cihan'a Kerim'in sık sık muayenehanenin üst katındaki kadının yanına çıktığını söylemesi.
- Cihan'ın, muayenehanenin üst katına çıkması ve radyo sesi duyması.
- Cihan'ın, iki gün üst üste duyduğu radyo seslerinden şüphelenip annesiyle beraber polise gitmesi.
- Cihan'ın, polisin kapıyı açmasıyla Kerim ile Neveser Hanım'ı aynı yatakta birbirlerine gülümserken görmesi.
- Kerim ile Neveser'in, zehirlenerek ölmeleri.
- Cihan'ın, doktorun verdiği ilaçların etkisiyle üç gün boyunca uyuması.
- Cihan'ın, uyandığında Faika teyzesinin gelmesi ve onlara, II. Dünya Savaşı'nın bittiğini haber vermesi.
- Cihan'ın, kendi içindeki savaşı da bitirmesi ve bu ilkyazın mutluluk getirdiğini düşünmesi.

➢ **Çatışma:**

Romanda, aile bireyleri arasında yaşanan çatışmalar vardır. Cihan, ailesinin isteği üzerine kendisinden yaklaşık 20-25 yaş büyük olan Reşit ile evlenecektir. Cihan, Reşit ile evlenmek istemez. Fakat ailesine de karşı gelemez. İkilemde kalan Cihan, mecburi olarak Reşit ile evlilik yapar.

Cihan, Reşit ile evlendikten sonra Bursa'da yaşamaya başlar. Cihan, burada İstanbul ile Bursa'yı kıyaslar. Bursa'yı, İstanbul'a göre basit bulur. İstanbul'un sokakları, yağmurları, düğünleri, havası bile Bursa'dan ayrıdır. Cihan, Bursa'dan kaçıp kurtulmak ister. Buna imkânı olmadığı için de üzülür:

> *Gece yağan yağmurları yattığım yerde dinlemek nasıl hoşuma giderdi… Camlara, çinko balkona vuruşunu, arnavutkaldırımına sesli sesli inişini duyabilmek için uykuya direnirdim. Oysa bu yağmuru sevmedim… Kaba sesler çıkartıyor arabanın tavanına düşerken. Bir de nal şakırtıları karışıyor arasına. Tramvay çın çınları yok artık… Hep nal sesleri. Hep at kişnemeleri. Tek tük otomobil…* (s. 6)

Reşit, Cihan'a hissettiği duyguların etkisinde kalarak onunla, evlenmeye karar verir. Reşit, bu evlilik konusunda danışabileceği bir yakını olmaması sebebiyle

kendi içinde çatışma yaşar. Yaşı ve çocuklarının olması Reşit'i, düşündürür. Reşit, duygularıyla hareket eder ve Cihan ile evlenir. Reşit'in, Cihan ile evlenmesi oğulları Servet ve Numan'la da arasını açar. Oğullar, babalarına karşı tavır alır. Numan, Reşit'e sessiz kalırken Servet, onun sinirlendirecek hareketlerde bulunur. Reşit, Cihan ile istediği yakınlaşmayı sağlayamadığı ve oğullarıyla da arasının iyice açılmasından dolayı bu evlilikten mutsuzdur. Reşit, pişmanlık duyar ve Cihan ile ayrılmaya karar verir.

> *Kitap, gazete akşamları yüzümün peçesi… Gözüm hep saatte oluyor o yattıktan sonra. Az daha mı beklesem? Çıksam mı? Çocuklardan nasıl utanıyorum. Bal gibi anlıyorlardır her şeyi. Neler konuşurlar arkamızdan? "Belasını aradı bu yaştan sonra," diyorlardır olsa olsa.* (s.34)

Cihan'ın, Reşit ile boşanması Melek Hanım ve Faika Hanım'da da büyük etki yaratır. İki kadın, birlik olur ve Cihan'a boşandığı için kızarlar. Cihan, bu durumda sessiz kalmayı tercih eder. Fakat bu, iki kadın için yeterli olmaz. Kızın üstüne gitmeye devem ederler. Son çare olarak Ali Rıza, duruma el koyar ve iki kadını da Cihan'a laf söylememesi için susturur.

Ferhunde ile Falih Efendi'nin arasında oluşan ilk çatışma, oğullarının olmaması üzerinedir. Falih Efendi, oğul yerine kız evlatları olunca kendisini içkiye vurur. Bu da evde huzursuzluğun başlamasına neden olur. Falih Efendi, kızları Naime ile Şehime çarşafa girer girmez onları, evlendirmek ister. Ferhunde, Falih Efendi'ye karşı çıkar ve bu durum aralarında diğer bir çatışma unsurunu oluşturur. Sonuçta Falih Efendi'nin isteği olur ve kızlar 15-16 yaşlarında gelin olurlar.

Romanda diğer bir çatışma unsuru ise, Kerim ile Melek Hanım arasında yaşanır. Kerim, Cihan ile İstanbul'da yaşamaya karar verir. Melek Hanım, Reşit'ten sonra kızının yanına kimseyi yakıştıramaz ve Kerim de, onun hoşuna gitmez. Melek Hanım, Kerim'e aynı evde birlikte yaşamaları şartını öne sürerek kızıyla evlenmesine izin verir. Melek Hanım Kerim'in, Bursa'dan getirdiği gramofonun oturma odasında olmasını istemez. Melek Hanım, damadının sofrada içki içmesinden de hoşlanmaz. Bu gibi unsurlar, ikili arasında çatışmalar yaratır. Ayrıca Kerim ile Cihan arasında çocuklarının olmamasından dolayı sorunlar yaşanır. Ardından yaşanan birçok sorunlardan (Kerim'in, ayrı eve çıkma fikrini

Cihan'ın reddetmesi ve yine Kerim'in, çocukları olabilmesi için doktora gitme düşüncesini Cihan'ın kabul etmemesi vb.) sonra Kerim, Cihan'ın istediği bir kadın olamadığını gördükçe ondan kaçmış ve Neveser'e sığınmıştır.

Kerim'in, kendisini Neveser ile aldatması Cihan'ın, hem kendisini hem de onları, sorgulamasına neden olmuştur. Cihan, "Başka bir kadını bana yeğlemeye var mıydı hakkın? O kadın Fransız mektebini bitirmiş olsa bile… Namussuzun biri… Ya sen? Cahil bir namuslu… Hangisi daha geçer akçe?" (s. 204) sözleriyle bir iç çatışma yaşamıştır. Cihan, Kerim'in kendisini aldattığını öğrendikten sonra evliliğinin ilk anından beri yaşadığı iç hesaplaşmasını daha da artmıştır.

- **Kahramanlar:**

Romanın başkahramanı, Cihan'dır. Diğer kahramanlar ise, Yusuf, Zehra Hanım, Rabia, Cemal Kalfa, Ömer Rıza, Ferit, Nami Bey, Sucu Deli Hasan, Doktor Manol, Halide, Şevkiye, Edip, Hacı Hanım, Sofia, Panayota ve Despina'dır.

Cihan: Aksaraylı şekerci Ali Rıza ile Melek Hanım'ın kızlarıdır. Cihan, zayıf ve sıska bir kızdır. Cihan, 18 yaşındayken Reşit Bey ile ilk evliliğini gerçekleştirir. 3 yıllık evlilik boyunca çocukları olmaz. Çift, evliliğin devam etmeyeceğini anlayınca ayrılır ve Cihan, Bursa'dan İstanbul'a ailesinin yanına gelir. Cihan, Reşit'in evinde tanıştığı Doktor Kerim ile ikinci evliliğini yapar. Cihan ile Kerim'in, uzun zaman ardından oğulları doğar. Bir süre sonra Cihan, Kerim'in kendisini başka bir kadınla aldattığını öğrenir ve kocasının ölümüne de üzülür.

Ali Rıza: Cihan'ın babasıdır. Şekerci dükkânı vardır. Ali Rıza'nın, Melek Hanım ile mutlu bir evlilikleri vardır. Kızının da iyi bir evliliği olsun diye Reşit ile evlendirmiştir. Cihan ayrılıp geldiğinde Ali Rıza da, çok üzülmüştür. Bir gün fenalaşarak hastalanmış ve daha sonra da ölmüştür.

Melek Hanım: Cihan'ın annesidir. Melek Hanım, Cihan Reşit'ten ayrıldıktan sonra ona, çok fazla sitemde bulunmuştur. Kızının Kerim ile evlenmesini istememiştir. Melek Hanım, Kerim'in başka bir kadınla birlikte olduğunu öğrendiğinde de Cihan'ı, korumaya çalışmıştır.

Reşit Bey: Cihan'ın ilk eşidir. Kırk beş yaşındaki Reşit ile Cihan arasında yirmi yedi yıl yaş farkı vardır. Reşit, Cihan'dan önce Aliye Hanım ile evlenmiş ve

ondan, iki oğlu olmuştur. Reşit, Garp cephesinde savaşmış ve karısı Aliye Hanım'ı da, Balkan Savaşı öncesinde kaybetmiştir. Reşit, aslen Bursalıdır. Reşit, İstanbul'da Hukuk Fakültesi'nde okumuş, Bursa'ya döndükten sonra da Evkaf Müdürlüğü Hukuk İşleri kaleminde memur olarak çalışmıştır. Babadan kalma dokumacılık işiyle uğraşır. Reşit, Cihan ile evliliklerinin üçüncü yılında mutlu olamayacaklarını anlamış ve onu, İstanbul'a ailesinin yanına götürüp bırakmıştır.

Halil İbrahim Efendi: Reşit'in babasıdır. Halil Efendi, Reşit cephedeyken Zehra Hanım ile birlikte Numan ve Servet'e bakmıştır.

Peyker Hanım: Reşit'in annesidir. Başı dik, sözünü esirgemeyen Peyker Hanım, bir Türkmen kadınıdır. Reşit'in oğullarını kendisi yetiştirmiştir. Bu nedenle de Servet, tıpkı Peyker Hanım'ın özelliklerini taşımaktadır.

Aliye Hanım: Reşit'in ilk eşidir. Aliye Hanım, Servet ile Numan'ın anneleridir. Aliye, yirmi dört yaşındayken kalbinin atışındaki zayıflık nedeniyle ölmüştür.

Ferhunde: Reşit'in ablasıdır. Ferhunde, Falih Efendi ile evlenerek Kütahyalılara gelin gitmiştir. Naime ile Şehime isimlerinde iki kızları olmuştur. Ferhunde, Falih'in birçok huysuz ve olumsuz (alkol ve fikir karşıtlığı gibi) davranışına katlanmak zorunda kalmıştır.

Falih Efendi: Ferhunde'nin kocasıdır. Uzun boylu, geniş omuzlu ve kırmızı yanaklı olan Falih Efendi, babasının nalbur dükkânında çalışır. Falih, rakı da içer.

Numan: Reşit'in küçük oğludur. Numan, Güzide ile evlidir.

Servet: Reşit'in büyük oğludur. Nihal ile evli olan Servet'in, Yusuf adında da bir oğulları vardır. Servet, Peyker Hanım'a çekmiştir. Servet, yedi yaşındayken öksüz kalmıştır. Servet, babasıyla arasının kötü oluşunu Cihan'a da yansıtmış ve ona da, ters davranmıştır. Meyhaneye giden Servet, eve geldiğinde Nihal ile tartışarak huzursuzluk çıkarır.

Nihal: Servet ile evlidir. Nihal, hırçın yapılı ve Batum göçmeni bir kadındır. Nihal uzun boylu, sarı saçlı ve mavi gözlüdür. Servet ile tartışmalarında sessiz kalmayarak ona, cevap verir.

Güzide: Numan'ın karısıdır. Tatar güzeli olan Güzide'nin, annesi ve babası yoktur. Ablası ile birlikte dayısının evinde sığıntı olarak yaşamışlardır. Ablası, fakir ve geçimsiz bir havlucu çırağı ile evlenmiş, üç çocuk annesi olmuştur. Güzide, dayısının dostu Reşit Bey'in oğlu Numan ile evli olmaktan mutludur. Güzide, bir kız çocuğu doğurmuştur. Çocuk doğumdan birkaç saat sonra ölmüştür.

Naime ile Şehime: Ferhunde ile Falih Efendi'nin kızlarıdır. Naime ile Şehime, çarşaflı iki genç kızdır. Kızlar, babalarının isteği doğrultusunda evlenmişlerdir. Naime, 19 yaşına geldiğinde iki çocuklu bir kadın olmuştur. Şehime ise, 18 yaşında ilk çocuğunu kucağına almıştır.

Kerim: Cihan'ın ikinci eşidir. Kerim, Ömer Nazım Bey ile Muradiye Hanım'ın oğullarıdır. Babası Ömer Nazım Bey, Balkan cephesinde şehit düşmüştür. Kerimlerin soyu, Üsküp'e kadar uzanır. Muradiye Hanım, Kerim'i İstanbul'da okutarak doktor olmasını sağlamıştır. Kerim, okulu bitirip İstanbul'dan Bursa'ya geldikten birkaç zaman sonra da Muradiye Hanım ölmüştür. Kerim Cihan ile Reşit Bey'in evinde onu, muayene ederken tanışmış ve sevdalanmıştır. Sonunda da Kerim ile Cihan evlenirler. Yaşadıkları sorunları çözemeyen Kerim evden ayrılır. Bu arada tanıştığı Neveser ile daha sonra sevgili olmuştur. Cihan'ın, daveti üzerine yuvasına geri dönen Kerim, Neveser ile birlikteliklerini farklı boyutlara taşımıştır. En sonunda da Neveser'in evinde ikisi de, zehirlenerek ölmüştür.

Faika Hanım: Cihan'ın teyzesidir. Faika, Ferit ile evlidir. Çiftin çocuğu yoktur ve Üsküdar'da otururlar.

Kosta Efendi: Reşitlerin dükkân komşusudur. Kosta Efendi, havlu satar. Teodoro ile evli olan Kosta Efendi'nin, Vasil ile Yorgo isimlerinde 2 oğulları vardır. Kosta Efendi ve ailesi, Reşitlerle her zaman iyi dost olmuşlardır. Kosta Efendi'nin, evinde Erifili adında küçük beslemesi de vardır.

Eleni: Kerim'in evden ayrıldığı vakit geceyi evinde geçirdiği ve hastaneden arkadaşı olan Edip'in eşine benzettiği kadındır.

Neveser Hanım: Kerim'in muayenehanesinin bulunduğu binanın sahibidir. 28 yaşındadır. Babasının isteği doğrultusunda Fransız Kız Mektebi'nde okumuştur.

Neveser, diplomat kocasıyla birlikte 8 yıl Amerika ve İspanya'da yaşamıştır. Neveser, kocasından boşanmaya karar verdiğinde Türkiye'ye gelmiştir. Neveser, İstanbul'a geldikten sonra Kerim'in muayenehanesinin bulunduğu apartmana giderek onunla tanışmıştır. Kısa bir süre sonra da muayenehanenin üst katına taşınarak Kerim ile daha da yakınlaşmıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Romanda anlatılan olaylar, İstanbul ve Bursa'da geçmektedir. Eserde esas mekân, İstanbul'dur. Romanda, Bursa'da sadece Reşit Bey'in evi, Ebekaya ve Kerim'in evi mekân olarak verilirken İstanbul'da ise, Ali Rıza'nın Haseki'de bulunan şekerci dükkânı ile evi, Ferit'in eczanesi, Faikaların Üsküdar'daki evleri, Kerim'in muayenehanesi, Hacı Hristo'nun dükkânı, Lö Bon, Nektar isimli içki evi ile bazı semt isimleri yer almaktadır. Eserde olaylar, genellikle iç mekânlarda geçmektedir. Romanda ayrıca, Saraybosna ve Kütahya gibi şehirlerden de bahsedilmiştir.

> *Cihangir'den Beyoğlu'na doğru, yokuşlu sokakların birinden çıkıp öbürüne girerek yürüyorum öğle güneşi altında. Sabahtan beri yollardayım. Bir umudum Cadde-i Kebir dükkânları… Dizlerimin dermanı kalmadı dolaşacak. Ha gayret Ali Rıza… Şurada Beyoğlu'na çıkmaya ne…* (s. 70)

Romanda anlatılan olaylarda belli bir zaman sıralaması yoktur. Eserde anlatma zamanı, yaklaşık on yedi yıldır. Romanda olaylar, Doksan Üç Harbi'nde başlar ve Balkan Savaşlarından Mütareke yıllarına, Kurtuluş Savaşı'ndan Menemen Olayına, Hitler'in, Polonya'yı işgal etmesinden Atılay Şehitlerine, Almanların, Ruslara savaş açmasından II. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar uzanır. Buna göre olay zamanı ise, geriye dönüşler ile birlikte tahmini 68 yılı bulmaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Nereye Yüreğim isimli eserin 1., 4., 6., 8. ve 9. bölümlerinde geçen olaylar Cihan; 2. bölümünde geçen olaylar Reşit Bey; 3. bölümünde geçen olaylar Ali Rıza; 5., 6. ve 7. bölümlerinde geçen olaylar ise Kerim tarafından anlatılmıştır. Böylece romanda 1. tekil kişi ve çoğul bakış açısı kullanılmıştır:

> *Aklıma esti, sandıktan çıkartıp başıma koydum hotozu… Sonra gittim, yüklüğün orta kapağını açıp içyüzünde asılı aynada seyrettim kendimi.*

> *Yakışmış… Saçımın büklümleri de alnıma düşmüş lüle lüle. Ne olduysa o anda oldu işte. Boğazıma takılmış duran düğüm çözüldü. Ağladım ağladım…* (s. 11)

Kısaca yazarın ilk romanı olan *Nereye Yüreğim* isimli bu eserde, yeniliklere ayak uyduramayan, diğer kadınlardan ve yaşamdan geri kalan Cihan'ın, evlilik konusunda çektiği sıkıntılar anlatılmıştır. Romanda, Doksan Üç Harbi'nde başlayan göçler, I. ve II. Dünya Savaşları ve savaşların neden olduğu felaketlerin yanı sıra çocuksuzluk, evlilik ve batıl inanışlar vb. konulara da yer verilmiştir.

Eserde olaylar, Cihan'ın etrafında gerçekleşmektedir. Cihan, kendisine sorulmadan Reşit ile evlendirilir. Bu evlilik uzun sürmez ve ayrılırlar. Cihan, daha sonra kendi isteği doğrultusunda Kerim ile evlenir. Bu evlilik ise, aldatma ile sonuçlanır. Cihan, evliliklerinde çatışmalar yaşar. Bunun da temelinde Cihan'ın, kendisini yenileyememesi yatmaktadır. Eserdeki diğer çatışmalar ise, aile bireyleri arasında fikir uyuşmazlığından ileri gelmektedir.

Romanda olaylar, Doksan Üç Harbi ile II. Dünya Savaşı yılları arasında yaşanmıştır. Eserde savaş, cephe gerisinden anlatılırken savaşların bireyler üzerinde yarattığı korku ve sefaletten de bahsedilmiştir. Enver Paşa'nın, kendince keyfi kararlar alıp uygulaması eleştirilmiştir. Romanda ayrıca, Cihan'ın kendi içinde verdiği mücadele II. Dünya Savaşı'nın başladığı ve bittiği tarihle aynı doğrultuda anlatılmıştır. Almanların, Polonya topraklarına saldırmasıyla II. Dünya Savaşı başlar. Cihan'ın da evliliğinde sarsılmalar yaşanır. II. Dünya Savaşı'nın sonunda Kerim ile Neveser'in ölümüyle birlikte Cihan'ın da evliliği ve kendiyle olan kavgası bitmiştir. Romanda kişiler, ölümle cezalandırılmıştır.

Romanda Gayrimüslimler ile Müslümanlar bir arada yer almaktadır. Romanda Sofia ile Hristo'nun kızları olan Panayota, Mavri Mira Cemiyeti'ne üye olan Aleko ile evlidir. Aleko ve ailesi, Kurtuluş Savaşı öncesi Yunanistan'a kaçmışlardır. Panatoya'da onlara katılmış ve kızları Alexandra'yı orada doğurmuştur. (*İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı öykü kitabının *Ah Petersburg* isimli hikâyesinde de Dimitri ve Andrey'in kızları Olga, Mavri Mira Cemiyeti üyesi Angelos ve ailesi ile birlikte Yunanistan'a geçer. Olga, kızları Nadejda'yı orada dünyaya getirir.)

Romanda, iç mekân kullanılmıştır. İstanbul ve Bursa'da yaşanan olaylar, genellikte evin içinde gerçekleşmiştir. Dış mekân kullanımı ise, İstanbul'un bazı semtleri (Beyoğlu gibi) ile sınırlı kalmıştır.

Ben anlatıcı tarafından, eserde olaylar anlatılmıştır. Romanda olaylar Cihan, Ali Rıza, Kerim ve Reşit Bey tarafından anlatılmıştır.

2.1.2. Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi

Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi[103] isimli kitap, yazarın ikinci romanıdır. Romanın ilk baskısı, 1997 yılında Sel Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Daha sonra roman, 2005 yılında Remzi Kitabevi tarafından yayımlanır. Romanda, Firuz Ağa'nın çocukluk ve gençlik yılları, 93 Harbi'nin Saraybosna'da neden olduğu felâketler Firuz ile ailesinin savaş nedeniyle memleketlerini, sevdiklerini ardında bırakarak İstanbul'a göç edişleri, göçün meydana getirdiği geçim sıkıntısı ve acılar anlatılmıştır.

Kitapta ayrıca Sırp isyanları, soykırımlar, âdetler ve evlilik de işlenen temel konulardandır. Sırp isyanları, Belgrad'da yaşayanları göçe zorlamıştır. Halk, Belgrad'dan Bosna'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Daha sonra ise, Firuz ve ailesi, Bosna'nın Nemçelilere[104] verileceğini öğrenince hürriyetlerini kaybedeceklerini anlayarak İstanbul'a göç ederler. İstanbul'dan sonra geldikleri Bursa'da farklı adetlerin bulunması Firuz'u şaşırır:

> *−Adettir buralarda komşu… Duymadın mı hiç?*
> *Cevap vermemi beklemeden yoluna devam ediyor yine. Ne duydum ne de gördüm bugüne dek suya dilekçe atıldığını. On beş yıl bitiyor ama yabancıyız daha bu memlekete. Biz onlara uzak duruyoruz onlar bize. "Bitli muhacirler" değil miyiz?*
> *−Benim küçük oğlan da yapar sık sık bunu. Mektepte başı dara düştükçe…* (s. 114)

Saraybosna ve Bursa bölgeleri arasındaki farklılıklar gösteren âdetlerden biri de ölünün ardından sene-i devriyesinde yapılan uygulamalardır. Romanda Firuz, bunun farkını anlatmak için şunları söyler:

---

[103] Selma Fındıklı, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 2005.
[104] Nemçe kelimesi, Avusturya'ya ve halkına verilen isim olarak geçmektedir. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b1133c49d9384.27881888 (Erişim Tarihi: 30.05.2018).

> *Güz güneşi altında ocağı yakıp oturmuş başına. Küçük bir kazanda helva kavuruyor Salih için. Geleneklerimizi de yitirdik memleketten çıktık çıkalı. Tekne dolusu hamur yoğurur, mis gibi lokum kızartılırdı ölülerimiz için. Unutuldu gitti hepsi. Yalnız helva var şimdi… Toprağımızı Nemçe'li aldı, geleneklerimizi de Hüdavendigâr Vilayeti… Kimden kime şekva edeyim?* (s. 121)

Firuz, yukarıda yer verilen paragrafta göç[105] ettikleri memleketin âdetleri ile kendi âdetlerinin uyuşmamasından şikâyet ederken devleti de bu konuda eleştirmektedir. Osmanlı Devleti, Bosna topraklarını Nemçe'lilere bırakması Firuz ve ailesini yabancı oldukları bir yerde yaşamaya mecbur kılmıştır. Firuz'da da, bunun öfkesi vardır.

Romanda ele alınan diğer bir konu da evliliktir. Romanda evliliklerin çoğu birbirlerini görüp beğenerek gerçekleştirilmiştir. Evlilik ile ilgili olarak farklı düşünceleri bulunan tek kişi Salih'tir. O, evleneceği kişiyi kendisi seçmek dışında başka özelliklerinin de bulunmasını istemektedir.

> *"Bakın hepinize söylüyorum… Öyle mahalle aralarından kız aramayacaksınız bana… İstemiyorum… Kendim tanıyacağım evleneceğim kızı… Okumuş yazmış olmalı… Belki de bir muallime…"* (s. 136)

Yazar, evlilikte eş seçme konusunu bu romanda Salih aracılığıyla anlatmıştır. Romanda Salih tarafından, görücü usulü evlilikler eleştirilerek, bireyin evleneceği kişiyi seçmesi vurgulanmaktadır.

Eserde Mustafa'nın, göç konusuna olumsuz bakması ve Fatma'ya da engel olmasıyla çift arasında tartışma yaşanır. Fatma, Meryem'i yanına alarak babasının yanına gider. Fatma, Firuz'dan Murat'ı getirmesini ister. Bu durum karşısında çaresiz kalan Firuz, çocukluk yıllarına ait olan *"Gözüm yaşı Tuna selidir şimdi…"*[106] (s. 33) isimli türküyü hatırlar ve hüzünlenir.

---

[105] Kemal Arı, 1990'lı yıllardan itibaren mübadele ve göç konusuna roman ve öykülerde yer verilmeye başlandığını söyler. Kemal Arı, "Türk Roman ve Öyküsünde 'Mübadele'", *Tarih ve Günce, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyet Dergisi,* I/1, Yaz 2017, s. 23.

[106] Kırşehir yöresine ait bir türkü, Habip'in Ağıdı ismi ile bilinmektedir. Bu türküde, Sırbistan ve Karadağ'ın bağımsızlık amacıyla 1 Temmuz 1876 tarihinde Osmanlı Devleti'ne açtığı savaş sonrası 1912-1913 yılları arasında yaşanan Balkan Savaşları'nda cephede düşmanla çarpışan Hacı Bektaş'ın Barak köyünden Habip isimli bir gencin tezkeresini bekleyen annesi ile kız kardeşinin, Habip'in ölüm haberini almalarıyla birlikte duydukları üzüntü anlatılır.

- **Romanın Adı:**

Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi isimli roman adını, eserde Firuz'un çocukluk yıllarına ait olan türküden almıştır. Firuz, Tuna nehrinden geçerken birçok gözyaşı akıtmıştır. Onun gözyaşları Tuna nehrinin sularına karışarak akıp gitmiştir. Firuz, Tuna'ya akıttığı gözyaşlarıyla birlikte çaresizliğini, çocukluğundan anımsadığı bu türküyle gidermeye çalışır.

- **Mesaj – Eleştiri:**

Eserde Firuz ve ailesi, yaşadıkları toprakların Nemçeliler tarafından alınması sonucu özgürlüklerini kaybetme korkusuyla Anadolu'ya göç ederler. Aile bireyleri, gittikleri yeni yerlere uyum sağlayamaz ve birçok olumsuz sonuçla karşılaşırlar. Bunların en başında memleketten ayrılmak, Murat'ı Bosna'da bırakmak ve gittikleri yerlerde "Bitli muhacirler" diye anılmakla birlikte geçim sıkıntısı çekmek zor olmuştur. Yazar da, bu romanı ile göç olgusunun doğurabileceği sonuçları gözler önüne sererek göçün insan hayatındaki etkilerini anlatmıştır.

Ayrıca Selma Fındıklı, 1878 yılında Bosna-Hersek'in Avusturya-Macaristan'ın yönetimine bırakılmasıyla Balkan ile Anadolu coğrafyasını ve II. Abdülhamit Han dönemini ekonomik, sosyal ve politik durumunu kahramanlarıyla okuyucusuna anlatmıştır. Yazarın, bu döneme ve olaylara bakışı, topraklarından kopmak zorunda kalmış bireylerin mücadeleci yapısına ve onların çektikleri acıları dile getirmeye yöneliktir.

- **Özet:**

Firuz, gümüşçülük ile uğraşan bir ailenin evladıdır. Firuz, dedesi gibi Lebibe halasını da çok sever. Dede ile torun, Lebibe'nin her Perşembe günü gelişini sabırsızlıkla bekler. Firuz, Lebibe'nin hışırdayan kıyafetine ve kokusuna bayılır. Dede de, kızının evine gelecek olmasını sevinçle bekler. Firuz, genellikle babasının dükkânındadır. Firuz, dükkânda çalışan babasının yardımcısı Stanko ile iyi arkadaştır. Bir gün gezmek için dışarıya çıkarlar. Stanko, bedesten önünde dua edenlerin içinde haç çıkarınca halkın tepkisine neden olur. Sonra iki arkadaş

---

https://www.turkudostlari.net/hikaye.asp?turku=18259 (Erişim Tarihi : 29.01.2019).

oradan kaçarlar. Stanko, tahta haçını Firuz'a verir. Firuz da, Stanko'ya gümüş saplı bıçağını hediye eder. İki arkadaş birbirlerinin kanını içerek yemin eder ve kan kardeşi olurlar. Firuz, ilk içkisini de Stanko ile içer. İki arkadaş, âşık olduklarında bunu birbirlerine anlatırlar. Firuz, İsmihan'ı sever. Firuz'un annesi, İsmihan'ın fakir olması nedeniyle onu istemez. Lebibe, araya girerek kızın evine gider ve Firuz ile İsmihan'ın evlenmesini sağlar. Firuz ile İsmihan'ın, Şefika ile Fatma isimlerinde iki kızı ve bir de Ramiz adını verdikleri erkek evlatları olur. Fatma, müezzinlik yapan Mustafa ile evlenir ve Murat ile Meryem adında iki çocukları olur. Şefika, Boşnak kökenli Aliya ile evlenir. Tıpkı Lebibe ile İzzet Bey gibi Şefika ile Aliya'nın da çocukları olmamıştır. Ramiz, Lamia ile evlidir. Stanko da, sevdiği kız Mino ile evlenmiş ve Miho isminde bir erkek çocukları olmuştur. Miho'nun, Müslüman olmayışı sebebiyle askere alınmamasına Stanko çok üzülmüştür. Miho ile Ramiz, kişilik özellikleri bakımından birbirlerine benzer. İkisi de, sessiz ve her denileni yapan bir kişiliğe sahiptir. Miho, eşi Zlata'yı ve bebeğini doğum esnasında kaybetmiştir.

Saraybosna'da ailesiyle birlikte yaşayan Firuz, Osmanlı Devleti'nin Balkan topraklarının hâkimiyetini Nemçe'lilere verileceğini duyunca çok üzülür. Bu durum karşısından kendince bir şey düşünür. Firuz, oğlu Ramiz'i ve damatları Aliya ile Mustafa'yı karşısına alarak memleketten ayrılmak gerektiğini ve beraber göç etmeleri fikrini söyler. Firuz'un fikrini, Aliya kabul eder ve kayınpederi ile geleceğini ifade eder. Mustafa ise, düşünmek istediğini söyleyerek Firuz'un canını sıkar. Firuz, kendi sözünün Mustafa yerine Aliya'da kabul görmesine şaşırır. En kıymet verdiği damadı Mustafa ona, rest çekmiştir. Firuz, daha fazla konuşmaya gerek duymaz ve göç için mallarını elinden çıkarmak için Stanko'ya gider. Stanko, Firuz'un gideceğini öğrenince üzülür ve mallarını satın almayı kabul eder. Lamia ve Aliya'nın ailesi, Firuzlar Anadolu'ya geçtikten sonra gelme kararı vererek göç için hazırlanmaya başlar. Fatma, Mustafa'yı göç için ikna edemez. Mustafa, ne kendisi gitmeye ne de Fatma ile çocukları göndermeye razı olmamakta ve Fatma'nın gitmesi durumunda onu boşayacağını söylemektedir. Mustafa, Murat'ı camiye götürür ve Meryem'i de annesinin yanına verir. Fatma, fırsat bulduğu bir anda Meryem'i kucaklayarak evden ayrılır ve babasının yanına

gelir. Firuz, Fatma'nın Meryem ile birlikte evden kaçıp gittiğini duyunca şaşkınlık içerisinde ne yapılabileceğini düşünür ve Mustafa'yı ikna edebilmek amacıyla Sinan Halife Mahallesi'ne gelir. Yatsı ezanından sonra evine giderken sokakta Firuz'u gören Mustafa, Murat ile birlikte hızlıca evlerine girerek kapıyı çarpar. Firuz, Mustafa'nın aldığı kararın değişmeyeceğini anlayarak evine gelir.

Firuz, karısı İsmihan, Fatma ve onun kızı Meryem, Şefika ile Aliya ve Ramiz ile Lamia'yla birlikte Bosna'dan gitmek üzere yola koyulurlar. Aile yolda Sırplardan ve eşkıyalardan korkarak ilerler. Firuz, yola koyulduktan sonra Murat'ın ve memleketin hasretine dayanamayacağını anlasa da geri dönemeyeceklerini bilerek yola devam eder. Yolculuk sırasında Fatma, istifrağ etmelerinin artmasıyla hamile olduğunu anlar. Fatma, çocuğu doğurduktan sonra Şefika ile Aliya'ya vermek istediğini söyler. Çift, bunu kabul eder. Zorlu yolculuklarının ardından aile, İstanbul'a gelir. Firuz, yolculuk esnasında hastalanır ve İstanbul'a gelişlerini bile uyandığında hatırlamaz. Tepe başında mezarlıkla karşılıklı duran eski bir eve yerleşen aile, uygun fiyata ev bulamaz ve eldeki parayı da yavaş yavaş bitirmeye başlar. Bu sırada Ramiz'in de, Aksaray'daki Acem Evi'ne Kumru'nun yanına gittiği öğrenilir. Aile, hem ev bulamamaktan dolayı hem de Ramiz'i kadından uzaklaştırmak amacıyla İstanbul'dan Bursa'ya taşınır. Firuz, Ramiz ve Aliya üçü birlikte Bursa Bedesteni'nde kendilerine küçük bir dükkân açarak gümüş ile altın satarlar. Aliya ile Ramiz'in fikirleri ile Firuz'unkiler uyuşmaz ve dükkân üzerine tartışmalar yaşanır. Dükkândaki sorunlardan kurtulmak için eve gelen Firuz, evdeki durumun da dükkândakinden farklı olmadığını anlar. Fatma, üçüncü evladı Murat'ı, Şefika ile Aliya'nın kucaklarından zorla alarak ev içinde huzursuzluk yaratmaktadır. Bu olanları Firuz, Şefika'dan öğrenir. Fatma, büyük oğlu Murat'ın acısıyla yanarken Meryem ile ilgilenmez ve küçük oğlu Murat'ı da Şefika'ya verdiği için pişmanlık duyar. Aliya, ailesi Bursa'ya geldikten sonra birlikte yaşamak için Şefika ile Murat'ı alarak Firuz'un evinden ayrılır. Fatma'nın, evlat hasreti daha da artar. Ramiz ile Lamia'nın, Salih ile Muradiye adında iki çocukları olur. Firuz, dükkânı Aliya ile Ramiz'e bırakarak evde oturur. Ramiz, enişteşinin yanında kalfalık yapar. Firuz, kahveci Selim'in karısının üzerine Meryem'i istemesi sonucu onunla tartışır. Meryem, daha sonra Rıfkı Efendi ile evlenir.

Rıfkı, helva yapıp satar. Rıfkı ile Meryem de, çocukların eğitimi konusunda anlaşamazlar. Meryem, oğullarının okumasını istese de Rıfkı, buna izin vermez. Muradiye, Ömer ile evlenerek karşı eve gelin gider. Murat'ta, Munise isimli bir kızla evlenir. Munise'nin, huysuz oluşundan dolayı hem Murat hem de aile üyeleri ondan çekinirler. Nemçe kralının, Bosna-Hersek'i topraklarına kattığını bildirmesiyle Hükümet Dairesi önünde toplanan kalabalık, Nemçe mallarını boykot eder. Salih, öğretmenliğinin ilk günü hastalanır ve bu rahatsızlığı sebebiyle de ölür. Torunu Muradiye'nin evine giden Firuz, orada rahatsızlanır. Firuz, kendine geldiğinde tüm aile bireylerini yanında bulur. Firuz, o sıra çalan davullardan Balkan topraklarında savaş olduğunu düşünür. Firuz, memlekette bıraktığı sevdikleriyle tekrar kavuşamayacağının farkına varır ve sessizce ölür.

- **Olay Örgüsü:**

Romanda olaylar, dört bölümden oluşmuştur. Bölümlerde kronolojik sıralama bulunmamaktadır. Olaylar, geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır.

1. Bölüm:

- Dede ile Firuz'un, Lebibe'nin eve gelişini beklemeleri.
- Dedenin, Firuz'a Budin'i kaybediş öykülerini anlatması.
- Budin'in Osmanlı topraklarından çıkmasıyla halkın, Bosna'ya gelmesi.
- Lebibe'nin, eve gelmesiyle dedenin onu, karşılamaya çıkmaları.
- Dede ile Lebibe'nin, hal hatırdan sonra Vişgard köprüsü üstündeki kesik başlardan konuşması.
- Sırpların ayaklanmasıyla Müslümanların da, ayrım yapmadan herkesi öldürmesi.
- Dedenin, II. Mahmut'un Sırp isyanlarını bastıracağını düşünmesi.
- Firuz'un sevdiği kız İsmihan'ı, annenin fakir bulup oğluna istememesi.
- İsmihan'ın, Firuz'a kavuşmak için Ali Fakih türbelerine gidip mum yakması.
- Lebibe'nin, Firuz için gidip gelerek İsmihan ile evlenmelerini sağlaması.

- Firuz'un, İsmihan'ı gelinlikle görünce şaşırması ve onu tanınmayacak hale getirdikleri için kadınlara kızması.
- Firuz Ağa'nın, Hanuka Bayramı'nda[107] yakmak amacıyla sekiz kollu şamdan almaya geldiğinde Simon'dan, Osmanlı Devleti'nin, Bosna'yı umursamadığını öğrenmesi.
- Firuz'un, Osmanlı Devleti'nin Bosna'yı gözden çıkarıp çıkarmayacağını sorgulaması.
- Bosna yönetiminin, Nemçe Çesarı'na bırakılacak olmasına Firuz'un üzülmesi ve Nemçe yönetimi altında bulunmak istememesi.
- Firuz'un, Osmanlı Devleti'nin Bosna'yı topraklarından çıkaracak olmasına kızması.
- Bosna halkının, yirmi sekiz yıl önce Umum Bosna Fırka-yı Askeriyesi kurulduktan sonra sancağın Travnik'ten Bosna'ya gelmesiyle sevinmeleri.
- Bosna'nın savaşılmadan bırakılmasına Firuz'un, sitem etmesi.
- Firuz'un, üzüntüden eve gitmek istememesi.
- Firuz'un, Bosna'dan gitmek gerektiğini damatlarına ve oğluna söylemesi.
- Aliya'nın, Firuz'un düşüncesine katıldığını ve onunla geleceğini belirtmesi.
- Mustafa'nın, Firuz'a konuyla ilgili olarak düşünmesi gerektiğini belirtmesi.
- Mustafa'nın farklı fikirde olmasına Firuz'un, darılması.
- İsmihan'ın, Bosna'dan ayrılma düşüncesini ilk kendisiyle konuşmadığı için Firuz'a küsmesi.

---

[107] Hanuka Bayramı, Kislev yani Kasım ya da Aralık ayının 25'nci günü kutlanan Musevi inanışıdır. Hanuka, Haşmonayların yani Yahudi soyundan gelenlerin Helenleştirme politikasına karşı çıkmaları sonucu Makkabi adı verilen isyanın yaşanmasıyla gerçekleşmiştir. Makkabiler, inançları doğrultusunda bu isyanı çıkar ve huzuru getirmiştir. Işık Bayramı olarak da adlandırılan bu bayramda sekiz gece boyunca mum yakılır ve fakirlere yardımlarda ve hediyeleşmelerde bulunulur. Fazıla Derya Agiş, "Lina Kohen Albukrek'in 'Hanuka' Şiirine Bilişsel Şiirbilimsel Bir Yaklaşım", *Söylem Filoloji Dergisi*, yıl: 2, sayı: 3, Haziran 2017, s. 80.

- Firuz'un, Lamia'nın da Mustafa gibi kendileriyle gelmeyeceğini düşünmesi.
- Firuz'un, II. Abdülhamit Han'ın zorba ve düşüncesizce hareket ettiği fikrinde olması.
- Firuz'un, yola çıkacak kişi sayısını hesaplarken uyuya kalması ve rüyasında kızı Fatma'nın üzerindeki gelinliğe bulanmış ve sağ kolunun da olmadığını görmesi.
- Firuz'un, uyanınca rüyasını İsmihan'a anlatması.
- Firuz'un, Stanko'nun evine gidip ona Bosna'dan ailesiyle birlikte ayrılacaklarını söyleyerek mallarını satın almasını istemesi.
- Mustafa'nın, göç etmek istememesi ve Fatma ile çocuklara da gitmeleri için izin vermemesi.
- Fatma'nın, Meryem'i yanına alarak babasının yanına gitmesi.
- Fatma'nın, Firuz'a bir daha koca evine gitmeyeceğini söylemesi.
- Firuz'un, kararsız kalması ve Murat'ı alabilmek için Mustafa ile konuşmak üzere Öküzboğan Sokağı'ndaki Sinan Halife mescidinin bulunduğu mahalleye gitmesi.
- Firuz'un, Mustafa'ya seslenmesi ve Mustafa'nın, Murat ile birlikte hızlıca eve girmesi.
- Firuzların, yola çıktıkları ilk gece Mahmut Ağa'nın evinde kalmaları.
- Firuz'un, yola çıktıktan sonra pişmanlık duyup geri dönmek istemesine rağmen yine de ailesi ile birlikte yola devam etmesi.
- Firuz'un çocuklarını düşünmesi ve Aliya'nın Şefika ile gelip göç yolunda onları yalnız bırakmamasına sevinmesi.
- Firuz'un, Mahmut'un evindeyken uyanıp sofaya geçmesi üzerine yanına Aliya'nın da gelmesi ve ikisinin yolculuk üzerine konuşmaları.
- Firuz ile Aliya'nın, yolculuk nedeniyle atışması ve Firuz'un söylediklerinden dolayı pişmanlık duyması.

- Ramadan'ın, Bosna madalyasını Aliya'ya vermesi.
- Firuz ile Aliya'nın, eşkıyalar nedeniyle Belgrad üzerinden yollarına devam etmeyi kararlaştırmaları.
- Fatma'nın, hamile oluşunun yolculuk sırasında ortaya çıkması.
- Fatma'nın, Şefika ile anlaştığını doğum yaptıktan sonra çocuğu ona vereceğini ailesine söylemesi.

2. Bölüm:

- Firuz'un, annesi ve Lebibe halasıyla birlikte Bedesten'e bayram alışverişine gitmesi.
- Firuz ile Stanko'nun, gezmek için işe gitmemeleri.
- Stanko'nun, Firuz'u Bursa Bedesteni'ne götürmesi ve Bedesten'deki dükkân sahiplerinin sabah vakti açılış duası yaparlarken ortaya atılarak boynundaki haçı çıkartması.
- Çarşı esnafının, Stanko ile Firuz'u kovalaması.
- Stanko ile Firuz'un, biraz koştuktan sonra bir kapıya sığınması.
- Stanko'nun, hatıra kalması amacıyla Firuz'a tahta haçını vermesi.
- Firuz'un, Stanko'ya gümüş saplı bıçağını hediye etmesi.
- Firuz ile Stanko'nun, kan kardeşi olmaları.
- Firuz'un babasının, abdest alacağı vakit avluya çıkarak su dökmesi için oğlunu çağırması.
- Firuz'un babasının, karadut ağacının altındaki kabarıklığı fark edip eşelemesi ve toprağa gömülü haçı bularak sinirlenmesi.
- Firuz'un, Balkanları aşarken üç gün humması adı verilen bir hastalığa yakalanması.
- Firuz'un, Varna'ya kadar şimendifer hattının döşendiğini öğrenmesiyle atlarını satması.

- Firuzların, kadın erkek bir arada durulan Bulgar vapuruyla Varna'dan İstanbul'a gelmeleri.
- Firuz'un, İstanbul'a geldiklerinde hastalığı sebebiyle bir süre yatması ve dinlenip iyileşmesi.
- Firuz'un İstanbul'u görmek istemesi ve Şefika'nın, onu dışarı çıkarması.
- Firuz'un, mezarlığı görmesiyle ölmüş olan yakınlarını Bosna'da bırakıp gelmenin acısını duyması.
- Firuz'un, Mustafa'nın Murat'ı kendilerine vermemiş olmasına sitem etmesi.
- Firuz ile Şefika, avluda dururken Aliya ile Ramiz'in ellerinde paketlerle eve gelmesi.
- Aliya'nın, Hilâl-i Ahmer'e gitmek isteyişine Firuz'un engel olması.
- Aliya'nın, Ramiz ile birlikte ev araması.
- Sahur için İsmihan'ın, uyandığı sırada gördüğü düşü Firuz'a anlatması.
- Lamia'nın, Ramiz'in üç gecedir eve gelmediğini İsmihan'a söylemesi.
- Firuz'un, Lamia'nın İsmihan'a anlattıklarını duyması.
- Aliya'nın, Firuz'a Ramiz'in Aksaray semtindeki Acemin Evi'nde bulunan Kumru'nun yanına gittiğini anlatması.
- Firuz'un, duydukları karşısında çaresiz kalması.
- Aliya'nın, Firuz'a Hüdavendigâr ili denilen Bursa sancağının Bosna'ya benzediğini ve oraya gidebileceklerini söylemesi.
- Firuz'un, Aliya'ya Fatma'nın çocuğunun doğumundan sonra Bursa'ya gitmenin daha uygun olacağını söylemesi.
- İsmihan'ın, sahur vaktinde herkes sofraya toplanmışken bayılması ve ölmesi.
- Firuz'un devamlı mezarlığa İsmihan'ın yanına gitmesi sebebiyle çocukların, ona söylenmeleri.

- İmam efendi ile Firuz'un, yolda karşılaşıp konuşması.
- Fatma'nın, akşam vakti doğum yapması ve oğlunu kabul etmemesi.
- Ailenin, Fatma'nın oğlunun adını büyüğünü hatırlatsın diye Murat koymaları.
- Firuzların, Bursa Bedesteni'nde küçük bir dükkân açması.
- Firuz'un, Bursa'yı sevmemesi.
- Firuz'un, dükkânda Aliya ile Ramiz'in fikirlerinden hoşlanmaması ve onlarla tartışması.
- Firuz'un, eve erken gelmesi ve Şefika'nın onu karşılaması.
- Şefika ile Firuz'un, avluya bakan odaya geçmeleri.
- Lamia ile Fatma'nın, bitişik komşu Fırıncı Şükrü Efendi'nin gelin olacak kızının çeyizine bakmaya gitmeleri.
- Fatma'nın, Murat'ı Şefika'dan kıskanması ve bu durumu da Şefika'nın, Firuz'a anlatması.
- Fatma'nın, Murat'ı kıskanmasıyla Şefika ile Aliya'yı üzmesi ve çocuğu onların kucağından devamlı alması.
- Firuz'un, ne yapacağını bilmemesi.

3. Bölüm:

- Lebibe ile dedenin, adaçayı ve tütün üzerine konuşması.
- Stanko ile Firuz'un, meyhaneye gidip birlikte içki içmeleri.
- Stanko'nun, Firuz'a sevdiği kızı ne zaman göstereceğini sorması.
- Firuz'un, İsmihan'ı kimse ile paylaşmak istememesi.
- Firuz'un, Stanko'nun oğlu Miho'nun düğününe gitmesi ve gelinin babası Rado Efendi ile tanışması.
- Stanko'nun, Miho'nun askere alınmamış olmasını hatırlayıp üzülmesi.

- Düğünde elinde gusla ile Rado Efendi'nin kardeşinin, Kara Yorgi[108] destanını okuması ve Firuz'un buna kızması.
- Firuz'un, Bosna'dan ayrılmadan önce Tuna nehrini seyretmesi.
- Firuz, Tuna nehrine tepeden bakarken yanına bir ihtiyar adamın gelmesi.
- Firuz ile ihtiyarın, Belgrad'a hâkim olmaya çalışan Sırplar üzerine konuşması.
- İhtiyarın, Osmanlı'nın Ziştovi'deki kaleye getirdiği yeniçeri yamaklarının halka yaptığı zulmü Firuz'a anlatması.
- Firuz'un, ihtiyarın sözlerinden sonra Osmanlı'dan nefret etmesi.
- İhtiyarın, Firuz ve ailesini evine davet etmesi.
- Firuz'un, ihtiyarın teklifini kabul edip ailesiyle birlikte ona misafir olması.
- Şefika ile Murat'ın, Aliya'nın ailesinin yanına Setbaşı'na taşınmaları.
- Ramiz'in, dükkândaki her şeyi satarak eniştesi Aliya'nın yanında kalfa olarak çalışması.
- Firuz'un, kahveci Selim'in dükkânına gitmesi.
- Selim'in, kendisi için hazırladığı çaydan Firuz'a da vermesi.
- Kahveci Selim'in, Firuz'un torunu Meryem'i kendine ikinci eş olarak istemesi.
- Firuz'un, torununu isteyen kahveci Selim'in yüzüne tükürmesi ve Selim'in de ona, "Bitli Muhacirler" demesi.
- Firuz'un, bu yaşananların sebebi olarak Osmanlı Devleti'ni görmesi ve onu suçlaması.
- Firuz'un, Bursa'da değer görmemelerine sinirlenmesi.

---

[108] Kara Yorgi, Balkanlarda yaşayan bir domuz tüccarıdır. Balkan halklarının ve de Sırp isyanlarının, Osmanlı Devleti'ne karşı başlattıkları bağımsızlık mücadelesinin ilkinin önderliğini yapmıştır. Aşkın Koyuncu, "Selim Aslantaş, Osmanlı'da Sırp İsyanları: 19. Yüzyılın Şafağında Balkanlar, (Kitap Tanıtımı)", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, cilt: 6, 2007, s. 177-178.

- Fatma ile Lamia'nın, bohçacı kadınının getirdiği kumaşları bölüşememeleri.
- Meryem'in, Aliya ve Ramiz'in bayramda verdikleri paraları biriktirerek Firuz'a yataklık kumaş ile akik taşından tespih alması.
- Meryem ile Firuz'un, bohçacı kadın üzerine konuşması.
- Fatma'nın, Meryem'in büyüyüp gelinlik çağına geldiğini fark etmesi.
- Fırıncı Şükrü Efendi'nin, küçük oğlu Cemil'in, her gün okuldan geldikten sonra Rumeli türküsü söylemesi.
- Firuz'un, on beş yıl önce gittiği Irgandı Köprüsü altındaki meyhanelerden birine tekrar gitmeyi ve içki içmeyi istemesi.
- Firuz'un, Setbaşı'na Şefika ile Murat'ı görmek için gitmek istemesi.
- Firuz ile fırıncı Şükrü Efendi'nin, köprü üzerinde karşılaşması.
- Şükrü'nün, Firuz'a Emir Sultan'a vefat eden akrabasının cenazesine gideceğini söylemesi ve cenaze namazına onu da çağırması.
- Firuz'un, Şükrü'nün ardına düştüğü sırada siyah feraceli bir kadının Namazgâh Deresi'ne küçük bir kâğıt atması.

4. Bölüm:

- Salih'in, İstanbul'da gizlice basımı yapılıp dağıtılan dergilerden birini öğretmenliğe başladığı ilk gün yanında götürmek istemesi sebebiyle anne ve babasıyla tartışması.
- Salih'in, ailesine Jön Türkler ile Cemiyet-i İnkılabiye'nin, II. Abdülhamit'ten daha fazla vatansever olduklarını söylemesi.[109]
- Ramiz'in, Salih'e tokat atması.
- Salih'in, evden ayrılarak işe gitmesi.

[109] Mehmet Güneş'e göre, "Firuz Ağa Tanzimat neslini, oğlu Ramiz ara/geçiş neslini, Salih ise II. Meşrutiyet neslini sembolize eder." Mehmet Güneş, "Yüreği Bosna'da Kalanların Romanı: Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi", *III. Milletlerarası Tarihî Roman ve Tarihî Romanda Bilgi Şöleni Bildiriler Kitabı, 27-29 Kasım 2015*, (148-161), Konya 2015, s. 158.

- Salih'in, diğer öğretmen arkadaşlarıyla okulun bahçesinde toplandıktan sonra ateşinin çıkması ve bayılması.
- Nemçe Kralı'nın, Bosna Hersek topraklarını kendi ülkesine katması sebebiyle Müslüman halkın, Nemçe mallarına boykot uygulaması.
- Firuz'un, halkın Bosna'ya sahip çıktığını görünce sevinmesi.
- Firuz'un, Hükümet Dairesi önündeki gösteri sebebiyle eve geç gitmesi.
- Salih'in, ağrılar içinde ailesiyle konuşmaya çalışması.
- Salih'in, evleneceği kızı kendisinin seçmek istediğini ve aile bireylerinin karışmamalarını istemesi.
- Salih'in ölümü.
- Firuz'un, ağlayan Lamia'nın yanına gitmesi ve daha sonra da bahçeye Fatma'nın yanına çıkması.
- Fatma'nın, Salih için helva pişirmesi.
- Firuz'un, Fatma ile Şefika'nın çocukluk yıllarındaki hallerini hatırlaması.
- Meryem'in, Salih'in mevlidine yardım etmek için gelmesi.
- Fatma'nın, yaşam koşulları sebebiyle kızını helvacı Rıfkı Efendi ile evlendirmek zorunda kalmasından dolayı üzüntü duyması.
- Muradiye'nin, Kerim'i de yanına alarak gelmesine Fatma'nın kızması.
- Muradiye'nin, Fatma'dan duyduğu sözlere kırılması.
- Muradiye ile Ömer'in, Firuz'u kendi evlerine götürmesi.
- Ömer'in, Firuz'un önünde içki içmesi.
- Firuz'un, Ömer'in terbiyesiz hallerine, konuşmasına ve Nemçe malı fes takmasına kızması.
- Firuz'un, namaz kılmak için odadan çıktığı sırada bayılması.
- Firuz'un, kendine geldiğinde Murat'ın yanına sokulmasıyla Mustafa'ya ne kadar benzediğini fark edip gözlerini kapatması.

- Aile bireylerinin, Firuz'un başında dururken çalan davullar ile Balkanlarda savaşın başladığını konuşmaları.
- Firuz'un, Bosna'da kalan büyük torunu Murat'ı düşünmesi.
- Firuz'un, düş görerek ölmesi.

➢ **Çatışma:**

Romanda kahramanlar arasında çatışmalar görülmektedir. Çatışmalardan ilki Firuz ile damadı Mustafa arasında yaşanır. Firuz, tüm aile fertleriyle birlikte Bosna'dan Anadolu'ya göç etmek ister. Bu fikri, oğlu ve damarlarıyla paylaşır. Mustafa, Firuz ile aynı düşüncede değildir. Memleket topraklarını bırakıp gitmek istemez ve kayınpederi ile anlaşmazlık yaşar:

> "Beynime kurşun yemiş gibi sersemleyip kalıyorum bir an… Sesi kafamın içinde yankılanıyor… "Hele düşünelim biraz…" Gönlü yok gelmeye. Düşünmek işin bahanesi…"(s. 17)

Firuz, dedesinin de etkisiyle Osmanlı Devleti'ne karşı bir hayranlık duymuştur. Osmanlı Devleti'nin, kendilerini her koşulda ve her zaman koruyacağını düşünen Firuz, Sırp isyanları sırasında hükümet adamlarından yardım gelmediğini görür ve Osmanlı Devleti'ne olan sevgisi ve saygısı nefrete dönüşür:

> *Hey Osmanlı, bunu da mı edecektin bize? Çekip alıyorsun sancağı üstümüzden… Bakın başınızın çaresine, diyeceksin bunca yıldan sonra… Nasıl bakalım? Nemçe'li geldi gelecek… Ama kökümüz toprağı öylesine sarmış ki sökülemiyoruz… Kolay iş değil… Zor da olsa kimin umurunda? Bizi düşünen mi var İstambol'da? Padişah Efendimiz, atlas döşeli yatağında kimbilir hangi dilber cariyeyle oynaşmaktadır bu gece?* (s. 23)

Firuz'un göç fikri, Fatma ile Mustafa çiftinin arasında sorun yaratır. Fatma, babasını dinleyerek göçe katılmak ister. Mustafa ise, kayınpederinin fikrini kabul etmez ve ne kendisi katılır göçe ne de Fatma'yı salar. Fatma, dayanamayarak Meryem'i de yanına alıp evden ayrılır ve göç etmek üzere ailesinin yanına gelir:

> *−Bırakmayacaktı… Kavga edip duruyoruz günlerdir… "Gidemezsin babanlarla," dedi… "Talâk-ı selâse ile boşarım gidecek olursan," dedi… Onu da göze aldım… Ama çocukları vermeyecekti… Çaresiz*

bırakmak için Murat'ı beş vakit camiye götürüyor yanında… Meyro'yu da… (s. 31)

Romanda ayrıca eşler arasında bulunan fikir ayrılıklarının da çatışmalara yol açtığı görülmektedir. Hatta bu çatışmalar evliliklerin de sonlanmasına neden olmaktadır. Fatma'nın, Meryem'i yanına alarak evden ayrılması, hem kocası Mustafa ile boşanmalarına hem de oğlu Murat'tan ayrı kalmasına yol açmıştır.

Balkan Türkleri, Osmanlı'nın son döneminde yurtlarını terk etmek ve yok olmak arasında bir seçim yapmıştır. Firuz da memleketi terk ettikleri, Murat'tan ayrıldığı ve yolda yaşadığı zorluklar nedeniyle göçe kalkıştığı için pişmanlık duyar. Göçü istediği halde yolda bu fikrinden geri dönmek istemesi Firuz'da bir iç çatışmayı doğurur. Firuz'un söylediği "Bir an gitmekte niyetin, bir an kalmakta…" (s. 38) sözleriyle de yaşadığı ikilemi görmekteyiz. Firuz'un, kararsızlığı ve çaresizliği onun inanç bakımından da gelgitler yaşamasına sebep olmuştur. Murat'tan ve memleketten ayrı kalışı Firuz'un, ibadetini bırakarak isyan etmesine etki etmiştir.

Lamia ile Fatma da, iş yüzünden çatışma halindelerdir. Lamia, Fatma'nın ev işlerine yardımcı olmaması nedeniyle ona kızmaktadır. Bu durum gelin ile görümcenin kavga etmesine ve evdeki huzursuzluğun artmasına neden olmaktadır.

Eserdeki en önemli çatışma ise, kıskançlık üzerine yaşanır. Fatma, küçük oğlu Murat'ı kendi isteğiyle kardeşi Şefika'ya vermiştir. Şefika ile Aliya, kendi çocukları bulunmayan bir çifttir ve Fatma'nın çocuğunu da kendi çocukları gibi kabul etmişlerdir. Doğum yaptığında Murat'ı görmek istemeyen Fatma, daha sonra Şefika ile Aliya'nın elinden oğlunu alır. Bu da aile bireyleri arasında özellikle de Fatma ile Şefika'nın çatışmalarına ve kıskançlığın hat safhaya çıkmasına sebep olur.

Eşler arasındaki çatışmalardan biri de Meryem ile Rıfkı Efendi arasında yaşanır. Meryem, oğullarının rüştiyeden sonrasını da okumasını ister. Fakat Rıfkı Efendi ve babası, çocukların okumasına karşı çıkar. Bu durum çift arasında sorun yaratır.

- **Kahramanlar:**

Romanın başkahramanı Firuz Ağa'dır. Diğer kahramanlar ise, Munise, İzzettin Bey, Dede, Reşit Amca, Mahmut Ağa, Süleyman Ağa, Fırıncı Şükrü Efendi, Selim, Leon Baba, Simon Efendi, Bohçacı Kadın ve İhtiyar Adam'dır.

Firuz Ağa: İsmihan ile evli gümüş ustasıdır. Firuz ile İsmihan'ın, Ramiz, Fatma ve Şefika adında üç çocukları vardır. Firuz, gümüş ustalığını babasından ve dedesinden öğrenmiştir.

İsmihan: Firuz'un karısıdır. Firuz ile 29 yıllık evlilikleri olmuştur. İsmihan, fakir bir yemenicinin kızıdır. Bu sebeple de Firuz'un annesi, onu istememiştir. Firuz, onunla Lebibe halasının aracılığıyla evlenmiştir. İsmihan hoş ve tatlı sesi, kumral saçları ve mavi gözleriyle Firuz'u etkilemiştir. İsmihan'ın, İstanbul'a geldikleri vakit baş ağrıları başlar ve fazla zaman geçmeden de ölür.

Ramiz: Firuz'un oğludur. Sessiz yapısıyla her söylenilene baş eğen Ramiz, Lamia ile evlidir. Ramiz'in yapısı, Firuz'un hoşuna gitmez ve bu sebeple de oğlunu beğenmez. Ramiz, İstanbul'a geldiklerinde Acem Evi'nden Kumru isimli kadınla ilişki yaşar ve bu durum ailesinin dikkatini çeker. Onu, çekip almak için de Bursa'ya taşınırlar. Ramiz ile Lamia'nın, Bursa'da Salih ile Muradiye isimlerini verdikleri iki evlatları olur.

Şefika: Firuz'un büyük kızıdır. Aliya ile evlidir. Çocukları olmamıştır. Fatma'nın, Murat'ı kendilerine vermesiyle evlat sahibi olurlar.

Fatma: Firuz'un kızıdır. Mustafa ile evlenmiş ve Bosna'dan Anadolu'ya göç etmek için evden ayrıldığında kocası onu, boşamıştır. Fatma'nın Murat, Meryem ve Murat olmak üzere üç çocuğu vardır. İkinci Murat, İstanbul'da doğmuş ve sonra Şefika ile Aliya'ya verilmiştir.

Lamia: Ramiz'in karısıdır. Başı örtülü olan Lamia, annesini göç yolunda kaybetmiştir. Babası da, Bursa'da ölmüştür. Lamia'nın erkek kardeşi, kendi işinde gücünde eşi ve 5 çocuğu ile ilgilenen bir adamdır. Lamia, İstanbul'a geldiklerinde Ramiz tarafından aldatılmıştır. Ramiz, Kumru denilen kadın ile birlikte olur. Ailenin, Bursa'ya taşınmasıyla her şey düzelir. Burada Lamia ile Ramiz'in, Salih ile Muradiye isminde evlatları doğar.

Mustafa: Fatma'nın kocasıdır. Mustafa'nın babası, Vidin'den 25 yıl önce subaşı olarak Bosna'ya gelir. Yaşlı bir annesi vardır. Mustafa, müezzinlik yapar. Mustafa, Firuz'un göç fikrini benimsememiş ve ailesini de göndermek istememiştir. Fatma'ya da gitmesi durumunda kendisini boşayacağını söyler. Nitekim, Fatma'nın da gitmesiyle evlilikleri sonlanır. Murat, Mustafa'nın yanında kalır. Fatma, Meryem'i alıp baba evine gider ve sonra da Murat'ı dünyaya getirir.

Aliya: Şefika ile evlidir. Aliya'nın soyu, Boşnaklara dayanır. Aliya, kuyumculuk yapar. Şefika ile Aliya, Firuz'un komşu evinin kızları tarafından tanıştırılır. Sarı bıyıklı Aliya, kızların yakınıdır. Şefika ile çocuklarının olmamasına da çok üzülür. Aliya, göç yolunda Firuz'a destek olur. Aliya, Firuzlarla Anadolu'ya geçtikten sonra ailesi de, ilk önce Niş'e ardından da İstanbul'a gelir. Aliya'nın, iki erkek kardeşi vardır ve hepsinin durumu da iyidir.

Murat: Fatma ile Mustafa'nın ilk oğullarıdır. Murat, Mustafa'nın yanında Bosna'da kalır. Aradan geçen uzun yıllara rağmen Fatma ile Firuz, Murat'ın yanına geleceğinden ümitlerini kesmezler.

Murat: Fatma ila Mustafa'nın en küçük çocuklarıdır. Fatma, Murat'a hamile olduğunu yolculuk esnasından öğrenir. Çocuğu, İstanbul'da doğurduktan sonra Şefikalara verir. Murat'ı, Şefika ile Aliya yetiştirir. Firuz'a göre Murat, babasına yani Mustafa'ya benzemektedir. Aile bireyleri, Murat'a gerçekleri anlatmamıştır. Murat, Munise isminde huysuz ve kavgacı bir kız ile evlenir.

Muradiye: Lamia ile Ramiz'in kızıdır. Jandarma zabiti Ömer ile evlenmiştir. Muradiye, karşı eve gelin gider. Muradiye'nin, Kerim isminde bir oğlu vardır.

Meryem: Fatma ile Mustafa'nın kızıdır. Meryem'in, kumral dalgalı saçları vardır. Meryem, helvacı Rıfkı Efendi ile evlidir ve oğulları vardır.

Salih: Lamia ile Ramiz'in oğludur. Uzun boylu ve zayıf olan Salih, öğretmendir. Mesleğinin ilk gününde hastalanır ve ardından da ölür. Salih, vatanı için mücadele etmekten vazgeçmeyen yiğit biridir.

Lebibe: Firuz'un halasıdır. Lebibe, İstanbul feracesi, ipek püsküllü fesi ve pembe yanaklarıyla dikkat çekicidir. Firuz, Lebibe'nin giydiği elbiselerin sesinden ve

kokusundan hoşlanmaktadır. Lebibe, İzzettin Bey ile evlidir ve çocukları olmamıştır.

Stanko: Firuz'un çocukluktan beri kan kardeşi olduğu Gayrimüslimdir. Stanko, çocukluk yıllarında Firuz'un babasının yanında dükkânda çalışır ve kalfalık yapar. Gümüş ustası Stanko, Mino ile evlidir ve Miho adında bir oğulları vardır.

Miho: Stanko ile Mino'nun oğludur. Kendi halinde, sessiz birisidir. Miho, Zlata ile evlenir. Miho, Zlata ve bebeği doğum sırasında kaybetmiştir. Acı dolu günlerini unutabilmek için Miho, saz çalar.

Zlata: Miho'nun karısı, Rado'nun da kızıdır. Zlata, babası gibi kızıl yüzlü, uzun ve zayıf biridir. Öksüz olan Zlata'yı, babası büyütmüştür. Zlata, doğumda bebeği ile birlikte ölür.

Ramadan: Aliya'nın babasıdır. Bosna'dan Yayçe'ye göçmüşlerdir. Ramadan, 1850 yılında çıkan Sırp isyanında evdeki tüfeği ile askerin karşısına geçmiş ve aldığı Bosna madalyasını da Aliya'ya vermiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Romanda olaylar Saraybosna'da, İstanbul ve Bursa'da geçmektedir. Olayların geçtiği yerler açısından çeşitlilik görülür. Olaylar, Firuz'un dede evinde, Lebibe'nin evinde, Firuz'un dükkânında, Mustafa'nın evinin sokağında, kahvede, Muradiye'nin evinde ve Firuzların İstanbul ve Bursa'daki evlerinde yaşanmıştır. Böylece romanda hem iç hem de dış mekân kullanılmıştır.

> *Halamın yaşadığı evi canlandırmaya çalışıyorum gözümün önünde. Pek sık gidilmez Budinlilerin karşı yakada, Konak Altı semtindeki evine. Gidildiği zaman da beni götürdükleri çok azdır. Bayramlarda ancak… Belki de o yüzden, içine her girişimde kaybolacakmışım gibi uçsuz bucaksız görünür gözüme. Bizimkinden daha güzel eşyalarla döşenmiş odaları, sofaları hep insan doludur. Kaç kişi yaşar o evde, bilmiyorum.* (s. 8-9)

Eserde ayrıca Saraybosna, Çumurya Köprüsü, Öküzboğan Sokağı, Karınca Deresi, Tuna nehri tepesi, Belgrad, Ruşçuk, İstanbul, Bursa, Namazgâh Deresi, Setbaşı, Aksaray ve Bursa Bedesteni gibi yer adları da verilmiştir.

Romanda olayların zamanında kronolojik bir düzen görülmemektedir. Her bölümde geri dönüş tekniği kullanılarak olaylar, anlatılmıştır. Eserde şimdi ile geçmiş iç içedir. Romanda olayların anlatımına, 1878 yılında Bosna-Hersek topraklarının Avusturya Macaristan yönetimine bırakılmasıyla başlar ve 1912'de ortaya çıkan Balkan Harbi'ne kadar gelir. Olayların zamanı, yaklaşık 35 yıllık bir süreyi kapsar.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi başlıklı romanda olaylar, kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak Firuz Ağa tarafından anlatılmıştır:

> *Neler söylemek geliyor içimden, o gücü bulamıyorum kendimde. Yıkıldım yıkılacağım kapı önünde. Sessizce çıkıp gitmeyi de yediremiyorum olmaz olası onuruma. Son bir çabayla arkama dönüyorum.* (s. 86)

Sonuç olarak Selma Fındıklı'nın, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* başlıklı eseri tarihi bir romandır. Romanda, 1878 senesinde meydana gelen Sırp isyanları ile Müslüman halkın arasında gerçekleşen Bosna-Hersek toprakları üzerine olan mücadele anlatılmıştır. Bu olaylar, neden olduğu siyasal, toplumsal ve ekonomik boyutlarla birlikte verilmiştir. İsyanların siyasal boyutu Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan Devleti arasındaki ilişkilerle anlatılırken; sosyal alanda yaşanan değişimler bireylerin memleketlerinden başka yerlere göç etmek durumunda kalmalarıyla ve göç sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılarla ifade edilmektedir. Eserde yer alan diğer temalar ise evlilik, çocuksuzluk, özlem, ayrılık, bekleyiş, ölüm ve kıskançlık gibi konulardır.

Romanda olaylar, Firuz Ağa ve ailesi etrafında geçmektedir. Gümüş ustası Firuz, Avusturya-Macaristan hükümetinin idaresinde yaşamak istememesi sebebiyle göç etme fikrini ailesiyle paylaşır. Bu fikri destekleyen ve desteklemeyenlerin çıkmasıyla da çatışmalar yaşanır.

Yazar, eserde birçok mekâna yer vermiştir. Romanda anlatılan olaylar, geniş bir coğrafyada geçmektedir. Balkan topraklarından başlayarak Anadolu'ya kadar uzanan bir mekân kurgusu vardır. Romanda olaylar Saraybosna, İstanbul ve

Bursa'da yaşanmıştır. İç ve dış mekânlar aynı ölçüde işlenmiştir. Olay kimi zaman ev, köprü, dükkân, sokak, kahve, avlu ve meydanda geçmektedir.

Romanda, Osmanlı Devleti'ne bağlı bulunan Balkan topraklarında yaşayan Müslüman halkın kendi kaderine terk edilmesi ve bu nedenle de halkın göç etmek zorunda kalması, Padişah'ın baskıcı ve zorba tutumları vs. nedenlerle II. Abdülhamid Han yönetimi eleştirilmiştir.

Yazar, romanda kadın kahramanlara çok fazla yer vermiş ve onların sorunlarına değinmiştir. Kadın kahramanlar, kimi zaman eşlerinin baskılarına boğun eğmekte kimi zaman da eşleri tarafından aldatılmaktalardır. Eşine karşı gelen kadın kahramanın sonu ise, evliliğinin bitmesi olur. Bu da kadınların yaşadığı genel sorunlardan biridir. Romanda ayrıca kadın kahramanlar arasındaki kıskançlık konusuna da dikkat çekilmiş ve bu durum onların aralarında yaşanan tartışmalara yol açmıştır.

Romanda üzerinde durulan konular arasında âdetler, gelenek ve görenekler, Gayrimüslimlere ait olan inanışlar ve rüya motifi vardır. Romanda, kâğıda dileğini yazarak dereye atılmasından, erenlerin türbelerine gidilerek mum yakılmasından ve rüyada görülenlerin gerçek hayatta karşılaşılan olaylara tesadüf etmesinden söz edilmektedir.

Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi başlıklı romanda olaylar 1. tekil şahıs ve kahraman bakış açısıyla ifade edilir.

2.1.3. Saray Meydanı'nda Son Gece

Selma Fındıklı'nın *Saray Meydanı'nda Son Gece*[110]başlıklı eseri, yayımlanmış üçüncü romanıdır. Bu eserin ilk baskısı, 1999 yılında ikinci baskısı da, 2000 yılında Remzi Kitabevi'nden çıkmıştır. Romanda, öksüz ve yetim kalan Fikret'in yalnızlığı ve korkuları, hürriyet kavramını öğrenip onun için mücadele vermesi, ilk aşkı olan Didâr'la öğretmeni vasıtasıyla tanışması, ihtilâlcilerin arasında bulunması, I. Dünya Savaşı'nda cephede cenk edişi, Rusların, İngilizlerin ve Ermenilerin zulümleri, aşk ve ayrılık acısı, özlem ve büyük bir sabırla iki sevdiğin birbirine kavuşacakları anı bekleyişi anlatılmaktadır.

[110] Selma Fındıklı, *Saray Meydanı'nda Son Gece*, Remzi Kitabevi, 2. Basım, İstanbul 2000.

Eserde evlilik, savaş, göç, aşk acısı, ayrılık, özlem ve ümitli bekleyiş gibi konulara da yer verilmiştir. Ayrıca yazar, romanda kokulara yer vererek onlarla anıları özdeşleştirmiştir. Fikret'e göre, annesi lavanta gül kokusuyla babası da, kahve yanıklığıyla hatırlanacaktır:

> *Annemin, lavantayla gül karışımı hoş kokusu… Ocaklı odada babamın hırıl hırıl döndürdüğü el değirmeninin çarkında ezilen kahvenin yanıklığı… Açmamalıyım… Büyü bozulmasın… Her köşeye sinsin anılar… Öyle ki, bizden sonra içinde kimler yaşarsa yaşasın, silinip atamasınlar sesleri, kokuları…* (s. 33)

Didâr, Fikret'e duyduğu sevgiyle birlikte Fehim ile evlenmiştir. Fikret ise, Didâr'ın evleneceğini duyduğunda yıkılmıştır. İki sevdalı genç için aşk acısı yüreklerini yakar. I. Dünya Savaşıyla birlikte İngiliz ve Rus askerlerinin saldırılarına uğrayan Osmanlı Devleti'nde halk, çaresizlik içinde çözümü başka yerlere göç etmekte bulmuştur. Bu yüzünden Didâr ve ailesi, Erzurum'dan Sivas'a göç etmiştir. Didâr'ın, *"Öğleyi bulur düşmanın şehre girmesi… Yükte hafif pahada ağır neyimiz varsa alıp kaçacağız…"* (s. 102) sözleri düşmana karşı duyulan korkuyu dile getirmektedir.

Fikret, I. Dünya Savaşı'nda Irak cephesine gitmek zorunda kalmıştır. Hem yârimden hem de memleketlerinden ayrı kalan Fikret ile Didâr, özlem içerisinde kavuşacakları anı beklerken birbirlerini düşünerek zorlu günlerin bitmesini istemektedirler.

- **Romanın Adı:**

Saray Meydanı'nda Son Gece isimli roman adı Fikret'in, Erzincan'dan ayrılacağı günün gecesinde Saray Meydanı'na gitmek için sokağa çıktığında "Erzincan'da son gecem…" (s. 7) diye sık sık tekrar etmesinden gelmektedir. Fikret, Erzincan'da geçireceği son akşamda Saray Meydanı'nı görmeye gider.

- **Mesaj – Eleştiri:**

Romanda, politik düşüncelerini aşkının önüne koyan Fikret'in, özlem ve acıyla dolu yaşamı anlatılmıştır. Fikret, inandığı ve değer verdiği fikirler uğruna savaşmayı göze almış ve bunun arasında aşkın bulunamayacağını düşünerek Didâr'dan uzak kalmıştır. Fikret, Didâr'ın evlendiğini de duyduktan sonra onu

kaybettiğini düşünmüştür. Romanda verilmek istenen mesaj ise, her şeyin yerinde ve zamanında yapılması gerektiği ve yarının her şey için geç olabileceği düşüncesidir. Çünkü romanda Fikret'in, Didâr'ı bulup bulamayacağı bilinmemektedir. Ayrıca romanda aile büyüklerinin, çocukların hayatına müdahale etmemeleri gerektiği de vurgulanmıştır.

Eserde, II. Abdülhamit Han dönemi uygulamalarıyla birlikte I. Dünya Savaşı'ndaki cephe ve cephe gerisi olaylara yer verilmiştir. Fikret ile Kâzım Bey'de, Padişah'a karşı aldıkları tutum ve hürriyet fikirleri yüzünden Bekirağa Bölüğü'nde işkenceye uğramışlardır. I. Dünya Savaşı öncesinde Bekirağa Bölüğü'nde yapılan tutuklama ve işkenceler eleştirilmiştir. Romanda ayrıca, cephedeki askerin zor şartlar altında Enver Paşa'nın isteği doğrultusunda vatan savunmasında bulunması da yapılan eleştirilerden biridir. Cephe gerisinde bulunan halkın, Rusların, Ermenilerin, İngilizlerin ve Arap bedevi isyancıların saldırılarına uğramaları ve bu saldırılar sırasında hem bireylerin hem de şehirlerin zulme ve işkenceye boğun eğmesi de romanda eleştirilerek verilmiştir.

- **Özet:**

Fikret, Vesile Hanım ile Mahmut Efendi'nin oğullarıdır. Mahmut Efendi, ilk eşi ölünce oğlu Nüzhet ile yaşar. Mahmut Efendi, bir gün eşini kaybeden yakın arkadaşına taziyeye giderken kapı aralığından gördüğü Vesile Hanım'a sevdalanır ve daha sonra onunla evlenir. Fikret, Mahmut'un ikinci oğludur. Mahmut'un yakınlarından bir de ablası Gülzâde Hanım vardır. Gülzâde, babasının isteği ile yapmış olduğu evlilikte mutsuz olan ve sürekli şikâyet eden bir kadındır. Gülzâde, kocası Mükerrem'in ölümünden sonra da eşine benzeyen oğulları yüzünden mutlu olamamıştır. Gülzâde, kendisini ziyarete gelen Vesile'ye altın kemerini hediye etmiş ve ona dert yanmıştır. Bu nedenle de Vesile, Gülzâde'ye bir daha gitmez.

Fikret'in, askeri rüştiyeye başlaması evde sevinç yaratırken aynı zamanda yeni bir konunun da aile fertleri arasında tartışılmasına neden olmuştur. Fikret, komşularının Arap halayığından doğma Süreyya ile ırk farklılığından dolayı arkadaşlık etmeyi istemez. Vesile ile Mahmut'u, şaşırtan bu durum Fikret'e kızmalarına neden olur. Fikret, istemeyerek Süreyya ile arkadaş olur. Mahmut, Süreyya ile şerbetçi dükkânına gitsin diye Fikret'e para verir. Vesile, pis bulduğu

yerlere oğlunun gitmesini istemeyerek Fikret'ten parayı alır. Fikret, okuldan diş ağrısıyla eve geldiği vakit eline geçen annesinin beyaz örtüsünü kafasına bağlar ve yatar. Mahmut, eve geldiğinde Fikret'i o halde görünce korkar ve öldüğünü düşünür. Mahmut, oğlunun hayatta olduğunu anladıktan sonra da yaşamış olduğu korkunun etkisiyle ölür. Fikret, babasının sene-i devriyesi gelmeden annesini de, kara humma hastalığından kaybeder. Fikret, tek başına kaldıktan sonra Gülzâde halasının ya da Nüzhet Bey'in yanına gitmeyi istemez. Fikret'in, Fransızca öğretmeni Kâzım Bey, onu yanına alır. Fikret, Kâzım Bey'in tayini İstanbul'a çıkınca onunla birlikte gitmeye karar verir. Fikret, Erzincan'dan ayrılmadan önce Saray Meydanı'na ve evlerine gider. Fikret, sokakta Süreyya'ya benzettiği kara bir kedi ile karşılaşır ve ona Gece ismini verir. Kâzım Bey ile Fikret, ilk önce Kâzım Bey'in Erzurum'daki ablası Murassa'nın yanına giderler. Fikret, Murassa'nın kızı Didâr'ı görüp sevdalanır. Didâr, bir manifaturacının kızıdır. Didâr, yedi yaşındayken babasını kaybeder. Murassa da, kocası Raif Efendi'nin ölümünden duyduğu üzüntüyle karnındaki çocuğu düşürür. Didâr ve annesinin, yalnızlığını paylaşan evdeki yardımcıları Maran'dır. Maran'ın eşi Dikran ile oğlu tilki avına çıktıklarında Palandöken'de donarak ölürler. Kadınlar, birbirlerinin dert ortağı olmuşlardır. Kâzım Bey ve Fikret'in, Erzurum'a gelişi ev halkını mutlu eder. Didâr da, Fikret'e sevdalanır. İki âşık, birbirlerini sevdiklerini söyleyemez. Fikretler Erzurum'dayken halk, hayvan vergileri yüzünden valiye karşı ayaklanır. Kâzım Bey'in, dikkatini çeken bu konu canını sıkar ve Osmanlı Devleti'ne kızar. Murassa, kardeşinin II. Abdülhamit ve Osmanlı Devleti'ne olan tutumunu yanlış bulur ve onu ikâz eder. Fikret, Didâr'a âşkını söyleyemeden Kâzım Bey'le birlikte İstanbul'a geçer. Fikret, İstanbul'da Nüzhet Bey'in yanına gider ve onunla konuşur. Nüzhet, Fikret'e yanında kalmasını teklif etmeyince Fikret, buna üzülür ve Kâzım Bey'le kalmaya devam eder. Fikret, İstanbul'da Kâzım Bey'in çalıştığı Mercan İdadisi'ne kaydını yaptırır. Fikret, Mercan İdadisi'nin diğer öğrencileri gibi ihtilalcidir. Bir gün cebinde Tevfik Fikret'e ait şiirle yakalanan Fikret, Bekirağa Bölüğü'nde işkence görür. Fikret, serbest bırakıldıktan sonra Kâzım Bey'le kaldığı eve gelir ve onu da morluklar içinde yatarken bulur.

Kâzım Bey, Fikret'in de serbest bırakılmasına çok sevinir ve ona Murassa'dan gelen mektuptan bahseder. Murassa yazmış olduğu mektupta, Didâr'ın evleneceğini haber verir. Bu haber Fikret'i üzer. Bunu fark eden Kâzım Bey, Fikret'i sorgular. Fikret, Didâr'ı sevdiğini söylese de uygulamayı düşündüğü fikirlerinin arasında sevdaya yer olmadığını Kâzım Bey'e söyler. Didâr, sevmediği ve beğenmediği bir erkekle annesinin ısrarı üzerine evlenir. Fehim, Didâr'la evliliklerinin ilk yılı dolduktan sonra âşık olduğu kadın Mihri ile evlenir ve iki çocuk sahibi olur. Didâr ise, Fikret'i beklemeye devam eder. Rusların, Erzurum'a saldırmaya başlamasının ardından Fehim, cepheye gider. Didâr; annesi, Maran, Mihri ve çocuklarla birlikte Erzurum'dan ayrılır. Murassa, göç yolunda hastalanarak ölür. Didâr ve yanındakiler, yolda Ermeni çetelerin saldırılarına uğrarlar. Didâr, Sivas'a geldiklerinde memleketten ayrı kalmanın ve annesini yitirmesinin acısıyla evde duramaz ve her fırsatta dışarıya çıkar. Didâr, sokakta Derviş ile tanışır. Derviş, ona gönül derdinden bahseder. Didâr'ın ise, aklındaki tek soru Fikret'in hayatta olup olmadığıdır. Didâr, Fikret'in yaşadığını öğrenince mutlu olur. Didâr, Derviş'in yanından uzaklaştıktan sonra eve döner. Didâr, Maran'ın evde olmadığını öğrenince şaşırır. Bir gün gizlice Maran'ı takip eder. Didâr, Maran'ı bir Ermeni dükkânına girerken görür ve düşman birlikçisi diye ondan şüphelenir. Didâr, Maran'a soğuk davranışlarda bulunur ve ardından da onu evden kovar. Maran, Nişan'ın kendisiyle evlenmek istediğini söyler ve evden ayrılır. Didâr, yaptığından pişmanlık duyar ve Maran'ın peşinden gider. Maran, Didâr'ı önemsemez ve geri dönmeyi kabul etmez. İki kadın arasında yaşanan arbedede Didâr, çukura düşer. Maran ise, ona yardım etmeden uzaklaşıp gider.

Kâzım Bey'le İstanbul'da yaşamaya devam eden Fikret, Bağdat'a Irak cephesine gönderilir. Fikret, cepheye gitmeden önce Kâzım Bey, ona Didâr'ın adresinin yazılı olduğu bir kâğıt verir. Fikret, cepheye giderken Didâr'ı da hem aklında hem kalbinde götürür. Fikret, Bağdat'ta İngiliz askerleriyle zorlu mücadelelere girer. Fikret, Kut ül Amâre kuşatmasında da düşmanla çatışır. Askerlerin çatışmaya ara verdiği sırada Arap isyancı bedeviler saldırınca Fikret, cephedeki tek dostu Aziz Çavuş'u kaybeder. Fikret de, Kut ül Amâre çatışmasından sonra bir savaşta

yaralanır ve uzunca bir süre hastanede kalır. Fikret, iyileştiği sırada Osmanlı Devleti, Bağdat şehrinin İngilizler tarafından ele geçirilmesinin ardından yenilgiyi kabul eder. Osmanlı Devleti ile İngilizler arasında mütareke imzalanır ve savaş biter. Fikret, terhis edildikten sonra Erzincan'a gider. Fikret, düşmanların darmadağın ettiği şehirde duramayacağını anlayarak Didâr'ı bulabilmek amacıyla Erzurum'a doğru yola koyulur.

- **Olay Örgüsü:**

Eserde anlatılan olaylar, altı bölümden oluşmaktadır. Olaylar arasındaki bağlantı, geriye dönüş tekniği kullanılarak sağlanmıştır. Romanda ayrıca, geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı bölümler, tırnak içinde ve italik olarak yazılmıştır.

1. Bölüm:

- Mahmut Efendi'nin, Halilullah Mahallesi'nden geçerken kapı aralığından Vesile Hanım'ı görüp sevdalanması.
- Vesile Hanım'ın, yalnız kalmak ve tütün içmek istediği vakit üst kattaki misafir odasına çıkması.
- Mahmut Efendi'nin, Kemah'a ablası Gülzâde'nin yanına gitmesi ve ona, mutsuzluğunu unutturmak amacıyla bazı konuşmalarda bulunması.
- Vesile Hanım'ın, Mahmut Efendi'nin Kemah'tan getirdiği yiyeceklerin kirli olduğunu düşünerek tiksinmesi.
- Fikret'in, sabah vakti okula gideceği sırada mutfakta kahve öğüten babası ile konuşması.
- Mahmut Efendi'nin, Fikret'e Süreyya ile beraber şerbetçi dükkânına gitmesi için para vermesi.
- Vesile Hanım'ın, hizmetçilerle birlikte dışarı çıkacağı vakit Fikret'in elindeki parayı görüp alması ve oğlanı şerbetçiye gönderdiği için de Mahmut Efendi'ye kızması.
- Fikret'in, okuldan dayanılmaz derecede olan diş ağrısıyla eve gelmesi.
- Fikret'in, çenesini annesine ait beyaz bir örtü ile bağlayıp yatması.

- Mahmut Efendi'nin, eve geldiğinde Fikret'in çenesini bağlı görüp öldüğü sanması ve bu nedenle de korkup ölmesi.
- Vesile Hanım'ın, kara hummaya tutulup yatması ve evdeki iki köylü kadının da bunu fırsat bilip ev işlerini aksatmaları.
- Vesile Hanım'ın, öldüğü gün iki köylü kadının, evde bulunan parayı alıp gitmeleri.
- Fikret'in, akrabalarında rahat edemeyip kendi evine gelmesi.
- Kâzım Bey'in, Fikret'in evine gelmesi.
- Kâzım Bey'in, Fikret daha önce görmediği Nüzhet Bey'in yanına İstanbul'a göndermeye çalışması.
- Fikret'in İstanbul'a Nüzhet Bey'in yanına gitmek istememesi.
- Kâzım Bey'in, Fikret'i kendi evine götürmesi.
- Fikret'in, evden ayrılacağı için eşyalarını toplaması ve yanına annesinden kalan mücevher torbasını da alması.
- Müşir Zeki Bey'in, II. Abdülhamid Han'ın 25. saltanat yılı anısına Saray Meydanı'na yaptırdığı Hamidiye çeşmesi üzerine Kâzım Bey ile Fikret'in, konuşmaları.
- Kâzım Bey'in, İstanbul'a tayin edilmesi ve Fikret'i, Erzincan'da yalnız bırakmamak için Nüzhet'in yanına götürmeyi düşünmesi.
- Fikret ile Kâzım Bey'in, birlikte İstanbul'a gitmeye karar vermeleri.
- Fikret'in, babadan kalan mirası Nüzhet Bey ile paylaşmak için İstanbul'a gidecek olması.
- Fikret ile Kâzım Bey'in İstanbul'a gitmeden önce Kâzım Bey'in, ablasına 5-10 gün kendisinde kalmak üzere Erzurum'a geleceğini bildiren telgraf yollaması.
- Fikret'in, Kâzım Bey'in evinde geçireceği son gece olması.

- Fikret'in, Saray Meydanı'na gideceği sıralarda karşısına kara bir kedinin çıkması.
- Fikret'in, kara kediye "Gece" adını vermesi.
- Fikret'in, Gece ile beraber yolda yürümeye devam etmesi ve onunla, konuşması.
- Fikret'in, Erzincan'da geçireceği son akşam olması sebebiyle Gece ile birlikte rüştiyeye gitmesi.
- Fikret'in, Erzincan'dan ayrılmadan önce iki katlı taş yapılı evlerini ziyaret etmesi.

2. Bölüm:

- Didârların, kapısını bir ikindi vakti zaptiyenin çalması ve babasının ölüm haberini vermesi.
- Murassa Hanım'ın, ölen kocası için mutfakta helva kavururken yanına Didâr'ın gelmesi.
- Murassa Hanım'ın, kocası için ağlarken üzüntüden çocuğunu düşürmesi.
- Didâr'ın, odada tek başına durmaktan canı sıkılması.
- Kâzım Bey'in, Erzurum'a geleceğini telgrafla bildirmesi.
- Kâzım Bey'in, Fikret ile beraber Didârlara gelmesi.
- Fikret'in, Gece'yi de Erzurum'a getirmesi.
- Didârların, Kâzım Bey'in yanında Fikret ile Gece'yi görünce şaşırmaları.
- Murassa Hanım ile Maran'ın, Kâzım Bey ile Fikret için yemek hazırlamaları.
- Kâzım Bey'in, Fikret'in getirdiği gazeteden Kızıl Sultan'ın yeni sürgünler yaptığını öğrenmesi ve bu duruma sinirlenmesi.
- Murassa Hanım'ın, Kâzım Bey'e devlet işine karışmamasını söylemesi.
- Fikret'in, Kâzım Bey'e hayvan vergisi yüzünden Erzurum halkının ayaklandığından bahsetmesi.

- Maran'ın, devletin vergi aldığı hayvan sayısını arttırdığını Kâzım Bey'e söylemesi.
- Didâr'ın, Tebriz Kapı'dan gelen kervana bakarak dayısı Kâzım Bey ile Fikret'in gidecek olmalarına üzülmesi.
- Kâzım Bey ile Fikret'in, Trabzon üzerinden Dersaadet'e varmak üzere yola çıkmaları.
- Murassa Hanım ile Maran'ın, kış için hazırlıklara başlamaları.
- Didâr, annesi evde yokken Maran ile konuşması.
- Didâr'ın, kendisini istemeye gelecek olanları Maran'dan öğrenmesi.
- Murassa Hanım'ın, Maran'a Rus askerlerini, Nene Hatun'u, Deveboyu'ndaki Ahmet Muhtar Paşa'yı ve Ermeni komitacıları tekrar tekrar anlatması.
- Didâr, Murassa Hanım ve Maran'ın, birlikte nişan alışverişi dolayısıyla Taşmağazalar'a gitmeleri.
- Maran'ın, Didâr'a evleneceği oğlanı gösterip fark ettirmeden kendisinin de yüzünü oğlana göstermesini tembihlemesi.
- Didâr'ın, evleneceği esmer oğlanı beğenmemesi.
- Fehim Efendi'nin, Didâr'la evlendikleri gece konuşmak istemesi ve ona, başkasını sevdiğini söylemesi.
- Didâr'ın, Fehim Efendi'nin sözlerini duyunca biraz rahatlaması ve bu eve hapsolduğunu düşününce tekrar sıkılması.
- Didâr'ın, sabah ezanıyla kalkarak Fehim Efendi'yi uyandırması.
- Fehim Efendi'nin, bir yıldır çocukları olmadığını söyleyerek ikinci bir kadın ile evlenmek istediğinden annesine bahsetmesi.
- Annenin de, Fehim Efendi'nin başka bir kadınla evlenmesini kabul etmesi.

3. Bölüm:

- Fikret'in, Nüzhet Bey'in kendisini yanına almayı istememiş olmasına üzülmesi.
- Fikret'in, rüştiyeye devam etmeyi istemeyerek Mercan İdadisi'ne yazılması ve Kâzım Bey ile kalması.
- Fikret'in, Kâzım Bey ile okuduğu Alphonse Daudet'in "Les Etoiles" yani Yıldızlar isimli hikâye bölümünü hatırlayıp Didâr'ı düşünmesi.
- Fikret'in, Mercan İdadisi öğrencileriyle birlikte Türkçe ve Fransızca yazılı "hürriyet" bildirileri ile Ayasofya Meydanı'na giderek halkı uyandırmaya çalışmaları.
- Fikret'in, cebinde Tevfik Fikret'e ait "Bir Lahza-i Taahhur" şiirinin bulunması sebebiyle Bekirağa Bölüğü'ne sevk edilmesi ve burada bir kolağası tarafından işkence görmesi.
- Kâzım Bey'in, bırakıldığı sabah Fikret'in de serbest kalması.
- Fikret'in, serbest bırakıldıktan sonra eve gelip Kâzım Bey'i morluklar içinde yatarken görmesi.
- Kâzım Bey'in, Fikret'i İstanbul'a getirerek ona, ihtilalleri anlatmasından dolayı pişmanlık duyması.
- Kâzım Bey'in, Didâr'ın gelin olacağını ablasının mektupla bildirdiğini Fikret'e söylemesi.
- Kâzım Bey'in, Fikret'in yüz ifadesinden Didâr'a sevdalı olduğunu anlaması ve bunu Fikret'le konuşması.
- Kâzım Bey'in, evlenmeme sebebini Fikret'e anlatması.
- Kâzım Bey'in, evli bir kadını seviyor olması.
- Fikret'in, Didâr'ı kaybediyor oluşuna üzülmesi.
- Fikret'in, okulda edebiyat öğretmeni Memduh Bey'in, II. Abdülhamid Han'ın 33. Saltanat yılı sebebiyle söylediği beyit yerine tahtaya Namık

Kemal'in bir şiirinden dizeler yazması ve bu nedenle de nöbetçi öğretmenden dayak yemesi.

- Fikret ile Kâzım Bey'in, 1908 yılındaki II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihatçılara güvenmemeye başlamaları.
- Kâzım Bey ile Fikret'in, İttihatçıların arasında bulunan Jön Türklere ılımlı yaklaşmaları.
- İttihatçıların, devleti kendi istedikleri gibi yönetebilmeleri, Meclis-i Ayân'ı, Meclis-i Mebusan'ı ve kurulan Kamil Paşa kabinesini yıkmaları.
- Mösyö Antuan'ın, eczanede bir kadın ile Fransızca konuşması ve Fikret'i de muayene odasına alması.
- Mösyö Antuan'ın, Fikret'in nasırını tedavi etmek için hazırlanırken ayağındaki yükselmiş kıkırdak yığınına bakarak bunun Bekirağa Bölüğü'nde olduğunu düşünmesi.
- Mösyö Antuan ile Fikret'in, bunun üzerine konuşmaları.
- Fikret'in, Kâzım Bey'in dava arkadaşı tütüncü Naim Efendi'nin dükkânına giderken onunla, yolda karşılaşması.
- Naim Efendi'nin, Fikret'e *Serbesti* gazetesinin başmuharriri, Hasan Fehmi'nin İttihatçılar tarafından tek kurşunla başından vurulduğunu haber vermesi.
- Naim Efendi'nin, Prens Sabahaddin'in vatan haini olduğunu düşünmesi.
- Prens Sabahaddin'in, daha önce İngilizlerden destek alarak dayısı II. Abdülhamid'i tahttan indirmeye çalışması.
- Hasan Fehmi'nin, cenazesinin ardından İttihatçıların hafiyelik yapmaya başlamaları.
- Kâzım Bey ile Fikret'in, Erzincan'dan getirdikleri *Jön Türk* gazetelerine, Mercan İdadisi'nin öğrencileri tarafından 1904-1905 yıllarında yayımlanmış Mecmua-yı İnkılâbiye sayılarına, Tevfik Fikret ve Namık Kemal'in kitaplarına sandıktan çıkartıp bakmaları.

- Kâzım Bey ile Fikret'in, topladıkları kitap ve dergileri mutfakta yakmaya karar vermeleri.
- Naim Bey'in, Kâzımlara gelerek softaların, "şeriat isteriz" diye ayaklandıklarını söylemesi.
- İttihatçıların, okullu zabitlerin bir kısmını kendi yanlarına çekerek Meclis-i Mebusan'ı ve birçok yeri işgal ederek birkaç mebusu da öldürmeleri.

4. Bölüm:

- Fehim Efendi'nin, sevdiği kız Mihri ile evlenmesi.
- Mihri'nin, bir kız bir de erkek çocuk doğurması.
- Ruslar'ın, Erzurum'a girmeleri.
- Fehim Efendi'nin, Rus işgali sonrasında cepheye alınması.
- Fehim Efendi cepheye gittikten sonra hasta yatan annesinin de ölmesi.
- Didâr ile Mihri'nin, çalan çanlardan korkmaları.
- Rus askerlerinin, Erzurum'a girmeye başlamasının ardından Didâr'ın; Murassa Hanım, Maran, Mihri ve iki çocukla beraber Erzurum'dan ayrılmaları.
- Ermeni çetelerinin, Didârların ve diğer göç edenlerin yolunu kesmeleri.
- Maran'ın, zankadan inip Ermeni çetecilerin yanına gidip konuşması.
- Didâr'ın, Maran'ın konuştuğu kişiyi çocukken birlikte oynadığı karşı komşu Bogos Efendi'nin oğlu Serkis'e benzetmesi ve onun dediği "Buralardan gideceksiniz" sözünü hatırlaması.
- Ermeni çetenin, öldürmek için orta yaşlı erkekleri ve kadınlardan da takıları alıp gitmesi.
- Maran'ın, yolculuk sırasında hastalanan Murassa Hanım için siyah renkteki kıyafetlerini giyip Meryem Ana önünde dua etmesi.
- Maran'ın, Murassa Hanım için kıyafetlerini yakıp onu, ısıtmaya çalışması.
- Mihri'nin, Didâr'a Murassa Hanım'ın iyileşmesi için ilaç vermesi.

- Murassa Hanım'ın, Erzurum'dan göç ederken yolda vefat etmesi.
- Didâr'ın, hava almak amacıyla dışarı çıkması ve Şeyh Çoban tekkesine kadar yürümesi.
- Didâr'ın, Çoban Veli Hazretleri türbesi önünde acı bir maya okuyan üstü başı perişan kör bir dervişle konuşması.
- Derviş'in, Didâr'ın gönlünde yatan derdi bilmesi.
- Derviş'in, Didâr için tespihle Fikret'in hayatta olup olmadığına bakması ve ona, yaşadığını ve uzaklarda olduğunu söylemesi.
- Mihri'nin, evden çıkıp çıkıp giden Maran hakkında Didâr'a laf söylemesi.
- Didâr'ın, Maran'ı takip etmesi ve onu bir Ermeni olan Nişan Efendi'nin dükkânına girerken görmesi.
- Didâr'ın, Maran'dan şüphelenmesi ve onu evden kovması.
- Maran'ın, Didâr'a Nişan Efendi'den bahsedip evden ayrılması.
- Didâr'ın, Maran'ı durdurmaya çalışırken karlı yolda bir çukura düşmesi.

5. Bölüm:

- Kâzım Bey ile Fikret'in, Şahin Paşa Oteli'nde kalmaları.
- Fikret'in, İstanbul'dan Bağdat'a cepheye gitmek üzere Kâzım Bey'le birlikte Haydarpaşa'ya gelmesi.
- Kâzım Bey'in, Fikret'i yolcu etmeden önce ona, Didâr'dan bahsetmesi ve Didâr'ın ev adresinin yazılı olduğu bir kâğıt vermesi.
- Fikret'in, Binbaşı Mümtaz Bey'den yüzbaşılığa getirildiğini öğrenmesi.
- Fikret'in, Enver Paşa'nın isteği doğrultusunda savaşa katılmak zorunda kalmasına sinirlenmesi.
- Fikret'in, Aziz Çavuş ve diğer askerlerle birlikte Kut'ül Amare üzerindeki İngiliz kuşatmasını durdurmaya çalışması.
- Miralayın emri ile Fikret'in, askerlerini savaş bölgesinden çekmesi.
- Bedevi isyancıların, Fikret'in bulunduğu bölüğe saldırması.

- Bedevi isyancılar tarafından, Aziz Çavuş'un öldürülmesi.
- İngilizlerin, Kut'ül Amare'yi kuşatmaları.
- Fikret'in, Kut'ül Amare zaferinden sekiz ay sonra Bağdat'ın güneyindeki bir savaşta yaralanması.
- Fikret'in, bir yıl boyunca baygın ve yaralı olarak Altıncı Ordu Karargâhı'nda kalması.
- Fikret'in, tedavisini yapan doktor ile konuşması.
- Fikret'in, tedavinin devamı için ilaç dolu havuza sokulması.
- Doktorun, Fikret'e Bağdat'ın düştüğünü haber vermesi.
- Fikret'in, Aziz Çavuş'u düşünerek konuştuklarını hatırlaması.
- Irak cephesinin ve Kut'ül Amare'nin, İngiliz askerlerine bırakılması.

6. Bölüm:

- Fikret'in, Nüzhet Bey ile bölüştüğü mirastan düşen parayla Kâzım Bey'in, ısrarıyla Bank-ı Osmanî-i Şahâne'den hazine bonosu alması.
- Yaşlı bir kadının, Fikret'e Rusların, Erzurum'a girmesinin ardından Ermenilerin yaptığı terbiyesizlikleri anlatması.
- Fikret'in, Kâzım Bey'in ölmüş olabileceğini ve Didâr'ı da bulamayacağını düşünüp kendini harap etmesi.
- Fikret'in, yıllar sonra döndüğü Erzincan'ı harap ve yabancı bulması.
- Fikret'in, Erzincan'dan ayrılıp Didâr'ı bulabilmek amacıyla yola koyulması.

➢ **Çatışma:**

Selma Fındıklı'nın romanında, bireyin kendiyle olan iç çatışması, aile üyelerinin birbirleriyle olan fikir ayrılığı ve bireyin, devletin uygulamış olduğu politikalardan kaynaklanan çatışmaları vardır.

Romanda Gülzâde, babasının istediği kişiyle evlenerek sevmediği bir kişiyle yaşamaya ve özgürlüklerinin kısıtlandığı bir hayata mahkûm olmuştur. Evlenerek

şehirden kazaya gelin giden Gülzâde, kocasıyla da mutlu bir evlilikleri olmamasından dolayı psikolojik bakımdan yıpranmıştır.

Fikret'in, ırk farklılığından dolayı Süreyya ile arkadaş olmayı kabul etmemesi, anne ve babasıyla tartışmasına yol açar. Fikret, Süreyya'nın koyu tenli olmasından dolayı onu sevmez. Süreyya, Vesile Hanım'ın ölüm haberini Kâzım Bey'e söyler. Fikret, ona "Kara haber veren kara çocuk. Hiç sevmeyecektim seni…" (s. 19) diyerek nefretini dile getirir. Fikret, annesinin ölümünün ardından yapayalnız kalmıştır. Romanda Fikret'in yalnızlığında yaşadığı duygular şu sözlerle ifade edilmektedir:

> *Direnmeliydim. Ama nasıl? Hangi birine? Nüzhet Bey'in ya da ihtiyar Bibimin yanına gönderilmek ne denli ürkütüyorsa, yatılı okumak da o kadardı. İşin daha kötüsü, Kemah'a gidecek olursam, zâbit çıkma düşlerim gerçekleşmeyecekti. Askeri rüştiye yoktu orada.* (s.23)

Eserde Fikret ile Kâzım Bey, siyasi bir konuda tartışmaya girer. Erzincanlıların sevgi duyduğu Müşir Zeki Paşa tarafından II. Abdülhamit Han'ın 25. saltanat yılı anısına yaptırılan Hamidiye çeşmesinden Kâzım Bey, nefret etmektedir. Halkta, bu çeşmeye Kurutelek çeşmesi adını vermiştir. Kâzım Bey, *"Kızıl Sultan adına yapılmış her şey lanetlidir bizim gözümüzde."* (s. 31) diyerek de bu fikrinde ısrara devam eder. Fikret ise, Kâzım Bey ve halkın aksine bu çeşmeyi çok sevmekte ve bu çeşmeyi, akan suyun dededen kalma arazilerin bulunduğu Kurutelek'teki[111] dağlardan gelmesi sebebiyle de bir akraba gibi görmektedir. Fikret ile Kâzım Bey'in arasındaki diğer çatışma unsuru ise, Fikret'in evin ihtiyaçlarını karşılamak istemesinden doğar. Kâzım Bey, Fikret'in para vermesini istemez. Bu durum ikili arasında gerginlik yaratır.

Fikret, İstanbul'a geldikten sonra cebinde Tevfik Fikret'e ait şiirler bulundurması sebebiyle Bekirağa Bölüğü tarafından tutuklanarak işkence görür. Fikret'in, hem şaire ait yanında şiirler taşıması hem de Ermenilerin fazlaca bulunduğu Erzincan'dan gelmesi kuşku uyandırır. Fikret'in İstanbul'da ihtilalcilerin bulunduğu Mercan İdadisi'ne gitmesi de şüpheleri arttırır. Bu sebeple Fikret, ağır işkencelere maruz kalır. Böylece Fikret ile askerler arasında çatışma yaşanır:

---

[111] Erzincan ili köylerinden biridir.

> *Sıktılar… Ama artacağına azalıyordu sanki acı… Ya da ben ölüyordum… Yavaş yavaş… Küflü tavandan bir sıvanın daha kopup düştüğünü gördüm… Kasıklarımın üstünde parçalara ayrıldı… Buz kırıkları gibiydi… Çırılçıplaktım demek… Başımın arkasında dikilen böcek mi kemirmişti elbiselerimi?* (s. 67)

Fikret, Kâzım Bey'in yeğeni Didâr'a âşık olur. Fakat Fikret'in seçtiği hayat, sevda için uygun değildir. Fikret'in, önünde bitirmesi gereken okulu ve uğruna mücadele verdiği bir savaşı vardır ve bunlar arasında da aşka yer yoktur. Fikret, âşkı ve düşünceleri arasında kalmış ve sevdasından vazgeçmiştir.

Romandaki çatışma unsurlarından diğeri de, aşk konusundadır. Didâr'ın, gönlünü sarı oğlan Fikret'e kaptırdığını öğrenen Maran, onu bu sevdadan vazgeçirmek ister. Maran, o seni unutur deyince söylediği sözlerle Didâr'ı kızdırır. Didâr ile Maran'ın arasında çatışma yaratan diğer unsur ise, din farkıdır. Didâr, Maran'ın Ermeni kökenli olmasından dolayı onun işgalcilerin yanında olduğunu düşünür. Maran'ın, Meryem Ana'ya dua etmesi Didâr'ın, şüphelerini arttırır. Didâr ise, daha sonra yaptığı davranıştan ötürü pişmanlık duyar.

Romanda yer alan politik ve ekonomik çatışmalar ise, Erzurum halkı ile Vali Nazım Paşa (Osmanlı Devleti) arasında yaşanır. Devletin, yalnız deve ve manda için aldığı vergiye at, eşek vs. dahil etmesiyle halk tepki gösterir. Halkın, para vermek istememesine ve karşı koymaya çalışmasına rağmen Vali, vergiyi almaya devam eder:

> *"Biter mi Muallim Bey? Halk ayak diretiyor, artık İstanbul'a bir kuruş vermeyiz, diye… Vali Paşa oralı olmuyor… Dayamış sırtını saraya…"* (s. 55)

Kâzım Bey ile Murassa Hanım arasında da politik meselelerden kaynaklı bir tartışma meydana gelir. Murassa Hanım, kardeşinin devlet meselelerinden uzak durmasını ister ve Padişah'ın uygulamalarını haklı bulur. Kâzım Bey ise, Padişah'ın yaptıklarını beğenmez, halka ve askere yardımdan çok zararının dokunduğunu düşünür. Bu nedenden dolayı iki kardeş tartışır. Bu çatışma esnasında Kâzım Bey, devleti eleştirir:

"Sen ne diyorsun abla? Askerimizin sırtında kaputu, silahında kurşunu kalmamış… Karnı doyurulmuyor… zavallıların eksiğini gören kim?" (s. 56)

Halkın, Padişah'a karşı duramaması gibi Didâr da, annesine karşı gelemeyerek Fehim Efendi ile evlenir. Fehim de, ailesine karşı gelmemiş ve Didâr ile evlenmeyi kabul etmiştir. Fehim, daha sonra ailesine söyleyerek Mihri ile nikâhlanmıştır. Didâr, Fehim'in ikinci eşi Mihri'yi sevmese de onu kabullenmek zorunda kalır.

- **Kahramanlar:**

Romanın başkahramanları Fikret ile Didâr'dır. Diğer kahramanlar ise, Şerif Efendi, Gece, Raif Efendi, Mösyö Antuan, Naim Bey, Prens Sabahaddin, Bogos Efendi, Nişan Efendi, Aziz Çavuş, Mümtaz Bey, Miralay Nureddin Bey, Townshend, Doktor, Sefer ve Ehramlı İki Kadın'dır.

Fikret: Vesile Hanım ile Mahmut Efendi'nin oğullarıdır. Fikret, Erzincan'da doğmuştur ve sarışındır. Fikret, önce babasını kalp krizinden ardından da annesini kara humma(tifo) hastalığından kaybeder ve 14 yaşında yalnız kalır. Yalnızlıktan ve karanlıktan korkan Fikret, rüştiyeden Fransızca öğretmeni Kâzım Bey ile aynı evde yaşamıştır. Kâzım Bey'in, İstanbul'a tayini çıkınca Fikret'te, onunla birlikte İstanbul'a gider. Fikret'in, babasının ilk karısından olan Nüzhet adında bir ağabeyi vardır. Fikret, İstanbul'da Mercan İdadisine kayıt olur. Fikret'in, hürriyet fikri için çalışmaları Bekirağa Bölüğü'nde işkence görmesine neden olur. Fikret, Bekirağa Bölüğü'nden kurtulduktan sonra II. Abdülhamit Han'a karşı gelmeye devam eder. Fikret, Mülkiye Mektebi'ne başlar fakat devam etmez. Fikret, I. Dünya Savaşı'nda Bağdat'ta bulunan Irak cephesine gönderilir. Fikret, ne kadar uzağa giderse gitsin Erzurum'da karşılaştığı Kâzım Bey'in yeğeni Didâr'ı unutamaz. Fikret, Şuaybiye savaşında başarılar göstermiş ve Irak cephesinde yüzbaşı rütbesini almıştır. Kut'ül Amare'nin kaybedilmesinin ardından başka bir cephede yaralanan Fikret, uzun bir süre hastanede kalır. Fikret, tedavisi bittikten sonra Erzincan'a gider. Fikret, oradan da Didâr'ı bulabilmek düşüncesiyle Erzurum'a gitmeye karar vermiştir.

Didâr: Murassa Hanım ile Raif Efendi'nin kızlarıdır. Kâzım Bey'in, yeğeni olan Didâr, kumral saçlıdır. Didâr, 7 yaşındayken babasını kaybetmiştir. Didâr, dayısı ile birlikte evlerine gelen Fikret'e sevdalanmıştır. Didâr, 16 yaşında gelin olmuş ve Fehim Efendi ile evlenmiştir. Didâr, Fehim Efendi'yi yanına yaklaştırmamış ve başka bir kadın ile evlenmesine de karşı gelmemiştir. Didâr, evli bir kadın olsa da Fikret'i sevmeye devam etmiştir. Didâr, Sivas yolculuğu sırasında annesini kaybeder ve yalnız kalır. Didâr, Maran ile yaptığı bir tartışmanın sonucunda kuyuya düşer ve ölür.

Kâzım Bey: Fransızca öğretmenidir. Erzincan'da askerî rüştiyesinde görev yaparken Fikret'le tanışır. Romanda iri gözlü ve kalın kara kaşlı olduğu ifade edilen Kâzım Bey, evli bir kadını sevmektedir. Kâzım Bey, her mevsim kül grisi takım giyer. Kâzım Bey, hürriyet fikrinin savunucularındandır. II. Abdülhamit Han yönetiminin ve İttihat Terakki'nin halkı baskı altında tutarak maddî kazanç sağlamasına ve düşman devletlerle yapılan işbirliklerine karşıdır. Kâzım Bey, İstanbul'da Mercan İdadisi'nde de çalışırken fikirleri doğrultusunda hareket etmiş ve gönül verdiği davasından vazgeçmemiştir.

Vesile Hanım: Fikret'in annesidir. Genç yaşta Mahmut Efendi ile evlenmiştir. Vesile Hanım, sarı saçlı, ufak tefek ve temizlik konusunda titiz olan bir kadındır. Kara hummadan ölmüştür.

Mahmut Efendi: Fikret'in babasıdır. Mahmut Efendi, ilk eşinin vefatının üzerinden 6 yıl geçtikten sonra Vesile Hanım ile evlenmiştir. Mahmut Efendi'nin, ilk eşinden Nüzhet adında bir oğlu vardır. Mahmut Efendi, kahve içmeyi çok sever. Geçirdiği kalp krizinin ardından vefat eder.

Nüzhet Bey: Fikret'in üvey ağabeyidir. Sarışın olan Nüzhet Bey, Hassa Ordusu'nda görev almakta ve Yıldız Sarayı'nı korumaktadır.

Gülzâde Hanım: Mahmut Efendi'nin ablasıdır. Babasının isteği doğrultusunda yün tüccarı Mükerrem ile evlenmiş ve şehirden kazaya gelin gitmiştir. Gülzâde'nin, mutsuz bir evliliği olmuştur. Eşini kaybeden Gülzâde, Mükerrem'e benzeyen oğulları yüzünden dertlidir.

Murassa Hanım: Didâr'ın annesi, Kâzım Bey'in de ablasıdır. Murassa Hanım, Didâr'a düşüncesini sormadan onu, Fehim Efendi ile evlendirmiştir. Murassa Hanım, Erzurum'dan Sivas'a göç ederken yolda hastalanarak vefat eder.

Maran: Didârların emektar yardımcılarıdır. Maran'ın kocası Dikran ile 13 yaşındaki oğlu, tilki avına çıktıkları Palandöken'de donarak ölmüşlerdir. O nedenle de Maran, "Erzurum Çarşı Pazar" isimli türküyü sevmez. Maran, Sivas'a göç ettikten sonra Nişan Efendi ile tanışır ve onun, evlenme isteğini kabul eder.

Fehim Efendi: Didâr'ın eşidir. Gülahmet'te oturan Fehim Efendi'nin, Taşmağazalar'da kuyumcu dükkânları vardır. Fehim Efendi, evin en küçük çocuğudur. Kalın sesli ve esmer tenli olan Fehim'in, Mihri adında sevdiği bir kız vardır. Fehim, ailesine karşı gelemeyerek Didâr ile evlenmiştir. Evliliklerinin ilk yılının ardında da Mihri ile evlenir ve biri kız biri de erkek iki evlat sahibi olur. Rusların, Erzurum'a girmesinden sonra Fehim, cepheye gider.

Mihri: Fehim Efendi'nin âşık olduğu kadındır. Didâr'ın üstüne Fehim Efendi'ye gelin gelmiştir. Sarışın ve mavi gözlü olan Mihri'nin, Fehim'den iki çocuğu olmuştur.

Memduh Bey: Fikret'in, Mercan İdadisi'nden edebiyat öğretmenidir. Memduh, II. Abdülhamit Han taraftarıdır.

Derviş: Sivas'ta bulunan Çoban Veli Hazretleri tekkesinin önünde acı maya söyleyen kör adamdır. Derviş, Doksan üç Harbi'ne katılmıştır. Derviş'in, aslı Zaralı olup, Deli Derviş Feryâdi'nin Zoğallı köyündendir. Feryâdi, Derviş'in cepheden sonra gönül gözünü açmıştır. Nasır boğumlu parmakları ve ince âsâsı olan Derviş ile Didâr, tesadüf eseri tanışmışlardır.

Mustafa Kemal: Çanakkale cephesinde düşmanı geri püskürten miralaydır. Mustafa Kemal, Enver Paşa'nın kıskançlığı nedeniyle Şam'daki Yıldırım Orduları Grubu'na tayin ettirilmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Romanda Erzincan, Erzurum, İstanbul, Sivas ve Bağdat şehirlerinin isimlerine yer verilirken olaylar ise, Kâzım Bey'in İstanbul'daki evinde, Fikretlerin

Erzincan'daki evinde, Didârların Erzurum'daki evinde, Saray Meydanı'nda, Mösyö Antuan'ın eczanesinde, Haydarpaşa garında, Şeyh Çoban Tekkesi'nde ve Bağdat'ın Altıncı Ordu karargâhı hastanesinde geçmektedir. Eserde birçok sokak ve mahalle ismine de yer verilmiştir. Romanda iç ve dış mekânlar hemen hemen aynı yoğunlukta kullanılmıştır. İç ve dış mekân tasvirlerini, romanda şu şekilde görmekteyiz:

> *İki katlı evimizin, boynunu Buğdaş Meydanı'na uzatmış şahnişini, kanatları altına alıp ne güzel uyutmuştu beni… İnce uzun dört penceresi de altın sarısı, yumuşacık bir yorgan gibi öğle güneşini üzerime örtmüştü. Aslında; büyüklü küçüklü odalar, ferah sofalar, yaz sonunda tıka basa doldurulmuş kilerli mutfak da çevremi sevgiyle saran kalabalık bir aile halkıydı sanki…* (s. 12-13)

> *"Bu ne pis şehirdir böyle Kumandanım… Sokakları mezbelelik… Hani cennet-i âlâ da olsa yaşanmaz Bağdat'ta…"* (s. 149)

Eserde olayların anlatımı Fikret 15 yaşındayken 1906 yılında başlar ve 1919 yılında I. Dünya Savaşı sona erdiğinde biter. Yani anlatma zamanı 12-13 yıl iken olay zamanı, Fikret'in çocukluğuna kadar iner ve tahminen 27-28 yılı kapsar.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Romanda olaylar, Fikret ile Didâr tarafından yani kahraman anlatıcı ve çoğul bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır. 1., 3., 5. ve 6. bölümler Fikret tarafından; 2. ve 4. bölümler de Didâr tarafından anlatılmaktadır:

> *Kar serpiştiriyor. Ensemden içeri doluyor. Titriyorum. Ama yüreğim tenimden daha çok üşüyor. Bizden hiçbir iz taşımayan viraneden uzaklaşmak istiyorum. Hem de bir an önce. Bu mavi boyaları biz sürmedik kapıya, pencerelere. Bu kaba tokmağı, bu kara halkayı biz takmadık. İyi ki içine giremedim. Ne annemin babamın sesini duyabilirdim, ne sıcak soluklarını. Bir yalan sanki burada doğmuş büyümüş olduğum…* (s. 156)

Kısaca yazar, *Saray Meydanı'nda Son Gece* adlı eserinde siyasî kavgaları, evliliği, halkın ve şehirlerin uğradığı düşman zulümlerini, göçü, aşkı, I. Dünya Savaşı'nı, cephe ve cephe gerisi ile din farklılığından kaynaklanan sorunları konu edinmiştir.

Eserde olaylar, 1906 ile 1919 yılları arasında yaşanmaktadır. Romanda ifade edilenler doğrultusunda II. Abdülhamit Han'ın uyguladığı zorbacı tavır, halktan

zorla ve fazlaca vergi alınması, cephedeki askerin açlığı, sefaleti ve hastalıkları, cephe gerisindekilerin korkulu bekleyişleri, İngiliz ve Rus ordularıyla birlikte Ermeni çeteler ve Arap bedevi isyancıların, Osmanlı Devleti'ni yıkma çalışmaları karşısında yenilgisi anlatılır.

Romanda, II. Abdülhamid Han'ın uygulamalarına karşı çıkılmıştır. Kâzım Bey ile Fikret, Padişah'ın yürüttüğü politikayı eleştirmekte ve tepki göstermektelerdir. Bu nedenle de II. Abdülhamid Han tarafından tutuklanmış ve işkence görmüşlerdir. Tevfik Fikret'in, II. Abdülhamid Han'a düzenlenen suikastı konu edindiği "Bir Lâhza-i Taahhur" isimli şiir de bu dönemde yasaklanmıştır. Fikret, Tevfik Fikret'e ait bu şiiri yanında taşıdığı gerekçesiyle dövülmüştür. Böylece romanda yazar, II. Abdülhamid Han dönemindeki baskıcı tutumu ve insanlara yapılan insafsızca uygulamaları, kahramanları aracılığıyla eleştirmektedir. Eserde ayrıca, kadın kahramanlar tarafından da Rus ve Ermeni zulümleri eleştirilmektedir.

Eserde düş motifi de önemlidir. Romanda görülen düşler, geleceğe yönelik açılan birer penceredir. Düşler, habercidir. Geleceği ve yaşanacakların birer simgesi ve temsili olarak romanda da karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında eren ve dervişlerle bir araya gelip sohbet edilerek de yarına dair yaşanacak olaylar hakkında bilgi alınmaktadır. Düş motifi, Selma Fındıklı'nın diğer eserlerinde de sıkça kullandığı unsurlardan biridir.

Romanda kadınlar arasında yaşanan çatışmalar vardır. Bu çatışmalar da genellikle fikir ayrılıklarından kaynaklıdır. Kadın kahramanlar arasında, din farkından dolayı çatışma yaşandığı da görülür. Eserdeki çatışmalar genel olarak bireyin hayatına yakınları tarafından yapılan müdahaleler, bireylerin aralarında düşünce ve din farkından ortaya çıkan sorunlar ve halk ile devletin politik fikir uyuşmazlığından kaynaklanmaktadır.

Romanda olaylar birden fazla şehirde geçmektedir. Yazar romanında Erzincan, Erzurum, İstanbul, Sivas ve Bağdat gibi şehir isimlerine yer vermiştir. Erzincan, Sivas ile Erzurum'da Rus ve Ermeni zulümleri; İstanbul'da II. Abdülhamid'in baskıcı ve zorba tutumları; Bağdat'ta ise, İngiliz ile Arap bedevi isyancıların Irak cephesinde bulunan Türk askerlerine saldırıları farklı bölgelerde ele alınıp anlatılmıştır.

Saray Meydanı'nda Son Gece başlıklı romanda olaylar, 1. tekil kişi ve kahraman bakış açısıyla anlatılmıştır.

2.1.4.Gümüşlü Martı

Gümüşlü Martı[112] isimli eser, Selma Fındıklı'nın dördüncü romanıdır. Bu roman, 2001 yılında Remzi Kitabevi tarafından çıkarılmıştır. Yazar, romanda nakkaş Yusuf ile manastırda yetişmiş genç bir kız olan Gayrimüslim Anna arasındaki aşkı ve Osmanlı Devlet adamlarının, uyguladıkları yanlış yönetim politikalarını konu edinmiştir.

Romanda sevgisizlik, hastalık (veba salgını), kölelik, köken sorunu, eğitim, evlilik, saray ehemmiyeti, cinsellik, hüzün, inanç, kadın sorunları, ümitli bekleyiş, ad verme ve terk edilme gibi konulara da yer verilmiştir. Eserin başkahramanı olan Yusuf, gençlik yıllarında içinde bulunan gönül boşluğundan yani sevgisizlikten dolayı mutsuzdur. Gönül boşluğu, Yusuf'u amaçsız yaşayan bir kimseye dönüştürmüştür. Yusuf da, bu hâlinden şikâyet etmekte ve yüreğinin sevgiyle dolmasını istemektedir:

> *Kanım öylesine durgun, öylesine soğuktu. Yel esmeyen derin bir vadide, gözlerden ırak bir gölün yavaş yavaş kirlenip katılaşan durgun suları gibi, aklını şaşırıp da oralardan geçecek bir yolcunun küçücük bir taş atmasını bekliyordu dalgalanmak için. Kıyısında kurumaya yüz tutmuş yapraksız ağaç da canlanırdı o zaman.* (s. 9-10)

Yusuf'un annesi Cemâliye, küçük bir çocukken köle pazarından satın alınmış bir esirdir. Köle pazarında satılan ve en sonunda da azat edilerek bir gece bekçisi ile evlendirilen Cemâliye, esirlik yılları hakkında ve kendi köklerine dair herhangi bir şey hatırlamamaktadır. Devşirme olarak alınan Yakup Ağa da, kendi soyu hakkında bilgisi bulunmadığını oğluna söylemektedir. Kökenini merak eden Yusuf ise, annesinin ve babasının verdiği yanıtlardan memnun olmamaktadır.

Romanda eğitim konusu aile üyelerinin, bireyin yaşamına müdahalesi ile karşımıza çıkar. Yakup Ağa, oğlunun sarayda eğitim almasına karar verir. Sarayda alınacak eğitim, gelecek için de önemlidir. Yusuf, rızasız olarak babasının

[112] Selma Fındıklı, *Gümüşlü Martı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2001.

dediğini yapar. Yusuf, saraya gönderilmesinin ardındaki asıl sebebin ne olduğunu fark ettiğinde hüzünlenir. Bununla ilgili olarak da şu ifadeleri kullanır:

> *Gözümden iki damla yaş yuvarlandı. Biri annem içindi. Son nefesinde yanında bulunamayacağımı anlamıştım çünkü. Öbürü de Gülnûş'un ardından süzülmüştü. Böyle korkunç bir yazgıyı hak edecek ne günah işlemişti acep çocuk yaşında?* (s. 26)

Yusuf, sarayı "altın kafes" (s. 25) olarak nitelendirir. Yusuf ayrıca saray çalışanlarının gizlilik konusunda çok dikkatli olduklarını da oraya gittiği zaman öğrenir:

> *Yanımdaki zülüflü baltacı, sedef kakmalı çifte kapının önünde, kendinin bir benzeri olan arkadaşıyla karşı karşıya gelip durdu. Usul usul bir şeyler anlattı ona. Dönüp, "Mektubu ver" gibilerinden avucunu açtı. İsteksizce uzattım mühürlü kâğıdı. Nöbetçi de beni getirenden aldı; evirip çevirdi bira. Kokladı. Okuyamadığı belliydi. Bu tür saray hizmetkârlarına, bir tehlike yaratabilirler diye çok gerekmedikçe okuma-yazma öğretilmediğini, padişah huzurunda hizmet eden içoğlanlarının da sağır ve dilsizler arasından seçildiğini duymuştum*. (s. 22)

Romanda koku üzerinde de durulur ve bu kokular, birbirine bağlı olaylarla birlikte verilir. Eserde gül kokusu ile yürek burukluğu anlatılmıştır. Karanfil kokusu, kalbin hareketliliğini arttırırken aşkın ilk serpintilerini de yansıtmaktadır. Fesleğen, hoş ve keskin kokusu ile insanlara uğur getirmiştir. Küf kokusu ise, geçip giden yılların ve yaşanmış güzel olayların yok oluşunu yani sonu en acı şekliyle ifade etmektedir.

Yazar, kadın sorunları konusunu (erken yaşta ve aradaki farklar gözetilmeksizin yapılan evliliklerin yanlışlığını ve kadının toplumdan uzaklaşmasını) Gülnûş aracılığı ile anlatır. Eserde Gülnûş, anne ve babası tarafından 14 yaşında gelin edilerek Bezzaz Resul Ağa ile evlendirilir. Gülnûş, ergenlik yıllarında kendisine fikri danışılmadan bir evliliğe mecbur edilir ve Resul Ağa'nın üçüncü eşi olur. Anlayışsız ve kaba bir adam ile yapmış olduğu evlilik Gülnûş'u üzer ve toplumdan soyutlanmasına da neden olur. Yusuf, kardeşinin gündelik olaylardan habersiz olmasını ise şu şekilde yorumlamaktadır:

> *Kavrayamıyordu anlattıklarımı. Haklıydı. Kuytu bir evde avuç içi kadar avluda geçen hayatı dışında, dünyadan habersiz yaşıyordu*

yıllardır. Ne Recep Paşa'nın adını duymuş, ne de kalyon görmüştü. (s. 51)

Romanda umutsuz bir aşkın ümitli bekleyenleri Yusuf ile Anna, birçok zorluktan sonra evlenirler. İki sevdalı arasında bulunan farklar ve engeller, onların arasına girememiştir. Anna, sevdiği adama kavuşabilmek için inancını değiştirerek Müslüman olmuş ve "Andelib" adını alarak Yusuf ile evlenmiştir. Yusuf, Anna'nın inancını değiştirmesine müsaade ettiği için pişman olsa da onunla birlikte olacağı için de memnundur:

Oysa, benim yüzümden neler yitirmişti kara mercanım? Patrik tarafından dinsiz ilan edilmiş; ailesi olarak benimsediği manastır halkından, bir daha görmemecesine kopmuştu. "Anna" yerine "Andelib" diye çağrılmak da incitiyordu elbet gönlünü. Bense, yeni adından pek hoşlanmıştım. Zalimlik bu ya… (s. 109)

Yusuf, daha sonra yaptığı zalimliği kızı Meryem'i manastıra vererek affettirmeye çalışır. Anne ve babasının ölümüyle gençlik yıllarında yalnız kalan Yusuf, Anna'nın vefatıyla yıkılır. Gülnûş'u da kaybetmek Yusuf'u, üzer. Yusuf, kendi sağlık sorunları sebebiyle Meryem'e bakamayacağını fark eder ve manastıra bırakarak onu orada terk eder. Meryem, manastırda annesinin yerini alır. Aslında bu yıllar önce yapılan bir yanlışın düzeltilmesidir.

- **Romanın Adı:**

Gümüşlü Martı romanının başkahramanı Yusuf, annesi ölmeden ve kardeşi evden gelin gitmeden önce başının üstünden geçen bir martının çığlığını duyar. Daha sonra ise Yusuf, Yeniçeri Ordusu'nun saldırısından önce tersanede çalışırken gümüşlü martı gelir ve onları izler. Son olarak romanın diğer bir başkahramanı Anna, Yusuf'a sevdasını belli eden fesleğeni hediye etmeden önce bir martı sürüsü çığlıklarıyla birlikte başının üstünden geçer. Eserin ismini "haberci, haber getiren" anlamlarına gelen "gümüşlü martı" olarak ifade edilen bir sembolden aldığını söyleyebiliriz.

- **Mesaj – Eleştiri:**

Romanda, Cemâliye'nin hastalığı nedeniyle aile, çocuklarını evden uzaklaştırır. Yusuf, saraya gider. Gülnûş ise evlendirilir. Gülnûş, yaşlı bir adamla evli olduğu için mutsuzdur. Yusuf da, sarayda olduğu için memnun değildir. Yusuf, tersanede

çalışmaya başlayıp saldırıya uğradıktan sonra Anna ile tanışır. Yusuf ile Anna birbirlerine sevdalı iki âşıktır. Yusuf, sol ayağının eksikliği, yaş ve inanç farkı gibi sebeplerden ötürü Anna'ya aşkını ilan edemez. Anna da, Yusuf'a sevdalıdır. İki âşık, sabırla bekleyişlerinin sonunda birbirlerine kavuşurlar. Roman sabırla ve vazgeçemeden bekleyişin mutlaka karşılığını bulacağına ve bazen ailelerin çocukları için verdikleri kararlarda hataya düşebileceklerine dair mesaj içerir.

Yazar, romanda Dördüncü Murad Han döneminin sosyal ve ekonomik hayatı ile bazı devlet adamlarına ve onların yanlış politik uygulamalarına yer vermiştir. Osmanlı Devleti içerisinde görevlerde bulunan (sadâret kaymakamı Koca Bayram Paşa ve Topal Recep Paşa gibi) üst düzey yetkililerin, yoksullukla ve hastalıkla savaşan halkın durumunu görmezden gelerek Padişah Dördüncü Murad'a yaranmaya çalışmak uğruna yürüttükleri politik uygulamalar eleştirilmektedir. Romanda, Sultan Dördüncü Murad'ın, Müslümanlara ve Gayrimüslimlere uyguladığı zulümlerde eleştirisi yapılan konulardan biridir. Padişah Dördüncü Murad'ın kardeşi Sultan İbrahim'in, halvetten çıkmaması ve Osmanlı Devleti'ni yatak odasından yönetmesi de devlet adamlarına yapılan eleştiriler arasında bulunmaktadır.

- **Özet:**

Yusuf, Osmanlı Devleti'nde gece bekçisi olarak görev yapan Yakup Ağa'nın oğludur. Yusuf, gençlik yıllarında esir pazarında köle olarak satılmış annesi ile devşirme ocağında yetişmiş olan babasının köklerini sorgular. Anne ve babası, kendi soyları konusunda bilgilerinin bulunmadığını Yusuf'a söylerler. Yusuf, Nizam Ağa'nın yanında kitap tezhiplemeyi öğrenir. Yusuf'un annesi Cemâliye, hıyarcıklı vebaya yakalanır. Cemâliye, hastalığın bulaşıcı olduğunu ve öldürücü etkisini bilmektedir. Bu nedenle de Cemâliye, Yakup Ağa ile bir karar alır. Yakup Ağa, çocukları evden uzaklaştırma görevini üstlenir. Yakup Ağa, Yusuf'u saraya Sernakkaş'ın yanında yetişmesi için gönderir. Yakup Ağa ile Cemâliye, Yusuf'un evde bulunmadığı bir gün kızları Gülnûş, komşuları Bezzaz Resul Ağa ile evlendirerek evden uzaklaştırırlar. Gülnûş'un gelin olup gitmesinde sonra Yusuf, annesini kaybeder. Bir süre sonra da Yakup Ağa, ölür.

Yusuf, saraydayken yaptığı çalışmalardan memnun olmaz. Sernakkaş da, Yusuf'un çalışmalarını beğenmez ve onu tersaneye gönderir. Yusuf, burada çalışırken bir martının çığlıklarını duyar ve hemen ardından da Topal Recep Paşa ile Yeniçeri Ordusu tersaneye gelir. Topal Recep Paşa, gemilerin hazır olmaması sebebiyle Yeniçeri Ordusu'nu tersane çalışanlarına saldırtır. Yusuf'un, Yeniçerilerden biri tarafından sol ayağı kopar ve denize düşer. Bir kayıkçı, Yusuf'u kurtarır ve onu Sur Asdvadzadzin Manastırı'na götürür. Yusuf, manastırda Hekim Vartadin'in tedavisi eşliğinde sağlığına kavuşur. Yusuf, manastırda gözlerini açtığı anda Anna isimli 12-13 yaşlarındaki esmer tenli kız çocuğuna sevdalanır. Anna, bebekken manastırın kapısına bırakılmış ve burada büyümüş bir rahibedir. Anna, manastırda Yusuf'u yaralı gördüğünde içinde tarifsiz bir duygu hisseder ve onun yanından ayrılmak istemez. Yusuf, manastırdan ayrılma zamanı geldiğinde üzüntü duyar. Papaz Karakin, Yusuf'a manastır için tablolar yapmasını ister ve ona bir iş teklifinde bulunur. Yusuf, Anna'yı yine görebilmek amacıyla teklifi kabul eder. Yusuf, manastırdan ayrılıp kendi baba evine gider ve burada geceleri tabloları hazırlar.

Anna, günlerini Yusuf'un geleceği zamanı bekleyerek geçirir. Bu arada Anna, Rahibe Diruhi'nin Despot Rupen ile olan ilişkisini öğrenir. Anna, sevdaya karşı gelinemeyeceğini ve manastırdaki yaşamından sıyrılmak istediğini fark eder. Anna, Yusuf'un manastıra geldiği bir yortu kutlamasında ona fesleğen dalı uzatarak sevdasını belli eder. Yusuf ile Anna evlenmeye karar verir. Anna, kilise tarafından aforoz edilir. Anna, inancını değiştirerek "Andelib" adını alır ve Müslüman olur. Rabia evlendikten sonra eşi Resul Ağa'yı da kaybeden Gülnûş, yalnız kalır ve ağabeyinin yanına gelir. Anna'yı kabul etmeyen Gülnûş, Yusuf'u ona karşı kışkırtmaya çalışır. Durumun farkında olan Yusuf, Gülnûş'un davranışlarına karşı sessizliğini korur. Daha sonra Anna, hamile kalır ve bir kız bebeği dünyaya getirir. Anna, bebeye "Meryem" isminin koyulmasını ister. Lohusa döneminde iken Anna, vefat eder. Anna'nın vefatının ardından Gülnûş'u da kaybeden Yusuf, kızı Meryem ile baş başa kalır. Meryem'in Anna'ya benzemesi Yusuf'u hüzünlendirir ve ondan uzak kalmaya çalışır. Kızını üzmek istemeyen Yusuf, Nizam Usta'nın torunu olduğunu söyleyen bir molla tarafından

kandırıldıktan sonra Meryem'i Rabia'nın yanına bırakır. Artan nöbetleri ve çaresizlik içerisinde olan Yusuf, Meryem'i Anna'nın yetiştiği Surp Asdvadzadzin Manastırı'na götürüp bırakmayı düşünür. Yusuf, Meryem'i Rabia'nın evinden alıp Surp Asdvadzadzin Manastırı'na götürür. Manastırda başrahibe görevine getirilen Diruhi ile görüşen Yusuf, Meryem'i ona teslim eder ve kızına veda bile etmeden oradan uzaklaşır.

- **Olay Örgüsü:**

Gümüşlü Martı başlıklı romanın olay örgüsü, üç bölümden oluşmaktadır. Bölümlerde kronolojik sıralama bulunmamaktadır. Eserde olaylar, geri dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır.

1. Bölüm:

- Hıyarcıklı veba hastalığının Üsküdar'dan Beşiktaşı köyüne kadar yayılıp Cemâliye'ye bulaşması.
- Yusuf'un, annesi için yavşanotu çiçeklerinden ilaç hazırlaması.
- Annesi hasta olan Gülnûş'un, bahçedeki kuşlara saldıran kediyi cezalandırması.
- Yusuf'un, Gülnûş'un elinden kediyi kurtarması.
- Yusuf ile Yakup Ağa'nın, konuşmaları.
- Yakup Ağa'nın, Yusuf'u Saray Nakkaşhânesi'ne göndermek istemesi.
- Yusuf'un, babasının aldığı karardan memnun olmaması ve saraya gitmek istememesi.
- Yusuf, eve giderken yolda bir martının çığlığını duyması.
- Yusuf ile Yakup Ağa'nın, kapıda karşılaşması.
- Yakup Ağa'nın, oğluna Paşakapısı'na gideceklerini söylemesi.
- Yusuf'un, saraya gitmek istememesi.
- Yusuf'un, evinin içine girdiğinde annesinin kaldığı odayı kilitli bulması ve Gülnûş'un da Resul Ağa ile evlendirildiğini öğrenmesi.

- Yusuf'un, Gülnûş'un kendisinden habersiz olarak evlendirilmesine kızması.
- Cemâliye'nin, Yusuf'a Yakup Ağa ile birlikte aldıkları karara karşı çıkılamayacağını söylemesi.
- Yusuf'un, Paşakapısı'na gitmesi.
- Yusuf Nakkaşbaşı'nın yanına götürülürken kendisine, zülüflü baltacının eşlik etmesi.
- Zülüflü baltacının, Yusuf'a yakınlaşmaya çalışması.
- Yusuf'un, zülüflü baltacının davranışlarından rahatsızlık duyması.
- Yusuf'un, Sernakkaş'ın odasına getirilmesi.
- Sernakkaş'ın, Yusuf'u saray Nakkaşhânesi'ne kabul etmesi.
- Yusuf'un, sarayı bir "altın kafese" benzetmesi.
- Sernakkaş'ın, Yusuf'u Enderun'a aldıktan sonra onu yetenekli bulmayarak tersaneye göndermesi.
- Yusuf, tersanede çalışırken gümüşlü bir martının gelip köşk üstüne konması.
- Yusuf tersanede çalışırken Topal Recep Paşa'nın, Yeniçeri Ordusu ile birlikte gelmesi.
- Topal Recep Paşa'nın, Bahr-i Sefid üzerine yapacak olduğu seferin gecikmesi sebebiyle Yeniçeri Ordusu'nu tersaneye saldırtması.
- Yeniçerilerden birinin palasını, Yusuf'un sol ayağına indirmesi.
- Yaralanan Yusuf'un, bir kayıkçı tarafından Sur Asdvadzadzin manastırına getirilmesi.
- Hekim Vartadin'in, Yusuf'u tedavi etmesi.
- Yusuf'un, ilahiler söyleyen çocukların sesleriyle kendine gelip uyanması.
- Yusuf'un, nerede olduğunu sorguladığı sırada yataktan düşmesi.
- Papaz Karakin'in, Yusuf'u yatağına kaldırıp tekrar yatırması.

- Yusuf ile Anna'nın, Sulu Manastır'da konuşmaları.
- Yusuf'un, Anna'ya Çoban Yıldızı'nı göstereceğine dair söz vermesi.
- Papaz Karakin'in, Yusuf'a kendileri için tablo ve ikonları bezemesini teklif etmesi.
- Yusuf'un, kiliseden ayrıldıktan sonra bir işinin olması ve tekrar gelip Anna'yı görebilmek için iş teklifini kabul etmesi.
- Yusuf'un, iyileşip Surp Asdvadzadzin kilisesinden ayrıldıktan sonra Gülnûş'un yanına gitmesi.
- Padişahın, Revan Seferi'nden zaferle dönmesi ve bu nedenle de top atışlarının yapılması.
- Yusuf'un, duyduğu top sesleri ile resim yaptığı sandığın başından kalkıp pencere önüne gitmesi.
- Yusuf'un, Nizam Usta'nın evine gelmesi.
- Nizam Usta'nın, Yusuf'u Kırkçeşme'de bulunan menzile götürmesi.
- Yusuf'un, Peştamalcı Han'ında menzildeki dostlarla oturup söyleşmesi.
- Menzildeki dostların, Yusuf'a köklerini (soyunu) sormaları.

2. Bölüm:

- Başrahibe Eliza'nın, küçük rahibelere Surp Mesrop [113] ve Hayik alfabesinden bahsetmesi.

---

[113] Surp Mesrop Maştots, 361'de Taron Eyaleti'nde yani Muş'un Hatsik veya Hatsekats Köyü'nde doğmuştur. Yunan ve Asur eğitimi alan Maştots, Ermenistan kralının sarayında hizmet eder. Kendisini geliştirerek en eğitimli kişi olur ve din adamı olarak kutsanır. Daha sonra vaiz olarak öğrencileri ile birlikte gittiği Goğtan bölgesinde (Nakhicevan/Nahcivan) Eyaleti'ne komşu) 80 yıldır resmi din kabul edilen Hıristiyanlığın, halk tarafından anlaşılmadığını görerek İncil'in ve diğer Hıristiyan kitaplarının Ermeniceye çevrilmesi gerektiğine ve bunun için de Ermeni alfabesinin oluşturulmasına kanaat getirir. Maştots, öğrencileri ile Asur'un Amit(Diyarbakır), Yedesia(Urfa) ve Samosat şehirlerine giderek Ermeni harflerini oluşturmak için, yabancı dillerde bulunan elyazmalarını inceleyerek ve Asur ve Yunan bilgeleriyle görüşerek, 405'te 36 harfli Ermeni alfabesini yaratmıştır. "14. Mesrop Maştots ve Ermeni Harflerinin Buluşu", http://akunq.net/tr/?p=20937(Erişim Tarihi: 26.03.2019). Ermeni halkının büyük aydınlatıcısı olarak anılmakta olan Maştots, alfabeyi icat etmesi gerekçesiyle de "Aziz" ilan edilmiştir. Sait Çetinoğlu, "Ermeni Harfleri, Ermeni Yayıncılığı ve Ermeni Kültürü", (Çev:Diran Lokmagözyan), https://akunq.net/tr?p=18893(Erişim Tarihi: 26.03.2019).

- Başrahibe Eliza'nın, Anna'ya Hayik alfabesini öğretmesi.
- Başrahibe Eliza'nın, on ikinci haçını da kaybeden Anna'ya kızması.
- Despot Rupen'in, Anna'ya bir haç vermesi ve sevdiği kadın için yaptırdığı altın haçı da ona hediye etmesi.
- Anna'nın, Yusuf'un yaralı olarak kiliseye getirilişini görmesi ve onun için üzülmesi.
- Anna'nın, Yusuf'un iyileşmesi umuduyla dua etmesi.
- Anna'nın, Yusuf'a sorular sorması.
- Papaz Karakin'in, Anna'yı Yusuf'un yanından uzaklaştırmak için mutfağa göndermesi.
- Despot Rupen'in, kendi canına kıyması.
- Anna'nın, diğer rahibelerle aynı odada kalmak istememesi.
- Papaz Karakin'in, Anna'ya tek başına kalabileceği bir oda vermesi.
- Padişah İkinci Osman'ın, katıldığı İran Seferinin başarılı sonuçlanması.
- Rahibelerin, Padişah Dördüncü Murad'ın kadınlara olan uygunsuz ve kaba yaklaşımlarından dolayı ondan korkmaları.
- Diruhi'nin, rüyasında Despot Rupen'i görmesi.
- Despot Rupen'in, Rahibe Diruhi'ye soğuk kış günlerinde üşüdüğünü söylemesi.
- Rahibe Diruhi'nin, Despot Rupen'in mezarına közler koyarak onu ısıtmaya çalışması.
- Rahibe Diruhi'nin, Anna'ya Rupen ile aralarında bulunan sevdayı anlatması.
- Anna'nın, Despot Rupen'in kendisine hediye ettiği altın haçı sahibine yani Rahibe Diruhi'ye vermesi.

- Anna'nın, kilisedeki fesleğen yortusu[114] kutlamalarına katılması.
- Anna'nın, Yusuf'un yortu kutlamalarına katılmasından dolayı mutlu olması.
- Rahibe Diruhi'nin, Anna'ya fesleğen zamanının uğurlu oluşundan bahsetmesi ve Yusuf'a fesleğen vermesini söylemesi.
- Anna'nın, Yusuf'a fesleğen dalı götürmesi ve bu sırada bir taraftan güneşin parlaması diğer yandan da martının iki sevdalıya bakması.

3. Bölüm:

- Anna'nın, Yusuf ile evlenebilmek için inancını değiştirmesi.
- Anna'nın, Müslüman olmasından sonra kilisedekiler tarafından dışlanması.
- Gülnûş'un, Anna'yı "kâfir" diye nitelemesi ve onu istemediğini dile getirip durması.
- Anna'nın, rüyasında Despot Rupen'i görmesi ve kendisinin bir kızı olacağını ondan öğrenmesi.
- Anna'nın, esmer bir kız bebek dünyaya getirmesi.
- Gülnûş'un, Anna'nın kız bebek doğurmasından dolayı sitem etmesi.
- Anna'nın, kızı doğduktan sonra adını Meryem koyarak iki dinin öncülerini de gücendirmekten kaçınmaya çalışması.
- Meryem'in, Yusuf'a mutfakta çorba pişirmesi.
- Yusuf'un, nöbet geçirmesi ve sonrasında evine Molla'nın gelmesi.
- Molla'nın, Yusuf'u kandırarak kendisine kefil yapması.

---

[114] Eylül ayının ortalarında yapılan bu kutlamalar, Hıristiyanlığın büyük yortularından sonuncusudur. Haçveratz, Sırpheç ya da Ulnotz diye anılan bu yortu, İsa peygamberin idam edildiği haçın özgürlüğüne kavuşturulmasını temsil etmektedir. Söz konusu haç yani çarmıh, Azize Helen tarafından bulunarak Kudüs'teki Harutyun Kilisesi'ne yerleştirilmiştir. Çarmıh, 612'de Kudüs'ü işgal eden Persler tarafından ganimet olarak alınmıştır. 627 yılında Bizans İmparatoru Herakl, çarmıhı Persler'den alarak kiliseye geri getirmiştir. Bu nedenle 11-17 Eylül tarihleri arasında Haçveratz Yortusu kutlanmaktadır.
http://www.agos.com.tr/tr/yazi/19339/surp-hac-al-yorgani-iceri-kac(Erişim Tarihi: 26.03.2019).

- Yusuf'un, Meryem'i Molla'dan korumak için Rabia'ya götürmesi.
- Yusuf'un, Cuma namazından sonra Beşiktaşı tepelerinde bayılması.
- Derviş'in, Yusuf'u baygın görerek Kulekapısı Mevlevihanesi'ne getirmesi.
- Yusuf'un, Derviş ile biraz sohbet ettikten sonra Konstantin'in meyhanesine gitmesi.
- Yusuf ile Konstantin Efendi'nin, meyhanede konuşmaları.
- Yusuf'un, meyhaneden ayrılarak evine doğru yola koyulması.
- Yusuf'un, Meryem'i Rabia'nın yanından alarak Surp Asdvadzadzin manastırına gitmesi.
- Yusuf'un, Rahibe Diruhi ile görüşmesi.
- Yusuf'un, Meryem'i manastıra bırakarak kızını korumak istemesi.
- Rahibe Diruhi'nin, Yusuf'un düşüncesinden çekinerek de olsa Meryem'in manastırda kalmasını kabul etmesi.

➢ **Çatışma:**

Romanda aile üyelerinin birbirleriyle olan çatışmaları, bireyin kendi ile olan iç çatışması, devletin uyguladığı politikalardan kaynaklanan çatışmalar ve inanç farklılığı nedeniyle meydana gelen çatışmalar görülmektedir.

Romanda görülen ilk çatışma, Dördüncü Murad Han'ı görmezden gelerek Yeniçeri Ocağı'nda bulunanları isyana sevk eden Topal Recep Paşa ile tersanede çalışanlar arasında gerçekleşir. Topal Recep Paşa'nın, Osmanlı Devleti'nde iktidarda tek başına yer alma mücadelesi ve aç gözlülüğü onu böyle hainliklere yöneltir. Yeniçerilerin, aldıkları emir üzerine tersanedekilerle çatışmasının temelinde, Osmanlı Devleti'nin yönetim kademelerinde bulunan kişilerin hırs ve iktidar çatışması vardır.

Eserde aile üyelerinin birbirleriyle olan çatışması da yer alır. Yakup Ağa, oğlu Yusuf'u evden uzaklaştırabilmek için saray Nakkaşhânesi'ne göndermek ister ve bu düşüncesini dile getirir. Yusuf, babasının aldığı kararı kabul etmese de ona

karşı gelemez. Fikir ayrılığından kaynaklanan çatışmada Yusuf, kendisi adına verilen kararlara tepkisini gösteremez ve çaresiz kalarak babasının dediğini yapar:

> *Sözü biter bitmez uzaklaştı yanımdan. "Unutmadım ki," diyemedim. Saraya girmekten hiç hoşlanmayacağımı da söyleyemedim. Nakkaşhâne lafı her açıldığında, karşı çıkmaya niyetlenmiş, ama sonunda dilim tutulmuşçasına susup kalmıştım. Bu kez de öyle oldu işte… Sessizce bakakaldım ardından. Kararını asla değiştiremeyeceğini bildiğimden olsa gerekti bu katlanışım…* (s. 19)

Aile üyelerinin birbirleriyle olan diğer bir çatışma, Yusuf ile annesi Cemâliye arasında yaşanır. Yusuf, Gülnûş'un Bezzaz Resul Ağa ile evlendirildiğini Cemâliye'den öğrenir. Yusuf, bunu öğrendiğinde kendisinin fikri alınmadığı ve yaşlı bir adama kuma olarak verildiği için annesine kızar. Hasta olan Cemâliye, Yusuf ile tartışmaya girmek istemez ve *"Ölümden iyidir…"* (s. 20) diyerek konuyu kapatır. Cemâliye ile Yakup Ağa'nın, çocukları evden uzaklaştırmayı istemelerinin nedeni Cemâliye'nin hastalığıdır. Ölümden korumak amacıyla evlatlar evden gönderilmiştir. Fakat bu durum Yusuf'un, aile bireyleri ile çatışmasına sebep olur.

Yusuf'un, çatışma yaşadığı kişilerden biri de saray Sernakkaşı'dır. Yusuf, sarayda olduğu sırada Fatih Sultan Mehmet devrinin ünlü müzehhebi Baba Nakkaş'ın koyduğu süsleme geleneklerine karşı gelememesinden ve gönlünden geçenleri nakşedememesinden şikâyetçidir. Cansız ve ruhsuz resimler yapmak istemeyen Yusuf ile Sernakkaş arasında bir gerginlik meydana gelir. Sernakkaş, Yusuf'u beceriksiz bulur ve tersaneye gönderir.

Romanda Yusuf, kendinden yaşça küçük ve farklı bir inanca sahip olan Anna'ya âşık olur. Yusuf, bu durum karşısında iç çatışma yaşar. Yusuf, yaşadığı iç çatışmayı şu cümleler ile ifade eder:

> *Gül kokuları, denizde yanıp sönen kandiller, süslü bahçe… Hışırdayan ağaçları unutmamalıydım… Böceklerin sesini… Bir de o… Elinin sıcaklığı sırtımdaydı sanki… Yalnız her şeye karşın bir korku kemiriyordu yüreğimi. Tehlikeli bir oyuna girdiğimi söylüyordu içimdeki şeytan… Sürmeyecekmiş… Ya sürerse? Din farkı… Yaş farkı… Beden farkı… Yaklaşmak isteyen oydu… Çocukça olamaz mıydı sevgisi?* (s. 49)

Eserdeki çatışma unsurlarından biri de, inanç konusunda yaşanır. Anna, inancının gerektirdiği davranışlarda bulunmamasından dolayı Başrahibe Eliza tarafından devamlı terslenir. Anna'nın, evlenmek istemesini söylemesi Başrahibe Eliza'yı sinirlendirir. Anna'nın kilisenin kurallarına uymaması nedeniyle onu bir günahkâr olarak gören Başrahibe Eliza, onun Yusuf'a olan sevgisini fark ettiği sırada hiddetini daha da arttırır:

> *Bakışları o denli nefret doluydu ki, Tanrısal yargının yeryüzündeki tek temsilcisi sanabilirdim onu. Hiç konuşmadı. Yalnız kaşlarının yayı kiliseyi gösteriyordu. Yetişemeyeceğim kadar hızlı yürüdüğünden soluk soluğa girdim içeri. Hışımla bana döndü; boynumdaki altın haçı hoyratça çekip çıkardı başımdan. Zincirin ucunu parmaklarının arasına kıstırdı. Bir hayvanı kırbaçlarcasına sol yanağıma vurdu. Pek acı duymamıştım ilk anda. Oysa giderek öyle bir sızı başladı ki, ölünceye dek geçmeyecek sanıyordum.*
> *"Şimdi çık bahçeye… Yüzünde beliren kırmızı haçı herkese göster de, Tanrı'nın ışıklı yolundan sapmak nasıl olurmuş, anlasınlar…"* (s. 88-89)

Romanda kilisenin katı kuralları sebebiyle Despot Rupen ile Rahibe Diruhi, sevdalarını yaşayamazlar. Kilise buna engel olur. Yine aynı durum, Yusuf ile Anna'nın ilişkisinde de görülür. Anna'nın inancının farklı olması nedeniyle, Gülnûş ile Yusuf arasında bir çatışma yaşanır. Gülnûş, Anna için *"O kız bir kâfir…"* (s. 112) sözünü sık sık dile getirerek onu istemediğini belirtir. Hıristiyan olan Anna, Yusuf'a kavuşabilmek için Müslüman olmaya karar verir. Kilise tarafından aforoz edilen Anna, Müslüman olur ve Andelib adını da alarak Yusuf ile evlenir. Yusuf'un, Anna'nın ölümünden sonra hastalığı giderek artar. Hastalığı sebebiyle kendi içerisinde iç çatışmalar yaşayan Yusuf, Meryem'in Anna'ya benziyor olmasından bile rahatsızlık duyar.

- **Kahramanlar:**

Romanın başkahramanı Yusuf'tur. Diğer kahramanlar ise, Hekim Vartadin, Keşiş Garo (Diratsu Garo), Molla, Derviş, Topal Recep Paşa, Koca Bayram Paşa, Konstantin Efendi, Başrahibe Eliza, Yorgo, Menzildeki dostlar'dır.

Yusuf: Yakup Ağa ile Cemâliye'nin oğludur. Yusuf, gençlik yıllarında Nizam Usta'nın yanında tezhipçilik yapmıştır. Yakup Ağa'nın, isteği doğrultusunda da saraya girerek resimleri bezeyen Yusuf, daha sonra tersanede çalışmaya başlar.

Yusuf, tersanede bulunduğu sıralarda Yeniçeri Ordusu'nun saldırısına uğrayarak sol ayağını kaybeder. Yusuf, yaralandıktan sonra getirildiği Surp Asdvadzadzin manastırında bulunan rahibe Anna'ya âşık olur. Yusuf, Anna ile evlenmiş ve kızlarının doğumundan sonra da eşini kaybetmiştir. Kendisi de rahatsız olan Yusuf, aklının gelip gitmesinden dolayı endişe duyarak kızını manastıra bırakır ve yalnız kalır.

Anna (Andelib): Yusuf'un eşidir. Anna, bebekken kilise kapısına bırakılmıştır. Anna'nın boyunda bulunan haçtan dolayı kilisedekiler, onu vaftiz ederek bir kadından alınma anlamına gelen "Anna" ismini verirler. Anna, esmer yüzlü, geniş alınlı, kalın kaşlı ve dolgun yanaklıdır. Gregoryenler'den olan Anna, Yusuf ile evlenebilmek için inancını değiştirerek Müslüman olmuş ve "Andelib" adını almıştır. Anna, kızı Meryem'in doğumdan sonra vefat eder.

Meryem: Yusuf ile Meryem'in kızlarıdır. Siyah saçları ve görünüşü ile 11 yaşındaki Meryem, annesi Anna'nın bir benzeridir. Meryem, babası tarafından manastıra götürülerek orada yaşamaya başlar.

Yakup Ağa: Yusuf ile Gülnûş'un babasıdır. Kır saçlı ve kumral tenli olan Yakup Ağa, Cemâliye ile evlidir. Yakup Ağa, İstanbul'a devşirme yoluyla getirilmiş ve Yeniçeri Ocağı'nın Asesbaşı bölüğüne girmiştir. Cemâliye'nin hastalığı sırasında çocukları evden uzaklaştıran Yakup Ağa, eşinin vefatının ardından kendi de ölür.

Cemâliye: Yakup Ağa'nın eşi, Yusuf ile Gülnûş'un anneleridir. Uzun boylu, ince yapılı ve esmer olan Cemâliye, dört yaşlarında iken Bedesten önündeki esir pazarına getirilerek satılmıştır. Daha sonra ise "Cemâliye" ismi verilerek azat edilir ve bir ases olan Yakup Ağa ile evlendirilir. Cemâliye, hıyarcıklı veba ismi ile anılan hastalığa yakalanarak can verir.

Gülnûş: Yusuf'un kız kardeşidir. Gür ve kumral saçlı, elâ gözlü, buğday tenli ve orta boylu olan Gülnûş, babasına benzemektedir. Gülnûş, 12 yaşlarında iken annesinin hastalığı sebebiyle Bezzaz Resul Ağa ile evlendirilir. Gülnûş, evliliği boyunca mutlu olamaz. Resul Ağa'nın yaşlı, cimri, pis ve vurdumduymaz oluşundan dolayı Gülnûş, ondan uzak kalmayı seçer. Gülnûş, kızı evlendikten ve Resul Ağa'da öldükten sonra ağabeyi Yusuf'un evine yerleşir.

Bezzaz Resul Ağa: Yusufların komşusu, Gülnûş'un da kocasıdır. Resul Ağa dişleri dökülmüş, kamburu çıkmış, asık suratlı, kurumuş elleri ve cimri bir ihtiyardır. Resul Ağa'nın, Bedesten'de dükkânları vardır. Resul Ağa, ilk karısı ile iki kızını bir yangında kaybeder ve daha sonra tekrar evlenir. İkinci eşinden çocuğu olmayan Resul Ağa, tekrar evlenmek için Gülnûş'u seçer. Yakup Ağa, istemeyerek de olsa Cemâliye'nin hastalığından dolayı kızını Resul Ağa ile evlendirir. Resul Ağa, üç yıl hasta yattıktan sonra doksanlı yaşlarında vefat eder.

Rabia: Gülnûş ile Resul Ağa'nın kızlarıdır. Rabia, yemenicilik yapan bir erkekle evlidir ve dört çocuğu vardır. Rabia'nın kocası, Resul Ağa gibi cimri ve görgüsüzdür.

Nizam Ağa: Tezhip ustasıdır. Nizam Ağa, Yusuf'un hocasıdır. Nizam Ağa'nın, oğlu ve eşi ölmüştür. Tek başına yaşayan Nizam Usta'nın, gözleri de iyi görmemektedir.

Papaz Karakin: Kır sakallı ve orta yaşlı bir adamdır. Surp Asdvadzadzin manastırında papaz olarak görev almıştır. Papaz Karakin, iyi huylu ve yumuşak sözlüdür.

Sernakkaş: Saray baş nakkaşıdır. Saçı ve sakalı kırlaşmış, soluk yüzlü ve genç yapılı biridir.

Zülüflü Baltacı: Yusuf saraya gittiğinde ona eşlik eden askerlerden biridir. Kaytan bıyıklı, kırmızı yanaklı ve yapılı bir adamdır.

Rahibe Diruhi: Surp Asdvadzadzin kilisesinde bulunan rahibelerden biridir. Kumral tenli ve buğday saçlı olan Diruhi, Üsküdar'da, Garabet kilisesinde Rupen ile tanışmış ve ona sevdalanmıştır. Diruhi, Rupen'den başka biriyle evlenmekten kaçınmış ve Üsküdar'da oturan ailesini terk ederek Samatya'daki Surp Asdvadzadzin manastırına gelmiştir. Diruhi, manastırda kendinden dokuz yaş küçük olan Anna'ya ablalık yapar ve onunla iyi arkadaş olur. Diruhi, Eliza'dan sonra Başrahibe olur.

Despot Rupen: Rahibe Diruhi'nin sevdiği adamdır. Otuz sekiz yaşındaki Rupen, sevdiği kadına yazdığı şiirlerden dolayı despotluğu elinden alınarak, Surp

Asdvadzadzin Manastırı'na sürgüne gönderilir. Rupen, manastırda Diruhi ile bir araya gelmeye dayanamayarak kemeriyle kendini asarak intihar eder.

Ateşoğlanları: Gösterişli kıyafetler giyen, gözleri sürmeli, yumuşak sesli, ayakları tahta takunyalı, hoş kokulu ve davetkâr erkeklerdir. Ateşoğlanları, Konstantin Efendi'nin meyhanesinde çeşitli görevlerde çalışırlar. Ateşoğlanları'nın, esmer olanları Ermeni kökenli olup güzel tenli olanları ise Sakız, Girit adalarından getirilmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Romanda olayların merkezi İstanbul'dur. Romanda daha çok iç mekânlara yer verilmiştir. İç mekânda olaylar, Yusuf'un Beşiktaşı köyündeki evinde; Surp Asdvadzadzin Manastırı'nda; Nizam Usta'nın evinde; Peştamalcı Hanı'nda; Konstantin'in meyhanesinde; Gülnûş'un evinde ve Bâb-ı Hümâyün'da yaşanmaktadır. Dış mekânda ise olaylar, Kasımpaşa önü (rıhtımı)'nde; Hassa Bahçesi'nde ve Bostancıbaşı Köprüsü'nde geçmektedir. Romanda ayrıca İstanbul'un bazı semt isimleri de verilmiştir: Beyazıt, Üsküdar, Samatya, Topkapı ve Eyüp bunlardan bazılarıdır. Eserde yer alan Surp Asdvadzadzin kilisesinin mekân özelliklerinden ise şu şekilde bahsedilmektedir:

> *Tuzlu su çıkan ayazması, yer altındaki sarnıcı nedeniyle Müslümanlarca böyle bir ad verilmişti Samatya sırtlarındaki kutsal yapıya. Oysa kendi dillerinde, Surp Asdvadzadzin kilisesi -ya da patrikhane katedrali- olan, keşişlerin, rahibelerin, evli olmayan papazların kaldığı bir yerdi burası. Manastır, gösterişli tapınağın bir bölümüydü yalnızca. Benim gözümde ise, artık işe yaramayacak, sakat bir adam olduğumu unutturmaya çalışan efsunlu bir saray.* (s. 40)

Romanda anlatılan olaylarda kronolojik bir düzen yoktur. Romanda olaylar, her bölümde geri dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır. Romanda olaylar 1635 yılında Yusuf, 35 yaşındayken Padişah IV. Murad'ın, Revan üzerine gerçekleştirdiği sefer ile başlar, geri dönüşlerle birlikte Padişah II. Osman'ın, 1618 senesindeki İran seferi zaferine kadar iner ve 1648'de Yusuf, 48 yaşındayken Sultan İbrahim'in tahtta bulunduğu sırada biter. Buradaki anlatma zamanı, yaklaşık 13 yıldır. Romandaki olay zamanı ise, geri dönüşler ile birlikte tahmini 30 yılı bulmaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Gümüşlü Martı isimli romanın 1. ve 3. bölümlerinde geçen olaylar Yusuf; 2. bölümünde geçen olaylar Anna aracılığıyla anlatılmıştır. Yani olayların anlatımında tekil bakış açısı ve kahraman anlatıcı kullanılmıştır:

> *Avlu kapısından, soluğum kesilmiş bir halde girdim. Fenerin ölgün ışığında taşların çıkıntısını göremem korkusuyla toprak yoldan yürüyüp demir halkayı üst üste vurdum. Uzunca bir zaman açılmadı. Neden sonra Rabia'nın sesini duydum;* (s. 135)

Toparlamak gerekirse Selma Fındıklı'nın, *Gümüşlü Martı* başlıklı romanı Osmanlı Dönemi devlet adamlarının siyasî ve ekonomik tutumlarını, kadın problemlerini, inanç farklılığından kaynaklanan sorunları ve aşkı konu edindiği tarihî bir eserdir.

Romanda 1635 ile 1648 seneleri arasında yaşanan olaylar, nakkaş Yusuf merkezinde anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra romanda, Dördüncü Murad Han'ın zorbacı tavırları, Osmanlı Devleti'nde görev alan yöneticilerin, halkı sömüren ve baskı altından tutan tavırları, zulme uğrayanların sessizliği ve aşkın her zorluğu aşabilecek kudrete sahip olduğu anlatılmıştır.

Romanda, Padişah Dördüncü Murad'ın halka karşı olumsuz davranışları Yusuf ile Surp Asdvadzadzin Manastırı'nda bulunan rahibeler yani Gayrimüslimler tarafından eleştirilmektedir. Köle ticareti, kadınların kendi yaşamlarına dair karar verme yetkilerinin bulunmaması (evlilikte fikirlerinin alınmaması gibi), din adamlarının yanlış davranışlar sergilemesi (mollanın içkili mekânlara gitmesi ve orada halvette bulunması vs.), dinin katı kuralları ile devlet yöneticilerinin çıkarları uğruna halkı kullanması (Recep Paşa'nın, ekonomik etkenler sebebiyle Yeniçeri Ocağı'nı tersane çalışanlarına saldırtması) gibi konular kahramanlar aracılığıyla eleştirilmektedir.

Romanda inanç nedeniyle yaşanan fikir ayrılıklarından doğan çatışmalar, aile bireyleri arasında bireye müdahaleden kaynaklı yaşanan çatışmalar ile bireyin kendi içinde meydana gelen iç çatışmalar vardır.

Romanda olaylar, İstanbul'da geçmektedir. Olaylar, Üsküdar, Beyazıt, Samatya, Kasımpaşa, Eyüp ve Galata gibi İstanbul'un bazı semtlerinde yaşanmıştır.

Romanda ev, meyhane, manastır, saray, rıhtım, bahçe ve han olmakla birlikte daha çok dış mekân kullanılmıştır.

Yazarın, diğer eserlerinde olduğu gibi bu romanında da bazı semboller ile rüya motifi bulunmaktadır. Romanda kullanılan martı, haberci veya haber veren; fesleğen, uğur getiren; güneş ise, sevinç ve umudu temsil eden birer semboldür. Romanda semboller dışında dikkat çeken diğer öge rüyadır. Anna'nın gördüğü rüya, Yusuf ile istedikleri evladın müjdecisi olmuştur. Anna, rüyasında Despot Rupen'den bir kız çocuğu olacağını öğrenir. Semboller ile rüya motifi, Yusuf ile Anna'nın hayatında gerçekleşecek olan bir sürü olayın habercisi olma özelliğini göstermektedir. Romanda olaylar, kahraman anlatıcı tarafından tekil bakış açısı ile anlatılır.

2.1.5. Gecenin Yalnızlığında

Yazarın *Gecenin Yalnızlığında*[115] isimli kitabı, beşinci romanıdır. Roman, 2002 yılında Remzi Kitabevi tarafından çıkarılmıştır. Romanda, Abdülkadir'in Meraga'dan ayrılışı, Sultan Üveys'in sarayına gidişi, Celayirli sarayında bulunuşu, hükümdarın çocukları arasındaki taht kavgaları, Timur ile Ahmet Bahadır Han'ın toprak kavgaları, Abdülkadir'in korkuları ve yalnızlığı anlatılır.

Selma Fındıklı, *Gecenin Yalnızlığında* isimli romanında Abdülkadir Gaybî'nin hayatı ön planda anlatılıyor olsa da içerisinde din değiştirme, evlilik, savaş, göç, esirlik ve zulüm gibi toplumsal konular da bulunmaktadır. Romanda Memlûklerin işgalinden sonra köle haline gelen Kıptî kavmi, din değiştirir. Bunun sonucunda da hem dindaşları hem de halk tarafından dışlanırlar. Eserde kendi isteğiyle başka bir inancı benimseyenlerden biri de Bişku isimli Keşiş'tir. Keşiş, Budizm inancını benimser.

> *−Hayatı kendine zindan etmeden, dünyadan el etek çekmeden varlığımızı kurtarmak, olgunluğa erişmek isteriz biz… Efendimiz Sakyamuni Buddha öyle karanlık bir yol çizmemiş ki… Başkalarından aksini duyarsan sakın inanma… Beş yasak getirmiş yalnızca… Zina etmeyeceksin, çalmayacaksın, cana kıymayacaksın, yalan söylemeyeceksin, sarhoş olmayacaksın…* (s. 125)

[115] Selma Fındıklı, *Gecenin Yalnızlığında*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002.

Romanda sık sık esir ve esirlerin yaşantıları da anlatılır. Esirler, Venedik gibi denizaşırı ve Hint ülkelerinden kaçırılıp getirilerek Arap ülkesinde satılmaktadır. Abdülkadir, 10 yaşındayken gittiği esir pazarında esirlerin açık vücudunun sergilenmesine ve esir efendisinin, onlara şiddet uygulamasına üzülür. Abdülkadir, Celayir sarayına geldikten sonra kendini esir gibi hissetmiştir. Sonuçta kendisi de, Sultan Üveys'in emir kuludur. Abdülkadir, ömrü boyunca sultanlara hizmet etmiştir.

Aksak Timur ile Ahmet Bahadır Han'ın, toprak mücadeleleri savaşlara neden olmuştur. Bu savaşlar yüzünden birçok kişi hayatını kaybeder, kimi kör kalır kimi de toprağını terk etmek zorunda bırakılır. Ahmet Bahadır Han da, Tebriz ve Bağdat topraklarını Timur'a bırakarak Mısır'a çekilir. Timur'un oğlu Şahrûh yaşanılanlarla ilgili olarak şu sözleri söyler:

> *–Yıldırım Beyazıt'ı esir aldığımız, ordusunu bozguna uğrattığımız düzlükte yükselen çığlıklar kulağımdan hiç gitmedi otuz üç yıldır… Onlar da bizden nice can aldı… Ama biz daha acımasızdık belki… Çok kan döktük…*(s. 149)

Romanda ayrıca Abdülkadir'in, Meraga'dan ayrıldıktan sonra ailesine duyduğu özlem de dile getirilir.

- **Romanın Adı:**

Gecenin Yalnızlığında başlıklı romanın başkahramanı Abdülkadir, gece vakti hasta yatağında yatarken kendi bestesini duyar. Yazar, Abdülkadir'in rast makamına ait nakış yürük semai bestesinin "Gecenin yalnızlığında canım, ben bir kelebek gibiyim" (s. 158) dizesinden etkilenerek romanına bu ismi vermiş olmalıdır.

- **Mesaj – Eleştiri:**

Yazar, romanda korku duyularak yaşanılan bir hayatın insanı mutsuz edeceğinin ve bunun yerine korkuları görmezden gelerek huzurlu olunacağının mesajını vermiştir. Romanda ayrıca zulme uğrayanların ve ızdırap çekenlerin, yaşadıkları acıların karşılığını bir gün mutlaka alacaklarının ve sıkıntılarının biteceği anlatılmıştır.

Yazar, 1373 ile 1435 yılları arasında Orta Asya'da yaşanan siyasî ve toplumsal kargaşaları, o dönemde yaşayan Abdülkadir aracılığıyla anlatır. Romanda, Türklerin Arap akınları sonucunda Türkçe'yi unutmaları ve Farsça kelimeleri kullanarak şiir yazmaları eleştirilmektedir. Eserde ayrıca esirlerin zulme uğramaları, kadınlara alınıp satılabilen bir meta olarak bakılması ve hükümdarların birbirleriyle olan iktidar savaşlarında halkı düşünmeden hareket etmeleri de dolaylı olarak yapılan eleştiriler arasında yer almaktadır.

- **Özet:**

Abdülkadir, hafız ve bestekâr Gıyaseddin Gaybî'nin oğlu olarak Meraga'da doğar ve büyür. Abdülkadir, anne ve babasının haricinde köle Abdullah ile onun karısı Hannân'la aynı evde yaşar. Abdülkadir, 10 yaşında iken babasıyla birlikte gittiği köle pazarında esmer tenli kendi yaşlarında bir kıza vurulur. Abdülkadir, eve gelince esir kızı unutamadığını fark eder ve babasına bir şey diyemez. Gıyaseddin Gaybî, bir gün rüyasında Mahmut İbnî Hüseyin'i görür. Mahmut İbnî Hüseyin, Abdülkadir'e hediye edilmek üzere yeşim taşlı hatem bir yüzük verir. Gıyaseddin Gaybî, rüyasını oğluna anlatır. Abdülkadir, 17 yaşına geldiği vakit Sultan Üveys'in isteği ile Celayir sarayına eğitilmek üzere çağrılır. Abdülkadir, Celayir sarayına gitmeden önce Meraga'da son bir gezinti yapmak için çarşıya inmiş ve çömlek satan Kıptî çocuklarının ellerinde çomakla çıkardıkları seslerin etkisinde kalır. Daha sonra çarşı içerisinde gezintisine devam eden Abdülkadir, Reşit ile karşılaşır ve onun zoruyla Napolili müneccime gider. Napolili müneccim, Abdülkadir'e bir tehlike ile karşılaşacağını söyler. Abdülkadir, falcının yanından çıktığı andan itibaren nasıl ve ne şekilde öleceğini düşünmeye başlar. Abdülkadir, sultanın habercileriyle birlikte Sultan Üveys'in sarayına gider. Sultan Üveys, Abdülkadir'le birlikte sık sık kule odasında muhabbet eder. Sultan Üveys'in ölümünden sonra tahtta şehzâde Hüseyin geçer. Abdülkadir, ailesinden ayrı geçen yılların ardından sıla hasreti çeker. Ayrıca Abdülkadir, aşkı tatmamış olmasından dolayı kendine kızar.

Abdülkadir, Tebriz sokaklarında gezinirken bir mimar ile tanışır. Abdülkadir, mimarı Napolili falcı sanır. Abdülkadir, yanıldığını anlar ve saraya döner. Sarayda Sultan Hüseyin, Abdülkadir'e kardeşlerinin kendisini öldürerek tahtta çıkmak

isteyebileceklerinden bahseder. Abdülkadir, sultanı sözleriyle telkin ederek rahatlatır. Beyazıt, ağabeyi Sultan Hüseyin'i öldürür. Tahtta geçen Ahmet Bahadır Han, kardeşi Beyazıt'ı cezalandırmak üzere gözlerine mil çektirir. Bu sırada ordularını hazır eden Şeyh Ali, ağabeyi Ahmet Bahadır Han'a saldırı düzenler ve başarılı olur. Ahmet Bahadır Han, ordusuyla geri çekilip gücünü toplar ve kardeşi Şeyh Ali'yi yener. Timur'un, askerlerini Ahmet Bahadır Han'ın üzerine salması sonucu Tebriz kaybedilir. Ahmet Bahadır Han, ordusunu ve halkı toplayarak Bağdat'a gider. Abdülkadir, Bağdat'ı sevmez. Abdülkadir, anne ve babasını kaybedince yalnız kalır. Abdülkadir, Sultan Pazarı'nda dolaştığı sırada boncuk satan adamın Napolili falcı olduğunu düşünür. Abdülkadir, yine yanılmıştır. Boncuk satan adam, Ferâmuş isimli eskiden köle olan bir adamdır. Abdülkadir, Ferâmuş ile dost olur ve birlikte esir pazarına giderler. Abdülkadir, esir pazarında esmer tenli ve siyah gözlü kucağında çocuk olan bir köleye sevdalanır ve onu satın almak ister. Abdülkadir, Ahmet Bahadır Han'a kendine bir eş alacağını söyler. Ahmet Bahadır Han, çocuğun saraya alınmayacağını belirterek kadınla evlenmesini kabul eder. Abdülkadir, esir kadını satın alır ve kucağında bulunan çocuk gibi sarmalanmış şeyin bohça olduğunu öğrenir. Abdülkadir, esir ile nikâhlanır ve esire, İkbâl adı verilir.

Timur'un saldırıları üzerine Ahmet Bahadır Han orduları ve Abdülkadir Han, Bağdat'tan çıkarılır. Memlûk Sultanı Berkuk, Ahmet Bahadır Han'a yardım eder ve Celayir askerlerini Mısır topraklarında ağırlar. Abdülkadir ve eşi, diğer Celayirlilerle birlikte Mısır'a doğru ilerlerken Timur'un askerlerine yakalanırlar. Abdülkadir, Timur'u öven bir şiir yazar ve canını kurtarır. Timur, hem insanları öldürür hem de şehre zarar verir. Abdülkadir, Timur'a hizmet etmeye başlar. Abdülkadir ile İkbâl'in, üç erkek evlatları olur. Abdülkadir, Semerkand topraklarında gezintiye çıkar ve orada Napolili müneccime benzeyen bir adamla karşılaşır. Bu adam, bir Keşiş'tir. Abdülkadir ile Keşiş, bir süre sohbet ederler. Keşiş, Abdülkadir'e yedi başlı ejderin bulunduğu bir çini parçası hediye eder.

Abdülkadir, oğullarıyla birlikte bahçede otururken yaşlı bir adamın söylediği ilahiyi duyar. Abdülkadir, ardından da o adamı evine davet eder. Yaşlı adam, gözleri kör bir derviştir. Derviş'in yakınları, Timur'un askerleri tarafından

öldürülmüş kendisinin de gözleri kör edilmiştir. Derviş, Timur'a beddualar eder ve daha sonra da bir ilahi okur. Abdülkadir, Timur'dan sonra onun oğullarına ve torunlarına da hizmet etmiştir. Abdülkadir, sultanların yanında birçok eser üretir. Daha sonra çocukları da onun eserleriyle yetişir. Veba hastalığı, Horasan'da da baş gösterir. Abdülkadir'in oğlu Abdülaziz, Mahmut ile birlikte Rum diyarına gitmeye karar verir. Abdülkadir, bunu istemese de oğlunun ülkeden ayrılma fikrini haklı bulur. Abdülkadir, vebadan hastalanır ve ölür.

- **Olay Örgüsü:**

Gecenin Yalnızlığında başlıklı roman, beş bölümden oluşmaktadır. Romanda olaylar içerisinde kronolojik sıralama mevcut değildir. Olaylar, geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılır.

1. Bölüm:

- Abdülkadir'in annesinin, esir pazarından alınan kızı eve getirilmesinden sonra onun sayesinde iyileştiğini düşünmesi.
- Abdülkadir'in annesinin, eve getirilen esir kıza, Hannân ismini vermesi ve onu evlerindeki diğer bir köle olan Abdullah ile evlendirmesi.
- Abdülkadir'in, yaz vakti duyduğu çekirge seslerinden besteler üretmeye çalışması.
- Gıyaseddin Gaybî'nin, Abdülkadir'in yanına gelerek ona gördüğü düşü anlatması.
- Gıyaseddin Gaybî'nin, rüyasında Kaşgar'a gitmesi, orada Mahmut İbnî Hüseyin'i görmesi ve Abdülkadir'e hediye verilmek üzere kendisine yeşim taşlı hatem yüzüğü uzatması.
- Gıyaseddin Gaybî ile Abdülkadir, evde otururlarken Sultan Üveys'in habercilerinin gelmesi.
- Sultan Üveys'in, Abdülkadir'in sarayda yetiştirilmesini istemesi.
- Abdülkadir'in, Sofi çayı köprüsü yakınlarında yıkık bir duvarın altında işlemeli kap satan Kıptî çocuklarının yanına gitmesi.

- Abdülkadir'in, Kıptî çocuklarının önünde bulunan tezgâhtaki çömleklerin üzerindeki işleme ve süslemeleri görünce şaşırması.
- Abdülkadir, tezgâha bakarken Kıptî çocuklardan birinin, elindeki değnekle çömleklere vurarak hoş sesler çıkartması.
- Gıyaseddin Gaybî'nin, Abdülkadir'e sultana saygısızlıkta bulunmamasını tembihlemesi.
- Abdülkadir'in, gelecekte neler yaşayacağını öğrenmek üzere Hülagu Han eseri gözlemevine gitmeyi düşünüp ardından da kendisine yakışmayacağına karar vererek vazgeçmesi.
- Abdülkadir'in, Meraga çarşısında gezinirken Reşit ile karşılaşması.
- Reşit'in, Abdülkadir'i Napolili müneccime götürmesi.
- Napolili müneccimin, kart falı ile Abdülkadir'in geleceğine bakması ve ona, müzik ile uğraştığını, saraya gideceğini ve de bir tehlike geçireceğini söylemesi.
- Abdülkadir'in, sultandan gelen ferman nedeniyle Sultan Üveys'in sarayına gitmek üzere habercilerle birlikte yola çıkmaları.

2. Bölüm:

- Abdülkadir ile Gıyaseddin Gaybî'nin, İlhanlı Hakanı Hülagu tarafından dedelerine verilen topraklarda çalışan esir ve fakir insanları seyretmeleri.
- Meraga şehrinin topraklarında çalışırken bayılan ve ağzından kanlar akan bir adamın, işçiler tarafından Abdülkadir ile Gıyaseddin Gaybî'nin yanına getirilmesi.
- Gıyaseddin Gaybî'nin, işçilere altın vermesi.
- Sultan Üveys ile Abdülkadir'in, Celayirli sarayındaki kule odasında sohbet etmeleri.
- Abdülkadir'in, Sultan Üveys'e ud çalması ve bir beste okuması.
- Abdülkadir ile Sultan Üveys'in, İspanyol keferesinin musikisi üzerine konuşmaları.

- Abdülkadir ile şehzâde Hüseyin'in, saray içerisinde yürümeleri.
- Abdülkadir'in, şehzâde Hüseyin'in gösterdiği serçeyi yerden alıp onu bir ağaç kovuğuna koyması.
- Şehzâde Hüseyin'in, Abdülkadir'in av hakkındaki düşüncelerini öğrenmeye çalışması.
- Abdülkadir ile şehzâde Hüseyin'in, saraya geri dönmeleri.
- Sultan Üveys'in, Abdülkadir'i evlendirmeye çalışması ve başarısız olması.
- Sultan Üveys'in, Celayir sarayına konuk gelmiş Arap, Tacik, Fars beylerini ve devlet adamlarını ağırlaması.
- Sultan Üveys'in, Abdülkadir'i yanına çağırıp ud çalmasını istemesi.
- Sultan Üveys'in davetine katılan çoğu Müslümanın, Abdülkadir'in okuduğu bestede geçen Kerbela sözünden etkilenerek Hz. Muhammed'i anmaları.
- Sultan Üveys'in, davetten ayrılması.
- Abdülkadir'in, Sultan Üveys'in gözünden akan yaşları anlamlandırmaya çalışması.
- Abdülkadir'in, anne ve babasının ölmüş olabileceğini düşünerek bundan korku duyması.
- Sultan Üveys'in ölümünün ardından Kıptî ve diğer ağlayıcıların, sultan için ağıtlar yakmaları.
- Abdülkadir'in, Meraga'da yaşayan ailesini özleyip merak etmesi ve gitmesine Sultan Hüseyin'in izin vermeyeceğini düşünerek bu konuyu açmaktan çekinmesi.
- Sultan Hüseyin'in, Abdülkadir'in yaptığı besteyi beğenmesi ve onu altınlarla ödüllendirmesi.
- Abdülkadir'in, ruhunda bir şeylerin değişmesi ve yaptığı bestelerden mutluluk duymaması.

- Abdülkadir'in, Mihranrud ırmağı karşısına yapılan inşaata bakarak Tebriz şehrinin her hükümdar döneminde yıkılıp tekrar yapıldığını düşünmesi.
- Abdülkadir'in, Tebriz'de gördüğü mimarı Meraga'daki Napolili falcı sanıp onunla konuşması.

3. Bölüm:

- Gıyaseddin Gaybî'nin, Abdülkadir'i köle pazarına götürmesi.
- Abdülkadir'in, esir pazarında gördüğü esmer tenli siyah gözlü kızdan etkilenmesi ve onu unutamaması.
- Gıyaseddin Gaybî'nin, "El-Necm" sûresini belli bir makamda okumayı başaramayan Abdülkadir'e kızması.
- Saray meclisinde toplananların, Ramazan ayı için hazırlanacak olan "nevbet-i mürettep" üzerine konuşmaları.
- Abdülkadir'in, Sultan Hüseyin'e Ramazan ayı boyunca farklı makamlarda 30 nevbet-i mürettep hazırlayacağını söylemesi.
- Şeyh Ali'nin, ordusunu hazır edip Sultan Ahmet Bahadır Han'a saldırması.
- Abdülkadir'in, Şeyh Ali'ye "Darb-Fetih"[116] usulünü hazırlaması.
- Ahmet Bahadır Han'ın, Alıncak kalesine çekilmesi ve güç kazanıp tahtını geri alması.
- Abdülkadir'in, ailesine ve Meraga topraklarına özlem duyması.
- Aksak Timur'un, ordusu tarafından Tebriz kalesinin ele geçirilmesi.
- Abdülkadir'in, Kazan Han damadı Timur'dan korkması ve ölümünün onun emriyle olacağını düşünmesi.

[116] Darb-ı Fetih, Şeyh Ali'nin 1382'de Ahmet Bahadır Han'ı bozguna uğratmasının ardından savaşı kazandığı gün kendi isteğiyle 49 zamanlı bir usulle hazırlattığı zaferin hatırası olan eserdir. Nuri Özcan, "Abdülkâdir-i Merâgî"*, İslam Ansiklopedisi*, Cilt:1, 1998, s. 242; Ayrıca bkz.: https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulkadir-i-meragi (Erişim Tarihi: 12.07.2018).

- Abdülkadir'in, hükümdar Ahmet Bahadır Han ve diğer nedimlerle birlikte Bağdat kalesine kaçmaları.
- Abdülkadir'in, Bağdat topraklarını sevmemesi ve yeni besteler üretecek heyecanı kendinde bulamaması.
- Abdülkadir'in, Dicle kıyılarında çadırları bulunan kadınların yanına girmek istemesi, sonra da korkup vazgeçmesi.
- Abdülkadir'in, Ahmet Bahadır Han'a bir beste okuması.
- Abdülkadir'in, Sultan Pazarı'nda dolaşırken gördüğü boncuk satan adamı Napolili müneccime benzetmesi.
- Abdülkadir'in, çocukluk yıllarında babasıyla gittiği esir pazarında olduğu gibi yine bir çift siyah göze takılması.
- Abdülkadir'in, Ferâmuş ile gittiği esir pazarında kucağında çocuk olan kadını satın alması.
- Abdülkadir'in, satın aldığı kadının çocuğu bulunmamasına hem sevinmesi hem de onun için üzülmesi.

4. Bölüm:

- Abdülkadir'in, Ahmet Bahadır Han ile Timur askerlerinin kılıç seslerini unutamaması.
- Timur ve oğulları tarafından, Abdülkadir ve Celayir ordusunun Bağdat'tan çıkarılmaları.
- Memlûk Sultanı Berkuk'un, Ahmet Bahadır Han'a yardımda bulunarak Celayir askerlerini ülke topraklarında ağırlaması.
- Abdülkadir ve Celayirliler'in, Mısır'a doğru yolculuk yapmaları sırasında Timur'un askerleri tarafından kuşatılmaları.
- Abdülkadir ile Timur oğlu Miranşah'ın konuşmaları.
- Miranşah'ın, Abdülkadir'i Timur'un huzuruna çıkartması.
- Abdülkadir'in, Timur'u öven bir şiir söyleyerek canını bağışlatması.

- Timur oğullarının, Abdülkadir'e konak hediye etmeleri.
- Gıyaseddin Mirza'nın, Abdülkadir'den uzun bir beste yapmasını istemesi.
- Oğuz boylarının, Rum diyârında yeni topraklar elde etmesi.
- Abdülkadir'in, kuzey tepelerine çıktığı vakit Ferâmuş'a benzettiği bir adamı kayada görmesi.
- Abdülkadir ile Keşiş'in, Alp Er Tunga üzerine sohbet etmeleri.
- Abdülkadir ile Keşiş'in, Semerkand'a gelen kervanı seyretmeleri ve Buddha ve diğer dinler hakkında konuşmaları.
- Keşiş'in, Abdülkadir'e Alp Er Tunga topraklarından yedi başlı bir ejderin bulunduğu kırık bir çini parçasını vermesi.

5. Bölüm:

- Miranşah'ın, Gazan Han'ın Şâm köyündeki mezarının yıkılmasını istemesi.
- Miranşah'ın, Abdülkadir'in odasına dilsiz bir köle oğlanı bohça ile göndermesi.
- Miranşah'ın divaneliğinden suçlanan Abdülkadir'in, dilsiz köle yardımıyla saraydan kaçması.
- Abdülkadir'in, derviş kılığında kaçarken çobanla karşılaşması.
- Çobanın, Abdülkadir'i evine götürmesi ve orada onları iki Moğol askerinin beklemesi.
- Şahrûh ile Abdülkadir'in, Bağ-ı Zegân'da söyleşmesi.
- Abdülkadir'in, oğullarıyla birlikte çardak altında oturması.
- Abdülkadir ve oğullarının, Derviş'in Türkçe okuduğu bir ilahiye kulak vermeleri.
- Abdülkadir'in, ilahi söyleyene dervişi evine davet etmesi.
- Derviş'in, gözlerini kör eden ve yakınlarını öldüren Timur'dan nefret etmesi.

- Herat şehrine, Horasan'dan vebanın yayılması.
- Veba nedeniyle ölenlerin eşyalarının yakılması ve bu sayede hastalığın bulaşmasının engellenmeye çalışılması.
- Abdülkadir'in, vebaya yakalanması.
- Abdülkadir'in, aydınlık odada kendi bestelerinin dizelerini başkasının söylediğini duyması.

➢ **Çatışma:**

Romanda Abdülkadir'in iç çatışması, Abdülkadir'in hükümdarla ve hükümdarların da diğer hükümdar ve aile bireyleriyle olan çatışmaları bulunmaktadır.

Abdülkadir, küçük bir serçenin ölümünün ardından Tanrı'nın yarattığı canlılara neden daha iyi yaşama koşullarına sahip kılmadığı ve de onları yaratmaktan vazgeçmesinin olumlu olacağı üzerine bir düşünce savaşı verir. Abdülkadir, Tanrı ile hesaplaşır.

Abdülkadir'in, nedimliğini yaptığı sultanlara karşı gelemeyerek onların gönüllerini yapmak zorunda bırakılması, duygularının yitimine neden olur ve yeni besteler üretemez. Abdülkadir, hükümdarları eğlendirmeye çalışırken kendi benliğinde buhrana sürüklenir.

Yönetimin ve sanatın merkezi olan sarayda bestekârlar ve sanatçılar arasında kıskançlıktan doğan çatışmalar da romanda yaşanır. Sultan Üveys'in, Celayirli sarayındaki davette Abdülkadir'den ud çalmasını ve beste okumasını ister. Daha sonra Abdülkadir'in üzerine sultanın askerleri tarafından altınlar saçılır. Bu durum, kendisini kıskanan diğer sanatçıların dikkatini çeker. Abdülkadir, ateş çemberi içerisinde kaldığını düşünür ve korkar. Abdülkadir, "Kin beslemeye görsün insanoğlu, yılandan beter olur öç almakta." (s. 46) sözleriyle yaşanan durumu destekler. Romandaki diğer bir kıskançlık da Abdülkadir ile Razıyüddin Rıdvanşah'ın Ramazan ayı boyunca her gün hazırlanacak olan 30 nevbet-i mürettep üzerine gerçekleşir. Razıyüddin, bunu Abdülkadir'in hazırlayamayacağını Sultan Hüseyin'e söyleyerek onu küçümser. Abdülkadir,

buna itiraz eder ve ikili karşı karşıya gelir. Abdülkadir, nevbet-i mürettepleri hazır eder ve Razıyüddin'le giriştiği iddiayı kazanır.

Romanda hükümdar ile şehzâde kardeşlerinin arasında tahtta geçme kavgası vardır. Sultan Üveys'in ölümünden sonra tahtta geçen Sultan Hüseyin, kardeşi Beyazıt tarafından öldürülür. Ahmet Bahadır Han da, Beyazıt'ın tahtta geçmesini engellemek amacıyla ona ceza olarak gözlerine mil çekilmesini emreder. Ahmet Bahadır Han sultan olduktan sonra Şeyh Ali, ordularını hazır edip kardeşine saldırı düzenler. İlk savaşı kazansa da daha sonra Ahmet Bahadır Han tarafından yenilgiye uğratılır.

Abdülkadir, Sultan Pazarı'nda tanıştığı Ferâmuş'a güvenmez ve ona yalanlar söyler. Abdülkadir'in, kuşku duyması Ferâmuş ile aralarının açılmasına neden olur. Ferâmuş, Abdülkadir'i tehdit eder. Abdülkadir de, Ferâmuş'a kuşku duymamak üzere söz verir ve ikili barışır.

Romanda görülen diğer bir çatışma unsuru hükümdar ve oğlunun birbirine benzememesinden dolayı yaşanır. Timur, ince ruhlu ve savaşsız bir hayat isteyen oğlu Şahrûh'u, kendisine benzetemez. Timur, acımasız ve savaş yanlısı bir hükümdardır. Şahrûh'ta ise, bu özellikler yoktur. Bu nedenle de Timur, Şahrûh'un tahtta geçmesini istemez.

Baba oğul çatışmalarından biri de Abdülkadir ile babası Gıyaseddin Gaybî arasındadır. Ayrıca Abdülkadir ile eşi arasında da anlaşmazlıklar yaşanır. Abdülkadir, çocukluk yıllarında babasının işlere gömülüp annesiyle ilgilenmemesine kızarken, evlendikten sonra farkında olmayarak kendisi de aynı durumu İkbâl'e yaşatır. İkbâl'i bir başına bırakarak ona yeterince ilgi göstermez ve besteleriyle ilgilenir. Abdülkadir, küçükken eleştirdiği babasının büyüdükten sonra bir benzeri olur ve eşi ile çatışmalar yaşar. Aynı durumun bir benzeri Mehmet Rauf'un *Eylül* romanında Süreyya ile Beyefendi ilişkisinde karşımıza çıkar. *Eylül* romanında Beyefendi için, "bir kocadan çok bir efendi olan kocalardan olduğu için hiç kimsenin keyfine bir saatini feda etmek isteme"yeceği[117] söylenir. Ailesiyle yeteri kadar bile ilgilenmeyen Beyefendi'ye

[117] Mehmet Rauf, *Eylül,* Akçağ Yayınları, İstanbul 2003, s. 136.

oğlu Süreyya, öfkeli ve küskündür. Abdülkadir'in annesi gibi Süreyya'nın annesi Hanımefendi de, sessiz ve sabırlı biridir. Sonuç olarak anneler, eşlerinden oğullar da, babalarından gelecek olan sevgiden muhtaç ve mahrum bırakılırlar ve bu nedenle de aile bireyleri arasındaki mesafe çatışmaların yaşanmasına neden olur.

- **Kahramanlar:**

Romanın başkahramanı Abdülkadir İbnî Gaybî'dir. Diğer kahramanlar ise, Köle Abdullah, Sultanın Habercileri, Reşit, Razıyüddin Rıdvanşah, Mağripli Denizci, Mimar, Aksak Timur, Miranşah, Berkuk, Şahrûh, Esir Efendisi, Derviş, Ömer ve Gevherşâh Sultan'dır.

Abdülkadir İbnî Gaybî: Hafız ve bestekârdır. Gıyaseddin Gaybî'nin oğludur. Abdülkadir, Meraga'da doğup büyümüştür. Abdülkadir'in, ceylan derisinden kaplı defteri ile gümüşlü divit takımı vardır. Ud çalıp besteler yapar. Abdülkadir, her zaman hükümdarlara en yakın kişi olmuştur. Abdülkadir, kumral tenli, ince ve uzun parmaklıdır. Abdülkadir, bir esire ile evlenir ve üç erkek evladı olur. Abdülkadir, seksenli yaşlara kadar yaşamıştır ve birçok eseri vardır.

Gıyaseddin Gaybî: Abdülkadir'in babasıdır. Esmer teni ve ince parmakları bulunan Gıyaseddin, Abdülkadir'i kendisi eğitir.

Abdülkadir'in Annesi: Gıyaseddin Gaybî'nin eşidir. Kumral tenli ve uykuya düşkün bir kadındır. Abdülkadir'in çocukluk yıllarında küçük tezgâhında ipek halı minderler dokuyan ve beyaz kumaşlara nakışlar işleyen anne, daha sonra bunları yapmaktan vazgeçmiştir.

İkbâl (Necm-i Hindî): Abdülkadir'in, Bağdat'ta esir pazarından satın alıp evlendiği köle kadındır. İkbâl'in, ana dili Hintçe'dir. Bunun yanı sıra İkbâl, Türkçeyi de öğrenmiştir. İkbâl, geçmiş yaşantısından Abdülkadir'e bahsetmemiştir. İkbâl, nakış işleyerek vaktini geçiren, içine kapanık bir kadındır. İkbâl'in, Abdülkadir ile evlenmeden önce çocuğunu yitirmiş olması da onu suskun ve de hüzünlü bir yapıya bürünmesine sebep olmuştur. İkbâl'in, çocuklarına olan sevgisi ve yaklaşımı da belirsizdir.

Nureddin Abdurrahman Gaybî: Abdülkadir ile İkbâl'in, büyük oğullarıdır. Nureddin, babasının yolundan gitmektedir.

Nizameddin Gaybî: Abdülkadir ile İkbâl'in, ortanca çocuklarıdır.

Abdülaziz Gaybî: Abdülkadir ile İkbâl'in, en küçük evlatlarıdır. Abdülaziz'in, Mahmut adında bir oğlu vardır. Abdülaziz, Mahmut'la birlikte Rum diyarına gitmek ister.

Sultan Üveys: Celayirliler şâhıdır. Sultan Üveys, Hasan Büzürg'ün oğludur. Dik omuzlu, sert yürüyüşlü, yumuşak huylu ve âdil bir hükümdar olan Sultan Üveys, uykuyu fazla sevmez. Sultan Üveys, otuz iki yaşındayken Abdülkadir ile tanışmıştır. Sultan Üveys, Abdülkadir ile konuşmaktan hoşlanır. Abdülkadir, Sultan Üveys ile babasının huylarını birbirine benzediğini düşünür.

Kıptî Çocukları: 9-10 yaşlarında iki çocuktur. Bu kavmin, iri ve pırıltılı gözlü, esmer tenli, siyah saçlı, büyük ağızlı, inci gibi dişli ve geniş alınlı insanları vardır. Bu kavimin insanları, Sofi çayının yukarısında fakir bir semtte yaşarlar. Kıptî kavmi, Abdülkadir tarafından gizemli bulunarak firavuna benzetilmektedir. Bu kavim, kendi tanrılarına değil de "Baba-Oğul-Kutsal" ruha inanıp kiliseye gidip mum yakarlar. Kavimdekiler, kendilerine Mısrî ya da İskenderî adını vermişlerdir.

Hannân: Köle Abdullah'ın karısıdır. Abdülkadirler'in evine köle olarak gelmiştir. Hasta olan Abdülkadir'in annesi, Hannân eve geldikten sonra iyileşmiştir. Köle kız sayesinde sağlığına kavuştuğunu düşünen evin hanımı, ona Arapça merhametli anlamına gelen "Hannân" ismini vermiştir. Hannân, Venedik'ten kaçırılıp Türkistan'a getirilmiştir. Hannân, kumral tenli bir güzeldir.

Napolili müneccim: Napoli krallığından kaçıp Türkistan'a gelen saray falcısıdır. Kralın geleceğinde kötü günler gördüğünü söylediği vakit hakkında idam kararı verilmesinin ardından saraydan kaçmıştır. Kırlaşmış kestane rengi uzun saçları, mavi gözleri, uzun sakalı ile iri yapılı gövdesi olan yaşlı bir adamdır.

Şehzâde Hüseyin: Sultan Üveys'in büyük oğludur. Hüseyin, babasına huy bakımından benzemektedir. Babasının ölümünün ardından tahtta geçmiştir. Daha sonra kardeşi Beyazıt tarafından öldürülmüştür.

Ahmet Bahadır Han: Sultan Üveys'in ikinci oğludur. Ahmet, ağabeyi Hüseyin'den sonra Celayirli hükümdarı olmuştur. Boğazına düşkün olan Ahmet, kısa boylu ve tombul ellidir.

Şeyh Ali: Sultan Üveys'in üçüncü oğludur. Şeyh Ali, ordusunu hazır edip Ahmet Bahadır Han ordularına saldırmış ve onları bozguna uğratmıştır.

Beyazıt: Sultan Üveys'in en küçük oğludur. Beyazıt, ağabeyi Hüseyin'i öldürür. Daha sonra Ahmet Bahadır Han tarafından Beyazıt'ın gözlerine mil çekilerek kör edilmiş ve tahtta çıkışı engellenmiştir.

Ferâmuş: Abdülkadir ile Bağdat'ta tanışmışlardır. Ferâmuş isminin anlamı, "unutan ve unutmuş"tur. Ferâmuş, kölelik yıllarında annesinin kucağında daha sonra da efendilerinin yanında Türkistan'ı dolaşmıştır. Ferâmuş'un, anne tarafı Kıptî'dir. Kumral teni güneşten yanmış ve ayakları nasırlaşmış olan Ferâmuş, ürkütücü ve pistir. Ferâmuş, sevdiği kızın sarayda hükümdarla kalmasından dolayı acı çekmektedir. Abdülkadir, mavi ve iri gözlü olması sebebiyle onu Napolili müneccime benzetir.

- **Yer ve Zaman:**

Romanda olaylar Orta Asya'nın Meraga, Tebriz, Türkistan, Bağdat, Semerkand, Buhara, Herat ve Merend şehirlerinde geçmektedir. Eserde dış ve iç mekânlar, sık sık kullanılmıştır. Romanda ayrıca Sahand Dağı, Sofi Çayı, Taman Irmağı, Celayirli Sarayı, Mihranrud Irmağı, Urmiye Gölü, Dicle ve Sultan Pazarı vb. birçok yerler de mekân olarak geçmektedir. Romanda mekânın dokusu ile insan ruhu iç içedir:

> *Tebriz'e yüksek bir tepeden bakan Celayirli sarayında, hem tavanı hem duvarları camdan yapılmış kule odası –eni boyu yirmi adımı geçmediği halde- ruhumda sonsuzluğu çağrıştırıyor her girişimde. Doğrusu o amaçla oturtulmuş dam üstüne. Gün batıncaya dek altın sarısı zemine yedi renk şal kuşanan, geceleri de gümüş tozlarına bulanan bu ürpertici camekân, akıllara sığmaz büyüklükte bir fanusu, yani gökkubbeyi; altında ömrünü azar azar eriten insanoğlu da mumu temsil etmekte…* (s. 33)

Romanda olaylar, 1373 – 1435 yılları arasında geçmektedir. Abdülkadir'in, 17 yaşında Meraga'dan ayrılmasıyla başlayan olaylar, Abdülkadir'in seksenli yaşlarında son bulur. Anlatma zamanı, yaklaşık 62 yılı kapsamaktadır. Romandaki olay zamanı ise, geriye dönüşlerle birlikte tahmini 72 yılı bulmaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Gecenin Yalnızlığında isimli romanda olaylar, ben anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak Abdülkadir Gaybî tarafından anlatılır:

> *Yatağımın ipek çarşafı sırılsıklam olmuştu terden. Daha sabredemedim, fırladım ayağa. Boğulacak gibiydim. Başucumdaki mumu alevlendirdim. Sonra bir duvardan öbürüne gidip gelmeye başladım.* (s. 139)

Romanda olaylar, 1373 ile 1435 yılları arasında yaşanmaktadır. Eserde, Abdülkadir'in hayatı ve yaşadıkları etrafında şekillenen olayların yanında Sultan Üveys'in çocuklarının taht için kavga etmelerine, Timur ile Ahmet Bahadır Han'ın toprak mücadelesine girişerek birçok masumun kanını akıtmasına, zulme uğrayan çaresizlerin topraklarını terk edip başka diyarlara göç etmelerine, esirlerin hayatlarına, falcılara ve ölüm korkusunun ne denli ürkütücü bir duygu olduğuna da yer verilmiştir.

Abdülkadir tarafından eserde, Arap akınları yüzünden Türklerin Türkçe'yi unutarak asimile olmalarının etkisiyle dil bakımından Farsça kelimelerle şiir yazmak mecburiyetinde kalmaları eleştirmektedir. Abdülkadir, Sultan Üveys'in sarayına gittikten sonra hükümdarın, kendisini serbest bırakmıyor olması sebebiyle hayatının bir kölenin yaşamı ile aynı olduğunu düşünmüştür. Kölelerin, acımasızca muamele görmeleri, sultanların kendi aralarındaki mücadelelerinde halkı umursamadan hareket etmeleri ve de esirelerin erkeklerin gönlünü eden bir nevi mal olarak görülmelerinin yanında çocuklu kadına bir kusuru varmış gibi yaklaşılması, Abdülkadir'i rahatsız eden durumlardandır ki, romanda bu konular da doğrudan olmasa da eleştirilmektedir.

Romanda erkek kahramanlar ağırlıklı olarak olaylar anlatılmıştır. Abdülkadir'in annesi, Hannân, İkbâl ve Gevherşâd Sultan dışında kadın kahraman bulunmamaktadır. Romanda kadın kahramanlar, figüran olarak kullanılmış ve onlara diyaloglarda yer verilmemiştir.

Romanda dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri de batıl inanışlar ile rüya motifidir. Gıyaseddin Gaybî'nin gördüğü rüya, Abdülkadir'in hayatını değiştirmiştir. Gıyaseddin Gaybî, rüyasında Mahmut İbnî Hüseyin'den

Abdülkadir'e verilmek üzere bir yüzük alır. Bu bir nevi "el almak" gibidir. Abdülkadir'de ilerleyen zamanlarda önemli bir bestekâr olur. Eserde batıl inanışlar konusu ise, Abdülkadir'in bilmeden falcıya gitmesiyle yaşanır. Abdülkadir, falcıdan geleceğe dair bilgiler öğrenir. Rüya motifi ile fal, Abdülkadir'in hayatında ileriye dönük bir sürü değişikliğe neden olmuş unsurlardır. Böylece romanda, halk inanışlarına da yer verilmiştir.

Romanda Meraga, Tebriz, Bağdat, Semerkand ve Herat gibi şehirler, mekân olarak kullanılmıştır. Olaylar da, ben anlatıcı ve tekil bakış açısıyla okuyucuya sunulmuştur.

2.1.6. Kum Gülü

Selma Fındıklı'nın *Kum Gülü*[118] isimli kitabı, 2004 yılında Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Romanda Mihman Ağa ile Beriha'nın din farkından dolayı evliliklerini sona erdirmeleri, Urfa topraklarında büyümüş Memduh ile asker bir babanın kızı olan Süreyya'nın aşkları ve ayrıca I. Dünya Savaşı'nın yarattığı sorunlar ve kurtuluş mücadelesi konu olarak anlatılmaktadır.

Romanda evlilik, tutsaklık, töre, din değiştirme, sürgün, yalnızlık ve kadın erkek ayrımı da ele alınan konulardandır. Mihman Ağa'nın annesinin, Süryani gelin istememesi ve onu, din değiştirmesi şartıyla kabul edeceğini söylemesiyle Beriha, hem inancını hem de ismini sevdiği adam için değiştirmiştir. Babaanne, Beriha (Feriha ismini alır.) evden gittikten sonra onun yardımcısı Anka'yı da dinini değiştirmeye mecbur bırakmıştır.

II. Abdülhamid Han, döneminin genel özelliklerinden biri de, isyana kalkışacak ya da Padişaha laf edecek her kişinin sürgüne gönderilmesidir. Bunun örneği de; İhsan Şerif Bey ile Cemil Şekip Bey'de karşımıza çıkar. Biri öğretmen diğeri asker olan bu iki adam, hükümetin uygulamalarını beğenmediklerini dile getirdikleri için sürgün edilmişlerdir. O dönemde Urfa, sürgün mekânlarından biridir. Romanın ilerleyen bölümlerinde de İstanbul'dan Urfa'ya Cemil Şekip Bey, sürgüne gelir.

---

[118] Selma Fındıklı, *Kum Gülü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.

Beriha, Mihman Ağa'nın evli olduğunu bilmeden ona eş olmayı kabul etmiştir. İki eşle evlilik, kıskançlığa ve huzursuzluğa sebep olur. Buna tahammül edemeyen Beriha, ayrı eve geçmek ister. Töreler gereği bunu yerine getiremeyen Mihman'dan, Beriha boşanır.

Romanda kadın ile erkeğin bir arada oturup sohbet edememesi, belli yaşlarda kız çocukları ve kadınların kapatılması, medeni nikâhın yürürlükte olmasına rağmen kadın erkek birlikteliklerinin kanunlara uygun olmayan şekliyle devam etmesi eleştirilmiştir.

> *Çok gerekmedikçe ne o bana bir şey soruyor ne de ben ona sesleniyorum. Günah perdesiyle öylesine gizlenmişiz ki, değil bir yabancıyla konuşabilmek, yakınımız olan erkeklerle bile tramvaylarda yan yana oturamıyoruz. Vebalı gibi ayrı bölmelerde de yolculuk yapabiliyor kadınlar..* (s. 36)

- **Romanın Adı:**

Kum Gülü [119] başlıklı roman ismini, eserde sevda tılsımı adı verilen kaya parçasının uğurundan almıştır.

- **Mesaj – Eleştiri:**

Yazar, eserde sevda ve savaş için sabırla mücadele edilmesi gerektiği üzerinde durur. Romanda da, savaşın bitimine kadar birbirlerinden vazgeçmeden bekleyen Memduh ile Süreyya'nın evlendikleri görülür.

Ayrıca romanda 1906 ve 1926 yılları arasında gerçekleşen savaşların ve işgallerin toplum üzerindeki ekonomik, toplumsal, psikolojik ve siyasal açıdan meydana getirdiği etkileri anlatılır. Romanda, II. Abdülhamid Han'ın baskıcı düzeni ve II. Meşrutiyet'in sadece İttihatçıların işine yarayan bir düzen olduğuna, I. Dünya Savaşı'nın ve Mondros Mütarekesi'nin, Osmanlı Devleti'nde yarattığı olumsuz etkileri ile halkın, açlık ve sefaletin yanı sıra sevdiklerini cephede kaybetmeleri anlatılmış, savaşın yarattığı olumsuzluklar cepheden değil cephe arkasından gözler önüne serilmiştir.

---

[119] Kum gülü diğer adıyla çöl gülü, çölde oluşmaktadır. Bulunduğu toprak oluşumuna göre, farklı renklerde olabilmektedir. Buna mecnun taşı da denilmektedir. http://blog.kavrakoglu.com/tag/col-gulu-nedir/ (Erişim Tarihi: 02.06.2018).

- **Özet:**

Romanda olaylar Mihman Ağa'nın, yanına Memduh'u çağırarak annesinin ölmediğini söylemesiyle başlar. Memduh, Kazzaz Mihman Ağa'nın 18 yaşındaki oğludur. İdadi de okumaktadır. Memduh, annesini öldü diye bilerek büyümüştür. Memduh'un annesi ile babası, Halep'te tanışır. Birbirlerini görür görmez sevdalanırlar. Mihman Ağa, 14 yaşındaki Beriha'yı ve yardımcısını Halep'ten kaçırıp Urfa'ya getirir. Beriha, Mihman'ın evli olduğunu Urfa'ya gelince öğrenir. Mihman'ın, Cemile ile evliliğinde çocuğu olmaz. Beriha'ya da sevdalanınca alıp onu evine getirir. Kayınvalide, Süryani diye Beriha'yı istememiştir. Ancak Beriha'nın inancından vazgeçip Müslüman olmasıyla bu evliliğe razı olur. Fakat yine de kayınvalide yapacaklarından geri durmamış ve Cemile ile birlik olarak Beriha'yı istemediklerini dile getirmişlerdir. Beriha, bu duruma daha fazla dayanamayarak ayrı eve çıkmak ister. Bunun için de Kadı Efendi'ye gider. Bu olaydan sonra da Mihman ile araları açılır ve Mihman ile Beriha boşanırlar.

Beriha, boşandıktan sonra baba evine gidemeyeceğini bildiği için Ellisekiz Meydanı'ndaki Aziz Petrus kilisesine sığınır. Burada misyonerlerden Fransızca dersler de alır. Mihman'ın, Beriha'nın gitmediğini ve kilisede olduğunu öğrendikten sonra kiliseye gidişleri artmış ve eski karısıyla görüşmeye devam etmiştir. Oğlu Mihman boşansa da, Memduh'un varlığı babaanneyi rahatsız etmeye devam eder. Memduh, iki halası ve dedesiyle de iyi anlaşır. Sert bakışlı babaannesine de hiçbir zaman saygısızlıkta bulunmaz. Mihman Ağa, Beriha'nın gelin odasının anahtarını Memduh'a vererek her şeyi öğrenmesini ister. Memduh, tüm bu olanların kendisinden saklanmasına kızsa da, olanları anlayışla karşılar. Memduh, Mihman'ın rahatsızlığını doktordan duyunca yalnız kalmaktan korkar.

Memduh'un, idadiden sonra da okumak istemesi Mihman Ağa ile karşı karşıya gelmelerine neden olur. Baba, oğlunu uzak yerler yalnız kalmasın hem de gözünün önünden ayrılmasın diye dârülfünûna göndermek istemez. Memduh, çaresiz olarak babasının dükkânında çalışmaya başlar. Mihman, Memduh'un, en yakın arkadaşı İshak ile görüşmesini de yasaklar. İshak annesi Sara'nın, ölümünün ardından gizlice Memduh'un yanına gelerek kendisini yalnız bıraktığı için sitem

eder. Mihman, Memduh'un İshak ile konuşmasını ve görüşmesini istemez. Memduh da, babasının isteğini yerine getirerek İshak'tan uzak durur.

Memduhların karşı komşusu Mektupçu Emin Efendi'nin evine, İstanbul'dan sürgün edilen Cemil Şekip ile ailesi taşınır. Cemil Şekip Bey, Erkan-ı harpte miralaydır. Tevfik Fikret'e ait şiirin dizelerini okumasıyla, II. Abdülhamid Han'a karşı gelme suçundan Urfa'ya sürgüne gönderilmiştir. İstanbul'dan ayrılmak Cemil Şekip Bey'in kızları Süreyya ile Süheyla için kötü olmuştur. İkisi de, tahsillerini yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır. Cemil Şekip Bey, sürgüne gönderilmenin acısı ve fıtık ile apandist rahatsızlıklarından dolayı ölür. Onun öldüğü gün Memduh, eve erken gitmiş ve karşı evdeki asker topluluğunun sebebini anlamamış, yalnızca kapı arasından gördüğü kumral saçlı kızın etkisinde kalmıştır. Eve geçince hizmetkârı Gülnar'dan, evin beyinin öldüğünü öğrenmesiyle de şaşırmıştır.

Cemil Şekip Bey'in ölümünün ardından eşi ve çocukları, Urfa'dan ayrılarak İstanbul'a gelirler. Kızlar, tekrar okula başlar. Süreyya, dârülmuallimatı bitirerek öğretmenlik yapmaya başlar. Süheyla da, genç bir zabit olan Şevki ile evlenir. Süheyla, eşi ve çocuklarıyla Edirne'ye gider. Süreyya ile Seniyye Hanım, İstanbul'da kalır. Memduh, babasını bir felç sonucu kaybeder. Mallarını satıp, annesini de yanına alarak İstanbul'a gelir ve dârülfünûnda Fransızca dil bölümüne kayıt olur. Memduh, okulunun bitmesine yakın, yıllardır aradığı Süreyya'yı bulur ve onun çalıştığı okula gider. Süreyya, Memduh'u hatırlamasa da onun düşünce ve davranışları hoşuna gider. Memduh, Süreyya'yı evine kadar bıraktığı günün sabahına doğru onlara gelerek İstanbul'un, İngilizler tarafından işgal edildiğini söyler. Anne ve kız, bu duruma anlam veremeseler de bir erkeğin onları gözetmesine memnun olurlar. Memduh, Anadolu'ya gizlice savaşmaya gideceği vakit annesini, Süreyyalara bırakır. Memduh, cephedeyken Seniyye Hanım ölür. Beriha Hanım, Süreyya'ya annelik eder. Savaş bittikten sonra Memduh, Süreyya ile evlenir ve Urfa'ya taşınırlar. Beriha Hanım da, oğlu ve gelini ile birlikte gider. Şevki, cephede böbreklerini üşütmesi sebebiyle hastalanır ve ölür. Memduh ile Süreyya'nın, çocuk hasretleri evliliklerinin dördüncü yılında son bulur ve Süreyya, hamile kalır.

- **Olay Örgüsü:**

Kum Gülü isimli romanın olay örgüsü, beş bölümden oluşmaktadır. Romanda olaylar dizisi, bölümler aracılığıyla kronolojik olarak sıralanmıştır. Fakat bu kronolojik sıralama her bölüm içinde söz konusu değildir. Yani bölümler bir bütün halde kronolojik fakat kendi içinde belli bir sıralama içermez.

1. Bölüm:

- Mihman Ağa'nın, oğlu Memduh'u yanına çağırarak birlikte mırra içmeleri.
- Mihman'ın, Memduh'a paslı kara bir anahtar vermesi ve annesinin ölmediğini onunla boşandıklarını söylemesi.
- Beriha'nın, kayınvalide ve kuma dırdırından bıkıp Kadı Efendi'ye giderek ayrı evde oturmayı istemesi ve kabul edilmemesi üzerine de Mihman ile boşanmaları.
- Memduh'un, duyduklarının şaşkınlığından dolayı babasına bir şey diyememesi.
- Memduh'un, babasının kendisine verdiği paslı demir anahtarı alıp merak edip de içine giremediği odanın kapısını açmaya niyetlenmesi.
- Memduh'un, annesinin gelinlik odasına girmesi ve odadaki eşyalara bakması.
- Mihman'ın, Gülnar Hanım'ı Memduh'un bulunduğu odaya göndermesi.
- Gülnar'ın, Memduh'un yanına gelerek ona, annesinin gerçek adını ve Mihman Ağa ile olan beraberliklerinin hikâyesini anlatması.
- Mihman'ın, havuzun kenarında sigara içerken yanına Memduh'un gelmesi.
- Memduh'un, şadırvanlı küçük havuzun yanındaki sularda esmer tenli ve hüzünlü bir kadın bakışı ile rastlaşması.
- Mihman'ın, Beriha ile ilgili bir şey anlatmak istememesinden dolayı Memduh'u okula göndermesi.

- Rumeli illerinde ortaya çıkan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetlerinin, II. Abdülhamit Han'ı korkutması.
- Memduh'un, okul bahçesinde Hasan Efendi, Avni Efendi ve İhsan Şerif Bey'i hararetli bir sohbet içerisinde bulması.
- İhsan Şerif Bey'in, Memduh'u yanına çağırarak ona, Alphonse Daudet'in *Le Petit Chose* yani *Küçük Şeyler* isimli romanını okuması için vermesi.
- Memduh'un, İhsan Şerif Bey'in söylediği dizenin açıklamasını yaparak ve ardından da hocalarını selamlayarak oradan ayrılması.
- Hasan Efendi'nin, Tevfik Fikret'in aydın meclislerinde gizlice okunan şiirinden bir dizeyi söylemesi.
- Memduh'un, okulda Jöntürkler, hürriyet fikri ve vatan savunması gibi konularda konuşan hocalarının yanında kendini cesaretsiz bulması.
- Memduh'un, İhsan Şerif Bey'in tarih dersini açıkça anlatamayacağını ve Padişaha karşı gelenlerin sonlarını söyleyemeyecek olmasından dolayı sitem etmesi.
- Memduh, Halepli Bahçesi'nde otururken yanına Kuşbaz İshak'ın gelmesi.
- İshak'ın, Memduh'a öğütler vermesi.
- İshak ile Memduh'un, Sakıp Efendi'nin yaptığı havuzun etrafındaki yeşilliğe gitmeleri ve Padişahın jurnalcileri üzerine konuşmaları.
- İshak, Süryani olması sebebiyle sıra gecelerine gidemiyor olmanın üzüntüsünü yaşaması ve arkadaşlarıyla meclisi kurarak türkü ve hoyrat söylemeleri.
- İshak'ın, Memduh'u kiliseye çağırması.
- Mihman'ın annesinin yani Memduh'un babaannesinin, Beriha ile Anka'yı din değiştirmeye zorlaması.
- Beriha ile Anka'nın, Müslümanlık dinine geçtikten sonra isimlerini de değiştirmeleri.
- Memduh'un, Sara teyzesinin yanına gitmesi.

- Memduh'un, meyan şerbeti doldurup Sara'ya vermesi.
- Sara'nın, Memduh'a dualar etmesi.
- Sara ile Memduh, sohbet ederken eve İshak'ın gelmesi.
- Memduh'un, İshak ve Sara ile muhabbet ettikten sonra eve gitmesi.
- Memduh'un, İhsan Şerif Bey'in verdiği Alphonse Daudet'in romanını okuması.
- Memduh'un, romanı bırakıp dışarıdaki yağmuru seyretmesi.
- Memduh'un, odada uyuyakalması ve Gülnar'ın, sabah vaktinde ona, yüzünü yıkaması için su getirmesi.
- Gülnar'ın, Memduh'a sofra hazırlaması ve birlikte sohbet etmeleri.
- Gülnar'ın, evin kapısının önünde bulduğu kediyi sahiplenmesi.
- İhsan Şerif Bey'in, Memduh'u Rum hekim Ralidis ile tanıştırması.
- Ralidis'in, Memduh'a Mihman Ağa'nın rahatsızlığı hakkında bilgi vermesi.
- Mihman'ın, fıtık ameliyatı olmak için hastaneye yatması.

2. Bölüm:

- Süheyla 4 yaşındayken Cemil Şekip Bey ve ailesinin, Çanakkale'den İstanbul'a taşınması.
- Süreyya'nın, çarşafa girmesi sebebiyle üzülmesi.
- Süreyya ile ailesinin, II. Abdülhamid Han'ın tahtta oturuşunun 27'nci yıl dönümü olması sebebiyle kutlamaları görmek için dışarıya çıkmaları.
- Cemil Şekip Bey ile kızların, isteği doğrultusunda Seniyye Hanım'ın da pastahâneye gitmesi.
- Süreyya ile Adviye'nin, teneffüse çıkmayıp sınıfta oturup sohbet etmeleri.
- Adviye'nin, Süreyya'ya ağabeyi Hulusi'nin fotoğrafını göstermesi.
- Süreyya'nın, Hulusi'den etkilenmemesine Adviye'nin kızması.

- Seniyye Hanım'ın, çarşıya çıkınca Süreyya'ya çeyizlik eşya alması.
- Seniyye Hanım ile Süreyya'nın, Adviye'nin Hulusi'nin fotoğrafını gösterme sebebini anlamaları.
- Adviye'nin, Süreyya'nın babasının nüfuzunu kullanarak ağabeyini hapisten çıkarabilmeye çalışması.
- Süreyya'nın, Hulusi olayını kendine bir bela olarak görmesi ve kurtulduğu için sevinmesi.
- Süreyya ile Seniyye Hanım'ın, Dimitri Zahariadis'in mağazasına gitmeleri.
- Süreyya ile Seniyye Hanım'ın, çarşıdan kolları paketlerler dolu dönerken pencerede gördükleri Madam Avedis'e uğramaları.
- Seniyye Hanım'ın, Madam Avedis'e Zahariadis'in mağazasından aldığı kolonyalardan birini hediye etmesi.
- Sultan Abdülhamid'in, Osmanlı Devleti'ni güçlendirmek için başlattığı Panislaizm siyasetinin, Osmanlı topraklarında yaşayan Gayrimüslim halkı yıllardır tedirgin etmesi.
- Cemil Şekip Bey'in, II. Abdülhamid'e karşı gelmesi sebebiyle İstanbul'dan Urfa'ya sürgün edilmesi.
- Süreyya'nın, Madam Avedis'in yanına giderek ona, İstanbul'dan ayrılacaklarını bildirmesi.
- Süreyya ile Madam Avedis'in, likör içip Cemil Şekip Bey'in tayin meselesi hakkında konuşmaları.
- Süreyya'nın, Madam Avedis'ten izin isteyerek yanından ayrılması.
- Süreyya ile Süheyla'nın, yolculuk üzerine konuşmaları.
- Madam Avedis'in, Süreyya ile vedalaşırken ona, kitaplar vermesi.
- Süreyya'nın, İstanbul'dan ayrılırken aklına Tevfik Fikret'im dizelerinin gelmesi.

3. Bölüm:

- Memduh'un, dedesiyle vakit geçirmesi esnasından halalarının yapılacak olan sünnet eğlencesi hazırlıklarını geceden tamamlamaları.
- Namazını kılan babaannenin, Hakkı Efendi ile Memduh'un yakınlığını kıskanması.
- Mihman'ın, Hamidiye hastanesinde ameliyat olması.
- Memduh'un, hastanede babasını beklerken yanına gelen İhsan Şerif Bey ile muhabbet etmesi.
- Memduh'un, çocukluk yıllarını düşünerek bahçede gezinmesi.
- Memduh'un, annesinin odasına gireceği vakit Gülnar'ın, o odadan dışarı çıkması.
- Gülnar'ın, kapıya gelip bayılan rahibeyi içeri alması.
- Memduh'un, Gülnar'a rahibeyi evden göndermesini söylemesi.
- Cemil Şekip Bey'in, İstanbul'dan ayrılırken fıtık olması.
- Memduh ile Mihman'ın, çarşı içinden geçerek Bedestene doğru giderken Himmet ile karşılaşmaları.
- II. Meşrutiyet'in ilânı ile sürgünlüğü sona eren İhsan Şerif Bey'in, Urfa'dan ayrılması.
- Mihman'ın, Memduh'u yanından ayırmayarak onu, dükkâna ve eve tutsak etmesi.
- Memduh'un, babasından dükkânın anahtarını alarak kahvehaneden ayrılacağı sırada Cemil Şekip Bey'in, oradan geçmesi.
- Memduh'un, Cemil Şekip Bey'in sokaktaki hayvanlara yemek artıklarını verdiğini görmesi.
- Cemil Şekip Bey ile Memduh'un, II. Abdülhamid Han ve İttihatçılar üzerine konuşmaları.

- Memduh'un, Cemil Şekip Bey'in yanından ayrıldıktan sonra onun, aile yapısını ve kızlarını düşünmesi.
- İshak'ın, Memduh'un yanına Bedesten'deki dükkâna gelmesi.
- Sara teyzenin ölümüyle İshak'ın, yalnızlıktan korkar hale gelmesi.
- İshak'ın, Memduh'a Mihman Ağa'nın rahibelerin evine halvete gittiğini söylemesi.
- İshak'ın, Memduh'un yanından ayrılması.
- Memduh'un, dükkânı Seyfo'ya bırakarak eve gitmesi.
- Memduh'un, Cemil Şekip Bey'in evinin önünde asker topluluğu görmesi.
- Memduh eve gelince Gülnar'ın ona, Cemil Şekip Bey'in öldüğünü haber vermesi.

4. Bölüm:

- Süreyya'nın, ailesi ile birlikte Urfa'dan ayrıldıktan sonra Süheyla'yı göz hapsine alması.
- İstanbul'a gelen ailenin, Sermet Feridun Bey'in evinde 3 gece kaldıktan sonra Beyoğlu'nda Nur-u Ziyâ Sokağı'ndaki bir apartman dairesine taşınması.
- Süheyla'nın, davranışlarının İstanbul'da değişmeye başlaması.
- Şevki'nin, arkadaşının evini ararken yanlışlıkla Süheylaların kapısını çalması ve oradan ayrılmak istememesi.
- Havanın yağışlı olması sebebiyle Süheyla'nın, Süreyya'yı Bon Marchê sokması.
- Mağazada Süheyla ile zabitin, birbirlerine bakmaları ve bunu Süheyla'nın fark etmesi.
- İstanbul'un İngiliz, Fransız ve İtalyan askerli tarafından işgal edilmesi.
- Mihman'ın, felç geçirerek ölmesi ve Memduh'un, evin tek oğlu olması nedeniyle savaşa götürülmemesi.

- Süheyla'nın, Süreyya'ya mektup yollaması ve annesiyle ikisini yanına Edirne'ye çağırması.
- Şevki'nin, Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-yı Hukuk Cemiyeti'nde görev alması.
- Seniyye Hanım'ın sofada gezindiğini duyan Süreyya'nın, Süheyla'dan gelen mektup sayfalarını gizlemesi.
- Süreyya'nın, Şevki'nin boyunduruğu altına girecek olmasından korkuya Edirne'ye gitmek istememesi.
- Süreyya'nın, misafirinin bulunduğu odaya gitmesiyle gelenin 11 yıl önce Urfa'da oturdukları evin karşısındaki komşularının oğlu olduğunu öğrenmesi.
- Süreyya ile Memduh'un, memleketin içinde bulunduğu vaziyet hakkında konuşmaları.
- Süreyya ile Memduh'un, Beyoğlu'na doğru yürümeleri.
- Memduh'un, Dârülfünûn muallimlerinden hem doktor hem de şair olan Cenap Şehabeddin Bey'in, Kemal Paşa ve Kuvâ-yı Milliye hareketine inanmamasını Süreyya'ya şikâyet etmesi.
- Süreyya'nın, Memduh'u düşünmekten dolayı gece uyuyamaması.
- Süreyya ile annesinin, silah seslerini duyması.
- Süreyya'nın, "Seniyye Hanım'a Edirne'ye gidelim mi?" diye sorması.
- Seniyye Hanım'ın, İstanbul dışına çıkmak istememesi ve buna Süreyya'nın da memnun olması.
- Silah seslerinin tekrar duyulmasıyla Süreyya ile annesinin, aynı odada yatmaları.
- Memduh'un, daha gün doğmadan Süreyyaların evine gelmesi.
- Memduh'un, Süreyya ile Seniyye Hanım'a İstanbul'un İngilizler tarafından resmen işgal edildiğini haber vermesi.

- Seniyye Hanım'ın, Süreyya'ya Memduh'un geliş sebebini sorması.
- Memduh'un, Süreyyalara yemeklik bir şeyler getirmesi.
- Memduh'un, işgal kuvvetlerinin sıkıyönetim uygulamalarını Seniyye Hanım'a anlatması.

5. Bölüm:

- Memduh'un, annesi ile bir araya gelip konuşması.
- Memduh ile annesi Beriha Hanım'ın, İstanbul'da oturdukları evden ayrılmaları ve Seniyye Hanım'ın rızası üzerine Beyoğlu'nda onlara kalmaya gitmeleri.
- Memduh'un, kadınlarla vedalaşarak Ankara'ya cepheye gitmesi.
- Memduh'un, Anadolu'ya gizlice geçerek kurtuluş faaliyetlerine katılması.
- Seniyye Hanım'ın ölümünden sonra Beriha Hanım'ın, Süreyya'nın ikinci annesi olması.
- Savaşın sona ermesiyle birlikte diğer askerler gibi Memduh'un da, ailesine doğru yola koyulması.
- İshak'ın, Fransız askerlerine kuşları aracılığıyla casusluk yaptığı düşünülerek askerler tarafından öldürülmesi.
- Memduh'un, Ankara istasyonundan uğurlanan yedi vagon gazi ile birlikte İstanbul'a doğru yola çıkması.
- Trendeki askerlerin, ailelerine ve memleketlerine kavuşacak olmanın sevinciyle türküler söylemeleri.
- Süheyla ile Şevki'nin, çocuklarını bir yakınlarına bırakarak Süreyya ile Memduh'un, düğününe gelmeleri.
- *Hâkimiyet-i Milliye* ve *Peyam-ı Sabah*'ta devlete yazdığı yazılarla ihanet eden Ali Kemal'in,[120] halk tarafından linç edilmesi.

[120] Ali Kemal, 1869 İstanbul doğumlu, gazeteci, yazar ve siyaset adamıdır. Mustafa Kemal'e ve Milli Mücadele'ye olan düşmanlığı ve Gayrimüslim halkı önemseyen tutumlarıyla tanınır. 26

- Süreyya ile Memduh'un, nikâhını kıymak üzere Kadı Efendi'nin gelmesi.
- Süreyya'nın, Urfa'da yaşamak istediğini Memduh'a söylemesi.
- Memduh ile Süreyya'yı Urfa'da gören Seyfullah'ın, onları dükkânına buyur etmesi.
- Memduh'un, Seyfullah'a eşiyle medeni nikâh yapmalarının gerektiğini söylemesi.
- Nigâr halanın, Urfa'ya Memduhların yanına gelmesi.
- Nigâr halanın, Elazığ'dan başlayıp Diyarbakır'a kadar yayılan Şeyh Sait isyanından Memduhlara bahsetmesi.
- Memduh'un, düşünde harpte yaşadıklarını görmesi.
- Memduh ile annesinin konuşması.
- Süheyla'nın, Şevki'nin öldüğünü telgraf ile Süreyya'ya bildirmesi.
- Süreyya ile Memduh'un, Süreyyaları Urfa'ya getirmek için Edirne'ye gitmeye karar vermeleri.
- Servet Bey'in, Memduh'a ısrarla kendisini sıra gecesine götürmesini söylemesi.
- Memduh'un, okuldan ayrılarak eve gelmesi.
- Memduh'un, eve gelirken sokakta oynayan çocuklardan Urfa'nın kurtuluş mücadelesinden söz eden türküyü dinlemesi.
- Memduh'un, eve geldiğinden annesinin yüzündeki ifadeyi anlayamaması.
- Süreyya'nın, hamile olması ile Edirne'ye yapılacak olan yolculuğun iptal edilmesi.

Ağustos 1922 yılında yazdığı bir yazı üzerine idama mahkûm olmuştur. Ali Kemal, tutuklandığı vakit Ankara'ya götürülürken İzmit'te halk tarafından linç edilmiştir.
Bülent Çukurova, "Büyük Taarruz Günlerinde Ali Kemal ve Siyasi Görüşmeleri", http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/799/10209.pdf s.357-369 (Erişim Tarihi: 02.07.2018).

- **Çatışma:**

Romanda, aile bireyleri arasında düşünce farklılığından meydana gelen çatışmalar görülmektedir.

Romandaki ilk çatışma, Mihman Ağa ile Beriha Hanım arasındadır. Mihman'ın annesi, Beriha'yı Süryani olması sebebiyle kabul etmemektedir. Kayınvalidenin, Mihman'ın ilk eşi Cemile ile birleşerek Beriha'ya söz söyleyip canını sıkmaları, Mihman ile Beriha'nın tartışmalarına sebep olmuştur. Beriha, kayınvalidesinden uzakta başka bir evde yaşamayı istemektedir. Bu nedenle de Beriha, Kadı Efendi'ye giderek durumu anlatır. Mihman Ağa, ailesine karşı gelemediği ve de Beriha'nın, Kadı Efendi'ye giderek kendisini şikâyet etmesine üzülerek ondan boşanır. Çift, başkalarının çıkardığı sorunlar yüzünden evliliklerini bitirmiştir.

> *"Hangi hatun, gişisine etmiştir bunu? Kadıya gidip hânem ayır demek, dileğim yerine gelmezse nikâhımı kaldır, demektir.."* (s. 10)

Çatışmalardan biri de, Mihman Ağa ile Memduh'un arasında ortaya çıkan okul meselesi nedeniyle gerçekleşir. Memduh, idadiden sonra dârülfünûna gitmek ister. Mihman, buna rıza göstermez ve Memduh'u yanından ayırmamak için dükkânda çalıştırır. Mihman'ın, Memduh'u göndermeme nedeni, onun yıllarca uzakta yalnız başına kalmasını istememesinden ileri gelmektedir.

- **Kahramanlar:**

Romanın başkahramanları Memduh ile Süreyya'dır. Eserdeki diğer kahramanlar ise, Mektupçu Emin Efendi, Mösyö Ralidis, Hasan Efendi, Avni Efendi, Şamaş, Sermet Feridun Bey, Naim Bey, Valentine Avedis, Panayot Avedis, Recep Çavuş, Naime Hanım, Fikriye Hanım, Dimitri Zahariadis, Aleksandra, Maria, Teodara, Despina, Seyfullah, Şükriye Hanım, Bican Efendi, Nureddin Ziya Bey, Hüseyin Nazif, Zeliha, Nigâr, Senniye Hanım, Kazzaz Himmet Ağa, Hakkı Efendi, Babaanne, Halide, Neşide, Galip Bey ve Servet Nedim'dir.

Memduh: Mihman Ağa ile Beriha Hanım'ın oğludur. Memduh, 1888 Urfa doğar. Annesini yıllarca öldü, diye bilmiştir. İdadinin bitimine doğru Mihman Ağa ona, annesinin ölmediğini ve boşandıklarını söyler. Uzun boylu, kalın kaşlı ve zayıf olan Memduh, babasının ölümünden sonra annesine kavuşabilmiştir. Mihman

Ağa'nın, kendisini Urfa'dan uzaklaştırmak istememesi üzerine çok istediği halde idadiden sonra okuyamamıştır. Babası öldükten sonra her şeyi satarak annesiyle birlikte İstanbul'a gelmiş ve Dârülfünûn'da Fransızca dil bölümü üzerine eğitim görmüştür. Daha sonra ise, Süreyya'yı bularak onunla konuşur. Kurtuluş Savaşı'nın ardından evlenen çift, Urfa'ya taşınır. Memduh, Urfa Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapar. Harpte yaşadıklarını unutamamış, yaşadıklarını düş olarak görmeye devam etmiştir.

Mihman Ağa: Memduh'un babasıdır. Dokumacılık yapmıştır. İlk eşi Cemile'den çocuğu olmaz. Halep'e gittiği bir vakit, Beriha'yı görüp sevdalanmış ve onu da yanına alarak Urfa'ya getirmiştir. Memduh doğduktan sonra ayrı evde oturmak isteyen Beriha'dan, Mihman boşanır. Karısının kilisede olduğunu duyunca da, onunla görüşmeye devam etmiş ve Memduh ile ailesine bir şey söylememiştir.. Memduh'u, Urfa'dan göndermemek için dükkânda çalıştırmıştır.

Beriha Hanım (Feriha): Memduh'un annesidir. Esmer tenli, sivri burunlu ve güzel bir kadın olan Beriha, Mihman Ağa'nın ikinci eşidir. Süryani olan Beriha, sevdası uğruna inancını değiştirmiş ve Müslüman olmuştur. Beriha, Kayınvalidesi ile Cemile'nin kötü sözlerinden bıkarak eşi ve çocuğuyla birlikte ayrı evde oturmak istemiştir. Mihman'ı, Kadı Efendi'ye şikâyet eden Beriha, isteğinin kabul edilmemesi sebebiyle eşinden ayrılır. Oğluna, yıllar sonra kavuşabilmiştir.

Gülnar Hanım (Anka): Beriha Hanım'ın Halep'teki baba evinden yardımcısıdır. Mihman Ağa, Beriha'yı getirirken onu da yanlarına almıştır. Sonra da, Memduh'un evinin hizmetçiliğini yapmıştır. Süryani olduğu için babaanne, ondan da inancını değiştirmesini ister. Adını da Anka yerine, yanaklarının kırmızılığından dolayı Gülnar koyar.

İhsan Şerif Bey: Memduh'un Fransızca, tarih, ziraat ve kitâbet öğretmenidir. Memduh'a ders haricinde de kitaplar vererek okumasını sağlar. İhsan, Urfa'ya sürgün edilmiştir. II. Meşrutiyet'in ardından da sürgünlüğü sona erer. Okulda öğrencileri, Padişahın düşüncelerine karşı bilinçlendirmeye çalışır.

Kuşbaz İshak: Memduh'un, Süryani arkadaşıdır. Esmer tenli İshak, felçli annesi ile birlikte Kırkmağara Mahallesi'nde yaşar. Babası, av esnasında kendi

hazırladığı tuzağa düşerek kan kaybından ölmüştür. İshak'ın, keklik ötüşüne benzer ıslık sesi vardır. Sesi güzeldir. Kuşçuluk yaparak geçimlerini sağlar. Bu nedenle ne kendi akrabaları ne de kızlar ona değer vermez. İshak da, iyi giyinerek insanların dikkatlerini çekmeye çalışır. Şair Sakıp Efendi'nin [121] soyundan gelenlerle olan ahbaplığı sayesinde Memduh ile konuşmaya başlamıştır. Annesi öldükten sonra iyice yalnız kalır. Bir gün Gümrük Han önünde kuşlarıyla Fransız askerlerine casusluk yaptığı gerekçesiyle vurularak öldürülür.

Cemile Hanım: Mihman Ağa'nın ilk karısıdır. Memduh, iki yaşındayken ölmüştür. Çocuksuzdur. Kayınvalidesi ile birleşerek Beriha'ya, fenalıklar yapar.

Sara Teyze: İshak'ın annesidir. On yıl önce ağaçtan düşüp yatalak kalmıştır. Kalın kaşlı, esmer tenli ve yüz kemikleri zayıf bir kadındır. Daha sonra da ölür.

Süreyya: Cemil Şekip Bey ile Seniyye Hanım'ın, büyük kızlarıdır. Dârülmuallimat'ta okurken babasının sürgün olması sebebiyle okulunu bırakmak zorunda kalmıştır. İstanbul'a dönünce okuluna devam eder ve öğretmen olur. Memduh ile tanışmasıyla birlikte hayatı değişir. Kurtuluş mücadelesi neticeye ulaşınca Memduh ile evlenir ve Urfa'ya gider. Evliliklerinin dördüncü yılında Süreyya, hamile kalır.

Cemil Şekip Bey: Süreyya'nın babasıdır. Sarışın, uzun boylu ve Avrupalı giyimi vardır. Kolağalığı görevinde bulunmuştur. Erkân-ı Harp miralayı olarak çalışırken II. Abdülhamid'e karşı gelmesinden ötürü İstanbul'dan Urfa'ya sürgüne gönderilmiştir. Tevfik Fikret'in "Bir Lâhza-i Taahhur" isimli şiirini okuyunca sürgün kararı verilmiştir. Yolculuk esnasında fıtıktan rahatsızlanmıştır. Urfa'da fıtık ve apandistin etkisi sebebiyle ölmüştür.

Süheyla: Süreyya'nın kız kardeşidir. Aynı zamanda Cemil Şekip Bey ile Seniyye Hanım'ın, küçük kızlarıdır. Süreyya ile araların 4-5 yaş fark vardır. Beşiktaş

[121] Sakıp Efendi'nin, asıl ismi Emin'dir. Sakıp Efendi, soyu Horasan'a dayanan, Birecik'te tahsil görmüş, yazdığı şiirler ve yaptığı hayır ve hayratlarla tanınan bir şairdir. Yazdığı şiirlerden bazıları, Gaziantep cönklerinde yer almıştır. Sakıp Efendi, soyadı kanunu sonrasında "Deniz" soyadını alır. Sakıp Efendi, askerliğini yaptığı Urfa'yı sevmesi üzerine daha sonra buraya yerleşmiştir. Şair, Urfa eşrafından Köroğlu İbrahim Ağa'nın kızı Hatice Hanım'la evlenerek üç oğul sahibi olmuştur. Şair, 1873 yılında Birecik'te vefat etmiştir. Mehmet Kurtoğlu, "Şair Sakıb Efendi Hayatı, Vakfiyesi ve Vakfettiği Kitaplar", *Vakıflar Dergisi*, Haziran 2011, sayı: 35, s. 110-115.

Rüştiyesi'nde okurken babasının sürgünlüğü yüzünden okulu bırakmıştır. İstanbul'a döndüklerinde tekrar okula başlar. Mülâzım Şevki ile evlenir ve iki çocuk annesi olur.

Şevki: Süheyla'nın kocasıdır. İki çocuklarıyla birlikte Edirne'de yaşarlar. Şevki, baldızı Süreyya'dan üç yaş büyüktür. Yemen Harbi'nde yaralanmasının ardından babasının manifaturacı dükkânında çalışmaya başlar. Burada çalışmak hoşuna gitmemektedir. Şevki, önceden Hassa ordusunda mülâzımdır. Şevki, İnönü Cephesi'nde kar üstünde nöbet tutarken böbreklerini üşüterek hastalanır ve bir süre dayanabildikten sonra ölür.

Adviye: Süreyya'nın Dârülmuallimat'tan sınıf arkadaşıdır. Ağabeyi Hulusi, 3 aydır hapistedir. Bu nedenle Adviye'de üzgündür. Hulusi'nin, İttihatçılarla bağlantısı vardır ve Rumeli'ye kaçmaya çalışırken yakalanmasıyla hapse atılmıştır. Adviye'nin babası, oymacı ustasıdır ve bacağında çıkan yılancık çıbanından dolayı ölmüştür. Adviye, kara gözlü ve esmer tenlidir. Ağabeyini, Süreyya'ya beğendirerek hapisten çıkaracağını düşünür. Fakat Süreyya, Hulusi'yi beğenmez.

- **Yer ve Zaman:**

Eserde olaylar genellikle Urfa ve İstanbul'da geçer. Olaylar, Urfa'da Memduhların evinde, sokakta, Hamidiye hastanesinde, Halepli Bahçesi'nde, Ellisekiz Meydanı'ndaki Aziz Petrus-Aziz Paulus kilisesinde, Urfa lisesinde, kahvede ve dükkânda geçmektedir. İstanbul'da ise, Beyoğlu'nda Madam Avedis'in apartmanında, Dimitri'nin mağazasında ve Le Bon pastahânesinde yaşanmaktadır.

> *Babamın eski dostu, bahriye miralayı –biz gittikten sonra ferik olmuştu- Sermet Feridun Bey'in Cihangir'deki evinde utana sıkıla geçirdiğimiz üç haftanın sonunda, Nur-u Ziyâ Sokağı'nda, dar cepheli bir apartmanın giriş katında – bekârhâne denilebilecek- iki odalı küçük daireye taşınırken, yollarda kırılan ya da kaybolan eşyalarımızdan geriye pek bir şey kalmadığına üzülmemiştik.* (s. 95)

Romanda ayrıca, Halep, Ankara, Çanakkale ve Edirne gibi mekânlardan da söz edilmektedir.

Romanda olaylar 1906 yılında Memduh, 18 yaşındayken başlar ve kurtuluş mücadelesinin galibiyetinin 3. sene-i devriyesine yani Memduh, 38 yaşına geldiğinde biter. Buradaki anlatma zamanı, yaklaşık 20 yılı kapsamaktadır. Romandaki olay zamanı, geriye dönüşlerle birlikte 38 yılı bulmaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Kum Gülü başlıklı romanda olaylar, Memduh, Süreyya ve yazar anlatıcı tarafından anlatılmıştır. Yani olaylar 1. ve 3. tekil kişi tarafından çoğul ve hâkim bakış açısıyla birlikte anlatılmaktadır:

> *Varsıllığımdan utanıyordum karşısında. Hiçbirimiz doğduğumuz aileyi kendimiz seçmemiştik ama yine de yoksul insanların hakkını biz çalmışız sanıyordum. Söyleyebileceğim bir şey olmadığına göre kurnazca konuyu dağıtmalıyım. İshak'ın dikkâtini çekecek kadar yüzümü ekşittim sıkıntıyla avurtlarıma hava boşaltıyordum. Amacıma ulaştım çok geçmeden;* (s. 16)

Sonuç olarak Selma Fındıklı, *Kum Gülü* isimli romanında din farklılıklarına, evliliğe, eşler arasındaki çatışma unsurlarına ve kadınların çarşafa girmelerine kadar birçok konuya değinmiştir.

Romanda olaylar, 1906 ile 1926 yılları arasında geçmektedir. Buna bağlı olarak da II. Abdülhamid Han'ın, yaptığı uygulamalar, hasta ve aç halka gerekli ilgi ve bakımın gösterilmemesi, savaşta yaralanan ve ölenlerin sayılarının artması, İngiliz, Fransız ve İtalyan işgallerinin, Osmanlı Devleti'ni parçalamaya devam etmesi, vatanı savunmaya çalışan Türklere destek verilmemesi ve savaşın zor şartlar altında kazanılması eserde yer almaktadır.

Eserdeki asıl şahısların da yazar ile birlikte sol görüşte yer aldığı anlaşılmaktadır. II. Abdülhamid Han'ın zorba ve baskıcı düzenine, Mustafa Kemal'in önderliğinde karşı çıkılmaktadır. Romanda II. Abdülhamid Han'ın, okullarda da baskı uygulayarak Padişaha karşı gelenlerin sonlarının neler olduğunun söylenmemesine sitem edilerek eleştiri de bulunulmaktadır. Eserde ayrıca, Mustafa Kemal ve Kuvâ-yı Milliye hareketine inanmayan şair Cenap Şehabeddin Bey ve *Peyam-ı Sabah*'ta Millî Mücadele aleyhine kaleme aldığı çirkin yazıları sebebiyle İngiliz kuklası Ali Kemal de eleştirilmektedir. Romanda II. Abdülhamit Han'a yapılan eleştirilerden biri de, II. Abdülhamit Han'ın suikasttan sağ çıkması

üzerine Tevfik Fikret'in kaleme aldığı "Bir Lâhza-i Tahhur" isimli şiirin Padişah tarafından yasaklanarak okuyan ve yazan kişilerin sürgüne gönderilmesine yöneliktir. Eserde de babaları Cemil Şekip'in sürgüne gönderilmesi yüzünden Süreyya ile Süheyla, eğitimlerini bırakmak zorunda kalmışlardır.

Yazar romanında birden çok kenti mekân olarak kullanmıştır. Ayrıca iç ve dış mekân kullanımı da önemlidir. Romanda geçen olayların merkezi, Urfa ve İstanbul olmuştur. Yazar, farklı kentlerde yaşayan insanın kendine ait dokusunu eserine de yansıtmıştır. Örneğin; Urfa'dakiler havuz başlarında ve bahçelerde vakit geçirirken; İstanbul'dakiler şık mağaza ve hoş kokulu pastanelerde bulunmaktalardır.

Kum Gülü başlıklı romanda olaylar, 1.tekil kişi tarafından kahraman bakış açısıyla anlatılmıştır.

2.1.7. Vardar Rüzgârı

Vardar Rüzgârı[122] başlıklı kitap, Selma Fındıklı'nın yedinci ve son romanıdır. Eser, 2009 yılında Remzi Kitabevi tarafından yayımlanmıştır. Romanda, ailesinin aldığı kararlara karşı çıkarak Selanik'ten İstanbul'a gelen Cenap ile öksüz ve yetim Rum kızı Dimitra'nın aşkı, Müslüman ve Gayrimüslim kişilerin birlikteliklerinden dünyaya gelen çocukların yaşadıkları kimlik bunalımları ile I. Dünya Savaşı'nın meydana gelmesiyle birlikte cephe ve cephe gerisinde yaşanan zorluklar konu edilmiştir.

Romanda kadın sorunlarına (tecavüz, aldatılma ve terk edilme korkusu), din farkına, aidiyet bunalımına, II. Dünya Savaşı'nın etki ettiği açlığa, batıl inanışlara, evlilik ve deprem gibi vb. konulara da değinilmiştir.

Cenap Fehmi'nin ailesi, oğullarına danışmadan onun evlenmesi için bir kız seçerler. Böyle bir evliliği gerçekleştirmek istemeyen Cenap Fehmi, kendi düğününden kaçmış ve ailesini terk etmiştir. Cenap Fehmi, sevdiği kadın Dimitra ile aralarındaki inanç farkından dolayı evlenememiştir. Bu durum Dimitra üzerinde, terk edilme korkusu yaratır.

---

[122] Selma Fındıklı, *Vardar Rüzgârı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009.

Dimitra'nın Concordia'da çalıştığı vakitler, oradaki temizlik ve ütü işlerini yapan Zabel isimli kadın, kocası Artin Efendi'nin son zamanlarda kendisine karşı iyi davranmasından şüphelenerek başka bir kadın ile birlikte olduğunu ve kendisinin de aldatıldığını anlamıştır. Zabel, tarçın kabuğu kaynatıp aç karna içerek beşinci çocuğundan sonraki gebeliklerini sonlandırır. Dimitra da halk inanışı olan bu yöntemi uygulayarak üç gebeliğine de son verir.

Cenap Fehmi ile Sermet Bey, cephelere gittikten sonra Dimitra ile Simone el ele vererek evlerinin geçimini sağlamaya, çocuklarının babasız, yuvalarının ise erkeksiz oluşunun üstesinden gelmeye çalışmışlardır:

> *"Dimitra, kaybettiği yakınlarının özlemiyle günden güne huysuzlaşan Teodor Efendi'nin kahrını çekecek, Simone ise piyona çalmaktan başka derdi olmayan şımarık matmazellerin!*
> *Sermet silah altına alınır alınmaz, iki çocuğu da parasızlık yüzünden Fransız Sefareti'nin mektebinden ayrıldı. Henüz dokuz yaşındaki Müjgân, annesi fazla yorulmasın diye ev işlerinin bir kısmını üstlenmiş. Talebelere de kapıyı o açıyormuş. Rıza'nın durumu daha da acı. Cadde-i Kebir'de bir aşağı bir yukarı dolaşarak tiyatroların, sinematografhanelerin kapısında bonbon şekeri, kuruyemiş satıyormuş."* (s. 77)

Cephe gerisinde bunlar yaşanırken cephede ise, açlık ve yorgunlukla baş etmek zorunda kalan askerlerin çaresizlikleri şu şekilde anlatılmaktadır:

> *Yabanıl ağaçların, çalıların arasından gölge gibi sessizce süzülüp ordugâha dönüyoruz. Dün geceki tatbikattan daha uykusuz, daha yorgunuz bu ikincisinde. Midelerimiz akşam karavanasını saatler önce öğüttüğünden çok da açız üstelik. Ama kuru ekmek bile kalmadı torbalarımızda. Sabah çorbası dağıtılıncaya kadar sabretmek zorundayız.* (s. 125)

Sermet Bey ile Simone'nin çocukları Claude Rıza ile kız kardeşi Claire Müjgan, İstanbul işgal altındayken kendilerinin Fransız olması sebebiyle tanıdıkları kişiler tarafından "soyu bozuklar" diye hitap edilmeye başlanınca kimlik bunalımına girerek Fransa'ya gitmeye karar verirler. Claude Rıza için, bu sefer Fransa'da zorluk yaşayacağı bir mesele de Müslüman oluşudur:

> *-Sünnetli olmanı nasıl açıklayacaksın Fransızlara, öyle mi?*
> *-Öyle… Kaç yıl saklayabilirim bunu?*
> *-Saklama sen de… Babanın Türk olduğunu söylersen küçük mü düşersin?*

-Rahat vermezler, benimsemezler bizi o zaman… (s.209)

- **Romanın Adı:**

Vardar Rüzgârı başlıklı roman adını Cenap Fehmi'nin, büyüdüğü şehirde kuzeybatıdan esen Vardar rüzgârından almıştır. Cenap Fehmi, "–Geldiğim şehirde, kuzeybatıdan esen Vardar rüzgârı çıkardı bazen… En küçük kıvılcımı sağa sola uçurur, korkunç yangınlara sebep olurdu… Benim hayatımı da oradan oraya sürükleyen öyle bir rüzgârdı işte… Selanik'ten İstanbul'a savruldum, şimdi de Ankara'ya…" (s. 262) sözleriyle hayatının ailesinin verdiği kararlara karşı çıkmasıyla değiştiğini ve aynı Vardar Rüzgârı gibi bir oraya bir buraya savrulduğunu anlatır.

- **Mesaj – Eleştiri:**

Eserde Cenap Fehmi, ailesinin isteği üzerine evlenecek olduğu ve tanımadığı Feride'yi düğün gecesi terk ederek Selanik'ten ayrılır. Cenap Fehmi, Selanik'ten İstanbul'a geldikten sonra Gayrimüslim olan Dimitra ile yaşamaya başlar. İkisi de, I. Dünya Savaşı'nın yaşandığı zorlu yıllarda bu sevdadan vazgeçmemiş ve Osmanlı Devleti topraklarındaki etnik ayrılık ve çatışmalardan etkilenmemişlerdir. Romanda aile büyüklerinin, bireyin hayatına müdahalede bulunmalarının yanlış bir karar olduğu vurgulanır. Eserde ayrıca, sevginin bütün kötülüklere karşı mücadelede bulunulan bir güç olduğu da anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte romanda, 1894'te yaşanan İstanbul depremine, I. Dünya Savaşı sırasındaki cephe ve cephe gerisi olaylara, Gayrimüslimlerin, Balkanlar'da gerçekleştirdiği soykırıma, Enver Paşa'nın, Osmanlı Devleti üzerine aldığı kararların yanlışlığına, Osmanlı Devleti'ni yöneten idarecilerin sorumsuzluğuna (Sultan Mehmet Reşat'ın, şiirle ve bahçesindeki meyvelerle ilgilenmesi gibi) ve II. Dünya Savaşı'nın, Türkiye'de meydana getirdiği kıtlığa yer verilmiştir. Eserde ayrıca, cephedeki askerlerin Alman General Liman von Sanders komutası altında bulunmaları ve ihtiyaçlarının giderilmemesi (yiyecek sıkıntısı, posta ulaşımının engellenmesi vb.) ve II. Abdülhamit'in yeniliklere karşı çıkışı eleştirilmektedir.

- **Özet:**

Dimitra, zengin ve soylu Doktor Apostol Frangopulo ile yetimhanede büyümüş, hasta ve fakir olan Alexandra'nın kızlarıdır. Alexandra, Dimitra altı aylık bebek iken veremden ölür. Aspotol'da, Dimitra 12 yaşlarındayken yaşanan İstanbul depreminde vefat eder. Yalnız kalan Dimitra, annesinin yetimhaneden arkadaşı olan Tia Kalyopi tarafından büyütülür. Tia, erken yaşta dul kalmış ve oğlu Panoyat'a sert davrandığı gerekçesiyle de ikinci kocasından boşanmış kadındır. Tia'nın, Dimitra'ya olan sevgisi Panoyat'ı kızdırmıştır. Panoyat, genç bir kız olan Dimitra'ya karşı beslediği kin ve öfkeyi ona tecavüzde bulunarak göstermiştir. Bu olay üzerine Dimitra, Tia ile konuşmayı keser. Tia da, oğlunu evden kovar. Panoyat, sokaklarda yaşamaya başlar ve bir arkadaşı tarafından bıçaklanarak öldürülür.

Dimitra, Concordia'nın yanması üzerine işsiz kalmış ve bu sırada Cenap Fehmi ile tanışmıştır. Cenap Fehmi, Selanik'in Serçili köyündendir. Cenap Fehmi, ailesi ile olan fikir çatışmalarından dolayı Selanik'ten İstanbul'a gelir. Cenap Fehmi, İstanbul'da gazinolarda keman çalarak geçimini sağlar. Cenap Fehmi, Dimitra'ya da kendi çalıştığı yerde iş bulur. Cenap Fehmi ile Dimitra, birbirlerine yalnızlıklarını unuturlar. Dimitra, Fransızca şarkılar öğrenmek için Cenap Fehmi'nin arkadaşı olan Sermet Bey'in birlikte yaşadığı kadın Simone Vaillant'a gider. Simone Vaillant, Fransız sanatçıdır. Geçirdiği araba kazası sonrası bacağında meydana gelen sakatlıktan dolayı sahnelere veda ederek evine mahkûm olur. Simone, Sermet Bey ile nikâhsız olarak birlikte yaşamakta ve bir de oğulları Claude Rıza ile Claire Müjgan bulunmaktadır. Dimitra ile Simone, aynı hayatı paylaştıkları için dost olurlar. Dimitra, Cenap Fehmi ile nikâhsız yaşadığı ve kendisinin bir gün terk edileceği endişesiyle daha önceki üç gebeliğini sonlandırır. Her şeyin farkında olan Cenap Fehmi, Dimitra'ya çocuk sahibi olmak istediğini söyler. Cenap Fehmi, Dimitra hamile kaldıktan sonra çalışmasını istemez. Dimitra ile Cenap Fehmi'nin, adını Ferhat koydukları bir oğulları olur.

I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, Cenap Fehmi Çanakkale Cephesi'ne, Sermet Bey de Sarıkamış'a gönderilir. Evleri erkeksiz kadın Dimitra ile Simone, savaş yıllarında zorluklarla mücadele ederler. Dimitra, Ferhat'ı Simone'nin yanına

bırakarak çalışır. Claude Rıza, okulundan ayrılmış ve kuruyemiş satmıştır. Cenap Fehmi'nin de içinde bulunduğu Çanakkale Cephesi'nde, Yarbay Mustafa Kemal ile Alman Mareşal Liman von Sanders görev almışlardır. Birbirleriyle uzlaşamayan iki asker, zaman zaman çatışmalar yaşar. Cephede komuta hep Yarbay Mustafa Kemal'in yönlendirmeleri neticesinde gerçekleşir. Cenap Fehmi, cephede düşman askerleriyle çarpmış ve türlü yaralanmalar almıştır. Bunlardan en vehim olanı ise, 18 Mart deniz zaferinden sonra dizlerine gelen şarapnel parçaları ile olmuştur. Cenap Fehmi, koltuk değnekleriyle yaşamak zorunda kalır. Cenap Fehmi, gazi olarak cepheden ayrıldıktan sonra kendisine bağlanan ve düzenli olarak verilmeyen aylıkla geçimlerini sağlamaya çalışmış fakat bu aylık yetmemiştir. Cenap Fehmi, evinde keman ve Fransızca dersleri vermeye başladıysa da daha sonra onu da bırakır. Dimitra, Cenap Fehmi ile Ferhat'ı evde bırakarak çalışmaya devam eder. Sermet Bey, Sarıkamış'ta ölür. Simone ise, kapalı ve küf kokulu odalar içinde can verir. Annesiz ve babasız kalan Claude Rıza ile Claire Müjgan, Osmanlı topraklarından ayrılarak Fransa'ya gitmeye karar vermişlerdir. İstanbul'un resmen işgalinden sonra yaşanan pahalılık ve zorbalıklar, iki çocuğun gitmesinde de tetikleyici unsur olmuştur.

Mustafa Kemal'in, Samsun'a giderek istiklal mücadelesini başlatmak amacıyla çalışmalarda bulunduğunu duyan Cenap Fehmi, hem onlara yardımcı olmak hem de İstanbul'daki düşman askerlerinden kurtulmak için Ankara'ya taşınmaya karar verir. Cenap Fehmi, Ankara'ya taşındıktan sonra Maarif Vekâleti Tahrirat Kalemi'nde memur olarak çalışmaya başlar. Cenap Fehmi ile Dimitra, Ankara'da evlenerek yeni bir yaşama başlarlar. Cenap Fehmi, çıkan soyadı kanunuyla köyünün adı Serçili'yi soyadı olarak alır. Mustafa Kemal'in ölümünden sonra yaşanan II. Dünya Savaşı'nın etkileri Türkiye'ye yayılmaya başlar. Türk halkını, açlıkla ve sefaletle dolu bir dönem daha beklemektedir. Leyla ile evli olan Ferhat ise, Konya Lisesi'nde müzik öğretmenliği yapmaktadır. Cenap Fehmi, Mustafa Kemal'in ölümünün 5. yıl dönümü sebebiyle Ankara Radyosu Yurttan Sesler Korusu'nun sunduğu ve Selanik türkülerinin söylendiği vakitte köyüne ve yaşadıklarına geri dönerek hüzünlenir.

- **Olay Örgüsü:**

Vardar Rüzgârı isimli romanın olay örgüsü, dört bölümden oluşmuştur. Bölümlerde, kronolojik sıralama yoktur. Olaylar, geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır.

1. Bölüm:

- Dimitra'nın, bebekken annesiyle ve babasıyla birlikte çekildikleri fotoğrafın sarsıntılar sebebiyle yere düşmesi.
- Dimitra'nın, duyulan gümbürtü seslerinden korkması ve yanına Kalyopi Teyzesi'nin gelmesi.
- Dimitra ile Kalyopi Teyze'nin, yaşanan deprem hakkında konuşmaları.
- Kalyopi Teyze'nin, evde tek başına bulunan Dimitra'yı ikna ederek kendi evine götürmesi.
- Kalyopi Teyze'nin, depremin yarattığı korkudan dolayı Meryem Ana'ya dua etmesi.
- Doktor Apostol'un, Kumkapı'da oturan hastasını muayene etmeye giderken İstanbul depreminde enkaz altında kalması sonucunda ölmesi.
- Kalyopi Teyze'nin, annesiz ve babasız kalan Dimitra'yı yanından ayırmak istememesi ve geceleri evine uyumak için çağırması.
- Kalyopi Teyze'nin oğlu Panoyat'ın, Dimitra'yı kandırarak ona saldırması.
- Dimitra'nın, Panoyat'ın açık bıraktığı kapıdan kendi evinin katına inerken merdivenlerde Kalyopi Teyze ile karşılaşması.
- Alışverişten dönen Kalyopi Teyze'nin, Dimitra'nın parçalanmış kıyafetlerinden neler yaşandığını anlaması.
- Kalyopi Teyze'nin, Panoyat'ı evden kovması.
- Babasının tedavi etmesi sonucu sağlığına kavuşan Mösyö Malias'ın, Dimitra'ya Concordia'da iş vermesi.

- Dimitra'nın, Pera'nın ünlü kumarhanesi Concordia'nın yanması sonucu işsiz kalması.
- Dimitra'nın, Concordia'na giderek yangın yerine bakması ve yanına Cenap Fehmi'nin gelmesi.
- Cenap Fehmi'nin, Dimitra'nın işsiz kalışını öğrenince ona yardımcı olabileceğini söylemesi ve kendi çalıştığı yerde ona da bir iş bulması.
- Cenap Fehmi ile Dimitra'nın, Espêrance isimli küçük bir gazinoda çalışmaları.
- Dimitra'nın, Tanrı'nın Cenap Fehmi'yi kendisine gönderdiği için Aya Panagia Kilisesi'ne dua etmeye gitmesi.
- Dimitra'nın, Fransızca şarkılar öğrenebilmek amacıyla Simone Vaillant'ın evine gitmesi ve burada küf kokan daireden rahatsız olması.
- Simone'nin, Dimitra'ya çok eski bir şarkı olan "Çobanyıldızı" isimli parçayı öğretmeye çalışması.
- Dimitra'nın, Simone'nin yanından ayrıldıktan sonra kendi yaşadığı apartmanın önünde Cenap Fehmi ile karşılaşması.
- Cenap Fehmi'nin, Dimitra'ya Palais de Cristal'in karşındaki Concordia'nın yerine Saint Antoine Kilisesi'nin inşa edileceğini ve kendilerinin de bu sebeple işsiz kalacaklarını söylemesi.
- Dimitra'nın, yokluk zamanlarında yalnız kalmak istemeyerek Cenap Fehmi'yi evinde kalmaya razı etmesi.
- Cenap Fehmi'nin, Dimitra ile birlikte yaşamaya başlaması.
- Cenap Fehmi'nin, Dimitra'ya Selanik'te iken ailesinin istediği Feride isimli bir kızla evlilik yaptığını ve sonrasında da onu terk ettiğini söylemesi.
- Cenap Fehmi'nin, İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin içinde devleti yıkmaya çalışanların da bulunduğunu anlayarak onlardan ayrılması.

- Cenap Fehmi'nin, II. Abdülhamit'in tahttan indirilerek yerine padişahın kardeşi Şehzâde Mehmet Reşat'ın İttihatçılar tarafından geçirilmek istendiğini Dimitra'ya anlatması.
- Cenap Fehmi'nin, Dimitra'ya bir mektup bırakarak alışveriş yapmak üzere Trema Bakkaliyesi'ne gitmesi.
- Dimitra'nın, Cenap Fehmi'nin bıraktığı mektubu okuyarak onun, kendisini terk etmiş olabileceğini düşünmesi.
- Dimitra'nın, Cenap Fehmi tarafından terk edilme korkusuyla gebeliklerini sonlandırması.
- Dimitra'nın, hamile kalması ve Cenap Fehmi'nin kendisini çalıştırmak istememesi.

2. Bölüm:

- Polonitza köylülerinin, Serçili köyüne Paskalya Yortusu ile Ramazan Bayramı'nı kutlamaya gelmeleri.
- Fehmi ile Süleyman Ağa'nın, Polonitza köylülerini görünce içeriye gitmeleri.
- Cenap Fehmi'nin, Serçili köyüne gelen misafirlerin yanına giderek onlarla ve Lena ile bayramlaşması.
- Cenap Fehmi'nin, daha sonra Kira'dan Lena'nın evlendiğini öğrenmesi ve üzülmesi.
- Cenap Fehmi'nin, İstanbul'a geldikten sonra arkadaşı Sermet tarafından Karaköy'e götürülmesi.
- Cenap Fehmi'nin, Karaköy'deki kadınları yaşlı ve çirkin bularak onları beğenmemesi.
- I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasıyla Cenap Fehmi'nin, Çanakkale Cephesi'ne gönderilmesi.
- Yarbay Mustafa Kemal'in, On Dokuzuncu Fırka Kumandanlığına tayin edilerek Gelibolu'ya gönderilmesi.

- Cenap Fehmi'nin, On Dokuzuncu Fırka'da bölük komutanı olarak görev alması.
- Erkânı Harbiye Nezâreti'nin koyduğu matbuat yasağı kanunu nedeniyle halktan, İngiliz Kraliyet Donanması Filosu'nun, Seddülbahir Tabyası'na yaptığı saldırının gizlenmesi.
- Cenap Fehmi'nin, hırsları sebebiyle Osmanlı Devleti'ni savaşa sürükleyen Enver Paşa'ya ve onun yaptıklarına karşı koyamayan Sultan Mehmet Reşat'a kızması.
- Cenap Fehmi'nin, idâdi mezunu ve talimlerde başarılı olması sonucu takım kumandanlığına terfi edilmesi.
- Dimitra'nın, Cenap Fehmi cephedeyken Teodor Vangelidis'in müzik aletleri satılan dükkânında tezgâhtar olarak çalışması.
- Cenap Fehmi'nin, Balkan Harbi göçmenleri arasında ailesi hakkında bilgi alabilmek amacı ile İskân Muhâcirin İdâresi'ne gidişlerinin sonuçsuz kalması.
- Cenap Fehmi'nin, içinde bulunduğu bölüğün sabaha doğru saldırıya uğraması.
- Muzaffer ismindeki bir habercinin, Cenap Fehmi'ye yaşanan bombardıman sonrası bilgi vermesi.
- Cenap Fehmi'nin, Muzaffer'den edindiği bilgi ile müfreze karargâhına gelmesi.
- Cenap Fehmi'nin, Yarbay Mustafa Kemal ile diğer üst rütbeli askerlerin bulunduğu karargâhta düşman askerlerine karşı savunmaya geçeceklerini öğrenmesi.
- İngiliz askerlerinin, Cenap Fehmi kendi birliğine döndükten sonra Arıburnu bölgesine saldırıda bulunmaları.
- Cenap Fehmi'nin, Anzak askerleri tarafından kolundan vurulması ve hastaneye götürülmesi.

- Cenap Fehmi'nin, tedavisi bittikten sonra bölüğüne geri dönmesi.
- Miralay Cevat'ın, Türk askeri birliklerine yazdığı rapor ile Çanakkale'de deniz başarısının kazanıldığını bildirmesi.
- Cenap Fehmi'ye, Dimitra'dan mektup gelmesi.
- Cenap Fehmi ile bir araya gelen İzzet Bey'in, Ender Paşa'nın Çanakkale Cephesi'ne görevlendirdiği Alman General Liman von Sanders hakkında konuşmaları.
- Mülâzım İzzet Bey'in, Cenap Fehmi'nin kumandanlığını yaptığı bölüğün Yarbay Mustafa Kemal'in emrine verildiğini bildirmesi.
- Cenap Fehmi'nin, bölüğü ile birlikte Yarbay Mustafa Kemal'in bulunduğu Conk Bayırı'na gitmesi.
- Anzak askerlerinin saldırısına uğrayan Cenap Fehmi'nin, aldığı şarapnel parçası darbesiyle dizinden yaralanması.
- Cenap Fehmi'nin, tedavi edilmek üzere Reşat Paşa hastane vapuruyla Hilâl-i Ahmer Hastahanesi'ne götürülmesi.

3. Bölüm:

- Nuvart Hanım'ın, Dimitra'nın bağırmalarından doğumun başladığını anlaması ve Karabet'i, Cenap Fehmi'yi bulması için gazinoya göndermesi.
- Simone'nin, Sermet'ten haber alarak Dimitra'nın yanına gelmesi.
- Dimitra'nın, bir erkek çocuk dünyaya getirmesi.
- Cenap Fehmi'nin, oğlunun adını Ferhat koyması.
- Dimitra'nın, cepheden yaralı dönen ve Hilâl-i Ahmer Hastahanesi'nde ameliyat olan Cenap Fehmi'yi ziyarete gitmesi.
- İngilizlerin, Şehzâdebaşı'ndaki Mızıka Karakolu'nu basarak Türk askerlerini uykuda öldürmesi ile işgalin resmen başlaması.

- İngiliz, Fransız ve İtalyan askerlerinin, İstanbul halkına bildiriler yayarak onları korkutması (Şehirden izinsiz çıkışın ve de silah taşımanın yasak olması gibi).
- Fransız ve İngiliz işgallerinin, Anadolu'daki yiyecek sevkiyatını engellemesi.
- İtilaf devleti askerlerinin, her dinden kadına tacizde bulunmaları.
- Dimitra'nın, Cenap Fehmi'nin eve dönmüş olmasına sevinirken diğer taraftan da Mavri Mira Cemiyeti'nde bulunanların çalışmalarına üzülmesi.
- Dimitra ile Cenap Fehmi'nin, Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu zor şartlar üzerine konuşmaları.
- Claude Rıza'nın, Dimitra ile Cenap'ın evine gelmesi ve onlara kız kardeşi ile birlikte Fransa'ya gideceklerini söylemesi ve onlarla vedalaşması.
- İngiliz askerleri tarafından, Harbiye Nezâreti'nin işgal edilmesi.
- Cenap Fehmi'nin, gazilik maaşını almak üzere Dimitra ile beraber Harbiye Nezâreti'ne gitmesi.
- Cenap Fehmi ile Dimitra'nın, yolda Muhiddin Tayyar ile Cemil Hüseyin isimli iki gazi ile tanışarak halkın içinde bulunduğu durum hakkında konuşmaları.
- Mustafa Kemal'in, gizlice Samsun'a giderek halkı istiklal mücadelesi için toplaması.
- Cenap Fehmi'nin, yeni kurulacak olan devletin yerinin Ankara olacağını öğrenmesi.
- Cenap Fehmi'nin, Dimitra'ya Ankara yerleşmek istediğini söylemesi.

4. Bölüm:

- Cenap Fehmi'nin, Ankara'ya geldikten sonra Maarif Vekâleti Tahrirat Kalemi'nde işe başlaması.
- Cenap Fehmi ile Dimitra'nın, Ankara'da evlenmeleri.

- 1934 yılı Haziran ayında soyadı kanunun çıkmasıyla birlikte Cenap Fehmi'nin, köyünün ismini soyadı olarak alması.
- II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve Türkiye'ye doğru savaşın yayılması.
- Türk halkının, savaşa karşı bazı tedbirler alması.
- Ankara Radyosu'ndan Muzaffer Sarısözen'in, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün beşinci ölüm yıl dönümü nedeniyle Selanik yöresine ait türkülerin çalınacağını bildirmesi.
- Cenap Fehmi'nin, radyodan gelen seslerle beraber hüzünlenmesi.
- Dimitra'nın, Konya Lisesi'nde müzik öğretmeni olan oğulları Ferhat'tan gelen mektubu okuması.
- Cenap Fehmi'nin, duyduğu türkülerle köyünü hatırlaması ve geçmişe bir yolculukta bulunması.

➢ **Çatışma:**

Yazarın bu romanında, bireyin kendiyle olan iç çatışması, eşler arasında anlaşmazlık nedeniyle yaşanan çatışmalar, aile üyeleri arasında düşünce ayrılığından meydana gelen çatışmalar, din farklılığından dolayı yaşanan çatışmalar ve devletlerin birbirlerine uygulamış oldukları politikalar sonucunda ortaya çıkan çatışmalar yer almaktadır.

Eserde, Apostol ile hastası Alexandra birbirlerini sevmektedirler. Apostol'un ailesi, yetimhanede büyümüş ve parasız olan Alexandra'yı gelin olarak istemez. Apostol, ailesine karşı çıkarak Alexandra ile evlenir. Bu durumda Frangopulo ailesi, oğulları Apostol'u evlatlıktan çıkarır. Aile üyeleri, oğullarının fikrine saygı göstermemiş ve yollarını ayırmışlardır.

Panoyat, annesinin Dimitra'yı sevmesini kıskanmaktadır. Panoyat'ın kıskançlığının farkında olan Dimitra, kendisine olan nefreti de görmektedir. Panoyat, Dimitra'ya olan nefretini ona tecavüzde bulunarak gösterir.

Cenap Fehmi, Selanik İdâdisi'nde okurken keman çalmayı ister ve Jön Türklere yakınlık duyduğu için de babası Fehmi Efendi ile araları açılır. Cenap Fehmi, babasının ve annesinin istediği bir kızla evlenmek durumunda kalınca da evinden

ve şehrinden uzağa gider. Bu olay, baba oğul arasındaki bağlılığı koparmış ve Fehmi Efendi'yi, Cenap Fehmi ile konuşmamaya sevk etmiştir.

Dimitra, Cenap Fehmi ile olan ilişkisinde bir gün terk edileceğinin şüphesiyle kendi içinde bir çatışma yaşamaktadır. Din farklılığı sebebiyle inancından vazgeçmeyen ikili, böylece ilişkilerini resmileştirememiştir. Dimitra da, Cenap Fehmi ile yaşadığı ilişkide ona karşı güvensizlik duymaktadır:

> "Ya günün birinde dayanamaz da Selanik'e dönerse? Tek başına bırakırsa beni? Hesap sorabilecek durumda değilim. Nikâhım yok. Çocuğum da." (s. 29)

I. Dünya Savaşı sırasında Yunan Devleti'nin, Osmanlı Devleti'ne karşı uyguladığı diplomatik ve gerçekçi olmayan tavrı sorunların yaşanmasına neden olmuştur:

> *Selanik vilayetini, Türklerin canına dokunulmaması koşuluyla Ali Nâdir Paşa'dan çarpışmasız teslim alan Yunan ordusunun sözünde durmayıp daha ilk akşamdan giriştiği kıyım iki yıldır dilden dile anlatılırken, ailem o kalleşlerin çizmesi altında ezilirken, aynı soydan türeyenlere acımak bana mı kalmış!* (s. 85)

Cenap Fehmi'nin, doğup büyüdüğü Selanik'in Serçili köyü ile Polinitza köyü birbirlerine komşudur. Serçili'de Müslüman halk, Polinitza'da ise Rumlar yaşar. Müslüman halk ile Rum halkı arasında inanç farkı sebebiyle yakınlık kurulamaz:

> *"Babam, sofuluk derecesindeki dindarlığı yüzünden sevmez İsa ümmetini; kapısında ekmek yediğimiz Süleyman Ağa ise, Musevî atalarına Hıristiyanlar tarafından yapılmış işkenceleri unutamadığından. Bakıyorum da, çardağın altında dikilmiş alçak sesle bir şeyler konuşurken ikisinin de kaşları çatılmış hemen. Misafirlerimizden hoşnut değiller. Oysa köyümüzdeki diğer insanlar bahçelere çıkmış, heyecanla bekliyor Polinitza'dan gelenleri…"* (s. 90)

Romandaki çatışmalardan biri de, Çanakkale Cephesi'nde Beşinci Ordu'nun kumandanı Mareşal Liman von Sanders, On Dokuzuncu Fırka ile Maydos Mıntıka Kumandanı Yarbay Mustafa Kemal ile düşman birliklerinin saldırı yerleri yüzünden fikir ayrılıkları yaşanmıştır. Bu çatışma, diğer Türk subaylarının da Liman von Sanders'i ikaz etmelerine neden olmuştur.

Fikir ayrılıklarından bir diğeri de, Kir Teodor ile Dimitra arasında gerçekleşir. Teodor, Elen ordusunun Anadolu topraklarından Osmanlı Devleti'ni süreceğini düşünür. Osmanlı Devleti'nin kendisinin de içinde bulunduğu Gayrimüslim halkı esir ettikleri görüşünde olan Teodor, malını Mavri Mira Cemiyeti'ne vermek ister. Dimitra ise, Teodor'un düşüncelerin yanlışlığını söyleyerek ona karşı çıkar.

- **Kahramanlar:**

Romanın başkahramanı Dimitra ile Cenap Fehmi'dir. Diğer kahramanlar ise, Süleyman Ağa, Krilos Georgiadis, Claude Rıza, Claire Müjgan, Feride, Avukat Karabet Peremeciyan, Peder Mihail, Mösyö Malias, Zabel, Artin Efendi, Esat Paşa, Binbaşı Mehmet Münir Bey, Enver Paşa, Sultan Mehmet Reşat, Triyeli Sâbit Çavuş, Teodor Vangelidis, Şehabeddin Efendi, Kira Evangeliki, Mülâzım İzzet Bey, Mareşal Limon von Sanders, Mülâzım Suphi Bey, Mülâzım-ı Evvel Talât Bey, Mahmut oğlu Cafer ile Süleyman oğlu Bahri, Avni Bey, Muhiddin Bey, Sabetay Sevi, Halil Sami Bey, Yüzbaşı Faik Bey, Niko Mihailidis, Onbaşı Selim, Mülâzım Ata Bey, Binbaşı İzzettin Bey, Hemşire Safiye Hüseyin, Kadriye, Jakop Levi, General Wilson, Giovanni, Cemil Hüseyin ve Muhiddin Tayyar'dır.

Dimitra: Alexandra ile Doktor Apostol Frangopulo'nun kızlarıdır. Dimitra, bir Ortodosk'tur. Güzel, narin bedenli ve kumral tenli olan Dimitra, geçimini sağlamak amacıyla kıvrak dansları ve söylediği Rumca türkülerle gazinolarda çalışmıştır. Dimitra, Cenap Fehmi ile evlenir. Dimitra ile Cenap Fehmi'nin, Ferhat adında bir oğulları olur.

Alexandra Frangopulo: Dimitra'nın annesidir. Yedikule'de Balıklı Rum Hastahanesi'nin yetimhanesinde büyümüştür. Alexandra, eşi Apostol ile kendisini tedavi etmeye geldiğinde tanışmış ve sevdalanmıştır. Alexandra, Dimitra altı aylıkken ince hastalığı nedeniyle ölmüştür.

Doktor Apostol Frangopulo: Dimitra'nın babasıdır. Apostol, ailesine karşı gelerek yetimhanede büyümüş olan Alexandra ile evlenmiştir. Bunun üzerine de ailesi tarafından evlatlıktan çıkarılmıştır. Apostol, bir hastasını muayene etmeye giderken yaşanan İstanbul depreminde beton yığınları arasında kalarak vefat eder.

Cenap Fehmi: Dimitra'nın eşidir. Fehmi Efendi'nin oğlu olan Cenap Fehmi, Selanik'in Serçili köyünde büyümüştür. Cenap Fehmi'nin, iki kız kardeşi vardır. Cenap Fehmi kumral tenli, ela gözlü, ince bıyıklı ve başı fesli bir Osmanlı beyefendisidir. Cenap Fehmi, keman çalarak geçimini sağlar. Cenap Fehmi, 1898 yıllarının sonlarına doğru 18 yaşlarında Selanik'ten İstanbul'a göç etmiştir. Burada Dimitra ile birlikte yaşamaya başlar. Cenap Fehmi, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesi'nde görev alır ve dizlerine gelen şarapnel parçası nedeniyle de gazi olur. Cenap Fehmi, cepheden sonra çocuklara Fransızca ve keman dersleri verir. Cenap Fehmi, Ankara'ya gittikten sonra orada Maarif Vekâleti Tahrirat Kalemi'nde memur olarak çalışır.

Ferhat: Dimitra ile Cenap Fehmi'nin oğullarıdır. I. Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllarda İstanbul'da doğar. Ferhat sarı saçlı, kehribar gözlü, geniş omuzlu, iyi huylu ve dik başlıdır. Konya Lisesi'nde müzik öğretmeni olarak görev yapan Ferhat, Leyla ile de evlidir.

Fehmi Efendi: Cenap Fehmi'nin babasıdır. Fehmi Efendi'nin çengel gibi kaşları ve kehribar sarısı gözbebekleri vardır. Fehmi Efendi, Süleyman Ağa'nın çiftliğinde kâhya olarak çalışır. Cenap Fehmi'nin, Jön Türk olması Fehmi Efendi ile küsmesine neden olmuştur. Fehmi Efendi, oğlunun İstanbul'dan gönderdiği paraları da bu sebeple kabul etmemekte ve geri göndermektedir.

Tia Kalyopi Teyze: Alexandra'nın yetimhaneden arkadaşıdır. Kır saçlı ve siyah elbiseli Tia, Alexandra'nın kızına isim koymuştur. Tia, Dimitra'yı "Kokolyamu" yani ipek kozam olarak sever. Tia, erken yaşta dul kalmış ve oğlu Panoyat ile yaşayan bir kadındır. Tia, oğlu için Krilos Georgiadis ile evlenmiş ve davranışlarını beğenmeyerek ondan boşanmıştır.

Panoyat: Tia Kalyopi'nin oğludur. Panoyat, esmer yüzlü ve kişiliksiz biridir. Panoyat, Dimitra'ya tecavüz etmiş ve annesi tarafından evden kovulmuştur. Panoyat, sokaklarda yaşamaya başlamış ve bir arkadaşı tarafından bıçaklanarak öldürülmüştür.

Sermet Bey: Cenap Fehmi'nin arkadaşıdır. Sermet Bey, akordeon çalar. Sermet Bey, Simone Vaillant ile birliktedir. Sermet Bey'in, Claude Rıza ile Claire

Müjgan isimlerinde iki de çocuğu vardır. Sermet Bey, I. Dünya Savaşı'nda Sarıkamış Cephesi'nde görev almış ve orada da vefat etmiştir.

Simone Vaillant: Sermet Bey ile birlikte olan Fransız kadındır. Simone yeşil gözlü, geniş alınlı, ince parmaklı, sarı saçlı ve uzun boylu zarif biridir. Simone, revü yıldızı iken geçirdiği bir araba kazası sonrasında sağ bacağının sakatlanması sebebiyle sahnelerden ayrılmıştır. Simone, Dimitra'ya Fransız şarkılar öğretir. Sermet ile Cenap Fehmi cephede iken Simone ile Dimitra birbirlerine yardımcı olurlar.

Katerina: Dimitra'nın karşı apartmanının ikinci katında yaşayan yaşlı bir kadındır. Şapkacı olan kocası Niko Anatoliks erken yaşta vefat ettikten sonra Katerina, terzilik yaparak iki kızına bakmış ve evin geçimini sağlamıştır. Eğri burunlu olan Katerina, Maria ile Thekla isimli kızlarını zengin erkeklerle evlendirmiştir. Katerina öldükten sonra evi bir ressama verilir. Ressam, burada Müslüman ve Gayrimüslim kadınların çıplak portrelerini yaparak Katerina'nın evini günah yuvasına çevirir.

Lena: Cenap Fehmi'nin arkadaşı olan Gayrimüslim kızdır. Lena sarı saçlı, ince bedenli, lavanta kokulu ve mavi gözlüdür. Lena, ablası Elleda, erkek kardeşi Mavras, ninesi Kira Vasilya, anne ve babasıyla Polonitza köyünde yaşar. Lena, Papz Stafanos'un bir akrabasıyla evlenmiş ve ilk çocuğunu dünyaya getirirken vefat etmiştir.

Muzaffer Sarısözen: Rüştiyenin son sınıfında iken I. Dünya Savaşı'nda cepheye gönüllü giden kişidir. Sivaslı olan Muzaffer, Sarıhatipzâdeler ve de Saçlıefendiler olarak tanınan kalabalık bir aileye mensuptur. Muzaffer, beş kardeştir. Muzaffer'in ağabeyi Rüştü, babaları hayatta olmadığı ve evin erkeksiz kalmaması için askere alınmamıştır. Muzaffer'in diğer ağabeyleri Abdülkadir ile Sırrı, Filistin Cephesi'nde Fehmi ağabeyi ise, Çanakkale Cephesi'ndedir. Muzaffer, savaştan sonra Ankara Radyosu'nda Yurttan Sesler Korosu'nu kurup yönetmiştir.

Recep Bey: Müzik öğretmenidir. Kısa boylu, hazırcevap ve kıvrak bir zekâya sahip olan Recep Bey, İstanbul'da doğmuştur. Darüşşafaka Mektebi'nde okumuş

ve burada keman çalmayı öğrenmiştir. Recep Bey, Girit asıllı Şadiye Hanım ile evlidir. Recep Bey'in, Necdet isminde bir tek oğlu vardır.

Yarbay Mustafa Kemal: Çanakkale Cephesi'nde bulunmuş ve Anadolu'da düşmanlara karşı direniş hareketini başlatmıştır. Mustafa Kemal'in altın gibi saçları, deniz gibi de gözleri vardır.

Ester: Jakop Levi'nin dükkânında çalışan tezgâhtar kızdır. Yirmi sekiz yaşında olan Ester, kızıl saçlı ve çilli yüzlüdür. Ester, Dimitra ile arkadaştır. Ester, annesiz ve babasız kalmış büyükannesi tarafından büyütülmüştür. Ester, büyükannesiyle birlikte Balat'ta iki odalı bir evde yaşar. Yalnız kalmaktan korkan Ester'in, evlenme gibi bir ümidi de yoktur. Musevi olan Ester, dinine sıkı sıkıya bağlıdır.

- **Yer ve Zaman:**

Romanda olaylar, Selanik, İstanbul, Çanakkale ve Ankara şehirlerinde geçmektedir. Olaylar, Dimitra'nın evinde, Simone Vaillant'ın evinde, Dimitra'nın çalıştığı Concordia'da, Aya Panagia Kilisesi'nde, Cenap Fehmi'nin büyüdüğü Serçili köyünde, Hilâl-i Ahmer Hastahanesi'nde ve Gelibolu'da yaşanır. Romanda birçok sokak, mahalle ve semt ismine de yer verilmiştir. Eserde iç mekânlar, kahramanların ruh hâllerine de etki etmektedir:[123]

> *– Boşaltmayıp da ne yapalım Dimitra Teyze? Zaten kiracıydık orada, biliyorsunuz… Annem sakat bacağı yüzünden sık sık dışarı çıkamaz, Sofyalı Sokak'ta, Rus Sefareti'nin karanlık duvarlarını seyrederek sıkıntıdan bunalırdı… Hiç sevmedim ben o evi… Hiç. Sonunda arka odalardan birinde kan kusarak öldü… Babamsa, hayatı boyunca adını bile duymadığı Sarıkamış dağlarında can verdi. Asker elbisesiyle kapıdan çıkıp gidişi geliyor hep gözümün önüne… Böyle acı hatıralarla dolu bir yerde yaşanmaz ki.* (s. 209)

Eserde olayların anlatımında kronolojik bir düzen yoktur. Romanda her bölüm geri dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır. Romanda olayların anlatımı Dimitra 12 yaşında iken 1894 yılında yaşanan İstanbul depremi ile başlar ve 1943 yılında

[123] Ramazan Korkmaz'a göre, "mekânın göreli varlığı, insanın onunla ilişkisini ve ona karşı tavrını, mesafesini daha çok ön plana çıkarır. Burada kapalı ve dar sözcüklerinden fiziksel anlamda kapalı ev, apartman, hastane, köşk vs. anlaşılmamalıdır. Bu tarz tanımlamanın yüzeysel ve karakter bağlantılı olmadığını öncelikle söylemek gerekir. Zira algısal mekân anlayışında; fiziksel boyutlar değil, anlatı karakterinin o andaki ruhsal durumu, bağlamı ve mekânı nasıl algıladığı asıl belirleyici unsurdur." Ramazan Korkmaz, *Romanda Mekânın Poetiği*, Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin (Ed.), *Romanda Mekân* (9-27), Akçağ Yayınları, Ankara 2017, s. 14.

II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye doğru gelmesiyle biter. Yani olay zamanı, yaklaşık 49 yılı kapsar. Anlatma zamanı ise, tahmini 34 yılı bulur.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Eserde olaylar, Dimitra ile Cenap Fehmi ve anlatıcı tarafından ifade edilmiştir. Yani olayların anlatımında 1. ve 3. tekil kişi kullanılmıştır. 1. ve 3. Bölümler Dimitra tarafından; 2. bölüm Cenap Fehmi tarafından; 4. bölüm de yazar anlatıcı tarafından anlatılmaktadır. Romanda olaylar çoğul bakış açısı ve hâkim bakış açısı ile birlikte okuyucuya sunulmuştur:

> *Türküyü dinlerken kahverengi kadife kaplı berjer koltuğa iyice gömüldü… Karşısında oturan karısı Dimitra'yı seyretti bir zaman… Herkes onu Daime Hanım Dimitra idi… Saçları ağarmış, yüzü kırışmış olsa da hâlâ güzeldi… Ya da Cenap Fehmi Bey öyle görüyordu onu…* (s. 266)

Kısaca yazar, *Vardar Rüzgârı* isimli romanında 1894 İstanbul depremini, I. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu cephe ve cephe gerisindeki zorlukları, II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye yaklaşmasıyla ortaya çıkan kıtlığı, kadın sorunlarını, fikir farklılıklarından kaynaklı aile içi anlaşmazlıkları ve inanç farkının yarattığı problemleri anlatmıştır.

Eserde olaylar, 1894 ile 1943 yılları arasında geçmektedir. Romanda Dimitra ile Cenap Fehmi'nin aşkı, cephe ve cephe gerisindeki sorunlar, İtilaf devletlerinin, Osmanlı Devleti'ni yok etmeye yönelik olan uygulamaları, savaş sırasında Türk askerlerinin başına Alman bir askerin getirilmesinin yanlışlığı, aile üyelerinin çocuklarının hayatına müdahalelerinin uygun olmadığı anlatılır.

Enver Paşa'nın, Osmanlı Devleti'ni savaşa sürükleyişi, Sultan Mehmet Reşat'ın, saraydan ötesiyle ilgilenmemesi, İngiliz, Fransız ve İtalyan askerlerinin, Osmanlı Devleti'ni yok etme çabaları, Osmanlı Devleti'nde yaşayan Gayrimüslimlerden bazılarının, Elen ordusunun peşinden koşması eleştirilmiştir.

Eserde bireyin kendiyle olan iç çatışması, eşler arasındaki uyuşmazlıktan dolayı yaşanan çatışmalar, devletlerin birbirlerine uygulamış oldukları politikalardaki fikir uyuşmazlıklarından dolayı oluşan çatışmalar ile bireyin hayatına yakınları tarafından müdahale edilmek istenmesi sonucu ortaya çıkan çatışmalar vardır.

Romanda yalnız olan ve erkeksiz kalan kadınların yaşadıkları problemlere de yer verilmiştir. Dimitra, Simone, Tia Kalyopi ve Katerina, eşleri olmadan da evlerinin geçimini üstlenen, çocuklarına bakan ve çaba harcayan kadınlardır. Simone ile Dimitra, eşleri cephedeyken her türlü zorlukla mücadele etmiş ve yılmamışlardır. Tia ile Katerina, eşleri vefat ettikten sonra evin annesi ve babası olmuş güçlü kahramanlardır.

Selma Fındıklı, eserde birden fazla şehir ismine yer vermiştir. Romanın mekân kurgusu, Balkan topraklarından başlar ve Anadolu'da sonlanır. Eserde olaylar, Selanik, İstanbul, Çanakkale ve Ankara gibi şehirlerde yaşanmaktadır. Olayların yeri, genellikle ev, iş yeri ve cephedir. Romanda iç mekân, yalnızlığı ve hüznü; dış mekân ise, korku ve açlığı simgelemektedir. Romanda ayrıca Dimitra ile Cenap Fehmi'nin İstanbul'daki evlerinin etrafında Osmanlı Devleti'nin çöküşü gerçekleşirken Ankara'daki evlerinde ise, yeni bir devrin başladığı görülmektedir. Bir devrin son buluşu diğer bir devrin başlangıcı, Dimitra ile Cenap Fehmi'nin aile hayatlarına yansıtılarak anlatılmıştır.

Vardar Rüzgârı isimli eserde olayların anlatımı, 1. ve 3. tekil kişi tarafından çoğul ve hâkim bakış açısıyla ifade edilmektedir.

Tablo 2.1. Selma Fındıklı'nın Romanlarının İncelenmesi

Romanın Adı	**Konu**	**Kahramanlar**[124]	**Yer**	**Zaman**	**Anlatıcı-Bakış Açısı**
Nereye Yüreğim	İstemediği biri ile yapılan evlilik, batıl inanç, çocuksuzluk	Cihan	İstanbul, Bursa-Ev, dükkân, eczane, muayenehane	Olay zamnaı tahmini 68 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 17 yıl	1.Tekil kişi Çoğul bakış açısı
Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi	93 Harbi, göç	Firuz Ağa	Saraybosna, İstanbul, Bursa-Ev, dükkân, sokak, kahve	Olay zamanı yaklaşık 35 yıl Anlatma zamanı, olay zamanı içiçe	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
Saray Meydanı'nda Son Gece	İşgal, ayrılık, işkence ve zulüm	Fikret, Didar	Erzincan, Erzurum, İstanbul, Sivas, Bağdat-Ev, meydan, eczane, hastane	Olay zamanı tahmini 27-28 yıl Anlatma zamanı 12-13 yıl	1.tekil kişi Çoğul bakış açısı
Gümüşlü Martı	İnanç farkı, aşk, kadın sorunları	Yusuf, Anna (Andelib)	İstanbul ve bazı semtleri	Olay zamanı tahmini 30 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 13 yıl	1.tekil kişi Çoğul bakış açısı
Gecenin Yalnızlığında	Taht kavgaları, korku, yalnızlık	Abdülkadir İbnî Gaybî	Meraga, Tebriz, Türkistan, Bağdat, Semerkand, Buhara, Herat, Merend-Saray, göl	Olay zamanı tahmini 72 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 62 yıl	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

[124] Romanlarda, öne çıkan kahramanların isimlerine yer verilmiştir.

Tablo 2.1 (devam).

Kum Gülü	İnanç farkı, savaş, sürgün	Memduh, Süreyya	Urfa, İstanbul-Ev, sokak, lise, kilise	Olay zamanı yaklaşık 38 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 20 yıl	1. ve 3. tekil kişi Çoğul bakış açısı ve Hâkim bakış açısı
Vardar Rüzgârı	İnanç farkı, aşk, savaş, kadın sorunları	Dimitra, Cenap Fehmi	Selanik, İstanbul, Çanakkale, Ankara-Ev, sokak, kilise, cephe, köy, hastane	Olay zamanı yaklaşık 49 yıl Anlatma zamanı tahmini 34 yıl	Kahraman anlatıcı ve Yazar anlatıcı Çoğul bakış açısı ve Hâkim bakış açısı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Selma Fındıklı'nın, *Nereye Yüreğim, Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi, Saray Meydanı'nda Son Gece, Gümüşlü Martı, Gecenin Yalnızlığında, Kum Gülü* ve *Vardar Rüzgârı* başlıklı yedi romanı vardır.

Yazar, romanlarında savaşları, göçü, evliliği, batıl inançları, din değiştirmeyi, özlemi, ayrılığı, kadın sorunlarını (aldatılma, tecavüz, ikinci eşe maruz kalma ve terk edilme), çocuksuzluğu, âdetleri, hürriyet kavramını, gönül boşluğunu, aşkı, köleliği, kıskançlığı, sürgünü, ümitli bekleyişi, kadın erkek ayrımını ve yalnızlığı anlatmaktadır. Selma Fındıklı, ayrıca kadın haklarına saygıyı, kızlara tahsil (eğitim) imkânlarının sağlanmasını, evlilik meselesinde kızların da fikirlerinin alınmasını ve görücü usulü evliliğe karşı çıkılması konusunda hemfikir olan ve bu hassasiyetin üzerinde önemle duran Tanzimat dönemi yazarları[125] gibi bu konuları da romanlarında ağırlıklı olarak işlemiştir.

Roman kahramanları, ailesinden ayrı kalmış yalnız, mutsuz ve hüzünlü kimselerden oluşmaktadır. Bunlar, kendileri gibi yaralı olan diğer kahramanlarla bir araya gelir. Romanlardaki bazı birlikteliklerde ve evliliklerde yalnız ve

[125]Mustafa Karabulut, "Tanzimat Dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme", *Erdem Dergisi*, sayı: 64, Haziran 2013, s. 62

memleketinden ayrı kalmış kahramanlar vardır. *Vardar Rüzgârı*'nda Dimitra ile Cenap Fehmi ve Simone ile Sermet Bey, *Saray Meydanı'nda Son Gece*'de Fikret ile Didâr, *Kum Gülü*'nde Memduh ile Süreyya, *Gecenin Yalnızlığında* Abdülkadir İbnî Gaybî ile İkbâl ve *Gümüşlü Martı*'da Yusuf ile Anna yaralı kahramanların evlilikleri olarak karşımıza çıkar. Bir tek *Saray Meydanı'nda Son Gece*'nin Kâzım Bey'i, sevdiği kadına kavuşamamış ve yalnızlığını sürdürmeye devam etmiştir. Romanda Kâzım Bey, Fikret'in siyasî duyarlılığa sahip olması yönünde onu eğiten öğretmeni niteliğinde bulunmasıyla dikkat çekicidir. *Nereye Yüreğim*'in Cihan'ı, *Gümüşlü Martı*'nın Gülnûş'u ve *Saray Meydanı'nda Son Gece*'nin Gülzâde Hanım'ı ailelerinin istedikleri kişilerle evlenen kendi hayatlarına dair kararlar alamayan ve sonrasında da pişman ve mutsuz olan pasif kadınlardır. *Gümüşlü Martı, Kum Gülü* ve *Saray Meydanı'nda Son Gece* isimli romanlarda, çok eşli evlilik eleştirilmektedir. Çok eşli evliliğin sebepleri arasında, sevgisizlik, çocuksuzluk ve daha genç bir kadın ile evlenme isteği bulunmaktadır.

Selma Fındıklı, romanlarında "hürriyet" ve "esaret" kavramına büyük ölçüde yer vermiştir. Esaret ve hürriyet konusu, Osmanlı Devleti'nde Batı'dakinden ayrı bir anlayış ve algılayış ile romanlarda yer almıştır. Tanzimat dönemi romanlarında, Osmanlı Devleti'nde köle ve cariyeler koruma altına alındığı, eğitim verildiği ve özgürlüklerine kavuşturularak evlendirildiği bilgisi verilir.[126] Bu gibi olaylara yazarın, *Gümüşlü Martı* isimli romanında tanıklık ederiz. Roman kahramanlarından Yakûp Ağa, devşirme yoluyla İstanbul'a getirilmiş ve Yeniçeri Ocağı'nda görev yapmıştır. Cemâliye ise, çocukluk yıllarında esir pazarında satılmış ve azat edilerek Yakûp Ağa ile evlenmiştir. *Gecenin Yalnızlığında* başlıklı romanda İkbâl'in Abdülkadir İbnî Gaybî tarafından köle pazarında satın alınarak, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*'de Firuz Ağa ve ailesinin, Bosna'dan Anadolu'ya kaçarak ve *Saray Meydanı'nda Son Gece*'de Fikret'in, Bekirağa Bölüğü'nde esaret altındayken işkence ve zulmü yaşayarak hürriyetlerine kavuştuklarına şahit oluruz. *Gecenin Yalnızlığında* ve Gümüşlü Martı başlıklı romanlarda esaret temi, farklı bir şekilde karşımıza çıkar. Bu romanlarda, eğitim

[126] Mustafa Karabulut, "Tanzimat Dönemi Romanlarında Hürriyet ve Esaret İzlekleri", *Türk Dili*, sayı: 724, Nisan 2012, s. 332.

ve sanat alanında gelişip yükselmek için gidilen sarayda sanatkârların duydukları korku ve yaşadıkları tutsaklık ile birer esire dönüşmeleri anlatılır. *Gecenin Yalnızlığında* Abdülkadir İbnî Gaybî, Celayir sarayına geldikten sonra kendisini bir "soytarı" olarak kabul eder ve sultan tarafından öldürüleceğini düşünerek esir hayatı yaşar. *Gümüşlü Martı*'nın nakkaş Yusuf'u ise, Topkapı sarayına vardıktan sonra orayı "altın kafes"e benzetir ve kendisini de kafese hapsedilmiş bir esir olarak nitelendirir. Yazar, yüreğinde ölüm korkusu ve gönül boşluğu bulunan iki sanatkârın esaretini dile getirirken sembolik anlatıma başvurmuştur.

Selma Fındıklı, romanlarında çiçek isimleri ve kokular vb. çeşitli tabiat unsurlarına yer verirken de sembolik anlatımı kullanmıştır. *Nereye Yüreğim* adlı romanda lavanta kokusu, eşler arasındaki muhabbet ve sevgiyi temsil etmekte, Saray *Meydanı'nda Son Gece*'de lavanta ile gül kokusu anne ile, kahve yanığı kokusu ise baba ile özdeşleşmektedir. *Gümüşlü Martı*'da küf kokusu, yaşanmışlıklara ve çürümüş eşyalara; karanfil, hoş kokusuyla gönül kıpırtılarına; fesleğen, uğura; kırmızı gül, kara sevdaya; pembe gül, yeni heyecanlara; sarı gül, çaresiz aşk hastalarına; martı, habere ve güneş, sevince ve umuda karşılık gelmektedir.

Romanlarda, inanç farklılığı ve din değiştirme konusuna da yer verilmiştir. *Gecenin Yalnızlığında* adlı romanda Memlüklerin işgalinden sonra köle hâline gelen Kıptî kavmi, din değiştirerek topraklarında yaşamayı seçmişlerdir. Bunlar, mezhepleri başka olduğu için Türkistan'da hem dindaşları hem de halk tarafından dışlanmaya maruz kalmışlardır. *Gümüşlü Martı*'nın Ermeni kökenli Anna'sı, Yusuf'a âşık olarak inancını değiştirmiş ve Andelib adını almış, sonrasında da pişmanlık duymuştur. *Kum Gülü*'nün Süryani kökenli Beriha'sı, Mihman Ağa'ya sevdalanmış ve inancını değiştirmiş, Feriha ismini almıştır. Fakat bu iki sevdalı evliliklerini, fikir ayrılığı sebebiyle sonlandırmıştır. *Vardar Rüzgârı*'nda ise, Rum kızı Dimitra, âşık olduğu Müslüman erkeği Cenap Fehmi ile din değiştirmeden birlikte yaşamış ve daha sonrasında onunla evlenebilmiştir.

Gıyasettin Aytaş, Türk roman ve hikâyesindeki aile yapısının Tanzimat'tan sonraki sosyal gelişmelere bağlı olarak değiştiğini ve bu değişimlerin olayları,

acıları ve çalkantıları etkileyerek onlarla birlikte verildiğini dile getirir.[127] Selma Fındıklı'nın *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* isimli romanında Firuz Ağa ve ailesinin, Balkan Savaşı ve göçü sonrasında geniş aile tipinden çekirdek aile tipine geçiş görülür. Romanda, aile yapısının değişimindeki etken, savaş ve göç olmuştur.

Yazarın romanlarında göç genellikle ayrılık, hüzün ve kurtuluş kavramlarına karşılık gelir. Göçün, "yeni başlangıç ve kurtuluş" gibi iyi yanları varken, "ayrılık, hasret, yarım kalma ve vatandan uzak düşme" vb. kötü yanları vardır. Erhan Akdağ, "göç eden insan 'gurbeti' yaşar kendi vatanından uzak kalmanın garipliği içerisindedir."[128] der. *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*'nin Firuz Ağa'sı Saraybosna topraklarından göç ettiği Bursa'da[129] gurbetliği yaşar. Hele ki "bitli muhacirler" olarak adlandırılmaları da onun garipliğini vurgular. Savaşın neden olduğu "yolculuğun sonunda, varılan yeni yerde de sıkıntıların bitmediği, varılan yere bir türlü ait olamama ve hayatı devam ettirebilmek için zorluklara göğüs germek mecburiyetinde kalma durumu"[130] romana da yansımıştır. Selma Fındıklı, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi, Gecenin Yalnızlığında* ve *Saray Meydanı'nda Son Gece* başlıklı romanlarında savaş kaynaklı göçleri, *Kum Gülü*'nde sürgün sebebiyle yaşanan göçü ve *Vardar Rüzgârı*'nda bireysel nedenlere bağlı olarak gerçekleştirilen göçü ve bunların yarattığı travmatik etkileri dile getirmiştir.

Romanlarda zıtlıklardan (padişah-halk, esaret-hürriyet, gelenek-modernite, Müslüman-Gayrimüslim), bireyin iç dünyasındaki çatışmalardan, aile bireyleri arasında yaşanan çatışmalardan, mekân çatışmasından, kadınların birbirlerine olan kıskançlıklarından, eşler arasındaki fikir ayrılığından ve yöneticilerin uygulamış oldukları yanlış politikalardan kaynaklı çatışmalardan meydana gelen

---

[127] Gıyasettin Aytaş, *Tematik Roman İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008, s. 92.
[128] Erhan Akdağ, "Orhan Kemal'in Roman ve Öykülerinde Göç ve Gurbet", *Hece Orhan Kemal Özel Sayısı*, yıl: 18, sayı: 205, Ankara 2014, s. 225.
[129] Balkan Savaşları sonrasında Bursa şehri, Anadolu'da muhacirlerin en çok tercih ettiği göç yerlerinden biri olmuştur. Sezer Arslan, *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2008, s. 101.
[130] Abide Doğan, Nurtaç Ergün, "Balkan Savaşları'nın Türk Hikâyesine Yansıması", *TÜBAR XXXVIII*, Güz 2015, s. 75.

bir olay örgüsü vardır. Yazar, romanlardaki olay örgüsünü yaşanılan mekânlar, sosyo-kültürel ve ekonomik olaylar ile tarihsel olaylar etrafında kurgulamıştır.

Yazarın romanlarındaki eleştirilerin temelini, devletin üst kademesinde görev alan sorumsuz bürokratlar ve onların verdiği yanlış kararlar oluşturmaktadır. Yazar, Dördüncü Murad Han'ın, Gayrimüslimlere yaptığı zulümleri, Türklerin, Araplar tarafından asimile olması sonucu kendi dillerini unutarak Farsça ile yazmalarını, Topal Recep Paşa gibilerin şahsî menfaatlerini düşünmelerini ve acımasızca halka saldırmalarını, II. Abdülhamid Han'ın, zorba ve baskıcı düzenini, Padişaha karşı gelenlerin sürgüne gönderilmelerini ve işkence görmelerini, Rus ve Ermeni zulümlerini, Enver Paşa'nın keyfi kararlar verip uygulamasını, İngiliz, Fransız ve İtalyan askerlerinin işgallerini, devletler ve sultanlar arasında halkı umursamadan yapılan toprak ve taht kavgalarını, Osmanlı Devleti içinde yaşayan Gayrimüslimlerden bazılarının, Elen ordusunu desteklemesini, I. Dünya Savaşı ve Mondros Mütarekesi'nin, Osmanlı Devleti'ni hezimete uğratmasını, II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'de yarattığı kıtlığı, görücü usulü evlilikleri ve inancın birey üzerindeki olumsuz etkilerini romanlarında sosyal bir duyarlılıkla eleştirmiştir.

Selma Fındıklı'nın romanları, şahıs kadrosu bakımından zenginlik gösterir. Yazarın şahıs kadrosu içerisinde öğretmenler, sultanlar, esirler, hizmetçiler, falcılar, küçük esnaflar, kuyumcular, dokumacılar, doktorlar, askerler, müzisyenler, memurlar, din adamları, ev hanımları ve sevdikleri için yaşama tutunmaya çalışanlar gibi toplumun her kesiminden insanlar yer almaktadır.

Romanlarda erkek kahramanların çoğunlukta oluşu dikkati çeker. Romanlarda erkek kahramanlar, gönül boşluğundan şikâyet etmekte, siyasî aksaklıkları ve devlet yöneticilerinin zorbalıklarına karşı mücadelede bulunmakta ve sevdiği kadına kavuşabilmeyi ümit ederek beklemektedirler. Yazar, roman başkahramanlarının ruh hâllerini iç monolog tekniği kullanarak ortaya koyar ve onların geçmişte yaşadıkları olayları anlatır.

Romanlarda kadın kahramanlar, başkahraman olabildiği gibi kahramanın sevdiği kadın, anne, kız kardeş, büyükanne, babaanne ya da evdeki yardımcı olarak da yer almaktadır. Yazar, kadın kahramanlar üzerinden aldatılma, tecavüz, sevmediği biriyle evlendirilme, çok eşlilik (kuma) ve esaret vb. kadın sorunlarını da

romanlarında işlemiştir. Yazarın romanları içerisinde tek olumsuz kadın kahraman, *Nereye Yüreğim*'in Neveser'idir. Neveser, dul, zengin ve tahsillidir. Neveser, evli bir doktor olan Kerim ile ilişki yaşar. Bu yasak ve uygun olmayan birlikteliğin sonu, ölümle sonuçlanır. Yazar, bu iki kahramanı ölümle cezalandırmaktadır. Kerim'in eşi Cihan ise, yasak âşıkların ölümü ile birlikte uyanışa geçmiş saf kadının temsilidir.

Yazar, romanlarında Gayrimüslim şahıslara da yer vermiştir. Romanlarda Gayrimüslimler, kendi geleneklerini uygun yaşamakta, herhangi bir sanat dalı ile uğraşmakta (şarkı söylemek, müzik aleti çalmak) ve sevdikleri erkek/kadın için de inancından vazgeçebilmektedirler.

Romanlara ayrıca Abdülkadir İbnî Gaybî, Sultan Üveys, Yıldırım Beyazıt, Ahmet Bahadır Han, Aksak Timur, Padişah Dördüncü Murad, Sultan İbrahim, Topal Recep Paşa, II. Abdülhamid Han, Sultan Mehmet Reşat, Mustafa Kemal Paşa, Enver Paşa, Mareşal Limon von Sanders ve Muzaffer Sarısözen gibi tarihî şahsiyetlerde dahil edilmiştir.

Yazarın romanlarında, kahramanların kaderlerini "aşk" unsuru etkilemektedir. Bunun en iyi örneği de, *Gümüşlü Martı* isimli romanda karşımıza çıkar. Anna, Yusuf'a olan aşkından dolayı inancını değiştirmiş ve kilise tarafından aforoz edilmiştir. Daha sonra ise Yusuf, kızı Meryem'i manastıra bırakarak Anna'nın yerine bir bedelde bulunmuştur. Yine aynı romandaki diğer bir kahraman Despot Rupen, kilisenin öğretilerine karşı gelerek kendi duygularının etkisinde kalmış ve bir kadınla gönül bağı kurmuş, bunun sonucunda da yetkileri kendisinden alınarak sürgüne mahkûm edilmiştir. Despot Rupen, yaşadığı ruhsal bunalımın neticesi olarak kendini asmış ve isyanını intiharıyla dile getirmiştir. Despot Rupen'in, intihar olayını gerçekleştirmesi roman kurgusunu gerçekçi kılması bakımından önemlidir.

Yazar, tarihî zemin üzerine kurguladığı romanlarında o dönemin sosyal, ekonomik ve politik görüntüsüyle beraber savaşları, savaşların neden olduğu insan ve mekân üzerindeki tahribatı, cephe ve cephe gerisinde yaşanan açlık, sefalet ve ayrılığı, insanların umut ederek mücadele etmelerini vermeye çalışmıştır. Gürsel Aytaç'a göre, yazarların romanlarını tarihî dekor içerisinde vermelerinin sebebi, güncel

toplumsal olaylardan dolayı ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte yazarların, içinde yaşanılan döneme karşı tavır almak ya da dile getirmek istedikleri de vardır.[131]

Yazar, romanlarını Ankara Savaşı, Revan Seferi, Doksan Üç Harbi, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in ilânı ve II. Dünya Savaşı gibi tarihî olaylara dayandırmıştır. Yazarın romanlarına genel olarak baktığımızda Osmanlı Devleti ile Cumhuriyet döneminin esas alınarak buna bağlı olayların yaşandığı görülmektedir. Romanlarda olaylar, *Nereye Yüreğim* ile *Kum Gülü*'nde cephe gerisinden; *Saray Meydanı'nda Son Gece* ile *Vardar Rüzgârı*'nda ise, cephe ve cephe gerisinden anlatılmıştır. Selma Fındıklı, *Vardar Rüzgârı* başlıklı romanı Mustafa Kemal Atatürk ile Çanakkale'de mücadele veren askerlere ithaf etmiştir. Bilge Ercilasun, tarihî roman türünde 1990'lı yıllardan sonra bir artışın yaşandığını ve bununda sebebinin, yazarların savaşları her yönüyle ele almalarından kaynaklandığını söyler. [132] Selma Fındıklı'nın romanlarında da bu durumu görmek mümkündür.

Yasemin Ulutürk, *Saray Meydanı'nda Son Gece* adlı roman için "olay ve şahıs kadrosu, anlatıcının fikrî yapısı doğrultusunda değişiklik göstereceği için tezli roman kategorisinde"[133] ele alınması gerektiğini vurgular. Selma Fındıklı'nın, tarih bilinci ve sevgisiyle, yarattığı tipler ile birlikte Osmanlı devlet adamlarına (II. Abdülhamid Han ve Enver Paşa gibi) karşı idelojik bakış açısıyla yaklaşarak eleştirilerde bulunduğu ve sosyal gerçekliği yalın bir şekilde ele aldığı romanın tezi, "Hürriyet" fikridir. Bu düşünce, *Saray Meydanı'nda Son Gece* isimli romanda Tevfik Fikret'e ait "Bir Lâhza-i Tahhur" isimli şiirle, kahramanlar aracılığıyla sık sık dile getirilen *"HÜRRİYET, MÜSÂVÂT, ADÂLET"* (s. 91) ve Kâzım hocanın, *"Bunca mücadeleyi boşuna veriyoruz belki de… Zindanlarda geberip gitsek bile hürriyeti getiremeyeceğiz memlekete…"* (s. 73) sözleriyle desteklenir. Ayrıca Turgut Göğebakan da yazarın bakış açısını belirleyen düşünce

---

[131] Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1990, s. 76.
[132] Bilge Ercilasun, "Romanda Birinci Dünya Savaşı", *Akademik Bakış*, cilt: 7, sayı: 14, Yaz 2014, s. 248.
[133] Yasemin Ulutürk, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (1980-2000),* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Edirne 2018, s. 301-302.

dünyasının yansıtıldığı yerin yani tarihsel romanın, tezli romanlar kategorisine girebileceğini söyler.[134] Selma Fındıklı, ideolojik perspektifini romanlarına ve roman kahramanlarına da yansıtmıştır. Yazarın dünya görüşü düşünüldüğünde romanlarda, Osmanlı Devleti'nin yöneticilerine eleştirel bir tutum varken, Milli Mücadele'ye ve Mustafa Kemal Paşa'ya övgü ve minnet dolu sözler yer almaktadır.

Yazarın *Gecenin Yalnızlığında* isimli eseri, tarihî roman olmasının yanı sıra bestekâr Abdülkadir İbnî Gaybî'nin hayatını anlatması yönünden de bir biyografik romandır. Selma Fındıklı, bu kitapta "roman kurmacasının yapısını biyografik teknik"ten[135] yararlanarak oluşturmuştur.

Selma Fındıklı'nın kendi biyografisine ait izler *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* ve *Saray Meydanı'nda Son Gece* isimli romanlarında vardır. Yazarın anneannesi ve 'annesine öz babalık yapan üvey dedesi' ile Rus işgalinin ardından Ermeni saldırıları sebebiyle aile, İran'a giderek orada saklanmışlardır. Aile, memleketine geri döndükten sonra kırk kişilik bir konakta yaşayan anneannesinin sülalesindeki bireylerin Ermenilerce katledildiğini öğrenmişlerdir.[136] Bu olayın izleri, romanlarının kurgusuna da yansımıştır.

Romanlarda olaylar, Orta Asya, Balkan ve Anadolu toprakları olmak üzere çok geniş bir coğrafyada geçer. Romanlarda, "çok farklı kültürel ve tarihî bir dokuyu üzerinde taşımasıyla birlikte farklı medeniyetlere de ev sahibi olan"[137] İstanbul şehri genellikle ortak mekân olarak kullanılmıştır. Romanlarda iç mekânlar, ev, dükkân, kilise (manastır), eczane, hastane ve saray vd.; dış mekânlar ise, sokak, köprü (rıhtım), bahçe, meydan, cephe vb. oluşmaktadır. Diğer mekânlar ise, Bursa, Saraybosna, Selanik, Erzincan, Erzurum, Sivas, Urfa, Çanakkale, Ankara, Bağdat, Meraga, Tebriz, Türkistan, Semerkand, Buhara, Herat, Merend gibi şehirler ile Beyazıt, Üsküdar, Samatya, Eyüp, Topkapı vb. İstanbul'un bazı

---

[134] Turgut Göğebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 29.
[135] Bahar Dervişcemaloğlu, "Biyografik Bir Roman Örneği: Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Son Savunması-Her Şey Bana Karşı", *MUTAD*, 2017;4, sayı: 2, s. 333.
[136] Meral Demiryürek, "Selma Fındıklı'nın Hikâyelerinde Kadının Sesi", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, cilt: 12, sayı: 2, Haziran 2015, s. 109.
[137]Mehmet Bakır Şengül, "Romanda Mekân Kavramı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3 / 11, Spring 2010, s. 529-530.

semtleridir. Yazarın olayları canlandırırken mekânları, dönemin özelliklerine uygun bir dekor içinde sergilemesi, inandırıcılığı arttırması ve dönemin sosyo-kültürel hayatını yansıtması bakımından önemlidir.

Selma Fındıklı'nın romanlarında, kronolojik bir sıralama görülmez. Şimdiki zamanda yaşanan olaylar ile geçmişteki olaylar arasında geri dönüş tekniği kullanılarak bağlantı kurulur. Romanlarda ayrıca geçmişte yaşanan olaylar, italik olarak verilmiştir. İleriye dönük olaylar ise, şimdiki zamanın içinde rüya motifi ile karşımıza çıkar. Rüya ya da düş motifi, yazarın romanlarında sık sık görülen önemli bir unsurdur. Bunun yanı sıra romanlarda fal, batıl inanışlar, âdetler, gelenek ve görenekler üzerinde de durulmaktadır.

Romanlar, genelde 1. tekil kişi yani "ben" anlatıcı tarafından ifade edilmektedir. Yazar, romanlarında bazen anlatılan olay ve durumları, farklı şahıslar ve onların yorumları ile okuyucuya sunmuş ve bunu yaparken de "çoğul bakış açısı"nı kullanmıştır. Yazar, yalnızca *Vardar Rüzgârı* isimli romanda olayları, kahraman anlatıcı ve yazar-anlatıcıyla birlikte anlatmıştır.

2.2. Öyküler

Bu bölümde Selma Fındıklı'nın öykü kitapları üzerinde durulacaktır. Selma Fındıklı, öykü türünde dört eser yazmıştır. Selma Fındıklı'nın ilk öykü kitabı, 1995'te *Loş Sokağın Kadınları* ismi ile yayımlanır. Ardından da 1998'de *Ankara İstasyonu*, 2006'da *İmbatta Karanfil Kokusu* ve 2012'de *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* başlıklı öykü kitapları gelmiştir. Çalışmada, yazarın dört öykü kitabındaki toplam 38 hikâye incelenecektir. Çalışmaya ilk olarak, *Loş Sokağın Kadınları ve Ankara İstasyonu* başlıklı iki ayrı öykü kitabının birlikte bulunduğu eser ile başlanacaktır.

2.2.1. Loş Sokağın Kadınları ve Ankara İstasyonu

Loş Sokağın Kadınları ve Ankara İstasyonu,[138] başlıklı eserde Selma Fındıklı'nın iki ayrı öykü kitabı bir araya getirilmiştir. *Loş Sokağın Kadınları* adlı hikâye kitabı, Sel Yayıncılık tarafından 1995 yılında, *Ankara İstasyonu* adlı öykü kitabı ise Sel Yayıncılık tarafından 1998 yılında çıkarılmıştır. Bu iki hikâye kitabının bir

[138] Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları-Ankara İstasyonu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.

arada bulunan bu basımı, Remzi Kitabevi tarafından 2004 yılının Eylül ayında yayınlanır. Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı eseriyle 1996 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü; *Ankara İstasyonu* isimli kitabıyla da 1998 Türkiye İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü'nü kazanır.

2.2.1.1. Loş Sokağın Kadınları

Loş Sokağın Kadınları isimli hikâye kitabı toplam sekiz öyküden oluşmaktadır. Bu öyküler sırasıyla; *Bağışlayınız Beni Madam, Yine Yeşillendi Niğde Bağları, Umarsız İnsanlar Oteli, Selanik İçinde, Erguvan Ağacı, Hiç Zaman Kalmadı, Gönül Hanesi Kumdan Kaledir* ve *Duvarın Ötesi* başlıklı öykülerdir. Öykülerde hep kadınlar ön plana çıkarılmış ve küf kokulu sokaklar mekân olarak kullanılmıştır. Yani öykülerde anlatılanlar, kitabın başlıkları ile uyumludur. Hikâyelerdeki kadınların yaşantıları, söyledikleri ve dinledikleri türküler, sevdikleri çiçekler, yaşamları bunların hepsi öykülere birer başlık oluşturmuştur.

2.2.1.1.1. Bağışlayınız Beni Madam

Bağışlayınız Beni Madam, Loş Sokağın Kadınları başlıklı öykü kitabının ilk öyküsüdür. Bu öyküde, ismi açıkça belirtilmemiş bir semtin sokağında yaşayan, yaşlı bir kadının hayat öyküsü anlatılmaktadır.

Öyküde ayrıca ölüm ve özlem temalarına da yer verilmiştir. Ölüm konusu öyküde, hem Madam'ın oğlunun, kocasının ve erkek kardeşinin ölümüyle hem de Madam'ın ve kedisi Aspasia'nın ölmesiyle karşımıza çıkmaktadır.

> *"Bir de oğlumuz ölmeseydi.."* (s. 15)

Özlem teması ise, Madam'ın aile fertlerine duyduğu özlem ve Madam'ın erkek kardeşinin arkadaşının İstanbul'a olan özlemi hususunda ele alınmaktadır.

> *"Nasıl hoşunuza gitti mi bu müzik? İstanbul'a özlemini anlatıyor Dalgas.."* (s. 16)

Öyküde İstanbul'a karşı duyulan özlem, Madam'ın erkek kardeşinin arkadaşı Dalgas'ın besteleriyle nitelenmiştir. Anlatıcı ve Madam arasındaki konuşmalar, bu müzikle başlamış ve bitmiştir. Madam, müzik eşliğinde hayatını anlatmıştır. Müzikteki özlem duygusu, Madam'ın da ailesine olan özlemini açığa çıkarır.

- **Mesaj:**

Hikâyede yazar, yalnızlıkla baş etmeye çalışan insanların yaşamını dile getirirken bir yandan da insanın çevreyle olan birlikteliğinde mekânın insan psikolojisine olan etkisi üzerine mesajlar vermektedir. Yazar bu mesajı, yaşlı bir kadın kahraman aracılığıyla, anlatıcının küf kokulu sokağın hikâyesini yazmak için yaşlı bir kadın olan Madam'ın evine gitmesi, Madam'la birlikte oturup müzik dinleyip sohbet etmesi, Madam'ın küf kokulu sokağın insanları içine hapseden bir yer olduğunu dile getirip anlatıcının buradan hemen uzaklaşmasını istemesi, Madam'ın vefatıyla anlatıcının tekrar küf kokulu sokakta bulunan Madam'ın evine gitmesi ve o sokaktan çıkış yolunu bulamaması üzerinden okuyucuya aktarmaktadır.

- **Özet:**

Hikâyede olaylar, küf kokulu bir sokağın tarihini araştırmak isteyen anlatıcının, sokakla ilgili bilgi edinebilmek için o sokakta çok uzun zamandan beri yaşamakta olan yaşlı Rum Kadın'a gitmesiyle başlar. Sokağın hikâyesini yazmak amacıyla Madam'a giden anlatıcı, gittiği evde farklı bir manzarayla karşı karşıya gelir. Kitap dükkânı sahibi olan Madam, geçirdiği kaza sebebiyle evde oturmaya mahkûm olmuştur. Madam, kedisiyle birlikte yaşamaktadır. Madam'ın kocası, oğlu ve erkek kardeşi vefat etmiştir. Bu yüzden de Madam hayatla bir başına mücadele içerisindedir.

Madam yanına gelen ve öyküde hakkında bilgi verilmeyen anlatıcıya, evinin kapılarını vefatından önce açmış ve tüm hayatını ona anlatmıştır. Fakat Madam anlatıcıya, sokakla ilgili olarak bilgi vermemiştir. Madam anlatıcıya, sokağın insana hüzün ve acıdan başka bir şey getirmediğini söyler. Bu sokakta yaşayan insanlar mutsuzdur. Bu mutsuz insanlara Madam da dahildir. Madam, şimdide değil geçmişte yaşamakta, eskiyi özlemle anmakta ve anlatmaktadır. Madam'ın vefatından sonra loş ve küf kokulu sokağa tekrar gelen anlatıcı, onun anlattıklarını daha iyi anlar. Bu sokakta, hayat yoktur. Yaşayanlar da burada bu sokakla birlikte yok olup gitmektedir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Anlatıcının, sokağın öyküsünü yazmak istemesi.
- Anlatıcının, Madam'a gitmesi.

Düğüm :

- Anlatıcının, Madam'la konuşması.
- Madam'ın anlatıcıya yaşamını anlatması.
- Anlatıcıya, Madam'ın sokaktan bahsetmek istememesi.

Çözüm :

- Madam'ın ölümü.
- Anlatıcının, Madam'ın evine gidişi ve kapıcının kızıyla karşılaşması.
- Anlatıcının, o küf kokulu sokaktan kaçışı.

- **Çatışma:**

Hikâyede, loş sokağın öyküsünü yazmak isteyen anlatıcı ile küf kokulu sokağın öyküsünü anlatmak istemeyen Madam arasında düşünce çatışması bulunmaktadır. Anlatıcının, sokağı anlatma ısrarı karşısında Madam'ın kaybolmuşluk duygusu veren sokaktan bahsetmek istememesi aralarındaki çatışmayı meydana getiren unsurları oluşturmaktadır. Madam, tüm ısrarlara rağmen sokağın hikâyesini anlatmamış ve anlatıcıyı sokaktan uzaklaştırmaya çalışmıştır.

Öyküde ayrıca, Madam'ın oturduğu apartmanın kapıcısı, dini unsurlarla ilgili kendi içerisinde çatışmalar yaşamaktadır. Kapıcı, geçmişte inancından ne kadar uzaksa şimdi bir o kadar dinine bağlı hâle gelmiştir. Kapıcının kızının, ailesiyle arasında baskıdan doğan bir çatışma görülmektedir. Bunun bir örneği de kız çocuğunun Madam'ın vefatından sonra evine girme isteğine, ailesinin karşı çıkması durumunda görmekteyiz. Aile, haç bulunan Madam'ın evinden uzak durulmasını istemektedir. Din, insanın hayatını şekillendiren önemli değerlerden biridir. İnsan yaşamı, inancı doğrultusunda şekillenir. Bu açıdan din konusu öyküde olaylara yöne veren önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

- **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Madam'dır. Diğer kahramanlar ise, Madam'ın Erkek Kardeşi, Andonis Dalgas ve Aspasia'dır.

Madam: Kitap dükkânı sahibi, yaşlı bir Rum kadınıdır. Kocasını, çocuğunu ve erkek kardeşini kaybetmiş, yalnız yaşamaktadır. Yaşlı kadın, geçirdiği kaza sonrası sakat kalmış ve hayatının geri kalınını evinde geçirmeye mahkûm olmuştur. Evde kedisiyle birlikte yaşayan yaşlı kadın, anılarını yâd ederek vaktini geçirmektedir. Hikâyede kapıcının kızı, *"Kaza geçirdi.. Çok zor yürüyor.. Biz bakıyoruz her işine.."* (s. 9) sözleriyle Madam'ın sağlığı hakkında açıklamada bulunur. Madam'ın içinde yaşadığı sokaktan dolayı genel bir mutsuzluğu vardır. Bu sokak insanlara yaşadıklarını hatırlatmamakta, onları yaşarken bir cesede dönüştürmektedir. Madam bundan şikâyetçidir. Fakat yapabileceği bir şey yoktur. Madam da o sokağın hapishanesindekilerden biridir. Madam'ın o sokaktan tek kurtuluşu vefatı olmuştur. Bu sayede sokağın dışına çıkabilmiştir.

Anlatıcı: Sokağın hikâyesini yazabilmek amacıyla Madam'a giden kişidir. Madam'a ilk gittiğinde onunla hoş bir sohbet etmiş, fakat sokağın hikâyesini dinleyememiştir. Madam'ın, anlatıcıdan tek ricası bu sokaktan hemen uzaklaşması ve ardına bakmaması olmuştur. Madam'ın evinden çıktığında anlatıcı bunu ilk anda başarmıştır. Madam'ın vefatından sonra gittiğinde ise o küf kokulu, karanlık sokaktan çıkamamıştır. Anlatıcının şu sözlerinden de bu durumu görmekteyiz:

> "İçine içine çekiyor loş sokak beni.. Sapacak bir köşe başı bulamıyorum. Önceki gelişimde bulmuştum.. Şimdi bulamıyorum.." (s. 19-20)

Kız çocuğu: Kapıcının kızıdır. 12-13 yaşlarındadır. İleriki zamanlarda ailesinin ısrarı ile kapanır. Kız çocuğu, Madam hayattayken onun bakımıyla ilgilenmiştir. Madam'ın vefatından sonra da ona olan saygısını ve sevgisini yitirmemiştir. Madam'ın evinin anahtarını, ailesinin ısrarıyla polislere vermiştir. Evin kapısını açan başka bir anahtar bularak onu bir hazine gibi koynunda saklamaya devam etmiştir.

"Dönüp bakıyorum; başı kocaman bir örtüyle bağlanmış, on iki on üç yaşlarında bir kız.. Eteği yerlere inen, uzun kollu elbisesiyle dikiliyor karşı kapının eşiğinde.." (s. 9)

Madam'ın Erkek Kardeşi: Müzisyenlik yapmaktadır. Madam'ın erkek kardeşi, mesleği gereği Atina'ya ardından da şöhret olabilmek için Pire'ye gitmiştir. Pire'de uyuşturucuya alışmış ardından da bıçaklanarak yirmi sekiz yaşında öldürülmüştür.

"Arkadaşıydı kardeşimin.. o Yunanistan'a göçünce ardından gitti bizimki de.. Atina'da onun gibi plak doldurmak, ünlü olmak için.. Ama başaramadı.. Dönemedi de utancından.. Pire'ye geçmiş sonra.. Esrara alışmış limandaki tekkelerde.. Çok da geçmedi.." (s. 15)

"... bıçaklandığını haber aldık.. Pire'nin bir arka sokağında.. Dokuz yüz otuz altıda.. Yirmi sekizindeydi daha.." (s. 15)

Andonis Dalgas: Müzisyendir. Madam'ın erkek kardeşinin arkadaşıdır. Madam'ın anlatıcıya hayatını anlatmaya başlaması ve bitirmesiyle birlikte Andonis Dalgas'ın da müziği başlayıp bitmektedir.

"Andonis Dalgas'ın sesi bir çağlayan gibi yankılanmaya devam ediyor.. Siz anlatıyorsunuz yine:" (s. 15)

Anlatıcı ve Madam arasındaki sohbet, Madam'ın verdiği plağı anlatıcının gramofona takmasıyla birlikte başlamaktadır. Müzik eşliğinde Madam'ın kendisi ve sokakla olan bağlantısı, erkek kardeşi, eşi ve oğlunun ölümü üzerine konuşmalar bu sırada yaşanır.

Aspasia: Madam'ın kedisidir. Çıtırtılı nesnelerden hoşlanır. Anlatıcının, Madam'a getirdiği jelatinli çiçek demetini de parçalamıştır. Madam'ın vefatından sonra o da açlıktan ölür.

"Kedisi de öldü.. Yemedi, içmedi kimsenin elinden.. Açlıktan öldü.." (s. 10)

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar Madam'ın evi ve küf kokulu sokak olarak iki yerde geçmektedir. Madam'ın evi loş sokakta bulunur. Yani bu iki mekân iç içedir. Sokağın küf kokusu ve loşluğu, Madam'ın evine de yansır. Ev de sokak gibi yalnızlıkla doludur. Yazar, iç ve dış mekânı bir arada birbirine bağlantılı olarak kullanmıştır. Hikâyede olayların gelişimini sokak sağlar. Sokağın özellikleri verilerek hikâye şekillendirilmiştir. Sokak öyküde; loş, küf kokulu, karanlık, insana yok olmuşluk duygusu veren ve hüzne boğan bir yer olarak tasvir edilmektedir. Hikâyede bulunan yer adları arasında İstanbul, Atina ve Pire'den de söz edilir. Fakat bu yerler hakkında ayrıntılı bir bilgi verilmemektedir.

> *"Neden ilginizi çekti bu kadar? Küf kokan, karanlık bir sokak işte.. Yok olmuşluk duygusu verir insana. Hüzün verir.. İçinde yaşayanlar da öyle.."* (s. 17)

Madam, geçirdiği kaza sonrası evine hapsolmuştur. Loş, karanlık ve küf kokulu sokak da insanı kendisine hapseder. İnsanın sevincini alır yerine hüznü bırakır. Madam'ın evi de yalnızlık, hüzün ve acı doludur. Yaşama sevinci yok olup gitmiştir. Madam, hüzünle dolu sokak ve evinden ölümle kurtulur.

Hikâyede ayrıca şu mekânlar da anlatılmaktadır:

> "Ama tutunamadı İstanbul'da.. Atina'ya gitti. Oradan da Pire'ye.." (s. 14)

Hikâyede anlatma zamanı, Anlatıcının Madam'a gitmesi daha sonra Madam'ın vefatının ardından tekrar sokağa gelmesiyle yaklaşık 2-3 ay gibi bir süreyi kapsar. Hikâyede olaylar, tahminen 1970'li yıllarda yaşanmaktadır. Olay zamanı, geriye dönüşler ile birlikte yaklaşık 40-50 yılı bulmaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Beni Bağışlayınız Madam adlı hikâyede olaylar anlatıcı tarafından yani 1. tekil kişi kullanılarak anlatılmıştır. Yani öyküde tekil bakış açısı kullanılmıştır:

> "Karanlıkta kalıyorum ansızın.. Boğuntulu merdiven boşluklarını az da olsa aydınlatan tozlu, cılız ampuller sönüyor.. Elimi duvarda gezdirerek düğmeyi arıyorum.. Yok.." (s. 9)

2.2.1.1.2. Yine Yeşillendi Niğde Bağları

Yine Yeşillendi Niğde Bağları, *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabının ikinci hikâyesidir. Bu hikâyede, bir kadının yaşamı, yaşadığı sokak bağlamında anlatılmaktadır. İsmi açıkça belirtilmemiş olan bu sokakta evi bulunan kişilerden biri de kadındır. Kadının babası ölmüştür. Kadın, annesiyle birlikte Niğde'nin Tepeviren semtinde yaşamaktadır. Amcası tarafından kandırılan Kadın, buradan kaçırılır ve çok uzaklardaki bu sokağa getirilir. Kadın için asıl yaşam mücadelesi bu sokakta başlar. Bu sokak, Niğde'deki evlerinin sokağından farklıdır. Sokak, güneş almaz ve burada bulunan binalar virandır. En önemlisi de sokağın küf kokusuyla kaplı olmasıdır. Bu koku, insana yaşadığını unutturur. Kadının annesi, Niğde'deki evlerinde fesleğen yetiştirmektedir. Kadın, bu karanlık ve küf kokulu sokakta annesi gibi fesleğen yetiştirmeye çalışır. Bunun için çabalar durur. Fesleğen, güneşi yani aydınlığı sever. Kadının, getirildiği sokaktaki evi güneş almaz. Her yer karanlık içindedir. Yazar, kadının hayatıyla fesleğenin büyümesini özdeşleştirmiştir. Kadın, annesinin yanındayken güneş gören bir evdedir. Burada fesleğenler kolaylıkla büyür. Kadın da burada mutludur. Amcasının yanına zorla getirilen kadın, güneş almayan bu karanlık evde mutsuzluğa kapılır. Kadının fesleğenlerini yetiştirme çabası, yaşama tutunma savaşını temsil eder. Bu yaşantıdan kurtulmak için de Kadın, Niğde'ye dönme kararı alır. Giderken de fesleğenlerini yanında götürür.

Öyküde ayrıca kıskançlık, yalnızlık, evlilik, arayış ve kaçış vb. temalar da işlenmektedir. Kadın, annesinin fesleğenlere olan sevgisini kıskanmaktadır. Fesleğen, birçok dallı ve yapraklı bir bitkidir. Çok da güzel kokan fesleğene göre, Kadın kendini yalnız hisseder. Bitkiyle kendini kıyaslar. Fesleğenler kalabalık, kendi yalnızdır. Kadın, yaşadığı olaylarda yalnızlığını her zaman hissetmiştir.

> *Delice kıskanıyormuş fesleğenleri küçük kız. Cinleri tepesindeyken kendi yüzüne bakmayan annesi, onlardan hiç esirgemiyormuş sevgisini.. En sıkıntılı gecelerin sabahında bile su veriyor,*

yapraklarını okşuyormuş tek tek.. Hem onlar birçokmuş.. Kendi gibi yalnızlık da çekmiyorlarmış.. (s. 24-25)

Kadın'ın annesinden uzak kalışı ve yalnız olması, onun hakkında başkasının karar vermesine neden olmuştur. Kadın, bu evliliği istememektedir. Kuzenin de sevdiği bir kız vardır. İki kuzen de aile zoru nedeniyle evlenmiştir. Amcanın evlilik konusundaki kesin tavrı, evliliğin gerçekleşmesini sağlamıştır.

Öyküde Kadın, kocasının ölümünün ardından karanlık ve küf kokulu sokaktan ayrılarak, Niğde'ye gitmeye karar verir. Kadın, yaşadıklarından sıyrılmak için bir arayış ve kaçış içerisindedir. Kadın'ın, öyküde *"Ama çocukluğumu bulamaz mıyım en azından?"* (s. 32) demesiyle Kadın'ın çocukluk yıllarına olan özlemi belirtilmek istenmiştir.

- **Mesaj:**

Öyküde bir kadının hayatına, başka kişilerin müdahalesi nedeniyle yön verememesi ve seçmediği o hayatın kadına dayatılması söz konusudur. Yazar bu öyküsünde, öykünün kahramanı olan Kadın aracılığıyla ferdi hayata çevrenin bu kadar fazla müdahale etmemesi gerektiğini anlatır. Aksi takdirde bireyler, istemedikleri ve mecbur bırakıldıkları bir yaşamı sürdürmek zorunda kalırlar.

- **Özet:**

Hikâyede olaylar, Kadın ve dinleyicinin sokakta karşılaşmasıyla başlar. Sokak yalnız, karanlık ve hüzün doludur. Sokak, tıpkı o sokakta evleri bulunan kişilerin yaşamı gibidir. Onlar da sokak gibi kendi kuytularına çekilmiş, solgun insanlardır. Kadın da bu sokakta evi bulunan insanlardan biridir. Bu sokağa gelmeden önce Niğde'de annesiyle beraber yaşamıştır. Küçük yaşta babasını kaybetmiş olan Kadın, anne sevgisinden ve korumasından mahrum büyümüştür. Annesinin umursamaz tavırları, kızını üzmektedir. Anne, kızını evde tek başına bırakarak dışarı çıkar. Eve geldiğinde de kızına yeterince ilgi göstermez. Annenin ilgilendiği fesleğenleri vardır. Annesinin fesleğenlerle ilgilenişi, kızın fesleğenleri kıskanmasına sebep olur. Kızın, beş, altı yaşlarında olduğu bir zaman, ansızın Niğde'ye amcası gelir. Amcası, kızı kandırarak Niğde'den kaçırır. Amcanın yeğenini kaçırma amacı, yeğenini korumaktır. Öyküdeki şu cümle; *İki katlı güzel*

bir evin kapısında genç bir adamla.. (s. 27) annenin görülmesi, kadın hakkında olumsuz düşünülmesine neden olur. Kızın annesinin yolundan gidip kötü kadın olmasından korkan amca, buna engel olmak ister. Bu nedenle kızı, kandırarak kaçırır ve annesinden de uzak tutar.

Annesinin arayıp sormaması, peşinden gelmemesi kız çocuğunu üzer ve bu duruma alışmasını da bir yandan kolaylaştırır. Amcasının evinde geçen on beş yılın ardından amca, yeğenini oğluyla evlendirmek ister. Yengenin bu duruma itirazı bir işe yaramaz ve iki kuzen evlenirler. Kuzeniyle hiçbir zaman karı koca hayatı sürdüremeyen Kadın, kocasını çirkin bulmaktadır. Ayrıca eşi, Kadın'ı aldatmaktadır. Onların evliliklerinde temel problemlerden biri de bu aldatma meselesidir. Kadın, dört yıl evli kaldıktan sonra kocasının meyhanede çıkan bir kavga sonucu yaralanıp ölmesiyle dul kalmıştır. Oğlunun ölümüne dayanamayan amca da vefat etmiştir. Bu yaşananlara tahammül edemeyen yenge evinden, yaşadığı şehirden uzaklaşır. Yengesinin gitmesiyle yapayalnız kalan Kadın, Niğde'ye dönmeye karar verir. Kadın, annesinin en sevdiği çiçek olan fesleğenleri de yanına alarak yola koyulur.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Kadın'ın küçük yaşta babasız kalması.
- Kadın'ın, annesinin sevgisini ve ilgisini istemesi.
- Kadın'ın, annesiyle olan mutsuz yaşantısı.
- Kadın'ın, annesinin fesleğenlerle olan yakınlığını kıskanması.

Düğüm :

- Bir gün amcanın, Niğde'ye Kadın'ın ve annesinin yaşadığı eve gelmesi.
- Kadın'ın, amca tarafından kandırılması.
- Kadın'ın, amcası tarafından Niğde'den kaçırılması.
- Kadın'ın amca, yenge ve kuzeniyle birlikte yaşamak zorunda kalması.
- Kadın'ı, amcasının evindeyken annesinin aramaması.

- Amcanın, yeğeniyle oğlunu evlendirmek istemesi.
- Yengenin, evliliğe karşı çıkışı.
- Amcasının evinde geçen on beş yılın ardından Kadın'ın, amcasının isteği doğrultusunda kuzeniyle evlenmesi.
- Kadın'ın, kuzeniyle yaptığı evlilikten memnun olmaması.
- Kuzenin, başka bir kadınla ilişkisinin olması.

Çözüm :

- Kuzenin meyhane kavgasında yaralanıp ölmesiyle Kadın'ın, dul kalması.
- Kuzenin ölümünün ardından amcanın da ölmesi.
- Yengenin, evi terk edişi.
- Kadın kahramanın da evinin bulunduğu sokaktan kaçmayı istemesi.
- Kadın'ın, Niğde'ye doğru yola çıkışı.

➢ **Çatışma:**

Öyküdeki çatışmalar; Kadın ve annesi, Kadın ve sokak, Kadın ve kuzeni, Kadının amcası ve yengesi arasında gerçekleşmektedir. Hikâyede ilk olarak, Kadın ve annenin çatışmasına yer verilir. Kadın, annesinin ilgi ve sevgisine hasrettir. Babasını kaybettikten sonra bu hassasiyeti daha da artmıştır. Annenin fesleğenleriyle ilgilenmesi Kadın'ı, kıskançlığa sevk eder. Kadın, annesinden beklediği ilgiyi göremez ve üzülür. Annenin kızını evde bırakıp dışarıya çıkması ve evdeyken de kızına yeterince özen göstermemesi ikisinin arasını açar. Bunların ardından anne evde yokken amcanın gelip yeğenini kaçırması, anne ile kızın arasına mesafe koyar. Kadın, annesini ister. Annesi, Kadın'ı arayıp sormaz, yanına dahi gelmez. Annenin kötü kadın olması kızını da etkilemektedir. Masum bir kızın yaşamı annesinin yaşadıklarıyla olumsuz hâle gelmektedir. Anne ve kız arasında bu bağlamda da bir çatışma mevcuttur.

> *"Haklıydı belki de," diyor. "Kimbilir?.. Aynı yolun yolcusu olmamı istemedi.. Dünden razıydı hayatından çıkmama.."*
> *Sonra alaylı bir sesle sürdürüyor:*
> *"Çıktım.. Ama adım yine 'O kadının kızı' oldu."* (s. 29-30)

Öyküdeki diğer çatışma, Kadın ve sokak arasında yaşanmaktadır. Kadın'ın, Niğde'de Tepeviren semtinin sokağındaki evleri bol güneş alır. Amca, kadını Niğde'den uzakta, güneşten yoksun ve karanlık bir sokağa getirir. Bu sokakta bulunan evlere güneş girmez ve evler karanlıkla örtülüdür. Niğde'deki aydınlık sokak, buradaki sokakta kendini karanlığa bırakmıştır. Sokak, Kadın'ın yaşamını çevrelemiştir. Yazar, mekânın özelliğini insan ruhuna yansıtmıştır. Kadın, bu karanlık sokaktan kurtulmanın çaresini Niğde'ye geri dönmekte bulmuştur.

Aile bireyleri arasında yaşanan çatışmalardan biri de Amcanın, yeğeniyle oğlunu evlendirme düşüncesi sonucunda karısıyla yaşadığı çatımadır. Yenge, bu evliliğe karşı çıkar. Oğlunu 'o kadının kızı' diye itham ettiği Kadın'la evlendirmek istemez. Amca, bu evliliğin gerçekleşeceğini söyler. Kadın ve kuzeni arasındaki çatışma da bu evlilikten dolayı olur. Kuzen, başka bir kıza aşıktır. Kadın da kuzeninin tipinden dolayı onunla evlenmek istemez. Tüm bunlara rağmen amcanın zoruyla evlenirler. Aslında burada iki kuzen ve amcanın çatışması görülür.

- **Kahramanlar:**

Hikâyedeki başkahraman Kadın'dır. Diğer kahramanlar ise, Yenge ve Kuzen'dir.

Kadın: Kadın beş, altı yaşlarında babasız kalır. Annesiyle birlikte yaşadığı Niğde'de yalnız bir çocukluk geçirir, annesinin ilgisizliği onu mutsuzluğa sürükler. Kadın'ın babası kızıyla oyun oynarlar ve onu yalnız bırakmazdı. Babanın vefatı, Kadın'ın oyun arkadaşını kaybetmesine de neden olur. Anne sevgisinden yoksun olan Kadın, amcasının zoruyla Niğde dışına çıkarılır. Kadın amcası, yengesi ve kuzeniyle bir yaşam sürer. Buradaki yaşamında Kadın, annesinin arayıp sormamasından ve sokağın karanlık ve güneş almamasından şikâyet edip durur. Kadın, amcasının evinde geçirdiği yaşamında "o kadının kızı" olarak anılmış ve bu evde mutlu olamamıştır. Amcasının evinde geçirdiği on beş yılın ardından kuzeniyle evlenmek zorunda kalmıştır. Evliliğinden yana mutlu olmayan Kadın, kocasının ölümüyle birlikte esaretten kurtulmaya başlar. En son amcasının ölümü ve yengesinin evi terk edişiyle Kadın, yeni bir hayat için o sokaktan ayrılır.

Anne: Kadın'ın annesidir. Öyküde anne, kızını evde tek başına bırakıp giden, sorumsuz, ilgisiz ve sevgisiz bir kadındır. Sadece fesleğenleriyle ilgilenmektedir. Kadın, annesinin kokusunu fesleğen kokusu ile tanımlar. *"Annemin kokusu böyleydi sanki.."* (s. 29) Kadın için anne kokusu, fesleğen kokusudur. Anne, kızına mutlu bir hayat verememiştir. Anne ilerleyen zamanlarda belalısı tarafından bıçaklanarak öldürülür.

Amca: Ağabeyinin evladına sahip çıkıp, ona kendi evinde bir yaşam sunan kişidir. Yeğeninin kötü olmaması amacıyla onu yanına getirmiştir. Daha sonra oğluyla evlendirmiştir. Oğlunun ölümünün ardından hissettiği acı sonucunda o da ölür. Kadın, amcasını kapkara kaşlı, ağzını örtecek kadar gür bıyıklı olarak tanımlamaktadır. Karşımıza olumlu bir kahraman olarak çıkmaktadır.

Yenge: Amcanın karısıdır. Yenge, donuk bakışlara sahiptir. Kadın'a "o kadının kızı" diye hitap etmektedir. Oğlunun, kadın ile evlendirilmek istenmesine itiraz etmiştir. Kocasının vefatının ardından da evden ayrılmıştır.

Kuzen: Amcanın oğlu, Kadın'ın da kocasıdır. Koca, sorumsuz ve alkolik biridir. Başka bir kadınla ilişki yaşamakta, karısıyla ilgilenmemektedir. Alkollüyken karıştığı kavgada yaralanıp ölmüştür. Kadın, kocasını uzun boylu, kızıl yüzlü ve içkici olarak tanımlar (s. 30).

Anlatıcı: Sokaktan tesadüf eseri geçmekte olan ve Kadın'ın yaşamını anlatan kişidir.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, Niğde'de başlamaktadır. Niğde, Kadın'ın annesinin memleketidir. Kadın, Niğde'nin havasının ve suyunun insanı iyi etme özelliği bulunduğunu söyler. Niğde, bol güneşli ve aydınlık bir memlekettir. Bu şehir, Kadın'ın çocukluk yıllarını ailesiyle birlikte geçirdiği yer olmasıyla önemlidir. Kadın'a huzur veren yerdir.

> *"Niğde'ye .. Annemin memleketine.."* (s. 21)

Niğde'nin anlatımından sonra öyküde mekân olarak, Kadın'ın amcasının evinin bulunduğu sokak ve Kadın'ın oturduğu eve de yer verilmiştir.

> "Kalmam.. Yaşanmaz bu sokakta.. Güneşin doğduğundan battığından haberin olmazsa yaşamak mı denir buna? Bir de küf kokusu.. Usul usul zehirliyor insanı.."(s. 22)

Kadın, yaşadığı sokaktan şikâyet etmektedir. Diğer öyküde de (*Bağışlayınız Beni Madam*) karşımıza çıktığı gibi bu sokak da küf kokulu ve güneşsiz olarak anlatılmaktadır. Bu sokak, yaşamdan uzaktır. Sokağın sakinleri adeta, mezarlıklarda bulunan cesetlere dönüşmüşlerdir.

Hikâyedeki evler iki farklı tarzdadır. Bu evlerden ilki, Kadın'ın Niğde'de annesiyle birlikte oturduğu güneşli ve fesleğen kokulu evdir. İkincisi ise, Kadın'ın amcasının evidir. Amcanın evi, güneş görmeyen bir sokakta bulunur. Sokak, karanlık ve küf kokuludur. Bu sokaktaki evler, karanlığa ve kötü kokuya maruz kalmıştır. Öyküde Kadın sokakla ilgili olarak, *Yaşanmaz bu sokakta.. Güneşin doğduğundan battığından haberin olmazsa yaşamak mı denir buna?..Bir de küf kokusu.. Usul usul zehirliyor insanı..* (s. 22) diyerek mekânın insan ruhuna olan etkisini dile getirmektedir.

Hikâyede olayların geçtiği iç mekân, amcanın evidir. Kadın ilk defa gittiği ev hakkında şu ifadeleri kullanır:

> "Yabancı bir evdeymiş.. Küçük, karanlık bir odada tek başına.. Evleri gelmiş gözünün önüne.. İçinde güneşin gün boyunca yer değiştirdiği taş avlunun aydınlığı.." (s. 27)

Öyküde olaylar Kadın'ın beş, altı yaşlarında olduğu zamanlarda başlamaktadır. Yine bu yaşlarda amcasının yanına giden Kadın, on beş yıl sonra da evlenir. Kadın, dört yıllık evliliğinin ardından dul kalır. Bu doğrultuda tahminen olay zamanı 24-25 yıldır. Anlatma zamanı ise, Kadın'ın Niğde'ye geri dönmek için yola çıkması, sokağa çıktığında anlatıcıyla karşılaması ve ona yaşamını anlatması sürecindeki bir iki saati kapsamaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Öyküde olaylar, anlatıcı yani 1. tekil kişi tarafından ifade edilmektedir. Olaylar, tekil bakış açısı kullanılarak anlatılmaktadır.

Sokağın başında görüyorum O'nu.. Elinde, patlayacakmışçasına doldurulmuş bir bavul.. Üstünde gök mavisinden eskimiş bir pardösü.. Tek tük aklar görünmeye başlamış kara saçlarını özensiz biçimde toplamış ensesinde.. Otuzunda var yok gibi yaşı.. Ama bir o kadar daha yaşamışçasına yorgun.. Adımları yavaş.. (s. 21)

2.2.1.1.3. Umarsız İnsanlar Oteli

Umarsız İnsanlar Oteli, *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabının üçüncü hikâyesidir. Bu hikâyede, kötü yola düşmüş bir Kadın'ın, sevdiği adamı bekleyişi ve bu bekleyişte yaşadığı duygular anlatılmaktadır.

Öyküde, yalnızlık konusuna da yer verilmektedir. Kadın, yalnızlığından şikâyet etmektedir. Yalnızlık, Kadın'ı hüzünlü biri hâline getirmiştir. *"Hani, biriyle dertleşmeye de nasıl ihtiyacım vardı,"* (s. 33) diyen Kadın, sorunlarını anlatabileceği bir arkadaşa gereksinim duymaktadır. Öyküde, Kadın'ın sevdiği adam da yalnızdır. Adam'ın da kimsesi yoktur. Yalnızlık, Adam ile Kadın'ı bir araya getirir.

Öyküde işlenen temalardan biri de kıskançlıktır. Otel sahibi Kadın, sevenleri var diye Kadın'ı kıskanır. Adam da aynı nedenle, Kadın'ı kıskanmaktadır. Öyküde Kadın, sevilen biri olmasıyla kıskanılan biri olur. Otel sahibi Kadın, Kadın'a olan kıskançlığı sebebiyle ona yalan bile söyler. Kadınlar arasındaki birbirini çekememezlik bu öyküde karşımıza çıkmaktadır.

- **Mesaj:**

Öyküde yazar, kötü yola düşmüş genç bir Kadın'ın, yalnızlığını ve sevgiliye kavuşulacak anın sabırsız bekleyişini anlatmıştır. Çocukluk yıllarından beri içkici baba ve üvey anneden gerekli sevgi görmeyen Kadın, evden kaçar. Daha sonra ise, kötü yola düşer. Kadın, buradan kurtulmak ister. Bir gün Kadın, çalıştığı yerde bir adamla tanışır ve sevgili olur. Bu adam, Kadın için bir dönüm noktasıdır. Adam, Kadın'a verdiği sözü yerine getirirse, Kadın yeni bir hayata başlayabilecektir. Kadın, Adam'ı bekleyişi sırasında birçok kez karamsarlığa kapılır. Yine de bu bekleyişten vazgeçmez. Kadın'ın bekleyişi, olumlu olur ve Adam gelir. Öyküde yazar, gelecek güzel günler için beklemenin önemini vurgulamaktadır. İnsan hangi durumda olursa olsun mücadelesinden ve

isteklerinden vazgeçmemelidir. Beklenen son mutlaka yaşanır. Her şey bizim neyi istediğimize ve onu gerçekleştirmek için yaptıklarımıza bağlıdır.

- **Özet:**

Kundaktayken öksüz kalan Kadın, alkolik babasından da ilgi görmeden büyür. On beş yaşına kadar üvey anne ve alkolik babayla büyüyen Kadın, daha sonra evden kaçar. Geçimini sağlayabilmek için sahnelere çıkar. Kadın, yaşının küçük olması nedeniyle polis tarafından evine geri götürülür. Kadın, evden üçüncü kaçışında yaşının da artık on sekiz olması sebebiyle tekrar evine götürülmez. İstediği hayatı yaşamaya başlayan Kadın, bu yaşantının iyi olmadığını fark ettiği an pişmanlık duyar. Fakat evdeki huzursuz ortama geri dönmekte istemez. Kadın, içine atıldığı hayatı yaşamaya devam eder ve birçok şehir değiştirdikten sonra öyküde ismi belirtilmeyen bir şehirde kalır. Burada otele yerleşir. Otel sahibi olan Kadın, ise umarsız biridir. Kadın, çalıştığı yere gelen bir adamla tanışır. Uzun yol şoförü olan adam, kadın için bir umut kaynağı, çıkış ve kaçış kapısıdır. Adamla konuşurlar. Eğer evlenirlerse Kadın, çalıştığı yerden ayrılacak ve yaşantısını değiştirecektir. Kadın, eğer adam ile evlenmezse kötülükler yapacaktır. Her şey bir bekleyiş etrafında süregelir. Heyecanla adamın gelip gelmeyeceğini düşünen Kadın, bunları karşısındaki dinleyiciye de anlatır. Dinleyici, Kadın'ın yanından ayrılır ve adam gelir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Kadın'ın, çocukluk yıllarını annesiz geçirmesi.
- Kadın'ın, alkolik baba ve üvey anneyle birlikte reşit olana kadar yaşamak zorunda kalması.
- Kadın'ın, çocukluk ve gençlik yıllarında ara ara evden kaçması.
- On sekiz yaşında olan Kadın'ın, evden temelli ayrılması.

Düğüm :

- Kadın'ın, sahnelere çıkması.
- Kadın'ın, sahnelerden sonra kötü yola düşmesi.

- Kadın'ın, işi nedeniyle farklı şehirleri gezmesi.
- Kadın'ın, gittiği son yerde bir otele yerleşmesi.
- Kadın'ın, çalıştığı yere bir adamın gelip gitmesi.
- Kadın'ın, bu adamla tanışıp yakınlaşması.
- Kadın'ın, dinleyici kişiyle otel önünde karşılaşması.
- Kadın'ın, yaşadıklarını anlatma isteği.
- Kadın'ın, hikâyesini dinleyici kişiyle paylaşması.
- Kadın'ın, adamı bekleyiş süreci.

Çözüm :

- Dinleyici kişinin, Kadın'ın yanından ayrılması.
- Beklenen adamın, Kadın'ın yanına gelmesi.

➢ **Çatışma:**

Öyküde temel çatışma, kötü yola düşmüş Kadın'ın yaşadıklarıyla yaşamayı düşlediği hayat arasında yaşanmaktadır. Yani öyküde hayal hakikat çatışması vardır.

> *"Eğer gelirse.. Sözünde durursa, işe gitmeyeceğim bu gece.. Ne bu gece ne başka geceler.. Her istediğini yapacağım.. Yeter ki alsın götürsün beni buralardan.. Bu izbe sokaktan, midemi bulandıran küf kokusundan kurtarsın.. Balık kokan sokaklarını özledim İnebolu'nun.. Oralara dönemem ya.. Denizi olan bir yere götürsün, razıyım.. Penceresine al karanfil saksıları dizeceğim bir eve.."* (s. 39)

Kadın, bir bekleyiş içerisindedir. Adam'ın gelmeme olasılığını düşünerek, umutsuzluğa kapıldığı anlar da bulunur. Bu anlarda Kadın, kendi içerisinde sık sık çatışmalar yaşar. Kadın, *"Bir de gelmezse.."* (s. 36) diye diye Adam'ı bekler. Beklemek ve gelmeyeceğini düşünmek, Kadın'ın psikolojisinin kötü olduğunu gösterir. Yazar, hayata karşı savunmasız ve dirençsiz kalmış bir kadını anlatmaktadır. Yalnız olan bu Kadın, güven problemi yaşamakta ve Adam'ın gelebileceğinden emin olmasa da, onu beklemeye devam etmektedir.

Öyküde bulunan diğer bir çatışma da, Kadın'ın baba evinden kaçtıktan sonra yaşadıkları üzerinedir. Evden kaçmak, Kadın'a istediği hayatı vermemiştir. Kadın, mutlu bir yaşam için evinden kaçmıştır. Fakat mutlu olmak yerine mutsuz olmuştur. Çünkü Kadın, kötü yola düşmüştür ve burası bir bataklıktır. Kadın'ın, istediği hayat ile yaşadıkları arasında bir çatışma vardır.

- **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Kadın'dır. Öyküdeki diğer kahramanlar ise, Baba, Otel Sahibi Kadın ve Adam'dır.

Kadın: Kadın, sarhoş baba ve üvey anneyle büyümüştür. Kadın, on sekiz yaşında evini terk etmiştir. Kötü yola düşmüş olan kadın, bu yaşamdan kurtulmaya çalışmaktadır. Elbiselerine uygun ayakkabılar giyen Kadın, çalıştığı yerde bir Adam'la tanışır. Bu tanışmadan sonra Kadın'ın, yüreği heyecanla dolar. Kadın, iş yerinden para alamaz ve Adam evine gelecek diye bileziğini bozdurur. Adam'ın sevdiği yiyecekleri alır ve onun için hazırlanır.

> "Yoruldum gülüm.. Buraya geldim sonunda.. Hiç olmazsa hep aynı yerde kalayım diye.. Kaç yıl olmuş bilmem.. Saymıyorum artık yılları. Yaşanmamış yıllar sayılmaz.."(s. 38)

Baba: Alkolik olan adam, kadının babasıdır. Baba, kızının evden kaçtığını bile fark etmemiştir. Kızını eve döndürme çabasında bulunmamıştır. Umursamaz biridir.

> "Çok geçmedi yakalandım.. Ama babam yakalattı sanma.. Ayık gezdiği yoktu ki, kaçtığımın farkına varsın.."(s. 37)

Otel Sahibi Kadın: Pisliği görünmesin diye siyahlar giyinen cimri ve yaşlı bir kadındır. Gündüzleri otelin elektriğini keser. Otel sahibi Kadın, Kadın'ın sevenleri var diye onu kıskanır. Kadın'ın nazarında otel sahibi Kadın, bir cadıdır.

> *"O gördüğün cadı gündüzleri kesiyor elektriği.. Sahibi buranın. Odalarında barınan umarsız insanların avucuna verdiği parayı yemez, içmez biriktirir.. Çocuklarına bile koklatmaz.. Kirini, eksikliğini göstermesin diye hep siyahlar giyinir böyle.."* (s. 35)

Adam: Öyküde kasketli, esmer ve iri biri olarak anlatılmaktadır. Uzun yol şoförlüğü yapmaktadır. Kadın'a sevdalanmıştır. Adam, Kadın'ı diğer erkeklerden kıskanmaktadır. Kadın'ın açık kıyafetler giymesini istememektedir.

> "Kimim kimsem yok,' dedi.. Uzun yol şoförüymüş.. Nereye derlerse gidermiş.. O han senin bu otel benimmiş.. Buralara da öyle düşmüş yolu.."(s. 37)

Dinleyici: Kadın'ın yaşadıklarını anlattığı ve onu dinleyen ve bu dinlediklerini okuyucuya anlatan kişidir. Kadın'la birlikte otel odasına gitmiştir. Kadın'ın kaldığı odanın karanlık ve otelin küf kokulu olması, dinleyiciyi rahatsız etmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Olayların otel kapısında başladığı hikâyede, olaylarla sokak bir bütün halindedir. Yani öyküde olaylar, sokakta Kadın ve dinleyicinin karşılaşmasıyla başlar. Daha sonra Kadın ve dinleyici otele geçer. Dış mekânda başlayan olaylar, iç mekânda devam eder. Öyküde sokak, karanlık, pis ve küf kokuludur. Bu sokak, insanın midesini bulandırır. Kadın da sokağın böyle oluşundan şikâyet eder ve sokakla çalıştığı yerin aynı özellikte olduğunu söyler:

> *"Dünyam bu sokak oldu şimdi.. Bu karanlık, pis sokak… Bir de çalıştığım izbe.. Bir fark yok aralarında.. İkisi de iç bulandırıcı.. Yaşadığını anlamazsın buralarda.."*(s. 38)

Öyküde verilen diğer bir yer de Kadın'ın oteldeki odasıdır. Karanlık ve iç karartıcı olan bu oda hakkında Kadın, düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

> *"Mezar gibi görünüyor benim gözüme.."* (s. 35)

İçinde bulunulan mekân, yaşamı anlamsız kılmakta ve insanı karamsarlığa sevk etmektedir. Öyküde ayrıca Kadın ve Adam'ın memleketleriyle ilgili bir açıklama da mevcuttur:

> *"Kastamonulu'ymuş o da benim gibi.. Ben İnebolu'dan, o Taşköprü'nün bir köyünden.."* (s. 38)

Öyküde Kadın ve Adam, Kastamonuludur. İkisi de Kastamonu'nun farklı ilçe ve köylerindendir. Evlendikten sonra Kastamonu olmasa da, deniz kenarında bir yerde yaşamak isterler.

Olayların anlatımında belirli bir zaman diliminden söz etmek mümkün değildir. Öyküde Kadının bebekliğinden, çocuk yıllarına uzanan ve on sekiz yaşından sonrasını kapsayan bir zaman söz konusudur. Öykünün anlatılma zamanı, yaklaşık yarım saattir. Olay zamanı, tahmini 1 haftadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hikâyede olaylar, ben anlatıcı tarafından ifade edilmektedir. Anlatıcı, olayların içinde bulunan ve aynı zamanda kahraman konumunda olan kişidir. Bu bakımdan öyküde, tekil bakış açısı kullanılmıştır:

> *"Soluk soluğa genç bir kadın, alt ucundan koşarak geliyor sokağın..*
> *İki elinde dopdolu torbalar.."* (s. 33)

2.2.1.1.4. Selanik İçinde

Selanik İçinde, Loş Sokağın Kadınları başlıklı öykü kitabının dördüncü öyküsüdür. Bu hikâyede, yalnızlıkla boğuşan iki kadının, eskiye olan özlemleri dile getirilmektedir. Bu kadınlar, Selanik'ten gelmişlerdir. Osmanlı'nın en iyi zamanlarını yaşamışlardır. Öykünün ismi de kadınların Selanikli olmaları ve buralara duydukları özlemden kaynaklanmaktadır. Şimdi ise, bu iki kadın yalnızdır ve Selanik'e özlem duymaktadır. Hanımefendi ile Komşu Kadın'ın aynı sokakta evleri bulunmaktadır. Birbirlerini Selanik'ten tanıyan iki kadın, konuşmak ihtiyacı hissederler. Bu nedenle Komşu Kadın, Hanımefendi'yi evine davet eder. Hanımefendi, Komşu Kadın'ın davetini kabul eder ve onun evine gider. Öyküde olaylar, Hanımefendi'nin, Komşu Kadın'ın evine gitmesiyle başlar. İki kadın, geçmişe olan özlemlerini şöyle ifade ederler:

> *" "Ah Selanik," diye söze giriyor. "Böyle günlerce cereyansız kalır mıydık hiç orada? Kusursuz işleyen bir şebekesi vardı.."*
> *...*
> *"Bilirsiniz ya, elektriği gören ilk Osmanlı şehriydik biz.. Düşününüz hanımefendi, Dersaadet kandillerle, havagazı lambalarıyla aydınlanırken.." "* (s. 43)

Öyküde geçmişe özlemin yanı sıra yalnızlık ve ölüm konularına da değinilmiştir. Hanımefendi ve Komşu kadın, eşleri ölmüş iki dul kadındır. Bu kadınlar, yalnızdır. Yalnızlık duygusu, iki kadını bir araya getirmiştir.

- **Mesaj:**

Öyküde, dile getirilen açık bir mesaj yer almamaktadır. Fakat yalnız bir yaşam süren iki kadın aracılığıyla yazar, yalnızlığın ne kadar kötü ve dayanılmaz olduğunu okuyucularına hissettirmektedir.

- **Özet:**

Öyküde olaylar Hanımefendi'nin, Komşu Kadın'ın ısrarı üzerine ona gitmesiyle birlikte başlar. Gittiği Komşu Kadın, eski eşyaların içinde kalmıştır. Kadın, temiz ve düzenlidir. Komşu Kadın, kocasız ve çocuksuz bir yaşamda, eşyaya önem vermemektedir. O sadece geçmişi özlemle anmakta, Hanımefendiye de bu özlemini anlatmaktadır. Kadınlar arasında esas sohbet Selanik'ten, Selanik'teki yaşantıdan ve Mustafa Kemal'den açılınca başlar. Selanik'ten bahsedilirken Mustafa Kemal'in halk hareketi başlatarak Anadolu'ya geçtiğinden söz edilir. İki kadın, bu muhabbetlerinin ardından tekrar bir araya gelmek için sözleşir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Komşu Kadın'ın, Hanımefendi'ye seslenişi.
- Komşu Kadın'ın, Hanımefendi'yi evine çağırması.
- Hanımefendi'nin, daveti kabul edip Komşu Kadın'a gitmesi.

Düğüm :

- Komşu Kadın'ın söze Selanik'ten başlaması.
- Komşu Kadın'ın, Hanımefendiye vermut (beyaz şarap) ikram etmesi ve sohbetin koyulaşmaya başlaması.
- II. Abdülhamit Han'ın tahtan indirilişinin ardından Komşu Kadın'ın, kocasının sürgüne gönderilişini anlatması.
- Komşu Kadın'ın kocasının, gittiği yerde ölmesi.

- Hanımefendi’nin çocuklarından konuşulması.
- İki kadının, Selanik’li Mustafa Kemal’in başlatmış olduğu hareketten konuşmaları.

Çözüm :

- Hanımefendi’nin yapacak işlerinin olması.
- Hanımefendi’nin, Komşu Kadın’ın evinden ayrılması.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede, Hanımefendi’nin Selanik’le ilgili bir şey hatırlamaması, eski yaşantısıyla çatışmaktadır. Hanımefendi, gençlik zamanlarında ve evlilik yıllarında Selanik’te yaşamıştır. Yaşlılığında ise, Selanik’e ve orada yaşadıklarına dair anılarını hatırlamamaktadır. Hanımefendi, Komşu Kadın’la olan konuşmasında anılarını hatırlayamaması üzerine bir ikilem yaşamıştır.

Öyküde diğer bir çatışma ise, Komşu Kadın ve kocası arasında yaşanmaktadır. Kocası, Abdülhamit Han taraftarıdır. Komşu Kadın’ın, Abdülhamit Han’a kocası kadar bağlılığı bulunmamaktadır. Komşu Kadın’ın, Han’ın aleyhinde konuşması kocasını sinir eder ve karısına kızar.

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyedeki başkahramanlar Hanımefendi ve Komşu Kadın’dır. Diğer kahramanlar ise, Komşu Kadının Kocası ve Mustafa Kemal’dir.

Hanımefendi: İki çocuklu dul bir kadındır. Hanımefendi, çocukları yurt dışında olması nedeniyle tek başına yaşamaktadır. Yaşlılığı sebebiyle bazı şeyleri hatırlamamaktadır. Hanımefendi, geçmişe dair bilgileri hatırlamasa da şimdiden haberdardır. Günün şartları ve anlatılan zamanda yaşanılanlar hakkında Hanımefendi sayesinde bilgimiz olmaktadır.

Komşu Kadın: Kocasını II. Abdülhamit Han’ın tahttan indirilişinden sonra kaybetmiş, çocuksuz ve mutsuz bir kadındır. Kadın, yalnızlıkla iç içedir. Hep eskilerle yaşamakta, onları anlatmaktadır. Alkol ve sigara da kullanmaktadır. Kadın, başına pembe renkli hotoz takar.

Komşu Kadının Kocası: II. Abdülhamit Han'ın tahtan indirilişinin ardından il değiştirmek zorundan bırakılmıştır. Gittiği sokaktan ve yaşadıklarından rahatsız olan adam, daha fazla dayanamamış ve ölmüştür.

> *"Ne zaman ki, Abdülhamit Han tahtından indirildi, Selanik'te ikamete memur edildi, bize de yol göründü çok geçmeden.. Geldik bu Yedikule zindanı gibi sokağa.."* (s. 46)

Mustafa Kemal: Selanik'lidir. Anadolu'da düşman işgallerine karşı, mücadeleye başlamıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar sokakta başlamakta ve daha sonra evde devam etmektedir. Öyküde sokak; loş, karanlık, küf kokulu ve zindan gibidir. Dış mekânın olumsuz atmosferi, Komşu Kadın'ın evinde de devam eder. *"Sokaktaki kadar yoğun olmasa bile girer girmez duyumsanacak kadar küf kokusu var içerde.."* (s. 42) denilerek koridor ve basamaklarda bu kokunun devam ettiği belirtilir. Komşu Kadın, iç karartan bu sokağa çıkmak istemez ve bu hislerini şu ifadelerle anlatır:

> *"Hiç dışarı çıkmıyorum ben.. Çıkıp da ne yapayım şu zindan gibi sokağa.. Kendi dünyamda huzurluyum..*"(s. 50)

Hikâyede iki kadın arasında geçen konuşmada olay zamanının Osmanlı Devleti'nin son yıllarında başladığını, 1889'da kurulan İttihat ve Terakki'yi ve Mustafa Kemal'in 1919'da Samsun'a çıkışını da içine alan bir zaman dilimini kapsadığı anlaşılmaktadır. Yani olay zamanı tahminen otuz yıldır. Anlatma zamanı ise, 3-4 saattir.

> *"Ha evet.. Şu genç zabit, değil mi? Otuz Bir Mart Olayı'nda Hareket Ordusu ile Dersaadet'e giren, Kolağası Mustafa Kemal Bey.."* (s. 48-49)

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Olaylar, Hanımefendi aracılığıyla anlatılmaktadır. Yani 1. tekil kişi kullanılmıştır. Öyküde olaylar, tekil bakış açısı ile ifade edilmektedir.

"Selanik.. Daha şaşkınım şimdi.. Ne demek istediğini soran gözlerle bakıyorum penceredeki hotozlu kadına.. Ama O, bir şey açıklama gereği duymadan elini sallıyor.." (s. 41)

2.2.1.1.5. Erguvan Ağacı

Erguvan Ağacı, Loş Sokağın Kadınları başlıklı öykü kitabının beşinci öyküsüdür. Bu öyküde, gençlik yıllarında şarkıcılık yapan Kadın'ın sevdayla olan imtihanı işlenmiştir. Kadın, gençliğinde geri çevirdiği ve aynı zamanda sevdiği erkeğin şimdi hasretliğini çekmektedir. Kadın'ın yalnızlıkla, ayrılıkla ve de hüzünle dolu bir yaşamı söz konusudur. Öyküde Kadın'ın, yaşamı ve yaşadıklarından dolayı hissettikleri de anlatılmaktadır.

- **Mesaj:**

Öyküde Şarkıcı Kadın'ın, aldığı karar nedeniyle yaşadığı pişmanlık okuyucuya anlatılmaktadır. Bazı kararlar zamanında verilmelidir. Yarın her şey için geç olabilir. Kadın da zamanında verdiği yanlış karar sonucu, hayatını mutsuz geçirmektedir. Kadın'ın, mutsuz olmasının nedeni, sevdiği adamdan ayrılmak istemesidir. Kadın'ın, böyle bir karar almasındaki sebep, sevdiği adama duyduğu şüphedir. Şüphe, insanı çıkmaza sürükleyen en etkili duygudur. Güven duygusu bir nebze şüpheyi bastırabilir. Sevdada şüpheye yer olmamalıdır.

- **Özet:**

Hikâyede olaylar, sokakta başlar. Olayların başında Dinleyici ve Şarkıcı Kadın arasında sokak hakkında bir konuşma geçer. Daha sonra Şarkıcı Kadın, bu sokakla olan bağlantısını anlatır. Kız Muallim Mektebi'ni bitiremeyen Şarkıcı Kadın, oturdukları semt olan Yeşil'den, Muradiye'ye dikişe gelip gider. Yanında çalıştığı terzinin kız kardeşinden yavaş yavaş şarkılar öğrenir. Kadın, bu şarkıları kendi de söylemeye başlar ve kendi sesini beğenir. Bir gün Kadın'ın sesi radyolarda duyulur. Duyulduğu an baba, kızını yok sayar. Ailesi tarafından reddedilen genç kadın, şarkı söylemeye, sahnelerde olmaya devam eder.

Kadın, arkadaşlarıyla oturduğu bir mekânda fakülteli bir genç ile tanışır. Birbirleriyle tartışan iki genç sonrasında sevgili olur. Fakülteli genç, Şarkıcı Kadınla nişanlanmak için kardeşinin Kore'den gelmesini beklemektedir. Gencin

kardeşi Kore'den gelir. Hâlâ nişanın olmaması Kadın'ı kötü etkiler. Bunun üzerine Kadın, kandırıldığını düşünerek sevgilisinden ayrılır. Kadın'ın, fakülteli gençten sonra da birliktelikleri olur. Kadın, kimseyle evlenmemiştir. Fakülteli genç ise, evlenmiş ve başka bir şehre gitmiştir. Şarkıcı Kadın, fakülteli genci bekleyerek yaşlanır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Şarkıcı Kadın'ın ve dinleyicinin sokakta karşılaşması.
- Şarkıcı Kadın'ın hayat hikâyesini anlatmaya başlaması.
- Şarkıcı Kadın'ın okulda başarılı olamaması sonucu okulu bırakması.

Düğüm :

- Şarkıcı Kadın'ın, yakınları sayılan bir kadın terzinin yanında çalışmaya başlaması.
- Şarkıcı Kadın'ın, terzinin kız kardeşinden şarkılar öğrenmesi.
- Şarkıcı Kadın'ın, öğrendiği şarkıları söylemeye başlaması.
- Şarkıcı Kadın'ın, sesinin radyolarda duyulmaya başlaması.
- Şarkıcı Kadının, ailesi tarafından reddedilmesi.
- Şarkıcı Kadın'ın, arkadaşlarıyla birlikteyken fakülteli gençle tanışması.
- Şarkıcı Kadın ve fakülteli gencin sevgili olması.
- Fakülteli gencin kardeşinin, Kore'de olması.
- Fakülteli gencin annesinin, oğlunu Şarkıcı Kadından ayırma çalışması.
- Fakülteli gencin kardeşinin, Kore'den gelmesi.
- Fakülteli genç ve Şarkıcı Kadın'ın nişanlanmaması.
- Şarkıcı Kadın'ın kandırıldığını düşünerek sevgilisinden ayrılması.

Çözüm :

- Şarkıcı Kadın'ın birkaç birlikteliğinin olması ve evlenmemesi.

- Fakülteli gencin evlenmesi ve uzaklara gitmesi.
- Şarkıcı Kadın'ın tek başına ihtiyarlaması ve hâlâ fakülteli genci beklemesi.

➢ **Çatışma:**

Öyküde Şarkıcı Kadın'ın kendisi ile yaşadığı çatışma söz konusudur. Öyküde Şarkıcı Kadın'ın gençlik yıllarındaki hayaliyle, yaptığı seçim sonucu yaşadıkları arasında bir çatışma bulunur. Bu durum Kadın'ı, mutsuzluğa sevk etmiştir.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Şarkıcı Kadın'dır. Hikâyedeki diğer kahraman ise, Şarkıcı Kadının Babası'dır.

Şarkıcı Kadın: Rumelili olan kadın, gençlik yıllarında eğitim hayatını başarıyla devam ettirememiş ardından çalışmaya başlamıştır. Çalıştığı sıralarda sese olan ilgisi onu şarkıcılığa yönlendirmiştir. Şarkıcı olduğunda, ailesi tarafından dışlanmış ve yalnız kalmıştır. Küllü mavi gözleri olan Şarkıcı Kadın, daha sonra fakülteli gençle sevgili olur. Güvenemediği için ayrıldığı sevgilisini ihtiyarlığında da beklemeye devam eder.

> *"Erguvan ağacının altında durmuş, sokağın karanlık kuytularına bakıyor bir beklediği varmış gibi.."* (s. 51)

Erguvan ağacı, baharın geldiğinin simgesidir. Çok kısa süreliğine çiçeklerini açar ve döker. Öyküde Şarkıcı Kadın'ın, fakülteli gençle bir birlikteliği olur. Bu birliktelik, erguvan ağacının çiçeklerinin ömrü kadar olur. Daha sonra araya uzun bir ayrılık girer. Şarkıcı Kadın, erguvan ağacı altında bekleyerek sevgilisiyle birlikte olduğu o eski mutlu günlerini tekrar yaşamayı istemektedir. *Erguvan Ağacı* başlıklı bu öyküde adını Şarkıcı Kadın ile fakülteli gencin birlikteliğinden ve ayrılığından almıştır.

Fakülteli Genç: Şarkıcı Kadın'ın gençlik yıllarındaki esmer yüzlü sevgilisidir. Tanıştıkları zaman genç fakültede okumaktadır. Şarkıcı Kadınla nişanlanabilmek için kardeşinin Kore'den gelmesini beklemektedir. Kardeşinin Kore'den gelmesi ve Şarkıcı Kadınla nişanlanmamaları üzerine fakülteli genç terk edilmiştir. Okulu bittikten sonra başka biriyle evlenir.

Terzi Kadın: Şarkıcının gençlik yıllarında yanında çalıştığı kişidir. Terzi kadın, gözleri görmeyen kız kardeşiyle birlikte yaşamaktadır. Asık yüzlü olan terzi kadın, hayatından memnun değildir.

> *"Bir kız kardeşi var terzinin.. Gözleri görmeyen, güzeller güzeli bir kız.. Gün boyu, uduyla içli şarkılar söylüyor üst katta.."* (s. 54)

Şarkıcı Kadının Babası: Baba, kahvede arkadaşlarıyla oturduğu bir gün kızının sesini radyoda duyduktan sonra *'Zaten öyle bir kızım yoktu benim,'* (s. 56) diyerek kızından vazgeçmiştir. Baba umursamaz bir insandır. Baskıcı yapısıyla anneyi de etkisi altına almıştır. Kızla annenin arasını açmıştır.

Dinleyici: Şarkıcı Kadınla sokakta karşılaşan ve onun yaşamını aktaran kimsedir. Şarkıcı Kadın'ı mutlu etmek için, ona iltifatlarda bulunur. Dinleyici, gördüğü düşü Şarkıcı Kadın'a anlatır. Dinleyici, düşünde Şarkıcı Kadın'ı görmüştür. Şarkıcı Kadın'ın loş ve soğuk olan evine gitmiş ve onu ne kadar sevdiğini söylemiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, sokakta başlar ve burada gelişir. Bu sokak, karanlık, berbat, daracık ve küf kokuludur. Şarkıcı Kadın, nefes alabileceği bir yer ararken, bu sokağa gelir:

> *"Yaşanabilecek güzel bir köşe ararken düştü yolum buraya.. Meğer sen çıkacakmışsın karşıma.. Ayaklarım farkına varmadan getirmiş beni bu berbat sokağa.."* (s. 61)

Olayların zamanı, geriye dönüşlerle Şarkıcı Kadın'ın gençlik yıllarından başlayarak, onun yaşlılık yıllarına kadar olan yaklaşık kırk yıllık sürede anlatılmaktadır. Anlatma zamanı, sonyaz mevsiminin 1-2 saatidir.

> *"Anlatıyorum ya.. Bilemezsin sen bunları.. Görmedin ki.. Dokuz yüz ellileri.. Ona söylediğim şarkıları.."* (s.56)

Yukarıda ifade edildiği gibi 1950'li yıllar Şarkıcı Kadın'ın gençlik yıllarıdır. Bu yıllarda Türkiye'de, Demokrat Parti iktidarda bulunmaktadır. Yine aynı yıllarda

Kore Savaşı mevcuttur. Fakülteli gencin kardeşi, asker olarak Kore Savaşı'nda bulunmaktadır. Bu yılların ardından geçen süreyi Şarkıcı Kadın, şu sözleriyle açıklar:

> *"Kırk yıl geçmiş neredeyse.. Bir çocuğumuz olsaydı.."* (s. 52)

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Erguvan Ağacı başlıklı hikâyede olayların anlatımında, kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır. Olaylar, dinleyici tarafından anlatılmıştır:

> *İrkiliyorum.. Bu küf kokan dar sokakta bir ağaç görmemiştim hiç.. Ne erguvan ne başkası.. Bu ayazlı mevsimde, sonyazda çiçeklenmiş üstelik.. Kırmızımsı pembe çiçekleri.. O'nun elbisesi gibi.. Bir o kadar da patlamaya hazır tomurcuk dizili dallarda..* (s. 51)

2.2.1.1.6. Hiç Zamanım Kalmadı

Hiç Zamanım Kalmadı, *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabının altıncı hikâyesidir. Bu hikâyede, sevdası yüzünden din değiştiren mutsuz ve pişmanlıklarla dolu Süryani Gelin'in yaşamı anlatılmaktadır. Kendisi Hristiyan olan kadın, sevdiği Müslüman adam için dinini değiştirir. Bu durum ailesiyle bağlantısının kesilmesine neden olur. Yalnız kalan kadın, mutsuzdur. Kadın, bundan kurtulmak amacıyla Hristiyanlık inancına geri dönmeye karar verir.

Öyküde Süryani Gelin, "zamanım kalmadı" ifadesini sık sık kullanmıştır. Kadın ile kocası arasında dini değerler nedeniyle bir tartışma yaşanır. Bu olaydan sonra Kadın, çocuklarıyla birlikte intihar etme kararı alır. Kadın, bunu uygulamaya geçmek için de "hiç zamanım kalmadı" diye düşünür ve gerçekleştirmek amacıyla işe koyulur. Öykü de adını Kadın'ın, bu sözlerinden almıştır.

- **Mesaj:**

Süryani Gelin, Hıristiyanlık inancından sevdiği adam için vazgeçmiştir. Süryani Gelin, kendi isteğiyle Müslüman olmuştur. Kadın, aldığı kararın pişmanlığını daha sonra duyar. Kadın'ın kendisi de, kocası da ve aileleri de bu karardan memnun değildir. Bazı kararlar sonuçları düşünülerek alınmalıdır. Duygularla alınmış kararların insan yaşamına olumsuz etkileri olabilmektedir. Anlık karar

vermek sağlıklı değildir. Sonuçları bazen hemen bazen daha sonra ortaya çıkar. Onun için hayati bir karar alırken bir kez daha düşünmek faydalı olacaktır.

- **Özet:**

Öyküde, birbirini seven iki genç evlenmeyi ister. Erkek Müslüman, kadın ise Süryani'dir. Din farklılığı onların bir araya gelmesine engel olmaktadır. Aşkından vazgeçmeyen kadın, dininden vazgeçer. Kadın, ailesinin evinden kaçarak sevdiği adama gider ve Müslüman olur. Bu duruma ailesi rıza göstermez ve kızlarını yok sayarlar. Evliliğinin üzerinden bir yıl geçmiş olmasına rağmen çocuğu olmayan Kadın, rüyalarında gördüğü Meryem Ana ve Aziz Petrus'tan özür diler ve çocuğunun olmasını ister. Onları da küstürmüş olması Kadın'a ızdırap verir. Yaşadıkları Kadın'ı, mutsuzluğa sevk eder. Daha sonra bir erkek çocukları olan kadın ve adamın mutlulukları pekişir. Bu durum uzun sürmez. Kadın, yine korkulu rüyalar görür. İki yıl sonra tekrar bir erkek çocuk doğuran Kadın, yine mutlu değildir. Kocası bu duruma dayanamaz ve Kadın'a başka bir yere gitmeyi teklif eder. Van'dan başka bir şehre göç ederler. Kadın'ın sıkıntılı durumu burada da devam etmektedir. Günahkâr olduğunu düşünen Kadın, kendini bağışlatma amacıyla ikona yapar. Kocası bunu fark eder ve karısına duyduğu güveni sarsılır. Karı koca inanç yüzünden aynı evde iki yabancı gibi yaşarlar. Bundan çocuklar da etkilenir. Kadın, bir karar verir. Buraya kadar olan her şeyi dinleyiciyle paylaşır. Daha sonra kendini affettirmek ve çocuklarıyla birlikte uzaklara gitmek için yapacağı işe koyulur.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Hikâyeyi, Süryani gelinin kendisinin anlatması.
- Süryani Gelin'in, Müslüman erkeğe sevdalanması.
- Süryani Gelin'in, sevdiği erkek yüzünden evden ayrılması.

Düğüm :

- Süryani Gelin'in, din değiştirmesi.
- Süryani Gelin'in, ailesinin onu yok sayması.

- Süryani Gelin'in, dininden vazgeçmesi üzerine bunalım yaşaması.
- Süryani Gelin'in, uzun bir bekleyiş sonrasında erkek evlat sahibi olması.
- Süryani Gelin'in, ruhsal bunalımlarının devam etmesi.
- Süryani Gelin'in, iki yıl sonra tekrar erkek evladının olması.
- Çocuklar büyürken, Süryani Gelin'in ruh hâlinin iyileşme göstermemesi.
- Karısına yardım etmek isteyen kocanın, başka yere göç edelim demesi.
- Göç edilen sokakta da Kadın'ın, sorunlarının devam etmesi.
- Pişman olan Süryani Gelin'in af dilemek için ikona yapması.
- Kocanın, ikonayı görmesi ve ateşe atması.

Çözüm :

- Karı ve koca arasına inanç nedeniyle soğukluk girmesi ve çocuklarının da bu kutuplaşmadan etkilenmesi.
- Süryani Gelin'in, yaşananlara tahammülünün kalmaması.
- Süryani Gelin'in, kafasında bir fikrin belirmesi.
- Süryani Gelin'in, çocuklarıyla birlikte dönüşü olmayan yolculuğa çıkması.

➢ **Çatışma:**

Öyküde, temel çatışma dini konularda yaşanır. Ardından hikâyenin kahramanı kadın ve sevdiği erkek arasında dini konulardan dolayı çatışmalar yaşanmaktadır. Kadın, sevdiği adam için din değiştirir. Bunun sonucunda kadın, ailesi tarafından dışlanır. Yalnız bırakılan kadın, rüyalarında gördüğü Meryem Ana'yı ve Aziz Petrus'u küstürmesi sebebiyle kendini kötü hisseder. Verdiği karardan pişmanlık duyar. Tekrar kendi inancına göre ibadet etmeye çalışır:

> *"Bu ne?"*
> *"Resim.. Can sıkıntısından.. Babam oymacıydı ya.."*
> *"Bal gibi ikona bu.. Allah'ın cezası kadın.. Demek bunca yıl.. Dönmeliği bile beceremedin.. Lanet olsun.."* (s. 72)

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Süryani Gelin'dir. Öykünün diğer kahraman ise, Süryani Gelin'in anne, baba, kız ve erkek kardeşleri'dir.

Süryani Gelin: On altı yaşındayken Müslüman bir erkeğe sevdalanmış olan Süryani kızdır. Sevdası için evden kaçmış ve din değiştirmiştir. Ailesinden uzak kalması ve din değişikliği onu huzursuz bir yaşantıya sevk etmiştir. İki erkek evlat sahibi olan Kadın, mutsuzdur. Mutlu olması için verilen çabalar sonuçsuz kalmıştır. En son çareyi çocuklarıyla birlikte çıkacağı uzun yolculukta bulmuştur:

> *"Benim soyum Süryani'dir ama.. Dini bütündüm bir zamanlar.. Gel gör ki, artık şaşırmışım yolumu.. Aslım nedir, neslim kimdir bilemez olmuşum neredeyse.. Neden, diye sormak istersin şimdi.. Sevdalar sebebim.. Hışım gibi bir sevda.. On altı yaşında yakalamış beni.. Sürükler de sürükler.."* (s.64)

Süryani Gelin'in anne, baba, kız ve erkek kardeşleri onunla konuşmamaktadır. Sebebi ise, onun din değiştirmesidir.

Koca: Müslüman erkektir, geçici işlerde çalışmaktadır. Süryani Gelin'in, kocasıdır. Süryani Gelin'le evlendiği ilk yıllardaki mutluluğu, daha sonraki yıllarda sürmemiş ve yerini üzüntüye bırakmıştır. Karısıyla arasına din meselesi nedeniyle soğukluk girmiştir. Eşler birbirine yabancılaşmıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, sokakta başlar. Öyküde sokak, köhne bir yerdir. Süryani gelin ve kocası, Van'dan sonra geldikleri bu şehrin sokağında da huzur bulamazlar. Van'da yaşarlarken iki ayrı evde oturmuşlardır. İlk oturdukları ev, küçük ve eskidir. İkinci ev ise, güzel bir evdir. İki evde de Kadın, mutlu olmamıştır. Onun iç sıkıntısını, mekânlar iyileştirememiştir.

> *"Görüyorsun işte, yeni geldik biz bu sokağa.. Yerleşemedik.. Yerleşmeyeceğiz de.. Kocam öylece toplar götürür denkleri.. Nereye diyeceksin.. Van'a.. Oradan geldik üç gün önce.."* (s. 64)

Hikâyede zaman net değildir. Ancak Süryani Gelin, on altı yaşında sevdalanır. Ardından evliliği, iki çocuk dünyaya getirmesi dikkate alındığında olay zamanının

on yılı bulduğu tahmin edilmektedir. Anlatma zamanı ise, geriye dönüşlerle birlikte 2-3 saattir.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hiç Zamanım Kalmadı başlıklı hikâye anlatıcı tarafından ifade edilmektedir. Yani olayların anlatımında tekil bakış açısı kullanılmıştır. Hikâyedeki olayları, Süryani Gelin anlatır:

> *Çırpına çırpına uyanıyorum.. Uyumamaya yemin ediyorum.. Gölgeden farksızım.. Yaşayan ölü de istersen.. Öyle dolaşıyorum evin içinde.. çocuklarıma bile bakamıyorum.. Gözlerim kapanıyor uykusuzluktan..* (s. 69)

2.2.1.1.7. Gönül Hanesi Kumdan Kaledir

Gönül Hanesi Kumdan Kaledir, *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabının yedinci hikâyesidir. Öyküde, Urfa'nın zengin konaklarında büyüyen Zeliha'nın, evlilik çağına geldiğinde yaşadığı sıkıntılar anlatılmaktadır. Öykünün adını ise, Zeliha'nın kalp kırgınlıkları yansıtmaktadır.

- **Mesaj:**

Öyküde Zeliha, yaptığı seçim sonucu bir hataya düşmüştür. Daha sonra yaptığı bu seçimden pişmanlık duyar. Yazar, Anadolu'daki kız çocuklarının ve ailelerinin aldığı yanlış kararları, Zeliha'nın yaşamını örnek göstererek açıklamaya çalışmıştır. Zeliha, ailesi tarafından tanımadığı bir erkekle evlendirilmek istenir. Zeliha da kına gecesi, sevdiği erkeğe kaçar. Bundan sonrası hem Zeliha hem de ailesi için çok zor olur. Yani öyküde ebeveynlerin çocuklarının seçimlerine saygı göstermeleri, çocukları ile birlikte ortak bir noktaya varılması gerektiğini bir nevi anlatmak istemiştir.

- **Özet:**

Öyküde Zeliha, Urfa'nın zengin konak sahiplerinden birinin kızıdır. Babasının şehir dışı gezileri, kızıyla ilgilenmemesi ve sevgisini erkek evlatlarına göstermesi, Zeliha'yı babasından uzaklaştırmıştır. Konakta eline iş tutturulmayan Zeliha, can sıkıntısıyla vaktini geçirmektedir. Zeliha, dedesiyle hoş sohbetler eder.

Zeliha, on dört yaşına geldiğinde ailesi tarafından zengin bir ağa oğluyla evlendirilmeye çalışılır. Bu sırada Zeliha'nın sevdiği fakir bir erkek vardır. Zeliha, o erkekle buluştuğu vakit bir karar alırlar. Düğün gecesi Zeliha, sevdiği oğlanla birlikte olmak için evden kaçar. Zeliha, Süryani manastırında sevdiğini bekler. O gece Zeliha, Süryani manastırında gece bekçisi tarafında tecavüze uğrar. Bu olaydan sonra oğlan tarafı nişanı atar ve kızı istemezler. Baba, kızın bu durumunu kabullenemez ve kızını yaşlı gece bekçisiyle evlendirip Urfa'dan göndermek ister. Zeliha, mecburen istenileni yapar. Zeliha, kocasıyla birlikte uzaklara gider. Bir kız bir de erkek çocuk annesi olan Zeliha, kocasıyla mutlu değildir. Zeliha, kendine bir sevgili edinmiştir. Bu adam onu, içinde bulunduğu hayattan kurtaracaktır. Zeliha, bunun hayaliyle evden çıkmaya hazırlanırken kocasının eve gelmesiyle her şey yarıda kalır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Zeliha'nın, hikâyesini anlatmaya karar vermede zorlanması.
- Zeliha'nın, hikâyesini anlatmaya başlaması.
- Zeliha'nın, çocukluğunu Urfa'nın zengin konaklarından birinde geçmesi.
- Zeliha'nın, dedesi tarafından çok sevilmesi.

Düğüm :

- Zeliha, on dört yaşına geldiğinde Urfa'nın ağa çocuklarından biriyle evlendirilmek istenmesi.
- Zeliha'nın sevdiğinin olması.
- Zeliha'nın, kına gecesinin ardından sevdiğine varmak için evden kaçması.
- Zeliha'nın, sevdiğinin buluşma yerine gelmemesi.
- Zeliha'nın, kaçtığı yerde gece bekçisinin tecavüzüne uğraması.
- Babanın kızını bu hâlde kabul etmemesi ve Urfa'dan uzaklaştırmaya çalışması.
- Kızın gece bekçisiyle evlenip gitmesi.

- Kızın iki çocuk sahibi olması.
- Zeliha'nın, mutsuz evliliğinden bıkması.

Çözüm :

- Zeliha'yı seven başka bir erkeğin onunla kaçmak istemesi.
- Zeliha'nın kaçmak için hazırlanması.
- Kocası tarafından Zeliha'nın, evden çıkışının engellenmesi.

➢ **Çatışma:**

Zeliha, ailesinin dediğine karşı çıkarak sevdiği erkeğe kaçmıştır. Kız, sevdiği erkeği buluşma yerinde göremeyince hayal kırıklığı yaşar. Zeliha, yaptığı hatanın farkına varır. Yani Zeliha'nın kendi içinde yaşadığı bir çatışma vardır.

Öyküde Zeliha'nın tecavüze uğramasından sonra, kızın babası ve dedesi arasında da bir çatışma yaşanır. Dede, torunu Zeliha'nın evden uzaklaşmasını istemez. Baba ise, kızını evden ve Urfa'dan uzak bir yere göndermek ister. Baba ve dede, Zeliha yüzünden tartışırlar.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Zeliha'dır. Hikâyedeki diğer kahramanlar ise, Koca ve Çocuklar'dır.

Zeliha: Urfa'da yaşayan konak ağalarından birinin kızıdır. Evlilik çağına gelene kadar el üzerinde tutulmuştur. On dört yaşında ağa oğluyla evlendirilmesine karar verildikten sonra evden kaçmıştır. Yaşlı gece bekçisinin tecavüzüne uğrayan kız onunla evlenmek zorunda kalmış ve şehrinden gönderilmiştir. Evliliği ve Urfa'dan, ailesinden uzak oluşu onu üzmüştür. İlgisiz koca ve iki çocukla olan mutsuz yaşantı onu farklı arayışlara yöneltmiştir. Çocuklu bir adamla konuşmaya başlamış ve onunla birlikte kaçma planları yapmıştır. Planını gerçekleştireceği an kocası tarafından engellenmiştir.

Dede: Zeliha'nın dedesidir. Torununu çok sever. Ona, beyitler okur, onunla şakalaşır. Torununun uzaklara gitmesini istememektedir. Dede, gecelik entarisiyle pencere önündeki sedirde oturur ve kitap okur.

Baba: Zeliha'nın babası, sert yapıda bir adamdır. Kızına gerekli ilgi ve sevgiyi göstermemiştir. Erkek evlatlarıyla daha çok ilgilenmiştir. Zeliha'nın yaşadığı tecavüz vakasından sonra onu ne evde ne de Urfa'da istememektedir. Zeliha çocukken ata binmesine bile izin vermemiş bir babadır.

Koca: Zeliha'nın kocasıdır. Urfa'da gece bekçiliği yaptığı zamanlarda Zeliha'ya tecavüz etmiş ve onunla evlenmiştir. Yaşlı ve alkoliktir. Hizmette kusur edilmeyen ihtiyar koca, karısıyla ve iki çocuğuyla ilgilenmemektedir. Koca, dışarda zevk ve sefa âlemlerinde gezer. Zeliha, kocasına bir şey söyleyemez ve hapsolduğu bu sokaktan şikâyet eder.

Çocuklar: Birer yaş arayla bir kız bir de erkek olmak üzere iki çocuk vardır. Zeliha ve gece bekçisinin çocuklarıdır.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, Urfa'da geçmektedir. Öyküde Urfa sokakları, dar ve gölgelidir. Zelihaların evi ve Süryani manastırı, olayların gerçekleştiği mekânlardır. Zeliha'nın, kına gecesi Urfa'daki evlerinde yapılır. Zeliha, Süryani manastırında ihtiyar gece bekçisi tarafından iğfal edilir.

Olayların belirgin olarak geçtiği bir zaman dilimi yoktur. Zeliha'nın düğün gecesinde on dördünde olduğu söylenmektedir. Hemen sonrasında evlendirilen kızın altı-yedi yaşlarında çocuğu vardır. Buna göre; genç kadın yirmili yaşlarında olmalıdır. Hikâye Zeliha'nın yaşamını konu edindiği için olay zamanı tahminen yirmi yılı bulmaktadır. Anlatma zamanı ise, tahmini yarım saati kapsamaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Gönül Hanesi Kumdan Kaledir başlıklı hikâye 1. tekil kişi tarafından ve tekil bakış açısıyla anlatılmıştır:

> *"Kapıyı sertçe kapatıp çıkıyor odadan.. Ne yapacağını bilemez bir halde devinimsiz, düşüncesiz kalıyorum bir zaman.."* (s. 77)

2.2.1.1.8. Duvarın Ötesi

Duvarın Ötesi, Loş Sokağın Kadınları başlıklı öykü kitabının sekizinci ve son öyküsüdür. Öyküde, duvarlarını yıkan bir Kadın'ın yaşamı anlatılmaktadır.

- **Mesaj:**

Öyküde yazar, Kadın'ın mücadelede bulunduğu konuda başarılı olduğunu göstermiştir. Bu şekilde okuyucuya, eğer bir insan isterse ve çabalarsa, bir gün mutlaka başarılı olunacağını anlatmış olur.

- **Özet:**

Öyküde Kadın, bahçe duvarlarını yıkmış olduğu için sevinçlidir. Çocukluğunda bahçe duvarlarının üstüne yetişip dışarıyı görmeye çalışmıştır. Bunun için çabalarken düşüp yaralandığı da olmuştur. Annesi de sardunya yetiştirmeye hevesli, çiçekleri seven bir kadındır. Babasının alkolikliği, annesine huzur vermemektedir. Baba, karısının yaptığı hizmetlerden şikâyetçidir. Ortaokul yıllarında da bahçe duvarını aşmaya çalışan Kadın, aynı zamanda kardeşine bakmak da zorundadır. Annesi yoğun ve yorgun olduğu için her şeye yetişememekte, kızını yardıma çağırmaktadır. Kız, orta üçte okulu bırakmıştır. Bir gün sokaklarında annesine araba çarpar ve anne ölür. Evin tüm sorumluluğunu kız üstlenir. Babanın istekleri, kardeşinin bakımı ve evin sorumluluğu, kızı yormaktadır. Kız, daha sonraları babasının yanında çalışan bir gençle konuşur. Baba da bu arada başka bir kadına gidip gelmekte ve bir ilişki yaşamaktadır. Kız, oğlanla evlenmek için bir şart koşar. Bu şart Kadın'a, bahçe duvarının yıkımında yardım etmesidir. Oğlanla birlikte duvarları yıkıp duvarın ötesini görürler. Oğlanla evlenen kadının bir kızı olur. Kadın, kardeşi, kızı ve kocasıyla birlikte bol güneş alan her çiçeğin yetiştirildiği bahçelerinde duvarların ötesine bakarak yaşarlar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Kızın duvarların öte yüzünü görmeyi istemesi.
- Alkolik babanın memnun edilemeyişi.
- Annenin çiçek yetiştirme merakının olması.

Düğüm :

- Kızın, duvarın ötesini merak etmesi ve tırmanmaya çalışması.

- Kızın, kardeşinin doğması.
- Kızın, kardeşiyle ilgilenmesi.
- Annenin kaza sonucu ölmesi.
- Evin idaresinin ve kardeşinin bakımının kıza kalması.
- Alkolik babanın düşüncesizce davranışlarda bulunması.
- Kızın babasının yanında çalışan oğlanla ilişkisinin olması.
- Alkolik babanın başka kadınlara gitmesi.
- Oğlanın, kızın öne sürdüğü şartı kabul etmesi.
- Kızla oğlanın birlikte bahçe duvarlarını yıkması.

Çözüm :

- Kızla oğlanın evlenmesi.
- Bir kız çocuklarının olması.
- Kadın, kocası, kızı ve kardeşiyle birlikte yaşadıkları evin bahçe duvarının ötesinden ileriyi seyredebilmesi.
- Güneş alan bu bahçede çiçeklerin açması.

➢ **Çatışma:**

Hikâyedeki çatışma Kadın ve mekân arasında yaşanır. Kadın, duvarların yüksekliğinden rahatsız olur. Duvarlar, bahçeye aydınlık vermez ve uzakları göstermez. Kadın, bundan şikâyet eder ve duvarları yıkmaya çalışır:

> *"Bak, iki karış var yok yüksekliği.. Uzaklar görülebiliyor buradan..*
> *Çok uzaklar değil belki.. Ben razıyım buna da.. Evleri görüyorum.*
> *Sokakları.. İnsanları.. Dünyayı görüyorum şimdi buradan.."*
> *Üzünçle ekliyor sonra:*
> *"Oysa bir zamanlar boyumu aşardı duvarlar.."* (s. 86)

Yıkılan duvar, umuda ve mutluluğa açılan bir kapıdır.

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Kadın'dır. Öyküdeki diğer kahramanlar ise, Koca, Kardeş ve Çocuk'tur.

Kadın: Oturdukları evin soğuk ve taş avlusunu sevmemektedir. Çocukluğunda duvarın ötesini görmeyi çok istemiştir. Kadın, sessiz anne ve alkolik babayla yaşamıştır. Ortaokulu bırakmış ve kardeşiyle daha çok ilgilenmeye başlamıştır. Annesinin vefatı kızın evin bütün sorumluluğu üstlenmesine neden olmuştur. Kardeşini, kendisi büyütmüştür. Kız, babasının yanında çalışan çırakla evlenmiştir. Bir kız evladına sahiptir.

Anne: Sessizliğiyle ve çiçek sevgisiyle ön plandadır. İki çocuk annesidir. Alkolik kocasıyla zorlu zamanlar geçirmiş, kaza sonucu ölmüştür. Anne, kocasına bir şey beğendiremez ve onun bahanelerini dinler. Koca, karısından memnun değildir. Karısının evi temizlemesi, çamaşırları yıkaması, yemek pişirmesi, çocuk doğurması ve kocasına rakı sofrası hazırlaması yine de kocasını memnun etmemiştir.

Baba: Alkoliktir. Elektrikçi dükkânı vardır. Ailesine yeterli ilgiyi göstermemektedir. Tek ilgilendiği şey içki şişesidir. Karısına sözel şiddet uygulamaktadır. Karısının ölümü sonrasında başka kadına gitmeye başlamıştır.

> *"Kaç kez söyleyeceğim şu zıkkımı gündüzden buzdolabına koyun, diye? Evine geldiğine pişman etmeyin insanı..*
> *Art arda şangırtılar duyulur.. İnce kalın şıngırtılar.."* (s. 89)

Koca: Kadının eşidir. Zamanında karısının peşinden çok koşmuştur. Karısının isteğini yerine getirerek onunla evlenebilmiştir. Eşinin gözünden kocası ise şu sözlerle ifade edilir:

> *"Önceleri salak bulurdum azıcık.. Çirkindi de.. Fırça gibi kapkara saçları vardı.. Palto düğmesi kadar kocaman gözleri.."* (s. 91)

Kardeş: Kızın ortaokul yıllarında dünyaya gelmiş erkek kardeşidir. Kardeşini kız büyütmüştür. Kadınla birlikte yaşamaktadır.

Çocuk: Kadının çocuğudur. Yedi yaşlarında bir öğrencidir.

Dinleyici: Hikâyeyi anlatan kişidir. Kadın'ın, bahçe duvarını yıkması hoşuna gitmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Yazar, öyküde dış mekânı kullanmıştır. Öyküde amaçlanan şey gerçekleştirilmiş ve kadının isteği doğrultusunda o sokaktaki evin bahçe duvarları yıkılmıştır. Sokağın loşluğu ve küf kokusu, bahçe duvarlarının yıkımıyla yerini aydınlığa ve temiz havaya bırakmıştır.

> *"Duvarları yıktım ben.. Şimdilik bahçe duvarlarını.. Daha yıkılacak çok duvar var bu sokakta.. Ama öbürleri benim yaptığımı bile yapamadı ki.."* (s. 85)

Demek ki çevresinde onu mutsuz eden insanlar ve daha engeller vardır.

Olayların vuku bulduğu yer sokaktır. Bu hikâye de sokakla başlamaktadır. Yer adı mevcut değildir. Sokak ve ev hakkında detaylı bilgi verilmemiştir.

Zamana dair bilgiler kızın yaşından ve yaşadıklarından çıkarılabilmektedir. Olaylar yaşanış sırasına göre anlatılmaktadır. Kızın ortaokulu bırakması ve annenin kaza geçirmesi, hepsi bir sırayı takip etmektedir.

Annesi vefat ettiğinde on altı-on yedi yaşlarında olan kız, aradan çok zaman geçmeden evlenmiştir. Yedi yaşında bir kız evlada sahip olan kadın, tahmini yirmili yaşlarında olmalıdır. Öyküde olay zamanı, on yıllık bir zaman dilimine karşılık gelmektedir. Anlatma zamanı ise, sonyazın öğle veya ikindi vakitleri arasında bulunan 1-2 saati kapsamaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hikâyede ben anlatıcı kullanılmış ve olaylar, tekil bakış açısıyla anlatılmıştır:

> *Oyalanmadan giriyor eve.. Ardından bakıyorum bir zaman.. Sonra sardunyalara kayıyor yeniden gözüm.. Kiraz ağaçlarına.. Dört yanı çevrelenmiş çiçeklere.. Ortada güneş.. Dünya görünüyor burada.. Bütün dünya değil ama hiç görememektense.. Çay.. İçecek miyim? Midemi bulandıra karanlık sokağa bir an önce dönmek gibi bir derdim mi var? Hiç dönmem belki de.. Buradan çıkar, giderim..* (s. 94)

Sonuç olarak Selma Fındıklı'nın *Loş Sokağın Kadınları* isimli hikâye kitabı, 1995 yılında Sel Yayıncılık tarafından çıkarılmıştır. Bu hikâye kitabı ile Selma Fındıklı,

1996 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü almıştır. *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabı, sekiz öyküden meydana gelir. Bu öykülerde yazar, kadınları anlatmıştır.

Öykülerde kabuğundan çıkamamış, baskıcı düzene uymak zorunda kalmış, eğitimsiz, güçsüz ve zayıf kadınlar konu edilmiştir. Öykülerdeki kadınlar kimi zaman eş, anne, sevgili, evlat, torun; kimi zaman da mutsuz, pişman, yalnız, çaresiz ve özlem doludur. Yazar, *Loş Sokağın Kadınları* isimli öykü kitabında baştan sona kadar ferdin ruhi problemlerine yer vermiştir. Öykülerde anlatılan, yalnız ve mutsuz insanların sorunlarıdır. Onlar çoğu zaman mutluluğu bir çiçekte ya da *Bağışlayınız Beni Madam* isimli öyküde olduğu gibi bir kedide aramaktadır. Selma Fındıklı öykülerinde, karı koca ilişkilerine de yer vermiştir. Eşlerin arasında sorun oluşturan etkenler, onların ortak değerlere sahip olmamalarından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda istemeden yapılan evlilikler, yaş farklılıkları, farklı dine mensup olmak, alkol vb. durumlar da, mutsuz evliliklere etkendir.

Murat Turna'ya göre, fertlerin inanç biçimleri bir yerde onların yaşam biçimleri de olmaktadır. İşte bu yüzden kişinin iç dünyasını, hayata bakışını, öngörülerini şekillendiren ve maneviyatının teşekkülünde en önemli payı üstelenen dini değerler"[139]dir. Yazarın ele aldığı kadınlar, farklı coğrafyalarda yaşamış ve etnik kökenleri farklı olan kişilerdir. Bazen bu durum hikâyelerinin esas konusunu teşkil eder. *Hiç Zamanım Kalmadı* adlı hikâyesi buna iyi bir örnektir. Çünkü aynı coğrafyada farklı dinler bir aradadır. Bunun en iyi örneği, Müslüman erkekle Süryani kadının evlilikleridir. *Selanik İçinde* isimli hikâyede de kadınların yalnızlıkları dikkat çekmektedir. Kitaptaki ilk yedi hikâyede bulunan kadınlar hayata dair bir şeyleri başaramamış, mücadele etmekten çekinmiş, korkak ve ne yapacağını bilmeyen tiplerdir. Son hikâyede yani *Duvarın Ötesi*'ndeki kadın kahraman, içinde bulunduğu engelleri aşmıştır. Kabuğunu kırmış kadın, diğer kadınların bunu yapamamış olmasından da şikâyet etmektedir. Yani yazar kitabını, başarılı bir sonla bitirerek kadında beklediği başarıyı ortaya koymuştur. Yazar, hikâyelerini kesitler hâlinde vermiştir. Sonucu okuyucunun yorumuna bırakmıştır. Bu hikâyelerde, olumsuz duygular hâkimdir. İyi bitirilen, umut vadeden tek hikâye *Duvarın Ötesi*'dir. Selma Fındıklı, hikâyelerinde başarmak

[139] Murat Turna, *1980 Türk Romanında Değerler Çözülmesi*, İz Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 415.

için çabalamak gerektiğinin önemini vurgulamak istemiştir. Yazar, bu sebeple kitaptaki son hikâyeyi mutlu bitirmiştir. O kadar olumsuz kadın hayatı karşısında tek bir kadın başarıya ulaşmış ve istediğini elde etmiştir. Yani umut her daim vardır.

Loş Sokağın Kadınları adlı hikâye kitabında yazar, kadınlar üzerinden din, yalnızlık, hüzün, sevda, esaret, kıskançlık, ölüm, kadın-erkek ilişkisi ve umut gibi temaları ele almaktadır. Hikâyelerde kıskançlık konusu, *Yine Yeşillendi Niğde Bağları*'nda Kadın'ın, annesinin yetiştirdiği fesleğenleri kıskanmasında, *Umarsız İnsanlar Oteli*'nde Adam ve Otel sahibi Kadın'ın, sevenleri olan Kadın'ı kıskanmalarında karşımıza çıkmaktadır. Ölüm, hüzün ve yalnızlık konuları ise, *Loş Sokağın Kadınları* isimli hikâye kitabının tüm öykülerinde görülmektedir.

Nükhet Esen'e göre, milliyet, din, gelenek farkı olan evlilikler anlaşmazlığa sürüklenmekte ve bu tür evlilikler mutsuz evliliklere neden olmaktadır.[140] Bu durum, yazarın *Loş Sokağın Kadınları* adlı öykü kitabının *Hiç Zamanım Kalmadı* isimli hikâyesinde de görülür.

Yazar hikâyelerinde karı koca ilişkilerini, *Yine Yeşillendi Niğde Bağları*'nda karısını ilgisiz bırakan ve başka bir kadına giden koca ile karısı arasında yaşanan geçimsizliği, *Hiç Zamanım Kalmadı*'da Süryani Gelin ile Müslüman kocası arasında dini farklılıklardan doğan sorunları, *Gönül Hanesi Kumdan Kaledir*'de Zeliha ile yaşlı ve alkolik kocasının mutsuz evliliği ve *Duvarın Ötesi*'nde Kadın'ın annesi ile alkolik babasının geçimsizlikleri üzerine ele almıştır. Öykülerde mutlu karı koca ilişkisini *Bağışlayınız Beni Madam* ve *Duvarın Ötesi* isimli hikâyelerde görürüz. Selma Fındıklı'nın *Loş Sokağın Kadınları* isimli öykü kitabının hikâyelerinde sevda yüzünden sorunlar yaşamış kadınlar karşımıza çıkmaktadır. Bunlar öykülerde, *Erguvan Ağacı* başlıklı öyküde Şarkıcı Kadın'ın sevdiği fakülteli gence güvenmemesi üzerine ondan ayrılması ve bundan duyduğu acı, *Hiç Zamanım Kalmadı*'da Süryani Gelin'in sevdiği Müslüman erkek için din değiştirmesi ve daha sonra pişmanlık duyması ve *Gönül Hanesi Kumdan*

[140]Nükhet Esen, *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara 1991, s. 74.

Kaledir'deki Zeliha'nın sevdiği erkek için evini terk etmesi ve ilerleyen zamanlarda bunun pişmanlığını yaşaması üzerine kuruludur.

Selma Fındıklı'nın öykülerinde, kadınlar ön plandadır. Yazar, kadın sorunlarına bir kadın duyarlılığıyla bakmış ve onların sorunlarını öykülerinde isimsiz olarak kullandığı kadın şahıslar aracılığıyla dile getirmiştir. Böylece yazar tek bir kadının değil bütün kadınların benzer sorunlar yaşadığını anlatmak istemiştir.

Öykülerde çatışmalar, bireyin kendisiyle, bireyin akrabalarıyla ve çevrenin bireyle olan mücadelelerinden meydana gelmektedir. Hikâyelerde bireyin kendiyle olan çatışmalarını *Bağışlayınız Beni Madam*'ın kapıcısının dini değerler nedeniyle kendi içinde çektiği sıkıntılarda; *Umarsız İnsanlar Oteli*'nde Kadın'ın yaşamak istediği hayat ve yaşadığı hayatın çekilmezliğinde; *Selanik İçinde*'de ise, Hanımefendi'nin belleğinin ona oyun oynamasında; *Erguvan Ağacı*'nda Şarkıcı Kadın'ın yaptığı seçimin pişmanlığını duymasında ve *Gönül Hanesi Kumdan Kaledir*'in Zeliha'sının sevdiği erkek için evinden ayrılmasından dolayı duyduğu üzüntüde görmekteyiz.

Selma Fındıklı, *Yine Yeşillendi Niğde Bağları*'nda annenin kızına ilgi göstermemesi ve fesleğenleriyle uğraşmasından doğan kıskançlıkta, Kadın'ın amcası tarafından kuzeniyle evlenmek durumunda bırakılmasında; *Hiç Zamanım Kalmadı*'da eşler arasında dini değerler nedeniyle sorunların yaşanmasında ve *Gönül Hanesi Kumdan Kaledir*'de Zeliha'yı babasının zorla evlendirmek istemesinde bireyin akrabalarıyla yaşadığı çıkmazları dile getirmiştir.

Hikâyelerde yazar, şahıslar üzerinden birçok eleştiride bulunmuştur. *Yine Yeşillendi Niğde Bağları* başlıklı öyküde annenin, *Umarsız İnsanlar Oteli*'nde de alkolik babanın kızına olan ilgisizliği eleştirilmiştir. *Hiç Zamanım Kalmadı*'da kişiler arasındaki değer farklılıklarına bakılmadan yapılan evliliklerin yanlışlığı, *Gönül Hanesi Kumdan Kaledir* isimli hikâyede de babanın kızını sormadan onu gelin etmesinin doğurduğu olumsuzluklar ve mutsuz evlilikler söz konusu edilmiştir. Genel olarak bakıldığında hikâyelerdeki erkek kahramanlar olumsuz özellikleriyle dikkat çekmektedir.

Öykülerde mekân, sokaktır. Yazar ele aldığı hikâyelerini 'küf kokulu' sokak üzerinden işlemiştir. Hikâyelerdeki kadınların hepsi küf kokulu sokaklarda oturmakta, kapıları küf kokulu ve karanlık sokaklara bakmaktadır. Hikâyelerde, çaresiz insanın yaşamı yapılan bu sokak betimlemeleriyle pekiştirilmek istenmiştir.

Hikâyelerde, çevrenin insana hükmü söz konusudur. Öykülerde ele alınan sokak, insanları korkutmuş ve kendine tutsak etmiştir. Sokak öykülerde, karanlık, dar, loş, küf kokulu ve zindan gibidir. *Bağışlayınız Beni Madam* isimli öyküde sokak, bir kaderdir. Bu küf kokulu sokak, orada bulunan kişileri kendisine hapsetmektedir. O sokaktan kaçış zordur. Yazar, mekânın bireyin ruh haline olan etkisini bu öykü kitabında ayrıntılı olarak işlemiştir. Öykülerde sokak "yalnızlık, hüzün, acı, bekleyiş, arayış ve kaçışı vb." değerleri karşılamaktadır. Bu duygu ve olgular, öykülerde kadın gözüyle verilmektedir.

Öykülerde yazar, belli bir zaman dilimini vermemiştir. Selma Fındıklı hikâyelerde olayları, geriye dönüş tekniğiyle anlatmıştır. Öykülerde mevsim adları verilmiş ve genellikle hüznü, ayrılığı, hastalığı simgeleyen sonbaharda yaşananlar anlatılmıştır. Böylece kahramanın duygularıyla, tabiat arasında da bir bağ kurulmuştur.

Selma Fındıklı'nın öykülerinde, tarihten kesitler de görmek mümkündür. Yazar *Selanik İçinde* adlı öyküsünde, II. Abdülhamit Han'dan başlayarak 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkışına kadarki süreci dile getirmiştir. *Erguvan Ağacı*'nda da Türkiye'nin 1950'li yıllardaki hâli anlatılmıştır. Kore'ye asker gönderilişi, Demokrat Parti'nin iktidarda bulunuşu öykülerde ele alınır. Bu öykülerde yazar, herhangi bir siyasi düşüncenin propagandasını yapmamış, tarafsız bir bakış açısıyla olayları anlatmıştır.

Kitapta öykülerin, tekil bakış açısı kullanılarak anlatılması yazarı aradan çekilerek okuyucu ile kahramanları baş başa bırakmıştır.

2.2.1.2. Ankara İstasyonu

Selma Fındıklı'nın *Ankara İstasyonu*[141] başlıklı hikâye kitabında sekiz öykü bulunmaktadır. Bu öyküler sırasıyla; *Ankara İstasyonu, Kemal Paşa Gelecek.. Akşama, Sabaha.., Askeri Hastane, Terzinin Kocası, Altınlar, Dedemçeşmesi'nde Bir Gece.., Çerçinin Düşleri.. ve Erzincan'ı Dolan Gel..* başlıklı öykülerdir. Bu öykülerde savaşın insanlar üzerinde yarattığı buhran, geçim sıkıntısı, evlilik, ayrılık ve bekleyiş, Ankara'nın semt ve mahallelerinde oturan aileler üzerinden anlatılmıştır.

2.2.1.2.1. Ankara İstasyonu

Ankara İstasyonu, *Ankara İstasyonu* başlıklı hikâye kitabının ilk öyküsüdür. *Ankara İstasyonu* başlıklı bu öykü, kitabın ismiyle aynı adı taşımaktadır. Bu öyküde, Fahri'nin aile hayatı, I. Dünya Savaşı'nın bu aileye ve Ankara halkına olan etkisi anlatılmaktadır. Hikâyede seferberlik, ölüm, hürriyet, yoksulluk, terk edilme, ayrılık ve özlem konuları da işlenmiştir.

Öyküde seferberlik, ayrılık ve özlem konularını yazar; Fahri'nin ailesinden ve memleketinden ayrılarak savaşa gidişinde, Tefçi Safiye'nin oğlunu özlemesinde, Mondros Mütarekesi'nde ve de savaş sonrası İngiliz ve Fransız askerlerinin Ankara'nın içlerine kadar ilerlemeleri bağlamında anlatmaktadır. Hikâyede, II. Meşrutiyet'in ilânına da yer verilmektedir. Bu da hürriyet ve meşrutiyet kavramları bir arada verilerek karşımıza çıkmaktadır:

> *"Yaşasın Hürriyet, Yaşasın İkinci Meşrutiyet.."* (s. 103)

Öyküde terk edilme, yoksulluk ve ölüm konuları ise, Tefçi Safiye'nin kocasının, çocuklarını ve eşini bırakarak başka bir kadına gitmesiyle ele almaktadır. Evi terk eden baba, aileye maddî açıdan destek olmaz. Baba, onları yalnız bırakır ve daha sonra da hastalanarak ölür.

- **Mesaj:**

Ankara İstasyonu isimli hikâyede yazar, Fahri ve ailesi aracılığıyla insanların hayattaki zorluklar karşısında mücadeleci olması gerektiğini ve bu mücadelede

[141] Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları-Ankara İstasyonu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.

sevdikleriyle yan yana oldukları sürece zorluklara çok daha kolay aşılabileceğini anlatmaktadır.

- **Özet:**

Öyküde olaylar, Fahri'nin Ankara istasyonuna inmesiyle başlar. Seferberlik olup da askere giden Er Fahri, dört yılın sonunda askerden Fahri Çavuş olarak döner. Fahri'nin annesi Tefçi Safiye, oğlunu yarı karanlık, soğuk, çıkmaz sokağın bitiminde kuytuda bulunan bir evde merakla beklemektedir. Daha sonra hikâyede geriye dönüş tekniği ile Fahri'nin dokuz-on yaşlarındaki olaylar anlatılır. Fahri'nin annesi Tefçi Safiye, düğün ve eğlencelerde tef çalarak evinin geçimini ve çocuklarının bakımını sağlamaktadır. Babaları, onları başka bir kadın için terk etmiştir. Tefçi Safiye, oğlu Fahri ve kızı Elife ile birlikte yaşamaktadır. Tefçi Safiye, bir gün komşusunun ricası üzerine mevlitlerde ilâhi söylemeyi kabul eder. Tefçi Safiye'nin paraya olan ihtiyacı ve Tefçi Safiye adından kurtulup onun yerine Hoca Safiye olarak anılmayı istemesi, bu işi kabul etmesinde etkili olur. Tefçi Safiye, gittiği mevlitlerde okuduğu ilâhilerden çok fazla para almaz fakat bu sayede daha çok yere çağrılır. Bu diğer hocalarla arasında kıskançlığa sebep olur.

Tefçi Safiye, gittiği mevlitlerden topladığı şekerleri kocasının uzaktan akrabası olan Şekerci Hasan Efendi'ye satar, kumaşları da kızının çeyizine koyar. Evi ve aileyi terk eden baba hastadır. Fahri ve kız kardeşi, babalarını ziyarete gider. Gittikleri zaman babanın ölüm haberini alırlar. Her şey için geç kalınmıştır. Bu sırada tahtta oturan İkinci Abdülhamit Han, ikinci meşrutiyeti ilân eder. Her yerde hürriyet nidaları yükselir. Daha sonra ise, 1914'te Seferberlik ilan edilir ve Fahri de askere çağrılır. Tefçi Safiye, oğlu Fahri'yi mecburiyet içerisinde askere gönderir. Fahri, Ankara tren istasyonuna doğru yol alır. 1918'de savaş sona ermiştir. Aradan geçen dört yıl sonunda Er Fahri, Çavuş Fahri olarak Ankara istasyonuna iner. Evine doğru yol alırken Fransız askerleri tarafından durdurulur ve üstü aranır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Tefçi Safiye'ye, komşu Habibe Hanım'ın gelmesi.

- Habibe Hanım'ın, Tefçi Safiye'den mevlitte ilahi okumasını rica etmesi.
- Tefçi Safiye'nin hoca olma durumunu on yaşlarındaki oğlu Fahriyle konuşması.

Düğüm :

- Tefçi Safiye'nin kocasının, karısını ve çocuklarını başka bir kadın için bırakıp gitmesi.
- Tefçi Safiye'nin, mevlitlere gidip ilâhiler okuması.
- Tefçi Safiye'nin, gittiği evlerden kimi zaman bir avuç şekerle para ya da kimi zamanda bir parça kumaş alması.
- Tefçi Safiye'nin, aldığı şeker ve lokumları, çocuklarıyla birlikte Karaoğlan Çarşısı'na götürüp kocasının uzaktan akrabası olan Şekerci Hasan Efendi'ye satması.
- Tefçi Safiye'nin, diğer hocalara göre daha az para alması ve daha çok işe çağrılması.
- Diğer kadın hocaların, Tefçi Safiye'yi kıskanması.
- Tefçi Safiye çocuklarıyla birlikte çarşıdayken hürriyet naralarının atılması.
- Şekerci Hasan Efendi'nin, Tefçi Safiye'den aldığı şekerlerde hile yaparak onları kandırması.
- Fahri ve kız kardeşi Elife'nin, babalarının hasta olması.
- Fahri ve kız kardeşi Elife'nin, anneleri Tefçi Safiye'den gizli babalarının evine gitmesi.
- Tefçi Safiye'nin, oğlu Fahri askere çağırıldı diye isyan etmesi.

Çözüm :

- Babalarının ölmesi.
- Fahri'nin, askere gitmesi.
- Fahri'nin, askerden dönmesi ve Fransızlar tarafından üstünün aranması.

- **Çatışma:**

Hikâyede babanın, karısı Tefçi Safiye'yi ve çocukları Fahri ile Elife'yi terk edip başka bir kadına gitmesi baba ile evlatlarının arasının açılmasına sebep olmuştur. Evi terk eden baba, çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmemiş ve onların ihtiyaçlarını karşılamamıştır. Yine de çocuklar, hasta olan babalarının ziyaretine gitmişlerdir.

Öyküde yaşanan diğer bir çatışma ise, Tefçi Safiye'nin düşük fiyatla hocalık yapmasını kıskanan kadın hocalar ile Safiye'nin arasında yaşanmıştır. Gittiği yerlerden fazla para almayan Tefçi Safiye, herkes tarafından tercih edilen isim olmuştur. Bu durum diğer hocaların canını sıkmıştır. Bu nedenle de hoca kadınlar, *"Çalgıcı kadının okuduğu mevlidi dinlemek büyük günahtır,"* (s. 102) diye laflar söylemeye başlarlar.

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Fahri ve Tefçi Safiye'dir. Öyküdeki diğer kahramanlar ise, Baba, Habibe Hanım, Şekerci Hasan Efendi ve Kadın'dır.

Fahri: Annesi ve kız kardeşiyle birlikte Ankara'da yaşayan bekâr bir gençtir. Fahri, annesine bildiği duaları ezberletir. Seferberlik ilan edildikten sonra da askere gider. Askerlikten sonra ürkek bakışlı ve yılgın adımlı bir adam olarak memleketine döner.

Tefçi Safiye: Kocası tarafından terk edilmiş, kızı ve oğluyla birlikte yaşamaktadır. Evin geçimi sağlamak için eğlence yerlerinde tef çalmıştır. Lakabı da buradan gelmektedir. Daha sonra mevlitlere giderek ilâhiler okur. Tefçi Safiye, savaşta olan oğlundan mektup gelmemesine üzülür.

Elife: Tefçi Safiye'nin kızı, anne ve abisiyle birlikte yaşar. Fahri'den tahminen altı yaş küçüktür. Kız, ezan sesinden korkar.

Baba: Tefçi Safiye'nin kocası olup, başka bir kadın için evini terk etmiştir. Çocuklarına para göndermez ve ailenin geçimine yardım etmez. Baba, kendisi için ailesinin terk ettiği kadınla yaşarken bir gün hastalanarak ölür.

Habibe Hanım: Tefçi Safiye'nin komşusu, iri bir kadındır. Gelini doğum yapmış, oğlunun da kunduracı dükkânı yanmıştır. Dul kadının, torununun mevlidini okutturacak parası yoktur. Tefçi Safiye'den torununun mevlidinde ilâhi okumasını ister.

Şekerci Hasan Efendi: Fahri'nin babasının uzaktan akrabasıdır. Hasan Efendi'nin, şekerci dükkânı vardır. İşlerine hile karıştırmaktadır. Fahrilerden aldığı şekerlere az para vererek onları kandırmıştır.

Kadın: Fahri'nin babasının, ailesini bırakıp yanına gittiği kadındır. Solgun, zayıf yüzlü ve uzun boyludur. Baba ölünceye kadar kendisine "O kadın" bakmıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar Ankara istasyonunda, Fahrilerin evinde ve Şekerci Hasan Efendi'nin dükkânında yaşanmaktadır. Fahrilerin evi, bir çıkmaz sokağın bitiminde karanlık ve soğuk bir kuytuda bulunur. Anne, oğul ve kız kardeş üçü birlikte bu evde yaşarlar.

Ankara istasyonunda ise, Fahri'nin savaşa gidişi ve dönüşü anlatılır. Fahri'nin savaştan dönüşünde Ankara istasyonunda bulunurken hissettiği duygu ve düşünceler öyküde şu ifadelerle anlatılmaktadır:

> *"Akşam alacasında trenden iniyorum. Ankara istasyonu, dört yıl önce, cepheye giderken gördüğümden daha sönük, daha hüzünlü görünüyor gözüme. Ben de öyleyim."* (s. 97)

Öyküde anlatma zamanı, güz aylarında Fahri'nin trenden indiği akşam saatleri ile evine doğru ilerlediği yaklaşık 2-3 saatlik süreyi kapsar. Hikâyede olaylar Ankara istasyonunda başlar. Olay zamanı geriye dönüşlerle birlikte tahmini 10 yılı bulmaktadır. İkinci Abdülhamit Han'ın 1908'de II. Meşrutiyet'i ilân ettiği vakitler, Fahri'nin çocukluk yıllarına tekâbül eder. 1914'te Seferberlik ilân olunur ve erkekler askere çağırılır. Çağırılanlar arasında Fahri de vardır. Bu yıllar Fahri'nin gençlik yıllarıdır. Fahri dört yıl sonra Mondros Mütarekesi'nin ardından askerden döner. Bu da 1918 yılına denk gelir. Böylece Fahri'nin çocukluğundan 1918 yılına kadar yaklaşık 10 yıl geçmiştir.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Ankara İstasyonu isimli hikâyede olaylar, Fahri tarafından anlatılmaktadır. Yani öyküde, 1. tekil kişi ve tekil bakış açısı kullanılmıştır:

> *"Tahta parmaklığın önüne gidiyorum. Kaput bezinden dikilmiş yamalı torbamı sırtımdan atıp karşı tepelere bakıyorum."* (s. 97)

2.2.1.2.2. Kemal Paşa Gelecek.. Akşama Sabaha..

Kemal Paşa Gelecek.. Akşama, Sabaha.. isimli öykü *Ankara İstasyonu* adlı kitabın, ikinci hikâyesidir. 1918 yıllarında imzalanan Mondros Mütarekesi'nin ardından yaşanan olaylar, hikâyede anlatılmaktadır. Mondros'un olumsuz etkisi Ankara'da da görülmektedir. İngiliz ve Fransız askerleri, Ankara'yı işgal etmiştir. Düşmanlara karşı koymak amacıyla Kuvâ-yi Milliyeciler devreye girmiştir. Öyküde Kuvâ-yi Milliyecilerden biri olan Salâh ile nişanlısı Müfide'nin düşmana karşı vermiş oldukları mücadele anlatılmaktadır. Öyküde işgal, ayrılık ve bekleyiş konuları da işlenmiştir.

- **Mesaj:**

Hikâyede Müfide'nin ailesinin, kızlarının hayatına müdahale etmesi ve bu esnada yaşanan memleket davasına kızın da katılması anlatılmaktadır. Müfide, ailesine rağmen Salâh'ı sevmeye devam eder. Salah'ta memleketten düşman askerlerini çıkarmak için mücadele eder. Genel olarak öyküde, yeri geldiğinde bazen aileye bazen de topluma karşı durabilmeyi ve inanılan değerlerden vazgeçilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

- **Özet:**

Öyküde Müfide, evin büyük kızıdır ve nişanlıdır. Müfide, Hukuk Mektebi mezunu Salâh ile nişanlıdır. Müfide'nin ailesi, Salâh'ın evlerinin önünden sırtında un çuvalı ile geçerken evlerine baktığını görmeleri üzerine nişanı atarlar. Yoksul bir ailenin evladı olan Salâh'ın, un çuvalını taşıttıracak parasının olmaması nedeniyle kendisinin taşıdığını düşünen Müfide, nişanlısının haline içlenir. Geçen yılki mütarekenin halkı daha da sefalete sürüklemesinden şikâyet eder. Müfide'nin babası Kâtip İhsan Efendi padişah yanlısı, nişanlısı Salâh ise Kemal

Paşa hayranıdır. Müfide ile Salâh'ın nişanının atılmasının asıl nedeni budur. Baba ve damadın birbirlerine zıt düşüncelere sahip olması, bu birlikteliği bitirir. Müfide'nin annesi nişan sepetini yardımcıları Durhanım'la Salâh'lara göndereceğini söyler. Durhanım çarşaflanıp sepeti götürmek için beklerken Müfide de hazırlanıp arkadaşı Gülizar'a gideceğim, diye evden çıkar.

Salâh'ın yanına gitmeye karar veren Müfide, Karaoğlan Çarşısı'na yaklaşınca babasının çok eski ahbabı Nakşibendi müderrisi Sadullah Seyhan Bey'i görür. O etrafına toplanan kalabalığın ortasında düşmanlara karşı birlik olup dur demeyi teklif etmektedir. Müfide, burada yaşlı bir kadınla atıştıktan sonra Salâh'ın iş yerine doğru yol alır. Ona iş yerinin kapısını yoksul görünümlü bir çocuk açar. İş yeri de derme çatma bir hâldedir. Salâh'ın gelmesinin ardından çocuğu iş yerinden çıkarırlar. Baş başa kalan iki nişanlı heyecanla sohbete başlar. Nişanın atılma nedenini soran Salâh, Müfide'den aldığı yanıta şaşırır. Salâh, Müfide'ye taşıdığı un çuvalında milli mücadele için İstanbul'dan getirilen silahların olduğunu söyler. Kemal Paşa'nın gelmesiyle birlikte mücadeleye girişeceklerinin de haberini verir. Müfide'nin, ailesinin kararına karşı çıkıp Salâh'ın yanına gitmesi iki nişanlıyı daha da yakınlaştırır. Bu ikili hem aileye hem de düşmanlara birlikte karşı koyacaktır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Müfide'nin, nişan sepetinin başında oturması.
- Müfide'nin, nişanlısı Salâh'ın un çuvalı sırtında mahalleden geçmesi.
- Müfide'nin ailesinin, kızlarının Salâh'la olan nişanını atması.
- Yoksul bir ailenin çocuğu olan Salâh'ın, babasının Çanakkale'den dönmemesi ve bir akrabası tarafından okutulup, Müfide ile nişanlanması.

Düğüm :

- Geçen yılki mütarekenin, kıtlığa ve düşman askerinin Ankara'da kol gezmesi gibi olumsuz olaylara sebebiyet vermesi.
- Müfide'nin annesinin, kızı için gelen nişan sepetini yere devirmesi.

- Müfide'nin babasının padişah, Salâh'ın ise milli mücadele yanlısı olması.
- İki nişanlının Müfide'nin arkadaşı Gülizar'da buluşması.
- Nişan sepetinin Salâh'lara götürmesi için evin yardımcısı Durhanım'a verilmesi.
- Durhanım'ın, nişan sepetini götürmek için çarşaflanıp beklemesi.
- Müfide'nin, kız kardeşi Mürşide'nin elinde yiyecekle mutfaktan çıkıp Durhanım'ın çarşafını çekiştirmesi.
- Müfide'nin annesinin, kızı Mürşide'ye kızması.
- Müfide'nin, hazırlanıp arkadaşı Gülizar'a gidiyorum diye evden çıkması.
- Müfide'nin, Karaoğlan Çarşısı'ndan gelen uğultudan korkması.
- Karaoğlan Çarşısı'nda hem manifaturacı hem de Nakşibendi müderrisi Sadullah Seyhan Bey'in Milli Mücadele için miting yapması.
- Düşman askerlerinin, Samanpazarı'nda kadınlara saldırması.
- Yaşlı kadın ile Müfide'nin memlekette yaşanan olaylar nedeniyle atışması.
- Müfide'nin, Salâh'ın iş yerine gitmesi.
- Müfide'ye, Salah'ın iş yerinin kapısını yoksul bir çocuğun açması.
- İş yerinde Müfide'nin, Salâh'ı beklemesi.
- Salâh'ın gelmesi ve çocuğu dışarı çıkarması.
- Müfide ve Salâh'ın, nişanın atılma nedenini konuşmaları.

Çözüm :

- Müfide ve Salâh'ın sevgilerini pekiştirmeleri.
- Kuvâ-yi Milliyeci Salâh'ın ve diğerlerinin harekete geçmek için Kemal Paşa'yı beklemesi.
- Müfide ve Salâh'ın düşmanlara ve Müfide'nin ailesine karşı birlikte mücadele vermeleri.

- **Çatışma:**

Öyküde Kuvâ-yi Milliyeci nişanlı Salâh'ın, padişaha karşı görüşte yer alması Müfide'nin aile tarafından olumsuz karşılanır. Salâh'ın millî mücadeleci oluşu, Müfide'nin babası Kâtip İhsan Efendi'yle arasını açar. Müfide'nin ailesi nişanı atar. Müfide, nişanlısı Salâh'la olan birlikteliğine devam ederek ailesini karşısına alır ve ilişkilerini gizli olarak yaşamaya devam ederler. Kısaca öyküde temel çatışma, Salâh ve Müfide ile Kâtip İhsan Efendi ve Kuva-yı Milliyeciler ile düşman askerleri arasında yaşanmaktadır.

İşgal altındaki memlekette fikir farklılıkları bulunmaktadır. Müfide'nin babası Kâtip İhsan Efendi ile Müfide'nin nişanlısı Salâh, ayrı taraflarda durmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan baba, önemsiz bir gerekçeyle kızını Salâh'tan ayırır. Müfide ve Salâh, birbirini seven iki gençtir. Ailenin bu hareketine karşı koyar ve ilişkilerini gizli bir şekilde devam ettirirler. Fransız askerleri, memlekette kadınlara saldırarak çirkin hareketlerde bulunur. Sadullah Seyhan Bey, halkı bu çirkinliklere karşı mücadeleye çağırır. Kuvâ-yi Milliyecilerden biri olan Salâh'ta harekete geçmek için Mustafa Kemal Paşa'yı bekler.

- **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Müfide ve Salâh'tır. Diğer kahramanlar ise, Durhanım, Gülizar ve Sadullah Seyhan Bey'dir.

Müfide: Padişah taraftarı Kâtip İhsan Efendi'nin kızıdır. Annesi ve babasının rızasına karşı gelerek nişanlısı Salâh'tan vazgeçmemiştir.

Salâh: Salâh, yoksul bir ailenin çocuğudur. Babasını Çanakkale'de kaybetmiş, uzaktan bir akrabasının yardımıyla İstanbul'da okuma imkânı elde etmiştir. Yaşlı annesiyle birlikte kuş kafesi gibi bir evde yaşayan Salâh, esmer ve orta boyludur. Müfide'nin annesine göre ise, baykuş suratlı ve tilki bakışlıdır.

Anne: Kâtip İhsan Efendi ile evlidir. Müfide ile Mürşide adında iki kızları vardır. Müfide ile Salâh'ın nişanlılığına karşı çıkmıştır.

Kâtip İhsan Efendi: Padişah taraftarıdır. Müfide'ye göre babası Kâtip İhsan Efendi, İstanbul'a etek öpmeyi sürdürenlerden biridir.

Mürşide: On yaşlarındaki kız, Müfide'nin kız kardeşidir. Her zaman ağzı dolu olan kız biraz da yaramazdır.

Durhanım: Müfide'lerin orta işlerine bakan, dilsiz, güler yüzlü köylü kadınıdır. Müfide'nin nişan tepsisini Salâh'lara götürme görevi ona verilmiş, o da yerine getirmiştir.

Gülizar: Konak yavrusu gibi bir evde oturan Gülizar, Müfide'nin arkadaşıdır. Müfide ve Salâh'ın ilk buluşmaları, Gülizar'ın evinde olmuştur.

Sadullah Seyhan Bey: Manifaturacılık yapan Sadullah Seyhan Bey aynı zamanda Nakşibendi müderrisi olup, Müfide'nin babası Kâtip İhsan Efendi'yle de eski ahbaptır. Sadullah Seyhan Bey, Ankara'da mütareke sonrası yaşananlara karşı koymak için çarşıda toplanan halka seslenişte bulunmuştur.

Kemal Paşa: Kuvâ-yi Milliyeciler ve Salâh tarafından Ankara'ya gelmesi için özellikle beklenen kişidir. Onun gelmesi önemlidir. Kemal Paşa gelince direnişe geçilecektir. Mustafa Kemal Paşa öyküde, bir kurtarıcı kahraman olarak yer almaktadır.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olayların başladığı yer, Müfide'lerin evidir. Genel itibariyle hikâyede olaylar, Ankara'da geçmektedir. Müfide'lerin evi, Karaoğlan Çarşısı ve Salâh'ın iş yerinde olaylar gerçekleşir. Yazar, olayları bu alanlarla kısıtlamıştır. Yerler birbirine yakındır ve sıcak bir atmosfer söz konusudur.

> "Bir uğultu geliyor kulağıma.. Karaoğlan Çarşısı'na yaklaştıkça çoğalıyor.. Korkmaya başlıyorum.. Acaba işgal askerleri baskına filan mı çıktı?" (s. 112)

Hikâyede olayların anlatımı birkaç saate dayanmaktadır. Olaylar, 1918 Mondros Mütarekesi sonrasında gelişmekte, Milli Mücadele'nin başlaması için Kemal Paşa beklenmektedir. Yani olaylar, 1919 yılında yaşanmaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hikâyenin anlatımında ben anlatıcı kullanılmıştır. Öyküde olaylar, tekil bakış açısıyla Müfide tarafından anlatılmıştır:

"Yel gibi çıkıyorum odadan. Sofada annemle burun buruna geliyoruz. O da irkiliyor halimi görünce. Bir şey sormasına zaman vermeden merdiveni iniyorum."(s. 111)

2.2.1.2.3. Askeri Hastane

Askeri Hastane, Ankara İstasyonu başlıklı hikâye kitabının üçüncü öyküsüdür. Bu öyküde, savaş sırasında yaralanan Yüzbaşı Cemil'in, Askeri Hastaneye getirilmesi ve tedavi sürecinde meydana gelen olaylar anlatılmaktadır. Yüzbaşı Cemil'in yaralı ve karısından uzak oluşu, diğer hastalarla birlikte kaldığı hastanedeki feryat türküleri, doktorun sesi ve Paşa'nın hastaneye gelişi ve yaralı askerler için yatak göndermesi, hikâyede anlatılmaktadır. Hikâyede özlem, çocuksuzluk ve vatan sevgisi konularından da bahsedilmektedir. Cephede olan Yüzbaşı Cemil ve eşi Şükran, birbirlerinin özlemini duymaktadır. Çiftin çocukları olmamıştır. Öyküde Yüzbaşı Cemil, *Şükran'a söyleseydim keşke, bir kedi alsaydı eve.. Can yoldaşı olurdu..* (s. 123) diyerek çocuksuzluğun ve yalnızlığın yerini bir kedi ile doldurmaya çalışmaktadır. Öyküde ayrıca vatan sevgisi ise, padişahtan kaçıp Mustafa Kemal Paşa'nın yanına Ankara'ya gelen doktor ve arkadaşları aracılığıyla anlatılmaktadır.

- **Mesaj:**

Askeri Hastane isimli hikâyede yazar, Askeri hastanede yatmakta olan hastaların Mustafa Kemal Paşa'nın ziyaretinin ardından ihtiyaçlarının giderilmeye başlanmasını anlatmıştır. Yüzbaşı da bu hastanede yatan yaralılardan biridir. Paşa'nın hastaneye gelip gitmesi sonrasında Yüzbaşı Cemil, bilincine kavuşmuştur. Öyküde verilmek istenen mesaj, insan hayatında yaşanan zorlukların ardından kolaylıklarında gelebilecek olmasıdır. Karanlık gecelerin ardından güneşli günler de doğacaktır.

- **Özet:**

Öyküde Yüzbaşı Cemil, savaşta yaralanan ve Askeri hastanede yatmakta olan bir askerdir. Tahta gıcırtılarıyla dolu hastane odasında devamlı boğuk sesli doktorun sesini duymaktadır. Doktor, Yüzbaşı Cemil'i tedavi eder, onunla konuşur ve ona türküler söyler. Yüzbaşı Cemil'in gözleri kapanır ve karartılar içerisinde karısı

Şükran'ı görür. Karısı onun için İzmir'den kalkıp Ankara'ya gelmiştir. Kocasının iyileşmesini beklemekte ve onu alıp götürme hevesiyle yanıp tutuşmaktadır. Bir çığlık ve ardından boğuk sesli doktorun söylediği bir türkü duyulur. Doktor, yaralı askerlerin feryatlarını bastırmak için sürekli türküler söyler. Yüzbaşı Cemil şimdi de Recep Çavuş'la birliktedir. Recep Çavuş'un sağ eli kopmuştur. Tek elle tütün saramadığı için de mutsuzdur.

Doktor, Yüzbaşı'ya İstanbul'dan Ankara'ya gelme sebebini açıklar. Doktor, Kemal Paşa'ya yardımcı olabilmek için gelmiştir. Ona yakın olabilmek ve bir doktor olarak ihtiyaçları karşılamak amacıyla Ankara'dadır. Yüzbaşı'nın yanına Şükran tekrar geri gelir. Dimitra Teyzesi onu, çocukları olsun diye bir kiliseye götürmüştür. Şükran, Yüzbaşı'ya anlatır ve gider. Yüzbaşı'nın kulağına yine sesler ve türkü gelir. Şimdi de sert ve titreşimli bir ses duyulur ve ses tahtaların gıcırtıları etrafında uzaklaşır. Şükran, gelir. Hükümet konağına Yunan bayrağı çekilmiştir. Kocasına o bayrağı gel de indir diye istekte bulunur. Tahtaların gıcırtıları tekrar duyulur. Paşa ve doktor konuşmaktadır. Şimdi tek başına boğuk sesli doktor konuşur. Doktor, Kemal Paşa'nın yatakları geldi diyerek Yüzbaşı'yı uyandırmaya çalışır. Yüzbaşı Cemil, tanyerinin ağaracağı vakitte gözlerini açar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Boğuk bir erkek sesinin duyulması ve türküyle birlikte birinin yaklaşması.
- Yüzbaşı Cemil'in, Askeri hastanede yatması.
- Doktorun, Yüzbaşı Cemil'le konuşması.
- Tahta gıcırtıları ve çığlıkların duyulması.

Düğüm :

- Yüzbaşı Cemil'in eşi Şükran'ın, kocasının yanına gelmesi.
- Yüzbaşı ve karısının konuşması.
- Tahtadan gelen gıcırdamalar ve yakınlaşan boğuk erkek sesinin duyulması.
- Doktorun, Yüzbaşı'yı kontrol etmesi.

- Yüzbaşı'nın, gözlerinin kararması ve türkü sesinin uzaklaşması.
- Şükran'ın geri gelip, Yüzbaşı'yla konuşması.
- Bir çığlık ve türkü sesinin duyulması.
- Yüzbaşı'nın, sağ eli kopan Recep Çavuş'la konuşması.
- Yüzbaşı'nın, yanına doktorun gelmesi ve onunla konuşması.
- Şükran'ın, Yüzbaşı'nın yanına tekrar gelmesi ve Dimitra Teyzesiyle birlikte çocuk sahibi olmak için kiliseye gittiğini Yüzbaşı'ya söylemesi.
- Yüzbaşı Cemil'in, kulağına Şükran'ı silip götüren çığlık seslerinin gelmesi.
- Sert ve titreşimli erkek sesinin duyulması.
- Doktorun, Paşa'ya hastaneyi gezdirmesi.
- Gıcırdayan tahta seslerinin uzaklaşması ve Şükran'ın gelmesi.
- Şükran'ın, Yüzbaşı'ya Hükümet konağındaki Yunan bayrağını indir demesi.
- Paşa ve doktorun konuşması.

Çözüm :

- Boğuk sesli adamın, türkü söylemeye devam etmesi.
- Paşa'nın, yaralı askerler için hastaneye yatak göndermesi.
- Doktorun, Yüzbaşı'yı uyandırmaya çalışması.
- Yüzbaşı'nın, gözlerini açıp tanyerinin ağardığını görmesi.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede Yüzbaşı Cemil, savaş sırasında yaralanmış olması sebebiyle hastaneye yatırılmıştır. Yüzbaşı, Ankara'da askeri hastanede yatmakta, karısı Şükran İzmir'de kocasının yolunu gözlemektedir. Eşler, birbirlerinin yanında olmayı istedikçe birbirlerine kavuşamazlar. Eşlerin birlikte olduğu tek yer, Yüzbaşı Cemil'in düşleridir. Öyküde hayal-hakikat çatışması söz konusudur. Çünkü kavuşmak isteyen çift bir türlü kavuşamaz.

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Yüzbaşı Cemil ve Şükran'dır. Öyküdeki diğer kahramanlar ise, Dimitra Teyze ve Recep Çavuş'tur.

Yüzbaşı Cemil: Savaşta yaralanması sebebiyle Askeri hastanede yatan er, fidan gibi biridir. İzmirli olan Yüzbaşı Cemil, hastanedeki çığlıkların, türkülerin arasında karısını düşünde görmekte ve düşünmektedir. Karısı onun için İzmir'den Ankara'ya gelmiştir. Kocasının yanındadır. Gözlerini kapadığı her an karısıyla birliktedir. Yüzbaşı, kendi yaralarının acısına karşı koymaya çabalarken karısı Şükran'ın da dertlerini dinler.

Doktor: Hastanedeki boğuk erkek sesi doktora aittir. Doktor bu sesiyle yaralı askerlerin acılarının sesini dindirebilmek için türküler söyler. Doktor, İstanbulludur. İstanbul'da Bahriye binbaşısı rütbesiyle görev alırken Kemal Paşa'ya yardımcı olabilmek için İstanbul'dan Ankara'ya gelmiştir.

Şükran: Yüzbaşı Cemil'in eşidir. Onu İzmir'de evlerinde tek başına beklemektedir. Kocasının uzakta oluşundan ve çocuklarının olmamasından dolayı üzüntülü bir kadındır. Çocuk sahibi olabilmek için yan komşusu Dimitra Teyzeyle Güzelbahçe'de bir kiliseye gitmiştir.

Dimitra Teyze: Şükran'ın yan komşusudur. Şükran'ı kiliseye götürmüştür.

Recep Çavuş: Şarapnel parçası yüzünden sağ eli kopmuş asker, sol eliyle bomba atmaktadır. Terhis edildikten sonra da kendi rızasıyla cepheye geri gitmiştir. Sağ eli olmayan Recep Çavuş'un derdi tek eliyle tütün saramıyor olmasıdır.

Kemal Paşa: Sert ve titreşimli sesin sahibi Kemal Paşa'dır. Kemal Paşa'nın Askeri hastaneyi ziyareti esnasında Yüzbaşı Cemil de orada yatmaktadır. Hasta sayısı ve ihtiyaçları öğrenen Paşa, en kısa sürede hastaneye tedarik malzemelerini gönderir.

- **Yer ve Zaman:**

Askeri Hastane başlıklı hikâyede olaylar, Askeri hastanede geçmektedir. Yüzbaşı Cemil'in bu hastanede yaşadıklarını anlatmaya başlamasıyla olaylar ilerler. Öyküdeki olayların odak yeri Ankara'daki Askeri hastanedir.

Yazarın ele aldığı *Askeri Hastane* isimli hikâyenin zamanı seferberliğin ilânından sonradır. Millî Mücadele başlamış ve askerler yaralanmıştır. Askeri hastanede yatmakta olan bir sürü yaralı asker vardır ve cephede çarpışmalar devam etmektedir. Hikâyenin anlatılma zamanı, Yüzbaşı Cemil'in söylemlerine dayalı olarak bir günde anlatılmaktadır. Öyküde olay zamanı ise, cephede büyük çarpışmaların olduğu ve yaralıların git gide çoğaldığı 1921 tarihidir.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Askeri Hastane isimli öyküde olaylar, Yüzbaşı tarafından ifade edilmektedir. Yani 1. tekil kişi ve tekil bakış açısı kullanılarak olaylar, anlatılmaktadır.

> "Gözlerim yeniden kapanmak istiyor.. Zorluyorum açık tutmaya.. Kapanıyor.. O kısacık arada pencereyi görüyorum.. Tam karşımda.. Tanyeri ha ağardı, ha ağaracak.."(s. 127)

2.2.1.2.4. Terzinin Kocası

Terzinin Kocası, Ankara İstasyonu başlıklı öykü kitabının dördüncü hikâyesidir. Bu hikâyede, Seferberlik sırasında Terzi Kadın'ın kocasının evi terk edip gitmesi ve adamın başka bir kadınla ilişki yaşaması anlatılmaktadır. Terzi Kadın, kocası evi terk edip gittikten sonra iki kızını tek başına büyütmüştür. Terzilik yaparak kızlarının çeyizini hazırlamış ve kızlarını evlendirmiştir. Kızlar evlendikten sonra Terzi Kadın'ın, kocası dönmüştür. Terzi Kadın, kocasından tiksinmekte, onu evde istememektedir. Hikâyede ayrıca aldatılma, geçim sıkıntısı, çaresizlik, nefret ve savaş gibi konulara da yer verilmektedir.

Öyküde aldatılma konusu kadınların başına gelmektedir. Aldatanlar hep erkektir. Terzi Kadın gibi kaynanası da, kocası tarafından aldatılmıştır:

> *"Babası daha beterini etti bana.. Keşke bırakıp gitseydi seninki gibi.. Gözün görmedi hiç olmazsa.. Gözümün önünde yaptı yapacağını.. Neden? Tepem atsın da bırakıp gideyim, diye.. Hangi cehenneme gidecektim? Kimsem mi vardı? Param mı vardı?"* (s. 130)

Aldatılan kadınların başka bir sorunu da gidecek bir yakınlarının ve paralarının bulunmamasıdır. Öyküde aldatılan gelin ve kayınvalide çaresiz kimselerdir. Gelinin parası olduğu halde o da aldatılmıştır.

- **Mesaj:**

Hikâyede Terzi Kadın, kocası evi terk edip gittikten sonra ailenin geçimini tek başına sağlamıştır. İki kızını büyütüp gelin etmiş ve kaynanasına bakmıştır. Çocukluk ve genç kızlık yıllarında da fakir olan Terzi Kadın, hayatta karşılaştığı zorluklardan kaçmadan savaşmıştır. Bu durum aynı zamanda bir kadının, bir annenin tek başına neler yapabileceğinin de en büyük göstergesidir. Yazar, Terzi Kadın üzerinden tüm kadınlara ve annelere eğer bir kadın başarabilmeyi gerçekten isterse o gücü kendisinde bulabileceğini anlatmak istemiştir.

- **Özet:**

Hikâyede olaylar, Terzi Kadın'ın evinin bir odasında başlamaktadır. Odada Terzi Kadın'ın kocası ve misafirler oturmaktadır. Bu arada Terzi Kadın, bahçedeki gülün tomurcuklarını seyretmektedir. Ardından yan komşunun oğlunun söylediği bir türkü duyulur. Terzi Kadın Esma, misafirlerin gitmekte olduğunu görür. Kayınvalidesinin sesine kulak verir ve onun yanına gider. Esma, kayınvalidesine su içirdikten sonra onunla sohbet eder. Kayınvalide, oğlu için *"Nasıl olsa, esaretten dönmüş sanıyor onu cümle Ankara halkı.. Elin yosmasıyla Arap illerine kaçtığını, harp bitinceye kadar da oralarda eğleştiğini öğrenmedi kimse.."* (s.129-130) diyerek Esma'yı rahatlatmaya çalışır. Terzi Kadın Esma, terzilik yaparak iki kızı Feride ve Saide'yi büyütüp onları gelin etmiştir. Esma'nın kayınbabası da zamanında kayınvalidesinin yanına dostunu getirip oturtmuştur. Kayınvalide gidecek yeri ve parası olmadığı için bu rezilliğe katlanmıştır. Şimdi Esma da kocasının kendisini aldatmasına rağmen onu evinden kovmamaktadır. Tek nedeni kızlarının, babaları yüzünden damatlar tarafından horlanmasını istemeyişidir.

Esma, savaş yıllarında yokluk zamanı ektiği meyve çekirdeklerinin verdiği meyveleri kocasının yemesini çekemez. Seferberlikten önce kocası, Topal Necmiye ile birliktedir. Sonra da onunla birlikte kaçmıştır. Esma bunu hazmedememektedir. Kocası yanına gelmesin diye Esma, merdiven altındaki dikiş diktiği küçük odaya saklanır. Esma, geçmişini düşünür. Annesini, halasının yanında kaldığı vakitleri hatırlarken uyuya kalır. Uyandığında sabah olmuştur. Kayınvalidesinin yanına giden Esma, kadının zorlukla nefes alıp verdiğini fark eder. Esma, yaşlı kadın ölürse kocasıyla aynı evde nasıl yaşayacağını düşünür.

Kaynana bir şeyler işaret ederken nefesi kesilir ve can verir. Kaynananın gözlerini kapatması için kocasını çağırmak üzere odadan ayrılan Esma, kocasına seslenir, ses gelmez. İçeri girer. Oda boştur. Bavulu, elbiseleri yoktur. O, gitmiştir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Terzi Kadın Esma'nın, kocasının ve misafirlerin üst kat sofasında oturmaları.
- Esma'nın, bahçedeki gül dalındaki tomurcukları seyretmesi.
- Yan komşu oğlunun, söylediği türkünün Esma'nın kulağına gelmesi.
- Misafirlerin evden ayrılması.

Düğüm :

- Kayınvalidesinin sesinin duyulması ve Esma'nın, kayınvalidesinin yanına geçmesi.
- Esma'nın, kaynanasına su içirmesi.
- Kayınvalidenin, Esma'nın kocası üzerine konuşma yapması.
- Esma'nın, kocası evi terk ettikten sonra terzilik yaparak evin geçimini sağlaması.
- Esma'nın, kızlarını gelin etmesi.
- Esma'nın, kocası geldi diye mutsuz olması.
- Esma'nın, kocasına olan tahammülsüzlüğü ve nefreti.
- Seferberlikten önce kocanın, Topal Necmiye ile ilişki yaşaması.
- Koca ile Necmiye'nin birlikte kaçması.
- Geri dönen kocanın, karısı Esma ile tekrar yakınlaşma çabaları.
- Esma'nın, kocasından kaçması.
- Abdülhamid Han'ın hal'edilmesi (tahttan indirilmesi).

- Esma’nın, kocasına olan nefretini kızlarından ve damatlarından nasıl gizleyeceğini düşünmesi.
- Esma’nın, kafasının dağılması için dikeceği kumaşlara bakması.
- Esma’nın, küçük odada uyuya kalması.
- Esma’nın, rüyasında annesini görüp onunla konuşması.
- Esma’nın, doğan yeni güne uyanması.
- Esma, eve giderken komşu bahçedeki Gümüş Hanım’ın suallerine cevap vermesi.
- Esma’nın, kayınvalidesinin kaldığı odaya girmesi.
- Esma’nın, kayınvalideyi can çekişir bir hâlde bulması.
- Kayınvalidenin, gelinine bir şeyler işaret etmesi.
- Kayınvalidenin nefesinin kesilmesi.

Çözüm :

- Esma’nın, kayınvalidesinin gözlerini kapatmak için kocasını çağırmaya gidişi.
- Esma’nın, kocasına seslenişi ve dayanamayıp odaya girmesi.
- Kocanın kaldığı odanın boş olması, bavulun ve eşyaların bulunmaması.
- Kocanın evden gidişi.

➢ **Çatışma:**

Terzi Kadın öyküsünde, Terzi Kadın’ı bırakıp giden kocanın ardından tekrar evine, çocuklarına ve karısına dönmesi, Terzi Kadın için katlanılmaz bir durum olmuştur. Terzi Kadın, başka bir kadınla evlendikten sonra sevdiği adamdan artık nefret etmekte ve onu yanında istememektedir. Terzi Kadın, iki kızının babası olan adamdan artık kaçmaktadır. Sevginin yerini zamanla nefrete bırakması, karı ve koca arasında yaşanan çatışmalara yol açmaktadır. Karısının soğuk davranışlarına dayanamayan koca, tekrar evden ayrılır.

Hikâyedeki diğer çatışma ise, Terzi Esma'nın kumaş diktiği Hoca Hanım'ın Gazi Paşa'yı sevmemesi üzerine yaşanır. Hoca Hanım'ın Osmanlı taraftarı oluşu, Esma ile zıtlaşmalarına neden olmaktadır.

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Terzi Kadın (Esma)'dır. Öykünün diğer kahramanları ise, Topal Necmiye, Gümüş Hanım, Haca Hanım, Feride ve Saide'dir.

Terzi Kadın: Terzi Kadın'ın adı Esma'dır. Esma'nın onu ve çocuklarını terk edip başka bir kadınla kaçıp giden kocasına karşı içinde öfke vardır. Esma, kocasının evden ayrılışının ardından birçok sıkıntıya göğüs germiş güçlü bir kadındır. Kocasının yokluğunda terzilik yapmış ve evin geçimini sağlamıştır. Kocasının eve tekrar gelişiyle huzuru kaçmıştır. Aynı evde onunla birlikte olmak kadın için zordur. Neyse ki, kaynanasının vefat ettiği gün kocasının evden tekrar gittiğini öğrenir.

Koca: Ak saçlı, kızıl yüzlü, pis sigara ve şarap kokulu bir adamdır. Esma'nın kocası olup, onu başka bir kadınla kaçarak aldatmıştır. Çocuklarıyla ilgilenmemiştir. Kendi keyfine göre hareket eden biridir. Bir gün ansızın Esma'nın yanına evine döner. Kızlar ve kaynana bu duruma sevinse de Esma, kocasının gelmesine üzülür. Esma'dan beklediği yakınlığı göremeyen koca, geldiği günün sessizliğiyle evden ayrılır.

Kayınvalide: Esma'nın kocasının annesidir. Esma tarafından bakılmakta olan yaşlı hasta bir kadındır. O da kocası tarafından aldatılmıştır. Üstelik kocası kadını, karısının yanına getirmiştir. Hiçbir imkânı olmayan kaynana sessiz kalarak bu duruma tahammül etmiştir. Oğlunun tekrar evine gelişine sevinmiştir. Fakat oğlunun tekrar evden ayrılışı kaynananın ölümüne sebep olmuştur.

Feride ve Saide: Feride ve Saide, Esma'nın kızlarıdır. Anneleri Esma tarafından büyütülmüşlerdir. Daha sonra iki kız da kendi yuvalarını kurar.

Topal Necmiye: Seferberlikten önce Esma'nın kocasının birlikte olduğu kadındır. Daha sonra ikisi birlikte kaçmışlardır.

Gümüş Hanım: Esma'nın, yaşlı komşusudur. Meraklı bir kadındır. Esma'nın kocasıyla ilişkisini irdeler.

Hoca Hanım: Esma'ya kumaş diktiren bir kadındır. Osmanlı taraftarı oluşu, Gazi Paşa'nın kadınlara getirdiği kıyafet biçimleri Hoca Hanım'ı rahatsız eder. Paşa'yı sevmediğini dile getirmekten kaçınır ve eleştiride bulunur.

- **Yer ve Zaman:**

Terzi Kadın isimli hikâyede olaylar, Ankara'nın Taceddin Mahallesi'nde terzilik yapan Esma'nın evinde yaşanır. Esma'nın evinden bahçeye, bahçeden kaynananın odasına, odadan mutfağa, mutfaktan küçük odaya geçilir ve olaylar burada meydana gelir.

Hikâyenin anlatıldığı zaman, yaklaşık bir gündür. Olaylar, temmuz ayında yaşanmaktadır. Olay zamanı ise, seferberlikten sonraki yıllar ile Lozan antlaşmasının imzalandığı 1923 yılları arasında geriye dönüşler ile birlikte tahmini 10 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Hikâyede bununla ilgili şu cümle verilmiştir:

> "Telgraf telindeki kuşlar misali. Ortalarında da ak saçlı, kızıl yüzlü bir adam.. Kocam.. Pis sigara kokulu.. Şarap kokulu.. On yıl önceki gibi.."(s. 128)

- **Anlatıcı –Bakış Açısı:**

Terzinin Kocası isimli öykü, ben anlatıcı tarafından tekil bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır. Olaylar, Terzi Kadın aracılığıyla aktarılmaktadır:

> *Gül dalındaki tomurcuklara bakıyorum. Yüreğim de onlardan biri sanki. Patladı patlayacak. Kavgadan yana bugün, barıştan değil. Atışından biliyorum. Tıkırtısından. Bozulmaya niyetlenmiş bir saat gibi.. Hava da inadına sıcak. Temmuz ikindisi olanca ağırlığıyla çöktü bahçeye.* (s. 128)

2.2.1.2.5. Altınlar

Altınlar, Ankara İstasyonu isimli hikâye kitabının beşinci öyküsüdür. Öyküde, Ankara'da yaşamakta olan bir Rum ailesinin en büyük kızlarının hayatı konu edinilmektedir. Rum kızı Lusi, hasta bakımı için gittiği evin hanımıyla yaşadığı tartışmalar ve evin beyiyle olan yasak aşkı, Gazi Paşa'nın Ankara'ya gelişi,

Cumhuriyet'in ilânı, Millet Mekteplerinin kuruluşu hikâyede anlatılmaktadır. Öyküde kıskançlık, savaş, aşk, ölüm ve yoksulluk gibi konular ele alınmaktadır.

- **Mesaj:**

Öyküde, fakir bir kız olan Lusi, zengin bir hanımın yanında hasta bakıcılık yapmak için çalışmaya başlar. Bu zengin Hayriye Hanım, Lusi'ye ev işleri de yaptırır. Lusi'ye altınlarında gözü olduğunu söyler ve kızın canını sıkar. Lusi'ye olan nefretiyle iftira atar. Hayriye Hanım'ın altınları kaybolur ve Hayriye Hanım onları, Lusi'nin çaldığını ima eder. Hayriye Hanım'ın ölümünden sonra altınlar mutfaktaki taşın altında bulunur. Lusi'ye iftira atıldığı kesinleşir. Öyküde verilmek istenen mesaj kapalıdır ve bizzat görüp duymadığımız konularda karşı tarafı yargılamamamızı ve onlara iftira atmamamızı içermektedir.

- **Özet:**

Lusi'nin zerdali ağacının altında oturup, mekik oyası işlerken geçmişi düşünmesiyle hikâye başlar. Lusi, kendinden on beş-yirmi yaş büyük Muhiddin Bey'le evlidir. Lusi, altı kardeşin en büyüğüdür. Lusi'nin babası Atpazarı'nda kunduracılık yapar, annesi de zengin hanımlara temizliğe ve çamaşıra gider. Lusi'nin de eli iş tutmaya başlayınca onu da zengin bir kadının yanına hasta bakıcılığına gönderirler. Hayriye Hanım daha ilk zamandan Lusi'ye hizmetçilik yaptırır. Hayriye Hanım, Lusi'nin altınlarının ve kocasının peşinde dolanıp durduğunu söyler. Kız, her şeye tahammül eder. Hayriye Hanım, Gazi Paşa'nın gelmesiyle Lusi'lerin artık Ankara'da kalamayacağını da söyler. Muhiddin Bey, Lusi'ye böyle bir şey olamayacağını anlatır ve onu rahatlatır. Bu olay sonrasında Lusi ve Muhiddin Bey arasında bir yakınlaşma olur.

Hayriye Hanım ve Muhiddin Bey, yazın Keçiören'e taşınırlar ve Lusi'yi götürmezler. Bu sırada Hayriye Hanım'ın altınları kaybolur. Muhiddin Bey, soluğu Lusi'lerde alır. Lusi'nin altınları almadığını bilse de mecburen gelmiştir. Savaş bitmek üzeredir. Bir gün Muhiddin Bey, tekrar Lusi'lerin kapısına gelir. Hayriye Hanım ölmüştür. Muhiddin Bey, Lusi'yle evlenmek ister. Lusi, Muhiddin Bey'le evlenir. Cumhuriyet'in ilânından sonra biri kız diğeri erkek iki evlatları olur. Gazi Paşa gelir ve düşmanları cezalandırır. Daha sonra da Millet

Mektepleri'ni açtırır, yeni harflerin öğrenilmesini sağlar. Hanımların kıyafetleri üzerine değişikler yapar ve onları çarşaftan, peçeden kurtarır. Hayriye Hanım'ın kayboldu dediği altınları mutfaktaki taşın altından çıkar. Muhiddin Bey ve Lusi, bu altınları bozdurarak parasını Hilâl-i Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne bağışlarlar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Lusi'nin, zerdali ağacının altında mekik oyası çekerken geçmişini düşünmesi.
- Lusi'nin, oğlu ve kızının okulda, kocası Muhiddin Bey'in bir cemiyet kurmak için Taşhan'da olması.
- Muhiddin Bey ve Lusi arasında on beş-yirmi yaş aralarında fark olması.
- Lusi'nin, Ankara'nın Samanpazarı semtinde doğup büyümesi.
- Lusi'nin, babasının Atpazarı'nda kunduracılık yapması, annesinin de zengin hanımların temizliğine ve çamaşırına gitmesi.

Düğüm :

- Lusi'nin, eli iş tutmaya alıştığında zengin yaşlı hasta kadına bakmak için çalışmaya başlaması.
- Lusi'nin, hasta bakıcı olarak gittiği Hayriye Hanım'ın evinde Lusi'nin hizmetçi gibi çalıştırılması.
- Hayriye Hanım'ın, Lusi'ye farklı şekilde eziyetlerde bulunması.
- Hanımının eziyetlerinden kaçan Lusi'yi, Muhiddin Bey evlerine gelerek işe geri çağırması.
- Muhiddin Bey'in, Lusi'nin yüreğini ferahlatıcı sözler söylemesi ve aralarında bir yakınlaşmanın başlaması.
- Hayriye Hanım ve Muhiddin Bey'in, Lusi'yi yanlarına almadan Keçiören'deki evlerine gitmeleri.

- Hayriye Hanım'ın, altınlarını kaybetmesi ve bu konuda Lusi'yi suçlaması.
- Muhiddin Bey'in, Lusi'lere gelerek Hayriye Hanım'ın altınlarını sorması.

Çözüm :

- Savaşın bitmesi ve Hayriye Hanım vefat etmesi.
- Muhiddin Bey'in, Lusi'lere gelmesi ve Lusi'nin babasına, kızıyla evlenmek istediğini söylemesi.
- Muhiddin Bey'le evlenen Lusi'nin, Cumhuriyet'in ilan edildiği gece kızı Eliza İkbal'in, sonraki yıl oğlu Mano İbrahim'in doğması.
- Gazi Paşa'nın Ankara'ya gelmesi ve suçluları cezalandırması. Millet Mektepleri'ni açarak okuma yazmayı ve yeni harflerin öğretilmesini sağlaması. Ardından da kadınları çarşaf ve peçeden kurtarması.
- Hayriye Hanım'ın, kaybolan altınlarının Keçiören'deki bağ evinin mutfağındaki bir taşın altından çıkması.
- Muhiddin Bey ve Lusi'nin, Hayriye Hanım'ın altınlarını bozdurarak Hilâl-i Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyeti'ne bağışta bulunması.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede, Lusi'nin ailesi yoksullukla mücadele etmeye çalışan küçük insanlardır. Öyküde Lusi ve Hayriye Hanım arasında kıskançlıktan doğan bir çatışma yaşanmaktadır. Hayriye Hanım, altınlarını ve eşi Muhiddin Bey'i Lusi'den kıskanmaktadır. Bu yüzden de kıza türlü eziyetlerde bulunur. Lusi'nin bu duruma tahammül etmesi aradaki çekişmeyi daha da alevlendirir. Hayriye Hanım, Lusi'ye en büyük darbeyi Gazi Paşa gelip sizi buradan sürecek, sözünü sarf ederek yapmıştır. Lusi, buna çok üzülmüştür. Hayriye Hanım, sağlık problemleri yüzünden ölür. Daha sonra ise, Muhiddin Bey'le Lusi evlenir.

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Lusi'dir. Diğer kahramanlar ise, Avram Efendi, Gazi Paşa, Eliza İkbal ve Mano İbrahim'dir.

Lusi: Kunduracılık yapan Avram Efendi'nin altı çocuğundan en büyüğüdür. Gayrımüslimlerden olan ve Ankara'da yaşayan Lusi, genç kızlık yıllarında hasta bakıcı olarak zengin bir kadının yanında çalışır. Hanımın her türlü eziyetine katlanan Lusi, evin beyiyle de bu sayede yakınlaşır. Hayriye Hanım'ın eziyetleri de attığı iftira da sonuçsuz kalır. Hayriye Hanım vefat ettikten sonra Lusi ve Hayriye Hanım'ın eşi Muhiddin Bey evlenir. İki çocukları olur. Lusi, Gazi Paşa'nın açtığı mektepte okuma yazma öğrenir.

Muhiddin Bey: Belediye dairesinde memur olan Muhiddin Bey, saçına hafif kır düşmüş esmer bir adamdır. Hayriye Hanım'la olan evliliği sırasında karısına bakmaya gelen Lusi'ye âşık olur. Hayriye Hanım'ın ölümünden sonrada Lusi'yi Avram Efendi'den isteyerek Lusi'yle evlenir.

Hayriye Hanım: Gürcü asıllı olan kadının kül gibi mavi gözleri ve sarı bukleli saçları vardır. Muhiddin Bey'le evlidir. Babadan kalma altınlarını kocasına dahi ellettirmez. Kendisine bakmak için gelen Lusi'ye eziyet eder. En sonunda da altınları kaybolan kadın suçu Lusi'ye atar. Hayriye Hanım'ın vefatının ardından Keçiören'deki bağ evinde altınlar bulunur.

Avram Efendi: Atpazarı'nda kunduracılık yapan adam, altı çocuk babasıdır. Avram Efendi'nin en büyük çocuğu Lusi'dir. Samanpazarı'nda iki odalı bir evde yaşarlar. Karısı da zengin kadınların temizliğine gider.

Eliza İkbal: Lusi ve Muhiddin Bey'in Cumhuriyet'in ilan edildiği gece doğan ilk çocuklarıdır.

Mano İbrahim: Lusi ve Muhiddin Bey'in Cumhuriyet'in ilanın sonraki yılında doğan ikinci çocuklarıdır.

Gazi Paşa: Ankara'ya gelmiş, suçluları cezalandırmış ve memleketi kalkındırmak için çalışmalara başlamıştır. Millet Mektepleri'ni açtırmış, yeni harflerle okuma yazma öğretilmesini sağlamıştır. Hanımları çarşaf ve peçeden kurtarmıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Altınlar başlıklı hikâyede olaylar, Ankara'nın Samanpazarı, Atpazarı, Keçiören ve Kaleiçi semtlerinde geçmektedir. Hikâyede olayların büyük çoğunluğu Hayriye

Hanımların Kaleiçi'ndeki evinde yaşanır. Ara ara Keçiören'deki bağ evi ve Lusi'lerin evi de öyküde mekân olarak yer almaktadır.

Hikâyedeki anlatma zamanı birkaç saattir. Hikâyede olaylar, geriye dönüş tekniği ile anlatılır. Lusi'nin evli olduğu zamandan doğduğu yıllara, o yıllardan genç kızlık zamanlarına geçilir. Hikâyede Lusi'nin çocuk sahibi olduğu zaman Cumhuriyet ilân edilmiştir. Daha sonraki yıllarda kıyafet kanunu (1925), yeni harflerin kabulüyle (1928) birlikte Millet Mektepleri açılmıştır. Yazar, hikâyeyi Lusi'nin doğduğu 1900'lü yıllardan başlatarak 1928 sonrasına kadar getirir. Lusi'nin çocuklarının okula gittiğini de düşünürsek olay zamanı, tahmini olarak 30 yıldır.

> "Şu güzel işe bakın; tam Cumhuriyet'in ilan edildiği gece kızım, Eliza İkbal'i doğurdum.. Atılan top sesleri bizim şerefimizeydi sanki.. Senesine de Mano İbrahim geldi kucağımıza.." (s. 147)

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hikâye, Lusi aracılığıyla anlatılmaktadır. Yani öyküde, ben anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır:

> *İki gözüm iki çeşme dönerim eve.. "Gitme" der annem babam. "Madem horlanıyorsun, gitme bir daha." Ama üç gün dururum ancak. Muhiddin Bey utana sıkıla çalar kapımızı.. Şimdi garipsediniz sözümü, biliyorum.. Bu Muhiddin Bey, Lusi'nin kocası Muhiddin Bey mi diyorsunuz? Evet, aynı adam canlarım..* (s. 142)

Öyküde, kahramanların ağız özelliklerine de yer verilmektedir.

2.2.1.2.6. Dedemçeşmesi'nde Bir Gece..

Dedemçeşmesi'nde Bir Gece, Ankara İstasyonu isimli hikâye kitabının altıncı öyküsüdür. Öyküde, seferberliğin bir kız çocuğunun yaşamını nasıl değiştirdiği anlatılır. Seferberlikte babasını kaybeden Kamer, kimsesiz kalınca kötü yola düşer. Öyküde Kamer ve Muallim Bey'in aşkının yanı sıra savaş, ölüm, yalnızlık ve korku gibi temalar da ele alınmıştır.

- **Mesaj:**

Eğlence âlemlerine düşmüş bir kadının da sevdalanabileceği, onun da duygularının olduğu yazar tarafından dile getirilmek istenmiştir. Çengi Kamer'in Muallim Bey'e bir anda sevdalanması bunun örneğidir.

- **Özet:**

Öyküde Çengi Kamer, Ankara âlemlerinde raks etmeye başladığı yılı hesap etmeye çalışırken meclisine çağrıldığı eve varır. Kamer'e kapıyı açan yaşlı kadın pek suratsızdır ve aralarında bir tartışma yaşanır. Yaşlı kadının gösterdiği odaya giren Kamer'de bir korku vardır. Öksüz ve yetim Kamer, kendisini bu yerlere sevk eden Nusret Efendi'yi hatırlar ve ölmesini ister. Kamer, odada hazırlanmaya başladığı vakit yaşlı kadın ona yemek getirir. Yemekten birkaç lokma alan Kamer hazırlanmaya devam eder. Çalgı sesleri duyulur. Kamer, yaşlı kadının açtığı kapıdan meclise girer ve oynamaya başlar. Meclise Muallim Bey, gelir. Kamer, ondan etkilenir. Eli ayağı titreyen Kamer, orada daha fazla kalmak istemez. Bağın sahibi, Kamer'i ve diğer misafirleri bırakmaz ve evinde konuk eder.

Gece yaşlı kadın, Kamer'in kapısını tıklatır. Muallim Bey, Kamer'e bir emanet verir. Kamer, Muallim Bey'i odasına davet eder. Muallim girer girmez, Kamer'e olan sevdasının hikâyesini anlatır. Ona verdiği emanet, on dört yıl önce Kamer'in bir mecliste düşürdüğü küpedir. Kamer'e tutulan Muallim Bey, o gece küpeyi almıştır. Sevdasını anlatan Muallim Bey'e Kamer de karşılık verir. Kamer, bu geceyi düğün gecesi ilân ederek Muallim Bey'le birlikte olur. Sabah olduğunda Muallim Bey, bir mektup bırakarak odadan ayrılıp gider. Kamer, Dedemçeşmesi'nin bağlarında Muallim Bey'in gidişini izler. Ardından bir umursamazlıkla mektubu yakıp, dağılan eşyalarını toplamaya başlar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Çengi Kamer'in çağrıldığı bağ evine doğru gitmesi.
- Kamer'in çalıştığı yere Osmanlı devrinde âlemlere giden beylerin gelmeye devam etmesi, Cumhuriyetçilerin Ankara Palas'a gitmesi.

Düğüm :

- Kamer'in, Dikmen'de bulunan bağ evindeki meclise gitmesi.
- Kamer'in, gittiği evin kapısını yaşlı bir kadının açması.
- Yaşlı kadının, Kamer'e hazırlanacağı odayı göstermesi.
- Kamer, koynunda duran incecik boyunlu hintyağı şişesinde taşıdığı rakıdan içmesi.
- Kamer'i, bu yola sevk eden Nusret Efendi'ye laf söylemesi.
- Yaşlı kadının, Kamer'e yemek getirmesi.
- Saz sesinin duyulması ile kalın bir erkek sesinin türküye başlaması.
- Yaşlı kadının, açtığı kapıdan Kamer'in odaya girmesi ve dans etmeye başlaması.
- Yağmur kokusuyla bir beyin meclise girmesi.
- Yağmur kokulu kişinin, Muallim Bey olması.
- Çengi Kamer'in, Muallim Bey'den etkilenip ne yapacağını bilememesi.
- Sazdan sonra Kamer'in, evden ayrılmak istemesi.
- Yaşlı kadının, Kamer'e evde konuk edileceğini söylemesi.
- Yaşlı kadının, gece Kamer'in kapısını çalması.
- Kapıyı açan Kamer'in, yaşlı kadının yanında birisinin olduğunu görmesi.
- Yaşlı kadının yanındaki Muallim Bey'in, Kamer'e bir emanet vermesi.
- Kamer'in, emaneti kabul edip sonrasında Muallim Bey'i odasına davet etmesi.
- Muallim Bey'in, emanet olan küpenin hikâyesini anlatması.
- Muallim Bey'in, Kamer'e olan sevdasını dile getirmesi.

Çözüm :

- Kamer'in, "düğün gecem" deyip Muallim Bey'le birlikte olması.

- Muallim Bey'in, sabah olunca yazdığı bir mektupla Kamer'i yatakta bırakıp gitmesi.
- Kamer'in, Muallim Bey'in gidişine uyanması.
- Kamer'in, Muallim Bey'in bağlardaki yürüyüşünü seyrettikten sonra mektubu yakması.
- Kamer'in, odaya saçılan eşyalarını toplamaya başlaması.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede, birbirlerine sevdalanan Çengi Kamer ve Muallim Bey kavuştuktan sonra tekrar ayrılırlar. Geceyi Kamer'le birlikte geçiren Muallim Bey, sabah olunca kadına bir mektup bırakarak yanından ayrılır. Bu durum, Kamer'i üzer. Böylece öyküde Kamer ile Muallim Bey arasında bir çatışma yaşanır.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Çengi Kamer'dir. Hikâyenin diğer kahramanları ise, Nusret Efendi ve Efeler'dir.

Çengi Kamer: On altı yaşında çengiliğe başlayan Kamer, öksüz ve yetim bir kadındır. Annesi Serez'de bey kızı, babası da Ankara'nın şekerci esnafından Hamdi Efendi'dir. Annesi, Kamer'i doğurduğu gibi ölmüştür. Babasının da harpte ölmesiyle Kamer, bir başına kalmıştır. Rahmetli babasının dükkân komşusu Nusret Efendi tarafından kandırılan Kamer, kendini çengi âlemlerinin içinde bulmuştur. Gittiği bağ evinde Muallim Bey'e sevdalanmış, onun da sonu ayrılık olmuştur. Kamer yine yalnız kalmıştır.

Yaşlı Kadın: Kamer'in gittiği bağ evinde beylerin hizmetini görmekte ve meclise yemek taşımaktadır. Kamer, bağ evine gittiğinde ona kapıyı soluk yüzlü yaşlı kadın açmıştır. Kamer'le ilk başta atışmaları olduysa da sonra iyi anlaşmışlardır.

Muallim Bey: Mecliste Kamer'in dikkatini çekmiştir. Muallim Bey, başında terekli şapka, sarı saçlı, kül renkli takımlı, boyunbağı takmış, kumral ve bıyıksız güler yüzlü bir adamdır. Muallim Bey, on dört yıl önce Dârulmuallimin'de öğrenciyken dayısının götürdüğü bir oturak âleminde Kamer'i tanımış ve ona tutulmuştur. Kamer'in düşürdüğü küpeyi almış tekrar bir araya geldikleri gece

emaneti Kamer'e geri vermiştir. O gece Kamer'le birlikte olan Muallim Bey, sabah ardında bıraktığı bir mektupla oradan ayrılmıştır.

Nusret Efendi: Kamer'in babası Şekerci Hamdi Efendi'nin dükkân komşusudur. Kamer'i bir çift pabuçla kandırmış dükkânın arkasına götürerek, kız çocuğuna orada tecavüz etmiştir. Kamer'in çengiliğe başlamasındaki neden Nusret Efendi'dir.

Efeler: Mecliste toplanmış erkeklerdir. Hepsi esmer ve bıyıklıdır.

- **Yer ve Zaman:**

Dedemçeşmesi'nde Bir Gece başlıklı öyküde olaylar, Kamer'in Ankara'nın Dikmen'indeki bağ içinde bulunan eski bir eve giderken başlar. Hikâyede Kamer, bu eve gidişini ve evin özelliklerini şöyle anlatmaktadır:

> *Gün batımına yakın, Dikmen'e çıkan daracık toprak yolda yaylıdan iniyorum. Bağların arasına gizlenmiş, iki katlı, eski eve yöneliyorum çabuk adımlarla. İri bir taşa takılıyor ayağım, düşecek gibi oluyorum. Kendimi kurtarsam da koynuma bastırdığım kadife bohça yuvarlanıyor yere.. Eğilip alıyorum titreyen ellerimle. Neden titriyorum peki? Bu tedirginlik niye? İlk kez gidiyorum sanki oturak âlemine..* (s. 149)

Hikâyenin anlatılma zamanı, günbatımında başlar ve Kamer'in bağ içindeki eve doğru yol almasıyla da devam eder. Öyküde olayların anlatımı, ertesi gün sabah saatlerinde son bulur. Kısaca hikâye, bir buçuk günlük bir zaman diliminde anlatılmıştır.

Olay zamanı, Kamer'in çengiliğe başladığı on dört yılı kapsar. Kamer, on altı yaşlarında çengiliğe başlamıştır. Aynı yıllarda mütareke imzalanmıştır. Aradan geçen on dört yıl hesap edilince hikâyenin anlatıldığı zamanda, Kamer 29-30 yaşlarında olmaktadır.

> *Nice zamandır, Çengi Kamer'iyim Ankara'nın? On dört yıl olmuş meğer. Şöyle bir saydım da geçen gün, iki elimin parmakları yetmedi onca yıla. On altı yaşında başlamıştım. Çok geçmeden, mütareke imzalandı, dediler. Neredeyse, yedi yıldır da yeni Ankara'nın Kamer'i oldum.* (s. 149)

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hikâyede olayların anlatımında, tekil bakış açısı kullanılmıştır. Olaylar, ben anlatıcı yani Kamer tarafından anlatılmaktadır.

2.2.1.2.7. Çerçinin Düşleri

Çerçinin Düşleri, Ankara İstasyonu isimli hikâye kitabının yedinci öyküsüdür. Bu öyküde, sevdiği kız Makbule'nin ölümüyle yıkılan Çerçi Ali'nin düşlerinde onu tekrar yaşatma çabası anlatılmaktadır. Çerçi Ali, sevdiği kızın hasretliğini çekmektedir. Hikâyede Çerçi Ali'nin ayrılıkla, özlemle ve hüzünle dolu hayatı ifade edilmektedir. Öyküde ayrıca, çocuksuzluk, çalışan kadınlar ve kıskançlık da konu edinilmiştir.

- **Mesaj:**

Çerçi Ali, ölen karısı Makbule'yi unutamamıştır. Sevgilisini hayalde de olsa yaşatmaya devam etmektedir. İnsan, duygusal bir varlıktır. Çerçi Ali de günlük hayatına duygusal yapısını yansıtmaktadır. Duygularıyla hareket eden Ali, Makbule'nin bedeni canlı olmasa da onu sevmeye ve yaşatmaya devam etmektedir. Öyküde, gerçek bir sevginin nitelikleri anlatılmaktadır.

- **Özet:**

Hikâyede Gazi Caddesi'ndeki yerine kurulmuş olan Çerçi Ali, geleni geçeni izlemeye koyulmuştur. Ali, aynada kendi yüzüne bakar ve diğer taraftan da gelip geçerken gül küpeye bakan kızı düşünür. Tespihçi Yakup'un oğlu Çerçi Ali, babasıyla birlikte yaşamaktadır. Yaşı geçkin olduğu için askere bile çağrılmamıştır. Daha sonra Çerçi Ali, Makbule'yle evlenmiştir. Evlendikleri gece kız korkar ve ölür. Ali, bunun üzerinden yirmi üç yıl geçmesine rağmen sevdiğini unutamamıştır. Çerçi Ali, Makbule'yle olan ilk konuşmalarını gözünde canlandırır. O, gelmiştir. Sıkma başlı, gümüş tenli kız, Makbule'dir. Çerçinin tezgâhındadır. Makbule, çerçinin verdiği gül küpeleri hemen kulağına geçirir. Çerçi Ali, yakışıp yakışmadığına bakması için kıza bir ayna verir. Aynada kendine bakan kız, *"Aynanın içinde bir kadın var.. Öldürecekmiş gibi bakıyor bana.. Güzel.. Çok da genç.. Üstünde gelinlik örtülü.. Ölü mü ne?"* (s. 168-169) der ve

aynayı atarak oradan kaçar. Çerçi Ali'nin kızın peşinden gider ve genç bir inzibat onu durdurur. Artık ortada kız falan yoktur. Her şey bir hayalden ibarettir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Çerçi Ali'nin, Gazi Caddesi'ndeki bir ağacın altına boncuk tezgahını kurması.
- Çerçinin olduğu yerden sıkmabaş biçimli gümüş tenli kızın yaygıya, Ali'nin de kıza bakması.
- Çerçi Ali'nin, aynada kendine bakması.

Düğüm :

- Çerçi Ali'nin, babası Tespihçi Yakup'la konuşması.
- Babanın, oğluna askere gitme diye yalvarması.
- Makbule'nin, Ali'yle evlendikleri gece yüreğinin korkudan durması.
- Çerçi Ali'nin, karısı Makbule'yi unutamaması.
- Babanın, Makbule'den sonra evlenmeyen oğluna sitemde bulunması.
- Makbule'nin, çerçinin sergisine gelmesi.
- Makbule'nin, sergideki gül küpeleri almak istemesi.
- Çerçi Ali'nin, gül küpeleri Makbule'ye hediye etmek istemesi.
- Makbule'nin annesiyle birlikte, Hariciye Vekaleti'nden bir devletlinin yanında çalışması.
- Makbule'nin, annesinin hasta oluşu ve işe gelmeyişi.
- Ali'nin, kulağındaki gül küpelere bakması için Makbule'ye ayna uzatması.
- Makbule'nin aynada gelinlikli, genç ve ölü bir kızı görmesi ve oradan uzaklaşması.

Çözüm :

- Çerçinin, kızın peşinden gitmeye çalışması.

- Genç bir inzibat tarafından, Çerçi Ali'nin durdurulması.
- Ali'nin, orada kızın bulunmadığını fark etmesi.
- Çerçi Ali'nin, "bir daha buralara gelme" diye genç inzibattan uyarı alması.

➢ **Çatışma:**

Çerçi'nin Düşleri isimli hikâyede, Çerçi Ali ölen karısı Makbule'yi görmeye devam eder. Ali'nin, gerçek hayatı ile düşleri karışmıştır. Yani öyküde hayal hakikat çatışması yaşanmaktadır.

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Çerçi Ali'dir. Diğer kahramanlar ise, Tesbihçi Yakup ve Genç İnzibat'tır.

Çerçi Ali: Boncuk yaygısı bulunan Ali, Tespihçi Yakup'un oğludur. Her gün Gazi Caddesi'ne yaygısını açar. Kırk beş yaşlarında, ak sakallı ve soluk benizli olan Ali, yaygısının önünden gelip geçen Makbule'yi unutamamıştır. Ali, Makbule'yle evlendiği gece kızın kalbi korkudan durmuştur. Makbule'nin ölümünün ardından geçen yirmi üç yılda da Ali kimseyi sevmemiş ve evlenmemiştir. Ali, Makbule'nin hayaliyle yaşamaya devam eder.

Makbule: Gümüş tenli, sıkmabaş örtülü, çorapları nakışlı, ince mantolu ve ay yüzlü, küçük bir kızdır. Yetim olması nedeniyle annesiyle birlikte devlette görev alan bir beyin yanında çalışır. İşe gelip giderken gördüğü gül küpeleri almak ister. Annesinin hasta olduğu bir gün çerçinin tezgâhına gelir. Daha sonra Makbule, Çerçi Ali ile evlenir. Evlendikleri akşam kalbi, duyduğu korku dolayısıyla durur.

Tespihçi Yakup: Çerçi Ali'nin babasıdır. Oğlunu askere göndermek istemez. Tek evladı vardır. Ondan da bir torun istemektedir. Ali'nin Makbule'yi aklından çıkaramayıp evlenemeyişine de sitem eder.

Genç İnzibat: Kızıl yüzlü, gök gözlü biridir. Çerçi Ali'yi durdurarak bir daha Gazi Caddesi'ne gelmemesini söylemiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Çerçinin Düşleri başlıklı öyküde olaylar, Ankara'nın Gazi Caddesi'nde geçmektedir. Çerçi Ali, bu caddeye yaygısını açar ve Makbule'yle de burada tanışır. Makbule de Gazi Caddesi'nde bulunan bir evde çalışmaktadır. Makbule bu evi, *"Şu yolun ilerisinde evleri.. Bahçe içinde, iki katlı, taş yapı.. Konak gibi.."* (s. 167) bir yer olarak tanımlar.

Öyküde olaylar, bir ilkyaz gününde yaşanır. Hikâyedeki olayların anlatıldığı vakit, seferberlikten sonraki yıllardır. Anlatma zamanı ise, sabahın ilk saatleridir. Makbule ile Çerçi Ali'nin evliliğinin ardından yirmi yıl geçtiği söylenir. Buna göre; hikâyede olay zamanı, yaklaşık yirmi üç yıldır.

> "Ama yasın böylesi de olur mu Ali'm? Yirmi üç yıl sürer mi? Murad almadan bir ömür geçip gider mi?" (s. 165)

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hikâyede olaylar, Çerçi Ali aracılığıyla yani 1. tekil kişi tarafından anlatılmıştır. Olayların anlatımında, tekil bakış açısı kullanılmıştır. *Ankara İstasyonu* isimli öykü kitabının içindeki hikâyelerden anlatıcısı erkek olan ilk öyküdür.

> *"Hasır oturağı çıkartıyorum önce koca çuvaldan. Sonra yırtık kilimi. Onun üstüne de bohça eskisi beyaz bezi yayınca, sırtımı Namazgâh tepesine verip Gazi Caddesi'nde, bir kestane ağacının altına oturuyorum her günkü gibi." (s. 162)*

2.2.1.2.8. Erzincan'ı Dolan Gel

Bu hikâye, *Ankara İstasyonu* başlıklı hikâye kitabının sekizinci ve son öyküsüdür. Hikâyede, Erzincan'da savaş sırasında yakınlarını yitiren Ethem'in, karısını, çocuklarını, ablasını ve ablasının çocuklarını unutamaması işlenmektedir. Ethem, sürahi üzerine hepsi için birer kırmızı karanfil işleyecektir ve bunların Erzincan işi olduğunu gösterecektir. İkinci karısıyla ufak tefek tartışmalar yaşayan Ethem, eskiyi yâd etmeden duramaz. Gençlik ve evlilik yıllarına döner durur. O yıllarda savaş, yoksulluk, evlilik, iskân ve ölüm ön plandadır. Bu konularda yazar tarafından, ele alınmıştır.

Hikâyede, II. Dünya Savaşı, birçok bakımdan Türkiye'yi de etkilemiştir. Bunun bariz örneği can kayıpları, göçler ve yoksulluktur. Öyküde Ethem, savaş ve yoksullukla ilgili olarak şöyle bir sitemde bulunur:

> *Türkiye'ye bulaşmadan bir hızı kesilse şu delinin.. İsmet Paşa direniyor ya, günden güne daha fena bastırıyor elin gâvurları, siz de girin, diye.. İngiliz'i bir yandan, Amerikalısı bir yandan.. Hitler'e gücü yetmiyor pezevenklerin.. Aman, bir taş da siz attın, davası.. Ne bilecekler bizim halimizi? Bakırcı Ethem Efendi'nin daha dördüne basmış bir kızı varmış.. Karısına, çocuğuna bırakacağı aylığı yokmuş.. Gebersinler, diyecek Churchill Efendi..* (s. 172-173)

Öyküde, Erzincan yöresine ait bir türkünün dizelerine de yer verilmiştir. Bu türkünün dizeleri ile öykü aynı adı taşımaktadır. Öykü, adını bu dizelerden almıştır da diyebiliriz.

> "Haydi haydi haydi gel
>
> Erzincan'ı dolan gel.." (s. 180)

- **Mesaj:**

Ethem, geçmişte yaşadıklarından kopamamaktadır. Ailesinin ölümü, aklına her gelişinde onu daha da üzer. Yazar öyküde, geçmişe bağlı kalınarak yaşanmaması gerektiğini, ölümlerin ardından da hayatın devam ettiğini anlatmak istemiştir.

- **Özet:**

Bakır işlemeciliği yapan Ethem, eski karısı Nedime ile savaş zamanı ailecek sığındıkları bir manastırda tanışır. Daha sonra evlenerek dört çocuk sahibi olmuşlardır. Ethem, karısı Nedime'yi ve dört çocuğu Aliye, Akile, Mahmut, Atiye'yi ve de ablası ve ablasının üç yavrusunu Birinci Dünya Savaşı sırasında kaybetmiştir. Ethem, savaşta kaybettiği yakınları için bir sürahinin üzerine kırmızı karanfiller nakşetmek ister ve devamlı bunu düşünür.

Ethem ve annesi, savaştan sonra devlet tarafından diğer sağ kalanlarla birlikte Çukurova'ya göç ettirilir. Sıcaklık nedeniyle anne, burada rahatsız olur. Anne ve oğul, annenin isteği üzerine Ankara'ya gelirler. Ethem, annesinin torun ısrarı nedeniyle Şükriye'yle evlenir. Bir kızları olur. Adını Ülker koyarlar. Eski karısı Nedime'yle Bolşevik Devrimi'nden sonra tanışan Ethem aklına o günleri getirip

durdukça içlenmeye başlar. Yaşlanmasının da verdiği korkuyla Şükriye'den olan dört yaşındaki kızı Ülker'i düşünür. Ya tekrar savaş çıkarsa diye endişelenir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim :

- Ethem'in, sürahinin karnına işleyeceği karanfilleri düşünmesi.
- Ethem'in, nakşedeceği karanfillerle karısı Nedime, dört çocuğu ve ablası Gülzâde ve onun üç yavrusunun savaş sırasında kaybetmesini sembolleştirmesi.
- Ethem'in, yine geçmişi hatırlaması.

Düğüm :

- Ethem'e, annesinin Kızılay Çadırı'nda yatarken savaşta uğradıkları baskını anlatması.
- Annesi anlatırken Ethem'in, karısı Nedime'yi düşünmesi.
- Ethem'in, gençlik yıllarına gitmesi.
- Ermeni komitacıların saldırıları, insanların sığınaklara kaçması.
- Ethem ve ailesinin de bu sığınaklardan birinde olması.
- Askerin Erzincan'a girmesiyle Ermenilerin kaçması.
- Sığınaktan çıkmaya çalışanlar arasında on dört-on beş yaşlarındaki bir kızın Ethem'e gülümsemesi.
- Mavi boncuk gibi gözlere sahip Ethem'e gülümseyen kızın adının Nedime olması.
- Ethem'in annesinin anlatmaya kaldığı yerden devam etmesi.
- İsmet Paşa'nın, Erzincan'a gelmesi.
- Erzincan'ın, tekrar şehir yapılmaya çalışması.
- Konu komşu ve annenin zoruyla Ethem'in, Şükriye'yle evlenmesi.
- Ethem'in, yeni karısı Şükriye'nin yemeğin hazır olduğunu haber vermesi.

- Ethem’in, köfteyi annesi gibi yapmayan Şükriye’den dertlenmesi.
- Ethem’in, kızı Ülker’in yılgınlığına üzülmesi.
- Ethem’in, savaşın yaklaşmasından korkması.
- İsmet Paşa’nın direnişi, Amerikan ve İngilizlerin Türkiye’yi savaşa dahil etmek için zorlaması.
- Ethem’in, savaş çıkarsa karısına ve kızına bakamayacak olmasından yana üzüntü duyması.
- Ethem’in, masada duran Diyarbakır karpuzunu alıp kesmeye başlaması.
- Şükriye’nin, masaya tavayı bırakmasıyla köftelerin Ethem’in annesinin yaptığı gibi pişirildiğini görmesi ve mutlu olması.

Çözüm :

- Şükriye’nin, dut ağacında duran petrol lambasını Ethem’e yaktırmaması.
- Komşunun, radyodan dinlediği ajans haberlerinde karartma yapılacağının söylenmesi.
- Ethem’in, yürek çarpıntılarının başlaması.

➢ **Çatışma:**

Hikâyenin kahramanı Ethem, hayal ve gerçek arasında sıkışıp kalmıştır. Düşündekilerle yaşadıkları birbirine tamamen zıt olan Ethem, ara ara bocalamalar yaşar. Nedime’den olan çocuklarıyla şimdiki karısı Şükriye’den olan Ülker’in adlarını karıştırır. Öyküde diğer çatışma ise, Ethem ve yeni karısı Şükriye arasında yaşanır. Ethem, Şükriye’den köfteleri annesinin yaptığı gibi altlarına soğan üstüne köfte koyarak pişirmesini ister. Şükriye’nin eşinin bu isteğini önemsemez. Eşler arasında köfte yüzünden tartışmalar olur. Öykünün sonunda Şükriye, köfteleri Ethem’in istediği gibi pişirir ve eşini mutlu eder.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Bakırcı Ethem Efendi’dir. Hikâyenin diğer kahramanlar ise, Aliye, Akile, Mahmut, Atiye ve Gülzâde’dir.

Bakırcı Ethem Efendi: Bakırcılıkla geçimini sağlayan, elli yaşlarında bir adamdır. İlk karısı Nedime'yi ve dört evladını savaşta yitirmiştir. Annesinin torun sevdası ve komşuların baskısı üzerine Şükriye'yle evlenmiş, Ülker adında bir kız evlat sahibi olmuştur. Bir de erkek evlat istemekte fakat, Şükriye'yi razı edememektedir. Eski karısını, çocuklarını, ablasının ve onun yavrularını aklından çıkaramayan Ethem, onlar için bir sürahiye karanfil çiçeğini motif olarak işlemeye karar verir. İşlediği sürahideki gören herkesin 'Erzincan işi' olduğunu da bilmesini ister.

Anne: Ethem'in annesi, gelinini, kızını ve torunlarını savaş esnasında yitirmiş acılı bir kadındır. Ethem'den tek isteği vardır. O da tekrar torun sahibi olmaktır. Ethem'in annesi, hikâyede savaş sırasında yaşananlar hakkında da bilgiler verir.

Nedime: Ethem'in ilk eşidir. Nedime, Ethem İstanbul'a pazara gittiği vakit savaşta ölmüştür. Dört çocuk annesidir. Ethem'le Bolşevik Devrimi'nden sonra, Ermeni baskınlarından kaçtıkları sığınakta tanışmışlardır. Nedime, mavi boncuk gibi gözlü, başı örtülü, kalın sarı saçlı bir kadındır.

Aliye, Akile, Mahmut ve Atiye: Ethem ve Nedime'nin çocuklarıdır. Ethem, bu dört çocuğu savaşta yitirmiştir.

Gülzâde: Ethem'in ablasıdır. Savaş esnasında üç çocuğuyla birlikte ölmüştür.

Şükriye: Ethem'in Nedime'den sonra ikici eşidir. Şükriye, dalgalı kumral saçlı ve otuz yedi yaşında bir kadındır. Ethem'le evlenmiştir. Ankara'nın Bentderesi'nde yaşamaktadır.

Ülker: Ethem'le Şükriye'nin dört yaşlarındaki kız evlatlarıdır.

- **Yer ve Zaman:**

Erzincan'ı Dolan Gel isimli hikâyede olaylar, Erzincan'da geçmektedir. Hikâyenin anlatıldığı yer ise Ankara'nın Bentderesi'nde Bakırcı Ethem'in oturduğu evin bahçesidir. Bahçede yenecek yemeğin telaşı içerisinde Ethem Efendi, hikâyeyi anlatır. Olayların yeri sırasıyla Erzincan, Çukurova ve Ankara'da geçmektedir.

Olaylar, geri dönüş tekniği kullanılarak Bolşevik Devrimi'ne, Ermeni baskınlarına ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar dayanır. Öyküde olaylar daha sonra ise, II. Dünya Savaşı'na kadar getirilir. Bu da olay zamanının yaklaşık otuz dokuz-kırk yılı bulduğunu gösterir. Hikâyenin anlatma zamanı, bir akşam vaktidir. Öykü, birkaç saatte anlatılmaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Hikâye, 1. tekil kişi kullanılarak Bakırcı Ethem tarafından tekil bakış açısı ile anlatılmıştır. *Ankara İstasyonu* başlıklı öykü kitabının son öyküsü olan bu hikâye, erkek kahraman tarafından anlatılan ikinci öykü olması yönüyle dikkat çekicidir.

> "Elimdeki bakır parçasını incitmekten korkar gibi, usulca yere bırakıp kalkıyorum. Önlüğü çözüyorum belimden." (s. 172)

Toparlamak gerekirse yazarın, *Ankara İstasyonu* başlıklı hikâye kitabı, 1998 yılında Sel Yayıncılık tarafından çıkarılmıştır. Selma Fındıklı bu öykü kitabı ile, 1998 İş Bankası Edebiyat Büyük Ödülü'nü alır. *Ankara İstasyonu* isimli hikâye kitabı, sekiz öyküden oluşmaktadır. Yazar bu öykü kitabında, 1918 ve 1944 yılları arasında Ankara'da yaşanan tarihi olayların gündelik yaşam üzerindeki etkilerini anlatmıştır. Öykülerde olaylar, Ankara'da geçmektedir. Hikâyelerin hepsi belli bir zaman dilimi içerisinde geri dönüşler yapılarak anlatılır.

Öykülerde yazar, 1918 ve 1944 tarihli yıllardan kesitler sunmaktadır. Selma Fındıklı, *Ankara İstasyonu*'nda II. Meşrutiyet'in ve Seferberliğin ilân edilişini; *Kemal Paşa Gelecek.. Akşama, Sabaha..* isimli öyküde mücadele için yapılan hazırlıkları, Mondros Mütarekesi'nin topluma olan etkilerini; *Askeri Hastane*'de ise, harpte yaralananların sayısının çoğalmasını ve *Erzincan'ı Dolan Gel*'de I. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye olan etkilerini ayrıca II. Dünya Savaşı'nın da yansımalarını okuyucuya anlatmaktadır.

Yazar, *Ankara İstasyonu* başlıklı öykü kitabında Türkiye'nin yaşadığı savaşları, savaşın insan yaşamı üzerindeki etkisini konu olarak işler. Öyküde, seferberlik (savaş), geçim sıkıntısı, aldatılma, kadınların çalışma hayatına dahil olmaları, çocuksuzluk, ölüm, evlilik, kıskançlık, ayrılık ve göç konuları da sıkça işlenen temalardır.

Hikâyelerde seferberlik konusu, *Ankara İstasyonu*'nda cephe gerisinde yaşanan geçim sıkıntısı, evlat ve eş hasreti ile; *Askeri Hastane*'de cephe ve cephe gerisiyle anlatılarak askerlerin ve yakınlarının çektikleri sıkıntılar, *Terzinin Kocası*'nda cephede savaşmış ve kolunu, bacağını ve gözünü yitirmiş erkekleri ve yokluk üzerinden; *Dedemçeşmesi'nde Bir Gece*'de ise, babasını cephede kaybeden Kamer'in, cephe gerisinde yaşadığı zorluklar açsından anlatılmaktadır. Bu döneme bağlı olarak bireyler, sosyal ve ekonomik bakımdan seferberliğin olumsuz koşullarına maruz kalmıştır.

Selma Fındıklı'nın, *Ankara İstasyonu* başlıklı hikâye kitabında, kocaları tarafından terk edilen kadınlar çalışmak zorunda kalır. *Ankara İstasyonu'*nda Tefçi Safiye, çocuklarına bakabilmek için hocalık ve tefçilik yapar. *Terzinin Kocası*'nda ise Esma, terzilik yaparak ailenin ihtiyaçlarını karşılar. *Ankara İstasyonu* ve *Terzinin Kocası* başlıklı iki öykudeki kadınlar, kocaları tarafından aldatılmıştır. Öykülerde Tefçi Safiye ve Esma, karşımıza mücadeleci kadınlar olarak çıkmaktadır. *Çerçi'nin Düşleri*'nde Makbule ve annesinin, çalışma hayatı içerisinde olduğunu görmekteyiz. *Altınlar*'da geçim sıkıntısı yüzünden baba, anne ve çocuk çalışır. *Erzincan'ı Dolan Gel* isimli öyküde de savaş nedeniyle düzenli bir geliri olmayan Ethem'i geçim sıkıntısı üzer.

Altınlar ve *Erzincan'ı Dolan Gel* başlıklı öykülerde konu edinilen evliliklerde, vefat eden ilk eşin ardından tekrar evlendiği görülmektedir. *Altınlar* başlıklı öyküde Muhiddin Bey, hasta karısı öldükten sonra kendinden yaşça küçük ve aralarında dini farklılığı bulunan gayrimüslim kızı Lusi ile evlenir. *Erzincan'ı Dolan Gel*'de Ethem'in karısı savaş esnasında hayatını kaybetmiştir. Ethem, kendine ikinci bir eş olarak Şükriye'yi alır.

Kıskançlık konusu ise, *Altınlar* isimli öyküde, Hayriye Hanım'ın genç ve güzel Lusi'yi çekememesinde görülmektedir. Ayrıca, *Çerçi'nin Düşleri*'nde de Ali, sevdiğini paylaşmak istemediği için Makbule'nin saçını açarak çalışmasına sinir olmaktadır.

Askeri Hastane'de Yüzbaşı Cemil ve eşi Şükran'ın çocukları yoktur. Eşler, çocuk sahibi olmayı çok istemektedir. *Çerçi'nin Düşleri*'nde de çocuksuzluk

görülmektedir. Ali, ilk eşinin ölmesinin ardından tekrar evlenmemiştir. Ali'nin, evlenmeyişi ve bir çocuğunun olmaması babasıyla arasının açılmasına neden olur.

Yazar, *Dedemçeşmesi'nde Bir Gece* isimli öyküde, yetim ve öksüz Kamer'in aşk acısını anlatır. Annesi, Kamer'i doğururken ölür. Babası da savaşta ölen kız, yalnız kalır. Kamer, babasının arkadaşı tarafından aldatılarak tecavüze uğrar. Ardından Çengi Kamer olarak meclislerde (eğlence âlemleri) yer almaya başlar. Kamer, Dedemçeşmesi'nde katıldığı bir eğlencede kendisini seven Muallim Bey'le tanışır. İki genç birlikte olur. Ertesi sabah Muallim Bey, Kamer'i bırakarak gider. Çengi Kamer'in ilk aşk acısı ve yaşadıkları, bu öykü ile anlatılır.

Öykülerde çatışmalar genellikle, bireyin kendi içinde ve kahramanlarla akrabaları arasında yaşanan anlaşmazlıklardan meydana gelmektedir. *Ankara İstasyonu*'nda evi terk eden baba ve iki çocuğu arasında nefretten doğan bir uzaklaşma söz konusudur. *Kemal Paşa Gelecek..Akşama, Sabaha..* başlıklı öyküde de, Salâh ve kayınpederi Kâtip İhsan Efendi arasında fikir ayrılıklardan meydana gelen bir anlaşmazlık vardır. Salâh'ın Kuvâ-yı milliyeci oluşu, padişah taraftarı olan kayınpederi ile arasını açmıştır. En sonunda kayınpeder, kızı Müfide ile Salâh'ın nişanlarını atmıştır. *Askeri Hastane*'de Yüzbaşı Cemil ve eşi Şükran, birbirilerine kavuşmak isterler. Fakat eşler, bir türlü kavuşamamaktadır. *Terzinin Kocası*'nda Esma'nın, ilk evlendikleri zaman kocasına duyduğu sevgi, kocasının onu aldatması ve terk edip gitmesiyle nefrete dönüşmüştür. *Altınlar* isimli öyküde Hayriye Hanım'ın, Lusi'yi genç diye ezmesi Gayrimüslim olduğu içinde korkutması, kızın ise bu durum karşısında sessiz kalışı iki kadın arasında zıtlık oluşturmaktadır. *Dedemçeşmesi'nde Bir Gece'*de Çengi Kamer'in sevdiği erkeğe kavuşması ve hemen ayrılması, kızı da üzmüştür. *Çerçi'nin Düşerleri*'nde Ali'nin hayal ile gerçeği karıştırması sonucunda yaşadığı hayal kırıklığı anlatılmaktadır.

Ankara İstasyonu isimli hikâye kitabının öykülerinde, birçok mekân bulunmaktadır. Öykülerde bu mekânlar; Ankara istasyonu, ev, iş yeri, askeri hastane, cadde ve evin bahçesidir. Öyküler de isimlerini, bu mekânlardan almaktadır. Hikâyelerde ayrıca olaylar, Ankara'da geçmektedir.

Selma Fındıklı öykülerde olayların anlatımında genellikle geri dönüş tekniğini kullanmştır. Öykülerde güz, ilkyaz, gün batımı, akşam ve sabah saatleri diye mevsim ve gün vakitlerine de yer verilmiştir.

Yazar, öykülerinde 1. tekil kişi ve kahraman bakış açısını kullanmıştır. Hikâye kitabının genelinde öyküler, kadınlar tarafından anlatılır. Kitaptaki son iki hikâye, yani *Çerçi'nin Düşleri* ve *Erzincan'ı Dolan Gel* isimli öykülerin anlatıcıları erkektir. Selma Fındıklı, kitabındaki sekiz hikâyeden yalnızca *Altınlar* ve *Erzincan'ı Dolan Gel* isimli öykülerini mutlu sonla bitirmiştir. Yazar, *Altınlar* başlıklı öyküsünde, Gayrimüslim insanları anlatır. Öyküde Gayrimüslimlerin, Müslümanlar tarafından ötekileştirilmelerine de değinilmektedir.

2.2.2. İmbatta Karanfil Kokusu

İmbatta Karanfil Kokusu[142] başlıklı hikâye kitabı, Remzi Kitabevi tarafından 2006 yılında çıkarılmıştır. Selma Fındıklı bu öykü kitabı ile 2007 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı alır. *İmbatta Karanfil Kokusu* isimli hikâye kitabı, *Âlâyişten Hazzetmem Efendim!, Karanfil Mülâzım, Arrivederci Smyrna, Kuş Kanadı Kalem Olsa, Kendi Halinde Bir Adamım Ben, Cinderella, Muhacirin Mahallesi, Asri Bir Hanım, Cumhuriyet Balosu, Ah Petersburg, Kandiyelizâdeler* ve *Radyomuz Olsaydı* başlıklı toplam on iki öyküden oluşmaktadır. Bu öykülerde, Osmanlı Devleti'nin başında bulunan devlet adamlarının işgaller karşısındaki tutumu, düşman işgalindeki Osmanlı topraklarında yaşayan halkın sıkıntıları, zorunlu göç sonucunda meydana gelen sorunlar, açlık, korku, sevda, Gayrimüslim ve Müslüman halk arasındaki münasebetler, Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir topraklarını düşman işgalinden kurtarması, Cumhuriyet'in ilânı ve sonrasında gerçekleşen devrimler yer almaktadır.

2.2.2.1. Âlâyişten Hazzetmem Efendim

Âlâyişten Hazzetmem Efendim!, İmbatta Karanfil Kokusu başlıklı hikâye kitabının ilk öyküsüdür. Öyküde, yalnız yaşayan Nizam'ın aile hayatı ve biçareliği anlatılmaktadır.

---

[142] Selma Fındıklı, *İmbatta Karanfil Kokusu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006.

Bu hikâyede çiftler arasındaki uyumsuzluk, aldatma, yalnızlık ve özlem temalarına da yer verilmiştir. Çiftler arası uyumsuzluk öyküde, hem Nizam ve karısı Münire hem de Müderris Fehim Efendi ve Saide Hanım arasında karşımıza çıkmaktadır.

Nizam, Münire'nin vefatının ardından İzmir'deki evinde tek başına yaşamaktadır. Kızı Nihal'i Diyarbakır'a gelin eden Nizam, evlat hasreti çekmektedir. Yalnızlık, yaşlılık ve özlem Nizam'ı yıpratan olumsuz etkenlerdir.

- **Mesaj:**

Öyküde, Nizam'ın tek başına olan yaşantısı dile getirilirken onun hayatında baskın olan aile kararlarının da olumsuz sonuçlarını gözler önüne serer. Yazar, aile bireylerinin baskısıyla bireylerin yanlış kararlar aldığını göstermeye çalışmıştır. Hikâyede bu durum, Nizam ve babası Fehim Efendi'nin kendileri için beğenilip seçilen kadınlarla evlenmesi ile anlatılmaktadır. İki erkek de ailesi tarafından uygun bulunan kadınlarla evlendirilmiştir.

- **Özet:**

İzmir halkı, Mısır'a giderken İzmir'e uğrayan Sultan Abdülaziz için sabah vakti toplar attırmaktadır. Korkutucu top seslerine uyanan Nizam, yaşlı ve yalnızdır. İhtiyarlığından dolayı da bu seslere laf etmekte, Sultan'ın gelmesine söylenmektedir. Nizam, müderris baba ve ev hanımı annesi ile III. Selim tahtta oturduğu sıralar Kadifekale'de yaşamaktadır. Annesi Saide Hanım, eşinin eve bağlanması ve muhabbetlerinin artması amacıyla Frenk mahallesindeki falcı Kira Katina'ya gider. Falcı, Saide Hanım'ın gönlünü rahatlatıcı sözler söyler. Nizam ve annesinin, falcıda bulunduğu bir an babası Fehim Efendi de gelir. Nizam, Kira Katina ve babası arasındaki ilişkiyi öğrenir.

Nizam, müderris olur. Fehim Efendi, Nizam'ın evlilik vakti geldiğinde annesinin onun için uygun bir kız olan Münire'yi bulduğunu söyler. Nizam kendisinin müderris, Münire'nin ise paşa soyundan geldiğini babasına vurgulayarak bu evliliğin uygun olamayacağını dile getirir. Ailesine karşı gelmeyerek bu evliliği kabul eden Nizam, Münire ile uyum sağlayamaz. Nizam ve Münire'nin, Nihal adını verdikleri bir kız çocukları doğar. Nihal, on yedi yaşına geldiğinde kolağası

Server Bey ile evlenmek ister ve Nizam da bu isteği kabul eder. Nihal'in Diyarbakır'a gelin gitmesi Nizam ve Münire'nin arasını açar. Münire, kızının uzaklarda olmasına razı gelmez ve Nizam'a sitemde bulunur. Nizam, Münire'nin vefatıyla yalnız kalır ve kızının hasretini çekerek ondan gelecek mektubu gözler.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Sultan Abdülaziz için Kadifekale'de top atışlarının yapılması.
- Nizam'ın, sabah vakti şiddetli top seslerine uyanması ve korkması.
- Sultan Abdülaziz'in Mısır'a giderken İzmir'e gelip dinlenmesi.
- Osmanlı Devleti'ne isyan eden Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın torunu İsmail Paşa'nın, Mısır'a vali olması.

Düğüm:

- Nizam ve annesi Saide Hanım'ın, Frenk mahallesindeki falcıya gitmesi.
- Falcı Kira Katina'nın, Saide Hanım'a Fehim Efendi'nin onun aldatmadığını söylemesi.
- Saide Hanım'ın, falcının yanan mumlara döktüğü karanfil tohumlarına kocasıyla ilişkisinin düzelmesi için dualar okuması.
- Müderris Fehim Efendi'nin, karısını kâhin Kira Katina ile aldatması.
- Nizam'ın, anne ve babası ile yediği akşam yemeğinde III. Selim'in tahtta çıkması.
- IV. Mustafa'nın tahttan indirilmesiyle yerine Şehzâde II. Mahmud'un Osmanlı sultanı olması.
- Fehim Efendi'nin, Nizam'a annesinin onun için uygun bir eş bulduğunu söylemesi.
- Nihal'in, Nizam'a şerbet ikram etmesi ve annesi Münire ile aynı odada oturmasını istemesi.
- Nizam'ın, Nihal'den mektup gelmemesine üzülmesi.
- Müderris Fehim Efendi'nin, eşinden beklediği ilgi ve düşünceyi görememesi.
- Nizam'ın, düşünde Münire ile kızları Nihal'in evliliği hakkında konuşması.

Çözüm:

- Nizam'ın, ailesinin isteği üzerine Münire ile yaptığı evliliğin yanlış olduğunu düşünmesi.
- Nihal'in, sevdiği erkekle evlenmesine Nizam'ın olumlu yaklaşması.
- Nizam'ın, Diyarbakır'da yaşayan kızı Nihal'den kırk yedi yılın ardından hâlâ mektup beklemesi.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede, Fehim Efendi ve Saide Hanım'ın evliliğinde aileler tarafından yanlış alınmış bir kararın eşler arasında mutsuzluğa sebep olduğu görülmektedir. Aynı düşüncelerde buluşamayan eşler, kendilerini mutlu etmek için farklı yollar aramaktadır. Fehim Efendi, Saide Hanım'dan bulamadığı ilgiyi Kira Katina'da bulur. Saide Hanım, eşiyle iyi vakit geçirmek umuduyla falcılara gider. Nizam ve eşi Münire'de aile kararı ile evlenmiş bir çifttir. Nizam, müderris soyundan Münire ise paşa soyundan gelmektedir. İkisi de farklı his ve fikirde olan bu çift anlaşamamaktadır. Nizam, eşine yeterli ilgiyi göstermemektedir. Münire de kocasının bu hâline kızları Nihal'i kendi yanına çekerek tavır koymaktadır. Öyküdeki eşlerin evlilikleri, çevrenin yanlış kararları neticesinde gerçekleşmiştir. Hikâyede ayrıca, baba oğul arasında yaşanan bir gerginlik de söz konusudur. Nizam, babası Fehim Efendi'nin annesini aldattığını bilmekte ve bunu kabullenememektedir. Buna anlam veremeyen Nizam, yıllarca sorguladığı babasını evlilik vakti gelince anlamaya başlar.

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Nizam'dır. Diğer kahramanlar ise, Server Bey, Kira Katina ve Şerife'dir.

Nizam: Ulema çocuğu olan Nizam, vilâyet mektupçusudur. Gösterişten ve gürültüden hoşlanmaz. Münire ile evlenir. Bir kız çocukları olur ve adını Nihal koyarlar. Nihal, sevdiği erkekle evlenmek istediğini babasına söyler. Nizam, görmeden yapılan evliliklere karşıdır. Kızının sevdiği kişiyle evlenip uzaklara gitmesini kabul eder.

Müderris Fehim Efendi: Nizam'ın babasıdır. İnsanlarda fikri yapıya önem verir. Bireylerin düşünceleriyle savaşmasını ister. Nizam, beyaz sarığı, siyah cüppesi bulunan Fehim Efendi'yi mezar taşına benzetir. Fehim Efendi ud da çalar. Karısı Saide Hanım ile uyuşamayan Fehim Efendi, Kira Katina ile ilişki yaşar.

Saide Hanım: Solgun ve kederli yüz hatlarına sahip olan kadın, Nizam'ın annesidir. Ferace ve peçe kullanan kadın tespih de çeker. Kocası Fehim Efendi'nin kendisini aldattığını düşünür ve Nizam ile birlikte falcıya gider.

Münire: Paşa soyundan gelmekte olan kadın, Nizam'ın zevcesidir. Nizam'ın tersine gösterişten hoşlanmaktadır. Münire de kocasının yanında sade yaşantıya alışmıştır.

Nihal: Nizam ve Münire'nin kumral saçlı kızlarıdır. On yedi yaşında Server Bey'i görüp sevmiştir. Nihal, gizli buluşmalardan sonra onunla evlenmek istediğini babasına söylemiştir. Babası tarafından bu isteği kabul edilince Diyarbakır'a gitmiştir. Nihal ile Server Bey'in Diyarbakır'da bulundukları ilk yılın ardından çocukları dünyaya gelmiştir.

Server Bey: Kolağası olan adam, Nihal'in kocasıdır. Nihal ile birlikte Diyarbakır'da yaşamaktadır.

Kira Katina: Frenk mahallesinde yaşayan genç kadın, falcılık yapmaktadır. Kira Katina siyah saçlı, başı pembe hotozlu, hoş kokulu, uzun boyunlu, esmer tenli ve zayıf bedenli bir kadındır. Müderris Fehim Efendi ile ilişkisi vardır.

Şerife: Nizam ve Münire'nin hizmetlerini görmektedir. Eve ilk geldiği zamanlarda fidan gibidir. Şerife'nin çocukları ve torunları vardır. Nizam'ın hizmetini görmeye devam etmektedir.

- **Yer ve Zaman:**

Âlâyişten Hazzetmem Efendim! isimli hikâyede olaylar, İzmir'de Nizam'ın Kadifekale'de bulunan evinde, Frenk Mahallesi'nde ve deniz kıyısında geçmektedir. Frenk Mahallesi, öyküde dış mekân özelliği ile dikkat çekicidir. Nizam'ın, Falcı Kira Katina'nın evine giderken Frenk Mahallesi ile ilgili gözlemleri ise öyküde şu şekilde verilmiştir:

> *Frenk mahallesinde bir çıkmaz sokağa giriyoruz. Birbirine sırt vermiş, iki ya da üç katlı, eski olsa da temiz, mermer basamaklı merdivenleri az önce yıkanmış sıra evlerden sonuncusuna yaklaşırken annem bana sezdirmediğini sanıp gizlice burnunu siliyor.* (s. 10)

Hikâyede olayların anlatımı, bir sabah vakti başlar ve Nizam'ın hayat öyküsünün anlatımı ile birlikte yaklaşık bir saatlik bir süreyi kapsar. Öyküde olaylar, Nizam sekiz yaşındayken yani III. Selim'in Osmanlı tahtında oturduğu zamandan başlayarak, Sultan Abdülaziz'in 1863 yılının ilkbaharındaki Mısır seyahati vakitlerine kadar gelir. Nizam, Sultan Abdülaziz zamanında doksan yaşlarında bir ihtiyardır. Buna göre olay zamanı, geriye dönüşler ile birlikte tahmini seksen yılı bulmaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Öyküde olaylar, Nizam tarafından yani ben anlatıcı aracılığıyla tekil bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır:

> *Denizden karaya esen nemli rüzgâr bedenimdeki ağırlığı kaldırmaya çabalıyor sanki… Boşuna uğraştığını bilmeden… Bilmem kaç zamandır kıyıda oturuyoruz babamla… Belki günler geçmiştir gelişimizin üstünden… Konuşmaktan yorgun düşmüşüz ikimiz de. Artık herkes kendi yüreğiyle söyleşmeye, hesaplaşmaya başlamış. Başımızda uçuşan deniz kuşları da öyle…* (s. 17)

2.2.2.2. Karanfil Mülâzım

Karanfil Mülâzım, *İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı öykü kitabının ikinci hikâyesidir. Bu öyküde, Gayrimüslim bir genç kadın olan Raşel'in, annesi ile birlikte yaşadıkları hayatı ve sevdiği Müslüman erkek Feridun'u bekleyişi ve aralarındaki münasebet konu edilmektedir.

Din değiştirme, evlilik, ölüm, vatan sevgisi ve yalnız kalmaktan duyulan korku da öyküde değinilen diğer konulardandır. Raşel, Feridun ile olabilecek bir evlilikte din değiştirmek zorunda kalmasının endişesini duyar. Öyküde ayrıca Raşel, annesinin ölmesi durumunda yalnız kalmaktan duyulan bir korku içerisindedir. Vatan sevdası sebebiyle Feridun, Jön Türk cemiyetinin bir üyesi olur ve memleket için yapılacak çalışmalarda yer alır.

Öyküde Raşel ile Feridun'un tanışmalarına sinagog önündeki çarpışmaları sebep olmuştur. O günden beri sevdiği adamı, Raşel pembe beyaz renkli dalgalı bir karanfil dalına benzetmektedir. *Karanfil Mülazım* isimli bu öykünün adı da Raşel'in, Feridun'u karanfil dalına benzetmesinden gelir. Mülazım Feridun, Raşel tarafından güzel ve hoş kokulu bir bitki olan karanfile benzetilmektedir. Yazar, Feridun'un karanfil dalına benzetilmesinde tasvir tekniğinden de faydalanmıştır.

- **Mesaj:**

Hikâyede yazar, Raşel üzerinden gerçek sevginin mutlaka sevgilileri bir araya getirdiğini anlatmaktadır. Raşel, sevdiği erkeğe kavuşabilmek için dualar etmiştir. Raşel'in, ettiği duaların, sabırsız ve meraklı bekleyişinin karşılığını Feridun'a kavuşarak alır. Yazar, gerçekten yaşanan karşılıklı sevgilerde dini farklılıkların bir sorun oluşturmayacağını gösterir.

- **Özet:**

Raşel, merdivenden düşmesi sonucu yatağa bağlı olan annesi ile birlikte köhne bir evde yaşamaktadır. Babası, Raşel bebek iken ölmüştür. Babasını tanıma fırsatı bulamayan Raşel, annesi ile yaşamına devam eder. Komşuları Beti Teyze ve onun kızı Roza, Raşellerin evine gelirler. Birbirlerine devamlı gidip gelen bu kadınlar, Gayrimüslimlerdir.

Raşel, Feridun ile Şalom sinagogu önünde çarpışarak tanışır. Raşellerin evine sık sık gelen biri de Feridun'dur. Raşel ve Feridun'un, on bir aylık birliktelikleri vardır. Feridun ile evlenme hayalleri kuran Raşel, din farkı sebebiyle bundan çekinmektedir. Feridun, Raşel'e yardımcı olmaya çalışır ve Raşel'in annesine de iyi davranır. Feridun'un bu davranışları Raşel'in, daha çok hoşuna gider. Bir gün Feridun, bir erkek çocuğuyla Raşel'e mektup yollayarak vilayetten ayrılacağını bildirir. Bu haber, Raşel'i üzer. Feridun, Raşel'in kendisine olan sevgisini anlayabilmek için onu kandırmıştır. Raşel'in evine gelerek gerçeği açıklayan Feridun, onun ile birlikte olmak istediğini söyler ve annesi ile ikisini yanına alarak şehirden ayrılacağını bildirir. Raşel, buna çok sevinir ve iki sevgili kavuşur.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Raşel'in annesinin, merdivenden düşmesi sonucu yatağa bağlı yaşaması.
- Raşel'in babasının, ayağında çıkan çıban sebebiyle ölmesinden dolayı kızın babasını tanıyamamış olması.

Düğüm:

- Raşel'in, Feridun ile Şalom sinagogu (ibadet mekânı) önünde çarpışıp tanışması.
- Feridun'un, bir Jön Türk olması.
- Jön Türklerin, Sultan Abdülaziz'i tahttan indirip Meşrutiyeti ilan etmesi için II. Abdülhamid'i padişah yapması.
- Raşel'in, Yahudi olması nedeniyle Feridun ile gerçekleşecek evlilikte kendisinden din değiştirmesini ister mi diye düşünmesi.
- Raşel, annesinin yattığı odaya giderek onu kaybetmesi durumunda yalnız başına nasıl yaşayabileceği konusunda endişe duyması.
- Raşel'in, Feridun'u sabırsızlık içerisinde beklemesi.
- Raşel'in, Sukat Bayramı[143] için evlerinin arka bahçesine yeşil çardak kurması ve annenin bu çardakta güneşlenmesi.
- Feridun'un, Raşel'in evine gelmesi.
- Feridun ile Raşel'in, Kemer Caddesi'ndeki Yasef Efendi'nin dükkânına ilaç almaya gitmesi.
- Raşel'in, bayramı tekrar yaşayabildiği için Tanrı'ya şükretmesi.
- Feridun'un, Raşel'in evinde iftar yemeğine kalması.
- Raşel'in, annesinin ölmesinden korku duyması.
- Beti Teyze ve Roza'nın, Raşellerin evine gelmesi.
- Beti Teyze'nin, söylediği sözlerle Raşel'i utandırması.
- Raşel'in, evde sevdiği adamı beklemesi.

[143] Sukot; Yahudilerin çölde kaldıkları kırk yıl boyunca Tanrı tarafından korunma ve diğer ihtiyaçlarının giderilmesi sonucu ortaya çıkmış ve Tanrı'ya şükretme adına Eylül ayında gerçekleştirdikleri yedi gün boyunca devam eden kutlamalardan oluşan bayramdır. Sukot Bayramı, "Hasat Bayramı" olarak da ifade edilmektedir.
http://www.turkyahudileri.com/index.php/tr/yahudilik/106-musevi-dini-bayramlari-ve-kutsal-gunleri (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

- Feridun'un, bir oğlan çocuğuyla Raşel'e mektup yollaması
- Feridun'un, mektupta annesinin hasta olduğunu belirterek İstanbul'a gideceğini söylemesi.

Çözüm:

- Feridun'un, Raşel'in sevgisinden emin olmak amacıyla ona mektup yolladığını söylemesi.
- Raşel'in, Feridun'dan duyduklarına sevinmesi ve ailecek akşam yemeğini hazırlamak için mutfağa girmesi.
- Raşel ile Feridun'un kavuşması.

➢ **Çatışma:**

Raşel'in Yahudi olması Feridun'un ise Müslüman oluşu evliliklerinde sorun oluşturma ihtimalini doğurmaktadır. Bu durumda Feridun'un, kendisinden din değiştirmesini isterse ne yapacağı üzerine Raşel, sevdası ve inancı arasında kararsız kalır:

> *Benimle evlenir mi acaba? Şimdilik hiçbir şey sormuyorum. Bir Yahudi kızını nikâhlaması orduda ya da çalıştığı gizli cemiyette hoş karşılanır mı? Din değiştirmemi isterler belki… Asla… Hem bu konuda onu zorlamıyorum ki… Zaman ne getirir, kader ne gösterirse…* (s. 23-24)

Hikâyedeki diğer çatışma yine Raşel ve Feridun'un sevdası üzerinedir. Raşel, Feridun'dan aldığı mektup ile onun gideceğini öğrenir. Onun, kendisini bırakıp gidebilecek olması Raşel'in, duygu ve düşünce dünyasının değişmesine sebep olur. Daha sonra ise Feridun'un gelişi ile Raşel, karamsar yapısından kurtularak mutlu olur.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Raşel'dir. Hikâyenin diğer kahramanları ise, Beti Teyze, Roza, Nesim Efendi ve Yasef Efendi'dir.

Raşel: Üç aylık iken babasını kaybetmiş, annesiyle birlikte yaşayan genç bir kadındır. Kırmızı saçları, kehribar gözlü ve yüzü biraz çilli olan Raşel, yirmi dört yaşındadır. Yahudi kızı olan Raşel, bir kaza sonucu yatalak kalan annesine bakmakta ve ev işleriyle meşgul olmaktadır. Raşel, yaşıtlarının aşksız evlilik

yapmalarına sitem eder. Kendisi de Şalom sinagogu önünde karşılaştığı Feridun'a sevdalıdır.

Feridun: Hoş sesli, kumral saçlı bir Jönk Türk'tür. Babası, üvey annesi, babasının ikinci karısından doğan Semiha ile birlikte İstanbul'da yaşamaktadır. Feridun'da, Raşel'i sevmektedir. Raşel, ona "Karanfil boylu mülazım" diye seslenir. Feridun, Raşel'in kendisini sevdiğinden emin olunca onu ve annesini alarak İstanbul'a götürmeye karar verir.

Raşel'in Annesi: Raşel ile birlikte yaşayan kadın, bir akşam vakti merdivenlerden düşerek yatağa mahkûm olmuştur. Yedi yıldır Raşel ile gözleriyle konuşabilmektedir. Solgun yüzlü bir kadın olan anne, Raşel'i on altı yaşındayken doğurmuştur.

Raşel'in Babası: Raşel, kundakta iken ayağında çıkan bir çıban sebebiyle yirmi dokuz yaşında ölmüştür.

Beti Teyze: Raşel'in komşusudur. Kızı Roza ile birlikte Raşellere gidip gelir. Açık saçık laflar etmesi Raşel'i utandırsa da aralarındaki muhabbet kesilmez. Beti Teyze'nin neşeli bir kadın oluşu, Raşel'in annesinin yüzünü güldürür.

Roza: Raşel'in komşusu, Beti Teyze'nin de kızıdır. Raşel'den bir yaş büyük olan Roza, iyi kalpli ve güvenilir bir arkadaştır.

Nesim Efendi: Raşel'in annesinin doktorudur. Yaşlılığı sebebiyle eli titremektedir.

Yasef Efendi: Raşel'in, annesinin ilaçlarını almaya gittiği kişidir. Yasef Efendi'nin, ilaç ve küf kokulu köhne bir dükkânı vardır. Kendisi kamburu, beyazlamış saçları, altın renkli gözlükleriyle yorgun ve telaşlı biridir.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, İzmir'de Raşel'in evinde geçmektedir. Raşel'in annesinin kaza geçirerek yatağa hapsolması, Beti Teyze ve Roza'nın onları ziyarete gelmesi ve Feridun'un da sık sık oraya gitmesiyle olaylar, Raşel'in evinde yaşanır. İç mekânda yaşanan olaylar, içerdeki samimiyeti de yansıtmaktadır.

Hikâyede anlatma zamanı, günbatımına doğru gerçekleşir. Olaylar Raşel'in, sevdiğini bekleyişi esnasında hayatını anlatmasıyla başlar. Daha sonra ise

Feridun'un, Raşellere gelmesiyle olayların anlatımı son bulur. Bu da bize olayların yaklaşık yarım saatlik bir sürede anlatıldığını gösterir. Öyküde olaylar, 1876 sonyazında yaşanmaktadır. Olay zamanı, geriye dönüşler ile birlikte yedi yıllık bir süreyi kapsamaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Karanfil Mülâzım isimli öyküde olaylar kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak Raşel tarafından anlatılmıştır:

> *Annemin yüzündeki ince ışık demeti çoktan silinip gitmiş… Ya soluğu da kesildiyse? Elimi korkuyla burnuna yaklaştırıyorum… Sıcak soluğu yalıyor avucumu… Şükürler olsun akşam alacasında bir başına bırakıp gitmedi Raşel'ini… Zaten güneşin odadan çekilmesiyle ölüm arasında kurduğum ilinti pek aptalca değil miydi? Kapının çıngırağı ses vermedikçe bin bir çeşit zalim kurt beynimi kemirecek böyle… Bir gelseydi… Mumları alevlendirmekte daha fazla gecikemem…* (s. 29)

2.2.2.3. Arrivederci Smyrna

Arrivederci Smyrna, İmbatta Karanfil Kokusu başlıklı hikâye kitabının üçüncü öyküsüdür. Öyküde sevgilisi Mona'ya kavuşamayan, ondan ayrılmak zorunda kalan Pierino Fabris'in hayatı anlatılır.

Yazar öyküde ayrılık, evlilik, fedakârlık, baba ilgisizliği, özlem ve mezhep farkı gibi konulara da yer vermiştir. Pierino Fabris, evli bir kadın olan Mona ile sevgilidir. Mona'nın kocası yüzünden kavuşamayacaklarını anlayan Pierino Fabris, Mona'nın kocası ona zarar vermesin diye Venedik'ten ayrılarak sevgilisini geride bırakıp İzmir'e gelir. İki sevgilinin arasına ayrılık girer. Pierino Fabris, fedakârlıkta bulunarak terk ettiği ülkesine ve sevgilisine özlem duymaktadır. Mona'nın kocası, iki çocuğuyla da ilgilenmez ve onlara sevgisini göstermez.

> "Her şeye rağmen seviyorlar o iğrenç adamı… Kocam onları hiç kucaklamasa, okşamasa bile…" (s. 43)

Pierino Fabris, İzmir'de Hacı Hristos'un yanında çalışır. Hacı Hristos, Ortodoks mezhebinden Pierino Fabris ise Katolik mezhebindendir. İkisi de farklı kiliselere giderek inançlarını yaşayan kişilerdir.

Religioso biriydi... Dindardı… Öğretti bana kilise Italiano Alsancak'ta… O giderdi Güzelbahçe'de… Perché… Çünkü ayrıydı bizim setta… Turco mezhep… Ben Cattalico, Hristos Ortodosso… (s. 38)

Pierino Fabris'in, çalıştığı eğlence mekânında Amelia adında şarkıcı ve dansçı genç bir kadın vardır. Amelia, Sahir ile sevgilidir. Amelia'nın şarkı söylemesi ve dans etmesi sebebiyle Sahir'in ailesi ikisinin evliliğine karşı çıkar ve kızı istemez. Amelia, İzmir'den ayrıldığı vakit Sahir hastalanır ve aile ikisinin evlenmesine rıza gösterir.

- **Mesaj:**

Mona, evli ve çocuklu bir kadındır. Pierino Fabris, bekâr bir erkektir ve Mona'yı sevmektedir. Yazar öyküde, evli bir kadın ile yaşanılan birlikteliğin mümkün ve uygun olmayacağını bildirmek amacıyla en doğru davranışın sevdadan vazgeçmek olduğunu okuyucuya anlatır. Bunun neticesinde de Pierino Fabris, Mona'dan ayrılır ve ülkesini terk eder.

- **Özet:**

On iki yıl önce Venedik'ten vapurla Pierino Fabris, İzmir'e gelir. Pierino Fabris, evli ve iki çocuk sahibi Mona ile birlikte olamayacağını anlayınca memleketinden ayrılmaya kararı vermiş ve bu liman kentine gelmiştir. Kocası, sevdiği adama ve çocuklarına zarar vermesin diye Mona, Pierino Fabris'in ülkeden ayrılmasına izin verir.

Pierino Fabris, aşkını geride bırakmanın üzüntüsü ve pişmanlığıyla birlikte İzmir'de ilk önce gemide, ardından Hacı Hristos'un sabun fabrikasında çalışmıştır. Fabris, bozuk sabun kalıpları oluşturmasıyla işten ayrılarak küçük bir eğlence mekânında türküler söylemeye başlar. Pierino Fabris'in, çalıştığı yerlerde tanıştığı kişilerin farklı farklı dertleri bulunmaktadır. Medico Cemil, dertli bir adamdır. Medico Cemil'in oğlu, aşkı için tabanca ile kendini öldürmüştür. Oğlunun ölümüne dayanamayan anne de aklını yitirir. Medico Cemil, bu iki bahtsızlığa da tahammül etmeye çalışmaktadır. Pierino Fabris, eğlence mekânında çalışırken tanıştığı Amelia da, sevgilisi Sahir ile kavuşmasını engelleyen nedenlerin bulunması sebebiyle çaresiz ve hüzünlüdür. Amelia'nın, gece

kulübünde çalışması Sahir'in ailesini rahatsız eder ve evlenmelerini istemezler. Bu durum karşısında da Amelia, daha fazla orada durmak istemez ve Pierino Fabris'e gideceğini söyleyerek ülkeden ayrılır. Sahir, Amelia'dan uzak kalması sonucu hastalanır. Sahir'in babası Cemil Suavi, Amelia ile Sahir'i evlendirmek için eğlence mekânına gelir. Bu sırada Pierino Fabris ile tanışarak Amelia'nın gittiğini öğrenir. Pierino Fabris ve Cemil Suavi, birlikte içerek dertleşirler. Pierino Fabris, sevdiği kadından daha fazla ayrı kalmak istemediğini, onun yanına giderek af dileyeceğini Cemil Suavi'ye söyler.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Pierino Fabris'in, Venedik'ten İzmir'e gelmesi.
- Pierino Fabris'in, iki çocuklu ve evli Mona isimli bir kadınla aşk yaşaması.
- Pierino Fabris'in, Mona'ya birlikte kaçma teklifinde bulunması ve kadının bunu kabul etmemesi.
- Pierino Fabris'in, Mona'ya kocası zarar vermesin diye Venedik'ten kaçması.

Düğüm:

- Pierino Fabris'in, Capitano Guiseppe'nin bulunduğu gemide çalışmaya başlaması.
- Medico Cemil'in, Pierino Fabris'in yanına gitmesi ve birlikte içki içmesi.
- Mona'nın, Pierino Fabris'e mektup yazması.
- Pierino Fabris'in, güvertede Mona'dan gelen mektupları okuması ve hüzünlenmesi.
- Pellegrino Hris'in, Pierino Fabris'e sabun fabrikasında iş vermesi.
- Pierino Fabris'in, yaptığı sabunların kötü olması.
- Hristos'un, Pierino Fabris'e yaptığı sabunların kötü olduğunu söyleyerek işten ayrılmasını istemesi.
- Pierino Fabris'in, Mona'ya olan aşkını anlattığı türküleri tavernada söylemesi.
- Pierino Fabris ile Amelia'nın aynı eğlence yerinde çalışması.

- Amelia'nın, Sahir ile sevgili olması.
- Sahir'in ailesinin, Amelia'nın yaptığı işi beğenmemesi sebebiyle evliliklerine karşı çıkması.
- Sahir'in, Amelia'ya olan aşkından hastalanıp yataklara düşmesi.
- Cemil Suavi'nin, oğlu Sahir'in durumuna üzülmesi.

Çözüm:

- Cemil Suavi'nin, Pierino Fabris'in odasına gelip ona Amelia'nın nerede olduğunu sorması.
- Pierino Fabris'in, Cemal Suavi'ye Amelia'nın memleketten ayrıldığını söylemesi.
- Cemil Suavi ile Pierino Fabris'in birlikte içki içerek dertleşmesi.
- Pierino Fabris'in, Mona'nın yanına gitmeye ondan özür dilemeye karar vermesi.

➢ **Çatışma:**

Mona ile Pierino Fabris sevgilidir. Evli olan Mona, çocuklarını kocasından ayırmanın uygun olmayacağını düşünerek Pierino Fabris'in birlikte kaçma fikrini reddeder. Pierino Fabris, çaresiz kalır ve Mona'ya da bir şey olmasın diye onu geride bırakarak ülkesinden ayrılır.

Öyküdeki bir diğer çatışma ise, Sahir'in ailesinin Amelia'yı oğullarına uygun görmedikleri için ikisinin evlenmesine karşı çıkmalarında görülür. Amelia'nın, eğlence mekânlarında şarkı söyleyip dans etmesi Sahir'in ailesini rahatsız eder. Birbirini deli gibi seven bu çift, aile kararı nedeniyle evlenemez. Amelia, bu duruma tahammül edemeyerek işi bırakır ve ülkeden ayrılır. Sahir, sevdası yüzünden hastalanır ve hâl böyle olunca aile ikisinin evliliğini kabul eder.

Son olarak ise, Sahir'in babası Cemil Suavi'nin kendi içinde yaşadığı bir çatışma bulunmaktadır. Baba, oğlunun evliliğine karşı çıkmanın yanlış olduğunu düşünerek üzülür ve kendini II. Abdülhamid'e benzetir. Cemil Suavi, bu durumu şöyle ifade etmektedir:

> "–Olur dostum, olur… Kızıl Sultan halktan hürriyeti esirgiyor, bense Sahir'den mutluluğu esirgedim…" (s. 42)

Öyküde yer alan yukarıdaki cümlede, II. Abdülhamit döneminde yaşanılan baskıya yönelik bir eleştiri yapılmıştır.

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Pierino Fabris ile Mona'dır. Diğer kahramanlar ise, Mona'nın Babası, Silvio, Guido, Capitano Guisppe, Pelegrino Hris (Hacı Hristos) ve Sahir'dir.

Pierino Fabris: Venedikli olan adam, on iki yıl önce İzmir'e gelir. Pierino Fabris, Venezia'da yani Âşıklar kentinde sevdiği kadın Mona'yı bırakıp ona zarar gelmemesi için çaresiz bir şekilde kaçar. Pierino Fabris'in, İzmir'e geldiği yıllar İzmir limanının yapımına yeni başlanmıştır. Şimdi ise İzmir'e ticari gemilerin de uğramasıyla birlikte kentin iki gümrük kapısı vardır. O, hâlâ iyi derecede Türkçe konuşamamaktadır. Venedikli gondolcu Pierino Fabris, İzmir'de gemide, sabun fabrikasında ve tavernada çalıştıktan sonra Venedik'e geri dönmeye karar verir.

Mona: Pierino Fabris'in sevgilisidir. Evli ve iki erkek çocuk sahibi olan kadın, Pierino Fabris'e âşıktır. Mona, Pierino Fabris'e yazdığı mektupları dadısı Luisa ile gönderir. Çocuklarını düşünerek Pierino Fabris'in birlikte kaçma teklifini geri çevirmiştir. Mona, kocasının Pierino Fabris'i öldürür korkusuyla ondan ayrılır.

Mona'nın Kocası: Şarap kokulu, koca göbekli, horultulu efe gibi biridir. Koca, yanında tabanca ve bıçak taşır. Silah zoruyla Mona'yı evliliğe razı eder. Mona için kocası "mide bulandırıcı yaratık"tır. Koca, iki çocuğuna da yeteri kadar sevgi göstermemektedir.

Mona'nın Babası: Servetini hovardalık yaparak harcamış, kızı Mona'ya herhangi bir mal varlığı bırakmayarak intihar etmiştir.

Silvio ve Guido: Mona'nın çocuklarıdır. Silvio, altı Guido ise beş yaşındadır. Çocuklar, babalarını çok sevmektedir.

Luisa: Mona'nın dadısıdır. Mona ve ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Luisa, Pierino Fabris ve Mona arasındaki mektupları taşır.

Capitano Guisppe: Pierino Fabris'in tanıdığı dostudur. Smyrna'ya kumaş taşımaktadır. Pierino Fabris, onun yanında gemiye girmiştir.

Pellegrino Hris (Hacı Hristos): Sabun fabrikasının sahibidir. Pierino Fabris'e de fabrikasında iş verir. Pierino Fabris, ona "baba Hristos" demektedir. Hris, güler yüzlü, çalışkan ve dindar bir Ortodoks'tur.

Medico Cemil (Cemil Suavi): Medico Cemil, fesli, kravatlı, hep yorgun görünen bir doktordur. Oğlu Sahir, aşkı için tabanca ile intihar eder. Cemil'in karısı, buna dayanamaz ve delirir. Cemil, bunun için karısına hastabakıcı tutar. Cemil, bazı akşamlar Pierino Fabris ile içer.

Sahir: Amelia'nın sevgilisidir. Sahir'in ailesi, Amelia'yı istemez ve Sahir de bu sebeple yataklara düşer. Aile, Sahir ile Amelia'nın evlenmesini kabul eder ve baba Cemil, Amelia'yı getirmek için tavernaya gider.

Amelia: Güzel, iyi kalpli, kötü talihli bir kızdır. Sevdiği oğlanın ailesi, şarkı söyleyip dans ettiği için onu kabul etmez. Amelia, yetimhanede büyümüştür. Amelia, Sahir ile kavuşamayınca sevdiği erkek onu unutsun diye memleketten kaçmıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, Venedik'te başlar ve Pierino Fabris'in deyişiyle Smyrna'da yani İzmir'de devam eder. Öykünün anlatıldığı mekânlar gemi güvertesi ve Pierino Fabris'in çalıştığı tavernanın arkasındaki bir odadır. Pierino Fabris, parası fazla olmadığı için burada kalmaktadır:

> *Yoruldum sonra… Lazımdı riposare… Dinlenmek… Vermişti padrone loş oda arkada… Hazır olacaktı orada her cantore… Canape kırık dururdu… Masa öyle… Bir de specchio… Ayna sizin dilde… Çatırtı… Yok olmadı… Çatlaktı… Kirli… Miseria işte… Sefalet… La mia casa… Evim kötüydü daha Alsancak'ta… Rovinata tam… Viraneydi… Fiyatlıydı çok, mahalle Frenk…* (s. 39)

Öyküde anlatma zamanı, Sultan Abdülaziz dönemlerindeki bir yaz akşamında yaklaşık 1-2 saatlik bir sürede gerçekleşmektedir. Hikâye, 1880 yazında anlatılır. Olayların zamanı Pierino Fabris'in, İzmir'e gelişiyle birlikte on iki yıllık bir zaman dilimini içermektedir.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Arrivederci Smyrna başlıklı öyküde olaylar, Pierino Fabris tarafından ifade edilmektedir. Yani hikâyede kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak olaylar, anlatılmıştır.

> *Kalmıştı dumanda la scena piccola… Yani küçük sahne… Öyle bulut, kayboldu adamlar… Taverna pisti… Hem rumorosa… Gürültülüydü… Söyledim altı canzoni… Napoletano ikisi… Bilir balıkçılar orada… Siz diyorsunuz hani "türkü"… Napoli türkü… Ma kimdi dinleyen?... Tutti clienti scortesi… Turco terbiyesizdi müşterinin hepsi… Ben okudum per Mona in realtâ … Aslında Mona içindi… Bir yumdum gözü, Venezia geldi yakın… Mona al finestra… Pencerede… Che fantasia?* (s. 39)

2.2.2.4. Kuş Kanadı Kalem Olsa

Kuş Kanadı Kalem Olsa, *İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı hikâye kitabının dördüncü öyküsüdür. Bu öyküde, sarayda çalışan iki kişinin hayatlarını birleştirmeleri sonucu İzmir'e gelmeleri ve burada yaşadıkları anlatılmaktadır.

Hikâyede ayrıca, kölelik, asimile olma, azad edilme ve evlilik konularına da değinilmektedir. Şehbal'in, bir esir olması satıldığı kimselerin ona farklı adlar vermesi ve en son Yıldız Sarayı'na köle olarak gelmesiyle hayatı değişmektedir. Şehbal, köle olduğu için benliği yitirilmiş bir kadındır.

> *Köleliğim boyunca İstanbul'dan hiç çıkmadığımı, Gürcü olduğumdan başka geçmişimle ilgili bir şey öğrenemediğimi anlatmıştım. Hayvan misali tıkıldığımız bir vapurda beni koynuna bastırmış, ağlayan kadının annem olabileceğini…*[144] *O zamanlar şimdi tek kelimesini hatırlamadığım başka bir dilde konuştuğumu… Esirliğin değişmez kuralı olarak efendilerimin kafamdaki her şeyi sildiğini… Beni kendi benliğime yabancılaştırdıklarını… Doğrusu hiçleştirdiklerini… İğreti bir elbise giydirircesine her kapıda başka bir isim verdiklerini… Cennet… Meryem… Rabi… En sonunda, Yıldız Sarayı hareminde, ufak tefek Perestû Valide Sultan'ın soğuk bakışları karşısında titrerken, yaşıma göre epey boylu olduğum için Şehbal adını uygun bulduklarını…*
> *Şehbal, kuş kanadının en uzun tüyü, demekmiş… Ah efendim, o kuş kanadı kalem olsaydı da…* (s. 48)

[144] Yazarın *Gümüşlü Martı* isimli romanında da aynı sahne bulunmaktadır.

Kuş Kanadı Kalem Olsa başlıklı bu öykünün adı, Şehbal'in fiziki özelliği sebebiyle adını aldığı uzun kuş tüyünden gelmektedir.

Öyküde Şehbal, II. Abdülhamid Han'ın üvey annesi tarafından hareme alınmayarak hizmetçi sınıfına verilmiştir. Harem, o dönem itibariyle önemli bir yerdir. Orada birçok şey yaşanmakta ve bu kimi zaman kötü sonla da bitmektedir. Şehbal'e göre harem şu özellikte bir yerdir:

> *Hükümdarla ya da şehzâdelerden biriyle halvete girip de ne kazanacaktım? Birkaç saatlik gönül eğlencesinin ardından yaldızlı hediyelerle hareme gönderecek; belki bir daha da çağırmak lütfunda bile bulunmayacaklardı. Zaten hasekileri, ikballeri, gözdeleri saymakla bitmezdi bu sülalenin. Ne yüzümü ne de adımı hatırlayacaklardı heveslerini aldıktan sonra. Ancak, hanedana bir evlat –hele de oğlan- doğuranlar farklı bir yer edinebilirdi haremde. O da bana nasip olacak mıydı bakalım? Hem bunlardan daha iğrenç, daha korkunç bir şey fısıldanmıştı kulağıma. Padişah ya da oğulları, yatakta cariyesine karşı mahcup olursa, sırrı duyulmasın diye asılsız bir suçlamayla oracıkta boğdururlarmış kızcağızı. Bilmem gerçek, bilmem yalan… Günahı devletlilerin boynuna…* (s. 46)

Şehbal, sarayda hizmetini gördüğü Refia Hanım Sultan'ın teklifi üzerine saray arabacılarından Akif Efendi ile evlenerek çırağ edilmiştir.[145]

- **Mesaj:**

Şehbal, çocukluk yıllarında köle olarak alınıp satılmış bir kadındır. Bundan dolayı da çocukluk ve genç kızlık yılları mutsuz geçmiş, evlendirilmesi için karşısına hep ihtiyar adamlar çıkarılmıştır. Şehbal, onlarla evlenmemiştir. Ta ki Akif Efendi ile evlenmesi söylenince, Şehbal onu kendine uygun bularak kabul etmiştir. Yazar, Şehbal üzerinden bekleyenin mutlaka muradına erdiğini ve cefasız sefa olmadığı mesajını vermektedir. Yazarın öyküde Şehbal aracılığıyla dile getirdiği en büyük eleştiri, cariyelik ve Osmanlı sarayında bulunan harem geleneğidir.

[145] Çırağ edilmek, saraydaki cariyelerin hizmet sürelerini tamamladıktan sonra özgürlük belgelerini ve biraz mücevherat ve çeyiz takımıyla birlikte ayrılmasına izin verilerek, uygun bulunan kişilerle evlendirilmesidir.
http://blog.milliyet.com.tr/osmanli-da-haremin-gercek-yuzu--3-/Blog/?BlogNo=293288(Erişim Tarihi: 19.04.2018).

- **Özet:**

Gürcü kızı Şehbal, on iki yaşında hareme getirilmiştir. Padişahın oyun oynarken elindeki kibritle yangın çıkararak ölen kızına benzemesi sebebiyle Şehbal, Perestû Valide Sultan Hazretleri tarafından hizmetçi bölümüne alınır. Sultan, uzun boylu olduğu için de ona kuş kanadının en uzun tüyü anlamına gelen Şehbal ismini vermiştir. Şehbal, Abdülhamid Han'ın dokuz kızından dördüne (Naime, Naile, Şadiye ve Refia) hizmet etmiştir. Refia Hanım Sultan zamanında da padişahın tahttan indirilmesi durumu nüksetmiştir. Refia Hanım Sultan, Şehbal'e padişah tahtta otururken evlenirse alacağı çeyizin ve altının fazla olacağını söyleyerek padişahın ilk hanımı, Nâzikedâ Başkadınefendi'nin, arabacılar sınıfından Akif Efendi ile onun evlenmesini uygun bulduğunu söyler. Şehbal'in yirmi sekiz, Akif Efendi'nin de otuz bir yaşında oluşuyla Şehbal, bu evliliği kabul eder. Şehbal, Akif Efendi ile evlenerek çırağ edilmiş, sonrasında da İzmir'e gelmiştir. Namazgâh semtindeki evlerinde yaşamaya başlarlar. Tam bu sırada İzmir'de bunlar yaşanırken İstanbul'da Makedonyalı zabitler II. Abdülhamid Han'ı tahttan indirerek Selanik'e sürgüne göndermişlerdir. Şehbal, mahalledeki komşularından çeşit çeşit yemek yapmayı öğrenerek eşinin sevdiği yemekleri hazırlamaya başlamıştır. Şehbal'in hamile kalmasıyla birlikte evdeki neşe de artmıştır. Eğer kızları olursa, saraya uygun olsun diye adını Refia koyacaklardır. Akif Efendi, bahçelerini güzelleştirmek için çeşit çeşit çiçekler ekecek mutlu yuvaları renklenecektir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Şehbal'in, on iki yaşında iken II. Abdülhamid'in haremine satılması.
- Şehbal'in, İzmir'e gelmesi.

Düğüm:

- II. Abdülhamid Han'ın şehzadelik zamanında doğan Ulviye Hanım Sultan'ın kibritle oynarken çıkarttığı yangında ölmesi ve annesinin yaralanması.

- Şehbal'in, Ulviye Hanım Sultan'a olan benzerliğinden ötürü padişahın üvey annesi Perestû Valide Sultan Hazretleri tarafından hizmetçi sınıfına ayrılması.
- Şehbal'in, haremde bulunmayışından dolayı mutlu olması.
- Şehbal'in, Abdülhamid'in dokuz kızından dördüne (Naime, Naile, Şadiye ve Refia) hizmet etmesi.
- Şehbal'e, kölelik yıllarında birçok ad verilmesi.
- Akif Efendi'nin, devşirme yoluyla memleketinden kopartılarak İstanbul'a getirilmesi.
- Şehbal ile Refia Hanım Sultan'ın, iç isyan hakkında konuşması.
- Refia Hanım Sultan'ın, Şehbal'e evlenmek konusundaki niyetini öğrenmeye çalışması.

Çözüm:

- Şehbal ile Akif Efendi'nin, çırağ edilerek saraydan ayrılması..
- Şehbal ve Akif Efendi'nin, sıcak bir yaz gününde gemiyle İstanbul'dan İzmir'e gelmesi
- Şehbal ile Akif Efendi'nin faytonda sohbet etmesi.
- II. Abdülhamid Han'ın tahttan indirilerek Selanik'e sürgün edilmesi.
- Yaşlı şehzâde Mehmet Reşat'ın, padişah olması.
- Akif Efendi'nin, çırağ edilirken aldığı altınların bir kısmıyla kahvehane açması ve eşinin altınlarına el sürmeyerek onların Şehbal'de durmasını istemesi.
- Şehbal'in, ikindi vaktine doğru kocası için yemek hazırlığına girişmesi.
- Şehbal'in, hamile kalması ve doğacak çocuklarının kız olması durumunda adını "Refia" koymak istemesi.
- Akif Efendi'nin, taşlık bahçeyi düzenleyerek içine güller, sümbüller, manolyalar ve karanfiller dikmeyi planlaması.

➢ **Çatışma:**

Öyküde Şehbal ile Refia Hanım Sultan arasında "kul ve kölelik" konularında perspektif farkı görülür. Refia Hanım Sultan, cariyelerine istediği gibi

davranabilen hanım sultandır. Şehbal ise, köle kelimesinin karşılamak zorunda olduğu anlam ve görevlere karşı sitem duymaktadır:

> *"Kul" diyor bana… Kahrolası feleğin işine bakın hele… Bizi yurdumuzdan, yuvamızdan kaçırıp satmasalar köle olur muyduk? Hem kendileri de birer esireden dünyaya gelmemiş mi bu hanım sultanların? Talih onların başına taç koymuş, bizi hizmetçi yapmışsa kime hesap sorayım? "Kul" demişse, kulluk edeceğim çaresiz. Başımı saygıyla öne eğeceğim;* (s. 51)

Yukarıdaki paragrafta da ifade edildiği gibi bu durum sultanlar ile cariyeler arasında içten içe çatışmalara neden olmaktadır.

- **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Şehbal'dir. Öykünün diğer kahraman ise, Perestû Valide Sultan Hazretleri'dir.

Şehbal: II. Abdülhamid Han devrinde, on iki yaşında hareme satılmış Gürcü kızıdır. Padişahın üvey annesi, Perestû Valide Sultan Hazretleri tarafından hizmetçi sınıfına verilmiştir. Uzun boylu oluşu sebebiyle kuş kanadının en uzun tüyü anlamına gelen Şehbal ismini almıştır. Padişah'ın dokuz kızından dördüne hizmette bulunmuştur. Şehbal, evleninceye kadar İstanbul'dan çıkmamıştır. Asimile olmuş olan Şehbal, Akif Efendi ile evlenerek saraydan ayrılmasına, özgürlüğünü kazanmasına izin verilmiştir. Şehbal, Akif Efendi ile İzmir'e gelir. İzmirliler ona, "Saraylı Şehbal Hanım" demektedir. Yirmi sekiz yaşındaki Şehbal, İzmir'de yemek yapmayı da öğrenmiştir. Şehbal'in, hamile oluşuyla birlikte evleri şenlenmiştir.

Akif Efendi: Şehbal'in kocasıdır. Aslen Giritli olan Akif Efendi, yirmi iki yıl önce devşirme yoluyla ailesinden alınıp İstanbul'a getirilmiştir. Sarayda arabacılar sınıfında çalışmaktadır. Otuz yaşında, pehlivan gibi yapılı, ince ruhlu Akif Efendi'nin, sarı kaşları, mısır püskülü gibi ince telli ve parlak bıyıkları vardır. Akif Efendi'nin, ilk eşi ince hastalıktan ölmüştür. Çocuksuz olan bu adam, daha sonra Şehbal ile evlenmiştir. Akif Efendi, abartı ve sesten hoşlanmayan yapısıyla zeytinyağlı yemekleri ve koruk suyuyla yapılan salataları sevmesiyle ve tütün içmekten hoşlanmasıyla sade bir hayat yaşayan bir kişidir.

Perestû Valide Sultan Hazretleri: II. Abdülhamid Han'ın üvey annesidir. Şehbal'i, Padişah'ın kızına olan benzerliği sebebiyle hizmetçi sınıfına ayırarak padişahın hareminde bulunmasını engellemiştir. Çünkü Padişah'ın, Şehbal ile birlikte olması kendi kızıyla yatması gibi olacağından bunu önlemeye çalışmıştır.

Refia Hanım Sultan: II. Abdülhamid Han'ın on sekiz yaşındaki kızıdır. Şımarık ve huysuz olan kahverengi saçlı ve başında elmas hotozu bulunan Refia Hanım Sultan, yeşil renkli nesnelere düşkündür.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, İstanbul'da Yıldız Sarayı'nda ve İzmir'de Namazgâh semtinde bulunan Şehbal'in evinde geçmektedir. Olaylar, iç mekânlarda yaşanmaktadır. Şehbal, evini şu şekilde tasvir etmektedir:

> "Namazgâh semtinde, kışın iyi ısınan, yazın serin olan iki katlı bir ev satın almış." (s. 53)

Olayların anlatımı, 1910 yılının ilkyazının bir gününün ikindi vaktinde gerçekleşmektedir. Hikâyede olaylar, Şehbal'in on iki yaşındaki çocukluk çağlarında II. Abdülhamid Han'ın tahtta oturduğu yıllardan başlayarak, Şehbal'in gelin olduğu yirmi sekiz yaşına kadar gelir ve bu sırada tahtta Şehzâde Mehmet Reşat geçmiştir. Kısaca öyküde olay zamanı, yaklaşık 16 yıllık bir süredir.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Kuş Kanadı Kalem Olsa isimli öyküde olayların anlatımında ben anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır. Olaylar, Şehbal tarafından anlatılmıştır:

> *Barbunları ayıklayacağım daha… Bir de zeytinyağlı ebemgümeci pişireceğim… Hani, pirinçli filan yapılır ya… Hafif ekşili… Komşularımızdan neler öğrendim neler… Yalnız onlardan mı? Frenk mahallesindeki Rumlardan, İkiçeşmelik semtinde oturan Yahudilere kadar pek çok dost edindik cancağızım… İkimiz de sıcakkanlıyız herhalde…* (s. 53-54)

2.2.2.5. Kendi Halinde Bir Adamım Ben

Kendi Halinde Bir Adamım Ben, İmbatta Karanfil Kokusu isimli hikâye kitabının beşinci öyküsüdür. Hikâyede İzmir'i işgal etmek için Ermenilerin yapmış

oldukları çalışmaları, bu durumda Müslümanlar ile Gayrimüslimlerin aralarının açılmasına sebep olan olaylar, Kapril Bezciyan'ın yaşadıkları dile getirilmektedir.

Öyküde kıskançlık, azınlık meselesi, eğitim ve din farklılığı konularına da yer verilmektedir. Öjani, çocuklarıyla birlikte ablasının yanına gideceği vakit hizmetçiye izin vermektedir. Eşini paylaşmak istemeyen kadın, çareyi hizmetçiyi evden uzaklaştırmakta bulmuştur.

Kapril Bezciyan ve ailesi, Gayrimüslim olduğu için Müslüman kimselerin gözünde azınlık kalarak bazen dışlanmakta bazen de kötü muamelelere (şiddet gibi) maruz kalmaktadır. Bunun da en büyük sebebi, Hınçak ve Taşnak Cemiyeti üyelerinin ayaklanması ve memleket içerisinde halkı birbirine düşürmesidir.

Hikâyede eğitim konusu, Kapril Bezciyan'ın, kızlarının Notre Dame De Sion isimli Katolik mektebinde yatılı olarak okumasıyla ele alınmaktadır. Aslında bu durum bize, Osmanlı Devleti'nde Müslümanlar ile Gayrimüslimler arasındaki eşitliği göstermektedir. Gayrimüslimler de Müslüman halk gibi istediği mektepte ve istediği dilde eğitim alabilmektedir.

- **Mesaj:**

Yazar, Kapril Bezciyan ve arkadaşları üzerinden vatan kavramını sorgulamaktadır. Vatan neresi? diye birbirine soran bu kişiler, doğup yaşanılan ve alışılan yerin vatan olduğuna karar verirler. Öyküde vatan kavramının, ait olunandan çok içinde bulunulan yerin vatan olduğu görüşü dile getirilmektedir.

- **Özet:**

Kapril Bezciyan, İzmir'de eşi ve iki kızıyla birlikte yaşar. Eczacılık ile uğraşan Kapril Bezciyan, eşi Öjani'yi ile bir kilisede tanışarak evlenmiş ve iki kız çocuk sahibi olmuştur. Öjani, kızlarıyla birlikte ablası Agavni'nin oğlunun düğünü için İstanbul'a gider. Evdeki hizmetçiye izin verilmesiyle, ev işlerini yapmayı bilmeyen Kapril Bezciyan, Türkiye Oteli'ne yerleşir. Kapril Bezciyan, oteldeki bir haftanın ardından gördüğü rüyanın etkisiyle korkup şaşırmıştır. Rüyasında komitacılar, onu kendilerine üye yapmayı istemektedir. Erkenden kalkıp eczaneye geçen Kapril Bezciyan, bu zamana kadar yaşadığı olayları düşünür. Bu sırada dükkâna iş arkadaşı hekim Kevork Nazaryan gelir. Daha sonra Niko, kızı Melina

ile gelerek memleketteki durumu üzerine onlarla konuşmaya çalışır. Memlekette yaşanan gelişmeler, Gayrimüslimleri de Müslümanları da korkutmaktadır. Kapril Bezciyan ve dostları da ne yapacaklarını bilememektedir. İç sıkıntısıyla dükkânını erken kapatan Kapril Bezciyan, kaldığı otele geçer. Karısından, bir mektup gelmiştir. Öjani, Kapril Bezciyan'a İstanbul'da da karışıklıkların cereyan ettiğini ailenin bir arada olması gerektiğini vurgulayarak en kısa zamanda yanına geleceklerini bildirir. Ailesinin yanına geleceğini öğrenen Kapril Bezciyan, rahatlayarak odasında gezinmeye ve keyifli olarak rıhtımı izlemeye başlar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Kapril Bezciyan'ın, Türkiye Oteli odasında gördüğü düşten korkarak uyanması.
- Kapril Bezciyan'ın, kendini tanıtması.
- Eczane sahibi Kapril Bezciyan'ın, dükkânın siyah perdeyle ayrılmış kısmında öğleden sonraları hekim Kevork Nazaryan'ın hasta muayene etmesi.

Düğüm:

- Öjani ile Kapril'in, kilisede tanışıp evlenmiş olması.
- Kapril'in, Öjani'nin yaptığı geleneksel yemekleri lezzetli bulması.
- Öjani'nin isteği doğrultusunda Kapril'in, Bornova'da köşk yaptırması.
- Kapril'in kızlarının, Notre Dame De Sion isimli Katolik mektebinde okuması.
- Kapril'in, baldızı Agavni'nin oğlunun evlenmesi.
- Kapril'in, karısı ve kızlarının birkaç aylığına İstanbul'a gitmesi.
- Öjani'nin, İstanbul'a giderken hizmetçiye izin vermesi sebebi ile Kapril'in otelde kalmaya başlaması.
- Enver Paşa'nın, Almanlar'ın yanında savaşa girme sözü vermesi ve Osmanlı İmparatorluğu'nu tek başına yöneterek yıkıma götürmesi.
- Kapril'in, hükümet adamlarından birisi duyar diye düşüp söylemiş olduğu sözlerden çekinmesi.

- Ülkenin karışık hâlinden rahatsızlık duyan Kapril'in, ailesini İstanbul'a göndermiş olmaktan pişmanlık duyması.
- Kapril'in kafasının birden çok fazla düşünce ile meşgul olduğu bir vakitte Kevork'un, eczaneye gelmesi.
- Ermeni komitacılar ile devlet arasında çatışmalar yaşanması.
- Kapril'in, evine iki zaptiyenin gelerek tahkikatta bulunması.
- Halife Efendi'nin yoluna, Ermeni komitacıların bomba koyması.
- Kapril'in, karakola götürülmesi ve azınlık olmasından dolayı üzüntü duyması.
- Kapril'in, serbest bırakılması.
- Kapril ve Kevork'un, eczanede ülkede yaşanan olaylar hakkında konuşması.
- Niko ile kızı Melina'nın, Kapril'in eczanesine gelmesi.
- Eczanede Kapril, Kevork ve Niko arasında memleketteki karışıklar üzerine konuşulması ve yaşanılanlardan huzursuz olmaları.
- Kapril'in, eczaneyi erken kapatarak Türkiye Oteli'ne geçmesi.

Çözüm:

- Naim Bey'in, Kapril'e Öjani'den gelen mektubu vermesi ve Öjani'nin yazdığı mektupta İstanbul'un durumunun karışık olduğunu belirterek en kısa zamanda İzmir'e geleceklerini bildirmesi.
- Kapril'in, Öjani'den gelen mektuba ve eve dönecek olmalarına sevinmesi.
- Kapril'in, odasının temizliği ve düzeni karşısında mutlu olması ve penceresini açarak dışarıyı seyretmesi.

➢ **Çatışma:**

Öyküde, Gayrimüslimlerin Müslüman halkı kışkırtması söz konusudur. Osmanlı sancağında yaşayan Ermenileri, Müslümanlar üzerine saldırtmaya çalışan Taşnak ve Hınçak cemiyeti üyeleri, kendilerini desteklemeleri için baskı oluşturmakta ve halk arasında bildiri dağıtarak araya nifak tohumları ekmektedir. Böylelikle de Gayrimüslimle ve Müslümanlar arasında çatışmalar yaşanmaktadır:

> *–Müslümanlara da o bildirilerin tam tersi gönderiliyormuş… Gayrimüslimler ticarette zenginleşti, her türlü zenaat onların elinde,*

diyormuş bunu yazan her kimse… Sizler sömürüldüğünüzü fark etmeden uyuyorsunuz… Yakında Hıristiyanlar kıyıma girişecek… (s. 68)

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Kapril Bezciyan'dır. Diğer kahramanlar ise, İki Zaptiye, Niko, Meline ve Panayota'dır.

Kapril Bezciyan: İzmir doğumlu, kendi halinde yaşayan bir adamdır. Kapril Bezciyan, varlıklı bir ailenin Dokumacı Bezciyanların üç kız kardeşten sonra en küçük ve tek erkek evlatları olarak dünyaya gelmiştir. Bu nedenle de biraz şımartılmış ve çalıştırılmadan büyütülmüştür. Gregoryen mezhebindendir. İstanbul'da Tıbbiye Mektebi'nin eczacılık sınıfından mezun olur. Frenk mahallesinde Hacı İstam Sokağı'nda Paris Eczanesi'ni işletmektedir. Kırk yedi yaşındaki Kapril Bezciyan, Öjani ile kilisede tanışarak evlenir. Heranuş ve Siranuş isimli kız evlatları vardır.

Öjani: Kapril Bezciyan'ın karısıdır. Aydınlı şarap tüccarı Agop Üzümcüyan'ın kızı olan Öjani, mini mini ve esmerdir. Kapril'e göre Öjani, vücuduna uygun giyinen, tutumlu ve marifetli bir kadındır. Kapril ile İzmir'deki halasının evine gidip gelmeleri sırasında kilisede karşılaşmış ve birbirlerine gönül vermişlerdir.

Heranuş ve Siranuş: Kapril Bezciyan ile Öjani'nin, kız çocuklarıdır. Heranuş, on yedi Siranuş da on altı yaşındadır. Heranuş, babasına daha yakındır. İki kız da annelerinin sözünden çıkmaz. İki kız kardeşte Notre Dame De Sion adlı Katolik mektebinde yatılı olarak okumaktadır.

Kevork Nazaryan: Kapril Bezciyan'ın eczanesinde çalışan hekimdir. Kapril'in eczanesinde öğle sonraları hastaları muayene eder. Siyah küçük hekim çantalı, fesli, çıplak kafalı, beyazlamaya durmuş bıyıkları, kara kaşları, hızlı hızlı inip kalkan göğsü ve iri göbeğiyle dikkat çeken biridir.

İki Zaptiye: Kapril'in evini aramaya gelen, birbirine benzeyen iki adamdır. Biri kara bıyıklı, uzun boylu ve sivri burunludur. Kapril'in evine göz gezdirdikten sonra onu da alarak karakola geçmişlerdir.

Niko: Kapril'in eczanesinin arka sokağında bulunan Olympos bakkaliyesinin sahibidir. Kül rengi gözlü Niko karısı Mara ve dört kızı ile birlikte yaşamaktadır.

Melina: Niko'nun dört kızından en küçüğüdür. Üç yaşındaki, sarışın, mavi gözlü bu çocuk, sürekli düşerek dizlerini kanatmakta ve pamukçuk hastalığına yakalanmaktadır.

Panayota: Türkiye Oteli'nde temizlikçilik yapan otel çalışanı kadındır. Kapril, onun cebine devamlı bahşiş bırakır. Kapril'in ailesine düşkünlüğünü bilen Panayota, ona jest olarak otel odasındaki masanın üzerindeki vazoya dört dal beyaz karanfil bırakır.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, İzmir'de bulunan Kapril Bezciyan'ın eczanesinde, Bornova'daki köşkünde, hücrede ve karakolda geçmektedir. Olaylar, Kapril'in otel odasında uyanmasıyla başlamakta ve iş dönüşü tekrar otel odasına gelmesiyle son bulmaktadır.

> "Sırtımı nemli duvara yaslıyorum. Tavana yakın mazgalın ardından hafif bir aydınlık düşmüş hücreye." (s. 63)

Öyküde olayların anlatımı, 1914 yazının sabahının erken saatinde başlayarak akşamüstü vakitlerinde kadar devam eder. Buna göre olaylar, 1 günlük bir sürede anlatılmaktadır. Olayın zamanı ise, yaklaşık birkaç aylık bir süredir.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Öyküde olaylar, Kapril Bezciyan tarafından yani 1. tekil kişi ve kahraman bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır.

> *Terden sırılsıklam olmuşum yatakta… Korkunç bir düş gördüm dostlar… Bir haftadır rıhtıma bakan odalarından birini mesken tuttuğum Türkiye Oteli'nin önüne gençler toplanmış… Ama ben desem yüzlerce, siz deyin binlerce… kimi Taşnak, kimi Hınçak Cemiyeti'nin üyeleriymiş sözde… Koro halinde bağırıyorlar aşağıdan; "Uyan Kapril Bezciyan… Bize katıl geç olmadan…"* (s. 55)

2.2.2.6. Cinderella

Cinderella, İmbatta Karanfil Kokusu isimli hikâye kitabının altıncı öyküsüdür. Öyküde Gayrimüslim Yannis'in, sevdiği kız Maria ile parasızlık yüzünden evlenememesi ve onun başkasıyla evlenmesi anlatılmaktadır. Bu öyküde ayrıca, evlilik, kıskançlık ve ebeveynlerin çocukları üzerindeki baskı gibi konular da işlenmektedir.

Yannis ile Maria, birbirine sevdalı iki gençtir. Yannis'in, kendine ait bir işinin, iyi bir maaşının olmaması ve de Müslümanları sevmesi Maria'nın ondan uzaklaşmasına sebep olur. Maria, ablasının kayınçosu hekim Evangelos ile mesleği için ve Müslümanlara karşı tavır takındığından dolayı evlenir. Yannis, Maria'yı Evangelos'tan kıskansa da bir şey yapamamaktadır.

- **Mesaj:**

Bu öyküde, bireyler arasındaki ekonomik farklılıkların, bireylerin hayatlarına dair verdikleri kararlarda etkinliği söz konusudur. Bunu da Maria'nın, Yannis'i fakir ve mesleksiz bularak, hekim Evangelos ile evlenmesinde görmekteyiz. Maddîyatı, hissiyata (aşk, sevgi) değiştiren kişilerin bulunduğu bir yaşamda kalbiyle hareket edenlerin üzüldüğü görülmektedir.

Ayrıca Maria, babasının ve üvey annesinin sözünün dışına çıkmaz. Ebeveynlerinin sözlerine uyarak, cebinde harçlıktan fazla para bulundurmaz ve ne isterse ailesine söyleyerek onlara aldırır. Evlilik çağındaki bir genç kızın, kendi düşüncelerinden çok ebeveynlerinin onun için aldığı kararları uygulaması çok da doğru değildir. Bireyin hürriyetinin kaybolduğu yer, düşüncelerine uygun hareketlerinin kısıtlandığı noktada başlar.

- **Özet:**

Yannis, İzmir'de Birinci Kordon'da sinema makinistliği yaparak annesi ve kız kardeşine bakmaktadır. Yannis, on altı yaşında iken babası Stavros Nikolaidis, bir akşam vakti tramvayın çiğnemesi sonucunda ölmüştür. Babasının fotoğrafçılık işini beceremeyen Yannis, dükkânı satarak borçlarını öder. Sonra da sinemada çalışmaya başlar. Yannis, Maria isimli bir kızı sevmektedir. Maria, ailesinin her istediğini yapar. Yannis ile konuştukları bir vakitte ailesinin, kendisi için uygun

bir aday bulduklarını ve onunla evlendireceklerini söyleyerek, Yannis'in işinin olmamasına sitemde bulunur. Daha sonra Yannis ve Maria, Elen ordusunun İzmir'e girerek Müslümanlara saldıracağı konusunda bir tartışma yaşar. Yannis, ona hediye olarak ipekten mavi şal ve püsküllü terlik alır. Maria, bu hediyeleri evine götüremeyeceğini söyleyerek kabul etmez. Bu olayların ardından da Maria, Evangelos ile Bornova'daki köşklerinde evlenir. Yannis, üzüntü içerisinde Maria için aldığı ipek mavi şal ile püsküllü terlikleri, kız kardeşi Eleni'ye verir. Hediyelere sevinen Eleni, onları çeyizine koyar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Yannis'in, sinematografı tanıtması.
- Yannis'in, kendisi ve ailesi hakkında bilgi vermesi.
- Yannis'in babası Stavros Nikolaidis'in, ölümünden sonra Kemeraltı'ndaki fotoğrafçı dükkânının satılması.

Düğüm:

- Yannis'in sevdiği kız Maria'yı, ailesinin zengin biriyle evlendirmek istemesi.
- Maria'nın, Yannis'in yaptığı işi beğenmemesi ve bu nedenle ailesinin karşısına çıkarmaktan çekinmesi.
- Yannis'in, Paskalya Bayramı kutlamaları sebebiyle Maria'ya hediye vermesi.
- Maria'nın, Yannis'in verdiği ipek mavi şal ile püsküllü terliği, ailesinden korkarak kabul etmemesi.
- Gayrimüslimlerin, İzmir'e saldıracak olmasını destekleyen Maria ile savaş çıkmasını ve Müslümanlara zarar verilmemesini isteyen Yannis arasında çatışma yaşanması.
- Yannis'in, Maria'yı Evangelos'tan kıskanması.

Çözüm:

- Maria'nın, Evangelos ile evlenmesi.
- Yannis'in, Maria için aldığı hediyeleri kız kardeşi Eleni'ye vermesi.

- Eleni'nin, hediyeleri çeyiz sandığına koyması.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede Maria ve Yannis arasında Elen ordusunun İzmir'e saldırması, Müslümanları yok etmesi meselesi geçtiğinde ikisi de fikir ayrılığında bulunur. Maria, Elen ordusunun gelişini ve Müslümanlara saldırmasını desteklerken, Yannis Müslümanları kardeş olarak görmekte ve onlara zarar gelmesini istememektedir.

Maria ile Yannis, birbirine sevdalı olsa da araya maddîyat girince fikirler değişmiştir. Maria böyle bir durumda meslek sahibi ve paralı biriyle evlenmeyi daha doğru bulmuştur. Maria, Yannis'in tüm ısrarlarına rağmen Evangelos ile evlenir ve Maria ile Yannis arasında bu konuda çatışmalar yaşanır.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Yannis'tir. Diğer kahramanlar ise, Despina, Evangelos, Baba ve Üvey Anne'dir.

Yannis: Yirmi dört yaşındaki genç adam, annesi Yeorgia ve kız kardeşi Eleni ile birlikte Hacı İstilya Mahallesi'nde bulunan evlerinde yaşamaktadır. Maddî durumları çok iyi olmayan bir aile yapısı vardır. Yannis, on altı yaşlarındayken babası Stravros Nikolaidis'i bir akşam vakti tramvay çiğnemesi sonucu kaybetmiştir. Stavros Nikolaidis, Yannis doğmadan önce Kemeraltı'nda fotoğrafhane açmıştır. Babasının işini devam ettiremeyen Yannis, fotoğrafhaneyi satarak borçlarını öder. Yannis'i, mahalleli "Deli Yannis" diye çağırmaktadır. Anne Kira Yeorgia, oğlu Yannis'i sinematografhanede 17 kuruş haftalıkla çalışıyor olması sebebiyle beğenmemektedir. Sevdiği kız Maria'da, Yannis'in iyi para getiren bir işinin bulunmayışı nedeniyle başka bir erkekle evlenmiştir.

Maria: Babası ve üvey annesi ile birlikte yaşar. Çalışmaktan kazandığı parayı rahatça harcayamaz. Ailesinin baskısı daima üzerindedir. Yannis ile sevgilidir. Yannis ile sık sık tartışır ve sonunda da onu bırakarak Evangelos ile evlenir.

Despina: Maria'nın üvey ablasıdır. Maria'nın evliliğinde etkili olmuştur.

Evangelos: Despina'nın kayınçosu, Maria'nın da kocasıdır. Doktordur.

Baba ve Üvey Anne: Maria'nın ebeveynleridir. Aile kızları Maria'yı, zengin biriyle evlendirmeyi istemekte ve onun her şeyine karışmaktadır. Aile, Elen ordusundan yanadır ve ordunun İzmir'e girmesini çok ister.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, İzmir kentinde Yannis'in çalıştığı sinematografhanede yaşanmaktadır. Olayların anlatma zamanı, 1919 yılının ilkyazının bir akşamında yaklaşık birkaç saat içerisinde yaşanmaktadır. Hikâyede olayların zamanı ise, Yannis'in yirmi dört yıllık hayatını kapsamaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Cinderella isimli öyküde olaylar, Yannis tarafından anlatılmaktadır. Olayların anlatımında ben anlatcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır:

> "Bu gece düğünü var Maria'mın… Bornova'daki köşklerinde… Evangelos'la elbet… Ya ne sandınız? Prens ben olacaktım? O züppe dururken… Zembekiko oynarlar simdi… Vals yaparlar…" (s. 77)

2.2.2.7. Muhacirin Mahallesi

Muhacirin Mahallesi, İmbatta Karanfil Kokusu başlıklı öykü kitabının yedinci hikâyesidir. Bu öyküde, Şadiye Hatun ve ailesinin Balkan Harbi sırasında Serez'den İzmir'e göç etmeleriyle birlikte yaşanılanlar ve savaş sırasındaki açlık ve kıtlık konu edinilmektedir.

Hikâyede savaş, göç, ölüm, kıtlık, korku, özlem ve sevinç konularına da yer verilmektedir. 1911-1912 yılları arasında Balkan Harbi'nin meydana gelmesiyle Şadiye Hatun, kocası, kızı Edibe, üç kız torunu, damadı ve oğluyla Yunanlıların hüküm sürdüğü bir yerde kalmaktan korkarak Türkiye'ye göç etmeyi uygun bulurlar. İzmir'e göç sırasında damatları Kudsi, İzmir'e geldikten sonra da Şadiye Hatun'un eşi ölmüştür. Savaş yüzünden göç etmek zorunda kalan aile, iki ferdini kaybeder. Şadiye Hatun, kızı ve Edibe ile yaşamaktadır. Oğlu Nazif, cephede görevdedir. Açlık ve kıtlık, kendini fazlasıyla göstermektedir. Şadiye Hatun da, Hilal-i Ahmer aşevinden yemek almaktadır. Şadiye Hatun, Serez'deki yaşantısına özlem duyarak, eski günlerini devamlı yâd eder. Şadiye bununla ilgili olarak *Ah,*

bizim oraları nasıl özledim, anlatamam… Serez'in yeşilliği başkadır… Havası, suyu başkadır… Ya da bizlere öyle geliyordu, bilmem artık… (s. 83) diyerek memleketine duyduğu hasretini dile getirmektedir. Üzüntü ve sıkıntının ardından İnönü Zaferi'nin elde edilmesiyle mahallelinin, sevinç çığlıkları ortalığı sarmaktadır.

Muhacirin Mahallesi, savaşta kaçarak Rumeli ve Kafkasya'dan gelen göçmenlerin yerleştirilmesi ile bu adı almış bir yerdir. *Muhacirin Mahallesi* başlıklı öykü de ismini, bu yerden almaktadır. Hikâyede, Muhacirin Mahallesi şu şekilde anlatılmaktadır:

> *Bizim Muhacirin Mahallesi kadar sefil bir yer daha var mıdır acep? Doksan Üç Harbi'nde Rumeli'den hem de Kafkasya'dan gelenler yerleştirilmiş buracığa. Sonra da bizler, Balkan Harbi göçmenleri mesken edindik. Hanelerin çoğu erkeksizdir. Kimileri kendi toprağında, kimi de Anadolu'ya varınca kocasını, oğlunu yitirmiş. Hele Çanakkale'de şehit vermemiş aile yoktur billahi. Kapı önlerinde çelik çomak oynayan çocukların tamamı yetimdir, desem yalan olmaz hani… Esmeri de, sarışını da saz benizli kızancıkların… Boyunları gıdasızlıktan incelmiş… Elbiseleri yırtık… Bizimkiler de öyle ya…* (s. 86)

Yukarıdaki paragrafta, savaşın insan hayatında ne gibi değişikliklere neden olduğunu görmekteyiz. Can ve mal kaybının yanında insanlar, yetiştikleri coğrafyadan da kopmak zorunda bırakılarak başka bir yerde yaşamaya zorlanmıştır. Savaş olgusunun, hem insan hem de coğrafya üzerinde etkisi çok büyüktür. Bu durum, hikâyede de karşımıza çıkmaktadır.

- **Mesaj:**

Savaşın getirdiği yıkımlarla ve sefaletle mücadele etmek zorunda olan Şadiye Hatun ve ailesinin, verdikleri mücadele sonucu başarıyı elde etmeleri, yılmadan yaşamayı bilmeleri anlatılarak olumsuzluk karşısında pes etmemek gerektiği vurgulanmaktadır.

- **Özet:**

Aslen Makedonyalı olan Şadiye Hatun, ailesiyle birlikte Yunan ordusundan kaçma kararı alarak Rumeli'den İzmir'e gelirler. Göç yolunda damatları Kudsi, rahatsızlanarak ölür. Kızları Edibe, üç kızıyla dul kalır. İzmir'e vardıklarında da

Şadiye Hatun'un eşi, iş kuramayacak bir vaziyettedir. Aradan geçen birkaç yılından ardından da vefat eder. Şadiye Hatun'un oğlu Nazif, cephede bulunmaktadır. Nazif, Çanakkale'de savaşmış şimdi de Kuva-yı Milliyeci olarak İnönü cephesinde savaşmaktadır.

Şadiye Hatun, kızı Edibe ve üç kız torunuyla İzmir'de Muhacirin Mahallesi'nde göçmenlerin yerleştirildiği bir yerde yaşar. Savaşın getirdiği açlık ve sefaleti fazlasıyla yaşayan bu aile, Hilal-i Ahmer vasıtasıyla karnını doyurmaktadır. Yunan ordusundan korktuğu için kızlarını dışarıya çıkaramayan Şadiye Hatun, yemek almaya kendi gider. Oğlundan kötü haber gelecek diye üzülüp korkan yaşlı kadın, İnönü Zaferi'nin çığlıklarıyla mutlu olur.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Şadiye Hatun'un, baba ve koca tarafından köklerinin Anadolu'nun Saruhan vilayetine dayanması.
- Şadiye Hatun ve ailesinin, Balkan Savaşı'nda Serez'den İzmir'e göç etmesi.
- Şadiye Hatun, öğle vakitlerinde Konak'tan Kadifekale'ye kadar yürüyerek Hilal-i Ahmer aşevinden yemek almaya inmesi.
- Harbin yaşanması sonucu açlık ve kıtlık gibi sorunların baş göstermesi.

Düğüm:

- Kudsi'nin, göç yolunda ölmesiyle karısı Edibe ve kızlarını yalnız bırakması.
- Şadiye Hatun'un, Serez ve İzmir'deki yaşantılarını kıyaslaması.
- Harp zamanında Hilal-i Ahmer ile Muhacirin Cemiyeti'nin halka yardımlarda bulunması.
- Nazif'ten, Şadiye Hatun'a mektup gelmesi.
- Şadiye Hatun'un, Mustafa Kemal Paşa'ya dua etmesi.
- Yunan askerlerinin, İzmir halkını sorguya çekmesi, kadınların çarşaflarını yırtıp onlara sarkıntılık etmesini gören Rumların da hırçınlaşması.

- Şadiye Hatun'un, harpten şikâyet etmesi ve memleketine duyduğu özlemi dile getirmesi.
- Şadiye Hatun'un, Nazif'ten haber alamamasına üzülmesi.
- Vahdettin Paşa'nın, Rumeli'de yaşayan Türkleri gözden çıkarmasına Şadiye Hatun'un sinirlenmesi.
- Vahdettin'in, Mustafa Kemal Paşa'nın katli için şeyhülislamdan fetva alması.

Çözüm:

- Şadiye Hatun'un, evine doğru yaklaşması ve mahallede kızı Edibe, torunlarını ve mahalleliyi oynar halde bulması.
- Nazif'ten mektup gelmesi ve İnönü Harbi'nin kazanıldığının öğrenilmesi.

➢ **Çatışma:**

Öyküde, Yunan ordusunun Rumeli'ye saldırması sonucu orada yaşayan Türk halkı, İstanbul'a taşınmıştır. Rumeli topraklarında bulunan halk için Sultan Vahdettin'in bir şey yapmamış olması, halkın tepkisinin artmasına neden olmuştur:

> *Koskoca Osmanlı ordusu mütarekeyle dağıtıldı, memleket parça parça pay edilip düşman işgaline uğradı da Vahdettin Efendi padişahlığın gereğini yerine getiremedi. Ocak kedisi gibi pısmış oturuyor sarayında. Tüküreyim ben öyle sultanlığa be…* (s. 82)

Hikâyede Yunanlılar ile Müslümanlar arasında ticaretin sebep olduğu bir çatışmada bulunmaktadır. İki taraf da birbirlerinin kazancının fazla olduğu gerekçesiyle olumsuz düşünceler beslemektedir.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Şadiye Hatun'dur. Hikâyenin diğer kahramanları ise, Lütfullah Efendi ve Kudsi'dir.

Şadiye Hatun: Aslen Makedonyalı olan yaşlı kadın, Osmanlı'nın Rumeli'yi aldıktan sonra Anadolu'dan götürdüğü Saruhan ilinin yörük boyundandır. Balkan Harbi'nde, Serez'den göçmen olarak aile fertleriyle birlikte İzmir'e gelmiştir. Kocası Lütfullah Efendi'yi, İzmir'e geldikten birkaç yıl sonra kaybeder. Kızı Edibe ve üç kız torunuyla yaşayan yaşlı kadının, oğlu Nazif de cephededir. Şadiye

Hatun'un, Serez'de iken kumaş dükkânı, 18 odalı, hizmetçili bahçıvanlı, seyisli konaktarığı, aynalı faytonları vardır. İzmir'de ise, Muhacirin Mahallesi'nde oturan diğer göçmenler gibi bir hayat sürmek zorunda kalmıştır.

Lütfullah Efendi: Şadiye Hatun'un vefat eden kocasıdır. İpek tüccarı olan yaşlı adam, İzmir'e geldiklerinde maddî açıdan kötü olmaları sebebiyle tekrar iş kuramamış ve daha sonra da ölmüştür.

Kudsi: Şadiye Hatun'un damadı ve kızı Edibe'nin de kocasıdır. Göç sırasında yolda hastalanarak beş gün ateşler içerinde bilinçsiz bir şekilde yattıktan sonra vefat etmiştir. Kudsi'nin ölüsü, yüksek bir tepeye gömülür.

Edibe: Şadiye Hatun'un kızıdır. Kudsi'yle evli olan kadın, onu göç sırasında kaybederek dul kalmıştır. Üç kız çocuğu ile annesinin yanında yaşamaktadır. Kızlarının en büyüğü, on iki yaşındadır.

Nazif: Şadiye Hatun'un erkek evladıdır. Cephede savaşmaktadır. Çanakkale'de yer almış, şimdi de Kuva-yı Milliyecilerin arasında İnönü Cephesinde ceng etmektedir. Ailesine devamlı haber gönderemez fakat arada mektup yazarak, onları mutlu etmektedir.

Mustafa Kemal Paşa: Nazif'in kumandanlığını yapmaktadır. Selanik vilayetine mensup olan kumandanın, aslı yörük olup yiğit, sarışın, çakır gözlü bir askerdir. Nazif'in annesi Şadiye Hatun, kumandan için dualar eder.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar yolda, sokaklar arasında yaşanmaktadır. Bu öyküde, hem iç mekân hem dış mekân kullanılmıştır. Şadiye Hatun, Kadifekale'den Konak'a kadar gider ve yemek aldığı sırasında yaşadığı olayları, sokakta anlatır. Hikâyede ayrıca, Şadiye Hatun'un doğduğu memleket olan Serez'in de adı geçerken, İzmir'e geldikten sonra olayların yaşandığı yer ise Muhacirin Mahallesi olur:

> "Kadifekale'nin yamacında, Muhacirin Mahallesi'nin, her köşesinden nemli rüzgâr fıslayan, kuş yuvasına benzer evlerinden birinde, yarı aç yarı tok yaşıyoruz." (s. 80)

Öykü, 1921 yılının kış mevsiminin öğle vakitlerinde anlatılmaktadır. Anlatma zamanı, tahmini 1-2 saatlik sürede gerçekleşmektedir. Hikâyede olay vakti, Balkan Harbi'nin başladığı 1911-1912'li yıllardan itibaren cereyan ederek, 1921 yılındaki İnönü Zaferi'ne kadar olan sürede yaşanmaktadır. Olaylar, yaklaşık 9 yıllık bir zamanda anlatılmaktadır:

> *Aslen Makedonyalıyız biz. Serez'den göçmen geldik dokuz yıl önce. Balkan Harbi'nde yani… Yunan çizmesi altında çiğnenmemek için kaçmıştık sözde, burada da kurtulamadık o beladan. İzmir'i işgal ettikleri üç seneye yaklaşıyor billahi…* (s. 79)

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Muhacirin Mahallesi isimli öykü, 1. tekil kişi tarafından kahraman bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır. Öyküde olayları, Şadiye Hatun anlatmaktadır:

> *Mektuplarını satır satır ezberlerim kızanımın. Allah devlete zeval vermesin, orduya asker alırken haneleri erkeksiz bırakmıyorlar, ama o giderken babacağızı sağdı. Acılar üst üste birikince dayanamadı adamcağız…(s. 82)*

2.2.2.8. Asri Bir Hanım

Asri Bir Hanım, İmbatta Karanfil Kokusu başlıklı öykü kitabının sekizinci hikâyesidir. Hikâyede, Faika Muhiddin isimli nişanlı bir genç kızın, babasını savaşta kaybettikten sonra kâtibe olarak çalışmaya başlamasıyla çevresinde yaşanılanlara karşı daha duyarlı hale gelmesi ve nişanlısı Nedim ile arasındaki fikri ayrılıklarını fark ederek kendine bir yön çizmesi anlatılmaktadır.

- **Mesaj:**

Yazar, Faika Muhiddin üzerinden kadınların kendi iradeleri ve istekleri doğrultusunda hareket etmeleri gerektiğine dair mesaj vermektedir. Faika, kendisi gibi sinema ve gösterileri takip etmeyen, kadını ev hizmetleriyle meşgul olup çocuk büyütmekle görevli biri olarak gören Nedim ile evlenmek istememektedir. Faika, tüm kadınlar için örnek alınması gereken bir modeldir. Eğitimli ve çalışan genç kadın Faika, sevebileceği biri ile evlenmeyi istemektedir. Yani öyküde bir kadının çalışıp ayaklarının üzerinde durması gerektiği anlatılmaktadır.

- **Özet:**

Faika Muhiddin, Çanakkale cephesinde şehit olan Menemenli Muhiddin Rıza Bey'in iki evliliğinden doğma tek kızıdır. Musiki muallimi Muhiddin Rıza Bey'in, ilk evliliğinden Yüzbaşı Eşref Muhiddin isimli oğlu vardır. Eşref, Faika'ya arada da olsa mektup yazar ve hediye gönderir. Faika, babasından gelen şehit aylığının yetmemesi sebebiyle kâtibe olarak çalışmaktadır. Annesi ile birlikte Basmahane'de küçük bir evde yaşayan Faika, Nedim ile nişanlıdır.

Faika, Halide Edip'in *Ateşten Gömlek* romanını okumuş ve çok beğenmiştir. Faika gazetede romanın, sinemaya uyarlanan versiyonunun İzmir'e geleceğini öğrenince çok sevinmiştir. Faika, iş çıkışı onu eve götürmek için yanına gelen Nedim'e bu haberi verir. Fakat Nedim'in tepkisiz kalışı, Faika'yı üzer. Faika, evleneceği kişi ile arasında ne gibi fark ve yakınlıkların olduğunu düşünmeye başlar. Faika'nın annesi, Nedim'i akşam yemeği için alıkoyar. Annesi ile Nedim'in konuşmasını dinleyen Faika, onun ile evlenmek istemediğine karar verir. Faika, ağabeyi Eşref'e haber gönderip Nedim'den ayrılmayı düşündüğünü söyler ve nişanlısıyla mutluymuş gibi yapmaya devam eder.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Faika'nın, babasını Çanakkale Cephesi'nde şehit vermesi.
- Menemenli Muhiddin Rıza Bey'in, ilk evliliğinden olan evladı Yüzbaşı Eşref Muhiddin'in, Ankara'da Gazi Paşa'nın muhafız alayında görev alması.
- Faika'nın, Halide Edip Hanım'ın *Ateşten Gömlek* isimli romanının sinemaya uyarlaması hakkındaki düşüncelerini belirtmesi.

Düğüm:

- Faika'nın, geçim sıkıntısı sebebiyle kâtibe olarak çalışması.
- Nedim'in, iş çıkışlarında Faika'yı evlerine kadar götürmesi.
- Faika'nın, Nedim'e sinemaya gelecek olan *Ateşten Gömlek* romanının filminde Bedia Muvahhid Hanım'ın oynayacağını söylemesi.
- Nedim'in, Faika'nın evine gitmesi.

- Nedim, Faika'nın annesi ile konuşması.
- Faika'nın annesinin, Nedim'e Faika'nın çalıştığı için dalgın ve yorgun olduğunu söylemesi.
- Nedim'in, Faika'nın çalışmasına gerek olmadığını ve işi bugün dahi bırakabileceğini dile getirmesi.
- Faika'nın, evliliğin ne olduğunu sorgulaması.

Çözüm:

- Faika'nın, Nedim ile evlenmek istememesi.
- Faika'nın, nişanı bozmak için ağabeyi Eşref'e mektup yazmayı planlaması.
- Faika'nın, planı gerçek oluncaya kadar nişanlılık rolüne devam etmesi.

➢ **Çatışma:**

Faika ile Nedim, birbirine his ve düşünce bakımından uzak olan nişanlılardır. Nedim, Faika'nın evlenmeyi arzu ettiği nitelikte bir erkek değildir. Faika, sanata meraklı sinema ile ilgilenen bir genç kadındır. Faika ayrıca, çalışmaktan ve toplum içinde yer almaktan hoşlanır. Nedim'e göre kadın, en küçük bir açıklık bırakmayarak vücudunu çarşaf ve peçeyle kapatmalı, ev dışında bir yaşamı unutmalı, ailesine yönelmeli ve ondan beklenen görevleri yerine getirmelidir. Bu açıdan ikisi de farklı düşünce yapısına sahiplerdir. Bunu fark eden Faika, Nedim'den ayrılmak için ağabeyini araya sokarak nişanlısından kurtulmak ister.

Öyküdeki kız erkek ayrımı ise, Nedim ile kız kardeşleri arasında gerçekleşmektedir. Aile, tüm malları oğulları Nedim'e bırakacaktır. Nedim'in, iki kız kardeşi evlenirken çeyizlerini alıp gitmiştir. Kız evlatların, paralı olmaması onları kocalarına bağlı kılmaktadır. Böylelikle de kadın, kocasına karşı gelemez. Bu durum düşünüldüğü içinde mallar, erkek evlada bırakılır. Hikâyede bu durum şöyle ifade edilmektedir:

> *Kız evlada para da, mal da gerekmezmiş efendim… Ya damat bey hayırsız çıkar da onları satarsaymış… Hem kadın kısmı arkasını yaslayacak dağ bulamazsa kocaya bağlı kalır, baş kaldıramazmış… Ne güzel, değil mi?*(s. 89-90)

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Faika Muhiddin'dir. Diğer kahramanları ise, Menemenli Muhiddin Rıza Bey ve Eşref Muhiddin'dir.

Faika Muhiddin: Menemenli Muhiddin Rıza Bey'in yirmi bir yaşındaki kızıdır. Faika, babasını Çanakkale Cephesi'nde kaybetmiştir. Babasının ilk evliliğinden doğma, Eşref isimli bir ağabeyi vardır. Annesi ile birlikte küçük bir evde yaşayan Faika, iki ay öncesi Nedim ile nişanlanır. Kız Rüştiye Mektebi mezunu olan Faika, babasından gelen şehit aylığının azlığı nedeniyle kâtibe olarak Musavi kumpanyasında çalışmaktadır. Faika'nın hesabı kuvvetlidir ve Fransızca da bilir. Faika, nişanlısıyla aynı hissiyat ve fikirleri paylaşmamaktadır.

Menemenli Muhiddin Rıza Bey: Faika'nın babasıdır. Musiki muallimi olan Muhiddin Rıza Bey, belediye bandosunda çalışmıştır. İki evlilik yapmıştır. İlk evliliğinden oğlu Eşref, ikinci evliliğinden Faika dünyaya gelir. Muhiddin Rıza Bey, Çanakkale Cephesi'nde savaşarak şehit olur.

Eşref Muhiddin: Faika ile aynı babadan olma kardeştir. Faika ile çocuklukları bir arada geçmemiştir. Eşref, Faika'ya mektup yazmakta ve hediye de göndermektedir. Eşref'i, anneannesi büyütür. Eşref, anneannesinin vefatının ardından askeri mekteplerde yatılı okur. Bir yıldır da Ankara'da Gazi Paşa'nın muhafız alayında görev yapmaktadır.

Nedim: Faika'nın annesinin uzaktan bir akrabasının oğludur. Faika ile nişanlıdır. Millî Mücadele'de Garp Cephesi'nde savaşır. Nedim, cepheden bedeninde yara izleriyle birlikte döner. Rüştiye Mektebi mezunu olan Nedim, Faika'ya göre varlıklı bir ailenden gelmektedir. Nedim'in, babası ile beraber işlettiği büyük bir lambacı dükkânı, portakal bahçeleri vardır. Nedim'in, iki kız kardeşi de çeyizlerini alarak evden gider. Bu sebeple onlara mal düşmemekte ve hepsi Nedim'e verilmektedir. Nedim, her akşam Faika'ya iş yerinden evine kadar eşlik etmektedir. Sarı kaşları ve fesiyle Nedim, çarşaf ve peçeden hoşlanır ve kadının açık olmasını istemez.

Faika Muhiddin'in Annesi: Faika ile birlikte yaşamaktadır. Kocası Muhiddin Rıza Bey'i, savaşta yitirmiştir. Faika'nın rızasını almadan, onu Nedim'e vermiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, İzmir şehrinde Faika ile Nedim'in buluşmasıyla Kemeraltı'nda başlar ve Faikaların Basmahane'deki küçük evinde de devam eder. Faika, iş çıkışında nişanlısı Nedim ile buluşarak eve gider. Nedim, Faika ve annesiyle birlikte akşam yemeğini aynı sofrada yer. Öyküde bu sahne şu şekilde verilmektedir:

> "Masayı kurmuşuz misafir odasının orta yerine… Nedim, evin erkeği rolünde çalımla oturuyor…"(s. 93)

Öyküde anlatma zamanı, 1923 yılının Sonyaz mevsiminde bir akşam vakti yaşanmaktadır. Faika'nın, Milli Mücadele öncesi ve sonrasına ait hayatı anlatılır. Öykünün olay zamanı, yaklaşık 11 aylık bir sürede gerçekleşmektedir.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Asri Bir Hanım isimli öykünün anlatımında tekil bakış açısı kullanılmıştır. Öykü, Faika tarafından ben anlatıcı kullanılarak anlatılmıştır:

> *Nişanlım sitem etmekte haklı. Bense yalan söylüyorum. Suskunluğumun asıl nedeni yorgunluk değil. Sıkılıyorum yanında. Daha doğrusu Nedim'i sevemiyorum. Her akşam beni eve götürmek üzere Şalom Biraderler Kumpanyası'nın kapısına gelir; Kemeraltı'ndan Basmahaneye giden yol onunla beraber olunca on kat uzar sanki… Hele öğle yemeğinde çok sevdiği işkembe çorbasından içmiş, aklınca sarımsak kokusunu bastırsın diye ağzına karanfil taneleri atmışsa hiç dayanamıyorum… Bugün de öyle yapmış işte… İkisi birbirine karışınca nasıl iğrenç oluyor, anlatamam vallahi…* (s. 89)

2.2.2.9. Cumhuriyet Balosu

Cumhuriyet Balosu, İmbatta Karanfil Kokusu isimli hikâye kitabının dokuzuncu öyküsüdür. Hikâyede Cumhuriyet'in ilânının üçüncü seneyi devriyesi diye tertip edilen baloya katılacak olan Şemseddin Bahri'nin, balo için karısıyla alışverişe çıkışı ve bu zamana kadar yaşadıkları anlatılmaktadır.

Öyküde savaş, zafer, esaret altındaki İzmir halkının yaşadıkları da konu edinilmiştir. Anadolu'nun içine sokulmak isteyen Yunan ordusu, ilk hedef olarak İzmir ve Aydın'ı ele geçirecektir. Bunun için de içerden Vahdettin ile Damat Ferit

Paşa, Yunanlılara yardım etmektedir. Yunan askerleri, İzmir'e girdikten sonra ilk işleri İzmir Müdafaa-yı Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti üyelerini toplayarak işkencede bulunmak olmuştur. İzmir halkı, Yunan askerleri tarafından birçok tacize maruz kalmıştır. Esaret altındaki halkın acı dolu anları şu paragrafta görmekteyiz:

> *Düşman müfrezesine bomba savuran bir Türk gencinin, gemilerin birinden açılan makineli tüfek ateşiyle can verdiğini?... Kışlaya doğru ilerleyen Yunan ordusunda bayrak taşıyan efzonu tek kurşunla yere deviren; Hukuk-ı Beşer gazetesinin gazetesinin sermuharriri Hasan Tahsin Bey'le komser Hüseyin Bey'in Rumlar tarafından öldürüldüğünü?... On yedinci Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşa'nın, yanındaki üç yüz askerle birlikte Sarkışla'dan çıkarılıp soyundurularak "Zito Venizelos" diye bağırmaya, kapıya serdikleri Türk bayrağını çiğnemeye mecbur edildiklerini?... Askerlik Dairesi Reisi Süleyman Fethi Bey başta olmak üzere pek çok yüksek rütbeli zabitin bu emre boyun eğmedikleri için şehit edildiklerini…* (s. 106)

İzmir halkının direnişte bulunması ve askerlerin gelmesiyle, Yunan işgali hezimete uğratılmıştır. Halk, baskı ve acıdan kurtulmuştur.

- **Mesaj:**

Yunan ordusunun, İzmir'e girişiyle birlikte halk da kenti savunmaya geçer. Yaşanan çatışmalarda birçok Türk ölür, işkenceler görür ve hakarete uğrar. İzmir halkı, pes etmeden mücadelesine devam eder. Türk askerlerini İzmir'de gören halk, yaşadıkları tüm acılardan sonra İzmir'in işgalden kurtulmuş olmasının sevincini yaşarlar. Yazar öyküde, vatan korumasının ölünceye kadar yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. İzmir halkı da canları pahasına kentine sahip çıkar.

- **Özet:**

Şemseddin Bahri ile Nesibe, yirmi beş yıllık evli çocuksuz bir çift olarak İzmir'de yaşar. Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti üyesi olan Şemseddin Bey, vatan meselelerini konuşmak için evine davet ettiği Şerif Bey'in cemiyetin var olma nedenini yanlış bulduğunu söyleyerek cemiyetten ayrılmak ister. Şemseddin Bahri, Şerif Bey'in düşüncelerinin yanlışlığı karşısında öfkesine hâkim olamaz ve kafasına bir tabak yemek boşaltarak evinden kovar.

İzmir'in işgale uğramasıyla birlikte cemiyet üyeleri tutuklanarak hapse atılır. Burada farklı eziyetler gördükten sonra serbest bırakılanlardan biri olan Şemseddin Bahri, evine gider. Onu ziyarete gelen Rum komşuları Vasilya ile kocası Manifaturacı Andon Efendi'nin, dost olup olmadıklarını sorgular. Yunanlılarla iç içe yaşanmışlıklar olsa da memlekette şu an olanlara Şemseddin Bahri, anlam veremez. Dost ve düşmanın kim olduğunu düşünür. Gerek İzmir halkı gerekse askerler, Yunan ordusuna karşı koyarak zaferi elde eder. Zaferle birlikte İzmir'de oturan Rumlar, göçe uğrar. Daha sonra Cumhuriyet ilân edilir. Cumhuriyet'in ilânının, üçüncü senesi sebebiyle bir balo düzenlenir. Devlet memurları ve eşleri bu baloda yer alacaktır. Şemseddin Bahri ile Nesibe'yi de baloya gitme heyecanı sarar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Şemseddin Bahri ile Nesibe'nin, Cumhuriyet'in üçüncü seneyi devriyesi olması sebebiyle düzenlenen baloya katılacak olmalarından dolayı alışverişe çıkması.
- Nesibe'nin, mutfakta akşam yemeğini hazırlaması.

Düğüm:

- Düşman askerlerinin İzmir'e girebilmelerini kolaylaştıracak çalışmaları, Vahdettin ile Damat Ferit'in yapması.
- Şemsettin Bahri'nin, Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti üyesi olması ve Mondros Mütarekesi'ne karşı koymak için yapılan çalışmaların içinde yer alması.
- Şerif Bey'in, Şemsettin Bahri ile konuşmak istemesi.
- Şerif Bey'in, cemiyetten ayrılmak istediğini Şemsettin Bahri'ye bildirmesi.
- Şemsettin Bahri'nin, Şerif Bey'i tersleyerek evinden kovması.
- Yunan ordusunun İzmir'e girmesinin ardından cemiyet üyelerinin tutuklanması ve bunların içinde bulunan Şemsettin Bahri'nin de Rum tercüman vasıtasıyla sorgulanması.

- İşgal öncesinde Vali İzzet Bey'in, Yunan askerleri Hükümet konağına gelmeden önce beyaz bez parçasını penceren sarkıtması.
- Şemseddin Bahri ve iş arkadaşlarının, Yunan askerleri tarafından darp edilerek Kordon'daki Zahire Borsası'na götürülerek hapsedilmesi.
- Şemseddin Bahri'nin, "Zito Venizelos" diye bağırmaması sonucunda hakarete ve dayağa maruz kalması.
- Yunan askerlerinin, İzmir, Kuşadası, Selçuk, Foça ve Urla'ya girmesinin ardından Rum halkının, Müslümanlara düşman olması.
- Vali Kambur İzzet Bey'in, yerine Stregiades İstiryadis'in gelmesi.
- Düşman müfrezesine bomba atan Türk gencinin, ateş edilerek öldürülmesi.
- Kışlaya doğru giden Yunan ordusunda bayrağı taşıyan efzoyu tek kurşunla durduran *Hukuk-ı Beşer* başhabercisi Hasan Tahsin Bey ile komiser Hüseyin Bey'in, Rumlar tarafından öldürülmesi.
- "Zito Venizelos" diye bağırmayan Türk askerlerinin, şehit edilmesi.
- Manifaturacı Andon Efendi ile Vasilya'nın, Şemseddin Bahri'nin evine ziyarete gelmesi ve yemek getirmesi.
- Şemsettin Bahri'nin, memleketin işgaline sebep olan Rum ve Türk halkından kimselere sitem etmesi.
- Hükümet konağındaki kırmızı bayrağın indirilerek yerine mavi bayrağın asılmasından dolayı Vasilya ve Andon Efendi'nin, Nesibe ve Şemsettin Bahri'den utanması.
- Nesibe'nin, *Hizmet* gazetesinde dans dersleri veren İsmail Ruhi Bey'in ilânını görmesi ve baloda dans edebilmek için bu dans kursunu gitmek istemesi.
- Harpten yeni çıkmış olan milletin, yaşadığı sıkıntıların bulunması.
- Şemsettin Bahri'nin de balo için maddî açıdan bütçesini açacak harcama yapmak istememesi.

Çözüm:

- Türk askerinin, İzmir'e girerek kenti işgalden kurtarması.
- Rum halkının, İzmir'den göç ettirilmesi.

- Zaferden sonra *Sadâ-yı Hak* gazetesinde halkın işlerinin başına dönmesinin bildirilmesi.
- Medenileşme yolunda yeniliklerin yapılmaya başlanması (Çarşaf ve peçenin atılması, fötr şapka kullanımının başlaması gibi).

➢ **Çatışma:**

Şemseddin Bahri ile Şerif Bey, Müdaafa-yı Hukuk Cemiyeti üyesidir. Şerif Bey, babasıyla konuşarak cemiyette olmanın yanlış olduğunu düşünür ve padişahın aldığı kararların doğru olduğunu dile getirir. Cemiyetten ayrılmak isteyen Şerif Bey, cemiyetin kararlarını *"Ucuz kahramanlıklar…"* (s. 102-103) olarak görür. Şemseddin Bahri, işgale karşı birlik olmak gerekirken Şerif Bey'in yaptığına bir anlam veremeyerek onu evinden kovar. Zor durum karşısında birleşmek gerekirken Şerif'in, padişaha karşı gelme kaygısı vatanını kurtarma düşüncesini geri plana atmıştır. Bu nedenle de Şemseddin Bahri ile Şerif Bey arasında çatışmalar yaşanmaktadır.

Öyküdeki diğer çatışma ise, Şemseddin Bahri'nin, Yunan komşularının dost olup olmadıklarını kendi kendine sorgularken görülür. Yunan askerlerinin, İzmir'e girmesinin ardından Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti üyeleri tutuklanarak alıkonur. Şemseddin Bahri, eve geldiğinde komşuları Vasilya ile kocası, onu ziyarete gelir. Şemseddin Bahri, İzmir düşman işgali altındayken Vasilya ve kocasının da Yunan askerinden yana olabileceğini düşünür. Daha sonra Vasilya ile kocasının içten tavırlarına inanarak Şemseddin Bahri, kötü düşüncelerden uzaklaşır.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Şemsettin Bahri'dir. Diğer kahramanlar ise, Rukiye, Nedime ve Stelyo'dur.

Şemsettin Bahri: İl tercüme kaleminde Fransızca tercüme yapmaktadır. Şemsettin Bahri, kadro açığı bulunan mekteplerde geçici öğretmenlik yapar. Talebeliğini İzmir İdadisi'nde yapmıştır. Nesibe ile yirmi beş yıllık bir evlilikleri vardır. Çiftin çocukları olmamıştır. Elli dört yaşındaki Şemsettin Bahri, gelecek ay elli beş yaşında olacaktır. Karşıyaka'da Soğukkuyu Mahallesi'nde babadan kalma bir

evde karısıyla birlikte yaşar. Şemsettin Bahri, dar gelirli bir Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti üyesidir.

Nesibe: Şemsettin Bahri'nin eşidir. Yaş itibariyle kocasına yakın olan Nesibe, dalgalı kumral saçlı ve anlayışlı bir kadındır. Güzel ve lezzetli yemekleri sebebiyle eve gelen misafiri çok olur. Nesibe, ömrünü mutfakta geçirir.

Şerif Bey: Vilayet muhasebe kaleminin en genç memurudur. Kül rengi şık takım elbiseli, parlayan fesiyle zayıf ve narin biridir. Şerif Bey ayrıca saygılı ve sessizdir.

Rukiye: Şemsettin Bahri'nin kız kardeşidir. Bir zabitle evlenerek İstanbul'a gitmiştir. Kocası ittihatçıdır. Biri on sekiz diğeri on altı yaşında iki oğulları vardır.

Nedime: Nesibe'nin kız kardeşidir. Şümendifer memuru Hulusi ile evlidir. Aydın'da yaşayan Nedime'nin, dört çocuğu vardır.

Manifaturacı Andon Efendi: Şemsettin Bahri'nin bitişik evinde oturan komşularıdır. Karısı Vasilya ile yirmi dört yıldır, Şemsettin Bahrilerle komşudur. Şemsettin Bahri tutuklandığı vakit Andon ve Vasilya, Nesibe'yi yalnız bırakmamış ve ona yemek götürmüştür.

Stelyo: Andon Efendi ile Vasilya'nın damadıdır. Kızları Maria ile evlidir. Stelyo, limana giderek "Zito" diye bağıranların arasında yer almıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, İzmir'in Soğukkuyu Mahallesi'nde, limanda ve Zahire Borsası'nda geçmektedir. Yunan askerlerini karşılamak için Rumlar, limanda toplanır. Düşman askerleri, İzmir'e girişlerinden sonra tutukladıkları Türkleri Zahire Borsası'na götürerek orada hapsederler. Soğukkuyu Mahallesi'nde Türkler ve Rumlar bir arada yaşamaktadır. Bu mahallede, Türk nüfusu çoğunluktadır. Şemsettin Bahri'de bu mahallede yaşanlardan biridir.

> *Karşıyaka'nın Soğukkuyu Mahallesi'nde, rahmetli pederimden kalma küçük bir evde oturuyoruz. Bahçedeki birkaç meyve ağacından nasipleniyoruz. Bir köşeye soğan, marul, maydanoz ekiyoruz, öbür tarafa domates, biber, fasulye dikiyoruz*. (s. 97-98)

Öyküde anlatma zamanı, Cumhuriyet'in ilânın üçüncü senesinde 1926 yılının sonyazında bir ikindi vakti gerçekleşmektedir. Hikâyede olay zamanı, 1919 yılında İzmir işgaliyle başlar, zaferin elde edilmesinin ardından Cumhuriyet'in ilânının üçüncü senesine kadar gelir. Yani öyküde anlatılan olaylar, yaklaşık 7 yıllık bir zamanı kapsar.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Öykü, ben anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak Şemseddin Bahri tarafından anlatılmıştır:

> *Elim çıngırağa uzanırken kapı açılıyor; Nesibe'ciğim sararmış yüzüyle karşılıyor beni. Ağlamaktan gözleri şişmiş. Kızarmış. İlk şaşkınlığı geçer geçmez öyle bir coşkuyla boynuma sarılıyor ki, komşu pencerelerden bize bakanlar olabileceğini hiç umursamıyor;* (s. 103)

2.2.2.10. Ah Petersburg

Ah Petersburg, İmbatta Karanfil Kokusu başlıklı öykünün onuncu hikâyesidir. Hikâyede Rusyalı Andrey ve ailesinin, sosyalist devrimcilerin saldırısından sakınmak için Osmanlı'ya sığınması ve göç sonrasında meydana gelen olaylar ele alınmıştır.

Öyküde kaçış (göç), geçim derdi, hayal kırıklığı ve din ele alınan diğer konulardandır. Andrey, eşi Tatiana ve kızı Olga ile birlikte Rusya'daki sosyalist devrimcilerden kaçarak Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Bir süre sonra paralarının tükeneceğini anlayan Andrey, ailesiyle birlikte tekrar yola koyularak İzmir'e gelir. Geçim derdi sebebiyle Andrey, matbaada gündüzleri çalışır, akşam da Rum öğrencilere ders verir. Tatiana'da el işi işleyerek onları satar. Bu sayede aile, geçim sıkıntısından kurtulmaya çalışır. Tatiana, İzmir'in havasından dolayı örgüye ihtiyaç olmadığını öğrenince üzülür ve hayal kırıklığına uğrar.

Öyküde ele alınan din konusu da dikkat çekici özelliktedir. Olga ve ailesi, İzmir'in düşman işgaline uğramasıyla kendileri gibi Ortodoks olan Rumların da gittikleri Alsancak'ta bulunan Aya Fotini Kilisesi'nden uzaklaşmıştır. Görülen o ki, savaş sırasında ibadete gidilen ortak mekânın ayrılıkçı nitelikte olmasından kaçınılmaya çalışılmıştır. Öyküde kaçış ise, Olga ve Angelos'un, İzmir'e Türk askerlerinin girişiyle birlikte Ege sularına açılarak Yunan'a gitmesinde

görülmektedir. Mavri Mira Cemiyeti'ne bağlı olan Angelos ve ailesi, İzmir'in Yunan askerlerinden temizlenmesi sırasında İzmir'den kaçmıştır.

- **Mesaj:**

Hikâyede memleketini bırakıp gelen Andrey ve ailesinin, göçe bağlı olarak çektiği cefanın karşılığını daha sonraki yıllarda mutlu bir yaşantı ile aldıkları görülmektedir. Aile korku ve üzüntü dolu bir yaşamın ardından sabrederek mutlu olmayı başarabilmiştir. Göç, insanlık için zor bir durum olsa da insanoğlu bulunduğu duruma uyum sağlayabilir ve mutlu olmayı başarabilir.

- **Özet:**

Rusya'da üniversitede profesör olarak çalışan Andrey, memleketinde gerçekleşen siyasi olaylardan korkar. Andrey, karısı Tatiana'ya ülkeden ayrılmaları gerektiğini söyleyerek kızları Olga ile birlikte Petersburg'u terk eder. Olga, çok sevdiği piyanosunu geride bırakmanın üzüntüsünü duyar. Aile, Osmanlı'nın limanlarından biri olan Sinop'a gelir. Olga, yanından ayırmadığı beyaz ayısı Nadejda'yı Sinop iskelesinde düşürür. Suda kaybolup giden ayısını düşünür. Aile, Sinop'tan sonra İstanbul'a geçer. İstanbul'da bir otele yerleşen ailenin, maddî olanaklarının azalması ve de Rusya'dan gelen fakirlerin devrimin ardından zenginleşmesi Andrey'i üzer ve buradan ayrılmak ister. Andrey, karısı ve kızıyla birlikte İzmir'e gelerek burada kendilerine küçük bir ev alır. Daha sonra Andrey, matbaada çalışmaya başlar ve geceleri de Rum ailelerin çocuklarına ders verir. Tatiana, evin masraflarına yardımcı olmak için el işi işleyerek onları tuhafiyeci Dimitri Konstantinidis'e götürür. Jest ve mimiklerle anlaşabilen Tatiana, Dimitri'nin dükkânında satılmak üzere nakış işler. Tatiana'nın, Dimitri'nin dükkânına gelip gitmesi sırasında Olga da ona eşlik eder ve Dimitri'nin oğlu Angelos ile tanışarak arkadaş olur. İlerleyen zamanlarda bu arkadaşlığın boyutu değişir ve birbirine âşık iki genç ortaya çıkar.

İzmir'in düşman askerleri tarafından işgali sırasında Olga ve Angelos'un birlikte sinemaya gittikleri bir gün Andrey, onları görür. Türkleri Anadolu'dan göndermeye çalışan Mavri Mira Cemiyeti'ne bağlı olan Angelos ve ailesi, İzmir'in düşmandan temizleneceğini anladıklarında kaçmaya kalkışır. Olga da

sevgilisini yalnız bırakmak istemez ve ailesine bir mektupla veda ederek, Angelos ile birlikte o da Yunanistan'a geçer. Ardından da bir gün kundaktaki kızıyla birlikte ailesini ziyarete gelir. Andrey ve Tatiana, kundaktaki torunlarını pembe karanfil tomurcuğuna benzetir. Uzun bir hasret gidermenin sonrasında Olga, kızı Nadejda ile Pire'ye kocasının yanına döner. Angelos, Pire'de lokanta açar. Karı koca lokantada birlikte çalışır. Ailesine özlem duyan Olga, onlara mektup yazarak yanına çağırır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Tatiana'nın, Olga'dan gelen mektubu okurken akşam olması.
- Tatiana'nın, ailesini tanıtması.
- Bolşevik İhtilali'nin yaklaşmasıyla Andrey'in, Tatiana'ya ülkeden ayrılmaları gerektiğini söylemesi.

Düğüm:

- Andrey ve ailesinin, mülteci olarak Osmanlı'ya sığınması.
- Rusya'dan ayrıldıklarında Andrey ve ailesinin, İstanbul'a gelerek Sirkeci'de bir otelde kalması.
- Rusya'daki devrimden sonra İstanbul'a kaçanların sayısı artınca ve parasızlık boy gösterince Andrey'in, İzmir'e gitmek istediğini Tatiana'ya söylemesi.
- İstanbul'dan ayrılırken Olga'nın, Rusya'dan biraz daha uzaklaştıkları için üzülmesi.
- İzmir'e gedikten sonra küçük bir ev alan Andrey'in gündüz matbaada çalışması, gece de Rum ailelerin çocuklarına Fransızca dersi vermesi.
- Tatiana'nın, el işleri işleyerek Dimitri'nin dükkânına satmaya götürmesi.
- Olga ve Angelos'un, dostluklarının neticesinde birbirlerine Rusça, Rumca ve Türkçe yeni sözcükler öğretmesi.
- Andrey'in, Ekim Devrimi sonrasında yaşanılanlara moralinin bozulması.
- Çarlık düzeni sırasında Çar'a hizmet edenlerin ya sürgüne ya da idama gönderilmesi.
- Çar'ın, aç ve fakir halkın öfkesini üzerine çekmesi.

- Rasputin, Dük Alex'ten sonra başa geçerek bilimi, sanatı yok etmesi yanında birçok kan akıtması.
- Mavri Mira Cemiyeti'ne üye olan Angelos ve ailesinin, Türk askerlerinin İzmir'e yaklaşmasıyla bir balıkçı teknesine binerek Olga ile birlikte Ege denizinde yol almaya başlamaları.
- Türk ordusunun, 9 Eylül'de İzmir'e girmesiyle Rumların kaçması.
- Kemal Paşa'nın, cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte kılık kıyafette yenilik yapması ve takvimi değiştirmesi.

Çözüm:

- Olga'nın, iki aylık kızı Nadejda ile ailesini ziyarete gelmesi.
- Nadejda'yı, Andrey ve Tatiana'nın pembe karanfil tomurcuğuna benzetmesi.
- Tatiana'nın, Olga'dan gelen mektubu okumayı bitirmesi.

➢ **Çatışma:**

Öyküde Çarlık Rusya'sı ile sosyalist devrimciler arasında çatışmalar bulunmaktadır. Sosyalistleri dinlemeyen ve onları haklarından mahrum bırakan Çar, isyana ön ayak olur ve düzenin yıkılmasına karşı gelemez.

> *" "Kanlı Pazar'dan söz ediyorsan, şimdi yaşanacak olaylar onu unutturacağa benzer Tatiana… O gün Grand Dük Nikola'nın Kışlık Saray'da bulunmaması fekalet doğurdu… Dertlerini, isteklerini anlatmak için Papaz Gapon öncülüğünde dilekçe vermeye giden işçi topluluğu çarı görebilseydi, Velikiy Knyaz Sergey üzerlerine acımasızca ateş açtırmasaydı öfke o kadar büyümezdi…" "*
> *" "Grand Dük Nikola onları dinler miydi acaba? Yıllardır yoksulluktan inleyen halkın artık homurdanmaya başladığını bile duymamazlıktan geldi. Reformculara inat meclisi feshetti…" "* (s. 114)

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Tatiana Vasilovna'dır. Öykünün diğer kahramanları ise, Angelos, Nadejda ve Dimitri Konstantinidis'tir.

Tatiana Vasilovna: Andrey Vasilov ile evlidir. Olga isminde bir kızları vardır. Beyaz Rusya'dan ayrılarak ailesi ile birlikte İzmir'e gelir. El örgüsünde marifetli

olan kadın, el işleri yapar ve onları satar. Tatiana, pembe karanfili çok sever. Torunu Nadejda da ona mektubun içinde pembe karanfil yollar.

Andrey Vasilov: Tatiana ile evli olan Andrey, Çar tarafından onurlandırılmış ve ödüllendirilmiş bir bilim adamıdır. Devrimden ailesiyle birlikte kaçarak ilk önce Sinop'a ardından da İstanbul'a geçmiştir. İstanbul'dan da İzmir'e geçerek yaşamını burada sürdürür. İzmir'e yerleştikten sonra gündüzleri matbaada işçilik yapmıştır. Akşamları da Rum çocuklarına Fransızca dersi verir. Andrey, Fransızca ve Latince bilmektedir.

Olga: Tatiana ve Andrey'in kızlarıdır. Angelos ile evli olan Olga'nın, Nadejda adında bir kızları bulunmaktadır. Ailesi, Petersburg'da kutladıkları son Noel akşamı ona beyaz bir ayı hediye eder ve bu ayıyı Olga, Sinop iskelesinde düşürür. Petersburg'da iken piyano çalan Olga, bir daha piyanosu olmadığı için çalmaya imkân bulamamıştır. Angelos'a âşık olur ve onunla kaçarak, Pire'de yaşar. Angelos'un açtığı lokantada Olga da çalışmaktadır.

Angelos: Olga'nın kocasıdır. Olga ile babasının dükkânında tanışmıştır. Kara gözlü Angelos, Türkleri Anadolu'dan gönderip Yunanları yerleştirmek için faaliyet gösteren Mavri Mira Cemiyeti'ne ailesiyle birlikte hizmet etmektedir. Ege'deki Rum halkını silahlandırarak isyana hazırlar. Bunların hepsini de Olga'ya anlatan Angelos, İzmir'e Türk askerlerinin gelecek olmaması sebebiyle İzmir'den kaçmıştır. Bu kaçış sırasında Olga da ona katılmıştır. Angelos'un, Türkiye'ye girmesi yasaktır. Angelos, Pire'ye geçtikten sonra dayısının meyhanesinde bir süre çalışmış ardından da lokanta açmıştır.

Nadejda: Olga ve Angelos'un, altı yaşlarındaki kızlarıdır. Nadejda'nın Türkçe anlamı, umut demektir. Angelos, ona Evangelia dese de Tatiana ve Andrey, Nadejda da ismini kullanır. Nadejda, büyüdükçe saçları ve teni koyulaştığı için giderek babasına benzemektedir.

Dimitri Konstantinidis: Angelos'un babasıdır. Asık yüzlü Dimitri'nin, tuhafiye dükkânı vardır. Tatiana, ona dükkânında satması için atkı ve bere örgülerini götürdüğünde tanışmışlardır. Jestlerle anlaşabilmişlerdir. Dimitri ve ailesi, Mavri Mira Cemiyeti'ne hizmet eder.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, Petersburg şehrinden başlayarak İzmir'e kadar gelmektedir. Daha sonra da İzmir'den Pire'ye kadar uzanmaktadır. Olayların yaşandığı şehirler sırasıyla; Petersburg, Sinop, İstanbul ve İzmir'dir. Andrey ve ailesinin, Petersburg şehrinden başlattığı kaçış yolculuğu Sinop şehrine varmalarıyla ardından da İstanbul'a geçmeleriyle devam etmektedir. İstanbul'da Sirkeci'de bulunan bir otelde kalan aile, buradan da İzmir'e geçer ve orada bir ev satın alarak hayatlarına devam ederler. Olaylar, Andrey'in İzmir'de satın almış olduğu Alsancak'taki evlerinde ve de Dimitri'nin tuhafiyeci dükkânında geçmektedir. Öyküde ayrıca, Türkiye toprakları dışında bulunan Pire şehrinde Angelos'un açtığı lokantada da olaylar geçmektedir.

Hikâyede anlatma zamanı, 1929 yılının kış mevsiminde bir akşam vakti sırasında yaşanmaktadır. Olay zamanı, 1917 yılının kış mevsiminde Ekim Devrimi ile başlar ve 1929 yılının kış mevsimine kadar gelir. Olaylar, yaklaşık olarak 12 yıllık bir süreyi kapsamaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Ah Petersburg isimli öyküde olaylar, Tatina Vasilovna tarafından 1. tekil kişi ve kahraman bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır:

> *Oldu karanlık fazla… Yakıyorum elikriksıy lampı… Dışarda geliyor tup tup… Doş başladı… Yağmur… Andrey çıktı bazâar Kemeraltı'nda… Islatır doş… Sn'êk yok… Kar yok… İzmir hiç olmaz sn'êjınıy… Benzemez Petersburg… Ah Petersburg… Ben düşünür böyle, sıkılır yalnız… Ev yakında Punta gar… Poezd geçer sık… Tren yani… Düdükler acı… Andrey gelse kalmaz korku… Elde bir fôtı, bir de pis'mô… Mektup Olga'mın…* (s. 116)

2.2.2.11. Kandiyelizâdeler

Kandiyelizâdeler, İmbatta Karanfil Kokusu isimli öykü kitabının on birinci hikâyesidir. Bu öyküde, Girit'te yaşayan Kandiyelizâdeler'in, Yunan saldırısından kaçıp İzmir'e gelişleri, buraya yerleştikten sonra hayatlarındaki yenilikler anlatılmaktadır.

Öyküde savaş, ölüm, kaçış (göç), soyadı kanunu, din farklılığı ve evlilik konularına da değinilmektedir. Kandiyelizâdeler, Girit'e Yunan ordusunun

girişiyle oradan kaçarak İzmir'e göç etmiştir. Göç sırasında Haminne, Hayreddin'in şımarıklıklarından dolayı ona "Bela Hayraki" demeye başlar. Cumhuriyet'in ilânının ardından yenilikler yapılarak soyadı kanunu getirilir. Kandiyelizâdeler'den Hayreddin, TÜRKMENOĞLU soyadını, oğlu Recai'de BORNOVALI soyadını kullanmaya başlar.

Hayreddin'in amcası Şehabeddin, sevdiği Rum kızının Müslüman olmaması sebebiyle evlenememiştir. Şehabeddin Amca, Hayreddin'in de Musevi kızına sevdalandığını duyunca Haminne'ye anlatarak bir araya gelmelerini engellemeye çalışır. Haminne, İzabel'i Müslümanlığa dönmesi kaydıyla isteyeceğini söyleyerek kızı, din değiştirmeye zorlamaktadır. İzabel ise, dinini değiştirmiş görünecek ve bu sayede Hayreddin ile evlenebilecektir.

- **Mesaj:**

Öyküde, savaş nedeniyle memleketlerini terk etmek zorunda kalan Kandiyelizâdeler'in, İzmir'e yerleştikten sonra mücadelelerinden vazgeçmeyerek durumlarını düzeltmesi ve de Hayreddin'in evlenerek soyun devamlılığını sağlaması vazgeçmeden zorluklara göğüs germelerinin eseridir. Yazar da, Kandiyelizâdeler üzerinden vazgeçmeden mücadele etmenin önemini vurgulamak ister.

- **Özet:**

Hayreddin, ailesi ile birlikte Girit'e giren Yunan askerlerinden kaçarak İzmir'e gelir. Aile, İzmir'in Bornova semtine yerleşir. Şehabeddin Amca, şeker fabrikasında iş bulur ve çalışmaya başlar. Hayreddin'in babası Kemaleddin de iş aramaya devam eder. Hayreddin'in annesi, kız kardeşi Sabiha ve Haminne, ev işleriyle meşgul olur. Kemaleddin'in uzun düşünüşlerinin ardından kadınların boyunlarındaki altınlar bozdurularak zeytin bahçesi alınmış ve orası işlenmeye başlanmıştır. On dört yaşına gelen Hayreddin, okumaya hevesli olmadığından ailesi tarafından okula gönderilmemiştir. Kandiye'deki gibi sabunculuk işine tekrar başlayan aile, durumlarının iyiye gitmesiyle kendilerine Konak'ta yazıhane açar. Şehabeddin Amca, fabrikadaki işi bırakarak kendi işleriyle uğraşmaya başlar.

Hayreddin, Konak'ta dükkânı bulunan manifaturacı Jakop Efendi'nin kızına âşık olur. İzabel ile arasında bir şeyler olduğunu anlayan Şehabeddin Amca, durumu Haminne'ye anlatır. Haminne, bu ilişkiye karşı çıksa da İzabel'i Müslüman olması şartıyla kabul edeceğini bildirir. Şehabeddin Amca, Girit'te iken Rum kızına sevdalanmış, kızın hak dinine dönmemesi sebebiyle evlenememiştir. Bu nedenle de Hayreddin'in, ilişkisini engellemeye çalışmıştır. Musevi inancına sahip olan İzabel, hak dinine dönmüş gibi davranarak Hayreddin ile evlenir. İki evlatları olur. İlk oğulları Nazim, yeni evliyken Çanakkale Cephesi'nde şehit düşer. Diğer oğulları Recai, Feriha, Şefika ve Fâzıla isminde üç kız babası olur. Feriha'yı bir subayla evlendiren Recai, Şefika'yı da şimendifer idaresinden biriyle evlendirir. Şefika'nın, düğününün olduğu gün Hayreddin ve Recai bir araya gelerek muhabbet eder. Şefika, İzabel yani Hasene'nin Sabiha'nın düğününde giydiği elbiseyi sandıktan çıkarıp giyerek dedesi Hayreddin'e şok yaşatır. Hayreddin, Şefika'yı öyle görünce heyecanlanır. Torunu, Hayreddin'i düğüne çağırır. Torunu odadan çıktıktan sonra oğlu Nazim'i düşünde gören Hayreddin, daha sonra aşağıya iner.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Haminne'nin, Barbaros Hayreddin Paşa'dan etkilenerek torununa "Hayreddin" adını vermesi ve ona kızdığı zaman Rum söyleyişiyle "Hayraki" demesi.
- Hayreddin, 11 yaşında iken Yunan ordusunun Girit'e gelerek toprakları ele geçirmek için Müslümanlara zarar vermeye başlaması.
- Yunanlıların, Girit'e girmesiyle orada yaşayan Rumların da ayaklanması.
- 1866 yılında Girit'te yaşananlardan kaçmak için kimi Kandiye Kalesi'ne kimi de Hayreddin'in ailesi gibi Ege kıyılarına gelmesi.
- Mustafa Kemal Paşa'nın, getirdiği soyad kanunu ile herkesin nüfus kütüğüne soyadlarının yazılması.
- Hayreddin ile eşinin, "Kandiyelizâdeler" soyadını almak istemesine Recai'nin karşı çıkarak Türkçe ad taşınması gerektiğini vurgulaması.

- Türkmen boylarından gelen Hayreddin'in, TÜRKMENOĞLU soyadını alması.
- İzmir'e geldikten sonra Bornova'da oturmaları sebebiyle Recai'nin BORNOVALI soyadını kullanması.

Düğüm:

- Hayreddin'in, Sultan Abdülaziz zamanında annesi, Haminne'si, kız kardeşi Sabiha, babası ve Şehabeddin Amcası ile birlikte eski bir vapura binerek İzmir'e gelmesi.
- Kandiyelizâdeler'in, Bornova'da Rum hekiminin muayenehanesini satın alıp ev olarak kullanması.
- Girit ve Kavala'dan gelen göçmenleri de devletin, Kandiyelizâdeler'in oturduğu mahalleye yerleştirmesi.
- Kemaleddin'in, Hayreddin'i okula yazdırmak istemesi.
- Hayreddin'in, on dört yaşında olması sebebiyle kendinden küçükler ile okumak istememesi ve okula gitmemesi.
- Kemaleddin'in, düşüncesi doğrultusunda Haminne'nin ve Hayreddin'in annesinin koynundaki altınların kuyumcu Onnik Efendi'ye bozdurularak zeytin bahçesinin alınması.
- Kandiyelizâdeler'in, sabunculuk işine tekrar başlaması ve Konak'ta yazıhane tutması.
- Kandiyelizâdeler'in, Bornova'da oturmaları yazıhanelerinin de Konak'ta olması nedeniyle çift atlı araba alması.
- Hayreddin'in, Konak'taki yazıhaneye yakın manifaturacı dükkânı bulunan Jakop Efendi'nin kızı İzabel'i görüp sevdalanması.
- Şehabeddin Amca'nın, Hayreddin'in Musevi kızına sevdalandığını Haminne'ye anlatması.
- Haminne'nin, Müslümanlığı kabul etmesi kaydıyla İzabel'i Hayreddin'e isteyecek olması.
- İzabel'in, Hayreddin'e kaçması.
- Jakop'un, İzabel'i Müslüman olmuş gibi görünmesi ve dininden dönmemesi şartıyla Hayreddin'e vermesi.

- Şefika'nın evlenmesi.
- Recai'nin, babası Hayreddin'in yanına gelerek onu aşağıya düğüne çağırması.
- Recai'nin, babasının yanından ayrılarak düğüne dönmesi.
- Fazıla'nın, İzabel'in Sabiha'nın nişanında giydiği elbiseyi sandıktan çıkarıp giymesi ve dedesi Hayreddin'in yanına gelmesi.

Çözüm:

- Hayreddin'in, düşünde Çanakkale Cephesi'nde şehit olan oğlu Nazim'i görmesi ve onunla konuşması.
- Hayreddin'in, Çanakkale'de savaşan askerlere teşekkür etmesi ve ardından Şefika'nın düğününe katılmak için aşağıya inmesi.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede, evlilik meselesinde din farklılığından doğan çatışmalar yer almaktadır. Şehabeddin Amca, sevdiği Rum kızıyla dininden dönmediği için evlenemez. Haminne, Hayreddin'e de şart koşarak İzabel'in Müslümanlığı kabul etmesiyle onu isteyeceğini söyler. Bu durum, İzabel'in ailesinin hoşuna gitmez ve Haminne'ye karşı dininden dönmüş olarak gösterilir. Bu sayede iki sevgili kavuşur.

> "Ama şartım var Hayreddin… Kızı hak dinine davet edeceksin…"
>
> "Dönmezse?"
>
> "Kendi bilir." (s. 135)

Öyküdeki diğer çatışma ise, Hayreddin ve Recai arasında soyadı meselesi yüzünden meydana gelir. Mustafa Kemal'in getirdiği kanunla herkesin soyadı alması ve nüfus kütüğüne öyle yazılması kararlaştırılmıştır. Hayreddin ile Recai'nin hangi soyadını alacakları aralarında tartışma konusu olmuştur. Baba başka, oğulda başka bir soyad kullanmayı tercih etmiştir.

> *Bende kızdım efendim; "Kendin hangi ismi takınırsan takın, bana da karışma," deyiverdim. Haksız mıyım ama? Zaten pek çok aile öyle yapıyormuş. Kardeşler, babalar, oğullar birbirinden farklı adlar alabiliyormuş. Devlet hiçbir sakınca görmüyormuş bunda. İşte*

böylece bendeniz "Hayreddin TÜRKMENOĞLU" diye yazıldım kütüğe. Tabii refikam da beraber… Bizim ukala Recai de "BORNOVALI" oldu… (s. 129)

- **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Hayreddin Türkmenoğlu'dur. Nazim, Feriha, Fazıla ve Sabiha ise, öykünün diğer kahramanlarıdır.

Hayreddin Türkmenoğlu: On bir yaşındayken Girit'ten ailesiyle birlikte İzmir'e gelmiştir. Haminne'si, ona yaramazlıklarından dolayı "Hayraki" demektedir. Girit'te, yaşadıkları vakit Hayreddin, Rüştiye Mektebi'ne gitmiştir. Hayreddin, o zamanlar ailesi sabun ticareti ile uğraştığı için zengindir. İzmir'e gelince durumları değişir. Ailenin tekrar eski günlerine kavuşması zaman alır. Hayreddin, İzabel ile evlidir. Hayreddin, yirmi beş yaşında iken iki oğlu olur. Seksen yaşındaki adam, yaşlılığından dolayı kendini yorgun hissetmektedir. Torunu Şefika'nın düğününde dinlensin diye Hasene, onu yukarıya gönderir.

İzabel (Hasene): Jakop Efendi'nin kızıdır. Hayreddin ile evlidir. Öğle vakitlerinde babasına yemek götürürken Hayreddin ile tanışmıştır. Kırmızı yanakları, dalgalı sarı saçları ve kehribar gözleriyle Hayreddin'i kendine hayran bırakır. Öyküde güzel bir kadın olduğu belirtilir ve varlıklı bir aileden gelmektedir.

Nazim: Hayreddin'in ilk oğludur. Babasından gizli tütün içen fidan boylu genç, Şevkiye ile evlenmiştir. Çanakkale Cephesi'ne giderek orada şehit düşer.

Recai: Hayreddin'in küçük oğludur. Kırlaşmış saçlarıyla Recai, üç kız babasıdır. Recai, iki kız evladını da evlendirmiştir.

Feriha: Recai'nin büyük kızıdır. Bir subayla evlenerek Balıkesir'de yaşamaya başlar.

Şefika: Recai'nin ortanca kızıdır. Şimendifer idaresinden bir genç ile anlaşarak evlenir. Şefika darülmuallimat, kocası da lise mezunudur.

Fazıla: Recai'nin en küçük kızıdır. Orta okula giden Fazıla, okumaya meraklı değildir. Gezme ve tozma heveslisidir.

Şehabeddin Amca: Hayreddin'in amcasıdır. Şehabeddin Amca, otuz yaşında bir adamdır. İzmir'e geldikten sonra Davidoğlu Karabet Efendi tarafından açılan

şeker fabrikasında işe girmiştir. Pancar kokusundan rahatsız olsa da çalışmaya devam eder. Kandiye'de iken bir Rum kızını sevmiştir. Kız Müslüman olmayı kabul etmediği için onunla evlenememiştir.

Haminne: Girit'ten ayrıldıktan sonra biraz hırçınlaşmıştır. Bornova'daki evlerinde eskiyi yâd eder durur. Haminne, torununa Hayreddin adını vermiştir. Hayreddin yaramazlık yaptığında da ona "Hayraki ya da Bela Hayraki" demektedir. Hayreddin'in, Musevi kızı İzabel'e sevdalanmasına kızar.

Sabiha: Hayreddin'in kız kardeşidir. Pencere önünde gergef işleyerek hayırlı bir kısmet beklemektedir. İzabel, Sabiha'ya kendi çeyizinden kullanılmamış eşyalar hediye eder.

Jakop Efendi: İzabel'in babasıdır. Konak'ta manifaturacı dükkânı vardır. Beş yüzyıl önce engizisyon zulmünden kaçıp Osmanlı'ya sığınan İspanyol Yahudilerindendir. Musevi olan Jakop Efendi, dindardır.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, Girit'te başlayarak İzmir'e kadar gelir. İzmir'de Hayreddin ve ailesinin yaşadığı evde olaylar gerçekleşir. Hayreddin evi, şu şekilde tasvir etmektedir:

> *Bornova'da kuş yuvasına benzer, iki katlı bir taş yapıya çulumuzu serdik sonunda. Kandiyelizâdeler'in evlatlıklarına hizmetkârlarına bağışladığı ev bile bundan büyüktü neredeyse. Yine de şükrettik başımızı bir dam altına sokabildiğimize. Karısının arzusu üzerine İstanbul'a taşınmaya karar veren bir Rum hekimin muayenehanesiydi.* (s. 131)

Olaylar, 1935 senesinin yaz mevsiminin Haziran ayında yaşanmaktadır. 1866 yılında Hayreddin, on bir yaşındayken Girit'e Yunanlıların girmesiyle başlayan olaylar, 1935 yılına Şefika'nın düğününe kadar devam eder. Anlatma zamanı, bir akşam vaktidir. Öyküde olay zamanı ise, yaklaşık 69 yılı bulmaktadır.

> "Bin dokuz yüz otuz beş senesi Haziran ayında torunu Şefika'yı gelin eden Hayreddin Türkmenoğlu gidiyor, Kandiyelizâdeler'in laf dinlemez mahdumu afacan Hayraki geliveriyor…" (s. 127)

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Kandiyelizâdeler başlıklı öyküde olaylar, tekil bakış açısı ve kahraman anlatıcı kullanılarak anlatılmıştır. Yani olaylar, Hayreddin Türkmenoğlu tarafından ifade edilmektedir:

> "Bazen düşünüyorum da haminnemi böylesine hırçınlaştıran benim yaramazlıklarım değil, gönlünde birikmiş acılardı belki de…"(s. 133)

2.2.2.12. Radyomuz Olsaydı

Radyomuz Olsaydı, *İmbatta Karanfil Kokusu* isimli hikâye kitabının on ikinci ve son öyküsüdür. Öyküde, lise öğrencisi Hilal'in, Munis ile tanışması, nişanlanması ve bu süreçte meydana gelen olaylar ifade edilmektedir.

Bu öyküde ayrıca, ad verme, soyad kanunun etkileri, savaşın insanlarda yol açtığı durumlar da işlenen konulardan birkaçıdır. Hilal, İzmir işgal altındayken doğmuştur. O gece hilali gören aile, çocuklarının adını Hilal koyar. Daha sonra Yunan bayrağının indirilip yerine kırmızı bayrak asılınca Hilal'in anne ve babası, başka bir kızları olursa ismini Yıldız koyma kararı almıştır. Aile, doğan ikinci kızlarına da Yıldız adını verir. Soyadı kanunun kabulü ile aile, BAYRAK soyadını alır.

> *Soyadı kanunu çıktığında ise seçimleri belliymiş; "BAYRAK"… Hilal BAYRAK… Yıldız BAYRAK… Bir de annemle babamın isimlerindeki bütünleşmeye bakın… Mukaddes BAYRAK… Nezih BAYRAK… Ne kutsal bir rastlantı, değil mi?* (s. 142)

Hilal ve Munis, iki gazinin evlatlarıdır. Savaşın en derin ve hüzünlü yaraları iki babadadır. Hilal'in babası Nezih, Çanakkale Cephesi'nde isabet eden şarapnel parçasıyla sağ bacağını kaybeder. Munis'in babası da, Çanakkale'de gözlerini yitirir.

Hikâyede Hilal, "Ah, bir radyomuz olsaydı…"(s. 153) diye söylenir. Bu isteğin altında Türkiye'nin savaşa girip girmemesini öğrenme yatar. Ayrıca öyküde ismini bu istekten almaktadır.

- **Mesaj:**

Hikâyede yazar, sevdalı bir lise öğrencisi genç kızın sabır ve büyüklerinin desteği ile emeline ulaşmasını ve bunun içinde nasıl beklediğini anlatmıştır. Hilal, Munis ile konuşmaya başladığında bunu kimseyle paylaşmaz. İnsan hayatında önemli kararlardan biri olan evlilik meselesinde, ailenin çocuklara baskı yapmak yerine onlara destek olup yol gösterdiklerinde mutlu sona ulaşılabilir. Bu durum Hilal ile Munis ilişkisinde karşımıza çıkar. Hilal, evlilik konusunda eniştesi Hikmet'e olanları anlatarak ondan yardım ister. Enişte, Hilal'e yardım eder. Hilal de, Hikmet eniştesini utandıracak bir davranışta bulunmaz ve Munis ile evleneceği güne kadar ağır başlı bir kız olarak hareket eder. Öyküde, genç kızların fevri davranışlardan kaçınmaları ve kendilerine yardımcı olacak, güvendikleri kişilerle dertlerini paylaşmaları dile getirilmektedir.

- **Özet:**

Hilal, İzmir Kız Lisesi'nde okuyan bir genç kızdır. Hilal'in babası Nezih, Çanakkale'de sağ bacağından yaralanmış ve gazi olmuştur. Nezih, şimendifer idaresinde memurdur. Hilal, teyzesinin hasta olduğu bir gün yanına gitmek için okul çıkışında gemiye biner. Mustafa Kemal'in öldüğü hafta olmasıyla yas hâlâ sürmektedir. Gemide yaşlı gözlere dayanamayan Hilal de, kendini güverteye atar. Biraz sonra da yanına Munis gelerek, güverteden sarkmaması gerektiğini söyler. Hilal, uyarı için teşekkür eder. Munis, asıl niyetinin onunla tanışmak olduğunu dile getirince iki genç konuşmaya başlar. Hilal, gemiden inerek teyzesinin evine varır. Hasta yatağında teyzesi, Hilal'den çorba yapmasını ister. Hilal, yaptığı çorbayı ocaktan indirmek için bez ararken gözleri dışarı takılır ve sokakta Munis'in olduğunu görür.

Munis ile Hilal'in birlikteliği zamanla daha farklı bir hâl alır. Munis, Hilal'e kendisiyle evlenmek istediğini söyler. Gizli saklı buluşmalardan da korku duyan Hilal, durumu Hikmet eniştesine açar. Hikmet'in aracılığıyla Hilal ile Munis, nişanlanır. Hilal, lise son sınıftadır. Okul bitince Munis ile düğünleri olacaktır. O yıl Munis'in tayini, İstanbul'a çıkar. Önce Munis, İstanbul'a gidecektir. Düğün olduktan sonra Hilal de, Munis ile birlikte İstanbul'a geçecektir. Hilal, ailesinden

ayrılacağına üzülse de İstanbul'da üniversite okuyabileceğini düşündükçe de mutlu olmaktadır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- 27 Nisan 1922'de Ramazan arifesinde hilalin göründüğü gece Nezih'in, ilk kız evladına Hilal adını vermesi.
- İzmir'den düşmanlar çıkarılırken Nezih ve Mukaddes'in Hilal'i de yanlarına alarak Hükümet konağına gitmesi.
- Hükümet konağındaki Yunan bayrağının çıkartılıp al bayrağın geçirildiğini gören aile, başka bir kızları olursa adını Yıldız koymaya kararı alması.
- Soyadı kanunun çıkmasıyla Hilal'in ailesinin, BAYRAK soyadını alması.
- Adolf Hitler'in, Çekoslovakya'yı da kendi topraklarına katarak yayılma politikası izlemesi.
- Hilal'in, yaz günü ders çalışmak zorunda olması.
- Teyzenin, sık sık Hilallere gelerek çeyize yardım etmesi.
- Hilal'in kardeşi Yıldız'ın, derslerinin başarısızlığı ve şımarıkları nedeniyle orta ikide kalmış olması.
- Ailenin, Yıldız'a ceza mahiyetinde ev işleri yaptırması.
- Ankara'da karartma denemeleri yapılır, dünyada da bazı gıda, benzin ve mazot satışının durdurulmasıyla devletlerin savaşa hazırlık girişiminde bulunması.

Düğüm:

- Mustafa Kemal'in ölümünü duyan Nezih'in, üzüntüden radyoyu parçalaması.
- Konak-Karşıyaka seferi yapan gemide Gazi'nin ölümüne üzülenlerden sıyrılarak Hilal'in, kendini güverteye atması.
- Munis'in, güvertedeki Hilal'in yanına gelerek onunla konuşmaya çalışması.
- Hilal'in, hasta teyzesinin yanına gitmesi.

- Munis'in, Hilal'i takip ederek Mesude teyzenin evinin önüne kadar gelmesi.
- Alsancak'ta yürürken Munis'in, Kaptanzade Ali Bey'in bestelediği Ömer Bedreddin Uşaklı'nın güftelediği şiiri okuması.
- Hilal'in, Hikmet eniştesine bir sevdiğinin olduğunu söylemesi ve babasına açıklamayı uygun bir şekilde yapmasını rica etmesi.
- Hikmet'in, Nezih'e denizci bir tanıdığının bulunduğunu ve Hilal'e görücü geleceklerini söylemesi ve babanın bunu kabul etmesi.
- Hilal'in, nişanlandığını öğretmenlerinden saklaması.

Çözüm:

- Munis'in, tayininin İstanbul'a çıkması ve düğünün ardından Hilal'in de oraya gidecek olması.
- Yıldız'ın, Hilal'in İstanbul'a gidecek olmasına üzülmesi.
- Hilal'in, Yıldız'ı avutmaya çalışması.

➢ **Çatışma:**

Hilal, Munis ile sevgili olmaktan mutluluk duymaktadır. Diğer yandan da ailesine yakalanma korkusu zaman zaman bu mutluluğunun önüne geçer. Hilal, kendi içindeki kararsızlıklar nedeniyle dışarıya da olumsuz bir etki bırakarak kendi içinde bir çatışma yaşar.

Öyküdeki ayrıca diğer bir iç çatışma ise, Munis'in tayininin İstanbul'a çıktığı anda yaşanır. Munis ile evlendikten sonra onunla birlikte İstanbul'a gidecek olan Hilal, ailesinden uzak kalmaya nasıl dayanacağını düşünürken diğer taraftan da orada üniversite okuyabileceğini düşlemektedir. Hilal'in, kendi içerisinde kararsız kalışları bir iç çatışmayı oluşturmaktadır:

> *Ağlamaya başlıyor Yıldız. Bir yandan onu avutabilecek sözler arıyorum, bir yandan da söylediklerini tartıyorum kafamda. Sevinmem mi gerek, üzülmem mi? ailemden uzaklaşmanın acısıyla İstanbul'da üniversiteye gidebilmenin heyecanı çarpışıyor gönlümde. Ya babam izin vermezse bu ayrılığa? Annemle teyzem feryat koparır da nişanı bozmaya kalkarlarsa? Yok canım yapmazlar öyle bir şey… Eniştem yola getirir hepsini… İyi ki sen varsın Hikmet enişte… Yıldız'a sarılarak;* (s. 153-154)

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Hilal Bayrak'tır. Öykünün diğer kahramanları ise, Cahide, Celile ve Fuat'tır.

Hilal Bayrak: İzmir'in işgali sırasında doğmuştur. Doğduğu gece hilal göründüğü için ailesi ona bu ismi vermiştir. Ailecek Kokaryalı'da oturan Hilal, İzmir Kız Lisesi'nde okumaktadır. Hilal, yeni harflerle okumayı öğrenen ilk kuşaktan biridir. Hilal, Munis ile nişanlıdır. Başarılı bir öğrenci olması sebebiyle öğretmenleri, onun üniversite okumasını istemektedir. Lise bittikten sonra Hilal, Munis ile evlenerek İstanbul'a gidecektir. İstanbul'a gitmesi sayesinde üniversite okuyabileceğini düşünmektedir.

Yıldız Bayrak: Hilal'in kız kardeşidir. Haylaz olması sebebiyle orta ikide sınıf tekrarı yapar. Aile de kızı cezalandırmak için ev işi yaptırmaktadır. Yıldız, ablasının evlendiğinde İstanbul'a gidecek olmasına çok üzülmüştür.

Nezih Bayrak: Hilal'in babasıdır. Mukaddes ile evlidir. İki kızları vardır. Nezih'in, Çanakkale Savaşı'nda sağ bacağına şarapnel isabet etmiştir. Şimendifer idaresinde memur olarak çalışmaktadır.

Mesude: Hilal'in teyzesidir. Hikmet ile evli olan Mesude'nin Fuat adında bir oğlu vardır. Mesude, kumral saçlı kocasına naz yapmaktan hoşlanan bir kadındır.

Hikmet: Mesude'nin kocasıdır. Şimendifer idaresinde memur olarak çalışır. Hilal'e yardım ederek Munis ile nişanlanmasını sağlamıştır.

Munis: Hilal ile nişanlıdır. Kaptan yardımcısı olarak çalışmaktadır. Hilal'e göre Munis; yumuşak kalpli, kırılgan ve biraz çocuksudur. Hilal ile sevgili olduktan sonra kültürlü bir eş istediğini ve niyetinin evlenmek olduğunu dile getirmiştir. Munis'in kız kardeşleri Cahide ile Celile, muallim mektebinde okumaktadır. Munis, dedesi, ninesi, iki çocuklu dul halası ile hep birlikte aynı evde yaşamaktadır. Munis'in babası, denizcidir. İstanbul'un Şirket-i Hayriye vapurunda kaptanlık yaptıktan sonra Çanakkale'ye gitmiş ve savaşta gözlerini kaybetmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, İzmir'de Hilal'in ve Mesude'nin evinde ve Konak-Karşıyaka seferini yapan geminin güvertesinde geçmektedir.

> "Babam, ilkyaz güneşini görür görmez arka bahçeye çıkardığı kırmalı tahta sandalyelerden birinde ağrıyan dizini ovarken, karşısında nargilesini fokurdatan bacağını sorguluyor;"(s. 152)

Öyküde anlatma zamanı, 1939 yılının Sonyaz mevsiminin Kasım ayında bir akşam vakti gerçekleşmektedir. Olayların zamanı, Hilal'in doğduğu 1922 yılında başlayarak 1939 senesine kadar gelir. Öyküde, yaklaşık 17 yıllık bir zaman anlatılmaktadır.

- **Anlatıcı - Bakış Açısı:**

Radyomuz Olsaydı isimli öyküde olaylar, 1. tekil kişi tarafından kahraman bakış açısı kullanılarak Hilal tarafından anlatılmıştır:

> *Kızarmış balık kokusu geliyor burnuma… Bu demektir ki, babam yine çipura almış iftar için. Yıldız beceremez o işi, ya annem geçmiştir tavanın başına ya da teyzem. Keşke onu da çağırabilseydim… Yüz göz olurmuşuz sık sık görüşürsek… Hiç olmadık da… Aman, öyle bilsinler, ne çıkar? Hem temelli kavuşmamıza ne kaldı şunda?* (s. 152)

Toparlamak gerekirse Selma Fındıklı'nın *İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı hikâye kitabı, 2006 yılında Remzi Kitabevi tarafından çıkarılmıştır. Yazar, bu kitabı ile 2007 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı alır. *İmbatta Karanfil Kokusu* isimli öykü kitabı, on iki hikâyeden oluşmaktadır. Selma Fındıklı bu öykülerde, İzmir'e göç eden Müslüman Türkleri ve Gayrimüslim insanların yaşamlarını konu edinmiştir.

Hikâyelerde savaş nedeniyle toprağından kopmak zorunda kalan, bunun yanında da geçim sıkıntısı, özlem ve baskıya maruz kalan kahramanlar anlatılmaktadır. Selma Fındıklı *İmbatta Karanfil Kokusu* isimli öykü kitabında, ailelerin zorluklara karşı bir araya gelerek direnmelerine değinir. Öykülerde savaş ve düşman askerlerinin zulmüne uğrayan vatansız, sevdiklerinden ayrı kalmış ve yaşamak için bir parça ekmeğe muhtaç acılı ve çaresiz kimselerin sorunları ele alınır. Yazar, bu sorunları dile getirir fakat çözüm için herhangi bir öneride bulunmaz.

Yazar, *İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı hikâye kitabında savaş sebebiyle memleketinden ayrılmak zorunda kalan ve başka memleketlere göç eden daha doğrusu işgalden kaçan ailelerin, göç yolunda ve sonunda çektikleri sıkıntılara, cephede evlatlarını, eşlerini verenlerin ve yara alıp geri gelenlerin dramına, eğitimin önem kazanması, Gayrimüslim ve Müslüman halk arasındaki ayrılıklar, Cumhuriyet'in ilânı ile çıkarılan soyadı kanunun önem kazanması ve evlilik gibi konulara değinmiştir.

Muhacirin Mahallesi, Ah Petersburg ve *Kandiyelizâdeler* isimli öykülerde şahıslar, düşman işgalinden kurtulmak için memleketlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu şahısların sığınmak için geldikleri şehir, İzmir olur. Savaş *Asri Bir Hanım* isimli öyküde Faika'nın, babasını Çanakkale Cephesi'nde savaşta kaybetmesine; *Radyomuz Olsaydı*'da da Hilal'in, babasının bacağından sakat kalmasına, Munis'in babasının da gözlerini yitirmesine neden olmuştur.

Yazar evlilik konusunu, *Âlâyişten Hazzetmem Efendim* ve *Arrivederci Smyrna* isimli öyküleriyle farklı bir boyuta taşımıştır. İki hikâyede de evlendikleri kişilerden memnun olmayan eşlerin başka şahıslarla birlikte olduğu görülmektedir. Öykülerdeki mutsuz evlilikler, yasak aşklara ve aldatmalara neden olmaktadır. Hikâye kitabındaki *Asri Bir Hanım isimli* öyküde, aynı düşünce ve hissi paylaşmayan kişilerin bir araya gelmesinin üzüntüye neden olacağı vurgulanmaktadır. *Radyomuz Olsaydı*'da kendileri tanışıp anlaşan çiftin mutlulukları evliliğe doğru attıkları mutlu adımlardan söz edilmektedir.

Selma Fındıklı'nın öykülerinde sık sık kullandığı karanfil, aile bireylerine ya da kişilerin sevdiklerine karşılık gelmektedir. (*Karanfil Mülâzım*'da Raşel, sevdiği erkeği ince, uzun ve hoş kokulu karanfile benzetir. *Ankara İstasyonu* isimli hikâye kitabının *Erzincan'ı Dolan Gel* başlıklı öyküde, Bakırcı Ethem Efendi, savaşta yitirdiği aile bireyleri için bakır sürahi üzerine kırmızı karanfiller işlemeyi planlar.) *Kendi Halinde Bir Adamım Ben* başlıklı öyküde de yazar, Kapril Bezciyan'ın ailesini yani sevdiği yakınlarını beyaz karanfil ile sembolleştirerek ifade eder.

Öykülerde bulunan çatışmalar, eşler arasında yaşanan anlaşmazlıklardan kaynaklı olanlar (*Asri Bir Hanım*'da Faika ile Nedim'in görüşleri uyuşmamaktadır.), din

farkının insanlar arasında ayrılığa sebep olması nedeniyle yaşananlar (*Kendi Halinde Bir Adamım Ben'*de Gayrimüslim ve Müslüman halk tartışır.), halk ile padişah arasında olan zıtlaşmalar (*Muhacirin Mahallesi*'nde Vahdettin'in, Rumeli topraklarındaki halka yardım etmemesi öfkeye neden olur. *Ah Petersburg* isimli öyküde de halk ile Çar anlaşamaz ve sosyalistler devrimi gerçekleştirir.), bireyin kendisi ve diğer bireylerle arasında yaşanan çatışmalar (*Kandiyelizâdeler*'de baba oğul arasında soyadı üzerine zıtlaşmalar yaşanır. *Radyomuz Olsaydı'*da Hilal'in, sevgilisinin olduğunu ailesinden gizlemesi sebebiyle iç huzuru yoktur ve ne yapacağını bilmemektedir.) sebebiyle oluşmuştur.

Öykülerde mekân genellikle evdir. Bu evler, İzmir'de yaşayan ailelere aittir. Her evin, bir derdi ve korkusu vardır. *Karanfil Mülâzım*'ın Raşel'i, evde yalnız kalmaktan korkmaktadır. *Asri Bir Hanım*'ın Faika'sı, anlaşamadığı bir adam ile aynı evde yaşamaktan çekinmektedir. *Muhacirin Mahallesi* başlıklı öyküde, göç eden kişilerin aynı mahalleye yerleştirilmesiyle bu adı alması da söz konusu edilmektedir. Hikâyelerde Girit, Rumeli, Serez, Petersburg, İstanbul ve İzmir gibi yer isimleri de sıkça geçmektedir. Öykülerde olaylar, İzmir'de yaşanmaktadır.

İmbatta Karanfil Kokusu isimli öykü kitabındaki hikâyelerde zaman, 1863 yılında Sultan Abdülaziz dönemi ile başlayarak 1939 seneleri arasında geçmektedir. Öykülerde olayların anlatma zamanı, sabah saatleri, ikindi vakitleri ile akşam vakitlerinde gerçekleşmektedir. Kitaptaki öyküler anlatılırken, mevsim isimleri de kullanılmıştır. Hikâyeler ayrıca, 1. tekil kişi ve kahraman bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır.

2.2.3. Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur

Selma Fındıklı'nın *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*[146] başlıklı hikâye kitabı, Remzi Kitabevi tarafından 2012 yılında çıkarılmıştır. Yazar kitabında, on öyküyü bir araya getirmiştir. Bu öyküler sırasıyla; *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur, Oriente Exepresse, Bahçeden Bahçeye, Ağlama Fidan Boylum, Yeni Serpuş, Mendilim Deste Oğlan, Seyyare, Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde, Salapurya* ve *Vardım Yarin Bahçesine* isimli hikâyelerdir. Yazar söz konusu öykülerde, 1919 ile

[146] Selma Fındıklı, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012.

1952 yılları arasında yaşanan depremleri, savaşları (Kurtuluş Savaşı, Kore Savaşı), işgalin boyutunu, işgale karşı direnen halkı, evlilik meselesinin kadınlar tarafından algılanışını ve Mustafa Kemal'in, bazı illere yaptığı gezileri ele almıştır.

2.2.3.1. Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur başlıklı öykü kitabının, ilk hikâyesidir. Bu öyküde, Sakine ile ailesinin ve memleketteki halkın Rum saldırıları sebebiyle duydukları korku ve Kemal Paşa'nın Samsun'a gelişini heyecan ile bekleyişleri anlatılmıştır.

Hikâyede kaçış, kadının çalışması, din farklılığı ve vatan sevgisi de işlenen temalar arasında bulunmaktadır. Sakine ile oğlu Lütfü, Rumların saldırısından kaçarak Samsun'a baba ocağına gider. Sakine, Lütfü'yü iyileştiren Ermeni doktorun yanında hastabakıcı olarak çalışır. Sakine, düşmanların soyundan olan Cerrah Yorgaki Efendi'nin, Lütfü'yü iyileştirdiği zaman sevincinden ne yapacağını şaşırır. Aşağıdaki paragrafta bulunan şu sözler de bunu desteklemektedir:

> "O kadar seviniyorum ki, karşımda duran cerrahın erkek olduğunu, boynunda altın haç taşıdığını, bizlere kurşun sıkanların soyundan geldiğini unutup kucaklıyorum. Sonra utanıyorum yaptığımdan."(s15)

- **Mesaj:**

Öyküde Sakine, Kemal Paşa Samsun'a geleceği vakit, onu karşılamak için iskeleye gitmiş ve erkeklerle birlikte bulunmuştur. Yazar, Sakine üzerinden bütün kadınları vatan savunmasında yer almaya çağırmış ve bu savunmada kadınların gücünü göstermiştir. Sakine, diğer kadınlar için örnek teşkil etmektedir.[147]

> "Biz konuşurken Kemal paşa o kadar yakınımıza gelmiş ki, kalabalığın arasında tek kadın olduğumu fark edip şaşıyor.Babama hiç sormadan peçemi kaldırıyorum. Gülümsüyorum. O da bana…"(s. 22)

[147] Gerçek yaşamdaki bir kişinin öyküsü anlatılmaktadır. Bkz. https://odatv.com/samsunda-ataturku-karsilayan-tek-kadin-1011171200.html (Erişim Tarihi: 27.06.2018).

- **Özet:**

Sakine, Muhsin'in Çanakkale'de şehit olmasıyla dul kalmıştır. Sakine, kayınvalidesi ve kayınbabası ile beraber yaşarken Rum saldırısına uğrarlar. Oğlu Lütfü ile birlikte evden kaçıp dağa sığınır. Sakine ile Lütfü, gündüz dağdan iner ve yolda değirmenciyle karşılaşır. Değirmenci, onları at arabasına alarak su ve ekmek verir, gidecekleri yere kadar götürür. Sakine, geride bıraktığı anne ve babasının öldüğünü düşünerek Lütfü ile birlikte, baba evine doğru yol alır. Geçtikleri yerlerde Rumların vahşetine uğramış insanları, evleri ve köyleri gören Sakine, ağlar ve Lütfü'nün gözlerini kapatır. Baba evine geldikten sonra Lütfü'yü hastaneye götüren Sakine, Cerrah Yorgaki'den yapılacak bir ameliyat ile oğlunun iyileşeceğini öğrenir. Ameliyattan sonra Sakine, hastanede hastabakıcı olarak çalışmaya başlar ve kendisine maaş bağlanır. İngilizlerin Samsun'u ele geçirmesiyle Sakine, işinden ayrılır. Sakine, komşusu Fatma Hanım'dan Mustafa Kemal'in Samsun'a geleceğini öğrenir. Sakine, Mustafa Kemal'i karşılamaya gideceğini ailesine söyleyince annesi, onu göndermek istemez ve ona küser. Sakine, Tütün İskelesi'ne gider. Mustafa Kemal'i karşılamak için bekleyen tek kadın olarak Sakine, Kemal Paşa'nın dikkatini çeker. Kemal Paşa, Sakine'nin yanından geçerek selam verir. Sakine ile babası, iskeleden ayrılarak eve gelir.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Sakine'nin, silah seslerine uyanıp yataktan kalkması ve Lütfü'nün yanına gitmesi.
- Bafra ve Havza'da karışıklık yaratan Rum çetelerinin şehre inmesi.
- İngiliz gemilerinin iki ay önce Samsun kıyılarına gelerek Hindistan'dan getirdiği iki yüz asker ile Türklerden mağlubiyet alması.
- Silah seslerini duyan kayınvalide ve kayınbabanın da uyanması.
- Sakine ve kayınbabanın, düşmana teslim olmayacaklarını dile getirmesi.

Düğüm:

- Gün doğmadan önce Ermeni çetelerinin, Sakine'nin yaşadığı köyü basması.

- Sakine'nin Lütfü ile birlikte, dağa kaçması ve gündüz vakti oradan inmesi.
- Sakine ve Lütfü ile karşılaşan Değirmenci'nin, onlara yemek vermesi ve gidecekleri yere kadar götürmesi.
- Sakine ve Lütfü'nün, ıssız köylerden geçerken ağaçlara asılmış ve kazıklara oturtulmuş Türkleri, yağmalanmış ve yakılmış evleri görmesi.
- Sakine'nin, baba evine ulaşmaya çalışması.
- Sakine, baba evine vardıktan sonra Lütfü'yü doktora götürmesi.
- Cerrah Yorgaki Efendi'nin, Lütfü'yü yapılacak bir ameliyat ile iyi edebileceğini söylemesi.
- Sakine'nin, oğlunun iyileşecek olmasına sevinmesi.
- Sakine'nin, hastanede işe başlaması.
- Nemlizade Hamdi Bey'in, yapımında yardımda bulunduğu Canik Gureba Hastanesi'nin eksiklerini tamamlamak için uğraması.
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra İskeledeki Tütün Rejisi'nin, Fransızların eline geçmesi ve Cerrah Yorgaki'nin askere çağırılarak Tokat hastanesine yüzbaşı rütbesiyle tayin edilmesi.
- Yorgaki Efendi'den sonra belediye hekimi Kemal Bey'in, hastaları tedavi etmeye başlaması.
- İngiliz gemilerinin Samsun'a dayanmasıyla Amerikalı hekimlerin, hastaneyi ele geçirmesi ve orada çalışan Türkleri işten çıkarması.
- Hastanedeki işinden çıkarılan Sakine'nin, annesi ile birlikte Ömerzadeler'in evinde okunan doğum mevlidine katılması.
- İngilizlerin Karadeniz'de hâkimiyet kurması sebebiyle Ömerzadeler'in, Samsun-Köstence arasında petrol taşımacılığı yapamaması.
- Rum çetelerin, Türklere zulümde bulunması ve Müslüman ahalinin oturduğu mahallelere yeni Rumların yerleştirilmesi.
- Sakine ve annesinin, eve giderken Rum Kız Mektebi öğrencilerinin saçlarına Yunan bayrağının renkleri olan mavi ve beyaz şeritler bağlayarak, "Zito Venizelos" diye bağırmalarını dinlemeleri.

Çözüm:

- Fatma Hanım'ın, Sakinelere gelerek Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a geleceğini haber vermesi.
- Sakine'nin, Tütün İskelesi'ne giderek Mustafa Kemal'i karşılayacak olması sebebiyle annesi Gülzade Hanım ile sorun yaşaması.
- Sakine ile babasının, iskelede Mustafa Kemal'i beklemesi.
- Kalabalığın arasındaki tek kadının Sakine olması sebebiyle, Mustafa Kemal'in dikkatini çekmesi ve ona gülümsemesi.
- Babanın, Sakine ile birlikte eve dönmesi.

➢ **Çatışma:**

Öyküde Sakine'nin hastabakıcı olarak çalışmasına ailesi isteksiz yaklaşsa da, o çalışmaya devam etmiştir. Sakine'nin babası, kendisi dururken kızının çalışmasını kabullenememektedir. Bu sebeple, baba ile kızı arasında sorunlar yaşanmaktadır. Öyküde ayrıca Gülzade Hanım, kızı Sakine'nin Kemal Paşa'yı karşılamak için erkeklerin arasına girmesine müsaade etmemektedir. Sakine ile annesi Gülzade Hanım arasında bu konudan dolayı çatışmalar yaşanmaktadır:

> *−Canım o iş başkaydı, bu başka. Ben dururken kadın başına ekmek parası kazanmaya gitmesinden hazzetmemiştim. Yine de yolunu kesmedim. Hele şimdi hiç kesmem. Vatan davası bu. İstiklal davası. (s. 20)*

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Sakine'dir. Diğer kahramanlar ise, Nemlizade Hamdi Bey ve Fatma Hanım'dır.

Sakine: Erzurumlu bir ailenin kızıdır. Sakinelerin kökü, Erzurum'un İspir kazasının Kındız köyüne dayanır. Sakine, Samsun'da doğmuş daha sonra Muhsin ile evlenerek Erzurum'a gelin gitmiştir. Kara çarşaf kullanan Sakine, hastabakıcı olarak hastanelerde çalışır.

Muhsin: Sakine'nin kocasıdır. Yemen Cephesi'nde şehit düşmüştür.

Lütfü: Sakine ile Muhsin'in erkek evladıdır. Altı yaşındaki çocuk, anne karnındayken bacaklarının çarpılması nedeniyle düzgün yürüyememektedir.

Sakine baba evine geldikten sonra Lütfü'yü, Cerrah Yorgaki Efendi'ye götürmüştür. Cerrah Yorgaki, Lütfü'yü ameliyat ederek iyileştirmiştir.

Baba: Sakine'nin babasıdır. Gülzade Hanım ile evlidir. Baba, Samsun'da Ömerzadeler diye bilinen bir ailenin yanında takacılık yapmaktadır. Baba, kendisi dururken Sakine'nin çalışmasından hoşlanmaz.

Gülzade Hanım: Sakine'nin annesidir. Sakine'ye, Mustafa Kemal Paşa'yı karşılamak için Tütün İskelesi'ne gideceği sebebiyle kızmıştır.

Değirmenci: Sakine ve Lütfü'yü arabasına alarak, onlara yardım eden kişidir. Değirmenci, onlara ekmek, su ve ayağındaki çarıkları bile verir. Oğlu Muhsin, Yemen Cephesi'nde şehit olmuştur. Öğüttüğü buğdayları şehre götürüp satarak geçimini sağlar.

Cerrah Yorgaki Efendi: Lütfü'yü ameliyat ederek iyileştiren Ermeni doktordur. Cihan Harbi'nden sonra askere çağrılmış ve Tokat hastanesine yüzbaşı rütbesiyle tayin edilmiştir.

Nemlizade Hamdi Bey: Tütün tüccarı olan Nemlizade Hamdi Bey, Canik Gureba Hastanesi'nin yapımında yardımcı olmuştur. Tek atlı faytonuyla düzenli olarak hastaneyi kontrole gelerek ihtiyaçları karşılamıştır. Kendi adıyla Nemlizade Tiyatrosu'nu açmıştır.

Fatma Hanım: Sakinelerin bitişik komşusudur. Aslen Çarşambalı'dır. Bu nedenle de şiveli konuşur. Fatma Hanım, Sakinelere Mustafa Kemal'in geleceğini haber vermiştir.

Mustafa Kemal Paşa: Tütün İskelesi'nde geldiği zaman mavi gözleriyle Sakine ile selamlaşmıştır. Sırma kordonlu, asker elbisesi ve kül rengi kalpağı ile Sakine'yi kendine hayran etmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, Erzurum'da Muhsinlerin evinde, Sakinelerin Samsun'da bulunan evinde, Canik Gureba Hastanesi'nde ve Tütün İskelesi'nde geçmektedir. Hikâyede Erzurum'da başlayan olaylar, Samsun'da devam etmektedir.

> "Yavaş yavaş yanaşıyor sandallar. Nemlizadeler'den Mehmet Bey, tahta iskelenin ucuna gidip elini uzatıyor. Karaya ilk ayak basan Kemal Paşa olmalı." (s. 22)

Hikâyede anlatma zamanı, 1919 yılının Mayıs ayının bir sabahında iki günlük bir süreyi kapsar. Olaylar, Rum çetelerinin Erzurum'a saldırmasıyla başlamakta, Sakine'nin Erzurum'dan Samsun'daki baba evine geçmesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın Tütün İskelesi'ne gelmesiyle de sona ermektedir. Öyküde olay zamanı, geriye dönüşler ile yaklaşık iki üç ayı bulmaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli öykü, Sakine tarafından yani kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır:

> "Çeşmenin yanına kadar gitmeme yardım ediyor. Biraz soluklandıktan sonra iki avuç su içiyorum. Yüzümü yıkıyorum. Buz gibi… Ürpertiyor insanı. Açız da üstelik."(s. 12)

2.2.3.2. Oriente Exspresse

Oriente Exspresse, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur başlıklı hikâye kitabının ikinci öyküsüdür. Öyküde Jacques'in, Fransa'dan İstanbul'a yaptığı tren yolculuğu ve Osmanlı Devleti'nin işgal altında bulunması anlatılmaktadır.

Hikâyede din, aldatma, boşanma ve casusluk gibi konulara da yer verilmiştir. Jacques, karısı Sophie'yi sevmemekte ve Hêlene ile görüşmektedir. Karısından ayrılmaya çalışan Jacques, Katolik mezhebinin evliliğin sonlandırılmasına izin vermemesi ve de Sophie'nin ayrılmayı kabul etmemesi sebebiyle boşanamamaktadır. Bu nedenle de Jacques, Katolik mezhebinden ayrılarak Ortodoks mezhebine geçmeyi düşünmektedir.

> *Sophie yumuşamaya bile yanaşmıyor. Tanrı'yı, İsa Mesih'i bahane ederek ayrılmamak için direniyor. Günah umurunda değil aslında. Beni kaybetmek istemiyor. Sevmediği halde! Sadece bir kocası olsun istiyor. Böyle evlilik mi olur!* (s. 37)

Jacques, trende Edward ile tanışır. Edward yani gerçek adıyla Edip, Osmanlı Devleti için bilgi toplayan bir istihbaratçıdır. Fransız ile İngiliz ordularının İstanbul'u ele geçirmesinin ardından ülkesini korumak için Edip ajanlık yapar.

- **Mesaj:**

Edip, düşmanın içine kadar girerek her türlü tehlikeyi göze alan bir vatanseverdir. Ülkesini korumak için korkusuz bir şekilde düşmanın içine atılmış ve bilgi toplamaya çalışmıştır. Böylece yazar, bir insanın yeri geldiğinde vatanı için tüm tehlikeleri göze alıp mücadele etmesi gerektiğini anlatır.

- **Özet:**

Jacques, Fransız bir gazetecidir. Jacques, İngiliz ve Fransız ordularının işgali altında bulunan İstanbul'a gidip bilgi toplamak üzere bir haftalığına görevlendirilir. Jacques, geride sevmediği karısı Sophie'yi ve sevgilisi Hêlene'i bırakarak Oriente Exspresse isimli trene binerek İstanbul'a doğru yol alır. Trendeki bu yolculuğu sırasında İngiliz muhabir Edward ile tanışır. İki gün boyunca Jacques ve Edward, bol bol sohbet eder ve birlikte vakit geçirirler. İki adam, Osmanlı topraklarının paylaşılması hakkında konuşurlar. Edward, Jacques ile yaptıkları konuşma esnasında defterine notlar alır. Edward, eşyalarını toplamak üzere Jacques'in yanından ayrılır. Sirkeci tren garında inen Jacques, Edward'dan kurtulduğu için sevinir. Jacques, garda gezinirken gözüne üç kalpaklı adam takılır ve onların yanlarına yaklaşır. Jacques, kalpaklılardan birinin Edward olduğunu görür. Jacques'i fark eden Edward, ona gerçek adının Edip olduğunu ve Osmanlı Devleti'ni düşmanlardan kurtarmak için casusluk yaptığını söyleyerek yanından ayrılır. Duyduklarına şaşıran Jacques, kalacağı otele doğru arabayla giderken kafasında da Hêlene İstanbul'a getirip evlenebilmenin hayalini kurar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Jacques'in, İstanbul ile ilgili haber yapmak üzere bilgi toplaması için görevlendirilmesi.
- Jacques'in, Oriente Exspresse ile İstanbul'a gitmek için yola çıkması.

- İstanbul şehrinin, Osmanlı'dan alınarak İngiliz ve Fransız müttefik ordusunun elinde olması.
- Jacques'in, Hıristiyan halkın yaşadığı Pera semtinde, Oriente Exspresse yolcularına özel yapılmış "Pera Palace" da kalacak olması.

Düğüm:

- Edward'ın, Jacques'in yanına gelerek onunla sohbet etmesi.
- Jacques'in, kitabını yere düşürdüğü sırada Hêlene'nin onun için verdiği kurumuş bir pembe gülün çıkması.
- Jacques'in, Sophie'den boşanıp Hêlene ile evlenmek istemesi.
- Jacques'in, Hêlene ile birlikte İstanbul'da Katolik mezhebinden çıkarak Ortodoks mezhebine geçerek evlenmeyi planlaması.
- Fransız ve İngiliz askerlerinin, İstanbul'a kalıcı olarak yerleşmesi.
- Yunan asıllı Osmanlı vatandaşların yani Rumların, müttefik ordusuna kilise ve evlerini silah doldurarak kuşku duydukları Türkleri, onlara bildirerek yardım etmeleri.
- Silahla dolu ev ve kiliselerin, Pera semtinde bulunması.
- Mustafa Kemal'in, Angora isimli kasabada meclis kurarak halkı düşman işgallerine karşı direnişe çağırması.
- İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un, Mustafa Kemal'in faaliyetlerini ciddiye almaması.
- Fransızların, Ege kıyısında Galipolis'te cephaneliklerini Türklere kaptırması.
- İngilizlerin, Ege'de İtalyanlara karşı savaşan Yunan ordusuna destek çıkması.
- Fransızların, Osmanlı topraklarını tümüyle ele geçirmeyi istemesi.
- Sophie'nin, Fabre d'Eglantine'nin yazdığı, Kraliçe Marie Antoinette'e, beliren isyanı haber veren ve devrimde simgeleşmiş şarkıyı çalışması.
- Jacques'in, Sophie'nin piyanoda çalıştığı parçalardan sıkılması.
- Jacques'in, Sophie'ye ayrılmak istediğini söylemesi ve kadının bunu kabul etmemesi.
- Jacques ile Hêlene'nin, Les Deux Mogot'ta oturup sohbet etmesi.

- Jacques'in elli sekiz saat süren tren yolculuğunun ardından Constantinople'e (İstanbul'a) yaklaşması.
- Jacques ile Edward'ın, Bakırköy'den geçerken semt üzerine konuşması.

Çözüm:

- Jacques'in, eşyalarını yanına alarak İstanbul şehrine inmesi.
- Jacques'in, Sirkeci garında ilerlerken üç kalpaklı erkeğin içinde Edward'ı görüp yaklaşması.
- Edward'ın, Jacques'e kendisinin Osmanlı vatandaşı olduğunu, ülkesi için bilgi topladığını ve isminin Edip olduğunu söylemesi.
- Jacques'in, öğrendikleri karşısında şaşırması ve kalacağı otele gitmek için bir arabaya binmesi.
- Jacgues'in, bir hafta sonra Oriente Exspresse ile tekrar memleketine dönecek olması.

➢ **Çatışma:**

Öyküde Jacques, sevmediği Sophie ile evlenmiştir. Jacques, yaptığı bu evlilikten dolayı mutsuzdur. Hêlene âşık olan Jacques, Sophie'den boşanıp onunla evlenmeyi ister. Sophie ve Jacques inandıkları mezhebin kuralları yüzünden ayrılamazlar. Sophie de, Jacques'den boşanmayı istememektedir. Böylece çift arasında yaşanan anlaşmazlıklar çatışmalara neden olmaktadır. Asıl çatışma unsuru eşlerin birbirini sevmemesidir.

"−Sophie, birbirimizi sevmediğimizi, mutlu edemediğimizi biliyorsun… Böyle bir evliliği sürdürmek ne Mesih İsa'yı ne de Tanrı'yı memnun eder…" (s. 36)

Öyküde ayrıca ülkeler arası bir çatışma da vardır. Fransız ve İngiliz askerleri, Osmanlı Devleti'ni yok etme ve İstanbul'u ele geçirme peşindedir. Yunan asıllı Osmanlı vatandaşları yani Rumlar da, İngiliz ve Fransız askerlerine yardım etmekte ve Osmanlı Devleti'nin yıkılmasını kolaylaştırmaktadır.

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Jacques Marchand ile Edward Collins (Edip)'dir. Öykünün diğer kahramanları ise, Sophie ve Hélene'dir.

Jacques Marchand: Kendisi muhabirdir. Le Figaro isimli muhafazakâr Fransızların okuduğu gazetede yazmaktadır. Ailesinin ısrarı ile Sophie ile evlenmiştir. Sophie'yi sevmeyen Jacques, Hêlene âşık olmuştur. Jacques, Sophie kendisinden boşanmadığı için din değiştirip Hêlene ile evlenmeyi istemektedir. İstanbul'a bilgi toplamaya geldiğinde fotoğraf makinesi ve not defteri ile birlikte şehri gezer.

Edward Collins (Edip): Osmanlı vatandaşıdır. Avrupa giyimi, kara kaşları ve gözleriyle Edward, sol görüşlü İngilizlerin okuduğu The Manchester Guardian gazetesinin muhabiridir. Edward, açık tenli olmasının yanı sıra iyi derecede yabancı dil konuşmaktadır. Strasburg Garı'ndan itibaren Jacques ile birlikte yolculuk yapmıştır. Edward, yol boyunca defterine küçük harflerle notlar almıştır. Yola çıktığında melon şapka takan Edward, İstanbul'a indikten sonra başına kalpak takar. Kurtuluş mücadelesinde Mustafa Kemal'e destek vermekte ve ülkesi için casusluk yapmaktadır.

Sophie: Jacques'in karısıdır. Jacques ile mutsuz bir evlilikleri olduğu halde yine de ondan boşanmaz. Çünkü erkeksiz kalmanın iyi olmayacağını düşünür. Çocuklara müzik dersi vermektedir.

Hêlene: Jacques'in sevgilisidir. Bal saçlarıyla Hêlene, Jacques'i kendine âşık etmiştir. Jacques, onunla evlenmek istediği için ona safir taşlı yüzük hediye etmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, Fransa'nın Strasburg şehrinden İstanbul'a doğru yola çıkan Oriente Expresse isimli trende, Jacques'in evinde, kahvede ve Sirkeci tren garında geçmektedir. Öykünün anlatımında açık ve kapalı olmak üzere birden fazla mekân kullanılmıştır.

> "Saint Germain des Prês'in ünlü kahvelerinden Les Deux Magot'da, Hêlene ile kuytu bir masada oturmuşuz. Çevremiz ünlü kişilerle dolu." (s. 37)

Hikâyede anlatma zamanı, 1920 yılının Mayıs ayında bir günün birkaç saatini kapsamaktadır. Olay zamanı ise, geriye dönüşler ile birlikte yaklaşık iki buçuk üç günü bulmaktadır.

> "Demir raylar üzerinde sarsılarak elli sekiz saatlik yolculuktan sonra yavaş yavaş Constantinople'a yaklaşıyoruz. Şafak sökeli epey oldu, ama puslu havada güneş yüzünü gösteremiyor."(s. 24)

- **Anlatıcı – Bakış Açışı:**

Oriente Expresse başlıklı öyküde ben anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır. Olaylar, Jacques tarafından anlatılmıştır:

> "Çayından birkaç yudum alıp yine yazmayı sürdürüyor Edward. Bense varlığından sıkıldığım adamla nedenini bilmediğim bir boşboğazlıkla konuşup duruyorum." (s. 29)

2.2.3.3. Bahçeden Bahçeye

Bahçeden Bahçeye, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli öykü kitabının üçüncü hikâyesidir. Bu hikâyede, cephede bacağını yitirmiş olan Hilmi'nin ve kendisi gibi nice vatanseverin düşmanları topraklardan çıkarmak için verdikleri mücadeleleri anlatılmaktadır.

Öyküde ayrıca göç ve karşılıksız sevda konuları da tema olarak işlenmiştir. Hilmi'nin annesi, 1877-1878 yılları arasında yapılan Doksan Üç Harbi sebebiyle Balkan'dan, Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Savaş, aileyi memleketinden ayırmıştır. Cephede yaralanan erkeklerin, vatanı savunmak için mücadeleden vazgeçmeden çabaları da öyküde şöyle verilmektedir:

> *Zahireci Mehmet Efendi'nin oğlu Şerafeddin ile Şekerci Veli Efendi'nin oğlu Besim –birinin sağ kolu yok, öbürünün sol eli- kara çarşafa, peçeye bürünüp bohçacı kadın kılığında, karşıdan bakınca kimsenin kuşkulanmayacağı, sıradan bir eve benzeyen Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'ne götürecekler. Oradan, sözde sıhhi malzeme sandıklarında saklanarak, istasyon binasında kurulan Hilâl-i Ahmer Hastanesi'ne gönderilecek. Sonra da cepheye…* (s. 44)

Hikâyede Hilmi'nin arkadaşı Osman'ın, Feride'ye olan karşılıksız aşkı da anlatılmaktadır. Hilmi ile Feride, birbirlerini sever. Osman da, Feride'yi sever fakat sevdasına karşılık bulamaz.

- **Mesaj:**

Öyküde cephede savaşmış yiğitlerin, korkusuz bir şekilde işgal kuvvetlerine karşı direnişe geçerek onlarla mücadele etmeleri söz konusudur. Vatan sevgisi, Hilmi ve diğer erkeklerin mücadele etme sebebi olmuştur. Yani öyküde, vatan sevgisinin ne kadar önemli ve kutsal olduğu anlatılmaktadır.

- **Özet:**

Hilmi, İnönü cephesinde sağ bacağını kaybetmiş bir gençtir. Ailesi, Balkanlardan Doksan Üç Harbi'nde göç edip Eskişehir'e gelmiştir. Hilmi ve kız kardeşi Adile, Eskişehir'de doğmuştur. Hilmi'nin babası, helva yapıp satar. Düşmanlar, işgal sırasında babanın helva dükkânını yakar. Baba da evde helva yapıp satmaya başlar. Hilmi, Kuva-yı Milliyecilerle birlikte vatan savunmasına devam eder. Adile kocası Şefik'in, Mustafa Kemal'den nefret etmesi sebebiyle cepheye yardım gönderemez ve bu duruma kendince üzülür.

Hilmi'nin, çocukken birlikte oyun oynadığı komşu kızı Feride, kendisiyle evlenmek ister. Hilmi, gazi olması sebebiyle çekinir fakat görüşmeye de devam eder. Hilmi'nin çocukluk arkadaşı Osman da, Feride'ye sevdalıdır. Fakat Feride, onun sevdasına karşılık vermemiştir. Osman'ın babası, hamamlarını yakan Yunan askerlerine karşı koymaya çalıştığı için öldürülür. Osman da, Kütahya'da şehit düşer. Hilmi, Kuva-yı Milliyecilerin arasında yer alarak tüm çalışmalarda onlara destek olmaya devam eder.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Hilmi, bahçede otururken yanına babasının gelmesi.
- Hilmi ile babasının konuşması.
- Yunan ve İngiliz askerlerinin, şehirde rahatça gezmesi.
- Eskişehir halkının, Hilmi isminin kendilerine İngiliz destekçisi Sultan Vahdettin ile Sadrazam Damat Ferit'in emrinde, Milli Mücadele'ye engel

olmak için İngilizlere yardım eden eski mutasarrıf Serezli Hilmi Bey'i hatırlatması sebebiyle bu addan nefret etmeleri.

Düğüm:

- Düşman işbirlikçisi Türklerin, Anadolu'daki halk ve askeri yok etmek için çalışmalarda bulunmaları.
- Eskişehir halkından tanınmış şahısların, Kuva-yı Milliye'yi maddî ve manevi desteklemesi.
- Savaşta sakatlanmış erkeklerin, Kuva-yı Milliye için silah toplaması.
- Yunanlıların, İnönü Zaferi'nden sonra daha fazla üst rütbeli askerle Eskişehir'e gelmesi.
- Yunan kumandanın, emir vererek akşam vaktinden sonra sokağa çıkmayı yasaklaması.
- Feride'nin, bahçede oturan Hilmi'ye seslenmesi ve onunla konuşması.
- Hilmi'nin, Malhatun Sokağı'nda bulunan Kuva-yı Milliyecilerin karargâhına gitmek üzere evden ayrılması.

Çözüm:

- Hilmi'nin, sokağa çıktığı an çocukluğunu hatırlaması.
- Hilmi ile Osman'ın, çocukken anlaşamaması ve büyüdüklerinde bu durumun değişmesiyle iki iyi dost olmaları.
- Osmanların hamamlarının, düşman askeri tarafından yakılması ve babanın karşı koyarken askerler tarafından öldürülmesi.
- Osman'ın, Kütahya'da şehit düşmesi.
- Hilmi'nin, sokakta yoluna devam ederek karargâha gitmesi.

➢ **Çatışma:**

Hilmi, vatanı müdafaa için Kuva-yı Milliyecilerin çalışmalarına katılır. Anne, cephede bir bacağını kaybetmiş oğlunun daha fazla uğraşmasını istemez. Hilmi, annesinin tüm ısrarına rağmen Malhatun Sokağı'ndaki karargâha yardıma gider. Bu durum da anne ile oğul arasında çatışma yaratır.

−*Gitme be kızanım, vatana hizmet ettin edeceğin kadar.*

> *−Ama düşmanlar hâlâ içimizde dolaşır anne. Dizinin dibinde oturamam. Kadınlar, kızlar bile evlerinde çorap örüp çamaşır dikerler cepheye göndermek için…* (s. 48)

Öyküde Türk ve Yunan askerleri arasında çatışma yaşanır. Gâvurlar diye adlandırılan Yunan askerleri, Türkleri öldürmekte ve dükkânlarını yakmaktadır. Eskişehir'de yaşayan Türkler de, Malhatun Sokağı'nda bulunan evde bir araya gelerek düşman askerlerine saldırı hazırlamakta ve Millî Mücadele'ye engel olmak amacıyla İngilizlerden yardım alan eski mutasarrıf Serezli Hilmi Bey'den de nefret etmektedir.

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Hilmi'dir. Diğer kahramanları ise, Adile ve Serezli Hilmi Bey'dir.

Hilmi: Yirmi beş yaşındaki genç, İnönü cephesinde sağ bacağını yitirir. Ailesi ile birlikte Eskişehir'de yaşayan Hilmi, tahta bacağıyla Kuva-yı Milliyeciler içerinde yer alır.

Baba: Hilmi'nin babasıdır. Düşman askeri tarafından helva dükkânı yakılmıştır. Baba da, o zamandan beri evde helva yapıp satmaktadır.

Serezli Hilmi Bey: Eski mutasarrıftır. Milli Mücadeleyi engellemek isteyen İngilizlere yardım etmektedir. Bu sebeple Eskişehir halkı, onu sevmez.

Adile: Hilmi'nin kız kardeşidir. Kocası Şefik Efendi, Serezli Hilmi'nin akrabasıdır. Şefik, karısının cephedeki askerlere yardımda bulunmasına izin vermez.

Feride: Hilmi'nin, bitişik komşusunun çocukluktan beri sevdiği kızıdır. Hilmi, bacağının sakatlığı nedeniyle ondan uzak kalmaya çalışsa da, Feride ondan ayrılmamaktadır. Gece sokağa çıkma yasağı olduğu için bahçelerinin ortak duvarında delik açarak birbirlerine gidip gelirler.

Osman: Hilmilerin arka sokağında evleri bulunan komşu çocuğudur. Feride'yi sevdiği için onu, Hilmi'den kıskanmıştır. Osman, büyüdükten sonra Hilmi ile yakın arkadaş olur. Babasının hamam dükkânı, düşman askerleri tarafından

yakılmış, baba da buna karşı çıkarken öldürülmüştür. Daha sonra Osman da, Kütahya'da şehit düşmüştür.

- **Yer ve Zaman:**

Bahçeden Bahçeye başlıklı öyküde olaylar, Eskişehir'de Hilmi'nin Odunpazarı semtindeki evinin bahçesinde ve sokakta yaşanmaktadır. Hilmi'nin, bahçeye sigara içmeye çıkmasıyla başlayan olaylar daha sonra sokakta devam eder. Öyküde, dış mekân kullanılmıştır:

> "Zerdali ağacının altındaki tahta sekiye oturmuş, pek azı tütün, çoğu kurutulmuş mısır püskülünden cıgaramı sarıyorum. Tam o anda babam da çıkıyor bahçeye." (s. 42)

Öyküde anlatma zamanı, 1922 yılının Ağustos ayının bir akşamında geçmektedir. Olaylar, birkaç saatlik sürede anlatılmaktadır. Olay zamanı ise, Hilmi'nin ailesinin 93 Harbi'nde Balkan'dan Eskişehir'e gelmesi, Hilmi'nin doğumunun gerçekleşmesi ve İnönü Zaferi'nin yaşanmasıyla birlikte yaklaşık kırk üç yıllık bir dilimi kapsamaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Hikâyede olaylar, Hilmi tarafından yani kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır:

> *Feride gider gitmez yine o sinir bozucu sessizlik kaplıyor ortalığı. Bahçe de kararmış sanki. Gökyüzüne bakıyorum, siyah bulutlar dolunayın önüne geçmiş. Memleketi işgal eden düşman askerlerine benzetiyorum onları. Çekilecekler belki… Ama ne zaman?* (s. 48)

2.2.3.4. Ağlama Fidan Boylum

Ağlama Fidan Boylum, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* başlıklı hikâye kitabının dördüncü öyküsüdür. Hikâyede Makbule'nin ailesinin isteği doğrultusunda sevmediği biri ile evlenecek olması konu edilmiştir.

> "Ağlama fidan boylum, yoldan geldim yorgunum

Ben o yârin edasına vurgunum…" (s. 59)[148]

Ağlama Fidan Boylum başlıklı bu öykü, ismini bu türküde bulunan dizenin içerisinden almıştır.

- **Mesaj:**

Makbule, Namazgâh Tepesi'nde gördüğü külhanbeyine vurulmuş ve sevdasını yıllar geçse de kalbinden atamamıştır. Diğer taraftan Cevdet de, vatan sevgisi nedeniyle devlet için düşmandan bilgi almak adına casusluk yapmıştır. Öyküde verilmek istenen mesaj, bireyin sevda uğruna yapması gereken fedakârlıkların bulunduğudur.

- **Özet:**

Makbule, ailesi ile birlikte Ankara'da yaşar. Babası Şerif Efendi, Karaoğlan Çarşısı'nda kunduracılık yapar. Makbule, annesi ve komşu kadınlarla birlikte Namazgâh Tepesi'ne ot toplamaya gittiği vakit külhanbeyini görüp sevdalanmıştır. Ailesi, Makbule'yi karşı komşunun oğlu Cevdet ile nişanlar. Birkaç gün sonra düğünleri olacağı halde Makbule, hâlâ külhanbeyini düşünür.

Makbule, çeyiz serildiği vakit kötü olur. Karşı eve sevmediği bir adamla evlenip yerleşeceği için üzülür. Makbule ve ev halkı, çeyizin serildiği akşam atılan top seslerine uyanır. Aile, savaş mı çıktı diye endişelenir. Baba Şerif Efendi, sokak kapısının önüne çıkar ve dünürü Manifaturacı Hakkı Efendi'ye neler olduğunu sorar. Durumdan habersiz olan Hakkı Efendi, Cevdet gelince bilgi alabileceklerini söyler. Cevdet, Cumhuriyet'in ilânı sebebiyle top atışlarının yapıldığını söyler. İki dünür, bu habere sevinir. Şerif Efendi'nin, Cevdet'i övmesi Makbule'yi kızdırır. Şerif Efendi, Cevdet'in külhanbeyi kılığına bürünerek devlet için casusluk yaptığını söyler. Cevdet, bu sayede düşmanlardan bilgi toplamıştır. Bunu öğrenen Makbule, sevdiği adamın Cevdet olmasından dolayı mutlu olur. Ailesi uyuduktan sonra kedileri Sulugöz ile birlikte çeyizlerinin yanına gelerek onlara bakar.

---

[148] Bu dizeler, Genç Osman'a ait olan "Bir Gemim Var Adalara Yaslanır" başlığını taşıyan türküye aittir.
http://www.turkuler.com/sozler/turku_bir_gemim_var_adalara_yaslanir.html(Erişim Tarihi: 20.05.2018).

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Makbule'nin, çeyizine bakmak için uyanması.
- Makbule'nin, karşı komşusunun oğlu Cevdet ile nişanlı olması.
- Ailesine karşı gelmek istemediği için Makbule'nin, bu evliliği kabul etmesi.
- Makbule'nin, sevmediği bir adamla evlenecek olması sebebiyle üzülmesi.

Düğüm:

- Makbule'nin, Namazgâh Tepesi'ne savaşın yaşattığı kıtlık nedeniyle ot toplamak için gittiğinde külhanbeyini görmesi.
- Külhanbeyi'nin, Namazgâh Tepesi'nde iken Ankara'nın ünlü efelerinden Genç Osman türküsünü söylemesi.
- Makbule'nin, külhanbeyini unutamaması.
- Makbule'nin, Karaoğlan Çarşısı'nın ilk sokağında dükkânı bulunan babasına yemek götürdüğünde de külhanbeyini görmesi.
- Makbule'nin, kendini külhanbeyine göstermeye çalışması.
- Külhanbeyi'nin, Makbule'ye gülümsemesi.
- Makbule'nin, çeyizlerini Cevdet'in evine götürmek istememesi.
- Cevdet'in annesinin, evde kedi istememesi nedeniyle Makbule'nin Sulugöz'ü yanına alamayacak olmasına üzülmesi.
- Makbule ve ailesinin, atılan top seslerine kalkması.
- Hükümet konağından gelen Cevdet'in, Cumhuriyet'in ilan edildiğini ailelere bildirmesi.
- Cumhuriyet'in ilanına sevinen halkın, Hâkimiyet-i Milli Meydanı'nda toplanması ve kutlama yapması.

Çözüm:

- Şerif Efendi'nin, Makbule'ye Cevdet'in külhanbeyi kılığında gezinerek casusluk yaptığını söylemesi.
- Makbule'nin, sevdiği külhanbeyinin Cevdet olmasına şaşırıp mutlu olması.
- Makbule'nin, Sulugöz ile birlikte çeyizlerinin bulunduğu odaya gitmesi.

- **Çatışma:**

Öyküde Makbule, Cevdet'i sevmediği halde ailesini üzmemek için onunla nişanlanır. Bu durum kendini mutsuz hissetmesine neden olur. Makbule, babasından Cevdet'in, sevdiği külhanbeyi olduğunu öğrendiğinde mutlu olur. Makbule'nin, üzüntüsü yerini sevince bırakmıştır. Öyküde bireyin kendi içinde yaşadığı iç çatışmayı görmekteyiz:

> *Söz kesildiği günden beri kahrımdan ölüyorum, babam umursamazca, "Aklıma gelmemiş herhal…" diyor! Öfke ile sevinç bir araya gelince zangır zangır titriyor bedenim. Cevdet'in değil, külhanbeyinin karısı olacağım… Yok, külhanbeyi aslında Cevdet…* (s. 62)

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Makbule'dir. Öykünün diğer kahramanları ise, Manifaturacı Hakkı Efendi'dir.

Makbule: Şerif Efendi'nin on sekiz yaşındaki kızıdır. Makbule, on beş yaşında iken gördüğü külhanbeyini aklından çıkaramaz. Makbule, ailesini üzmek istemediği için karşı komşunun oğlu Cevdet ile nişanlanmıştır. Fakat Makbule, onunla evlenmeyi istememektedir. Bu sebeple de Cevdet'ten uzak durur.

Şerif Efendi: Makbule'nin babasıdır. Makbule ve Mahmut adında iki evlat sahibidir. Kunduracı dükkânı vardır. Dükkânda çalışan gençler askere alındığı için Şerif Efendi, tek başına çalışır. Öğle saatlerinde Makbule, babasına yemek götürür.

Cevdet (Külhanbeyi): Makbule'nin nişanlısıdır. Makbule'den altı yaş büyüktür. Cevdet, sessiz ve efendi biridir. Rüştiyeyi bitirdikten sonra idadiye gitmiştir. Pembe yanaklı ve heybetli olan Cevdet, savaş bittikten sonra Hükümet konağında memur olarak çalışmaya başlamıştır. Cevdet, savaş yıllarında devlete bilgi toplamak için düşmanların arasına kolay girebilmek amacıyla külhanbeyi kılığına girmiştir. Hilal gibi kaşları, yanağında da kocaman beni ile tanınmayacak hale gelerek düşmanın arasına girmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, Makbule'nin Ankara'daki evinde, Namazgâh Tepesi'nde ve Karaoğlan Çarşısı'nın sokağında geçmektedir.

> *Gaz lambasının fitilini kısıp usulca yattığım odadan sofaya çıkıyorum. Ortalığı dinliyorum bir zaman. Evin hiçbir köşesinden ses gelmeyince, bütün ailenin derin uykularda olduğundan emin olarak yavaş adımlarla merdivenden iniyorum. Avluya bakan büyük odanın kapısından gireceğim anda ayaklarıma sürtünen yumuşak bir şey o kadar korkutuyor ki, bağırmamak elde değil…* (s. 53)

Hikâyede olaylar, 1923 yılının Ekim ayında Cumhuriyet'in ilân edildiği gece anlatılır. Yani olaylar, birkaç saatlik sürede anlatılır. Olay zamanı ise, yaklaşık üç yılı bulmaktadır.

> "–Cumhuriyet ilan edildi efendi baba… Mustafa Kemal Paşa da reisicumhur seçildi… Onun şerefine yüz bir pare top atışı yapılacak…"(s. 61)

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Ağlama Fidan Boylum'da olayların anlatımında, kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır. Yani olaylar, Makbule tarafından anlatılmıştır:

> *Zaten bir an önce dışarı fırlamaya can atıyorum! Ne var ki, umduğumu bulamıyorum. Gitmiş! Sonra bir de bakıyorum, sokağın köşesine doğru yürüyor… Haracını aldı ya! Acele adımlarla yetişip tam yanından geçerken sendelemiş gibi yapıyorum. Tutmak için davranıyor da cesaret edemiyor dokunmaya. Bense bütün arsızlığımla inliyorum.* (s. 58)

2.2.3.5. Yeni Serpuş

Yeni Serpuş, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli öykü kitabının beşinci hikâyesidir. Öyküde, Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu şehrine gelişi, düşman işgali altındaki İnebolu halkının, Ankara'ya cephede kullanılmak üzere silah gönderişi anlatılmaktadır.

Öyküde ayrıca savaşın etkileri ile kadın sorunları konularına da yer verilmiştir. İsmet'in ablası Sümbül, nişanlısını savaşta kaybetmiştir. Sümbül de, başka biriyle evlenmiştir. Gelin gittiği evde kayınvalidesi tarafından aşağılanan Sümbül, ses

etmeden yaşamaya devam eden çilekeş kadınlardan biridir. Savaş, Sümbül'ün hayatının değişmesine neden olan en önemli etkendir:

> *Oysa, şehrin ortasından usul usul akan Karaçomak Deresi'nin karşı kıyısında, Nasurullah Çarşısı'na yakın bir konağa gelin gidecekti, nişanlısı ölmese… Aslında, yorgun, acılı ihtiyarlar, ticareti oğulları kadar iyi yürütemediğinden savaş bittiğinde en varlıklı aileler bile perişan duruma düşmüştü. Zenginlerin de sofrası tamtakırdı, yoksulların da…* (s. 73)

- **Mesaj:**

Hikâyede Danil Efendi, Selim ile Niko arasındaki tartışmada iki tarafı da sakinleştirmiştir. Savaşın gelip geçiciliğini ve önemli olanın insanların bir arada birbirlerini kırmadan yaşayabilmeleri olduğunu söyleyen Danil Efendi, insaniyet dersi vermektedir.

- **Özet:**

İsmet, Çanakkale Savaşı'ndan sonra annesi, ablası Sümbül ve erkek kardeşi Hikmet ile birlikte ninesinin ve dedesinin yanına İnebolu'ya gider. Aile hep birlikte, cephedeki ordu için cephanelik toplayarak Ümit vapuruyla Ankara'ya göndermek için uğraşır. İsmet'in babası ve eniştesi de cephededir. Aile merak, endişe ve korku duymaktadır. Selim'in cephane toplanırken istemediği Niko, o günün akşamında kardeşi Hristos'u da yanına alarak Türk ailelere düşmanın saldıracağı haberini verir. İsmet ve ailesi de saklanır. Savaş bittikten sonra Niko ve diğer Rum aileler, Yunanistan'a göç ettirilir. İsmet, babasını ve eniştesini savaşta yitirir. Sümbül, nişanlısını kaybettiği için başkasıyla evlenir. İsmet'in dedesi ölür ve nine, onlarla birlikte yaşamaya başlar. Sümbül'ün kayınvalidesi, onun yaptığı işleri beğenmez azarlar ve de çocuğu olmuyor diye de ona hakaret eder. Bunları çok sonra öğrenen İsmet, ablasını o evden kurtarmak ister ama yapamaz.

İsmet, Mektupçuluk Kalemi'ne memur olur. Gazi Paşa'nın Çankırı'dan sonra Kastamonu'ya geleceğini öğrenen İsmet, heyecanlanır. İsmet de, halk ile birlikte Gazi Paşa'yı karşılamak için Nasurullah Köprüsü'ne gider. Gazi Paşa'nın elinde şapka tuttuğunu gören Nureddin Bey, İsmet'in yanına gelerek kendilerinin de bu

şapkadan kullanmaları gerektiğini söyler. Daha sonra iki memur da, memurlar için şapka yaptırmaya karar verirler.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- İsmet'in, Hükümet konağındaki odasından dışarıya bakması.
- Nureddin Bey'in, İsmet'in odasına girerek Gazi Paşa'nın Çankırı'dan sonra Kastamonu'ya gelecek olduğunu haber vermesi.
- İsmet, Abdurrahman Paşa Lisesi'nde öğrenci iken edebiyat öğretmeni İsmail Habip Bey'in, Gazi Paşa'yı Kastamonu'ya davet etmiş olması.

Düğüm:

- İsmet ve ailesinin, Ümit vapurunu beklemesi.
- İsmet'in anne tarafından uzak bir akrabası olan resim öğretmeni Rıfkı Bey'in, İnebolu kıyısındaki kayıkçıları, onların arasındaki cephane taşıyan kalabalığı resmetmesi.
- Cephaneliğin vapura yüklendiği sırada Selim ile Niko'nun atışması.
- Selim'in, Pontus beyliğini kurmak için Türklere saldıran Niko ve Rum soyundan nefret etmesi.
- Manifaturacı Danil Efendi'nin, iki çocuğu sakinleştirerek tartışmayı bitirmesi.
- İsmet'in ninesi ile dedesinin, savaş hakkında konuşması.
- Niko ve Hristos'un, İsmetlere gelerek işgal kuvvetlerinin İnebolu'ya yaklaştığını ve saldıracak olduğunu haber vermesi.
- İsmet ve ailesinin, evin altındaki bodruma saklanması.
- Dedenin, Keliş Tepesi'ne düşmanların kilise yaparak içine silah doldurduğunu söylemesi.
- İsmet'in anne ve ninesinin, cephede bulunan yakınları sebebiyle koyu renk baş örtüsü takması.
- Çanakkale Savaşı'ndan sonra en fazla şehit veren ilin Kastamonu olması.
- İsmet'in şehirdeki komşusu Hatice Abla'nın, gelinliğini satıp parasını Hilâl-i Ahmer'e bağışlaması.
- İsmet'in babasının ve eniştesinin, cephede şehit düşmesi.

- Sümbül'ün, başka bir erkekle evlenmesi.
- İsmet'in, çörek satarak liseyi bitirmesi.

Çözüm:

- Niko'nun, Mübadele sonucunda Rum ailelerle birlikte Yunanistan'a gitmesi.
- İsmet'in, Mektupçuluk Kalemi'ne memur olması.
- İsmet'in, belediye memurları, halk ve askerlerle birlikte Nasrullah Köprüsü ilerisinde toplanarak Gazi Paşa'yı beklemesi.
- Gazi Paşa geldiğinde elindeki serpuşu görenlerin şaşırması.
- Nureddin Bey'in, İsmet'e fes kalpak devrinin bittiğini söyleyerek şapka takmaları gerektiğini vurgulaması.

➢ **Çatışma:**

Öyküde Selim ve Rum çocuğu Niko, cephane taşımak için iskelede durur. Selim, Niko'nun orada bulunmasını ve de silah taşımasını istemez. Niko'nun düşman askerlerine haber vereceğini düşünen Selim, onu oradan kovar. İki çocuk arasında çatışma yaşanır. Daha sonra Danil Efendi'nin araya girerek Niko'ya, utanacağı bir şey yapmamasını söyler. Niko'da düşman askerleri İnebolu'ya saldıracağı vakit kardeşi Hristos ile birlikte Türk ailelerin kapısını çalarak haber verir.

Hikâyede diğer çatışma ise, Sümbül ile kayınvalidesi arasında yaşanır. Kayınvalide, Sümbül'ün yaptığı işleri beğenmez ve çocuğu olmuyor diye de ona laf söyleyip eziyet eder. Sümbül, kayınvalidesinin tüm eziyetlerine karşı sessiz kalır:

> *Hele ilk zamanlar çok eziyet görüyormuş da bize hiç belli etmemiş. "Ekmek hamurunu öyle yoğuracaksın ki tavan terleyecek," dermiş kaynanası. Zavallı, ne yapsa su damlacıkları oluşmadığını görünce; neden sonra anlamış kadının yalan söylediğini. Çocuğu olmuyor, diye de her gün aşağılanıyor üstelik.* (s. 73)

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı İsmet'tir. Diğer kahramanlar ise, Selim, Niko ve Hatice Abla'dır.

İsmet: Mektupçuluk Kalemi'nde memurdur. Kurtuluş Savaşı yıllarında babası ve eniştesi cephededir. İsmet de, annesi, ablası ve erkek kardeşiyle birlikte Kastamonu'dan nine ve dedesinin yanına İnebolu'ya gider. Aile, Ümit vapuruna cephanelik taşımıştır. Babası cephede öldükten sonra İsmet, aldıkları şehit aylığının yetmemesi sebebiyle çörek satarak okumuştur.

Sümbül: İsmet'in ablasıdır. Üç yıl nişanlı kaldığı erkeği, savaşta yitirmiştir. Daha sonra bir demirci çırağıyla evlenmiştir. Sümbül, kayınvalidesi, kayınbabası, üç görümcesi ile yaşamaktadır. Çocuğunun olmaması sebebiyle kayınvalide, Sümbül'e eziyet etmektedir. Sümbül, tüm yaşadıklarına rağmen boyun eğmekte ve karşılık vermemektedir.

Hikmet: İsmet'in kendinden iki yaş küçük kardeşidir. Hikmet Rüştiye'den sonra okumayınca İsmet, İnebolu'daki evi satarak ona tuhafiye dükkânı açmıştır.

Rıfkı Bey: Resim öğretmenidir. İsmet'in anne tarafından uzak bir akrabası olur. Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti üyesi olan Rıfkı Bey, Çanakkale Savaşı'nda şarapnel parçalarının vücuduna isabet etmesiyle hem kolunu hem de gözünü kaybetmiştir. Bu nedenle de tekrar askere alınmamıştır.

Nureddin Bey: Mektupçuluk Kalemi'nde başkâtip olarak çalışır. Kırk yaşını aşmış olan adam, heyecanlı olduğunda eli ayağı titrer. Kambur sırtı, uzun burnu ve gümüş çerçeveli gözlüğü ile Nureddin Bey, İsmet için bir ihtiyara benzetmektedir.

Selim: İsmet'in ninesinin kapı komşusu Hayri Ağa'nın on dört yaşındaki oğludur. Ümit vapuruna cephane taşırken Niko ile tartışır ve onun orada bulunmasını istemez.

Niko: Rum çocuğudur. Patriyoz Mahallesi'nde oturur. Kardeşi Hristos ile İsmetlere gelerek Elen gemilerinin İnebolu'ya saldıracağını haber vermiştir. Savaş sonrası Mübadele ile Yunanistan'a gider.

Hatice Abla: İsmet'in şehirdeki bitişik komşusu Tephirhanede memur Ziya Efendi'nin kızıdır. İki yıl önce evlenmiştir. Fakir olan damat, para bularak Hatice'ye gelinlik almıştır. Hatice, gelinliği giymeyerek "memleketin hâlinin iyi olmadığını cephedeki askerin aç olduğunu düşünerek" onu satıp parasını Hilâl-i Ahmer'e vermiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, İnebolu'da İsmet'in dedesinin evinde, Karaçomak Deresi üstündeki Nasrullah Köprüsü'nde ve Kastamonu'daki Hükümet Konağı'nda geçmektedir. Kastamonu'dan ninesi ve dedesinin yanına giden İsmetler, savaş sonrası İnebolu'dan Kastamonu'ya geri gelmişlerdir. İsmet, işi sebebi ile Kastamonu'da Hükümet Konağı'nda çalışmaya başlar. Daha sonra da Gazi Paşa'yı görmek için o da, köprüye gider:

> *Karaçomak Deresi üstündeki Nasrullah Köprüsü'nün ilerisinde toplanmış kalabalık. Vilayet ile belediye memurları, askerler önde, halk arkamızda. İnebolu'ya cephane getiren Ümit vapurunu bekler gibi sabırsızlanıyoruz. Bütün binalar bayraklarla donatılmış.* (s. 75)

Öyküde anlatma zamanı, 1925 senesinin Ağustos ayının bir gününde akşam vakti gerçekleşmektedir. Olaylar, iki günlük bir zaman diliminde anlatılmaktadır. Hikâyede olaylar, Çanakkale Savaşı sonrasında başlar ve 1925 yılına kadar sürer. Yani olay zamanı, yaklaşık yedi yıllık bir sürede geçmektedir.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Yeni Serpuş isimli öyküde, 1. tekil kişi ve kahraman bakış açısı kullanılmıştır. Öyküde olaylar, İsmet tarafından anlatılmıştır:

> "Nureddin Bey'in titrek sesiyle irkiliyorum. Rıfkı Bey'in tablosuna bakarken o kadar dalıp gitmişim ki, kapının açıldığını bile duymamıştım. Hemen ceketimi ilikliyorum." (s. 74)

2.2.3.6. Mendilim Deste Oğlan

Mendilim Deste Oğlan, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli hikâye kitabının altıncı öyküsüdür. Bu hikâyede, gündelik yaşam ile kanunî uygulamalar arasındaki fark ve kadınların eğitim konusu işlenmektedir.

Öyküde yer verilen bir diğer konu da depremdir. Hikâyede depremin, Erzurum halkına etkileri ve Gazi Paşa'nın bu konuya karşı duyarlı yaklaşımları dile getirilmiştir:

> *Köy köy dolaşıp felakete uğrayan insanlarla dertleşmiş Gazi Paşa… Kısa zamanda tek katlı sağlam evler, tahtadan hayvan barınakları*

yapılmasını emir buyurmuş, İstanbul'dan birçok hekim tayin ettirmiş Erzurum'a… "Gelmek istemeyenleri meslekten men edin." demiş. Kar bastırmadan herkes sığınacağı bir dam altına kavuşmuş… (s. 87)

Öykünün adını aldığı mani ise aşağıda verilmiştir:

Mendilim deste oğlan
Olmuşam haste oğlan
Hakikatlı yar isen
Babamdan iste oğlan… (s. 95)

- **Mesaj:**

Elmas, tanımadığı bir erkek olan Nizam ile nişanlıdır. Bu şekilde gerçekleşecek olan evlilik üzerine endişe duyar. Ailelerin, fikir uyuşmazlığı sebebiyle nişan iptal olur. Elmas, hiç görmese de fikir ve his bakımından kendine yakın olan Ruhi ile konuşur ve onunla evlenmek istediğini söyler. Öyküde yazar, birbirlerini tanımadan yapılacak olan evliliklerin eleştirisini yapmıştır. Yazarın hikâyede vermek istediği mesaj ise, bireylerin tanışıp konuşarak yuva kurmalarının daha sağlıklı ve doğru evlilikler olabileceği düşüncesidir.

- **Özet:**

Elmas ve Saide, iki komşu kızı ve çocukluk arkadaşlarıdır. İki kız, ilkokulu birlikte okumuştur. Elmas, okulunu bitirdikten sonra kuyumcu dükkânları bulunan varlıklı bir ailenin evladı olan Nizam ile nişanlanmıştır. Nizam'ın annesi ve kız kardeşleri, Elmas'ı görüp beğenmiş ve istemiştir. İki aile arasında farkların bulunduğunu düşünen Elmas, evlilik konusunda endişelidir. Bir gün Saide, heyecanla Elmaslara gelir. Kemal Paşa'nın emriyle 16-45 yaş arasındaki tüm kadınların Millet Mektebi'nde Frenk alfabesini öğreneceklerini Saide, Elmas'a haber verir. Elmas ve annesi Emine, Yusuf'un izin vermeyeceğini söyler. Bu konu iki dünür arasında da konuşulur. Nizam'ın babası Mehdi Efendi, kadınlarını mektebe gönderen erkeklere kötü gözle bakar ve uygunsuz sözler sarf eder. Mehdi Efendi, Yusuf'a da kızını o okula gönderip göndermeyeceğini sorar. Yusuf, kararsız olduğunu söyler. O akşam Mehdi Efendi, hizmetkârıyla nişan bohçasını Elmaslara geri gönderir. Yusuf'un, morali bozulur ve dünürüne inat kızını okula göndereceğini söyler.

Elmas ile Saide, mektebe tekrar başlar. Derse Elmas'ın eski öğretmeni Faika Hanım, girer. Elmas, sınıfta aynı sırada oturduğu Aslı ile tanışır. Aslı, Ermeni'dir. Aslı, ailesini kaybedince bir Müslüman aile tarafından evlat edinilmiştir. Daha sonra Elmas, tesadüf eseri gece okula gelen erkeklerden birinin kırmızı kaplı defterini bulur. Defterde yazılı olan manilere karşılıklar verir. Aslı, Elmas'a defterin ağabeyi Ruhi'ye ait olduğunu, manilere verdiği cevaplardan hoşlandığını ve kendisini beğendiğini söyler. Elmas, biraz çekinse de Ruhi'nin fotoğrafının arkasına bir mani yazar ve geri yollar.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Elmas'ın, yenide okula gitmesi.
- Elmas'ın, karşı komşu kızı Saide'nin derslerde konuşması sebebiyle konuları anlayamaması.
- Elmas ile Saide'nin, kıyafetlerini birbirlerine uydurarak takım giyinmeleri.
- Beş yıl önce Erzurum depreminin yaşanması.
- Deprem sonrası Mustafa Kemal Paşa'nın, Erzurum halkına yardımlarda bulunması.

Düğüm:

- Saide'nin, Elmaslara gelmesi.
- Elmas'ın annesi Emine'nin, ekmek yapmak için hamur yoğurması.
- Saide'nin, Elmas'a tekrar okula gideceklerini söylemesi.
- Gazi Paşa'nın emriyle 16-45 arasındaki herkesin Millet Mektepleri'ne giderek Frenk harfleriyle okuma yazma öğrenmesi.
- Elmas'ın, kendi ailesi ile nişanlısı Nizam'ın ailesini karşılaştırması.
- Mehdi Efendi'nin, Yusuf'a Kemal Paşa'nın emriyle kadınlarını okula gönderecek olanlara laf söylemesi.
- Mehdi Efendi'nin, nişan bohçasını Elmaslara geri göndermesi.
- Yusuf'un, Mehdi Efendi'ye inat Elmas'ı okula göndermesi.
- Okulda Faika Hanım'ın, Elmas'ı tanıması.
- Faika Hanım'ın, okula gelen kadınlara kalem tutmayı ve harfleri öğretmesi.

- Elmas'ın, Ermeni kızı Aslı ile tanışması.
- Elmas'ın, iki hafta önce nişanlısından ayrılmış olmasından dolayı annesinin sözünü dinleyerek koyu renkli kıyafetler giymesi.
- Elmas'ın, okulda sıranın altında kırmızı kaplı defter bulması.
- Elmas'ın, defterdeki manilere cevaplar yazması.
- Aslı'nın, Ruhi'ye Elmas'ı göstermesi

Çözüm:

- Elmas'ın, manilerine cevap verdiği erkeğin Aslı'nın ağabeyi Ruhi çıkması.
- Aslı'nın getirdiği Ruhi'nin fotoğrafına Elmas'ın, mani yazarak cevap vermesi.
- Elmas ile Saide'nin, şehadetnameyi aldıktan sonra ferfene[149] yapmak istemesi.

➢ **Çatışma:**

Gazi Paşa, verdiği emirle on altı ile kırk beş yaş arasındaki kadınların Frenk harflerini öğrenmesini söylemiştir. Bunun için de Millet Mektepleri'nde eğitim verilecektir. Mehdi Efendi, dünürü Yusuf'a Elmas'ı gönderip göndermeyeceğini sorar. Yusuf düşüneceğini söyledikten sonra Mehdi Efendi, nişan bohçasını geri gönderir ve nişan bozulur. Bunun üzerine Yusuf da, Mehdi Efendi'ye inat olarak kızı Elmas'ı okula göndereceğini ailesine söyler. İki dünür arasındaki çatışma, böylelikle sonlanır.

➢ **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Elmas'tır. Diğer kahramanlar ise, Faika Hanım, Nizam ve Ruhi'dir.

Elmas: Yusuf ile Emine'nin on sekiz yaşındaki kızlarıdır. Elmas, Nizam ile nişanlanır. Daha sonra Gazi Paşa'nın, Frenk harflerini okumak için okula gideceği için nişanlısı Nizam'ın ailesi nişanı bozar. İlk mektebi de okumuş olan Elmas, Frenk harflerini öğrenmek için Millet Mektebi'ne gider. Okulda Aslı ile tanışır. Daha sonra Aslı'nın ağabeyi Ruhi'nin defterini bulması sonucu onunla konuşmaya başlar.

[149] Ferfene, eğlence düzenlemektir.

Yusuf: Elmas'ın babasıdır. Rüstem Paşa Bedesteni'nde oltu taşlı mücevher satar. Rus kehribarından iri taneli devamlı kolunda asılıdır.

Emine Hatun: Elmas'ın annesidir. Doksan Üç Harbi'nden dört yıl sonra doğmuştur. Otuz yaşındayken Elmas'ı doğurmuştur. Elmas'tan önceki beş çocuğu da ölmüştür.

Nizam: Elmas'ın nişanlısıdır. Taş Mağazalar'da kuyumcu dükkânları vardır. Evleri, Elmaslarınkinden büyüktür. Nizam'ın ailesi, Kemal Paşa'yı sevmez. Nizam, Yusuf'a göre iyi ve efendi biridir. Nizam'ın anne ve kız kardeşleri, Elmas'ı uygun görerek Nizam'a istemiştir. Kemal Paşa kadınlar da okuyacak dediğinde Nizam'ın ailesi, nişanı bozmuştur.

Saide: Elmas'ın karşı komşusunun kızıdır. Mahalleli ona, "eyahlı gazet"[150] demektedir. Elmas'tan uzun olan Saide, çok da konuşkandır. Elmas ile kıyafetlerini bir giymişler ve aynı ilkokula gitmişlerdir. Siyah ve kalın örgülü saçları olan Saide, Frenk alfabesini öğrenmek için de Elmas ile birlikte Millet Mektebi'ne gitmiştir.

Faika Hanım: Elmas'ın eski öğretmenidir. Lacivert takım elbiseli, erkek yakalı gömleği ve başı kapalı olan kadın, öğrencilerinin adını unutmamıştır.

Aslı (Aslin): Ermeni kökenlidir. Aslı, on yedi yaşındadır. Tehcir sırası annesi öldüğü ve üvey babası da ilgilenmediği için yedi yaşında Müslüman bir aile tarafından evlat edinilmiştir. Babası çulfa (yün kumaş dokuyan) ustasıdır. Büyük ağabeyi okumamıştır. Küçük ağabeyi devlette çalışmaktadır. Aslı da, ilk mektebe ve Millet Mektebi'ne gitmiştir.

Ruhi: Aslı'nın evlat edinildiği ailenin küçük oğludur. Uzun ve zayıf boylu olan Ruhi, devlette memur olarak çalışmaktadır. Sevdiği kız ilgilenmiyor diye ondan vazgeçmiştir. Geceleri yeni harfleri öğrenmek için Millet Mektebi'ne gider. Okulda unuttuğu kırmızı defterinde bulunan manilere karşılık verildiğini görünce şaşırır. Elmas'ın, eline geçen bu deftere o da maniler yazmıştır. Bu olayın bir süre

[150] Eyahlı gazet, ayaklı gazete anlamına gelir.

daha devam etmesinin ardından her şey açıklığa kavuşur. Ruhi, Elmas'tan hoşlandığını Aslı'ya söyler. Aslı da, Elmas'a gerçekleri anlatır.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, Erzurum'da Elmasların evinde ve Erzurum Kız Mektebi'nde yaşanmaktadır. Saide'nin, Elmaslara gelmesiyle başlayan olaylar daha sonra Kız Mektebi'nde devam eder.

> *Tandırevinden avluya çıkıyor. Annemle bakışıyoruz, misafir midir diye. Fazla beklememize gerek kalmıyor. Babam tekmeyle açıyor tandırevinin kapısını. Kucağında üst üste bohçalar… Hepsini sedirin üstüne fırlatıyor.* (s. 84)

Öykünün anlatma zamanı, iki hafta içerisinde gerçekleşmektedir. Erzurum depreminden itibaren başlayan olaylar, 1929 yılının Ocak ayına kadar gelir. Olay zamanı, yaklaşık 12 yıllık bir süreyi kapsar.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Mendilim Deste Oğlan başlıklı hikâye Elmas tarafından anlatılmıştır. Olayların anlatımında kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır:

> *Dişlerimi sıkarak tandır başında kaynayan mis semaverin yanına gidiyorum. Bardağı doldurup tabağına da babamın, kıtlama çay için şeker makasıyla kırdığı bakır tas dolusu kesmeşekerden iki parça koyduktan sonra eline verirken çıkışıyorum.* (s. 80)

2.2.3.7. Seyyare

Seyyare, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli öykü kitabının yedinci hikâyesidir. Öyküde iki sevgilinin aşkı ve bu aşkı zengin bir hayata tercih eden bir kadını ile ayrılığın acısıyla üzülen bir adamın yaşamı anlatılmıştır.

- **Mesaj:**

Hikâyede Memduh ile Seyyare sevgilidir. Seyyare, para ve lüksü sevdiği için Memduh'tan ayrılır. Yazar, öyküde paranın sevginin önüne geçmesine ve duyguların değersizleşmesi üzerine eleştiride bulunur.

- **Özet:**

Memduh, İzmir'de Basmane'de annesiyle birlikte yaşayan bekâr bir adamdır. Memduh'un, kendinden yaşça küçük Seyyare isimli bir kızla beraberliği vardır. Anne, bu ilişkiyi beğenmemekte ve Memduh'u devamlı uyarmaktadır. Memduh, annesini dinlemez ve bu ilişkiyi devam ettirir. Anne, Memduh'a Göztepe Köyü'ndeyken komşuları olan merhum şair Tevfik Nevzat Bey'in kızı Benal'i münasip görür. Tevfik Nevzat Bey, II. Abdülhamit devrinde suçlu bulunarak Adana hapishanesine gönderilmiş ve daha sonra da öldürülmüştür. Gazi Paşa, bu olayı duyduğunda Benal'i okutmak için Fransa'ya göndermiştir. Tahsilini tamamlayıp gelen Benal, Hilâl-i Ahmer ve Himayet-i Etfal Cemiyeti'nde görev almış ve ilk kadın mebus olarak meclise de girmiştir. Bu özellikleriyle Benal, Memduh'un annesinin istediği gelin adayıdır. Fakat Memduh, Seyyare'den vazgeçmez. Seyyare, babasız büyüdüğü için serbest yetişmiş bir kızdır. Seyyare'nin, kafasında güzel olmak, gezmek ve devamlı yeni kıyafetler almak vardır. Memduh, yine de bu kızdan ayrılmaz ve evlenme teklif etmek için ona altın yüzük alır. Memduh, evlilik teklifinde bulunacağı gün Seyyare, ona başka bir şey söyler. Seyyare, annesinin çalıştığı köşkün sahibinin arkadaşı Yahudi asıllı Benjamin ile evlenecektir. Bu haberi duyunca Memduh, çok şaşırır. Seyyare, zengin bir yaşam arzusuyla bu evliliği yapacağını ve Memduh'un annesinin kendisini istemediğini ifade eder. Seyyare, kendisi yaşında çocukları olan bu dul adam Benjamin ile evlenerek İstanbul'a gider. Beş ay sonra Memduh, annesinin evde olmadığı bir vakit Seyyare'yi görmek için İstanbul'a gitmeye karar verir. Küçük bir bavul hazırlayarak evden çıkan Memduh, Alsancak'taki Pasaport İskelesi'ne bakan pastaneye gider ve oturur. Birkaç zaman sonra iskelede bir kalabalık olur. Kastamonu'dan gelen İstanbul'a gidecek olan Ümit Vapuru, fırtına sebebiyle parçalanmıştır. Bunu öğrenen Memduh, İstanbul'a gitmek veya İzmir'de kalmak arasında ikilem yaşar ve annesinin sözünü hatırlayarak Seyyare'yi unutmaya çalışır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Memduh'un, sevdiği kadın Seyyare'yi görmek için İstanbul'a gitmeye karar vermesi.
- Memduh'un, bavulunu da alarak Alsancak'taki Pasaport İskelesi'ne bakan pastaneye oturup vapuru beklemesi.
- Memduh'un, "dön" diyen aklı ile "git" diyen kalbi arasında seçim yapamaması.
- Memduh'un, pastanede otururken gramofondan Seyyan Hanım'ın söylediği "Mazi Kalbimde Bir Yaradır" tangosunun çalınması.

Düğüm:

- Memduh'un, annesi ile sohbet etmesi.
- Annenin, Memduh'a Göztepe Köyü'ndeki komşularından merhum şair Tevfik Nevzat Bey'in, II. Abdülhamit döneminde suçlanarak Adana hapishanesine gönderilmesi ve burada öldürüldüğünü duyan Gazi Paşa'nın, Nevzat'ın kızı Benal'i Fransa'ya göndererek okutması.
- Annenin, Memduh'un iş bulmayıp evde oturmasına kızması.
- Seyyare'nin, Memduh'un evine gelmesi.
- Seyyare ile Memduh'un, evde dans etmesi.
- Memduh ile Seyyare, Kordonboyu'nda yürürlerken kadının her erkekle selamlaşması.
- Seyyare'nin, Memduh ile gittikleri kafede siparişleri söylemesine Memduh'un kızması.
- Seyyare ile Memduh'un, Victor Hugo'nun İzmir'i görmeden yazdığı sözler üzerine konuşması.
- Seyyare'nin, her yerde çalan "Mazi Kalbimde Bir Yaradır" parçasını duymaktan bıkması.
- Memduh'un, Seyyare'ye evlenme teklif etmek için altın yüzük alması.
- Seyyare'nin, Konak Meydanı'nda Memduh'un yanına gelerek Benjamin ile evleneceğini söylemesi.

Çözüm:

- Memduh'un, hayal kırıklığı ile oradan uzaklaşması.
- Annenin, Bornova'daki kardeşine gitmesi.
- Memduh'un, aşkından dolayı İstanbul'a giderek Seyyare'yi görmek için hazırlanması.
- Memduh'un, bineceği İnebolu Vapuru'nun Körfez'e girerken fırtınadan dolayı batması.
- Memduh'un, annesini ve kendisini üzmemek için Seyyare'yi unutmaya çalışması.

➢ **Çatışma:**

Memduh'un annesi, Seyyare ile oğlunun ilişkisini beğenmez. Anne, Memduh'u uyarır ve o kızla evlenmeyeceğini söyler. Seyyare'nin aşkından başka hiçbir şeyin farkında olmayan Memduh, annesi ile bu konuda çatışır. Anne ile oğul arasında üçüncü bir şahıs girmiş olur. En sonunda annenin dediği olur ve Seyyare, Memduh'u terk eder ve hem zengin hem de yaşlı bir adamla evlenir. Memduh, annesinin sözlerine hak verse de Seyyare'ye olan sevgisinden vazgeçemez.

Öyküdeki diğer çatışma, Memduh'un annesi ile Seyyare arasındadır. Anne, Seyyare'yi beğenmemekte ve istememektedir. Seyyare'de bunu bilmekte ve Memduh'tan uzak kalmayarak anneyi sinir etmektedir.

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Memduh ile Seyyare'dir. Diğer kahramanları ise, Benjamin ve Benal'dir.

Memduh: Otuz iki yaşında, şiir yazmaya hevesli ve çalışmayan bir adamdır. Lise mezunu olan Memduh, çalışmadığı için annesi tarafından azarlanmaktadır. Rahmetli babasından kalma Kızlarağası Hanı'ndaki dükkânlarından gelen kazanç ile geçimlerini sağlar. Memduh, lacivert rengi sevmez. Annesini kırmamak için lacivert renkte ördüğü çamaşırı giyecektir. Memduh, kendinden küçük bir kadınla birliktedir. Seyyare'yi çok seven Memduh, annesinin ısrarlarına rağmen ondan ayrılmaz. Daha sonra Seyyare, zengin bir adam ile evleneceğini söyleyerek Memduh'tan ayrılır.

Anne: Memduh'un annesidir. Şehit düşen kocasından yadigâr kalan oğlu Memduh ile birlikte yaşar. Namaz kılarak, ev işleri yapan anne, Memduh'un güzel ve okumuş bir kadın ile evlenmesini ister. Seyyare konusunda Memduh ile tartışır. Annenin dediği gibi olur ve kız Memduh'u bırakır.

Seyyare: On dokuz yaşındaki kız, Memduh ile sevgilidir. Memduh'un annesine göre; fazla konuşmayarak ve gülerek güzelliğini erkeklere karşı kullanmaktadır. Yeşil gözlü olan Seyyare, Hanımeli sigarası içer ve Çarliston ve Rumba gibi dans türlerini sever. Seyyare'nin, babasız büyümüş olması onu serbest bir yaşantıya sevk etmiştir. Seyyare'nin annesi, Güzelyalı'da bir köşkte hizmetçilik yapar. Seyyare'de zengin yaşam ve lüks arzusu vardır. Köşkün sahipleri, Seyyare'ye elbiseler alır. Seyyare'de bunların etkisinde kalır. Sonunda da karşısına paralı bir adam çıkınca Memduh'tan ayrılır ve onunla evlenir.

Benjamin: Seyyare'nin annesinin çalıştığı köşkün sahibi Elias Baruh'un arkadaşıdır. Köşkte Seyyare'yi görmüş ve beğenmiştir. Seyyare'den yirmi beş yaş büyük olan Benjamin'in, Seyyare ile yaşıt çocukları da vardır. Benjamin'in zenginliği ve İstanbul'da yaşayacak olmaları Seyyare'nin, bu Yahudi adamla evlenmesine sebep olmuştur.

Benal: Şair Tevfik Nevzat Bey'in kızıdır. Benal, Memduhlarla, Göztepe Köyü'nden eski komşudur. Memduh ile de yaşıttır. Benal, Gazi Paşa tarafından Fransa'ya gönderilerek okutulmuştur. Mezun olduktan sonra Hilâl-i Ahmer'de ve Himaye-i Etfal Cemiyeti'nde çalışmıştır. Daha sonra Ankara'da ilk kadın mebus olarak görev almıştır.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, İzmir'de Memduh'un Basmane'deki evinde, Alsancak Pasaport İskelesi'ne bakan pastanede, Konak Meydanı'nda ve Kordonboyu'nda geçmektedir. Bunların çoğunun en önemli tarafı sevgili ile buluşulan yerler olmasıdır.

> "Kemeraltı Çarşısı'ndan, kucağımda paketlerle Konak Meydanı'na çıkıyorum. Saat Kulesi'nin önünde buluşacağız bugü." (s. 106)

Hikâyede anlatma zamanı, 1935 senesinin Kasım ayında bir akşam vaktinde birkaç saatte gerçekleşmektedir. Olaylar, kış mevsiminde Memduh ile Seyyare'nin sevgili olduğu zamanlarda başlar ve Seyyare'nin Memduh'u terk edişi ile birlikte Memduh'un, Seyyare'nin yanına gidecekken vazgeçmesiyle de son bulur. Olay zamanı, yaklaşık 8-9 aylık bir süreyi içine almaktadır.

> "Bıraktı gitti işte… Temmuz ayında evlenmişti… Tam beş ay olmuş…" (s. 109)

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Seyyare başlıklı hikâyede 1. tekil kişi ve kahraman bakış açısı kullanılmış ve olaylar, Memduh tarafından anlatılmıştır:

> *Sözü biter bitmez kalkıp koşarak uzaklaşıyor. Kucağımda paketlerle bakakalıyorum ardından. Güneş beynimi kavuruyor. Dilim damağıma yapışmış. Yalnızım. Çaresizim. Yavaşça doğruluyorum. Kollarımı gevşetince paketler Konak Meydanı'na yayılıyor. Aldırmadan yürüyüp gidiyorum…* (s. 109)

2.2.3.8. Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde

Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur başlıklı öykü kitabının sekizinci hikâyesidir. Bu öyküde, Erzincan depremini yaşayan bir ailenin dramı anlatılmıştır.

Hikâyede ayrıca, ad verme ve rüya motifi de yer almaktadır. Radife, oğlunu 30 Ağustos günü doğurmuştur. Bayram günü çalan marşlar ve savaşın ardından gelen zafer Radife'yi heyecanlandırmıştır. Bu nedenle de oğluna Zafer adını verir.

Radife, evlenmeden önce rüyasında Erzincan halkının "Terzi Baba" diye bildiği, Hayyat Vehbi Efendi Hazretleri, ona sarı saçlı, kehribar gözlü ve orta boylu olan Şerif'i göstermiştir. Radife, Şerif'in güler yüzlü oluşundan onu sevebileceğini anlamıştır. Radife, rüyasını babasına anlattığında Şerif'in gördüğü gibi birisi olduğunu öğrenmiştir.

Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde isimli hikâyede, adını aşağıda verilen Erzincan türküsünden almaktadır. Türküde olduğu gibi öyküde de hasret ve acı dile getirilmiştir:

Yeşil kurbağalar öter göllerde
Kırıldı kanadım kaldım çöllerde
Anasız babasız gurbet ellerde…
Ya ben ağlamayım kimler ağlasın
Şu mahzun gönlümü kimler eğlesin… (s. 116)

- **Mesaj:**

Radife, Erzincan depreminde ailesini enkazın altında yitirmiştir. Radife, kendisi iyileştikten sonra diğer hastalara bakmak için görev almıştır. Öyküde verilmek istenen mesaj, umudun yitirilmemesi ve hayata bağlanmak için mutlaka bir sebebin bulunabileceğidir.

- **Özet:**

Radife, çocukken çok nazlı büyümüştür. Radife, rüyasında Terzi Baba tarafından gösterilen Şerif Ağa ile evlidir. Düğünleri, Gazi Paşa'nın ölümü nedeniyle biraz geç olmuştur. Radife, oğlu doğduğu gün 30 Ağustos'a uygun olarak adını Zafer koymuştur. Şerif Ağa, işlemeli bakır satmak için İstanbul'a gitmiş ve Radife ile Zafer'i de ailesine emanet etmiştir. Uzun zamandır eşi Şerif Ağa'yı göremeyen Radife'yi hasret sarar. Bir gece ansızın deprem meydana gelir. Radife, kayınvalidesi ve kayınbabasına seslenerek onları uyandırmaya ve Zafer'i de korumaya çalışır. Radife, sırtından aldığı darbeyle bayılır. Uyandığı vakit Kızılay çadırında olduğunu öğrenen Radife, Zafer'i ve ailesini sorar. Askeri doktor, bu konuda bilgisinin olmadığını söyler ve isimlerini yazıp gider.

Zafer, deprem sırasında çıkan yangında ölür. Kayınvalide ile kayınbaba da enkaz altında kalarak can verir. Radife, Kızılay çadırında birlikte kaldığı bir kadından ailesinin yaşadığı Kemah kentinin yıkıldığını öğrenir. Şerif Ağa, İstanbul'da ve aileden de kimsenin hayata olmayışı Radife'yi, mahveder. Radife'de yalnızlıktan duyduğu korku ve acılarıyla ne yapacağını bilemez. Sıhhatine kavuştuktan sonra doktorun ricası üzerine diğer yaralılara yardım edeceğine söz verir. Yolda karşılaşan Şerif ile Süleyman, Radife'yi bulmak için çadıra gelirler. Nihayet aile üyeleri birbirlerine kavuşur. Fakat Radife, bu şaşkınlığı üzerinden atamaz ve Şerif'in gecikmesine kızar. Şerif, verilen siparişler yüzünden İstanbul'da işinin uzadığını ve de deprem nedeniyle de tren raylarının parçalandığını söyler. Süleyman da, annesi ile babasını depremde kaybettiklerinin haberini verir. Üçü

birlikte enkaz altında kalanlara yardım ettikten sonra memleketten ayrılmaya karar verirler.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Radife'nin, annesinin yaptığı keledoş yemeğini sevmemesi ve yememesi.
- Radife'nin, bahçeye çıktığı vakit komşu kızı Fahriye'nin yanındaki süte gelen yılanın kafasına kızın vurduğunu görmesi.
- Radife'nin, Fahriye'nin annesi Şehime Hanım'ı çağırıp bahçede yılan olduğunu söylemesi.

Düğüm:

- Radife'nin, evlenmeden önce Şerif'i rüyasında görmesi.
- Radife ile Şerif'in, Gazi Paşa'nın ölümünden dolayı düğünlerinin ertelenmesi.
- Şerif Ağa'nın, İstanbul'a işlemeli bakır satmaya gitmesi.
- Radife'nin, gece vakti öten şimendifer düdüğüyle Şerif'in gelip gelmediğini düşünmesi.
- Radife'nin, Şerif yanında olmadığı için üzülmesi.
- Radife'nin, sokaktaki köpeklerin ulumasından korkması.
- Radife'nin, Otuz Ağustos günü doğum yapması sebebiyle oğluna Zafer ismini vermesi.
- Radife'nin oğlu Zafer'in ağlamasını durdurmak için ninni söylemesi.
- Radife'nin, Zafer'i uyuttuktan sonra depremin meydana gelmesi.
- Radife'nin, kayınvalidesi ve kayınbabasını uyandırmak için seslenmesi.
- Radife'nin sırtına aldığı darbe ile bayılması.
- Radife'nin Kızılay çadırına getirilmesi.
- Radife'nin, askeri doktor ile konuşarak ailesini ve Zafer'i sorması.
- Radife'nin, dışarı çıktığında yaşanılan felaketin derecesini görmesi.
- Radife'nin, çadırda konuştuğu bir kadından annesi, babası ve kardeşinin yaşadığı Kemah şehrinin yıkıldığını öğrenmesi.
- Zafer'in, deprem anında çıkan yangında Radife'nin üstüne eğilmiş olması sebebiyle havasız kalıp ölmesi.

- Radife'nin, kocasının gittiği ve yakınlarını kaybettiği 1939 yılını uğursuz kabul etmesi.
- Reisicumhur İsmet Paşa'nın, deprem çadırlarındaki insanları ziyaret ederek halka yardımların geleceğini bildirmesi.
- Radife'nin, oğlunu hatırlaması ve ağlamaya başlaması.

Çözüm:

- Şerif'in, kırılan raylar yüzünden geç gelmesi ve yolda Süleyman ile karşılaşması.
- Şerif Ağa ile Süleyman'ın, Radife'yi aramak için çadıra gelmeleri.
- Radife'nin, Şerif ile Süleyman'ı görünce şaşırması.
- Şerif'in, Radife'ye başka memlekete gidelim demesi.
- Radife'nin, hekime verdiği sözün bulunduğunu ve onu tutacağını söylemesi.
- Şerif ile Süleyman'ın da, enkazı kaldırmaya yardım etmesi.

➢ **Çatışma:**

Radife, depremde oğlunu, kayınvalidesini ve kayınbabasını kaybetmiştir. Ailesinin yaşadığı Kemah kentinin de yıkıldığını öğrenince Radife, annesinin, babasının ve erkek kardeşi Süleyman'ın da ölmüş olabileceğini düşünmüştür. Radife'nin, ailesinden haber alamaması bu fikri güçlendirmiştir. Kadın, acı ve yalnızlık içerisinde çaresiz kalmıştır. Bir gün Şerif Ağa ve Süleyman, Radife'yi bulabilmek için Kızılay çadırına gelir. Adının seslenildiğini duyan Radife, şaşırır ve olanlara inanamaz. Radife'nin, kocası ve erkek kardeşi hayattadır. Bu kadının içinde hayal hakikat çatışması yaratır. Radife, tümüyle yalnız kalmamış olmasına sevinir ve sevdiklerini gördüğünde mutlu olur.

> "Başımı kaldırıyorum. Bana doğru yaklaşan iki erkek… Biri ağam… Vallahi o, Şerif Ağam… Yanındaki de kardeşim Süleyman… Yok, rüya görüyorum ben, gelemezler." (s. 124)

➢ **Kahramanlar:**

Öykünün başkahramanı Radife'dir. Hikâyenin diğer kahramanları ise, Askeri Hekim ile Fahriye'dir.

Radife: Baha Efendi ile Selvi Hanım'ın kızlarıdır. Radife, evin tek kızı olup bir de erkek kardeşi Süleyman vardır. Radife, Şerif Ağa ile evlenmiş ve erkek evlat doğurmuştur. Oğlunun adını Zafer koyar.

Şerif Ağa: Radife'nin kocasıdır. Şerif sarı saçlı, kehribar gözlü, orta boylu ve güler yüzlü bir adamdır. İşlemeli bakır satmak için İstanbul'a gitmiş ve depremde ailesinin yanında olamamıştır.

Zafer: Radife ile Şerif'in oğludur. 1939 senesinde doğmuş ve yine aynı sene dört aylık bebek iken ölmüştür. Radife, 30 Ağustos günü doğum yaptığı için bebeğine Zafer adını vermiştir. Zafer, Erzincan depremi sırasında çıkan yangında annesinin üzerine düşüp havasız kalması sebebiyle ölmüştür.

Askeri Hekim: Geçici hizmet için Erzincan'a gelmiştir. Ailesi ise İstanbul'dadır. Depremden sonra Radife'yi, Kızılay çadırında tedavi etmiş ve ailesi konusunda bilgilendirmiştir.

Fahriye: Radife'nin, bitişik bahçedeki komşusu Şehime Hanım'ın üç yaşındaki kızıdır. Radife, bahçedeyken kızın yanında yılan olduğunu görmüş ve Şehime Hanım'a haber vermiştir. Şehime Hanım'da teşekkür mahiyetinde Radifelere baklava getirmiştir.

- **Yer ve Zaman:**

Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde isimli öyküde olaylar, Erzincan'da Radife'nin evinde ve Kızılay çadırında geçmektedir.

> *Can sıkıntısıyla ocaklı odadan sofaya, oradan da bahçeye çıkıyorum. Güneş evin arka cephesine vurmuş. Ağaç dallarının gölgesi dantel gibi titreşiyor duvarda. Olgun dutlar toprağa dökülmüş. Bir sahan getirip toplamak üzere içeri gireceğim anda, bitişik bahçeden, Şehime Hanım'ın üç yaşındaki kızı Fahriye'nin sesi geliyor;* (s. 121)

Hikâyede anlatma zamanı, 1939 yılının Aralık ayının iki gününde yaşanır. 1938'de Gazi Paşa'nın ölümü sonrasında Radife ile Şerif'in düğünü yapılır, 30 Ağustos 1939'da Zafer Bayramı kutlamalarında Radife, oğlunu kucağına alır ve Aralık 1939'da gerçekleşen deprem ile Radife, tüm yakınlarını kaybeder. Böylece olay zamanı, yaklaşık bir yılı kapsamaktadır.

"−Ankara'dan kara haber geldi Radife, Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, İstanbul'da vefat etmiş. Acımız çok böyük. Davul zurna çaldırmak olmiy böyle zamanda." (s. 118)

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Öyküde, kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır. Olaylar, Radife tarafından anlatılmıştır:

"Bir subayın sırtıma giydirdiği kaputa sımsıkı sarınıyorum. Ayağımda da asker postallarıyla başımı çadırdan dışarı uzatıyorum. Taş, toprak yığınlarından başka bir şey görünmüyor. Erzincan yok!" (s. 115)

2.2.3.9. Salapurya

Salapurya, [151] *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* isimli hikâye kitabının dokuzuncu öyküsüdür. Hikâyede Doktor Şekip'in, karısı Mebrure'yi beklerken geçmişte yaşadıkları hayat anlatılmaktadır.

Öyküde II. Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği kıtlık ve zorluklarla birlikte özlem ve rüya motifi gibi konulara da yer verilmiştir. Şekip, II. Dünya Savaşı sebebiyle Adalar'dan ayrılarak Şişli semtine yerleşmesiyle birlikte doktorluk mesleğini icra edememiştir. Bu nedenle de Şekip, mesleğine özlem duymaktadır. Şekip, "Evde oturmaktan hem utanıyorum hem de sıkılıyorum. Bir dönebilsek eski günlere… Büyükada'daki evimize… Beyaz gömleğimi giyip mesleğimi yapabilsem…" (s. 130) sözleriyle mesleğine dönmek istediğini dile getirir. Savaşın zorluklarının günlük hayata olan etkisini ise, öyküde şu şekilde görmekteyiz:

Kıtlık yıllarındayız. Gazeteler kâğıt tasarrufu amacıyla sayfa sayısını iyice azalttı. Evir çevir, on dakikada okunup bitiyor. Radyoyu açamam, neşriyata ara veriliyor şu saatlerde. Ancak, akşam altıda yeniden başlayacak. Program, Memleket Saat Ayarı, falan filan derken, yedi buçukta ajans başlayacak Ankara Radyosu'ndan felaket haberleri vermeye… Sonra biraz musiki dinleyeceğiz… Ya muzaffer

[151] *Ticaret eşyası taşımakta kullanılan, 10-15 tonluk, üçgen biçiminde yelkeni olan ticaret gemisi*'dir.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SALAPURYA (Erişim Tarihi: 28.06.2018).

Sarıözen'in yönettiği Yurttan Sesler Korosu ya da Caz Orkestrası… Ardından Nurettin Artam'ın hazırlayıp sunduğu "Radyo Gazetesi'nde yine savaş çığlıkları… (s. 127-128)

Rüya motifi, Mebrure'nin gördüğü kolonya ve parfüm gibi nesnelerin iyi haberler getirmesi ile ilgilidir. Mebrure, rüyasında kolonya gördüğünün sabahında hamile olduğunu öğrenmiştir.

−Rüya dedin de, aklıma geldi… Dün gece rüyamda ne gördüm biliyor musun?
−Ne?
−Çarşıya çıkmışsın. Dönerken bana bir şişe Şükûfe kolonyası getirdin. Losyon, kolonya gibi şeyler gördüm mü, mutlaka iyi bir haber gelir zaten. (s. 140-141)

- **Mesaj:**

Şekip ile Mebrure, çocukluk yıllarında aynı yerde oturmuş birbirine âşık iki kişidir. Birbirine sevdalarını açıklamamaları sebebiyle kavuşmaları biraz geç olmuştur. İkisi de sevdasından vazgeçmemiş ve sabırla bekleyişin karşılığını almışlardır. Bekleyiş, iki âşığı bir araya getirmiştir. Bu da diğer sevdalılara örnek olmuştur.

- **Özet:**

Şekip ile Mebrure, aynı mahallede büyümüşlerdir. Mebrure, rüştiyeden sonra okula devam edememiştir. Mebrure'nin babası Sait, tek evladı olduğu için onu, yanından ayırmak istememiştir. Şekip, rüştiyeden sonra sultaniye gitmiş ve hekim olmuştur. Şekip, Mebrure'den beklediği sevgiyi göremeyince tıbbiyede okurken tanıştığı fakülte idaresindeki memur ile evlenmiştir. Sekiz yıllık evliliklerine Şekip, karısının çocuk istemeyişi sebebiyle son vermiştir. Boşandıktan sonra adaya geri dönen Şekip, Mebrure ile karşılaşır. Eski günler üzerine konuşan Mebrure ile Şekip, birbirlerine olan aşklarını da bu esnada itiraf ederler. Aşklarını yaşamak için Mebrure ile Şekip evlenirler.

II. Dünya Savaşı'nın etkisi Türkiye'yi de sarar. Şekip ile Mebrure de, devletin emriyle Büyükada'dan Şişli'ye taşınır. Burada Şekip, hastanede çalışmaya başlar. Şekip, iş arkadaşlarının çocuğu yaşındaki bireyler olmasından dolayı istifa eder. Evde yaşamaya başlar. Adadan gelmeden önce kiraya verdikleri evin kirasıyla da

hayatlarını sürdürürler. Savaşa girilmemiş olsa da yine de devlet tarafından depolarda erzak saklanır ve geceleri karartma uygulanır. Şekip ile Mebrure, yaşamlarını Şişli'deki evlerinde geçirirler. Bir gün Mebrure, Şekip'e rahatsız olduğunu söyler ve doktora gider. Şekip, onu evde sabırsızlık içerisinde bekler. Mebrure, eve geldiğinde Şekip'e hamile olduğunu söyler. Şekip, bu habere inanamaz. Mebrure, doktorun kendisine kesinlikle hamile olduğunu söylediğini belirtir. Çift, on iki yıllık evliliklerinden sonra doğacak çocukları sayesinde daha mutlu bir çift olacaklarını düşünürler.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Şekip'in, sahilde oturan Mebrure'yi görmesi ve konuşmaya çalışması.
- Oyuncakçı Sait'in, tek evladı Mebrure olduğu için rüştiyeden sonrasını okutmaması.
- Şekip'in, Sonbahar'da sultaniye gidecek olması.
- Şekip'in, Mebrure'yi kızdırması.

Düğüm:

- Mebrure'nin, bir salapuryaya binerek uzaklara gitmek istemesi.
- Şekip ile Mebrure'nin, yolda yürürken üstad şair Recâizâde Mahmut Ekrem Bey ile karısı Güzide Hanım'ı görmesi.
- Recâizâde Mahmut Ekrem ile Güzide Hanım'ın, akraba evliliği yapmış olması.
- Mebrure'nin, veda etmeden Şekip'in yanından ayrılması.
- Şekip'in babasının, Mebrure'yi okula göndermesi için Sait Amca'yı ikna çabalarının olumlu sonuç vermemesi.
- Şekip'in, alışverişten dönerken Nizam Caddesi'nde Stalin'in zorbalığına karşı gelen Rusya'dan kovulan Troçki ile selamlaşması.
- Şekip'in, Mebrure ile karşılaşması ve konuşmaları.
- Şekip ile Mebrure'nin, birbirlerine olan aşklarını itiraf etmeleri.
- 1939 yılı Eylül'ünde Almanlar'ın, Polonya'yi işgal etmesinden sonra Kızıl Ordu'nun, Naziler'e saldırması.
- Churchill'in, İsmet Paşa'yı harbe katılmaları için ikna etmeye çalışması.

- Türkiye'nin, savaşa girmemesi sebebiyle Amerika'nın yardımları kesmesi.
- 1941 yılının Mayıs ayında, Hükümet'in Trakya'dan sonra İstanbul'u da boşaltma kararı alması ve halkın trenlerle ücretsiz olarak taşınması.
- Mebrure ile Şekip'in, Ada'dan ayrılmak zorunda kalarak Şişli'ye taşınması.
- Şekip'in, geçim sıkıntısı nedeniyle endişe duyması.
- Şekip'in, bir süre Şişli Etfal Hastanesi'nde çalışması ve daha sonra istifa edip oradan ayrılması.
- Şekip'in, Büyükada'da Karanfil Sokağı'nda bulunan babadan kalma iki katlı evi Rum aileye kiraya vererek geçimlerini sağlaması.
- Harbin çıkması tehlikesine karşı Hükümet'in, ambarlarda erzak bulundurması.
- Şekip'in, Ada'daki günlerine özlem duyması.
- Mebrure'nin, doktora gitmesi.
- Kıtlık zamanlarında olmaları nedeniyle Şekip'in, duruma isyan etmesi.
- Savaş korkusunun insanları etkisi altına aldığı sıralarda ard arda memlekette depremlerin olması.

Çözüm:

- Mebrure'nin, eve gelmesi.
- Mebrure'nin, yemek yemediği için halsizleşen bedenini koltuğa bıraktıktan sonra Şekip'e hamile olduğunu söylemesi.
- Şekip'in, Mebrure ile çocukları olacağına şaşırması.
- Mebrure'nin, gördüğü rüyayı kocasına anlatması.
- Memlekette karartmanın kaldırılması.
- Mussolini'nin, savaşı kaybettiği anda kaçarken öldürülmesi.
- İlkbaharın gelişi ve savaşın biteceğine dair Şekip ile Mebrure'de, bir ümit doğması.

➢ **Çatışma:**

Öyküde Şekip ile Mebrure'nin, II. Dünya Savaşı çıkmadan önce Büyükada'da yaşadıkları hayat ile göçe tabii tutulmalarının ardından Şişli'ye taşındıktan sonraki yaşamları arasında çatışma bulunmaktadır. Şekip'in, çalışmaması ve karartma

günlerinde olmaları onların yaşamlarını zorlaştırmıştır. Çift, bu durumdan şikâyetçidir. Ancak eski günlerini özlemle hatırlayarak mutlu olmaktalardır.

Hikâyedeki diğer çatışma ise, çocuksuzluk ve çocuk konuları üzerinedir. Mebrure ile Şekip'in, geç yaşta gerçekleştirdikleri evlilik nedeniyle çocukları olmamıştır. Şişli'de oturdukları vakit Mebrure, hamile kalır. Bu duruma inanamaz. Bu yaştan sonra çocuğunun olması onu, şaşırtır. Uzun zamandan sonra dünyaya gelen çocuk aynı zamanda Mebrure ve Şekip'i mutlu eder.

> *Saçlarımıza kır düşmeye başlamıştı evlendiğimizde. Şimdi elliye merdiven dayadık. Çocuğumuz olmadı. İlk evliliğimde karım istemedi, bu kez Allah vermedi. Birbirimize yetiyoruz, ama yine de istiyor insan! Kısmet böyleymiş. Ne yapalım?* (s. 138)

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Şekip'tir. Diğer kahramanları ise, Sait Amca ve Recâizade Mahmut Ekrem'dir.

Şekip: Mebrure ile evlidir. Kendinden önce doğan üç kardeşi de anne ve babası akraba evliliği yapmış olmasından dolayı yaşamamıştır. Mebrure'ye çocukluktan beri âşık olan Şekip, beklediği ilgiyi sevdiğinden bulamayınca Tıbbiyede okurken tanıştığı fakülte idaresindeki memur ile evlenmiştir. Evlilikleri boyunca birbirini tanımadan bu kararı aldıklarını düşünmüşlerdir. Şekip'in, çocuk istemesiyle sekiz yıllık evliliklerini sonlandırmışlardır. Kırk yedi yaşındaki Şekip, Mebrure ile tekrar karşılaştığında evlilik kararı almıştır. Evlenen çiftin, on iki yıl sonra çocukları olmuştur.

Mebrure: Oyuncakçı Sait Amca'nın sarı saçlı kızıdır. Mebrure'nin, annesi ile babası kardeş çocuklarıdır. İstanbul'da yatılı olarak Aksaray İnas Rüştiyesi'nde okumuştur. Şekip ile aynı mahallede büyümüşlerdir. Babası Sait, Mebrure'yi tek evladı olduğu için rüştiyeden sonra kızının çok istediği darülmuallimata göndermemiştir. Mebrure'de, vaktini evde geçirmiş, ne çalışmış ne de evlenmiştir. Otuz beş yaşlarında iken Şekip ile tekrar karşılaştıklarında birbirlerine olan sevgilerini söylemişlerdir. Daha sonra da Şekip ile evlenmişlerdir. Mavi gözlü Mebrure, Şekip'i salapuryaya benzetmiştir. Salapurya, onu alıp uzaklara ve mutluluğa götürecektir:

"–O benim gönül iskelemde beklediğim salapuryaydı. Herkesten gizlice aşk teknesine binmek, beni uçuracak bir yelken istiyordum. Ya ben anlatamamıştım derdimi ya da sen yanlış anlamışsın…" (s. 138)

Sait Amca: Mebrure'nin babasıdır. Oyuncakçılık yapmaktadır. Mebrure'nin annesiyle akraba evliliği yapmışlardır. Tek evladı Mebrure olduğu için de rüştiyeden sonra onu, okutmamıştır.

Recâizâde Mahmut Ekrem: Şair olan Recâizâde, Güzide Hanım ile evlidir. Recâizâde ile Güzide Hanım da, akraba çocuklarıdır. Önceden Şekiplerle birlikte Karanfil Sokağı'nda oturmuşlardır. Kızları Piraye, doğarken ölmüştür. Emced de, bakıcısının dikkatsizliği yüzünden bir buçuk yaşından beri yatalak olarak yirmi yaşına kadar yaşamıştır. Daha sonra da on dört yaşında Nijâd'ı kaybetmişlerdir. Recâizâde, eşi ve hayatta kalan tek evladı Ercüment ile birlikte yaşamaktadır.

- **Yer ve Zaman:**

Öyküde olaylar, İstanbul'da Büyükada'da sahilde ve Şişli'de Şekip'in evinde yaşanmaktadır. Sahilde başlayan olaylar, Şekip'in Şişli'deki evinde son bulur.

Kendi halinde bir hekimin bendeniz. Büyükada'nın Nizam Mahallesi'nde, bir zamanlar merhum şair Recâizâde Ekrem Bey'in de evlat acılarıyla inzivaya çekildiği Karanfil Sokağı'nda, babadan kalma iki katlı evimizin alt odasında hasta bakar, yukarıda karımla kendi hayatımızı sürdürürdük. (s. 129)

Anlatma zamanı, 1945 yılının Nisan ayında öğle ile ikindi vakitleri arasında geçmektedir. Şekip ile Mebrure, on dört yaşındayken başlayan olaylar, kırk yedi yaşlarına kadar gelir. Bu arada yaşanan depremler ve II. Dünya Savaşı'nın ülkeye olan etkisi de anlatılır. Olay zamanı, yaklaşık 33 yıllık bir süreyi kapsamaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Salapurya başlıklı hikâye Şekip tarafından anlatılmıştır. Yani öyküde ben anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılmıştır:

Geldiğimiz günlerde, aylıklı olarak çalışmak üzere Şişli Etfal Hastanesi'ne başvurmuştum. Neredeyse oğlum yaşındaki başhekim yardımcısı bana mesleğimi öğretmeye kalkınca, dilekçemi yırtıp fırladım dışarı. Başka yerlerde de aynı durumla karşılaşma korkusundan bir daha girişimde bulunamadım. (s. 129-130)

2.2.3.10. Vardım Yarin Bahçesine

Vardım Yarin Bahçesine, Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli öykü kitabının onuncu hikâyesidir. Bu öyküde, Meftune isimli bir genç kızın evlilik yolundaki ilk olayı kız isteme merasimi ve Kore Savaşı'nın, toplum üzerinde yarattığı etki ele alınmıştır.

Öyküde din farkı, soyadı kanunu, ad verme, görücü usulü evliliğe karşı eleştiri ve kadınların çalışma hayatına engel olacak nedenler üzerinde de durulmuştur. Meftune, annesinin hamilelik döneminde devamlı olarak meftune aşermesiyle bu ismi almıştır. Meftune'nin kardeşi Kemal, hastalandığında babaanne ile birlikte annesi, onu Süryani Kilisesi'ndeki rahiplere götürmüştür. Rahipler, Kemal'i iyileştirmişlerdir. Anne ile babaanne, bu durumun Şemseddin Efendi tarafından duyulmasından da korkmuştur. Din farkının olması, aslında onlardan da yardım alınabileceğini ve hoşgörü ile yaklaşılabileceğini hikâyede göstermiştir. Meftune'yi istemeye gelecek olan Yekta Tütüncüoğlu, soyadı kanunu çıktığı vakit dedesinin yaptığı tütüncülükten dolayı bu soyadını almayı uygun bulmuşlardır.

Meftune, arkadaşlarının gerçekleştirdiği görücü usulü evliliklerini eleştirir. O, severek yapılacak bir evliliğin peşindedir. Öyküde ayrıca, evlendikten sonra kocanın ve kocanın ailesinin, kadının çalışmasına engel olması fikri Meftune'yi, korkutur. Bunu da hikâyede Meftune'ye ait olan şu cümlelerde görmekteyiz:

> *Hepsi iyi de, bundan sonra çalışmamı istemezlerse? Öğretmen olmak bunca yıl boşuna mı okudum? Niyetleri öyleyse, gitsin bir ev kızı bulsunlar oğullarına! Mesleğimi bırakmam, dersem de anam babam kıyamet kopartacak bu kez. Böyle kısmet geri çevrilir mi, kır ayağını otur, diyecekler…* (s. 144)

Yukarıdaki paragrafta kadının çalışma hayatına, evliliğin engel teşkil etmesi Meftune'nin çatışmalar yaşamasına da neden olmaktadır. Mesleğini yapmak isteyen kadın, bunun aileler tarafından engellenmesini istemez. Diğer taraftan da mesleğini seçip evlenmemesi gibi bir durumda da ailesi ile yaşayacağı tartışmayı düşünmektedir.

> *Vardım yarin bahçesine, bir nar aldım yemeye*
> *Meramım nar yemek değil, gittim yâri görmeye*
> *Yâre bir çift sözüm vardır, utanırım demeye*

Dağlar taşlar dayanamaz ah ü zarıma benim
Gider isen selam söyle, nazlı yârime benim… (s. 152)[152]

Vardım Yarin Bahçesine başlıklı öyküde, bu türküden ismini almıştır. Diyarbakır yöresine ait bu türküden hareketle, hikâye de Diyarbakır'da geçmektedir.

- **Mesaj:**

Mihriye Hatun, Meftune'yi hamamda görüp beğenmiş ve oğlu Yekta için uygun bir eş olarak düşünmüştür. Meftune de, tanımadan yapılacak evliliğin doğru olmayacağını ve severek evlenmek gerektiğini düşünen bir genç kızdır. Öyküde de yazar, görücü usulü evliliğin yanlışlığını Meftune aracılığıyla eleştirir. Öyküde aynı zamanda kadınların da iş hayatında yer almasının önemi ve gerekliliği vurgulanmaktadır.

- **Özet:**

Meftune, Ziya Gökalp İlkmektebi'nde öğretmenlik yapar. Meftune ismi, annesinin hamileliği döneminde meftune aşermesi sonucu verilmiştir. Meftune, annesi Hatice Hatun, babası saatçi Şemseddin Efendi ve yirmi iki yaşındaki erkek kardeşi Kemal ile birlikte yaşar. Şemseddin Efendi'nin, saatçi dükkânı vardır. Kemal, geçirdiği rahatsızlık nedeniyle askere gidememiş bir gençtir. Meftune, okuldaki toplantı bittikten sonra eve gitmek üzere ayrılır. Yolda yağmura yakalanır ve sırılsıklam olarak eve gelir. Meftune, evde kimsenin olmadığını anlayınca biraz dinlenmek ister ve oturma odasındaki sedire uzanır. Bu esnada da akşama kendisini, istemeye gelecek olan Yekta Tütüncüoğlu'nu düşünür. Yekta, Hukuk Fakültesi mezunudur. Şemseddin Efendi'nin, saatçi dükkânının ilerisinde Yekta'nın da yazıhanesi vardır. Yekta'nın annesi Mihriye Hatun, Meftune'yi hamamda tanımış ve beğenmiştir. Daha sonra da Meftune'yi, Yekta'ya istemeye karar vermiştir.

Meftune, odada dinlenirken yanına Kemal gelir. Askere gidemediği için üzülen Kemal, Kore'ye asker sevkiyatı olduğunu ve kendisinin de bir gün gönderilmesinden korktuğunu dile getirmektedir ve Kemal, başka bir ülke için

[152]Anonim olarak geçen bu türkü, Diyarbakır yöresine aittir.
https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=2885 (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

savaşmayı gereksiz bulmaktadır. Meftune, Kemal'i yatıştırmaya çalışsa da onun, hiçbir zaman askere gidemeyeceğini söyleyemez. Yekta ve ailesi, Meftune'yi istemek için gelirler. Kemal, bilerek orada bulunmaz. Yekta'nın babası Refik Efendi'nin, başlattığı Köy Enstitüsü mezunlarının komünist olduğu söylentisi Meftune'yi çıldırtır ve lafa karışır. Meftune'nin, söze karışması iki ailenin de canını sıkar. Tartışmalar farklı alanlara sıçrar ve bu sefer Hatice Hatun ile Mihriye Hatun laf dalaşına girer. Şemseddin Efendi, daha fazla dayanamaz ve Yekta ile ailesini evinden kovar. Mihriye Hatun ile Refik Efendi, söylenerek evden uzaklaşır. Yekta, Meftune'den özür dileyerek tekrar görüşmeyi temenni ederek oradan ayrılır.

- **Olay Örgüsü:**

Serim:

- Meftune'nin, anneleri ve babaanneyle birlikte çocukken de hastalanan Kemal'i, Meryem Ana Süryani Kilisesi'ne götürerek şifa bulmasını dilemesi.
- Meftune ile annesinin, sinemaya gitmesi.
- Meftunelerin, ailecek Dağ Kapı Parkı'ndaki Diyarbakır Halk Musikisi Cemiyeti konserini dinlemek için Halkevi bahçesine gitmeleri.
- Meftune'nin, seveceği bir adamla tanışmadığı için üzülmesi.
- Meftune'nin, görücü usulü evliliğe karşı çıkması.

Düğüm:

- Meftune'nin, başöğretmenin toplantıya çağırmasıyla Dağ Kapı'dan Ziya Gökalp İlkmektebi'ne gelmesi.
- Meftune'nin, Suriçi'ndeki İskender Paşa Mahallesine giderken yağan yağmurdan dolayı yeni aldığı siyah ayakkabılarının mahvolması.
- Yekta'nın annesinin, Meftune'yi hamamda görüp beğenmesi.
- Meftune'yi, akşama Avukat Yekta Tütüncüoğlu'nun istemeye gelecek olması.
- Yekta Tütüncüoğlu'nun, soyadını dedesinin mesleği doğrultusunda alması.
- İki ay sonra yirmi sekiz yaşına girecek olan Meftune'ye, annesi "evde kaldın" diye laf söylemesi.

- Meftune'nin, Yekta'nın ailesinin, çalışmasına karşı çıkarlarsa diye endişe duyması.
- Meftune'nin, eve gelmesi.
- Günseli Başar'ın, İtalya'nın Napoli kentine bağlı Capri Adası'nda yapılan seçmelerde Türkiye güzeli unvanını aldığı haberlerinin *Cumhuriyet* gazetesinde verilmesi.
- *Cumhuriyet* gazetesinin ilerleyen sayfalarında Kore'ye gönderilecek askerler için Neriman Altındağ'ın, uzun hava okuduğunun da ifade edilmesi.
- Kemal'in, eve Meftune'nin yanına gelmesi ve askere gittiğinde Kore'ye götürülürüm diye korkması.

Çözüm:

- Meftune'nin, kız istemek için gelen misafirlere kahve pişirip dağıtması.
- Meftune ile Yekta'nın, bakışlarının birleşmesi.
- Kemal'in, askerlik meselesi açılmasın diye oturma odasına gelmemesi.
- İki tarafın ailesinin de, Köy Enstitüsü üzerine konuşması.
- Kız isteme gecesinde Meftune'nin, konuşmasının aileleri kızdırması.
- Meftune'nin annesi Hatice ile Yekta'nın annesi Mihriye Hanım'ın, halı üzerine atışması.
- Meftune'nin babası Şemseddin Efendi'nin, Yekta ve ailesini evinden kovması.
- Yekta'nın, Meftune'den özür dilemesi ve tekrar görüşmeyi temenni etmesi.

➢ **Çatışma:**

Hikâyede, Meftune'nin ailesi ile Yekta'nın ailesi arasında fikir ayrılıkları yüzünden çatışma yaşanır. Kız isteme töreni sırasında Yekta'nın ailesinin, Köy Enstitüsü'nden mezun olanlar için "komünist" adlandırmasını yapması ve Meftune'nin, onlara cevap vermesiyle başlayan siyasi fikir ayrılığı en belirgin unsurdur. Daha sonra ise Meftune'nin, yaşının büyük oluşu ve Mihriye Hatun ile Hatice Hatun'un da kendi aralarında halı meselesi yüzünden çatışma yaşamaları

görülmektedir. İki ailenin birbiriyle olan tartışması Meftune'nin babası Şemseddin Efendi'nin, Yekta ve ailesini evinden göndermesiyle son bulmuştur.

> *−Essah, geçen güni bir kamyona aha bele tepeli hali doldurmuş, avlulara bir bir atidılar…*
> *−Sizin hanaya da attilar mı Mihriye Hanım?*
> *Bunu duyunca ayağa fırlıyor Yekta Bey'in annesi.*
> *−İt işeye sizin haliza….* (s. 156)

- **Kahramanlar:**

Hikâyenin başkahramanı Meftune'dir. Diğer kahraman ise, Yekta Tütüncüoğlu'dur.

Meftune: Şemseddin Efendi ile Hatice Hanım'ın kızlarıdır. Hatice Hanım, hamileyken Meftune aşerdiği için kızlarına bu adı vermişlerdir. Meftune, yirmi yedi yaşında bir öğretmendir. Muallim mektebinde okumuş ve dört yıldır da öğretmenlik yapmaktadır. Sevebileceği biri ile evlenmeyi istemektedir.

Kemal: Meftune'nin erkek kardeşidir. Yirmi iki yaşındaki Kemal, çocukluk yıllarından beri hastadır. En son geçirdiği soğuk algınlığı zatüreye neden olmuştur. Doktor, aileye Kemal'in askere gidemeyeceğini söylemiştir. Kemal ise, olanları bilmiyordur. Askere alınınca, Kore'ye gitmekten korkmaktadır. Evden uzaklaşarak Mardin Kapı'da, Gazi Köşkü'nün yakınlarında bulunan tepeye giderek Dicle'yi seyrederek vakit geçirir.

Yekta Tütüncüoğlu: Mihriye Hatun ile Refik Efendi'nin oğludur. Otuz yaşındaki Yekta, şık giyinen ve şapkasız dışarı çıkmayan biridir. Yekta'nın ailesi, varlıklıdır. Hukuk Fakültesi mezunudur. Yekta, yedek subaylık görevinin ardından Diyarbakır Çarşısı'nda Meftune'nin babasının dükkânının ilerisine yazıhane açmıştır. Yektalar, soyadını dedesinin mesleğinden dolayı almışlardır. Meftune'yi istemeye gittiklerinde sessiz kalan Yekta, ondan hoşlanmıştır.

Şemseddin Efendi: Meftune ile Kemal'in babasıdır. Diyarbakır Çarşısı'nda saatçi dükkânı vardır. Şemseddin Efendi, Meftune'yi istemeye gelen Yekta'nın ailesiyle tartıştıktan sonra onları evden kovmuştur.

- **Yer ve Zaman:**

Hikâyede olaylar, Diyarbakır'da Meftunelerin evinde ve sokakta geçmektedir. Öyküde ayrıca İskender Paşa Mahallesi, Diyarbakır Çarşısı, Telgrafhane Sokağı, Mardin Kapı, İnönü Caddesi ve Halkevi gibi yerlerin de isimlerinden söz edilmiştir.

> *Düşüne düşüne bizim mahalleye gelmişim. Köşeyi dönüp Telgrafhane Sokağı'na giriyorum. Sağdan üçüncü kapı bizimki avluyu aşıp merdivenle eyvana çıkıyorum. Hiç ses gelmiyor odalardan. (s. 144)*

Öyküde anlatma zamanı, 1952 yılının Ağustos ayında gündüz vakti yaşanmaktadır. Olaylar, 1952'de Kore Savaşı sırasında Meftune'nin, okuldan eve dönüşüyle başlar ve kız istemeye gelen Yekta ve ailesinin, Şemseddin Bey tarafından evden kovulmasıyla da sonlanır. Hikâyede olay zamanı, geriye dönüşler ile birlikte yaklaşık yarım günü kapsamaktadır.

- **Anlatıcı – Bakış Açısı:**

Vardım Yarin Bahçesine isimli öykü, Meftune aracılığıyla kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısı kullanılarak anlatılmıştır:

> *Düşüncelerimden sıyrılıp damdan düşercesine oturma odasında buluyorum kendimi. Islak elbisem, kaçık çoraplarımla… Karşımda Günseli Başar'ın iri gözleri… Henüz on dokuzunda… Benden sekiz yaş küçük… Neyse, evde kalmaktan kurtuluyorum… Annemin dilinden de…* (s. 153)

Öyküde ayrıca kahramanlar bölgesel ağız özelliklerine ve eğitim durumlarına göre konuşturulmaktadır:

> *-Ne gülisiz bacılar? Yohsa siz de bele edisiz?*
> *Kolundan tutup kalkmaya zorluyorum.*
> *-Gel çıkalım anne. Vallahi sinemadan kovacaklar bizi.*
> *Zaten hazırmış gitmeye. Hemen ayağa fırlıyor;*
> *-Doğru deyisen Meftune. Kah gidah. Bele de rezillik hiç görmemişem.*
> (s. 150)

Sonuç olarak Selma Fındıklı'nın *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* isimli hikâye kitabı, 2012 yılında Remzi Kitabevi tarafından çıkarılmıştır. Bu hikâye kitabında, on öykü bulunmaktadır. Bu hikâyelerde, Çanakkale ve İnönü

cephelerinde şehit düşmüş ve yaralanmış erkeklerin aileleri, savaştan dolayı yaşanan açlık, depremlerin üzücü sonuçları, kadınların hayatına yön veren etkenler (erkekler, para, okul ve aşk) ve Rum, İngiliz ve Fransız işgallerine tepki veren halkın durumu işlenen konulardır.

Yazar, hikâyelerini işlediği dönemin sosyal, siyasal ve ekonomik özelliklerine de yer vermiştir. *Mendilim Deste Oğlan* ve *Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde* başlıklı öykülerde Erzurum ve Erzincan'da yaşanan deprem felaketinin birey yaşamına olan etkileri ele almıştır. Savaş konusunun işlendiği hikâyelerde ise, toplumun cepheye silah göndermesi ile askerlerin hayatları pahasına da olsa mücadelelerinden vazgeçememeleri anlatılmıştır. Ayrıca *Vardım Yarin Bahçesine* isimli öyküde, Kore Savaşı'na Türk askerlerinin gönderilmesi eleştirilir.

Öykülerde dikkat çeken önemli temalardan biri de kadındır. Yazar, hikâyelerde kadın sorunlarına eleştirel bir bakış ile eğilmiştir. *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*'da kadının çalışmasını istemeyen ve olumsuz bakanlar ve *Mendilim Deste Oğlan'*da kadının okumasını istemeyen erkekler eleştirilmiştir. *Vardım Yarin Bahçesine*'de de görücü usulü gerçekleştirilen evliliklere karşı çıkarak *Mendilim Deste Oğlan*'ın Elmas'ında da kadınların, fikri ve hissi yapılarına uygun erkeklerle evlenmelerinin daha sağlıklı olacağını vurgulamıştır.

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur başlıklı öyküde, Millî Mücadeleyle ilgili çalışmalar konusunda Sakine, kadınları Mustafa Kemal hakkında bilinçlendirerek savaşa yardım etmeleri için düşünceler üretmektedir. Bunları uygulamayı başarabilirse mücadele güçleri artacaktır. Kadınların, cephe gerisinden savaşı durdurmaya çalışmaları önemli bir konudur.

Hikâyelerdeki çatışmalar, dünürler arasında ortaya çıkan siyasi fikir ayrılıklarından (*Mendilim Deste Oğlan*'da Mustafa Kemal'in başlattığı yeni harfleri öğrenme zorunluluğu sebebiyle Elmas'ın babası Yusuf ile Nizam'ın babası Mehdi Efendi düşünce farkından dolayı ayrılmışlardır. *Vardım Yarin Bahçesine*'de ise, Refik Efendi ile Şemseddin Efendi'nin aileleri siyasi bakımdan farklı düşünürler. Bu da iki ailenin zıtlaşmasına neden olur.), aile bireyleri arasındaki düşünce farklılıklarından (*Seyyare*'de Memduh ile annesi kız nedeniyle tartışma yaşanmıştır. Anne oğul atışması *Bahçeden Bahçeye* isimli öyküde de

görülmektedir.), eşler arasındaki anlaşmazlıktan *(Oriente Exspresse*'de Jacques, karısını sevmeden yaptığı evliliği sonlandırmak istese de Sophie bunu gerçekleştirmez.), gelin-kayınvalide arasında oluşan inatlaşmalardan *(Yeni Serpuş*'ta kayınvalide, gelinin çocuğu olmuyor diye ona, eziyet etmektedir.) ve bireylerin iç dünyasında yaşadığı dış etkenlere bağlı psikolojik bozukluklardan (*Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde* başlıklı öyküde Radife, ailesini depremde kaybetmiştir. Daha sonrasında ise acı ve hüzün dolmuş, yanına gelen kocasından öfkesini çıkarmaya çalışmıştır.) oluşmaktadır.

Yazarın hikâyelerinde ele aldığı mekânlar ev, evin bahçesi, iskele, tren, çadır, kafe ve hastanedir. *Yeni Serpuş*'ta halk, Tütün İskelesi'ne giderek cepheye mühimmat yollamıştır. Yine aynı iskelede bu sefer *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* isimli öyküde halk, Mustafa Kemal'i karşılamak için orada bulunmuştur. *Oriente Exspresse*'de ise olaylar, farklı bir mekân olarak trende geçmiştir. Öyküler ayrıca Samsun, Fransa, İstanbul, Eskişehir, Ankara, Kastamonu, Erzurum, İzmir, Erzincan ve Diyarbakır'da geçmektedir. Hikâyelerdeki kent isimleri, zengin bir şekilde kullanılmıştır.

Öykülerin zamanı, 1919 ve 1952 tarihli yıllarda geçmektedir. Olaylar, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* başlıklı öyküde Mustafa Kemal'in, 1919'da Samsun'a çıkışıyla başlayarak *Bahçeden Bahçeye*'deki İnönü cephesindeki savaşlara, *Ağlama Fidan Boylum*'la Cumhuriyet'in ilânına, *Mendilim Deste Oğlan* ile 1929 Erzurum depremine, *Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde'*de 1939 Erzincan depremine, *Salapurya* ile de II. Dünya Savaşı'nı da içine alarak *Vardım Yarin Bahçesine* isimli hikâyedeki1952 senesindeki Kore Savaşı'na kadar gelmiştir. Öyküleri anlatma vakitleri, genellikle öğle ve ikindi sonrası ile akşam zamanıdır.

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur başlıklı öykü kitabındaki hikâyeler, tekil bakış açısı ve kahraman anlatıcı kullanılarak anlatılmıştır. Böylece yazar aradan çekilmiş, kahraman ile okuyucuyu baş başa bırakmıştır.

Tablo 2.2. Selma Fındıklı'nın Öykülerinin İncelenmesi

	Hikâyenin Adı	Konu	Kahramanlar[153]	Yer	Zaman	Anlatıcı-Bakış Açısı
LOŞ SOKAĞIN KADINLARI	*Bağılayınız Beni Madam*	Yaşlı bir kadının yalnızlığı	Madam	İstanbul, Atina, Pire-Madam'ın evi, küf kokulu, karanlık ve loş sokak	Olay zamanı yaklaşık 40-50 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 2-3 ay	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Yine Yeşillendi Niğde Bağları	Kadın'ın kimsesizliği ve mutsuzluğu	Kadın	Niğde-Kadın'ın anne ve amca evi, küf kokulu sokak	Olay zamanı 24-25 yıl Anlatma zamanı 1-2 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Umarsız İnsanlar Oteli	Kötü yola düşmüş bir Kadın'ın, ümitli bekleyişi	Kadın	Kastamano-Otel, karanlık, pis ve küf kokulu sokak	Olay zamanı tahmini 1 hafta Anlatma zamanı yaklaşık yarım saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Selanik İçinde	İki kadının geçmişe olan özlemeleri	Hanımefendi, Komşu Kadın	Selanik, İstanbul-Komşu Kadın'ın evi, loş, karanlık ve küf kokulu sokak	Olay zamanı 1889-1919 arası Anlatma zamanı 3-4 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Erguvan Ağacı	Şarkıcı Kadın'ın, yalnızlığı ve sevdiği erkeğe olan özlemi	Şarkıcı Kadın	İstanbul, Bursa-Karanlık, berbat ve küf kokulu sokak	Olay zamanı yaklaşık 40 yıl Anlatma zamanı 1-2 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

[153] Dört öykü kitabının hikâyelerinde, ön plana çıkan kahramanların isimlerine yer verilmiştir.

Tablo 2.2 (devam).

LOŞ SOKAĞIN KADINLARI	*Hiç Zamanım Kalmadı*	Süryani Gelin'in, pişmanlığı	Süryani Gelin	Van-Köhne sokak	Olay zamanı 10 yıl Anlatma zamanı 2-3 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Gönül Hanesi Kumdan Kaledir	Zeliha'nın evlilikle ilgili sıkıntıları	Zeliha	Urfa, İstanbul-Zelihaların evi, Süryani manastırı, Urfa sokakları	Olay zamanı tahmini 20 yıl Anlatma zamanı tahmini yarım saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Duvarın Ötesi	Kadın'ın duvarları yıkma mücadelesi	Kadın	İstanbul-Loş ve küf kokulu sokak, bahçe duvarları	Olay zamanı 10 yıl Anlatma zamanı 1-2 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

	Hikâyenin Adı	**Konu**	**Kahramanlar**	**Yer**	**Zaman**	**Anlatıcı-Bakış Açısı**
ANKARA İSTASYONU	*Ankara İstasyonu*	Seferberlik, ayrılık ve özlem	Fahri, Tefçi Safiye	Ankara-İstasyon, ev, dükkân	Olay zamanı tahmini 10 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 2-3 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Kemal Paşa Gelecek.. Akşama Sabaha..	İşgal, ayrılık, bekleyiş	Müfide, Salâh	Ankara-Ev, Karaoğlan Çarşısı, İşyeri	Olay zamanı 1919 yılı Anlatma zamanı birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

Tablo 2.2 (devam).

ANKARA İSTASYONU	*Askeri Hastane*	Özlem, vatan sevgisi, yalnızlık ve çocuksuzluk	Yüzbaşı Cemil, Şükran	Ankara-Hastane	Olay zamanı 1921 yılı Anlatma zamanı 1 gün	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Terzinin Kocası	Aldatılma, geçim sıkıntısı, savaş	Terzi Kadın (Esma)	Ankara-Taceddin Mahallesi, ev, bahçe, oda, mutfak	Olay zamanı tahmini 10 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 1 gün	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Altınlar	Yasak aşk, savaş, yoksulluk ve ölüm	Lusi	Ankra ve bazı semtleri	Olay zamanı tahmini 30 yıl Anlatma zamanı birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Dedemçeşmesi'nde Bir Gece	Seferberlik, yalnızlık ve aşk	Çengi Kamer	Ankara-Dikmen, bağ evi	Olay zamanı tahmini 14 yıl Anlatma zamanı bir buçuk gün	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Çerçi'nin Düşleri	Hasret, ölüm, kıskançlık ve çocuksuzluk	Çerçi Ali	Ankara-Gazi Caddesi	Olay zamanı yaklaşık 23 yıl Anlatma zamanı sabahın ilk saatleri	Kahraman anlatıcı tekil bakış açısı
	Erzincan'ı Dolan Gel	Savaş, ölüm, iskân, evlilik	Bakırcı Ethem Efendi	Erzincan, Çukurova, Ankara-Bentderesi, bahçe	Olay zamanı yaklaşık 30 yıl Anlatma zamanı birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

Tablo 2.2 (devam).

	Hikâyenin Adı	Konu	Kahramanlar	Yer	Zaman	Anlatıcı-Bakış Açısı
İMBATTA KARANFİL KOKUSU	*Âlâyişten Hazzetmem Efendim*	Aldatma, yalnızlık ve özlem	Nizam	İzmir-Kadifekale, Frenk Mahallesi, ev	Olay zamanı tahmini 80 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 1 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Karanfil Mülâzım	Endişe, din farkı	Raşel	İzmir-Ev	Olay zamanı 7 yıl Anlatma zamanı yaklaşık yarım saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Arriverderci Smyrna	Ayrılık, yasak aşk, fedakârlık ve özlem	Pierino Fabris, Mona	Venedik, İzmir-Gemi güvertesi, taverna	Olay zamanı 12 yıl Anlatma zamanı yaklaşık 1-2 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Kuş Kanadı Kalem Olsa	Kölelik, evlilik	Şehbal	İstanbul, İzmir-Yıldız Sarayı, Namazgâh semti	Olay zamanı yaklaşık 16 yıl Anlatma zamanı ikindi vakti	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Kendi Halinde Bir Adamım Ben	Azınlık meselesi	Kapril Bezciyan	İzmir-Eczane, hücre, karakol, otel odası	Olay zamanı yaklaşık birkaç ay Anlatma zamanı 1 gün	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

Tablo 2.2 (devam).

İMBATTA KARANFİL KOKUSU	*Cinderella*	Evlilik, ayrılık	Yannis	İzmir-Sinema	Olay zamanı 24 yıl Anlatma zamanı yaklaşık birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Muhacirin Mahallesi	Savaş, göç, korku ve özlem	Şadiye Hatun	Serez, İzmir-Kadifekale, Konak, Muhacirin Mahallesi	Olay zamanı yaklaşık 9 yıl Anlatma zamanı tahmini 1-2 saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Asri Bir Hanım	Kadının çalışması, fikir ayrılığı	Faika Muhiddin	İzmir-Kemeraltı, Basmahane, ev	Olay zamanı yaklaşık 11 ay Anlatma zamanı bir akşam vakti	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Cumhuriyet Balosu	Savaş, kurtuluş	Şemsettin Bahri	İzmir-Soğukkuyu Mahallesi	Olay zamanı yaklaşık 7 yıl Anlatma zamanı 1926 yılının bir ikindi vakti	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Ah Petersburg	Göç, özlem	Tatiana Vasilovna	Petersburg, Sinop, İstanbul, İzmir, Pire-Alsancak, ev	Olay zamanı yaklaşık 12 yıl Anlatma zamanı 1929 yılının bir akşam vakti	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

Tablo 2.2 (devam).

İMBATTA KARANFİL KOKUSU	*Kandiyelizâdeler*	Savaş, göç, evlilik, inanç farkı	Hayreddin Türkmenoğlu	Girit, İzmir-Ev	Olay zamanı yaklaşık 69 yıl Anlatma zamanı 1935 senesinin Haziran ayının bir akşam vakti	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Radyomuz Olsaydı	Nişan, soyad kanunu	Hilal Bayrak	İzmir-Ev, gemi güvertesi	Olay zamanı yaklaşık 17 yıl Anlatma zamanı 1939'da bir akşam vakti	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

	Hikâyenin Adı	**Konu**	**Kahramanlar**	**Yer**	**Zaman**	**Anlatıcı-Bakış Açısı**
TÜTÜN İSKELESİ' NDE BİR KÖHNE VAPUR	*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*	Rum saldırıları, korku, bacakları sağlıksız bir çocuk, Kemal Paşa'nın Samsun'a gelişi	Sakine	Erzurum, Samsun-Ev, iskele, hastane	Olay zamanı yaklaşık 2-3 ay Anlatma zamanı 2 gün	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Oriente Exspresse	İşgal, aldatma, tren yolculuğu, casusluk	Jacques Marchand, Edward Collins (Edip)	Fransa, İstanbul-Sirkeci tren garı, ev	Olay zamanı iki buçuk gün Anlatma zamanı birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

Tablo 2.2 (devam).

TÜTÜN İSKELESİ' NDE BİR KÖHNE VAPUR	*Bahçeden Bahçeye*	Vatan mücadelesi, aşk, Hilmi'nin cephede bacağını yitirmesi	Hilmi	Eskişehir-Odunpazarı semti, bahçe, ev, sokak	Olay zamanı yaklaşık 43 yıl Anlatma zamanı birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Ağlama Fidan Boylum	Ailesinin istediği kişi ile evlenmeyi istememek	Makbule	Ankara-Namazgâh Tepesi, Karaoğlan Çarşısı, ev, sokak	Olay zamanı yaklaşık 3 yıl Anlatma zamanı birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Yeni Serpuş	Savaş, kadın sorunları, Mustafa Kemal Paşa'nın Kastamonu'ya gelişi	İsmet	Kastamanou-Karaçomak Deresi, Nasrullah Köprüsü, hükümet konağı	Olay zamanı yaklaşık 7 yıl Anlatma zamanı 2 gün	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Mendilim Deste Oğlan	Kadınların eğitimi, deprem	Elmas	Erzurum-Ev, Erzurum Kız Mektebi	Olay zamanı yaklaşık 12 yıl Anlatma zamanı 2 hafta	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Seyyare	Ayrılık	Memduh, Seyyare	İzmir-Ev, Alsancak Pasaport İskelesi	Olay zamanı yaklaşık 8-9 ay Anlatma zamanı birkaç saat	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

Tablo 2.2 (devam).

TÜTÜN İSKELESİ' NDE BİR KÖHNE VAPUR	*Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde*	Deprem, rüya	Radife	Erzincan-Ev, Kızılay çadırı	Olay zamanı yaklaşık 1 yıl Anlatma zamanı 1939 yılının Aralık ayının iki günü	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Salapurya	Savaş, çocuksuzluk, özlem, rüya	Şekip	İstanbul ve bazı semtleri-Ev	Olay zamanı yaklaşık 33 yıl Anlatma zamanı 1945 yılının Nisan ayının ikindi vakti	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı
	Vardım Yarin Bahçesine	Görücü usulü evlilik, Kore Savaşı	Meftune	Diyarbakır-Ev, sokak	Olay zamanı yaklaşık yarım gün Anlatma zamanı 1952 yılının Ağustos ayının birkaç saati	Kahraman anlatıcı Tekil bakış açısı

Yukarıda yer alan tabloda da görüldüğü gibi Selma Fındıklı'nın, *Loş Sokağın Kadınları, Ankara İstasyonu, İmbatta Karanfil Kokusu* ve *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* isimli dört hikâye kitabında toplam 38 öykü bulunmaktadır.

Loş Sokağın Kadınları'nda kadın sorunları konu edilmiştir. Yalnızlık, hüzün, ayrılık, ölüm, bekleyiş ve mutsuz bir hayat kadınların temel problemleridir. Ruhsal durumlarına uygun olarak yaşadıklarını kokularla adlandırılan kadınların

ortak yanı "küf kokusunu" hissetmeleridir. Bu koku, onlarda yıpranmışlığın ve yok olmuşluğun simgesi olmuştur. Küf kokusu, mutsuz yaşantıların ve yaşamayı unutanların algıladığı bir kokudur.

Hikâyelerde kadınların okumalarına karşı çıkanlara, zorla evlendirilmelerine neden olanlara ve istismara uğratan kişilere karşı bir eleştiri bulunmaktadır. Kadınların okuması, her dönemde sorun olmuştur. Erkek hegoman yapısı sebebiyle zaman zaman kadınlar, aşağılanmış ve toplumda hak ettikleri değeri görememişlerdir. Kadınların, okula gönderilmesini ve çalışma hayatına katılmalarını önlemek amacıyla erkek, baskın yapısını kullanarak kadın üzerinde otorite kurmaya çalışmıştır. Öykülerin çoğunda kızların görücü usulü evlilikler sonucunda mutsuz evlilikler yapması ele alınmıştır. İstemedikleri şahıslarla baskı ile evlendirilen kadınlar, mutlu olamamakta ve eşleriyle aralarında çatışma çıkmaktadır. Cinsel istismar kurbanı genç kadınların, toplumsal hayata kazandırılması için de bir yaklaşım bulunmamaktadır. Çünkü bu kadınlar, ya kötü yola düşmekte ya da kendi istismarcısıyla evlenmek zorunda bırakılmaktadır.

Öykülerdeki kadın kahramanların çoğu pasiftir. İstedikleri yaşam için mücadele etmeden sadece onu dile getirmekle yetinirler. Vazgeçmeden sorunlarından kurtulmaya çalışan kadın sayısı oldukça azdır. Bu az sayıdaki kadınlar, okumuş olanlardır. Onlar, daha bilinçli ve tercihlerini iyi yapabilen bireylerdir.

Öykülerde ayrıca çiçek isimlerine de yer verilmiştir. Bu çiçekler sevdikleri kişilere, özlem duydukları yerlere ve aile bireylerine karşılık gelmiştir. Karanfil, fesleğen, sardunya ve erguvan bitkilerinin isimleri sık sık öykülerde yer almaktadır.

Öykülerde tarihi konulara da yer verilmiştir. Tarihe duyarlı olan yazar, hikâyelerini de buna göre ele almıştır. Dört öykü kitabının da tarih bilinci ile yazıldığı görülmektedir. Buna göre öykülerde zaman 1800'lü yıllardan yani Sultan Abdülaziz döneminden başlayarak 1952 Kore Savaşı'na kadar ilerlemektedir. Özellikle *Ankara İstasyonu, İmbatta Karanfil Kokusu* ve *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* isimli hikâye kitaplarında I. ve II. Dünya Savaşları ile Kore Savaşı'nın insan yaşamına olan sosyal ve ekonomik etkileri söz konusudur. Bu öykülerde sık sık Mustafa Kemal Paşa'ya da yer verilerek ona,

Türk halkının kurtarıcısı gözüyle bakılmıştır. Osmanlı Devleti'nin, Müslüman halkın yaşadığı işgallere ve Rum ile Yunan saldırılarına karşı önlem almayışı bireyler ile devlet arasındaki bağların zayıflamasına neden olmuştur. Böyle bir anda halkını düşünerek, onları korumaya ve yaşayacak alan oluşturmaya çalışan Mustafa Kemal, halkın sevgisini kazanmıştır. En zor durumlarda en doğru kararları alabilen yapısı, halkına olan yardımlarıyla ve devrimleriyle birlikte Mustafa Kemal, hikâyelerde hayranlıkla ve büyük bir sevgiyle anlatılmıştır. Savaş sonrası kurulan yeni hükümet ve Kemal Paşa'nın yaptığı devrimlerle toplumsal, siyasal ve ekonomik hayat düzelmiştir. Bu nedenle de öyküler, anlatılan dönemin bir parçası niteliğindedir. Gerçekleştirilen devrimler ile kadın erkek eşit haklara (okuma, iş yaşamı) sahip olmuştur. Böylece öyküler, tarihî olayları da içerisinde barındırmaktadır.

Savaşın yarattığı göç olgusu da öykülerde fazlasıyla görülmektedir. Hikâyelerde göç, aslında bir kaçışın eseri olarak ortaya çıkmaktadır. Farklı coğrafyalarda yaşayan şahısların göç sonrası yerleştikleri yerler aynıdır. Öykülerde en fazla göç alan kent, İzmir'dir. Burası yaşam şartları sebebi ile tercih edilmiştir. Sadece Türklerin değil Gayrimüslimlerin de göç olgusuna yer verilmiştir. Yani bu olay, evrensel boyutta işlenmiş göçün, insanlar üzerinde oluşturduğu etkiler anlatılmıştır.

Hikâye kitaplarında geçen öykülerin konusu faklı coğrafyalarda geçmektedir. Balkanlar, Rusya ve Türkiye'nin farklı kentleri mekân olarak kullanılmıştır. Öykülerde iç ve dış mekânlar birlikte işlenmiştir.

Kimi mekânlar, *Loş Sokağın Kadınları* isimli öykü kitabında olduğu gibi hikâye kahramanlarının ruhsal durumları ile birlikte ele alınmıştır. Öykülerde mekân aracılığıyla bireylerin psikolojik durumları verilmiştir. Kişilerin ruhsal yapıları, mekânı olumsuz algılamalarına ve kaçma isteğinin uyanmasına neden olmuştur. İçinde bulundukları yerden çıkabilirse kahramanlar, iyi olacaklarını düşünmektelerdir. Kimi zamanda mekân, kaçışın simgesi olmuştur. Yaşanılan yerlerde savaş gibi büyük bir sorun varsa bundan kurtulmak için de çoğu kez şahıslar oturdukları mekânları terk ederek başka bir yere göç etmek için çabalamışlardır. Karanlık ve dar sokaklar, köhne yapılar, mutsuz evler ve küf

kokulu mahalleler kadın kahramanların kaçma isteğini arttırmıştır. Burada yaşayan kadınlar, bulundukları ortam ile ruhsal yapıları arasında ilişki kurmuşlardır. Buna bağlı olarak da, kendi içlerindeki sıkıntıyı mekândan uzaklaşarak atabileceklerini düşünmüşler ve gitmeyi tercih etmişlerdir.

Hikâyelerdeki coğrafya ile din arasındaki bağlantı da üzerinde önemle durulması gereken konulardandır. Doğu coğrafyasında yaşayan Ermeni ve Süryani kesim ile Yunanistan'dan gelmiş Rumlar ve Petersburg'dan gelen Ruslar ile öykülerdeki şahısların din ve milliyet farklılığında zenginlik görülmektedir. Din farklılığı, Müslüman ve Gayrimüslimler arasında sorunlar yaratmıştır. Bu kimi zaman evlilik de kimi zaman da toplumsal yaşantıda bireylerin tartışmasına neden olmuştur. Evlilikteki dini farklılıklar yüzünden çiftler, arasında tartışmalar çıkmış ve bu tartışmalar boşanmalarla sonuçlanmıştır. Rum ve Türkler arasındaki farklılık ise, savaşlardaki mücadele alanını cephe gerisine taşımış ve Gayrimüslim ile Müslüman halkın çatışmasına neden olmuştur.

Dört öykünün temelinde de yazar, eserlerinin merkezine insanın hüzünlerini, sevinçlerini, pişmanlıklarını, ayrılıklarını, dini farklılıklarını, siyasi ve ekonomik ayrılıklarını, erkeklerin kadın yaşamına olan hükmedişi, savaşın neden olduğu sosyal koşulların değişimini, açlık ve sefaleti, kaçış (göç), mekân ile şahısların ruhsal bağlantılarını ele alarak bu duyguların toplumdaki yansımalarını vermiştir. Yazar, öykülerdeki olayları, tekil bakış açıcı ve kahraman anlatıcıyla anlatmıştır. Selma Fındıklı, öykü türü bakımından hikâyelerini durum/kesit tarzında yazmıştır. Yazar, Türk edebiyatında Sait Faik'in öykü geleneğeni devam ettirmiştir.

BÖLÜM 3

SELMA FINDIKLI'NIN ESERLERİNDE DİL, ÜSLUP VE ANLATIM TEKNİKLERİ

Selma Fındıklı'nın öykü ve romanlarında kullandığı dil, üslup ve anlatım tekniklerinin tespiti yönünden çalışmanın bu bölümü, kendi içinde "Dil ve Üslup" ile "Anlatım Teknikleri" başlıklarına ayrılmıştır.

3.1. Dil ve Üslup

Dil, düşüncelerin aktarımını sağlayan bir unsurdur. Muharrem Ergin'in, "dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabiî bir vasıta"[154] şeklindeki sözü bu bakımdan önemlidir. Anlatıma dayalı edebî türler, edebiyatın en temel malzemesi ve ifade aracı olan dili kullanarak anlatmak istediklerini görünür kılarlar. Edebî dil ile dilin tüm imkânları kullanarak üslup oluşturulur.

Üslup, *Türkçe Sözlük*'te sanatçının duygu, düşünce ve görüşünü ifade ediş özelliği taşıyan ve bir sanatçıya ya da bir çağa özgü olan anlatış tarzının adıdır. Üslup, aynı zamanda biçem, söyleyiş özelliği ve stil olarak da adlandırılır.[155]

İlk üslup örnekleri ile Yunan ve Roma uygarlıklarında karşılaşılmaktadır. Aristoteles, Çiçero, Vitruvius ve Quintilianus gibi isimler yaşadıkları dönemin sorunların sanat açısından ele almışlardır. Birçok sanatçı farklı üsluplar kullanmıştır. XV. yüzyıldan sonra üslup unsurlarının değerlendirilmesine yönelik çalışmaların artmasıyla yeni üslup türleri kullanılmaya başlanmıştır. XV. ve XVI. yüzyıllar arasında gelişen barok ve neoklasik üslupları durduran romantik akımı, üslubu "insanın kendisi ve sanatçının davranışı" olarak adlandırmıştır. Bireyci kavramların varolmasıyla beraber XIX. ve XX. yüzyıllarda natüralizm, gerçekçilik, izlenimcilik, dışavurumculuk ve geometricilik gibi çeşitli üslup akımları ortaya çıkmıştır. Sanatçılar, bu akımları kullanarak yaşamı farklı yönleriyle eserlerine taşımışlar ve üsluba, gerçeği ortaya çıkaran bir kavram

[154] Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2008, s. 3.
[155] "Üslup", *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Basım, Ankara 2009, s. 2062.

niteliğine sahip olmasını sağlamışlardır. Üsluba edebiyat açısından bakıldığında, bir yazarın kendi özelini aktaran bir kavram olarak karşımıza çıkar.[156]

Şerif Aktaş'a göre, "Üslûp, ferdîdir, kaynağını yazarın mizacından ve tecrübesinden alır. O "yazarın gizli ve şahsî mitolojisine uzanan kendi kendine yeten bir dil" olma özelliği göstermektedir.[157] Kemal Erol ise, edebî eseri veya yazarın kimliğini ortaya çıkaran ve onu diğer eser ve yazarlardan ayıran, esere ve yazara "edebîlik" vasfı sağlayan teknik bir ölçü olması sebebiyle üslûbu, nitelikli bir ana unsur olarak görmektedir.[158] Mustafa Karabulut üslûbun, "sadece estetik açıdan bakılabilecek bir husus olmayıp psikolojik unsurların da dikkate alınması gereken bir yapıya sahip"[159] olduğunu söyler. Mehmet Önal'a göre ise, "üslubu aksettiren şey, biçime dayalı bir ifadedir. O ifadede yer alan kelimelerin hem tek tek hem de bir arada taşıdığı mana ve çağrışım ilişkileri, söyleniş ve sıralanış çeşitleri, onun muhteva ile ilgisini de göster"mektedir.[160] Mehmet Tekin, temeli bilinmeyen bir karaktere sahip olan dilin, sanatkârın ruhundan, düşünce ve dünya görüşünden beslenerek kendisine has yapıya kavuşmasıyla üslubun oluştuğunu ifade eder.[161]

Yukarıda yapılan açıklamalara dikkat edersek, "Kendi içinde benzeşen unsurlardan meydana gelen bir üslup, gerçeğin çeşitli yönlerini tek bir hayat görüşüne dönüştürecek şekilde dili kullanabilen, farklı unsurları bir bütün içinde özümseyen bir üsluptur. Böyle bir üslup, yazar ve okuyucuyu birbirine bağlayan bir bağdır ve eserin başından sonuna kadar, okuyucunun eserdeki bakış açısına ve kullanılan dile yazarın talep ettiği tepkiyi göstermesini sağlar."[162] Böylece üslup, yazar ile okuyucuyu bütünleştiriveren bir unsur olarak karşımıza çıkar.

---

[156] "Üslup", *Cumhuriyet Ansiklopedisi, TÜ-Z*, cilt: 11, Arkın Kitabevi, İstanbul 1972, s. 3266.
[157] Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri,* Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2014, s. 43.
[158] Kemal Erol, *Talip Apaydın'ın Hayatı, Roman ve Öyküleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Van 2005, s. 664.
[159] Mustafa Karabulut, "Edebî Metinlerde Dil ve Üslup İncelemeleri ve Edip Cansever'in Dil ve Üslûbunda Psikolojik Unsurlar", *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 24-28 Eylül, Ankara 2012, s. 2.
[160] Mehmet Önal, "Edebî Dil ve Üslup", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı: 36, Erzurum 2008, s. 33.
[161] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001, s. 168.
[162] Leonard Lutwack, "Romanda Karışık Üsluptan Tek Üsluba Geçiş", *Roman Teorisi,* (Çev: Sevim Kantarcıoğlu), Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2017, s. 222.

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında genellikle sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Bununla ilgili olarak, yazarın *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* başlıklı öykü kitabının *Vardım Yarin Bahçesine* isimli hikâyesinde yer alan bir metni örnek verebiliriz:

> *Elbisemin ıslaklığına da aldırmadan, kırmızı halı üstüne kenarı dantelli beyaz patiska serilmiş yüksek sedire atıyorum kendimi. Mis gibi Halep Sabunu kokuyor içerisi. Annem örtü ile yastık kılıflarını bugün değiştirmiş belli ki. (s. 145)*

Berna Moran, yazarın kendisini rahatsız eden ve zorlayan durumları eserinde dile getirerek rahatladığını söyler.[163] Selma Fındıklı da, eserlerinde rahatsız olduğu durumları eleştirel bir üslupla kaleme alır. Buna kadın duyarlılığı ile kaleme aldığı eserler de dahildir. Yazar, kimi zaman *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*[164] isimli romanda olduğu gibi başkahraman aracılığıyla devlet yöneticilerinin duyarsızlığına yönelik kimi zaman da *Nereye Yüreğim*[165] romanında görüldüğü üzere bazı kahramanların yanlış davranışlarına yani kadın kahramanların çocuk sahibi olabilmek için ebekaya adı verilen bir yere gitmeleri, falcıya inanmaları gibi uygulamaların yanlışlığına dikkat çekerken eleştirel bir üslup kullanır:

> *Belki de biz büyük sanmışız seni… Hep uzaktaydın çünkü. Mağarasında uyuyan koca dev gibi. Arada bir gölgen düşerdi üstümüze. Kimi zaman da homurtularını duyardık. Ama kendini görmedik hiç. İstambol kaç konaklık yol? Uzaktan gözümüzde büyütmüşüz anlaşılan…* (s. 6)

Yazar, öykü ve romanlarında eksiltili cümle yapılarını da sık sık kullanmıştır. Örneğin; *Kum Gülü* [166] isimli romanda eksiltili cümlelerin bulunması, kahramanların yaşamındaki olayların yarım kalmasını niteler. Yarım kalan olaylar, tamamlanmamış cümleleri oluşturur. Yazar da, insan hayatının yarım kalışına dikkat çekmiştir:

> *Bana annemi anlatsa uzun uzun.. Daha nice sırlar saklıdır dilinde? Dinledikçe annem gözümün önünde fotografî gibi canlanır.. Peki*

---

[163] Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, 26. Baskı, İstanbul 2016, s. 129.
[164] Selma Fındıklı, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi,* Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 2005.
[165] Selma Fındıklı, *Nereye Yüreğim,* Remzi Kitabevi, 4. Basım, İstanbul 2006.
[166] Selma Fındıklı, *Kum Gülü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.

sonra? Halep yoluna çıkabilir miyim? Ya bulamazsam? Ya da sağ değilse? Başkasıyla evlenmişse.. Çocukları olmuşsa..? (s. 29)

Selma Fındıklı, eserlerinde eksiltili yani kesik cümle yapılarının yanı sıra devrik cümle kuruluşlarına ve isim cümlelerine de yer vermiştir:

Arı vızıltısına benzemiyordu başucumdaki erkek sesi… Daha toktu… Daha yumuşak… Nöbet değiştirmiş olmalıydı işkenceci zâbitler… Değişmeyen verdikleri acıydı… Konuşmayacaktım… Canımı alsalar bile…(s. 138)[167]

Yazarın metin içinde özel anlam verdiği bazı sözcükleri büyük harflerler yazmıştır. *Saray Meydanı'nda Son Gece* isimli romanda sık sık tekrar edilen *"HÜRRİYET, MÜSÂVÂT, ADÂLET"*(s. 91) sözlerinin büyük harflerle yazıldığı görülür.

Selma Fındıklı, eserlerinde atasözü ve deyimler gibi kalıplaşmış ifadeleri sık sık kullanmıştır. Yazarın öykü ve romanlarında yer alan atasözü ve deyimlerden bazıları şu şekilde ifade edilmiştir:

"Küfelik olalım bu akşam…"(*Nereye Yüreğim,* s. 148)

"Kurt dumanlı havayı sever ya…" (*Saray Meydanı'nda Son Gece*, s. 90)

"Su testisi su yolunda kırıldı, desene..." (*Loş Sokağın Kadınları*[168] "Yine Yeşillendi Niğde Bağları", s. 30)

Yazarın öykü ve romanlarında atasözü ve deyimlerle birlikte argo, dua ve beddua sözleri de bulunmaktadır:

"Köpek soyu…" (*Nereye Yüreğim*, s. 148)

"Piç Osman… Piç Osman…" (*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*[169] "Bahçeden Bahçeye", s. 50)

"−Allah daha iyi etsin çocuğum…" (*İmbatta Karanfil Kokusu*[170] "Asri Bir Hanım", s. 94)

---

[167] Selma Fındıklı, *Saray Meydanı'nda Son Gece*, Remzi Kitabevi, 2. Basım, İstanbul 2000.
[168] Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları-Ankara İstasyonu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.
[169] Selma Fındıklı, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012.

"Analarını ağlattık…" (*Vardar Rüzgârı*[171], s. 120)

"Allah belasını versin…" (*Saray Meydanı'nda Son Gece*, s. 126)

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında anlatımı akıcı ve canlı kılmak amacıyla tekrar gruplarını yani ikilemeleri dahil etmiştir:

"Soluklanıyor derin derin.." (*Loş Sokağın Kadınları* "Umarsız İnsanlar Oteli", s. 38)

"Bastıra bastıra çiziyorum, şekiller alttaki âharlanmış tabakaya geçsin diye." (*Gümüşlü Martı*[172], s. 5)

Yazarın ayrıca eserlerinde yansıma sözcüklerle kurulan ikilemeleri de kullandığı görülür:

"Çok geçmiyor, mırıl mırıl söylenişini duyuyorum:" (*Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*, s. 19)

"Her şey pırıl pırıl, ama benim içim karanlıktı çeyiz döşenirken."(*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* "Ağlama Fidan Boylum", s. 54)

Selma Fındıklı'nın eserlerinde "ne….ne" ve "hem….hem" bağlacı ile başlayan cümleler de yer yer kullanılmıştır:

"Ne erguvan ne başkası." (*Loş Sokağın Kadınları* "Erguvan Ağacı", s. 51)

"Hem azat edildi hem de efendisinin ipek çarşaflı yatağına girip hanım oldu…"(*Gecenin Yalnızlığında*,[173] s. 76)

"Hem hoşlanır hem de utanırdı Adviye karşılık veremediği için.." (*Kum Gülü*, s. 59)

---

[170] Selma Fındıklı, *İmbatta Karanfil Kokusu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006.
[171] Selma Fındıklı, *Vardar Rüzgârı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009.
[172] Selma Fındıklı, *Gümüşlü Martı,* Remzi Kitabevi, İstanbul 2001.
[173] Selma Fındıklı, *Gecenin Yalnızlığında*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002.

Yazar, TRT Ankara Radyosu'nda çalışırken dinlediği türkülere eserlerinde de yer vermiş ve kimi zaman bu türküler, öykü ve romanlarının konusu haline gelmiştir. Bununla ilgili olarak, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* romanında yer alan bir türkü dikkat çeker:

> *"Ah Budin'in büyük evleri*
> *Dört yanında bekler gerçek erleri*
> *Görün başımıza gelen halleri*
> *Yazık oldu, aldı düşman Budin'i…"*(s. 9)[174]

Loş Sokağın Kadınları başlıklı öykü kitabının *Erguvan Ağacı* isimli hikâyesinde ise *'Sinemde bir tutuşmuş yanmış ocağ olaydı..'* (s. 54) dizesiyle Harput doğumlu Hayri Bey tarafından Osman Nevres'e nazire olarak yazılmış bir halk türküsünden de bahsedilmiştir.[175]

Yazarın eserlerinde yöresel türkülere sık sık yer verdiği görülür. *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı hikâye kitabının *Gönül Hanesi Kumdan Kaledir* isimli öyküsünde Şanlıurfa yöresine ait olan bir türkünün dizesi verilmektedir:

> *"Bülbül idim felek dilim lal etti.."* (s. 77)[176]

İmbatta Karanfil Kokusu'nun Âlâyişten Hazzetmem Efendim! başlıklı hikâyede türküye ait yalnızca iki dize kullanılmıştır:

> *"Aşıkın çok bela gelir başına / Tehammül gerektir âdu taşına"* (s. 7)[177]

---

[174] Bu türkü, Ignacz Kunos'un Budin ile ilgili derlediği türkülerden biridir. Macaristan'ın başkenti olan Budin, 1526 yılında Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı topraklarına katılmıştır. II. Viyana kuşatmasında Osmanlı askerlerinin başarısız olmasından dolayı Budin, Haçlı ordusu ile savaşmıştır. Abdurrahman Paşa ve askerler tarafından korumaya alınan kale bir süre savunulmuştur. Ordunun geri çekilmek durumunda kalması ve çeşitli kalelerin kaybedilmesi halkı, üzmüştür. Halkın acı ve üzüntülerine istinaden de Budin türkülerinde savaşla ilgili olaylar konu edilmiştir. Fikri Soysal, *Rumeli Olay Türküleri*, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eylül 2007, s. 34.

[175] http://haricten gazl.blogspot.com.tr/2017/07/harputlu-hac-hayri-bey-sinemde-bir.html(Erişim Tarihi: 03.04.2018).

[176]Şanlıurfa yöresine ait bu türkü, Mehmet Özbek'indir.
http://www.turkuler.com/sozler/turku_kurban_olam_gozlerinin_mestine.html (Erişim Tarihi: 25.03.2018)

[177] Aşık Dertli'nin "Sakiya Meyinde Nedir Bu Esrar" isimli türküsüne ait iki dizedir. https://www.antoloji.com/sakiya-meyinde-nedir-bu-esrar-siiri/ (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

Ankara İstasyonu[178] isimli öykü kitabının *Terzinin Kocası* başlıklı hikâyesinde Erzurum yöresine ait olan ve halk arasında Yemen Türküsü olarak bilinen türküye yer verilmiştir:

"Muzıka çalınır düğün mü sandın?
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın?
Yemen'e gideni gelir mi sandın?
Dön gel ağam, dön gel.." (s. 128)

Selma Fındıklı'nın eserlerine genel olarak bakıldığında şarkı türüne öykülerinde sıkça yer verdiği dikkati çekmektedir:

Ne kadar nârinsin güzelsin bilsen
Bak yorgun gözlerim karşında hayran
Belki dirilirim içsem elinden
Serin çam kokulu bir tascık ayran (*İmbatta Karanfil Kokusu* "Radyomuz Olsaydı", s. 151)[179]

Yazar, eserlerine yabancı kökenli kelimelere ve bunlarla kurulu olan metin parçalarını dahil ederek anlatımı canlı kılmıştır. Selma Fındıklı'nın *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* başlıklı öykü kitabının *Oriente Exspresse* isimli hikâyesinde bir yabancı şarkı dörtlüğü şu şekilde verilmektedir:

Au claire de la lune mon ami Pierrot…
Prête-moi ta plume pour ecrir un mot…
Ma chandelle est morte je n'ai plus de feu…
Ouvrez-moi ta porte pour l'amour de Dieu… (s. 34)[180]

Selma Fındıklı, Divân edebiyatının en önemli unsuru olan ve tek başına anlam bütünlüğü bulunan beyte eserlerinde yer vermiştir:

"Olmuşum derd-i fırâkınla zâif şol hadde

Kim getirmez hayâle nakşımı nakkaşlar…"(*Gümüşlü Martı,* s. 5)[181]

Selma Fındıklı'nın eserlerinde özellikle de öykülerinde manilere sık sık rastlanır:

---

[178] Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları-Ankara İstasyonu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.
[179] Kaptanzade Ali Rıza Bey'in bestelediği "Dağ Perisi" başlıklı şarkının sözlerine ait bir dörtlüktür.
http://sarkilarnotalar.blogspot.com.tr/2012/01/ufuklara-yaslanmis-yorgun-daglar.html(Erişim Tarihi: 19.05.2018).
[180] "Ay Işığında" başlığını taşıyan eser, 18 yüzyılda yazılmış bestecisi ve yazarı bilinmeyen çocuklara hitap eden bir şarkıdır.
https://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=fr&u=https://fr.wikipedia.org/wiki/Au_clair_de_la_lune&prev=search (Erişim Tarihi: 20.05.2018).
[181] Nesimi'nin gazeline ait bir beyittir.

Erzurum'dan kalk gel
Sular gibi ak da gel
Ben sana gel, diyemem
Şu gönlüme bak da gel… (*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* "Mendilim Deste Oğlan", s. 91)

Yazarın eserlerinde kahramanlar, yer yer kendilerine özgü dil özellikleriyle konuşturulmuştur:

"Hünerün gösterür nesne var mıdır yanında?" (*Gümüşlü Martı*, s. 25)

Selma Fındıklı'nın öykü ve romanlarında bilinçli olarak kahramanlar yöresel dil özelliklerine göre konuşturulur. Bu özelliğe yazarın *Gecenin Yalnızlığında* başlıklı eserinde de rastlanır:

"−Ay ata, ne gözeldir kûzelerimiz…"(s. 7)
"Kırmızı hevenkler ne çok… Salkım salkım… Her biri kendi çöpünde toplanmış bir aile sanki…" (s. 66)

Vardar Rüzgârı isimli romanda ise kahramanlar Rumelili bir kadının Türkçe kelimeleri kendine özgü söyleyişi karşımıza çıkar:

"−Dinleyesin beni Cenap, kaymak gibi ekmeğine sürülecek kızi elinin tersiyle istersin, sütümü elâl etmem sana bilesin…" (s. 189)

İmbatta Karanfil Kokusu'nun *Arrivederci Smyrna* isimli öyküsünde İtalyanca konuşma özellikleri de şu şekilde verilmektedir:

Ah gitti vapore… Saluto a Venezia… Siz diyorsunuz Venedik… Il mio paese… Benim memleket… On iki yıldır geldim burada… Porto yok daha Smyrna'da… Liman yok o zaman… Yapılırdı başlanmış… Şimdi uğrar çok nave comporta… Kapı gümrüğü… Olmadı bu… Gümrük kapısı…. (s. 34)

Selma Fındıklı, kahramanlarını konuştururken onları kültür seviyelerine ve sosyal statülerine uygun olarak konuşturur:

Ütüsü bozulmamış bembeyaz örtüsüyle çok dar bir hasta mesası, gözüme çarpan ilk eşya oluyor perdeyi açtığımda. Bir de, kapaklarına buzlu cam takılmış, ince uzun dolap. Bir kanadında, kırmızı harflerle, Fransızca, şiddetli zehirler anlamına gelen "Poison fort" yazılı; öbür yanda "Poison lêger"… Hafif zehirler… Küçük bir tezgâhın üstünde

> *çinko pansuman kapları, ilaç terazisi, cam tüpler, irili ufaklı boş şişeler sıralanmış. Hem Arap hem Latin harfleriyle, adı, yapım yeri damgalanmış tahta merhem kutuları, kavanozlar dolusu dövülecek, ezilecek madde…* (*Saray Meydanı'nda Son Gece,* s. 64)

Yukarıdaki metin parçasında kahramanın konuşma esnasında bulunduğu odayı anlatırken tasvir tekniğini kullandığı ve yabancı kökenli kelimeleri Türkçe kelime karşılıklarıyla birlikte verdiği görülmektedir.

Yazar, eserlerinde mahalli söyleyiş biçimlerini de yer yer kullanmıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri de, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* isimli öykü kitabının *Vardım Yarin Bahçesine* başlıklı hikâyesinde görülmektedir:

> *−Madem anlamisen, ne gidisen ele yerlere Hatice Hanım?*
> *−Ne bilem efendi? Konu komşu gezmeyi, oni bunı çekiştirmeyi sevmiyem, bilisen… Başka nerde eğlenim?*
> *−De haydi, elin çabuh tutasan… Eğlence dedigin bu geceki kimi ola…*
> (s. 151)

Yazarın öykü ve romanlarında Gayrimüslim kahramanların, inanç ve ibâdetlerine yönelik kelime ve uygulamalara da yer verilmiştir. Selma Fındıklı'nın eserlerinde âyet ve hadisleri metin içerisinde kullandığını söyleyebiliriz:

> *"Dinle ey İsrail; Tanrımız Rab, Bir olan Rab'dır; ve Tanrın Rab'bi bütün yüreğinle ve bütün canınla ve tüm varlığınla seveceksin. Ve bugün sana emretmekte olduğum bu sözler senin yüreğinde olacaklar. Ve onları oğullarınızın zihnine iyice koyacaksın; ve evinde oturduğun ve yolda yürüdüğün ve yattığın ve kalktığın zaman bunlar hakkında konuşacaksın. Ve onları alamet olarak elinin üzerine bağlayacaksın ve onlar gözlerinin arasında alın bağı olacaklar. Ve onları kapı süveleri üzerine, kapıların üzerine yazacaksın…"* (*İmbatta Karanfil Kokusu* "Karanfil Mülâzım",s. 28-29)[182]

Gecenin Yalnızlığında başlıklı romanda ise, başkahramanın babasının söylediği bir hadis şu şekilde verilmektedir:

> *"Köleleriniz kardeşlerinizdir. Onlara yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin. Ağır iş yüklemeyin."* (s. 14)

[182] Yahudilerin en önemli duasıdır. http://belgelerlegercektarih.com/tag/sabetayist/ (Erişim Tarihi: 29.04.2018).

Selma Fındıklı, eserlerinde teşbih, teşhis ve telmih gibi vb. edebî sanatları da yer yer kullanmıştır. Yazar, edebî sanatları kullanarak metin içerisinde ahenk unsurları oluşturmuştur. Yazar, *Gecenin Yalnızlığında* başlıklı romanda teşhis yaparak anlatımı etkili kılmıştır:

> *Çiçek yüklü dallar uzamış da pencerelere kol atmış… Kaçıncı ilkyazdır yaşadığım; ağaçların yaza bu denli güzel hazırlandığı olmuş muydu çocukluğumdan beri? İnsanların kıyımına gülüyorlar sanki… "Bize bulaştıramayacaksınız hastalığı," diyorlar… "Meyvelerimizi vereceğiz yine bu yıl… Çimenlere dökülecek sulu tanelerimiz… Kuşlar, böcekler gelip karnını doyuracak… Sizler yiyemeyeceksiniz…"* (s. 151)

Yazar, öykü ve romanlarında benzetme unsurunu kullanarak metne canlılık kazandırmıştır:

> "Hacı Bayram Mahallesi'nde kuş kafesi gibi bir evleri var." (*Ankara İstasyonu* "Kemal Paşa Gelecek.. Akşama, Sabaha..", s. 109)

> "Kayan yıldızlar gibi mahyadan şadırvanlı avluya sicimle indirilen kandil sepetine şeker, çörek, para atıyordu herkes…" (*Gümüşlü Martı,* s.53)

Gümüşlü Martı isimli romanda "Ferhad ile Şirin" hikâyesi de anlatılmaktadır. Yusuf, izlediği Hacivat ile Karagöz gösterisinden "Ferhad ile Şirin" hikâyesini dinler. Romanın başkahramanı Yusuf, bayılma nöbetleri geçirdiği sıralarda bu hikâyeden bazı parçaları hatırlar. Romanda ayrıca "Yusuf ile Züleyha" hikâyesine de telmihte bulunulmuştur:

> *Oysa benim aklım hep başka yerde olurdu… Ölmüş anamı, babamı, Resul Ağa'nın nikâhla tutsak ettiği Gülnûş'u düşünür, tarifsiz sıkılırdım hünkâr bahçesinde… Yine sıkılıyorum… Hava kararıncaya dek tahta ayağımı sürükleyerek kırlarda, bayırlarda dolaşacağım böyle… Sonra "Külbe-i ahzân"ıma gidip titrek kandilimi yakacağım…* (s. 133)

Eserde Yakup oğlu Yusuf, kendisini Yakûp peygamber ile özdeşleştirir. İkisi de ayrılık ve gam yüzünden kederlidir. Yakûp peygamber, acısını tek başına "külbe-i

ahzan"ında[183] yaşar. Yusuf da, kendi "külbe-i ahzân"ında ailesini kaybedişinin ve Anna'nın yokluğunun ıztırabını duyar. Yazar, böylece Yusuf'u, duyduğu üzüntü sebebiyle Yakûp peygambere benzetmiştir.

3.2. Anlatım Teknikleri

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında anlatma gösterme, bilinç akışı, diyalog, geriye dönüş, iç diyalog, iç monolog, leitmotiv, montaj, mektup, özetleme ve tasvir anlatım tekniklerini kullanmıştır.

3.2.1.Anlatma Gösterme Tekniği

Romanda, anlatıcının araya girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması "anlatma" yöntemi ile gerçekleşir. "Bu yöntemde yazar taraflıdır. Romandaki olan biten, birisi tarafından anlatılır ve aktarılır. Bu yöntemde okuyucunun dikkati daha çok kendisi ile metin arasında aracı konumunda olan anlatıcı üzerinde yoğunlaşır. Biz romanı anlatıcının gördüğü, bildiği ve bazı tasarruflarıyla aktarmak istediği kadar alımlarız. Okuyucu, kulağını kılavuz anlatıcıya tutar. Onun düzenlediği, kısalttığı, uzattığı, eleştirdiği, yorumladığı olay, olgu ve kişileri dinler. Yani romanın içeriğini ikinci elden alır."[184] sözleriyle Nurullah Çetin'in de ifade ettiği gibi anlatma yönteminde, ilgi anlatıcı üzerinde yoğunlaşarak metnin geri plâna itilmesine neden olur. Bu yetersizliği gidermek amacıyla "gösterme" tekniği ortaya çıkar. Mehmet Tekin'e göre, realistler tarafından devreye sokulan bu tekniğin kullanılması anlatıcının varlığını hafifleterek anlatımı, nesnel hâle getirir. Böylece anlatma yönteminde, "anlatıcı" üzerinde olan dikkat, gösterme yönteminde yerini "eser, metin, hikâye" üzerine bırakır.[185] Bundan hareketle Selma Fındıklı'nın *Nereye Yüreğim* isimli romanında "anlatma-gösterme" yöntemini birlikte kullandığını söyleyebiliriz:

---

[183] *Külbe-i ahzân: Sıkıntılar kulübesi, hüzünler evi. Yakûp peygamberin, Yusuf'un hasretiyle yıllarca ağlaya ağlaya gözlerini kaybettiği kulübesi. Önceleri şehir içinde oturduğu hâlde halk onun ağlayışından bîzar olunca şehir dışında bir çardak kurdurup orada ağlamaya başlamış. Buraya külbe-i ahzân denir.* İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü,* Kapı Yayınları, 20. Basım, İstanbul 2011, s. 281.

[184] Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2007, s. 117.

[185] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları),* Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001, s. 190-191.

Radyonun sesini daha da açtı Kerim, içine girecekmişçesine heyecanlı dinledi sonuna dek ajansı. "İlk kıvılcım Polonya'ya düştü," dedi sonra. "Bakalım yarın kime gelecek sıra?" Bize gelmesin de kime… Gelirse gelsin mi? İnsan ne bencil yaratık. Bir can uğruna milyonlarca canı kurban edebiliyor. (s. 140)

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur'un *Bahçeden Bahçeye* isimli hikâyede dikkatler baba ile oğlun veda konuşması üzerine çekilir:

"−Ben gidiyorum baba, hakkını helal et, diyorum.

−Helal olsun kızanım. Allah yardımcın, peygamber efendimiz yoldaşın olsun. Sağ salim dönersin inşallah." (s. 48)

3.2.2.Bilinç Akışı Tekniği

Bilinç akışı (akımı) tekniği, kahramanların iç dünyalarının hızlı ve düzensiz olarak bir "iç konuşma" şeklinde okuyucuya sunulmasıdır.[186] Selma Fındıklı, bilinç akışı tekniğini yer yer kullanarak kahramanın psikolojik yapısını dile getirmiştir:

Bebek tramvayında… Kaç yıldır… Orospu… Kopar yakasından… Ne dik yokuş… Hisar mahallesi… Yağmurda fayton… Zaman geçmemiş… Rus lokantasında… Reşit Bey yanımda… Sofia demişti. Zehra Hanım'ın mangal… Saat vuruyor. Yollar buz… Kaç yıldır… Tirşe yünlüm yüzünden… Reşit Bey soğuk… Mangal yağmurda… Sarmaş dolaş… Öldürse Reşit Bey'i… Demişti Sofia… Vahlayacak ne… Yakasından kopar diye… Kaç yıldır… Doğuramaz mıyım… Despina bebek… Sarmaş dolaş… Ömer Rıza olsun… Ceset Reşit Bey'in… Gülümserken… Rus tramvayında… (*Nereye Yüreğim*, s. 201)

Gümüşlü Martı isimli romanda ise, başkahraman Yusuf'un nöbet geçirdiği bir anda yaşanan iç konuşmaya yer verilmiştir. Roman içerisinde bulunan metin parçasında dil sapmaları, sıfatlar ve ikilemeler de görülmektedir:

Duvarlar gölgelenmiş… Kapkara dallar… Hepsi incir… Hâreli bulutlar toplanmış… Boğazım yanıyor… Ebrunun bin çeşidi… Kıpır kıpır… Gülnûş karşımda gülüyor… Meryem kurtuldu… İncir elinde… Andelib yok… Gölgeler kızarmış… Kan rengi… Nakkaş Ferhad boyamış… Sulu Manastır'da gün doğmuş… İncilâ-yı seher Anna'yı kucaklamış… Güneş üstünde… Ama kızıl… Dallar da… Boynum ıslak… Pislik içindeyim… Kırmızı alabildiğine… Boya çanağı

[186] Tekin, *a.g.e.*, s. 268.

düşmüş… Tavanda Şirin'i görünce… Kan kırmızısı… İncirler de… Kırmızı… Kır… (s. 155)

3.2.3.Diyalog Tekniği

Diyalog, anlatma esasına dayalı edebî türlerde sık sık kullanılan bir tekniktir. "İki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen konuşma" olarak adlandırılan diyalog tekniğinin temel işlevi de, "gizli olanı 'âşikâr' kılmak, soyut olanı somutlaştırmaktır." [187] *Nereye Yüreğim* isimli romanda Cihan ile Ali Rıza arasındaki diyalog parçasından Cihan'ın psikolojik durumunu öğreniriz:

-Reşit Bey iyi insandı baba…
-Biliyorum kızım.
-Onun bir suçu yok…
-Biliyorum. Yok.
-Öyleyse neden olmadığını… Baba, sen olsun anlıyor musun beni? (s.69)

Yazar, diyalog parçalarını uzatmadan kısa olarak verir ve bu durum da esere akıcılık kazandırır:

−Nedir bu gümbürtü Hakkı Efendi?
−Ben de bilemedim dünürüm. Bir şeyler oluyor herhal.
−Amma ne?
−Bizim oğlan eve gelsin, ona sorarız. (*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* "Ağlama Fidan Boylum", s. 60)

3.2.4.Geriye Dönüş Tekniği

Geriye dönüş tekniği, romana gerçekçilik kazandıran bir yöntemdir. "Romanda yer alan her şeyin; insanın, çevrenin, zamanın, eşyâ ve düşüncenin… bir mazisi vardır. Romancı, bu elemanlara ruh ve can vermek için fırsat buldukça geçmişe döner. O, bu işlemi gerçekleştirirken de geriye dönüş tekniğinden yararlanır."[188] Böylece geriye dönüş tekniği, romanda olayların anlaşılmasına ve kahramanların tanıtılmasına yardımcı olur. Ayrıca bu teknik, "dar anlamda geriye dönüş, yapıcı geriye dönüş ve çözücü geriye dönüş"[189] olmak üzere üç şekilde uygulanır. Selma Fındıklı, eserlerinde olay anlatımını geri dönüş tekniğini kullanarak gerçekleştirir.

[187] *A.g.e.*, s. 255.
[188] *A.g.e.*, s. 234.
[189] *A.g.e.*, s. 234.

Öykü ve romanlarda geri dönüş tekniğinin kullanıldığı metinler italik olarak verilir.

> *Dört gün önce İtalyanların Kuşadası'na asker çıkarıp Selçuk istikametinde ilerlediğini haber almıştık. Hemen ardından Foça, Urla istihkamlarının Fransızlar, Kösten adasının İngilizler, Yenikale'nin de Yunanlılar tarafından işgal edildiği duyuldu. Derken, bir de baktık, Yunan, İngiliz, İtalyan, Amerikan zırhlıları, torpitoları sabah alacasında filo halinde gelmiş, limanda yatıyor…* (*İmbatta Karanfil Kokusu* "Cumhuriyet Balosu", s. 105)

İmbatta Karanfil Kokusu başlıklı öykü kitabının *Ah Petersburg* isimli hikâyesinde geri dönüş tekniği kullanılarak kahramanın geçmiş yıllarda yaşadığı olaylar hakkında bilgilendirilme yapılmıştır:

> *Sint'âbrın dokuzu… Eylül yani… Oldu kıyamet… Girdi Türk ordu İzmir'de… Rum kaçtı… Gr'êtzıy askerler de… Paşa Kemal yaptı büyük zafer… Gitti sultan, geldi respuplika… Prezident Gazi değişti herkesin elbise… Değişti şapka… Öğretti alfavit Latinskıy… Sonra kılindâr… Takvim Turskıy… Daha çok şey… Ama ölmedi padişah aile… Bir kişi ölmedi saraylı… Gönderdi sürgün hepsi… Demedi Gazi Paşa İstanbul'a Kemalşehir… Petersburg şimdi Leningrad… Hem değil stalıtsı… Moskov oldu başkent… Bizim yurt artık İzmir… Bir de Olga'm kalsaydı yakın…* (s. 123)

3.2.5.İç Diyalog Tekniği

İç monolog tekniğine benzeyen İç diyalog, "roman kahramanının, doğal olarak içinde bulunduğu psikolojik duruma göre, kendi kendisiyle -sanki karşısında birisi varmış gibi- konuşması, tartışmasıdır. 'İç Diyalog'u şekillendiren cümleler, gramer kurallarına uygun olarak vücut bulur. Cümlelere, genellikle konuşma havası hâkimdir."[190] *Nereye Yüreğim* romanında Reşit Bey'in evlilik konusunda yaşadığı ikilem şu şekilde ifade edilmektedir:

> *Oysa şu an benim için gerçek düşman, karşı evdeki yüzünü görmediğim kadın… Haksız mıyım? Anlaşabilir miyim şimdiden sonra yeni düzenlere? Hayır. İstemiyor gönlüm. Aliye'den sonra hiç kolay değil göze almak. Kendim için alabilsem çocuklar için alamam. İyi de kaç yıl daha alamazsın? Belki, günün birinde vazgeçemeyeceğim, görür görmez, "işte bu…" diyeceğim biri… Bu kızın "O" olmadığını nereden biliyorsun? Değil? Görmedin ki yüzünü… Fotografisini aldıracaklarmış gizlice… Benimkini de onlara vermesinler…* (s. 45)

[190] *A.g.e.,* s. 259.

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli hikâye kitabının *Yeni Serpuş* başlıklı öyküsünde ise, kahramanın gündüz vakti gerçekleşen olaylar üzerine kendisiyle konuşmasına yer verilmiştir:

> *Hepimiz mum ışığında, tahta sandıkların üstüne büzülmüş otururken top ateşi aralıksız sürüyor. Kaç saat kalacağız bu küf kokan, örümcek bağlamış izbede? Ya da kaç gün? Açız üstelik. Çorbamızı içmeye fırsat bulamadık. Olsun. Canımızı kurtardık ya… Niko haber vermeseydi, üst katta keklik gibi avlanabilirdik. Bugün öğle vakti, kıyıda yaşanan kavga geliyor aklıma… "Sonra utancağun bi iş itme sağın," demişti yaşlı adam. Acaba Selim ne düşünür şimdi? Niko onların da kapsını çalmıştır. İçi sızlar mı söylediklerinden, yoksa yine "gâvur" mu der ona? Bunları düşünüp dururken kardeim Nusret'in sızlanan sesi duyuluyor.* (s. 70-71)

3.2.6. İç Monolog Tekniği

Bu teknikle, kahramanların iç dünyaları ve düşünceleri açığa vurulur. Mehmet Tekin, iç monolog tekniğinin uygulandığı bölümlerde yazarın ya da anlatıcının aradan çekilerek, anlatımın yorum ve açıklamalara açık hâle getirildiğini söyler.[191] Türk romanında iç monolog tekniğinin ilk örneği, Recâizâde Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası* isimli eserinde görülür.[192] Selma Fındıklı, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* romanında bu teknik kullanılarak, Firuz'un aklından geçenler okuyucuya aktarılmıştır:

> *Ne diyeceğimi bilemiyorum. Aklım durmuş sanki… Daha mı durmasın? Bir an Ramiz'le göz göze geliyoruz. O da ağzımdan çıkacak sözleri bekliyor gibi. İkisi de korku içinde. Ama en çok Fatma… Belliydi… Halinden, konuşmasından belliydi domuzun böyle edeceği… Yanılmadım. Fakat bir neden yok bu edepsizliği yapması için… Günlerdir düşünür dururum, bulamadım akla yatkın bir şey.* (s. 31)

Vardar Rüzgârı isimli romanın Dimitra'sının, Cenap Fehmi ile yaşadığı birliktelik üzerine olan düşünceleri şöyle verilmektedir:

> *"Ürperiyorum. Bir kadeh şarap içip ısınacak, yeniden yola düşecekti sözde! Şişeyi dibine indirdiğimizi hatırlıyorum sadece. Sonrası yok… Ne yaptık biz böyle tanışır tanışmaz? Dün gece "siz" diyordu, şimdi "sen" olmuşum… Yadırgamış mıdır hemen koynuma almamı? Bilerek*

---

[191] *A.g.e.,* s. 264.
[192] Mustafa Karabulut, "Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri", *Turkish Studies*, Volume 7/1, Winter 2012, s. 1378.

almadım ki… Küfelik serhoştuk ikimiz de… Hem memnun görünüyor hayatından." (s. 32)

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur 'un *Oriente Exspresse* isimli öyküsünde, kahramanın savaş ve bununla ilgili gerçekleşen olaylar hakkında kendisini sorguladığı anlar şu şekilde ifade edilmektedir:

Hasta Adam'ı ayağa kaldıracaklarmış… Kolaydı öyle! Bize "işgalciler" diyor. Haksız mı? Almanlar bizim ülkemize saldırdığında can pahasına savunmadık mı topraklarımızı? Kafamın içinde yüzlerce arı vızıldıyor sanki, düşünceler birbirine karışıyor. Sersemledim iyice. (s. 40)

3.2.7.Leitmotiv Tekniği

Leitmotiv, "bir romanda sık sık tekrarlanan söz grubu, herhangi bir dize, yine konu veya kişilerle ilgili olarak tekrarlanan bazı kelimeler"[193] için kullanılır. Romanda, Reşit Bey'in Cihan için kullandığı "küçüğüm" sözcüğü sık sık tekrar edilmiştir. Bu sözcüğü, Cihan da kullanmıştır. Romanda ilk olarak, Reşit Bey tarafından Cihan için kullanılan "küçüğüm" sözcüğü ile, yaş azlığı ve çocukluk kastedilmiştir. Reşit Bey, "küçüğüm" dediği Cihan'dan ayrılma kararı almış ve evliliklerini bitirmiştir. Cihan da kendi oğlu için "küçüğüm" sözcüğünü kullanmıştır.

Saray Meydanı'nda Son Gece başlıklı eserde Aziz Çavuş'un, Fikret'e söylediği aşağıda verilen metin birden fazla yer almaktadır:

Hele o şiiri bir daha okusan Kumandanım… Hani, senin adaşın Fikret Efendi'den… Ne dediğini sökemiyor ya cahil kafam… 'Bu memlekette de bir gün sabah olursa…' deyişi hoşuma gidiyor… (s. 130, 153)

Loş Sokağın Kadınları başlıklı hikâye kitabında Duvarın Ötesi isimli öykü boyunca Kadın tarafından *"Ben duvarları yıktım.."* (s.85) cümlesi tekrar edilmektedir. Tekrar edilen bu cümle, Kadın'ın etrafındaki engelleri temsil etmektedir. Kadın, çocukluğundan beri duvarların ötesini merak ederek büyümüştür. Kadın'ın annesi ise, kızının bu merakını anlamsız bulmakta ve avlunun soğukluğundan ve duvarlardan rahatsız olmamaktadır. Annenin tek

[193]Tekin, *a.g.e.,* s. 252.

çabası, kızını da kendine benzetmek istemesidir. Kadın ve çevresindekiler, bulundukları sokaktan gitmeyi ister ve çıkış yolunu bilmedikleri için de o sokakta kalmaya devam ederler. Kadın, hayatını çevrelemiş olan engelleri bahçe duvarlarını yıkarak aşmaya çalışmıştır. Kadın'ın etrafındaki insanlar ise, bunun için bile uğraşmamıştır.

3.2.8.Mektup Tekniği

Türk edebiyatında "mektup, hem bir anlatım biçimidir, hem de bir türün adıdır."[194] Mektup tekniği, "birden fazla karakterin devreye sokulmasıyla birlikte farklı bakış açılarına başvurma imkânı sağlama"ktadır.[195] Bu tekniğin kullanımı roman kahramanlarının iç dünyalarını ve düşüncelerini açıkça yansıtması bakımından önemlidir. *Nereye Yüreğim* isimli romanda Cihan'ın annesinin gönderdiği mektup, aile üyeleri arasındaki iletişimi sağlayan bir öge olarak karşımıza çıkar:

> *"İki gözüm, evladım, Bursa'ya salimen vardığınızı bildiren mektubun dün, Teşrinievvelin ikinci günü elimize geldi. Ziyade sevindirdi bizi. Allah sağlığınızı, afiyetinizi daim, yuvanızı mesut, bahtiyar eylesin. Bizlerden yana hiçbir endişeye mahal yoktur. Eyiyiz çok şükür. Teyzenler de afiyettedirler. Bu vesile ile selamlarını yazayım peşinen… Kah biz onlarda, kah onlar bizde günleri geçiriyoruz. Tek üzüntümüz ayrılığındır. Lâkin, sebebi saadetin için fedakârlık etmek hepimizin vazifesi değil midir çocuğum?…"* (s. 20)

Selma Fındıklı, *İmbatta Karanfil Kokusu'nun Karanfil Mülâzım* isimli hikâyesinde olayların anlatımında kullandığı mektup aracılığıyla sevgilileri birbirlerinden haberdar etmektedir:

> *Sevgili Raşel, acele İstanbul'a gitmek zorundayım… Annem hastaymış, derdine derman bulmam gerek… Ne zaman döneceğimi bilmiyorum… Eğer arzu edersen, bir gün sizleri de oraya götürürüm… Geldiğimde konuşuruz… Hoşça kal…*
>
> *Feridun…* (s. 30)

İmbatta Karanfil Kokusu isimli hikâye kitabının *Muhacirin Mahallesi* başlıklı öyküsünde ise Nazif'in, cepheden annesi Şadiye Hatun'a gönderdiği mektup yer almaktadır:

---

[194] *A.g.e.*, s. 224.
[195] *A.g.e.*, s. 226.

Canımdan aziz çileli anacağızım,
Bu gece durum biraz sakin… Sabah gün ağarırken taarruza geçeceğiz inşallah… Gündüzbey'den İnönü'ye kadar Yunan ordusunu sürüp atacağız… Çanakkale'de olduğu gibi zafer nasip ederse Allah, Eskişehir demiryolunu düşmandan temizleyeceğiz… Ordumuzun hareketi için çok önemliymiş o hat… (s. 84)

3.2.9.Montaj Tekniği

Montaj tekniği, "bir yazarın, bir başka yazara, bir şaire ait ya da anonim bir metni, bir ifâdeyi kendi eserinin dokusu içinde kullanması"yla uygulanan bir yöntemdir.[196] Türk edebiyatında "iktibas" sanatını karşılayan bu tekniği[197], Selma Fındıklı eserlerinde sık sık kullanarak anlatıma zenginlik kazandırmıştır.

"Derd çok, hemderd yok; düşman kavi, talih zebun…" (*Nereye Yüreğim*, s. 45)

"Gül bî rûh-i yâr nebâşed
Bî-bâde behâr hoş nebâşed
Tarf-ı çemen ü hevâ-yı bûstân
Bî lâle-izâr hoş nebâşed" (*Gecenin Yalnızlığında*, s. 71) [198]

Vardar Rüzgârı isimli romanda ise, bir türküye yer verilmiştir:

"Bülbülüm altın kafeste
Öter aheste aheste
Ötme bülbül yârim hasta
Ah neyleyim şu gönlüme
Hasret kaldım sevdiğime…" (s. 266)

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında montaj tekniğiyle şairlerin şiirlerini de dahil ederek eserlerinde sanatkârene bir üslup özelliği göstermiştir:

"Ama hüzün en çok yakışandır insana.."(*Loş Sokağın Kadınları* "Beni Bağışlayınız Madam", s. 17) [199]

---

[196]İlknur Ay, *Sevinç Çokum'un Roman Tekniği,* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Samsun 2014, s. 287.
[197] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları),* Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001, s. 244.
[198] Abdülkâdir Merâgî'ye ait Mahur Kâr isimli bestedir. Sibel Karaman, *Biçim ve Usul Açısından Abdülkadir Meragi'nin Kârları,* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2006, s. 36.

İmbatta Karanfil Kokusu'nun *Asri Bir Hanım*'da Faika'nın okuduğu *Ahenk* gazetesinde ise şu satırlar bulunmaktadır:

> *"Teşrifiyle İzmir halkını ihya eden Muhterem Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin huzur-u âlilerinde bu gece, Alsancak semtindeki Pallas Sinematografhânesi'nde, Pierre Loti vapuruyla şehrimize gelen Dârülbedâyi artistleri tarafından, İbnürrefik Ahmet Nuri Bey'in Ceza Kanunu adlı üç perdelik piyesi temsil olunacaktır. Şâyân-ı dikkât bir diğer husus da, Halâskar Gazi Hazretlerinin "Türk kadınını sahnede görmek isterim," yolundaki arzularını emir telâkki eden Dârülbedâyi heyetindeki Bedia Muvahhid Hanım'ın ilk defa bu temsilde rol alarak sahneye çıkacak olmasıdır…"* (s. 88-89)

Yazar, eserlerinde bazı yerli ve yabancı yazarların adı ve eserlerine yer vererek anlatıma canlılık kazandırmıştır:

> *"İzmir bir prensestir küçücük şapkasıyla…"* (*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* "Seyyare", s. 103)[200]

> *"Türkiye'nin bu zamanda bize yardımı, hepimize cesaret verecek bir âmildir,"* (*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* "Salapurya", s. 128) [201]

3.2.10.Özetleme Tekniği

Bu teknik, "adı üzerinde, verilecek bilgi ile yapılacak tanıtmanın 'özet' halinde sunulması" [202] olarak ifade edilmektedir. Selma Fındıklı, *Nereye Yüreğim* romanında özetleme tekniğini kahramanların geçmişini vermek üzere yer yer kullanmıştır.

> *Bir bayram günü, konuk odasındaki sobadan mangala ateş alırken halıya dökmüştü annem. Üç yıl oldu belki… Yanan köşeyi konsolun altına gizledik. Babam bir yandan sofaya eşya taşımış, bir yandan da çocukluğunun en korkunç anısını, evlerini kül eden büyük Horhor yangınını anlatmıştı bilmem kaçıncı kez. Bir mayıs günü, öğleden sonra, kalem katibi Nail Efendi'nin Şekerci Sokağı'ndaki evinde balık*

---

[199] Öyküde kullanılan bu dize, Hilmi Yavuz'a aittir. Hilmi Yavuz, *Gülün Ustası Yoktur, Toplu Şiirler : 1,* Can Yayınları, 2. Basım, İstanbul 1989, s. 93.
[200] Bu sözü Victor Hugo, İzmir'i hiç görmeden duyduklarının etkisinde kalarak demiştir. https://www.izmir.bel.tr/tr/Alsancak/263 (Erişim Tarihi: 28. 06.2018).
[201] İngiltere Başbakanı Churchill'in, Türkiye'nin harbe katılması için verdiği mesajdır. https://almanakturkiye.wordpress.com/1940-2/ (Erişim Tarihi: 20.05.2018).
[202] Tekin, *a.g.e.,* s. 230.

> *kızartırlarken tavadaki yağ parlayıvermiş… Bir saat içinde kül olmuş koskoca semt. Söndürmeye gelen tulumbacı takımına ihsanı şahane dağıtılmış. Oysa babam, "Çoğunun o kıyamet içinde yükte hafif pahada ağır ne varsa ceplerine doldurduklarını gözlerimizle gördük," diyor. Eşyaları da ateşten kurtarıyoruz diye pencerelerden atıvermişler… Gariptir, evlerinin, eşyalarının kül olmasından çok kapı önündeki akasya ağacının yandığına içlenir babam her anlatışında. Kömürleşmiş dallarını yeniden yeşertmek için neler yapmamış…* (s. 15-16)

Ankara İstasyonu başlıklı öykü kitabının *Kemal Paşa Gelecek.. Akşama Sabaha..* isimli hikâyesinde savaş sonrası halkın yaşadığı zor şartlar konusunda bir bilgilendirme yapılmıştır:

> *Geçen yıl bu zamanlar; "Şu Mütareke kurtuluşumuz oldu," diyordu babam. Felaketimiz oldu oysa. Memleketin her köşesine -Ankara'ya bile- düşman askeri girmekle kalmadı, öldüren kıtlık da üstüne geldi. Ekmeğini, gazını kan pahasına alıyor zavallı halk.* (s. 109)

İmbatta Karanfil Kokusu'nun *Kuş Kanadı Kalem Olsa* başlıklı öyküsünde ise, ülkenin işgale uğramasının ardından yaşanan olaylara yer verilmiştir:

> *Olsun, çoktan kabullenmiştim yeni hayatımı. Biz İstanbul'dan ayrılır ayrılmaz Refia Hanım Sultan'ın beklediği kıyamet kopmuş; Makedonyalı zabitler Abdülhamid Han'ı tahttan indirmekle kalmayıp Selanik'e sürgün etmiş. Yaşlı şehzâde Mehmet Reşat şimdi padişahmış. Doğrusu, beni ilgilendirmiyor bunlar. Altın kafesteki köleliğimden kurtulmuşum, on dokuz günlük gelinim İzmir'de. Ama buna gelinlik denilebilirse… Bir yabancı gibi yatıyor yanımda Akif Efendi. "Hele ocağımızı yakalım da hayırlısıyla," diyor.* (s. 52-53)

Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur'un *Bahçeden Bahçeye* isimli hikâyesinde Eskişehir halkı ile devlet yöneticileri arasında yaşanan anlaşmazlığı ve sebeplerini özetleme tekniği ile öğreniriz:

> *Eskişehir halkı, "Böyle mutasarrıf istemiyoruz" diye isyan edince, azledildi Hilmi Bey. Ama yerine Çolakzade Sabri Bey getirildiği halde masasından kaldıramadılar adamı. Yine vatan hainliğine devam etti. Bir gün öğle yemeği için evine gitmek üzere yanında jandarmasıyla hükümet konağından ayrılmışken, Arkabaşı semtinde, ateşli bir Kuvayı Milliyeci tarafından öldürüldü. Bir süre mutasarrıf vekilliği yapan Kiraz Hamdi Paşa da yalnız kalınca korkup kaçtı Eskişehir'den. Yunan kumandanı Triskopis'in yardımıyla İstanbul'a dönebilmiş!* (s. 43-44)

3.2.11.Tasvir Tekniği

Roman ve öykünün önemli unsurlarından biri tasvir tekniği'dir. Mehmet Tekin, "Tasvir, romanın kurmaca dünyasında yer alan kişi, zaman, olay, mekân gibi unsurları, sanatın sağladığı imkânlardan yararlanarak görünür kılmaktır. Romancı bu işlemi gerçekleştirirken, söz konusu unsurların karakteristik yönlerini görmek, bilmek, seçmek zorundadır. Tasvir etmek, bir şeyi 'olduğu gibi' anlatmak, çizmek değildir. Esasen bir şeyi 'olduğu gibi' anlatmak mümkün olamaz. Romancı, tasviri, tasvir edeceği şeyin karakteristik yönlerini dikkate alarak gerçekleştirir ve çizdiği, anlattığı şeyi 'gerçekmiş gibi' hissettirir." der.[203] Tasvir tekniği, romanlarda nesnel (realist) ve öznel (romantik) tasvir olarak iki şekilde yer alır.[204] Bu bilgilerden hareketle *Nereye Yüreğim* romanında nesnel yani realist tasvir tekniği kullanılarak anlatımın ve olayların canlı kılındığını söyleyebiliriz:

> *Kapağını koyup paltomu çıkartıyorum. Kapının arkasındaki çiviye asıyorum. Sonra ceketimi, yeleğimi de soyunuyorum. Hasır iskemlenin arkalığına geçiriyorum tek tek. Kravatımı da çözüp fırlatıyorum üstlerine. Gömleğimin iki düğmesini açıyorum. Oturmadan önce sobaya iki odun daha atıyorum. Ateş geçerse uğraşamam bir daha yakmaya…* (s. 115)

Loş Sokağın Kadınları'nın *Umarsız İnsanlar Oteli* başlıklı öyküsünde Kadın'ın fiziksel betimlemesine yer verilmiştir:

> *Renk renk çubuklu daracık elbisesinin yakası o denli açık ki, eğildiğinde göğüsleri olduğu gibi ortaya çıkıyor.. Aslında ip gibi askılı bir elbise bu.. Üstündeki kırmızı ceket örtüyor biraz çıplaklığını.. Onu da sonyazın ince ayazından korunmak için giymiş olmalı.. Doğruluyor.. Dipten siyahı çıkmış boya sarısı uzun saçlarını topuz yapmaya uğraşıyor tokasız durmayacağını bile bile.. Elini çeker çekmez dökülüyor yine omuzlarına..* (s. 33)

Ankara İstasyonu başlıklı öykü kitabının *Kemal Paşa Gelecek.. Akşama Sabaha..* isimli hikâyesinde Müfide, nişanlısının dükkânını şu şekilde anlatmaktadır:

> *Peçemi kaldırıp çocuğu itercesine giriyorum yazıhaneye. Doğrusu, güneşten bir çizgi bile alamayan, loş bir dükkân burası. Camlarında, fildişi rengi kalın iplikten tığla örülmüş, kaba perdeler asılı. Yırtılmaya yüz tutmuş kırmızı minderleriyle iki kırma koltuk, bir de*

---

[203] *A.g.e.*, s. 200.
[204] *A.g.e.*, s. 208.

> *cilası iyiden iyiye soyulmuş hantal masa dışında eşya yok içerde. Taban tahtaları kahverengiye dönüşmüş kirden. Yer yer de kopmuş.. Birkaç adım daha ilerleyince, dipte, kapının tam karşısında duran eski kitaplığı da görüyorum. Bez ciltli boy boy kitaplar dizili raflarında..* (s. 113-114)

Ankara İstasyonu'nun *Terzinin Kocası* isimli öyküde ise Terzi Kadın Esma, savaş sonrası cepheden dönen erkekleri şu sözleriyle tasvir eder:

> *Bir silkiniyorum.. Taş sekinin üstündeyim.. Uzunlu kısalı erkekler, başları eğik geçip gidiyorlar yanımdan. Savaştan arda kalan, talihi yaver erkekler.. Manifaturacı İhsan Bey'in sağ kolu yok.. Yağ tüccarı Sunullah Efendi belini doğrultamıyor.. Kunduracı Cemal'in ayağı aksıyor..* (s. 129)

İmbatta Karanfil Kokusu isimli hikâye kitabının *Âlâyişten Hazzetmem Efendim!* başlıklı öyküsünde iç mekân olarak Frenk mahallesinde bulunan Kira Katina'nın evi şöyle anlatılmıştır:

> *Annem elimden tutup sürüklüyor beni. Sekiz on basamaklı taş merdiveni çıkıp al kadifeli perdeleri sımsıkı kapalı küçük bir odaya ulaşıyoruz. Her biri kolum büyüklüğünde renkli mumlar yanıyor. Parlak kırmızı güllerle bezenmiş halı, sedirden kapıya serilmiş. Üstündeki pembe minderler kocaman kocaman. Hepsi yeni kabartılmış sanki…* (s. 13)

İmbatta Karanfil Kokusu'nun *Asri Bir Hanım* isimli hikâyesinde Faika'nın, Şalom Biraderler Kumpanyası'nda çalıştığı oda şu şekilde ifade edilmektedir:

> "Pencereleri Kemeraltı Çarşısı'na bakan, şenlikli bir yer burası. Ufak bir masa, divit-kalem takımı, çeşit çeşit kâğıtlar, bir de Adler marka yazı makinesi verdiler önüme." (s. 88)

*İmbatta Karanfil Kokusu'*nun *Karanfil Mülazım* isimli öyküsünde Mülazım Feridun, Raşel tarafından güzel ve hoş kokulu bir bitki olan karanfile benzetilmektedir. Yazar, Feridun'un karanfil dalına benzetilmesinde tasvir tekniğinden faydalanmıştır.

> *İki ay önce Şalom sinagogu önünde hızla çarpışıp birbirimizi yere düşürdüğümüz, sonra üzerimize bulaşan tozları birlikte silkeleyip çocukça gülüştüğümüz günden beri hep aynı düşünce var kafamda. Saksıda boy atmış karanfil dalına benziyor bu adam. Pembe beyaz dalgalı bir karanfile…* (s. 25-26)

Tablo 3.1. Selma Fındıklı'nın Öykü ve Romanlarında Anlatım Teknikleri

Romanın Adı	**Anlatım Teknikleri**
Nereye Yüreğim	Anlatma gösterme Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş İç diyalog Leitmotiv Mektup Montaj Özetleme Tasvir
Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi	Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş İç diyalog İç monolog Montaj Özetleme Tasvir
Saray Meydanı'nda Son Gece	Anlatma gösterme Biliç akışı Diyalog Geriye dönüş İç diyalog İç monolog Leitmotiv Montaj Özetleme Tasvir
Gümüşlü Martı	Anlatma gösterme Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş İç diyalog İç monolog Montaj Tasvir
Gecenin Yalnızlığında	Anlatma gösterme Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş İç diyalog Montaj Özetleme Tasvir

Tablo 3.1 (devam).

Kum Gülü	Anlatma gösterme Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş İç diyalog İç monolog Montaj Mektup Özetleme Tasvir
Vardar Rüzgârı	Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş İç diyalog İç monolog Mektup Montaj Özetleme Tasvir

	Hikâyenin Adı	**Anlatım Teknikleri**
LOŞ SOKAĞIN KADINLARI	*Bağışlayınız Beni Madam*	Diyalog Geriye dönüş Leitmotiv Montaj Tasvir
	Yine Yeşillendi Niğde Bağları	Bilinç akışı Diyalog Leitmotiv Montaj Tasvir
	Umarsız İnsanlar Oteli	Diyalog Leitmotiv Tasvir

Tablo 3.1 (devam).

LOŞ SOKAĞIN KADINLARI	*Selanik İçinde*	Bilinç akışı İç diyalog Özetleme Tasvir
	Erguvan Ağacı	Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş Montaj
	Hiç Zamanım Kalmadı	Bilinç akışı Diyalog Leitmotiv
	Gönül Hanesi Kumdan Kaledir	Diyalog Montaj Tasvir
	Duvarın Ötesi	Diyalog Leitmotiv Tasvir

	Hikâyenin Adı	**Anlatım Teknikleri**
ANKARA İSTASYONU	*Ankara İstasyonu*	Diyalog İç diyalog Geriye dönüş Tasvir
	Kemal Paşa Gelecek.. Akşama Sabaha..	Bilinç akışı İç monolog Özetleme Tasvir
	Askeri Hastane	Bilinç akışı Diyalog Leitmotiv Montaj Tasvir

Tablo 3.1 (devam).

ANKARA İSTASYONU	*Terzinin Kocası*	İç monolog Montaj Tasvir
	Altınlar	Diyalog Tasvir
	Dedemçeşmesi'nde Bir Gece	Bilinç akışı Geriye dönüş İç monolog Leitmotiv Montaj Özetleme Tasvir
	Çerçinin Düşleri	İç diyalog İç monolog Leitmotiv Tasvir
	Erzincan'ı Dolan Gel	Geriye dönüş İç monolog Montaj Özetleme

	Hikâyenin Adı	**Anlatım Teknikleri**
İMBATTA KARANFİL KOKUSU	*Âlâyişten Hazzetmem Efendim*	Diyalog İç diyalog Geriye dönüş Leitmotiv Montaj Tasvir
	Karanfil Mülâzım	Geriye dönüş İç monolog Leitmotiv Mektup Montaj
	Arrivederci Smyrna	Bilinç akışı Diyalog Geriye dönüş Mektup Özetleme

Tablo 3.1 (devam).

İMBATTA KARANFİL KOKUSU	*Kuş Kanadı Kalem Olsa*	Diyalog Geriye dönüş Özetleme
	Kendi Halinde Bir Adamım Ben	Diyalog İç diyalog İç monolog Leitmotiv Mektup Tasvir
	Cinderella	Diyalog Özetleme Tasvir
	Muhacirin Mahallesi	İç diyalog Mektup Özetleme
	Asri Bir Hanım	Diyalog İç monolog Montaj Tasvir
	Cumhuriyet Balosu	Geriye dönüş İç diyalog Montaj Özetleme
	Ah Petersburg	Diyalog Geriye dönüş Mektup Tasvir
	Kandiyelizâdeler	Diyalog İç diyalog İç monolog Leitmotiv Montaj Tasvir
	Radyomuz Olsaydı	Diyalog İç monolog Leitmotiv Montaj

Tablo 3.1 (devam).

	Hikâyenin Adı	**Anlatım Teknikleri**
TÜTÜN İSKELESİ' NDE BİR KÖHNE VAPUR	*Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*	Diyalog Geriye dönüş İç diyalog Özetleme Tasvir
	Oriente Exspresse	Diyalog İç monolog Montaj Tasvir
	Bahçeden Bahçeye	Anlatma gösterme Geriye dönüş Özetleme Tasvir
	Ağlama Fidan Boylum	Diyalog Geriye dönüş İç monolog Montaj Tasvir
	Yeni Serpuş	Diyalog Geriye dönüş İç diyalog Leitmotiv Montaj
	Mendilim Deste Oğlan	Diyalog İç monolog Montaj Özetleme Tasvir
	Seyyare	Bilinç akışı Diyalog İç monolog Montaj

Tablo 3.1 (devam).

TÜTÜN İSKELESİ' NDE BİR KÖHNE VAPUR	*Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde*	Bilinç akışı Diyalog İç monolog Montaj
	Salapurya	Diyalog Geriye dönüş İç diyalog Montaj Özetleme
	Vardım Yarin Bahçesine	Diyalog Geriye dönüş İç diyalog Montaj Tasvir

Yukarıda yer alan tabloda da görüldüğü üzere Selma Fındıklı, üslup özelliğine bağlı olarak anlatım tekniklerini kullanmıştır. Yazarın öykü ve romanlarında sade, açık ve anlaşılır bir dil kullandığı görülür. Bununla birlikte yazar, eserlerinde yer yer eleştirel ve sanatkârene bir üslup kullanmayı da tercih etmiştir.

Yazar, *Nereye Yüreğim* isimli romanda açık, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanılmıştır. Kelime tekrarlarına ve eksiltili cümle yapılarına da eserde yer verilmiştir. Selma Fındıklı eserinde ninni, beyit (Fuzuli ve Abdülhamid), türkü (Saraybosna'ya ait), şarkı, dize (Lamartine), atasözü gibi halk ürünlerinden de yararlanmıştır. *Nereye Yüreğim*'de anlatma gösterme, bilinç akışı, geriye dönüş, iç diyalog, leitmotiv, mektup, iç monolog, montaj, özetleme ve tasvir teknikleri kullanılmıştır. Eserde, diyalog ve montaj tekniklerine daha sık yer verilmiş ve olaylar geri dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır.

Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi romanında, kelime gruplarına, eksiltili cümle yapılarına ve türkü, beyit ve destan gibi halk ürünlerine yer verilmiştir. Eserde, iç diyalog, geriye dönüş, tasvir, montaj, iç monolog, diyalog, özetleme ve bilinç akışı vb. teknikler kullanılmıştır. Romanda iç monolog ve geriye dönüş tekniklerinin sık sık kullanıldığı görülür. Yazar, romanda geriye dönüş tekniğini kullanarak Firuz Ağa'nın geçmişte yaşadığı olayların anlatıldığı bölümleri italik olarak vermiştir.

Saray Meydanı'nda Son Gece isimli eserde sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Romanda, eksiltili cümle yapıları kullanılmıştır. Romanda kahramanların bölgesel dil özelliklerine, ikilemelere, mani, türkü, şarkı ve atasözleri gibi birçok halk ürününe de yer verilmiştir. Yazar, eserde tasvir, leitmotiv, diyalog, iç diyalog, iç monolog, geriye dönüş, montaj, anlatma gösterme ve bilinç akışı vb. anlatım tekniklerini kullanmış ve geriye dönüş tekniğinin uygulandığı yerleri bazen italik olarak vermiştir.

*Gümüşlü Martı'*da sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır Yazar, roman kahramanlarının içinde bulunduğu ruh hâlini konuşmalara yansıtmıştır. Kahramanlar ayrıca kendi bölgesel dil özeliklerine göre konuşturulmuştur. Eserde kesikli cümle yapıları ile ikilemelerin de kullanıldığı görülmektedir. Romanda halk hikâyeleri, türkü, beyit ve mani gibi halk ürünleri ile İncil'den bazı âyetlere de yer verilmiştir. Eserde anlatma gösterme, bilinç akışı, diyalog, iç diyalog, montaj, geriye dönüş ve iç monolog vb. tekniklerden yararlanılmıştır. Romanda leitmotiv ve montaj tekniklerinin daha çok kullanıldığına ve telmihte bulunulan metinlerin de italik olarak verildiğine rastlanmaktadır.

Yazar, *Gecenin Yalnızlığında* romanında sade, açık ve anlaşılır bir üslup tercih etmiştir. Kesikli cümle yapılarına, kelime tekrarlarına, Arapça sözcüklere, deyimlere romanda yer verildiği görülmektedir. Romanda anlatma gösterme, tasvir, montaj, bilinç akışı, özetleme, diyalog ve geriye dönüş vb. teknikler kullanılmıştır.

Kum Gülü başlıklı eserde, sade, açık ve anlaşılır bir üslup kullanan yazar, kelime tekrarlarına, ikilemelere, eksiltili ifadelere de romanında yer verir. Eserde ayrıca kahramanlar, içinde yaşadıkları bölgenin dil özellikleriyle konuşurlar. Romanda ayrıca, türkü, şiir ve şarkı gibi türler de kullanılmıştır. Eserde özetleme, mektup, bilinç akışı, tasvir, diyalog, iç diyalog, geriye dönüş ve montaj vb. anlatım tekniklerine yer verilmiştir.

Yazar, *Vardar Rüzgârı* başlıklı romanında sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Eserde, roman kahramanları, bölgesel dil özellikleriyle konuşurlar. Romanda ayrıca eksiltili cümle yapılarına, ikilemelere ve türkü, atasözü, şiir gibi halk kültürü unsurlarına da yer verilmiştir. *Vardar Rüzgârı*'nda mektup, tasvir, diyalog, montaj, özetleme, bilinç akışı, iç diyalog, geriye dönüş ve iç monolog vb. anlatım teknikleri kullanılmış ve eserde, geçmişe ait olayların anlatıldığı bölümler italik verilerek geriye dönüş tekniğiyle anlatılmıştır.

Selma Fındıklı, Türk ve çoğunlukla da dünya edebiyatından kimi yapıtlara, edebî ve tarihî şahsiyetlere romanlarında yer vermiştir. Romanlarda, İncil'den bazı âyetlere yer verilerek, peygamber kıssalarına telmihte bulunularak, Alphonse Daudet'in *Le Petit Chose* yani *Küçük Şeyler* isimli romanından, yine aynı yazarın "Les Etoiles" yani Yıldızlar isimli hikâye bölümünden ve *Değirmenimden Mektuplar* isimli kitabından, Tevfik Fikret'in kaleme aldığı "Bir Lâhza-i Tahhur" isimli şiirinden, Lamartine'nin dizelerinden, Fuzuli'nin beyitlerinden, Cenap Şahabeddin vb. sanatçılardan ve eserlerinden yararlanılarak montaj tekniği kullanılmıştır. *Gecenin Yalnızlığında* isimli romanda, bazı musiki bilgilerinin adlarına da yer verilmiştir.

Yazar, roman kahramanlarının ruhsal portrelerini iç monolog ve bilinç akımı tekniklerini kullanarak bireyin veya bireylerin yaşadığı olumlu ya da olumsuz durumları dışa vurmuştur. Berna Moran, "Eyleme değil, karaktere ağırlık veren modern ve modernist romanda biliyoruz ki roman kişilerinin psikolojisi, iç dünyası, bilinci ve bilinçaltı yazarın dikkatle çözmeye çalıştığı, ilginç sorunları

içerir."[205] diyerek bir tanımlamada bulunur. Bu tanımlamadan hareketle Selma Fındıklı'nın da, *Nereye Yüreğim* isimli kitabının modernist roman olduğunu söyleyebiliriz. Yazar, romanda Cihan ve yardımcı kahramanlar aracılığıyla psikolojik olayları ve durumları vererek bunların nedenlerini bulmaya ve çözmeye çalışmıştır.

Yazar, romanlarında en çok bilinç akışı, diyalog, geriye dönüş, iç diyalog, montaj, özetleme, tasvir anlatım tekniklerini sık sık kullanmıştır. Selma Fındıklı'nın romanlarında ara ara kullandığı mektup anlatım tekniğidir.

Yazarın *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı hikâye kitabında bulunan öykülerinin dili açık, yalın ve akıcıdır. Öykülerinde eksiltili cümlelere yer veren yazar, anlatımı kelime tekrarlarıyla ve imge kullanımlarıyla kuvvetlendirmekte ve okuyucunun dikkatini konuya çekmektedir. Selma Fındıklı, öykülerinde halk türkülerine de yer vererek, modern bir anlatıda halk edebiyatı ürünlerini bir kaynak olarak kullanmıştır. *Yine Yeşillendi Niğde Bağları* isimli öykü, Niğde'de geçmekte ve adını bir halk türküsünden almaktadır. *Erguvan Ağacı* ve *Gönül Hanesi Kumdan Kaledir* başlıklı öykülerde de, halk türküleri bulunmaktadır. Bu türkülerin konusu ile öykülerde işlenen tema arasında da paralellik söz konusudur.

Selma Fındıklı'nın "öykü anlatıcılığı"[206] yaptığı tek eser, *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabıdır. Anlatıcı, Flâneur'ün[207] bir benzeri olarak kentin loş sokaklarında dolaşır ve karşılaştığı kadınların öyküsünü hem anlatır hem de anlatırken ona kendi düşünce ve hissiyatını da katar. "Yolunu, hep kalabalığın içinde kalabilecek biçimde düzenleyen, bilinmeyen adam Flâneur,"[208]*Loş Sokağın Kadınları*'nda anlatıcıya dönüşür ve sokağın bilinmeyen kadını olur.

---

[205] Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2004, s. 78.

[206]*Öykü anlatıcı genellikle ya kendi deneyimlerini ya da başkalarının deneyimlerini anlatır; ama başkalarınınkini de aşırı içselleştirdiği ve kendi yorumunu kattığı için kendikiymiş gibi aktarır.* Seçkin Aydın, "Walter Benjamin'in, Flâneur, "Paçavracı ve Hikaye Anlatıcısı Kavramlarıyla Günümüz Sanatçısının Portresi", *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, cilt: 1, sayı: 2, Yaz 2012, s. 149.

[207]Fatih Aydoğan Flâneur kavramını, aylakça gezinen ve yavaş yavaş dolaşan anlamında tanımlar ve bu tipin, bir grup içinde yer almadığını ve yalnız olduğunu belirtir. Fatih Aydoğan, "Beş Şehir'in Hafıza Mekânları", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, yıl: 21, sayı: 39, Niğde, Bahar 2015, s. 48.

[208]Walter Benjamin, *Pasajlar,* (Çev: Ahmet Celal), Yapı Kredi Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 2002, s. 125.

Loş Sokağın Kadınları adlı öykü kitabında bulunan sekiz öyküde tasvir, diyalog, bilinç akışı, özetleme, iç diyalog, geriye dönüş, leitmotiv ve montaj teknikleri kullanılmıştır. Yazar, hikâyelerinde daha çok diyalog, leitmotiv, montaj, tasvir ve bilinç akışı tekniklerine yer vermiştir.

Yazar, *Ankara İstasyonu* isimli hikâye kitabının öykülerinde, sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Öykülerde kelime tekrarlarına yer verilerek, bir ahenk oluşturmuş ve aynı zamanda anlatmak istediği konuyu da vurgulamıştır. Selma Fındıklı hikâyelerinde, türkülere de yer vermiştir. Hikâyeler ve türküler birbiri ile bağlantılıdır. Türküler, öykülerin anlaşılmasını ve hissedilmesini sağlamıştır. Yazarın öykülerde türküleri sık sık kullanmasının nedeni, Türk Radyo ve Televizyon Kurumu'nda radyo yayını yapması ve dramaturg olarak çalışmasının etkisi olabilir.

Ankara İstasyonu isimli öykü kitabındaki hikâyelerde tasvir, geriye dönüş, diyalog, iç diyalog, iç monolog, özetleme, bilinç akışı, leitmotiv, montaj ve anlatma-gösterme vb. anlatım teknikleri kullanılmıştır.

Selma Fındıklı, *İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı hikâye kitabındaki öykülerde açık, yalın ve akıcı bir dil kullanmıştır. Yazar, öykülerde kelime tekrarlarına sık sık yer verir. Öykülerde şahısları ait oldukları bölgenin ağız özellikleriyle de konuşturmayı ihmal etmemiştir. Bu durum özellikle *Arrivederci Symrna*, *Cinderella* ve *Ah Petersburg* isimli öykülerde ön plana çıkmaktadır.
Yazar, *İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı öykü kitabındaki hikâyelerde montaj, leitmotiv, diyalog, geriye dönüş, mektup, iç diyalog ve tasvir tekniğine daha çok yer vermiştir. Bu teknikler, okurun zihninde olayların canlanmasını ve öyküdeki şahısların iç dünyalarının anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır.

Yazarın Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur isimli öykü kitabındaki hikâyelerin dili açık, akıcı anlaşılırdır. Yani sade bir üslup kullanılmıştır. Hikâyelerdeki kahramanlar, *Mendilim Deste Oğlan* isimli öyküde olduğu gibi ait oldukları bölgenin ağız özellikleriyle konuşturulmuştur.

Yazar, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* başlıklı öykü kitabındaki hikâyelerde genelde tasvir, montaj, özetleme, leitmotiv, diyalog, iç diyalog, geriye dönüş ve iç monolog vb. anlatım tekniklerini kullanmıştır.

Hikâyelerde dikkat çekici bir özellik de, kullanılan türkü, mani, ninni ve şarkılardır. Genellikle öyküler isimlerini, hikâyenin geçtiği şehir ile bağlantılı olan türkülerden almıştır. Bu türkülerde; hasret, ayrılık, aşk ve hüzün temaları işlenmektedir. Öykülerde, ele alınan coğrafyadaki kahramanların ağız özelliklerine yer verilmiştir. Hikâyelerde ikilemeler ve eksiltili cümleler de oldukça sık kullanılmıştır. Öykülerin anlatımında, çoğunlukla geriye dönüş tekniği kullanılmıştır.

Selma Fındıklı, eserlerinde sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanır. Selma Fındıklı, konuşur gibi yazmış ve sembolik anlatım özelliklerinden faydalanmıştır. Yazar, eserlerinde devrik ve eksiltili cümle yapılarına, ikilemelere sık sık rastlanmaktadır. Selma Fındıklı'nın eserlerinde kahramanlar yöresel dil özelliklerine göre konuşturulmuş ve olayların yaşandığı dönemin dil özellikleri de eserlere yansıtılmıştır. Yazar, öykü ve romanlarında kahramanlarının içinde bulunduğu ruh hâlini konuşmalara yansıtmıştır. Selma Fındıklı, eserlerinde betimlemeleri ve yabancı kökenli sözcükleri de sık sık kullanmıştır.

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında atasözü, deyim, argo ve beddua gibi kalıplaşmış ifadelerden ve ninni, mani, türkü, beyit, şarkı, destan vb. halk kültürü unsurlarından da faydalanarak anlatıma akıcılık kazandırmıştır. Fatih İnan Boztemur'a göre, geçmişin kültür hazinesinden yani milli kültüründen yararlanan sanatçı, eserini evrensel kılar.[209] Selma Fındıklı'nın eserlerinde de yer alan "Tarihî olaylar ile bağlantılı türküler, kimi zaman tarihçinin ihmâl ettiği bir kısım teferruatı öğrenme anlama imkânı ver"mesi[210] açısından önem taşır. Yazar, ayrıca eserlerinde ayrıca anlatımı zenginleştirmek amacıyla ilâhi, hadis ve İncil'den bazı âyetlere vb. yazınlara da yer vermiştir.

---

[209] Fatih İnan Boztemur, *Dişi Kurdun Rüyaları'ndan Dağlar Yıkıldığı Zaman-Ebedi Gelin Romanına Cengiz Aytmatov: Konu, Bakış Açısı, Toplum ve Birey*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa 2013, s. 154-155.
[210] Dursun Yıldırım, "Balkan Üçlemesi ve Tarih", *Türkbilig,* 2003/6, s. 159.

Yazar, teşbih, teşhis ve telmih vb. edebî sanatlara da eserlerinde yer vererek anlatıma canlılık kazandırmıştır. Eserlerde ayrıca sıfatların da kullanılması anlatımdaki zenginliği güçlendirmiştir.

Yazarın eserlerinde olaylar, geri dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır. Öykü ve romanlarda geçmişte yaşanan olayların anlatıldığı bölümler bazen italik olarak verilmiştir. Romanlarda iç monolog tekniğinin kullanılarak, kahramanların duygu ve düşüncelerine sık sık yer verilmiştir.

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında genellikle kahraman anlatıcı ve tekil bakış açısını kullandığı görülür. Eserlerde birinci tekil şahıs anlatıcının bulunması ve kahramanın anlatının hem öznesi ve hem nesnesi olarak yer alması anlatıyı ilgi çekici hâle getirmiştir.[211]

Sonuç olarak Selma Fındıklı'nın öykü ve roman türündeki eserleri üzerinden gerçekleştirilen bu inceleme, eserlerde dilin kullanımı, anlatıma canlılık ve zenginlik kazandıran unsurların kullanımı, folklorik yapının tespiti açısından önemlidir. Yazarın da, eserlerini oluştururken beslendiği kaynaklardan hareketle samimi, sade, canlı ve anlaşılır üslup oluşturduğu ve bu üslubu da, bilinçli olarak kullandığı klasik ve modern anlatım teknikleriyle zenginleştirdiği görülmektedir.

[211] Mustafa Zeki Çıraklı, *Anlatıbilim (Kuramsal Okumalar*), Hece Yayınları, Ankara 2015, s. 26.

SONUÇ

Selma Fındıklı, Türk edebiyatının son dönem yazarlarındandır. Hikâye ve romanlarıyla bilinen Selma Fındıklı, aynı zamanda radyo oyun yazarlığı yapmış ve TRT Ankara Radyosu Tiyatro Bölümü'nde dramaturg olarak çalışmıştır.

Yazarın yayımlanan ilk eseri, 1994 yılında Sel Yayıncılık tarafından çıkarılmış olan *Nereye Yüreğim* isimli romandır. Daha sonra, 1995'te *Loş Sokağın Kadınları* (öykü), 1997'de *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* (roman), 1998'de *Ankara İstasyonu* (öykü), 1999'da *Saray Meydanı'nda Son Gece* (roman), 2001'de *Gümüşlü Martı* (roman), 2002'de *Gecenin Yalnızlığında* (roman), 2004'te *Kum Gülü* (roman), 2006'da *İmbatta Karanfil Kokusu* (öykü), 2009'da *Vardar Rüzgârı* (roman) ile 2012'de *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* (öykü) isimli kitapları yayımlanır. Selma Fındıklı'nın, yedi roman ile dört öykü kitabı olmak üzere toplam 11 eseri vardır. Görüldüğü üzere yazar, öykü ve roman türünde 1994 ile 2012 yılları arasında eserler vermiştir. Selma Fındıklı, daha çok *Nereye Yüreğim* ve *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* isimli romanlar ile *Loş Sokağı Kadınları, Ankara İstasyonu ve İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı öykü kitaplarının yazarı olarak tanınmaktadır.

Bu çalışmada, yazarın dört öykü kitabı ile yedi romanı üzerine incelemeler ve değerlendirmeler yapılmıştır. Selma Fındıklı'nın öykü ve romanlarını inceledikten sonra ulaştığımız sonuçta şu tespitlere varılmıştır:

Yazar, öykü ve romanlarında savaş, göç, kadın sorunları, yalnızlık, hüzün, ölüm, ayrılık, özlem, pişmanlık, çocuksuzluk, din farklılıkları, batıl inançlar, aşk, kıskançlık, açlık ve sefalet, sürgün, erkeğin kadın üzerindeki yaptırımı, esaret, hürriyet, evlilik, çiçekler ve kokular vb. bireysel, sosyal ve tarihî konuları işlemiştir. Yazarın öykü ve romanları içerisinde *Loş Sokağın Kadınları*'nda kadın sorunlarını işlemesiyle, *Gecenin Yalnızlığında* isimli eserin, biyografik ve tarihî roman kurgu yapısına sahip olmasıyla, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*'de Balkan Savaşları ve buna bağlı göçün yaşanması ve anlatılmasıyla, *Kum Gülü*'nde Milli Mücadele'ye, *Gümüşlü Martı*'da Müslüman ve Gayrimüslim şahısların aşkına, *Ankara İstasyonu*'nda Ankara'da yaşayan halkın I. Dünya Savaşı'nda çektiği sıkıntılara, *İmbatta Karanfil Kokusu*'nda Cumhuriyet'in ilânına ve devrimlere,

Nereye Yüreğim'de Doksan Üç Harbi ile başlayarak II. Dünya Savaşları'na kadar uzanan bir devir panoramasına, *Vardar Rüzgârı*'nda I. Dünya Savaşı'nda cephe ve cephe gerisinde yaşananlara, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*'da Milli Mücadele'den Kore Savaşı'na uzanan yaşamları ve *Saray Meydanı'nda Son Gece*'de hürriyet için mücadele verenleri ve I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan zulümleri konu edinmeleri nedeniyle eserlerin birbirlerinden farklı olduğunu görmek mümkündür.

Eserlerini 1990'lardan sonra kaleme alan Selma Fındıklı da, öykü ve romanlarında mübadele ve göç konularına yer vererek göç yolunda ve sonrasında karşılaşılan zorlukları anlatmıştır. *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi, Saray Meydanı'nda Son Gece* gibi romanlar göçün zorluğunu gösteren bazı eserlerdir. Yazarın öykülerinde ruhi sıkıntılar nedeniyle göç yani mekân ya da şehirden kaçış yaşanmaktadır. Çoğu zaman gidilen yerde kahramanların ruh hâllerinin değişmemesi mutsuz olmalarına neden olur.

Selma Fındıklı'nın inanç farklılığına ve değişimine yer verdiği eserlerinde, Müslüman erkek ile Gayrimüslim kadın ilişkisine de sık sık rastlanmaktadır. Eserlerde de çoğunlukla Gayrimüslim kadın, sevdiği erkekle birlikte olabilmek için inancını değiştirmekte ve sonrasında da bundan pişmanlık duymaktadır. Bu durum, yazarın *Loş Sokağın Kadınları* adlı öykü kitabının *Hiç Zamanım Kalmadı* isimli hikâyesinde ve *Kum Gülü* romanında görülür. Yazarın eserlerinde görülen mutsuz evliliklerin diğer bir sebebi de, aile baskısıyla yapılan görücü usulü evliliklerdir. Evleneceği kişiyi seçme yetkisi verilmeyen kadın, evliliğinde söz sahibi olamadığı için kendini değersiz hissetmekte ve eşiyle sağlıklı bir ilişki içerisinde bulunmaması sebebiyle de yalnızlaşmakta ve hayata küsmektedir. *Nereye Yüreğim*'in Cihan'ı, ailesinin isteği ile hem kendisinden yaşça büyük hem de dul ve çocuklu bir adam olan Reşit Bey ile evlenerek mutsuz olmuş ve daha sonra evlilik boşanmayla sonuçlanmıştır. Selma Fındıklı'nın eserlerinde eğitime önem veren ve evleneceği erkeği kendisi seçen kadın kahramanlar da vardır. *Vardar Rüzgârı*'nın Dimitra'sı musiki dersleri alır ve gazinolarda çalışır. *Kum Gülü*'nün Süreyya'sı babasının sürgün edilmesi nedeniyle eğitimi yarıda kalır. Süreyya, babasının ölümünden sonra okuluna devam eder ve öğretmen olur.

Ayrıca da sevdiği erkekle evlenir. *İmbatta Karanfil Kokusu* isimli öykü kitabının *Radyomuz Olsaydı* başlıklı hikâyenin başkahramanı Hilal, lise eğitimine devam ederken sevdiği erkekle de nişanlıdır. *Asri Bir Hanım*'ın Faika Muhiddin'i de eğitimlidir ve çalışma ortamında yer alan kadınlardandır. *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* adlı öykü kitabı ile aynı ismi taşıyan *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur* isimli hikâyenin Sakine'si, kadınları Milli Mücadele konusunda bilinçlendirme ve savaşa yardım etmeye çalışır. Sakine, kadınları toplum içinde aktif rol almalarını sağlamaya çalışan öncü kadındır. *Mendilim Deste Oğlan*'da Mustafa Kemal'in başlattığı yeni harfleri öğrenme zorunluluğu kapsamında Elmas'ta okula gitmek ister. Hikâyede, babasının kızına yeni harfleri öğrenmesi için izin verdiği görülür.

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında tarihî olaylara yönelerek sosyal hayattan bazı kesitler sunar. Yazar, eserlerinde 93 Harbi'nin birey ve toplum üzerinde bıraktığı korku ve üzüntüyü, Balkan Savaşları'yla Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerinin cesaretlerinin kırılmasının, I. ve II. Dünya Savaşları'nın yarattığı açlık ve sefaleti, Millî Mücadele'nin önemini, Cumhuriyet'in ilânıyla birlikte yapılan değişiklikleri ve Kore Savaşı'nı toplumcu gerçekçi bakışın yansımaları olarak verir. Eserleriyle anlattığı dönemlere ayna tutan yazar, savaşları ve sonrasında yaşananları, sosyal ve ekonomik boyutları ile karşımıza çıkarır. Selma Fındıklı, öyküleri 1800'lü yıllar ile 1952'li arasında yaşanırken romanları, 1400'lü yıllardan başlayarak II. Dünya Savaşı'na kadar ilerler. Yazar, öykü ve romanlarında tarihî olaylar içerisinde ele aldığı savaşlar yanında gerçekleşen deprem ve yangın gibi doğal afetlere ve bunlara bağlı yaşanan olayları da anlatmıştır. *Vardar Rüzgârı*'nda 1984 İstanbul depremi, *Nereye Yüreğim*'de Horhor yangını konu edilirken *Tütün İskelesi'nde Köhne Bir Vapur*'un *Yeşil Kurbağalar Öter Göllerde* isimli öyküsünde, 1939 Erzincan depremi ile *Mendilim Deste Oğlan*'da 1929 yılında Erzurum'da yaşanan depremine yer verilmiştir. Yazar ayrıca tarihî olayları anlattığı dönemlerle bağlantılı olarak veremin, bireyi ve toplumu mahveden ölümcül hastalık olduğunu okuyucuya bir kez daha hatırlatır.

Selma Fındıklı'nın bazı eserlerinde kendi biyografisine ait izler vardır. Yazarın ailesinde yaşanan olaylardan bazıları, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* ve *Saray Meydanı'nda Son Gece* isimli romanlarının kurgusuna da yansımıştır.

Yazar, öykü ve romanlarının isimlerini oluştururken içerik, nesneler, mekân ve şahıslarla bağlantı kurmuştur. Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında genellikle içeriğe uygun isimlendirmelerde bulunmuştur. *İmbatta Karanfil Kokusu* başlıklı öykü kitabının *Karanfil Mülâzım* isimli hikâyesinde Raşel, sevdiği erkek Feridun'u "karanfil boylu mülâzım" olarak çağırır, *Muhacirin Mahallesi*'nde Balkan Harbi'nde Serez'den İzmir'e göç eden muhacirler yaşar. *Kum Gülü* isimli roman ise, sevda tılsımı anlamına gelen bir kaya parçasına karşılık gelmektedir. Bunlar, öykü ve roman adlandırmalarından bazılarıdır.

Yazar, hemen hemen bütün eserlerinde aile büyüklerinin çocuklarının hayatlarına müdahalede bulunmamaları, bireyin sevdiği kişiye kavuşabilmek ya da mutlu olabilmek için sabırla ve ümitle beklemesi, gerçekleştirilmek istenen arzu için yarını beklememek, zorluklara karşı mücadele etmek, karar alırken sonuçlarını da düşünmek gerektiğine ve bazı sorunları görmezden gelerek daha mutlu olunabileceğine dair mesajlar vermiştir. Eserlerde ayrıca yaşanılan mekânın, birey üzerinde olumlu ve olumsuz etki bırakabileceği de görülmektedir.

Selma Fındıklı'nın eserlerinde bireyin kendisiyle, bireyin aile üyeleri ve mekânla olan mücadelesi, devletin uyguladığı yanlış politikadan kaynaklanan ve devletlerarası fikir ayrılığına dayanan çatışmalar vardır. Yazarın eserleri içerisinde *Gecenin Yalnızlığında* romanında kardeşler arası taht kavgalarından ve *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*'de devletlerarası politik fikir ayrılıklarından dolayı yaşanan çatışmalar acı gerçeklerle birlikte yansıtılmıştır.

Yazarın eserlerinde görevlerini düzgün bir şekilde yapmamaları ve halkı savaşa, sefalete maruz bırakmaları ve baskı uygulamaları sebebiyle II. Abdülhamid Han, Sultan Dördüncü Murat, Enver Paşa ve Sultan Reşat gibi devlet yöneticileri dolaylı yollardan eleştirilmiştir. Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabının *Erguvan Ağacı* isimli hikâyesinde, 1950'li yıllarda iktidarda bulunan Demokrat Parti tarafından Kore Savaşı'na asker gönderişini ele almıştır. *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*'un *Vardım Yarin Bahçesine* isimli öyküsünde

ise, Kore'ye yapılan asker sevkiyatının gençleri korkuttuğu, başka bir ülke için savaşmanın yanlış ve gereksiz olduğu ve Kore Savaşı'nın toplum üzerinde yarattığı olumsuz etki Kemal tarafından dile getirilerek, Kore Savaşı'na Türk askerinin gönderilmesi eleştirilmiştir. Yazar, sosyal duyarlılıkla ele aldığı bürokratların keyfi hareketlerini, zulümleri ve görücü usulü evlilikleri vs. toplumların yaşadığı sorunları eleştirel bir bakış ve üslup ile okuyucuya sunmuştur. Selma Fındıklı ayrıca boş inançlar ve yanlış âdetler gibi meselelere yer verdiği eserlerinde, halkın cahilliği ve çareyi yanlış yerlerde aramasının üzerinde önemle durmuştur.

Selma Fındıklı'nın öyküleri olay örgüsü bakımından genellikle yaşamdan kesitler sunar şekilde sıralandığı görülür. Yazarın romanlarında olay örgüsü içerisinde kronolojik bir düzen bulunmaz ve geri dönüş tekniği kullanılarak yaşanılan olaylar hatırlanır. Roman kurgusu içerisinde realizmin etkileri de sık sık karşımıza çıkar.

Selma Fındıklı'nın öykülerinde, kadın başkahramanlar ağırlıklıdır. Romanlarında ise, kadın kahramanların sayısı fazla olmakla birlikte genellikle erkekler başkahramandır. Yazarın eserlerindeki kadınlar, aile baskısıyla mutsuz evlilikler gerçekleştirmekte, geleneksel toplum yapısı sebebiyle kadınların eğitim hakkı kısıtlanmakta veya ellerinden alınmakta, eşleri tarafından aldatılmakta ya da çok eşli evliliğe maruz kalmakta, babasız genç kızlar cinsel istismara uğrayarak kötü yola düşmekte, kimi kadınlar sevdikleri tarafından terk edilmekte, kimi kadınlar sevdiği erkek için inancını değiştirmektedir. Selma Fındıklı, bir kadın duyarlılığı içerisinde kadın sorunlarına eğilmiş ve eserlerinde bu konularla ilgili olarak kadın kahramanlar aracılığıyla mesajlar vermiştir. Yazarın eserlerinde bilinçli olarak eğitimini devam ettiren, zorluklara göğüs geren, Millî Mücadele'ye destek olan ve evin geçimini sağlayan güçlü kadınlar ise idealize edilerek karşımıza çıkar. *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabının *Duvarın Ötesi* isimli hikâyesindeki kadın kahraman isimsiz olmakla birlikte yaşam şartlarını değiştirmek için mücadele eden ve mutluluğa kavuşan ideal bir kadındır. *Nereye Yüreğim* romanında kadın kahramanlar arasında saf ve evine dönük olan Cihan, olumlu tip

iken dul, eğitimli ve evli bir adamla ilişkisi olan Neveser ise, olumsuz tip olarak yer alır.

Yazarın eserlerindeki erkek kahramanlar, memleketinden ve sevdiklerinde ayrı olan yalnız ve çaresiz kimselerdir. Selma Fındıklı, eşini aldatan, düşman askerinin çıkarlarını düşünen ve toplumsal duyarlılıktan uzak olan erkek kahramanları eleştirmiştir. Erkek kahramanlar arasında millî hassasiyetlere ve kültürel birikime sahip, sanatkâr ve sosyal meselelere duyarlı olumlu tipler de vardır.

Selma Fındıklı'nın öykü ve romanlarında gerçek hayatta yaşamış kişilere de yer verilmiştir. Bu kişilerden bazıları; Sakine, Tevfik Fikret, Recâizâde Mahmut Ekrem, Abdülkadir Meragi, Enver Paşa, Şair Sakıp Efendi, Muzaffer Sarısözen ve Mustafa Kemal Paşa'dır. Selma Fındıklı, esarete karşı çıkan ve hürriyeti yani özgürlüğü savunan Tevfik Fikret, Recâizâde Mahmut Ekrem ve Halide Edip gibi yazarları, sosyal meseleler karşısında duyarlı oluşları yönüyle eserlerine dahil etmiştir. Eserlerde ayrıca Gayrimüslim şahısları da görmek mümkündür. Öykü ve romanlarda dikkati çeken bir özellik de kurgu kişilere ya da kahramanlara bazı kişisel veya fiziksel özelliklerini yansıtan isimler verilmesidir. *Kum Gülü*'nde yardımcı kahramana yanaklarının kırmızılığı nedeniyle Gülnar; *Kuş Kanadı Kalem Olsa*'da başkahramana uzun boylu oluşundan dolayı kuş kanadının en uzun tüyü anlamına gelen Şehbal ve *Radyomuz Olsaydı*'da yardımcı kahramana uysal, cana yakın ve kırılgan bir yapıya sahip olması sebebiyle Munis ismi verilmiştir. Bunlar öykü ve romanlarda kişisel ve fiziksel özelliklerine göre isimlendirilen kahramanlardan bazılarıdır.

Selma Fındıklı'nın eserlerinde mekân ile olaylar arasındaki ilişkiler birbiriyle bağlantılıdır. Eserlerdeki olayların geneli İstanbul, Urfa, Erzurum, Ankara, İzmir, Erzincan, Bursa ve Selanik'te geçer. *İmbatta Karanfil Kokusu*'nda İzmir'in farklı semt ve mahallelerinde göçmen aileler yaşamaktadır. *Ankara İstasyonu*'nda mekân, Ankara'nın kenar mahalle ve semtleridir. *Loş Sokağın Kadınları* başlıklı öykü kitabının hikâyelerinde mekânın birey yaşamı üzerindeki etkisine sık sık dikkat çekilir. Hikâyelerdeki başkahramanlarının iç sıkıntılarının sebebi, yaşadıkları mekân olarak karşımıza çıkar. Çünkü bu öykülerdeki başkahramanların yaşadıkları mekânlar, yalnız, küf kokulu ve hüzün doludur.

Bunun sebebi ise, sevdiklerinin yanında ve hayatta olmamaları, yaşanmış güzel anıların unutulması, bazı davranışlardan dolayı pişman olmaları, geçmiş günlere özlem duyulması ve yaşama ümidinin yitirilmesi olarak ifade edilebilir. Yaşanan tüm bu olumsuzluklarla birlikte mekânın da kasvetli yapısı, başkahramanları çaresiz kılar ve yaşadıkları mekânı, hapishaneye kendilerini de, birer mahkûma benzetirler. Bu durumu *Bağışlayınız Beni Madam* isimli öyküdeki Madam'ın, *"Tutsak olduk bu eve.. Bu sokağa.. Gerçekten yaşıyor muyuz biz?"* (s. 19) sözleri de destekler.

Gecenin Yalnızlığında isimli romanda mekân olarak, Orta Asya'nın Tebriz, Türkistan, Semerkand vb. şehirleri tercih edilmiştir. *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* ve *Vardar Rüzgârı*'nda olaylar Balkan coğrafyasına ait Selanik ve Saraybosna gibi şehirlerde geçmektedir. *Nereye Yüreğim* romanında olaylar, kapalı mekânda yani ev içinde geçer ve bu kapalı hava kahramanların ruhuna da yansıtılır. *Vardar Rüzgârı* ve *Saray Meydanı'nda Son Gece* isimli romanlarda cephe ve cephe gerisi, hem I. Dünya Savaşı'nın yaşandığı hem de geniş mekânlar olması sebebiyle önemlidir. Yazarın öykü ve romanlarındaki kapalı mekânlar, ev, hastane, kilise, dükkân, eczane ve saray'dır. Açık mekânlar ise, sokak, iskele, bahçe, cephe ve meydan'dır.

Loş Sokağın Kadınları isimli öykü kitabında *Duvarın Ötesi* ve *Umarsız İnsanlar Oteli*; *Ankara İstasyonu*'nda *Ankara İstasyonu, Dedemçeşmesi'nde Bir Gece* ve *Erzincan'ı Dolan Gelen; İmbatta Karanfil Kokusu'nda Arrideverci Smyrna, Muhacirin Mahallesi ve Ah Petersburg* ve *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*'da *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur, Oriente Exspresse* ve *Bahçeden Bahçeye* adlı hikâyeler ile *Saray Meydanı'nda Son Gece, Vardar Rüzgârı* ve *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi* başlıklı romanlar mekân ile isim arasında bağlantı kurulan eserlerdir. Örneğin; *Muhacirin Mahallesi* öyküsünde, savaş sırasında Rumeli ve Kafkaslar'dan kaçıp gelen göçmenlerin yerleştirildiği bir mahalle anlatılır. Öyküde ismini, bu mahalleden yani mekândan alır.

Öykü ve romanlarda zaman unsuru genellikle bellidir. Öykülerde olayların anlatma zamanı, sabah saatleri, ikindi ve akşam vakitlerinde gerçekleşirken öykülerin anlatımında mevsim isimlerinden bahsedilir. Öykülerde olaylar genel

olarak bir gün gibi kısa zaman içerinde anlatılır. Bazen de öyküdeki olayların anlatımında, zaman dilimi verilmez ve geri dönüş tekniği kullanılır. Yazar, olayların anlatma zamanı ile yaşama zamanı arasında farklılık gösteren anlatımlarda geri dönüş tekniğinden yararlanır. Romanlardaki olayların, nesnel zaman aralığı tam olarak verilse de bölümler arasında kronolojik bir düzene rastlanmaz. Romanlarda yaşanan olaylar, geri dönüş tekniği kullanılarak anımsatılır ve bu tekniğin kullanıldığı metinler italik olarak verilir. Öykü ve romanlarda, tarihte veya o bölgede yaşanmış önemli olaylara (savaş, deprem ve yangın vs.) da yer verilmesiyle kronolojik bir çıkarım elde edilir. Yazar, eserlerinde tarihî, siyasî ve sosyal olayları yansıtarak zaman kavramına açıklık kazandırır.

Yazar, öykü ve romanlarında genellikle 1. tekil kişiyi yani ben anlatıcıyı kullanmıştır. Yazar, bazı romanlarda çoğul bakış açısına yer vermiştir. Anlatma işini yüklenenlerin sayısı arttıkça geniş bir bakış açısı ortaya çıkmıştır. Selma Fındıklı'nın eserleri içerisinde yalnızca *Vardar Rüzgârı* isimli romanda 1. tekil kişi ile birlikte yazar anlatıcıyı da kullandığı görülür.

Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında genellikle sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Yazar, eserlerinde kesik cümle yapılarına ve ikilemelere de yer vermiştir. Yazar, anlatımı gerçekçi kılmak adına kahramanlarını bölgesel dil özelliklerine göre vermeyi tercih etmiştir. Eserlerde yer yer eleştirel bir üslup kullanıldığı da görülür.

Yazar eserlerinde şarkı, türkü, mani, ninni ve atasözü vb. halk ürünlerini kullanarak ifadelerini etkileyici hâle getirmiş ve zengin halk kültüründen yararlanmıştır. Selma Fındıklı, öykü ve romanlarında sembollerden çokça yararlanmıştır. Yazar, öykü ve romanlarında çiçek isimleri ve kokuları vb. birçok tabiat unsurunu kullanarak sembolik anlatım sergiler. Öykü ve romanlarda yer verilen lavanta kokusu, sevgiliden ayrılığı; gül kokusu ile hoş ve keskin kokusuyla fesleğen kokusu, anneyi hatırlatır, yürek burukluğunu ve ayrıca fesleğen "uğur"u; karanfil, kalbi hareket ettirirken aşkın ilk uyanışını ve kahramanların aile bireylerini; kahve yanıklığı kokusu, babayı hatırlatırken; küf kokusu ise, yaşanmış güzel yılların ve olayların sonunu hüzünlü bir şekilde ifade eder. Yazar,

eserlerinde kullandığı semboller ile metnin anlamını zenginleştirir ve metni çekici kılar. Bu nedenle semboller, eserlerin estetik atmosferini oluşturan en temel yardımcılardır.

Yazarın öykü ve romanlarında dikkati çeken bir özellik de düş/rüya motifidir. Kahramanların gördüğü rüyalar, ileriye dönük yaşanılacak olayların habercisi olmakla birlikte bireylerin iç dünyasını yansıtan bilinçaltını açığa çıkaran en tabiî araçlardır. Örneğin; *Kum Gülü* romanında Anna (Andelib)'nın, rüyada Despot Rupen tarafından kız çocuğunun olacağının söylenmesi ve ardından da Anna'nın hamile kalması ve kız evladı dünyaya getirmesi olayında karşımıza çıktığı gibi.

Yazarın eserlerinde modern anlatım tekniklerini de kullandığı görülür. Selma Fındıklı, olay örgüsü içerisinde geriye dönüşler yaparak, tasvirlerle mekânı anlatarak, bilinç akışı, mektup ve iç monolog ile kahramanların psikolojilerini yansıtarak, diyaloglarla kahramanın yaşadığı bölgenin dil özelliklerini göstererek, montaj ve leitmotiv ile anlatılmak istenilenle ilgili vurgulamalarda bulunarak ve özetleme tekniği ile de detaylandırmadan kaçınılan olayları vererek anlatım teknikleri aracılığıyla okuyucuları bilgilendirmiştir.

Yazar, eserlerini meydana getirirken tarihî ve edebî şahsiyetler ile onların ürettiği metinden yararlanmış ve kendi metni ile kendinden önceki metinler arasında metinlerarası bir ilişki kurmuştur. Yazarın eserlerinde metinlerarasılık sağlayan unsur başka yazarlardan ve metinlerden yaptığı alıntılar ile göndermelerdir. Yazarın öykü ve romanlarına yapı ve izlek bakımından bakıldığında yabancı yazarlardan Alphonse Daudet; yerli yazarlardan Sait Faik Abasıyanık ve Kemal Tahir etkisinde olduğu açıkça görülür. Selma Fındıklı, hikâyelerini tür bakımından durum/kesit tarzında kaleme alırken, romanlarında ise sosyal meseleleri işleyerek toplumcu gerçekçi anlayışla yazan bir sanatçı olduğunu eserleriyle gösterir.

Selma Fındıklı'nın, günümüz Türk öykü ve romancılığında eserlerinde işlediği temalarla, kullandığı motif ve sembollerle özgün ve önemli bir yazar olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

AGİŞ Fazıla Derya, "Lina Kohen Albukrek'in 'Hanuka' Şiirine Bilişsel Şiirbilimsel Bir Yaklaşım", *Söylem Filoloji Dergisi*, yıl:2, sayı: 3, 2017.

AKARSU Hasan, "İmbatta Karanfil Kokusu", *Cumhuriyet Kitap*, sayı: 921, 11 Ekim 2007.

AKDAĞ Erhan, "Orhan Kemal'in Roman ve Öykülerinde Göç ve Gurbet", *Hece Orhan Kemal Özel Sayısı*, yıl: 18, sayı: 205, Ankara 2014.

AKTAŞ Şerif, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2014.

AKYÜZ Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923)*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995.

ALTIKULAÇ DEMİRAĞ Refika, "Selma Fındıklı'dan İmbatta Karanfil Kokusu, Eski İzmir'in Esintisiyle", *Cumhuriyet Kitap,* 22 Mart 2007, sayı: 892.

ANDI M. Fatih, "Roman ve Trajik Hayat", *Roman ve Hayat,* Akademik Kitaplar, 3. Baskı, İstanbul 2010.

ARGUNŞAH Hülya, "Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Türk Romanı", *Türkiye Literatür Dergisi*, cilt: 4, sayı: 8, 2006.

ARGUNŞAH Hülya, *Servet-i Fünun Edebiyatı Hikâye ve Roman*, M. Kayahan Özgül (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*, cilt: 2, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013.

ARI Kemal, "Türk Roman ve Öyküsünde 'Mübadele'", *Tarih ve Günce, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Dergisi*, I/1, 2017.

ARICIOĞLU Filiz, "Radyo ve Edebiyata Adanan Bir Yaşam: Selma Fındıklı", *Radyovizyon TRT Aylık Radyo Dergisi*, sayı: 19, 2015.

ARSLAN Sezer, *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2008.

AY İlknur, *Sevinç Çokum'un Roman Tekniği*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Samsun 2014.

AYDIN Seçkin, "Walter Benjamin'in, Flâneur, 'Paçavracı ve Hikaye Anlatıcısı Kavramlarıyla Günümüz Sanatçısının Portresi', *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, cilt: 1, sayı: 2, 2012.

AYDOĞAN Fatih, "Beş Şehir'in Hafıza Mekânları", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, yıl: 21, sayı: 39, Niğde 2015.

AYTAÇ Gürsel, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1990.

AYTAÇ Gürsel, "Selma Fındıklı'dan Nereye Yüreğim", *Cumhuriyet Kitap*, sayı: 493, 29 Temmuz 1999.

AYTAÇ Gürsel, "Yaklaşık Yüz Elli Yıllık Geçmişi Olan Türk Romanının Bugün Bulunduğu Yeri Nasıl Değerlendiriyorsunuz?", *Hece Türk Romanı*

Özel Sayısı, cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017.

AYTAŞ Gıyasettin, *Tematik Roman İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

BAKHTİN Mikhail, *Karnavaldan Romana*,(Çev: Cem Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001.

BAKIRCIOĞLU N. Ziya, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken, 2. Basım, İstanbul 1986.

BALCI Yunus, *Tanzimat Dönemi Roman ve Hikâyesi,* M. Kayahan Özgül (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış*, cilt: 2, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013.

BAŞ Selma, "Batıya Hayran Bir Neslin Romanı: Servet-i Fünûn Romanı", *Turkish Studies*, volume 5/2, 2010.

BENJAMİN Walter, *Pasajlar*, (Çev: Ahmet Celal), Yapı Kredi Yayınları, 4.Baskı, İstanbul 2002.

BEZİRCİ Asım, *Orhan Kemal -Yaşamı, Sanatı, Eserleri, Anıları-*, Evrensel Basım Yayın, 5. Basım, İstanbul 2003.

BOZTEMUR Fatih İnan, *Dişi Kurdun Rüyaları'ndan Dağlar Yıkıldığı Zaman-Ebedi Gelin Romanına Cengiz Aytmatov: Konu, Bakış Açısı, Toplum ve Birey*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Manisa 2013.

BUYRUKÇU Muzaffer, "Selma Fındıklı'dan Bir İlk Roman: Nereye Yüreğim", *Cumhuriyet Kitap*, sayı: 253, 22 Aralık 1994.

BUYRUKÇU Muzaffer, "Selma Fındıklı'dan Bu Kez Öyküler Loş Sokağın Kadınları", *Cumhuriyet Kitap*, sayı: 311, (1 Şubat 1996).

BUYRUKÇU Muzaffer, "Selma Fındıklı'dan, "Nereye Yüreğim" ve "Loş Sokakların Kadınları"nın Ardından Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi", *Cumhuriyet Kitap*, sayı: 391, (14 Ağustos 1997).

BUYRUKÇU Muzaffer, "Selma Fındıklı'dan Yeni Öyküler, Ankara İstasyonu", *Cumhuriyet Kitap*, sayı: 443, (13 Mart 1998).

Cumhuriyet Ansiklopedisi, ÖD-SH, "Roman", cilt: 9, Arkın Kitabevi, İstanbul 1971.

Cumhuriyet Ansiklopedisi, TÜ-Z, "Üslup", cilt: 11, Arkın Kitabevi, İstanbul 1972.

Cumhuriyet, 11, (29.05.2015).

ÇETİN Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara 2007.

ÇETİN Nurullah, "Tanzimat Döneminde Türk Romanı (1860-1878)", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 1, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017.

ÇIRAKLI Mustafa Zeki, *Anlatıbilim (Kuramsal Okumalar*), Hece Yayınları, Ankara 2015.

DEMİRYÜREK Meral, "Bir Göçün Romanı: Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, cilt: 7, sayı: 4, 2010.

DEMİRYÜREK Meral, “Selma Fındıklı’nın Hikâyelerinde Kadının Sesi”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi,* cilt: 12, sayı: 2, 2015.

DERVİŞCEMALOĞLU Bahar, “Biyografik Bir Roman Örneği: Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Son Savunması-Her Şey Bana Karşı”, *MUTAD*, 4, sayı: 2, 2017.

DOĞAN Abide, *1940-1960 Arası Türk Hikâye ve Romanı*, M. Kayahan Özgül (Ed.), *Türk Edebiyatı Tarihine Bir Bakış* (585-616), cilt: 2, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara 2013.

DOĞAN Abide, ERGÜN Nurtaç, “Balkan Savaşları’nın Türk Hikâyesine Yansıması”, *TÜBAR XXXVIII*, Güz 2015.

Edebiyat Ansiklopedisi, “Hikâye”, Milliyet, 1991.

ERCİLASUN Bilge, “Romanda Birinci Dünya Savaşı”, *Akademik Bakış*, cilt: 7, sayı: 14, 2014, 247-262.

ERGİN Muharrem, *Türk Dil Bilgisi,* Bayrak Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2008.

EROL Kemal, *Talip Apaydın’ın Hayatı, Roman ve Öyküleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Van 2005.

ERTOP Konur, “Cumhuriyet Çağında Türk Romanı”, *Türk Dili Roman Özel Sayısı*, cilt: XIII, sayı: 154, (1 Temmuz 1964).

ESEN Nükhet, *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara 1991.

FINDIKLI Selma, *Saray Meydanı’nda Son Gece*, Remzi Kitabevi, 2. Basım, İstanbul 2000.

FINDIKLI Selma, *Gümüşlü Martı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2001.

FINDIKLI Selma, *Gecenin Yalnızlığında*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2002.

FINDIKLI Selma, *Loş Sokağın Kadınları - Ankara İstasyonu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.

FINDIKLI Selma, *Kum Gülü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.

FINDIKLI Selma, *Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi*, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 2005.

FINDIKLI Selma, *İmbatta Karanfil Kokusu*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2006.

FINDIKLI Selma, *Nereye Yüreğim*, Remzi Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 2006.

FINDIKLI Selma, *Vardar Rüzgârı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009.

FINDIKLI Selma, *Tütün İskelesi'nde Bir Köhne Vapur*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2012.

GARİPER Cafer, "*Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri*," Ramazan Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000),* Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011.

GEÇGEL Hulusi, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Anı Yayıncılık, Ankara 2003.

GÖĞEBAKAN Turgut, *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

GÖKALP G. Gonca, "Osmanlı Dönemi Türk Romanının Başlangıcında Beş Eser", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Osmanlı'nın 700. Yılı Özel Sayısı,* 1999.

GÖKTÜRK Akşit "İngiliz Romanına Bir Bakış", *Türk Dili Roman Özel Sayısı II,* cilt: XVI, sayı: 159, 1 Aralık 1964.

Grand Master 5 Genel Kültür Ansiklopedisi, "Roman", Milliyet Yayın, 1992.

GÜLENDAM Ramazan, "Son Dönemde Atasözleri ve Deyimler üzerine Yapılmış Çalışmalardan İkisi Üzerine Bir Değerlendirme (Kitap Eleştirisi)", *Dil Dergisi*, sayı: 157, Temmuz-Ağustos-Eylül, 2012.

GÜLENDAM Ramazan, "*Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı (1923-2000)"*, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2015.

GÜNDÜZ Osman, "*Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı"*, Ramazan Korkmaz (Ed.), Y*eni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*, Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011.

GÜNEŞ Mehmet, "Yüreği Bosna'da Kalanların Romanı: Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi", *III. Milletlerarası Tarihî Roman ve Tarihî Romanda Bilgi Şöleni Bildiriler Kitabı, 27-29 Kasım 2015*, Konya 2015.

HASDEDEOĞLU Mehmet Onur, *Sosyal Değişimin Aracı Olarak Roman (1872-1896)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2013.

IŞIK Seda, *Türk Edebiyatında Hikâye Türü Üzerine Görüşler (1870-1928)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.

İLERİ Selim, "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", *Türk Dili Öykü Özel Sayısı*, cilt: XXXII, sayı: 286, yıl: 25, 1 Temmuz 1975.

KANDEMİR Mecnun, "Cumhuriyet Dönemi Öncesinin Roman Algısına Gerçekçilik Odaklı Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 22, 1(2018).

KARABULUT Mustafa, *Batılılaşma Açısından Tanzimat Dönemi Türk Romanı,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Elazığ 2008.

KARABULUT Mustafa, "Edebî metinlerde Dil ve Üslup İncelemeleri ve Edip Cansever'in Dil ve Üslûbunda Psikolojik Unsurlar", *VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı*, 24-28 Eylül, Ankara 2012.

KARABULUT Mustafa, "Yusuf Atılgan'ın 'Aylak Adam' Romanında Anlatım Teknikleri", *Turkish Studies*, Volume 7/1, Winter 2012.

KARABULUT Mustafa, "Tanzimat Dönemi Romanlarında Hürriyet ve Esaret İzlekleri", *Türk Dili*, sayı: 724, Nisan 2012.

KARABULUT Mustafa, "Tanzimat Dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme", *Erdem Dergisi*, sayı: 64, Haziran 2013.

KARAMAN Sibel, *Biçim ve Usul Açısından Abdülkadir Meragi'nin Kârları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2006.

KARPAT Kemal, *Çağdaş Türk Edebiyatında Sosyal Konular*, Varlık Yayınları, 2. Basım, İstanbul 1971.

KEFELİ Emel, "Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, cilt: 4, sayı: 8, 2006.

KOLCU Ali İhsan, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Salkımsöğüt Yayınları, 5. Baskı, Konya 2011.

KORKMAZ Ramazan, "Romanda Mekânın Poetiği", Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin (Ed.), *Romanda Mekân*, Akçağ Yayınları, Ankara 2017.

KOYUNCU Aşkın, "Selim Aslantaş, Osmanlı'da Sırp İsyanları: 19. Yüzyılın Şafağında Balkanlar, (Kitap Tanıtımı)", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, cilt: 6, 2007.

KUDRET Cevdet, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman (1859-1959) II*, Varlık Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 1978.

KURDAKUL Şükran, *Çağdaş Türk Edebiyatı / II Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)*, Broy Yayınları 1987.

KURTOĞLU Mehmet, "Şair Sakıb Efendi Hayatı, Vakfiyesi ve Vakfettiği Kitaplar", *Vakıflar Dergisi*, , sayı: 35, 2011.

KUTLU Şemsettin, *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*, Toker Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1976.

KÜÇÜK Mehmet Alparslan, "İkonografiden İnanca "İsa Mesih'in Dirilişi /Paskalya" Süreci", *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 2016.

KÜLAHLIOĞLU İSLAM Ayşenur, "*Cumhuriyet Dönemi Türk Hikâyesi"*, Ramazan Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*, Grafiker Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2011.

LARÇIN Semra, "Kitaplar Arasında", *Cumhuriyet Akdeniz*, 20 Eylül 2012.

LEVEND Agâh Sırrı, "Son Yüzyılda Roman", *Türk Dili Roman Özel Sayısı,* cilt: XIII, sayı: 154, 1 Temmuz 1964.

LUTWACK Leonard, "Romanda Karışık Üsluptan Tek Üsluba Geçiş", *Roman Teorisi,* (Çev: Sevim Kantarcıoğlu), Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2017.

MİGNON Laurent, "Tanzimat Dönemi Romanına Bir Önsöz: Vartan Paşa'nın Akabi Hikâyesi", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017.

MORAN Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1*, İletişim Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2001.

MORAN Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2004.

MORAN Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İletişim Yayınları, 26. Baskı, İstanbul 2016.

NACİ Fethi, *100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul 1990.

OKUR Enver, "Çok Partili Demokrasi Dönemi Türk Romanı", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 1, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017.

ÖNAL Mehmet, "Edebî Dil ve Üslup", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi* sayı: 36, Erzurum 2008.

ÖNERTOY Olcay, "Yaklaşık Yüz Elli Yıllık Geçmişi Olan Türk Romanının Bugün Bulunduğu Yeri Nasıl Değerlendiriyorsunuz?", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017.

ÖNERTOY Olcay, *Çağdaş Türk Edebiyatı*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1070.

ÖRNEK Nuray, *İnci Aral'ın Romanlarının Tema, Yapı, Dil ve Üslup Yönünden İncelenmesi,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2007.

ÖZGÜL M. Kayahan, "Romanın Hikâyesi", *HeceTürk Romanı Özel Sayısı,* cilt: 1, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017.

ÖZÖN Mustafa Nihat, "Türk Romanı Üzerine", *Türk Dili Roman Özel Sayısı*, cilt: XIII, sayı: 154, 1 Temmuz 1964.

PALA İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 20. Basım, İstanbul 2011.

RAUF Mehmet, *Eylül,* Akçağ Yayınları, İstanbul 2003.

SHRODER Maurice Z., "Edebî Bir Çeşit Olarak Roman", *Roman Teorisi,* (Çev: Sevim KANTARCIOĞLU), Gazi Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Matbaası, Ankara 1988.

SOYSAL Fikri, *Rumeli Olay Türküleri*, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eylül 2007.

ŞAHİN Oytun, "Selma Fındıklı", *Radyovizyon TRT Aylık Radyo Dergisi*, sayı: 4, 2009.

ŞENGÜL Mehmet Bakır, "Romanda Mekân Kavramı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3 / 11, 2010.

TANPINAR Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1998.

TANPINAR Ahmet Hamdi, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, A-İ, cilt: 1, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2010.

TARAKÇI Gülsüm, "İki Roman Örneğinde Millî Roman", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, cilt: 2, sayı: 65/66/67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 3. Baskı, Ankara 2017.

TEKİN Mehmet, *Roman Sanatı 1 (Romanın Unsurları)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001.

TEKŞAN Mesut, *Tanzimat Romanında İntihar Olaylarının Psikolojik ve Sosyal-Psikolojik Sebepleri,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1988.

Temel Bilgiler Ansiklopedisi, "Hikâye ve Roman", Milliyet Yayınları, 1985.

TUNCER Hüseyin, *Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı*, Akademi Kitabevi, İzmir 1994.

TURAL Sadık, *Zamânın Elinden Tutmak*, Ecdâd Yayım-Pazarlama, 2. Baskı, Ankara 1991.

TURNA Murat, *1980 Türk Romanında Değerler Çözülmesi*, İz Yayıncılık, İstanbul 2015.

Türkçe Sözlük, "Üslup", Türk Dil Kurumu Yayınları, 10. Basım, Ankara 2009.

UÇKAN H. Vasfi, "Gümüşlü Martı", *Cumhuriyet Kitap*, sayı:635, 18 Nisan 2002.

ULUTÜRK Yasemin, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (1980-2000),* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Edirne 2018.

WATT Ian, *Romanın Yükselişi*, (Çev: Ferit Burak Aydar), Metis Yayınları, İstanbul 2007.

WELLEK Rene, WARREN Austın, *Edebiyat Biliminin Temelleri*, (Çev: Ahmet Edip Uysal), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.

YALÇIN Alemdar, *Siyasal ve Sosyal Değişimler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı (1946-2000)*, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2011.

YALÇIN Sıddıka Dilek, *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1998.

YALÇIN Sıddıka Dilek, "Türk Edebiyatında Kısa Hikâye Hakkında Yapılan Çalışmalar", *Türk Bilig*, 2002/3.

YAVUZ Hilmi, *Gülün Ustası Yoktur, Toplu Şiirler: 1*, Can Yayınları, İstanbul 1989.

YETKİN Suut Kemal, *Edebiyatta Akımlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1967.

YILDIRIM Dursun, "Balkan Üçlemesi ve Tarih", *Türkbilig,* 2003/6.

YILMAZ Durali, *Romanımız ve İnsanımız*, Nakışlar Yayınevi, İstanbul, 1976.

YILMAZ Durali, *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*, Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

İnternet Kaynakları

http://akunq.net/tr/?p=20937(Erişim Tarihi: 26.03.2019).

https://akunq.net/tr?p=18893(Erişim Tarihi: 26.03.2019).

https://almanakturkiye.wordpress.com/1940-2/(Erişim Tarihi: 20.05.2018).

http://belgelerlegercektarih.com/tag/sabetayist/(Erişim Tarihi: 29.04.2018).

http://bgc.org.tr/ansiklopedi/ebekaya.html(Erişim Tarihi: 19.06.2018).

http://blog.kavrakoglu.com/tag/col-gulu-nedir/(Erişim Tarihi: 02.06.2018).

http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/799/10209.pdf(Erişim Tarihi: 02.07.2018).

http://faytonoyunoyku.blogspot.com/2014/06/2012-yilinda-oykunun-gorunumu.html(Erişim Tarihi: 30.03.2018).

http://harictengazl.blogspot.com.tr/2017/07/harputlu-hac-hayri-bey-sinemde-bir.html(Erişim Tarihi: 03.04.2018).

https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulkadir-i-meragi(Erişim Tarihi: 12.07.2018).

https://odatv.com/samsunda-ataturku-karsilayan-tek-kadin-1011171200.html(Erişim Tarihi: 27.06.2018).

http://sarkilarnotalar.blogspot.com.tr/2012/01/ufuklara-yaslanmis-yorgun-daglar.html(Erişim Tarihi: 19.05.2018).

https://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&sl=fr&u=https://fr.wikipedia.org/wiki/Au_clair_de_la_lune&prev=search(Erişim Tarihi: 20.05.2018).

http://yeniedebiyat.blogcu.com/edebiyat-odulleri-2007-2/1838034(Erişim Tarihi: 30.03.2018).

http://www.agos.com.tr/tr/yazi/19339/surp-hac-al-yorgani-iceri-kac(Erişim Tarihi: 26.03.2019).

https://www.antoloji.com/sakiya-meyinde-nedir-bu-esrar-siiri/(Erişim Tarihi: 19.05.2018).

http://www.biyografya.com/biyografi/13902(Erişim Tarihi: 26.03.2018).

http://www.irmakzileli.com.tr/2003/08/02/selma-findikli-ile-soylesi/(Erişim Tarihi: 24.03.2019).

https://www.izmir.bel.tr/tr/Alsancak/263(Erişim Tarihi: 28. 06. 2018).

http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/tdedebiyat_00198.pdf(Erişim Tarihi: 26.05.2019).

http://www.milliyet.com.tr/tarihi-izmir-hikayeleri-pembenar-detay-kultursanat-965360/(Erişim Tarihi: 16.04.2018).

http://www.radikal.com.tr/kitap/kulturleri-birlestiren-tilsim-856416/(Erişim Tarihi: 23.03.2019).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b1133c49d9384.27881888(Erişim Tarihi: 30.05.2018).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SALAPURYA(Erişim Tarihi: 28.06.2018).

http://www.turkuler.com/sozler/turku_bir_gemim_var_adalara_yaslanir.html (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

http://www.turkuler.com/sozler/turku_kurban_olam_gozlerinin_mestine.html (Erişim Tarihi: 25.03.2018).

https://www.turkudostlari.net/hikaye.asp?turku=18259(Erişim Tarihi: 29.01.2019).

https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=2885(Erişim Tarihi: 20.05.2018).

http://www.turkyahudileri.com/index.php/tr/yahudilik/106-musevi-dini-bayramlari-ve-kutsal-gunleri(Erişim Tarihi: 19.05.2018).

EKLER

EK-1: Selma Fındıklı'nın yakın arkadaşı ve TRT çalışanı Azize Gürses ile 17 Mart 2018 tarihinde yaptığımız görüşmenin metni

N.C. : Bize biraz Selma Fındıklı'dan bahsedebilir misiniz?

A.G. : Selma yakın arkadaşımdı. Erzurumlu ve Eskişehir kökenli ailenin üç kızından en küçüğüydü. Kedileri çok severdi, ama eve kedi alamazdı. Kedi oyuncakları vardı, onlarla oynardı. Ablasıyla yaşıyordu ama ondan 3-4 yıl önce ablası ölünce yalnız kaldı. Bu ona çok ağır geldi, alışamadı yalnızlığa. Bazen beni çağırırdı, gider sohbet eder, gecede orda kalırdım. Uykuları düzensizleşmişti, sanırım kâbus görmekten korktuğu için uyuyamıyordu. Bu yüzden biri varsa bu ona güven verdiğinden uyuyabiliyordu. Ayaklarında doğuştan bir rahatsızlığı vardı. Küçük ve zayıf ayakları onu taşımakta zorlanırdı. Bu yüzden her yere taksiyle giderdi. Yürümekte zorlanması onu hep mutsuz etti. İşitme eşiği de düşüktü ve bazen konuşulanı yanlış anlayabilirdi. Bu yüzden kendini de duyabilmek için yüksek sesle konuşurdu. İyi bir dost ve güvenilir arkadaşımdı. Kendi halinde işinde gücünde nev-i şahsına münhasır, asil duruşlu biriydi. Tarot falı bakmayı severdi. Atatürkçü, Cumhuriyetçi ve vatansever biriydi. Eserlerini yazarken tarihi detaylara çok takılır, her ince detayı araştırır yazardı. Bazen benim de fikrimi alır özenle yazardı. Onu kaybettiğim için çok üzgünüm. Bende bir hayvanseverim ve onun bana yaş günümde hediye ettiği kedi resimli kupayla içerim çayımı hep onu anarak. Şimdilik bu kadar, görüşmek üzere. Esen kalın.

EK-2: Selma Fındıklı'nın TRT Ankara Radyosu Tiyatro ve Eğlence Yayınları Müdürü Ayfer Durak ile 14-19 Mayıs 2018 tarihleri arasında yapılan görüşmenin metni

N.C. : Bize Selma Fındıklı'yı ve hayatını anlatabilir misiniz?

A.D. : Cenazesini ben bulmuştum. Benim personelimdi. O kadar içim acıdı ki şu an. Tarif etmek imkânsız.

N.C. : Selma Fındıklı neden yazıyordu?

A.D. : Çok yalnız bir kadında. Hiç kimsesi yoktu. Ölümünde haber verecek bir tek kapıcısı vardı. Kulakları sağırdı. Dudak okuyordu. Evvelden üç kız kardeş yaşarlarmış, diğer kardeşleri de ölmüştü. Yapayalnız bir hayat. Antisosyal kişiliğe sahipti. Tek kalmak istiyordu hep. Yürümesinde de sorun vardı. Çok zorlanıyordu. İyiki evinde ölmedi. Günlerce kalır kimse öldüğünü bile anlamazdı. Yalnız olan insan yazar. O da bu yüzden yazıyordu. Radyodan bir sanatçıya âşıktı. Evliydi o sanatçı. Takıntılıydı ona. Aslında biraz bozuk bir ruh haline de sahipti.

N.C. : Yalnızlık kaynaklı psikolojik bir sorunu var mıydı?

A.D. : Yalnızlığa sürükleyen psikolojik ve fizyolojik sorunları vardı aslında. Radyodaki odasında tek başınaydı. Kimseyi istemezdi odasına. Bağıra bağıra konuşurdu sağır olduğu için. Yaz günü bere takardı. İlginç takıntıları vardı. Çok ama çok sigara içerdi. Selma abla şu kapını ne olur açık tut, derdim. Çok sigara içtiği için hep kapatırdı.

N.C. : Ölüm sebebi nedir?

A.D. : Beyin kanaması. Masada yere doğru eğilmiş sanki yerden kalem alır gibiydi cesedi. Kapıyı açtım. Dur sen zahmet etme ben alırım, dedim. Arkası dönüktü. Yere eğildim. Bir baktım gözleri açık ama gözünden kan gelmiş. Kaldırdım, sarstım. Kaskatı olmuştu. Çok korktum. Çok üzüldüm.

N.C. : Başınız sağ olsun.

A.D. : Tek başına bir hayat çok zordu. Bazen iyiki yatalak olmadı, dedim. Kimsesi yoktu. Kim bakardı. Rezil olurdu. Allah'ın sevdiği kuluymuş yine, kimseye muhtaç etmedi.

N.C. : Ölümü yalnızlık ve stres dolu bir yaşamdan mı kaynaklı?

A.D. : Aslında var olan hastalığı onu ölüme sürükledi. Doktora gitmezdi. Yalvarıyorduk. Kulağının sağır olduğunu bile kabul etmiyordu.

N.C. : Erzurum kökenli bir aileden olan yazarın kimsesi yok muydu?

A.D. : Yoktu. Çok genç sayılmazdı. Belirtilen yaştan daha yaşlıydı aslında.

N.C. : Biyografisinde kendisinin 1965 doğumlu olduğu yazıyor.

A.D. : Yok, öyle değil. O öyle istediği için öyle yazıldı. Her ölüm genç ölümdür.

N.C. : Doğru, ölüm geldikten sonra değişen sadece kişilerdir.

A.D. : Öyle tabi.

N.C. : Yazma sebebinin yalnızlık olduğunu söylemiştiniz. Yazarın eserlerini oluştururken yalnızlık, hüzün vd. ile birlikte Mustafa Kemal Atatürk ve Millî Mücadele konularını ele alınmasının sebebi tarihle ilgili okumalar yapması mıdır?

A.D. : Yakın tarihi seviyordu. İlgiliydi. Aslında çok âşık bir kadındı. Karşılık bulamadığı aşkı onu zaman zaman kişilik bozukluğuna da sürüklüyordu. Kendi ürettiği hayallere inanıyordu. Gerçekmiş gibi davranıyordu. Ürküten tarafları da vardı. Ben, onu müdür olduğumda daha yakından tanıdım. Personelim olduğu için. Yoksa daha öncesinde selam vermişliğimiz bile yoktu. Ürkerdim ondan evvelinde. Ne diyeceği belli olmazdı. Çok antisosyaldi. Konuşmaya kalksan duymazdı. Duymadığını kabul etmez söylenirdi. Tarot bakardı kendi kendine. Yani velhasıl kelam Allah gani gani rahmet etsin. Yaşadıklarıyla değil de yazdıklarıyla aklımızda kalmasını istediğim biri o. 5-6 ay tanıyabildim onu.

N.C. : Eserlerinde sık sık çiçeklere ve kokulara yer vermiş, günlük yaşantısıyla arasında bir bağlantı var mıydı?

A.D. : Çiçekleri severdi.

N.C. : Ayfer Hanım, samimiyetiniz beni çok sevindirdi. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

A.D. : Neye ne zaman ihtiyacınız olursa hiç çekinmeyin. Selamlar.

EK-3: Selma Fındıklı'nın TRT'den iş arkadaşı Kamile Banu Demir'le 6 Ağustos 2018 tarihinde bize gönderdiği e-posta metni

Merhaba Nejla'nım

İki kız kardeşiyle birlikte otururdu Selma. Önce onları kaybetti, sanırım son 1,5 yıl yalnız yaşadı. Ne yazık ki akrabası yok. İki de erkek kardeşi varmış. Onlar da vefat etmiş. Çiçeklere ve tarihe neden önem verdiğini bilmiyorum. Çok uzun sohbetlerimiz oldu ama "neden tarih" diye hiç sormadım. Renkli kalemleri, renkli takıları severdi. Çiçekler de renkli olduğu için çiçeklere ilgi göstermiş olabilir (Bu satırları yazarken aklıma çiçeklerle ilgili bunlar geliverdi.). Ek'te onunla ilgili yazdığım yazı var, işinize yarar mı bilmiyorum. Özel hayatından çok bahsetmezdi. Konuşmak istediği zaman, istediği kadar konuşur ve susardı. Radyoyu çok severdi. Cumartesi, Pazar da gelirdi. En çok sevdiği binada, çok sevdiği masasında ölünce "Tanrı Selma'yı seviyor" diye düşünmüştüm. Ölümü hakkında bize beyin kanaması dediler. Sizin Selma hakkında araştırma yaptığınızı okuyunca çok mutlu oldum. Eminim o, şimdi bunları görüyor ve de "yazdıklarım boşa gitmedi" diyor. Elinize sağlık.

EK-3.1: Kamile Banu Demir'in, Selma Fındıklı hakkında kaleme aldığı bir yazı

Arkadaşım Selma…

Edebiyatımızın önemli yazarı Selma Fındıklı'yı anlatmayacağım, Türkiye Radyoları'nın tek dramaturgu Selma Fındıklı'yı da….

Sevgili arkadaşım SELMA'yı sözcüklere dökmeye çalışacağım.

Yaşamayı severdi hem de çoook. Asosyal görünse de çevresiyle, ülkesiyle, insanlarla çok ilgiliydi.

Perşembe pazarına gitmeyi çok severdi. Değişik, şık takılar, giysiler alırdı. "o karmaşanın içinde nasıl gördün, buldun bunları" deyince muzip muzip gülerdi… Kolunda inceli, kalınlı pek çok bilezik olurdu… Birkaç kolyeyi üst üste takardı. Kolyesi de bileziği de kıyafetiyle uyumluydu.. Rengi uymayan takıları boyardı. Odası vernik, boya kokardı o zamanlar.

Şık olmaya özen gösterir, kadınlığını unutmazdı hiçbir zaman.

Türk kahvesini de çayı da çok severdi. Şekerli içerdi kahvesini... Adet üzre her kahveden sonra fincanı kapatır "hadi iki yalan at" derdim. Sonra Selma da iki yalan atardı kahve fincanındaki telveye bakarak.

Eskişehir'de doğmuştu ama bir yanı Erzurumluydu. Belki bu yüzden çayını kıtlama içerdi. Şimdiki kesme şekerler ne kadar kıtlama çay içmeye izin verirse artık…

Kırtasiyeyi çok severdi. Renkli kalemler, boy boy dosyalar, desenli, düz naylon zarflar vazgeçilmeziydi. Özellikle yeni bir kitaba başlarken bütün malzemeleri yeni olurdu, pırıl pırıldı. Özenle seçerdi kalemleri, silgileri, dosyaları. "Başladım yeni kitaba" derdi gözleri ışıl ışıl. "Üst üste iki öykü kitabı yazmak kolaycılık olarak nitelenir mi?" diye sorarken de gözleri endişeliydi.

Kitaplarını yazarken araştırma dönemi uzun sürerdi. Çok iyi bir araştırmacıydı. "Gözüm Yaşı Tuna Selidir Şimdi" isimli romanını yazarken İstanbul'a gelip rahmetli Turan Engin'den uzun uzun bilgi aldığını bilirim. Prodüktör Nurgök Özkale'nin Urfa'ya gideceğini öğrenince ondan yardım istemiş. "Uçaktan Fırat'ın

rengine bakar mısın?" demiş. Cam kenarına oturan Nurgök, Fırat'a Selma'nın gözleriyle bakmış, Urfa'ya iner inmez aramış. "Sessizce dinledi, teşekkür etti" diye anlattı Nurgök, 28 Mayıs 2015 Perşembe günü öğle sularında.

Bir gün odasına girdiğimde, Samsun kentini anlatan yıllığı gösterip "Yıllar önce bu kitabı atılsın diye koridora koymuşlar, kıyamadım aldım. Bak görüyor musun son kitabımı yazarken çok işime yaradı. Samsun'u mahalle mahalle anlatıyor, ne bilgiler buldum" demişti. O yıllıktaki bilgileri biz "Tütün İskelesinde Bir Köhne Vapur" isimli öykü kitabındaki ilk öykü olarak okuduk.

Nur içinde yat, mekanın cennet olsun sevgili arkadaşım, SELMA…

Görüşmek üzere….

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Nejla CİNKAYA
Doğum Yeri	Selçuk
Doğum Tarihi	14.08.1992

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Çankırı Nurettin Ok Halk Eğitim Merkezi ve Aso Müdürlüğü
Görevi/Pozisyonu	Türkçe Öğretmeni
Tecrübe Süresi	2 ay

KATILDIĞI

Kurslar	Bilişim Teknolojileri, Genel İngilizce Kursu Temel 4(A-1), Kaligrafi Kursu
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Belevi Mah. 12021 Sok. No: 14 Selçuk/İZMİR
E-mail	nejlacinkaya35@gmail.com